

Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Ondersteuningspakket met
tools om duurzaam te werken
aan zorgzame buurten

Colofon

Nieuwe auteurs (2023): Birthe Sels, Wim Wouters en Leen Heylen

Auteurs eerste versie (2021): Leen Heylen, Willemien Van Damme*, Joke Coussement** en Pascal De Decker*

Gerealiseerd met steun van: Provincie Antwerpen

Ontwerp: shtick

Lay-out: achttien.eu

Datum publicatie tweede versie: 16 april 2024

*P.PUL, KU Leuven

**voormalig medewerker Thomas More

Inhoudsopgave

WEGWIJZER:

DUURZAAM WERKEN AAN ZORGZAME BUURTEN	8
1. Waarom dit ondersteuningspakket?	9
2. Wat vind je terug in het ondersteuningspakket zorgzame buurten?	10
3. Wat is het doel van het pakket?	12
4. Hoe kan je werken met het ondersteuningspakket?	12
5. Voor wie is het pakket?	15
6. Voor je begint: 5 gouden tips	16

VISIEVORMING ZORGZAME BUURTEN

Intro 19

Kennis over visievorming 20

Wegwijzer 21

1. Zorgzame buurten: wat is het? 22

- 1.1. Belangrijkste beleidsbegrippen 22
- 1.2. Het referentiekader als leidraad 23
- 1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid? 28

2. Zorgzame buurten: wie kan er op welke manier aan werken? 37

- 2.1. Zorgzame buurten en wie kan er op welke manier aan werken? 37
- 2.2. Een nieuwe manier van (samen)werken: participatief en krachten bundelen 38

3. Waarom werken we aan zorgzame buurten? 40

- 3.1. Over de buurt en buurteffecten 40
- 3.2. Zorgzame buurten speelt in op maatschappelijke veranderingen 42
- 3.3. Zorgzame buurten: waarom het niet de heilige graal is voor alle maatschappelijke uitdagingen 47
- 3.4. Pleidooi brede blik 51

Aan de slag met de visievorming 53

Wegwijzer 54

1. Voorbereiding voor je opstart met de visievorming van zorgzame buurten 55

2. Hoe organiseer je je in je gemeente of organisatie? 56

3. Ontwikkel je eigen visie 58

STAP 1: Wie zit er in ons team? 59

STAP 2: Wat verstaan we onder een zorgzaam dorp of zorgzame buurt? 60

STAP 3: Wat doen jullie al rond buurtgerichte zorg in de praktijk? 61

STAP 4: Goede afspraken, goede partners 64

Tips en tricks vanuit de praktijk 65

Tips en tricks voor de procesbegeleider 66

BUURTANALYSE 69

Intro 70

Wegwijzer 71

Voorbereidende stap

Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan? 72

Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan? 73

1. Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan? 74

1.1. Afbakening buurten 74

Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan? 76

1. Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan? 77

Een samenvattende tabel 81

Een samenvattende kaart van de omgeving 81

De kwantitatieve analyse	86	De ruimtelijke omgevingsanalyse	140
Intro	87	Intro	141
Kennis over de kwantitatieve analyse	88	Kennis over de ruimtelijke omgevingsanalyse	142
Wegwijzer	89	Wegwijzer	143
1. Hoe goede cijfers verzamelen en interpreteren?	90	1. Naar zorgzame buurten: waarom de omgeving zo belangrijk is	144
1.1. Naar zorgzame buurten: welke indicatoren verzamelen?	90	2. Op zoek naar goede kaarten om te verzamelen en te interpreteren	144
1.2. Van sociale cohesie tot eenzaamheid: over wat gaat het?	92	2.1. De buurt van bovenaf bekeken	146
1.3. Zorg- en ondersteuningsnoden: over wat gaat het?	94	2.2. Fysieke omgeving	148
1.4. Op zoek naar goede indicatoren	94	2.3. Sociale infrastructuur van de buurt(en)	150
2. Cijfers verzamelen over de buurtbewoner: wie leeft er in de buurt(en)?	95	2.4. Basisvoorzieningen in de buurt	151
2.1. Geslacht: wat kunnen we hieruit leren?	96	2.5. Zorg en ondersteuningsvoorzieningen in de buurt	152
2.2. Leeftijd: wat kunnen we hieruit leren?	96	2.6. Wonen	153
2.3. Woonstabiliteit	98	3. De buurtbewoners en de omgeving: (mis)match tussen wie en wat in de buurt?	154
2.4. Enkele demografische coëfficiënten: wat kunnen we hieruit leren?	98	4. Dieper inzoomen op specifieke buurten	154
2.5. Huishoudelijke samenstelling: wat kunnen we hieruit leren?	99	Aan de slag met de ruimtelijke omgevingsanalyse	155
2.6. Socio-economische status: wat kunnen we hieruit leren?	100	Wegwijzer	156
2.7. Eigenaar of huurder: wat kunnen we hieruit leren?	102	1. De gemeente van bovenaf	158
2.8. Personen van vreemde origine in de buurt: wat kunnen we hieruit leren?	103	1.1. Spreiding van inwoners	158
2.9. Fysieke en mentale gezondheid	104	1.2. Linten, kernen of verspreide bebouwing	159
Aan de slag met de kwantitatieve analyse	105	1.3. Spreiding van woningen	160
Wegwijzer	106	2. Fysieke omgeving van mijn buurt	162
1. Wie leeft er in de buurt(en)?	107	2.1. Luchtkwaliteit	162
1.1. Geslacht: waar vind ik cijfers?	109	2.2. Geluidsbelasting	165
1.2. Leeftijdverdeling: waar vind ik cijfers?	110	2.3. Hittestress	166
1.3. Woonstabiliteit: waar vind ik cijfers?	114	2.4. Groene (speel)ruimtes	168
1.4. Enkele demografische coëfficiënten: waar vind ik deze coëfficiënten?	119	2.5. Mobiliteit	170
1.5. Huishoudelijke samenstelling: waar vind ik cijfers?	120	2.6. Walkability	173
1.6. Socio-economische status: waar vind ik cijfers?	127	3. De sociale infrastructuur in mijn buurt	177
1.7. Eigenaar of huurder: waar vind ik cijfers?	131	3.1. Vrije tijd	177
1.8. Personen van vreemde origine in de buurt: waar vind ik cijfers?	133	4. De basisvoorzieningen in mijn buurt	179
1.9. Fysieke en mentale gezondheid	135	4.1. Voorzieningsniveau	179
1.10. Extra: werken met bevolkingskubussen	137	4.2. Basisvoorzieningen in de buurt	181
		4.3. Locatus	182

5. De zorg- en ondersteuningsvoorzieningen in mijn buurt	183	4.3. Observeren: op verkenning in de buurt	216
5.1. Zorg en ondersteuning in de buurt	183	4.4. Praktijkgerichte participatieve methodieken	216
5.2. Huisarts	184	4.5. De buurt online verkend	217
5.3. De sociale kaart	185	4.6. De buurt als “onderzoekers”	217
6. Wonen	187	Aan de slag met de kwalitatieve analyse	218
6.1. Wijziging/bouwjaar woongelegenheden	187	Wegwijzer	219
6.2. Sociaal wonen	188	1. Hoe bevragen? Overzicht methodieken	220
6.3. Alternatieve woonvormen	189	1.1. Methodieken en tips: in gesprek met de buurt met gesprekstafels	220
7. Tot slot: trek er op uit	190	1.1.1. De focusgroep	220
Tips & tricks voor de omgevingsanalyse	191	1.1.2. Tafelgesprekken rond zorgzame buurten: van persona’s tot concrete ideeën	222
Tips en tricks voor de procesbegeleider	192	1.1.3. Gewoontebreker	226
De kwalitatieve analyse	194	1.2. Methodieken en tips:	
Intro	195	Eén op één gesprek met (kwetsbare) buurtbewoners	226
Kennis over de kwalitatieve analyse	197	1.2.1. Kwetsbaarheidsbalansvragenlijst	226
Wegwijzer	198	1.2.2. (Ouderen)behoefteonderzoeken	226
1. Inleiding: Wat is een kwalitatieve analyse?	199	1.2.3. Mantelzorgers bevragen	227
2. Kwalitatieve analyse en participatie	202	1.2.4. Tips om in gesprek te gaan met kwetsbare buurtbewoners	227
2.1. Vormen van participatie	203	1.2.5. Wandelinterview	231
2.2. Tips en tops voor participatie	206	1.3. Methodieken en tips: Observeren	233
2.3. Outreachend en nabij werken	208	1.3.1. Stappenplan Observatie [132]	233
3. De actoren: wie betrekken?	209	1.3.2. Observatiemethode: Foto-opdrachten	235
3.1. De buurtbewoners	209	1.3.3. Contrastvragen tijdens observatie [132], [141]	235
3.2. De kwetsbare buurtbewoners	210	1.4. Praktijkgerichte methodieken	236
3.3. Informele actoren	210	1.4.1. De omgeving participatief in kaart brengen	236
3.4. De professionals m.b.t. zorg, welzijn, wonen en vrije tijd	211	1.4.2. Visualiseren	237
3.5. Antenneberoepen	213	1.4.3. Jongeren en kinderen	239
4. Aan de slag: de buurt beter leren kennen	213	1.4.4. Kwetsbare doelgroepen	240
4.1. In gesprek met de buurt en andere betrokken actoren: de gesprekstafels	214	1.5. Methodieken en tips: de buurtbewoners als onderzoekers	242
4.2. Eén op één in gesprek met (kwetsbare) buurtbewoners	215	2. Samenvattend	242
4.2.1. Enquête	215		
4.2.2. Interview	215		

REFLECTEREN OVER EIGENAARSCHAP VAN DE BUURT EN ROL VAN DE PROFESSIONAL	245	IMPACT REALISEREN	275
Intro	246	Impactanalyse: van resultaten naar impact	276
Wegwijzer	247	Intro	277
1. Eigenaarschap van de buurt	248	Impactanalyse: van resultaten naar impact: de theorie	278
1.1. Wat is eigenaarschap?	248	Wegwijzer	279
1.2. Zet je buurtgerichte bril op	248	1. Wat is impact juist?	281
2. Participatie in kader van eigenaarschap	250	2. Een achterliggende theorie	282
2.1. Wat is participatie?	250	3. Het opstellen van je eigen veranderingspad	284
2.2. Participatieproces begeleiden: begeleidingsstijlen als houvast	251	4. Impactevaluatie en referentiekader zorgzame buurten	285
2.3. Eigenaarschap: basishouding professional	254	5. Proficiat! (en ook de buurtanalyse is nooit af)	287
3. Werken met een groep	256	Impactanalyse: van resultaten naar impact: aan de slag	288
4. Hoe bouwen aan eigenaarschap vanuit het referentiekader zorgzame buurten?	257	Wegwijzer	289
4.1. Praktijkontwikkeling	258	1. Stap 1: formuleren uitdagingen en brainstorm	290
4.1.1. Sociale netwerken en inclusie (meer net)	258	2. Stap 2: van uitdaging naar doelen en tussendoelen	294
4.1.2. Detectie en toeleiding (minder mazen)	261	3. Stap 3: van doelen naar acties	296
4.2. Beleidsontwikkeling	265	4. Stap 4: van acties naar het formuleren van resultaten	300
4.2.1. Buurt: analyse & plan	265	5. Stap 5: het opstellen van een actieplan met oog voor impactopvolging	302
4.2.2. Visie & organisatie	266	6. Impact opvolgen en overschouwen	307
4.3. Voorwaardenscheppende bouwstenen	269	Tips & tricks	307
4.3.1. Partnerschappen	269	Toetsen en waarden	310
4.3.2. Communicatie	269	Intro	311
4.3.3. Publieke ruimte	270	Kennis over toetsen en waarden	312
5. Rol als professional onder de loep	272	Wegwijzer	313
		1. Impact opvolgen: wie, wat waarom en hoe?	314
		Waarom?	315
		Wie?	316
		Hoe?	317
		2. Het referentiekader zorgzame buurten als toetsingskader	319

Aan de slag met toetsen en waarderen	320	Aan de slag: bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten	359
Wegwijzer	321	Wegwijzer	360
1. Oefening impact opvolgen	322	1. Draaiboek professioneel bovenlokaal samenwerkingsverband	362
1.1. Resultaten (en effecten of veranderingen) in kaart brengen	323	Aanpak	363
1.2. Hoe komt de impact tot stand?	323	Bijeenkomst 1	363
2. Reflecteren vanuit het referentiekader	326	Bijeenkomst 2	364
Deel 1: Praktijkontwikkeling	328	Bijeenkomst 3	365
Deel 2: Beleidsontwikkeling	333	2. Bovenlokaal samenwerken binnen de eerstelijnszone	366
Deel 3: Cyclisch proces: beleidsontwikkeling en praktijkontwikkeling	337	2.1. Werken aan zorgzame buurten vanuit startende lokale besturen (pad 1)	366
		2.1.1. Bovenlokaal rapport maken	367
		2.1.2. Hoe werken aan zorgzame buurten?	372
		2.3. Werken aan zorgzame buurten vanuit ervaren lokale besturen (pad 2)	374
		2.3.1. Draaiboek: zorgzame buurten als gezamenlijke uitdaging	
		voor de eerstelijnszone	374
		Aanpak	375
		Bijeenkomst 1	376
		Bijeenkomst 2	378
		Bijeenkomst 3	380
		Tips & tricks voor bovenlokaal samenwerken	383
Bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten	340	BIJLAGEN	384
Intro	341	Databanken toegelicht	385
Kennis over bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten	343	Persona's voorbeelden	404
Wegwijzer	344	Draaiboek denksessies	420
1. (Bovenlokaal) samenwerken ... waarom?	345		
1.1. Bovenlokaal samenwerken en zorgzame buurten	345		
1.2. Samenwerken vanuit een netwerkstructuur	347		
1.3. Een randvoorwaarde: draagvlak creëren	349		
2. Zorgzame buurten: een bovenlokale bril	350		
2.1. De rol van bovenlokale actoren	350		
1. Eerstelijnszorgaanbieders	351		
2. Intergemeentelijke samenwerkingen	352		
3. Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO)	353		
4. Lokaal Gezondheidsoverleg (Logo)	353		
5. Geestelijke Gezondheidszorg	354		
2.2. De rol van het lokaal bestuur in deze netwerken	355		
2.3. Verschil & raakvlakken: de buurtanalyse en omgevingsanalyse	356		
1. Buurtanalyse	356		
2. Omgevingsanalyse	356		
3. Bovenlokaal professioneel samenwerkingsverband			
of intergemeentelijke samenwerkingsverband	357		
		REFERENTIES	440

Wegwijzer: duurzaam werken aan zorgzame buurten

1. Waarom dit ondersteuningspakket?

Het begrip ‘zorgzame buurten’ kent een sterke opmars in het zorg- en welzijnslandschap. Meerdere maatschappelijke tendensen spelen daarbij een rol:

- De vergrijzing van de samenleving;
- het dalend aanbod aan voorzieningen op het platteland;
- de beleidskeuze van vermaatschappelijking van de zorg;
- de toename van het aantal alleenstaanden [1], [2];
- meer mensen worstelen met mentaal welbevinden [3].

Het concept van zorgzame buurten wil mensen met een zorg- en/of ondersteuningsbehoeften vanuit hun eigen woonomgeving ondersteunen. Zo stelt het Vlaamse beleid:

Een zorgzame buurt beoogt een “buurt waar mensen comfortabel in hun woning of vertrouwde buurt wonen. Waar jong en oud elkaar kennen en helpen. In een zorgzame buurt staat levenskwaliteit centraal, voorzieningen en diensten zijn er voor iedereen toegankelijk. Iedereen voelt er zich goed en wordt geholpen, ongeacht de ondersteuningsbehoeften.” [4]

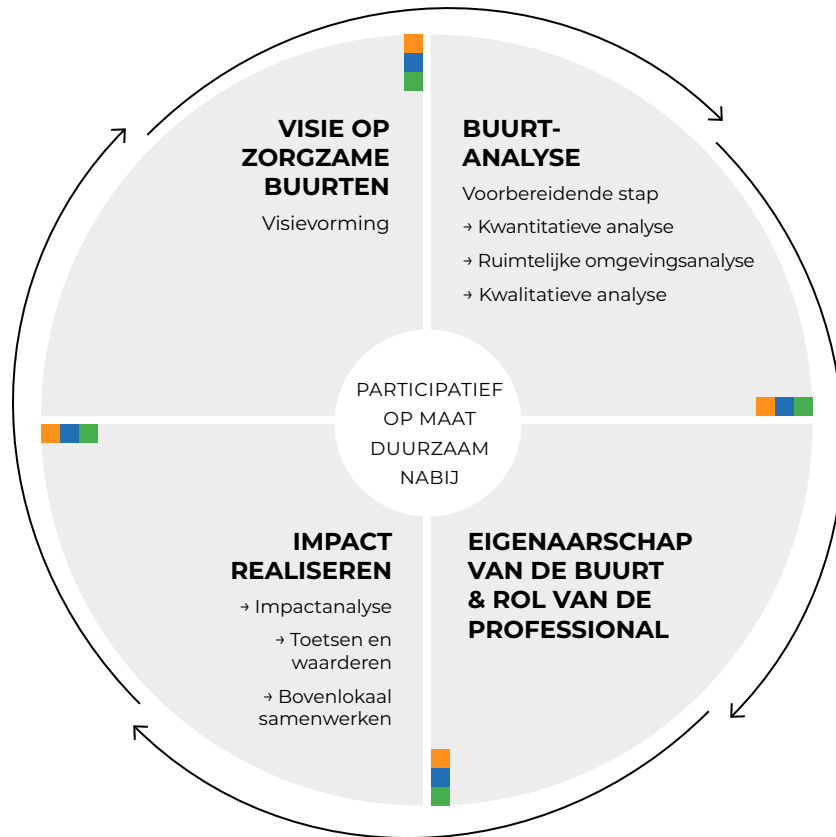
Verschillende actoren zoals lokale besturen, welzijns- en zorgorganisaties gaan aan de slag om duurzaam te werken aan zorgzame buurten. Deze oefening is niet evident en vergt maatwerk. Verschillende vragen leven in de praktijk:

- Hoe start je met het uitbouwen van zorgzame buurten?
- Welke aanpak werkt?
- Wat kan je verwachten van zorgzame buurten?
- En vooral, wat werkt in de buurten waar je werkzaam bent, in jouw dorp, gemeente of organisatie?

Een zorgzame buurt realiseren gaat niet vanzelf. Het vergt een onderbouwde aanpak. Waar willen we op lange termijn naartoe? Welke kansen zijn er in de buurt? Welke noden zijn er? En hoe pakken we dit participatief aan? Met dit pakket bieden we organisaties, lokale besturen en bovenlokale samenwerkingsverbanden de nodige handvatten om zelfstandig en op een onderbouwde, laagdrempelige wijze toe te werken naar een duurzame zorgzame buurt, en dit op eigen tempo.

Figuur 1:

Duurzaam werken aan zorgzame buurten

2. Wat vind je terug in het ondersteuningspakket zorgzame buurten?

We voorzien een **wegwijzer** en een inleiding, die je nu aan het lezen bent. Hier kan je doornemen hoe je door het pakket kan gaan en wat de inhoud is. Je krijgt een zicht op voor wie het pakket bedoeld is en hoe je er mee aan de slag kan gaan. Bij elk hoofdstuk zit een wegwijzer, zodat voor jou duidelijk is wat je kan verwachten in het hoofdstuk en hoe dit voor jou relevant is.

In de module **visievorming** sta je stil bij hoe je een visie kan vormen over jouw zorgzame buurt(en). Je vindt er de basis terug: wat is een zorgzame buurt, hoe kan je er aan bouwen en wat is het beleid rond zorgzame buurten? Waar liggen de kansen en mogelijkheden van het werken aan zorgzame buurten? Maar waar liggen misschien ook de grenzen? Ga zelf aan de slag en vorm met een werkgroep je visie: waar willen jullie op lange termijn naar toe?

De module **buurtanalyse** bestaat uit drie delen en een korte voorbereiding. In de voorbereidende stap ga je je buurt afbakenen en verkennen. De eigenlijke buurtanalyse is opgedeeld in drie delen:

1. De kwantitatieve analyse: wie woont er in de buurt?
2. De ruimtelijke omgevingsanalyse: wat is er in de buurt?
3. De kwalitatieve analyse: wat leeft er in de buurt?

Deze buurtanalyse vormt de basis om acties en interventies op te zetten in het kader van zorgzame buurten. Zo kan je op een onderbouwde manier aan de slag.

We staan in de derde module stil bij **eigenaarschap van de buurt**. Hieronder verstaan we *“burgers en informele actoren de buurt als van hunzelf ervaren, zich erbij betrokken voelen en zich er ook naar gedragen”* [5]. Hoe je aan de slag gaat met zorgzame buurten bepaalt mee of er weinig of veel eigenaarschap van de buurt zal zijn.

Daarom sta je ook stil bij de rol die je als professional opneemt. Hierover kom je meer te weten in de module **reflecteren over eigenaarschap van de buurt en rol van de professional**.

De module **impact realiseren** omvat drie delen:

- Impactanalyse
- Toetsen & waarderen
- Bovenlokaal samenwerken

In de **impactanalyse** ga je aan de slag met je bevindingen: waar liggen er uitdagingen? Hoe vertaal je dit in doelen en acties? Met wie zit je best hiervoor aan tafel? In deze module kan je je eerst inlezen in de basisbegrippen van impact, zoals **theory of change** en **impactgedreven handelen**. Daarna bespreek je met de werkgroep: waar willen we naar toe met de zorgzame buurt(en)?

In het deel **toetsen en waarderen** neem je even afstand van het werkveld en zoom je uit. Je staat stil bij waar je naar toe wil, wat hier al dan niet aan bijgedragen heeft en wat je eventueel nog mist. Dit doen we aan de hand van het **referentiekader zorgzame buurten** en **outcome harvesting**.

Tot slot kunnen bovenlokale samenwerkingen een enorme meerwaarde betekenen in het werken aan zorgzame buurten. Ze kunnen de impact vergroten. Krachten versterken en bundelen, werken over beleidsdomeinen en over (buurt) grenzen heen, staan hierbij centraal. In het deel **bovenlokaal samenwerken** kom je te weten hoe je als eerstelijnszone kan werken rond gezamenlijke uitdagingen van zorgzame buurten. Ook lokale dienstencentra kunnen samenwerken in de praktijk aan de hand van intervisie om bovenlokale thema's aan te pakken. Je vindt voor beide trajecten een draaiboek terug.

3. Wat is het doel van het pakket?

Het doel van dit ondersteuningspakket is om professionals en organisaties te ondersteunen in het **starten met en duurzaam werken aan** zorgzame buurten. Hiervoor bieden we verschillende modules aan. Zowel startende zorgzame buurten als ervaren zorgzame buurten kunnen ermee aan de slag gaan.

Het pakket richt zich op professionals die zich grondig willen verdiepen in zorgzame buurten. Personen die denkers zijn maar ook doeners. Die een toekomst zien in zorgzame buurten en dit op een duurzame manier willen realiseren met andere partners en buurtactoren.

4. Hoe kan je werken met het ondersteuningspakket?

Het pakket bestaat uit vier modules: visievorming, buurtanalyse, eigenaarschap van de buurt & rol van de professional en tot slot impact realiseren. Dit zijn gelijkwaardige onderdelen voor het bouwen aan een gedragen en duurzame zorgzame buurt. Elke module besteedt aandacht aan kennis (theorie), maar er is ook een praktisch plan van aanpak en een methode om te **reflecteren en terug te koppelen**. Elke module vraagt om een goede voorbereiding: heb je het mandaat, de tijd en de ruimte om aan de slag te gaan met deze module?

We raden aan om de **visievorming** eerst grondig door te nemen. Op die manier beschik je over een goede basis en visie om later je resultaten te kaderen en deze te vertalen naar concrete acties en aanbevelingen. Zie het als een leidraad voor het proces dat je doorloopt. Deze visie is dynamisch en veranderlijk doorheen het werken aan zorgzame buurten.

Een tweede module is de **buurtanalyse** met drie delen: kwantitatieve, ruimtelijke omgevings- en kwalitatieve analyse. Eigen aan het werken aan zorgzame buurten is dat gedurende het proces voortdurend nieuwe informatie naar boven komt die je analyse verfijnt en je uitnodigt om terug te keren naar een vorige fase. Je merkt bijvoorbeeld dat een geplande actie toch niet loopt volgens de verwachting, waardoor je een aspect van de kwalitatieve analyse nog wat meer verfijnt.

Een vraag die zeer veel terugkomt is in welke mate de buurt zelf **eigenaarschap** opneemt of krijgt. Jouw aanpak heeft hier een belangrijke invloed op. Wil je het proces bottom-up laten ontstaan of werk je liever samen als partner, waarbij jouw rol vooral bestaat uit het bieden van een duidelijk kader? Het is dus belangrijk om stil te staan bij welke rol je als professional wil en kan opnemen.

Tot slot heb je de module **impact realiseren**: de impactanalyse, werken op bovenlokaal niveau en ‘toetsen en waarderen’. Dit biedt de kans om zorgzame buurten beleidsmatig te verankeren en te ondersteunen. Het biedt je een basis om het groter geheel niet uit het oog te verliezen en te focussen op langetermijnperspectieven. De bovenlokale module richt zich specifiek op medewerkers van de eerstelijnszone en op bovenlokale samenwerkingen. Bovenlokale niveaus kunnen immers het lokaal niveau mee ondersteunen.

Deze 4 modules doorloop je **flexibel**. Informatie vanuit het ene onderdeel kan maken dat je een ander onderdeel herbekijkt. Misschien mis je informatie voor je impactanalyse en blijkt er een bijkomende bevraging (kwalitatieve analyse) nodig. Misschien moet je extra cijfers opzoeken (kwantitatieve analyse). Of misschien verandert je visie nadat je de module eigenaarschap hebt doorgenomen.

Om duurzaam te werken aan zorgzame buurten moet er vertrokken worden vanuit **4 principes** of basishoudingen:

- **Werken vanuit nabijheid**: dit wil zeggen dat je naar de buurt toe trekt, want fysieke nabijheid is belangrijk. Je wordt herkend in de buurt en krijgt voeling met wat er leeft. Het gaat ook om mentale nabijheid: je inleven in het perspectief van de buurtbewoners [6]. Ook bovenlokale medewerkers kunnen mentaal nabij werken, maar eveneens door te netwerken met professionals en zo contacten te leggen om zorgzame buurten te realiseren.
- **Participatief werken**: een gedragen zorgzame buurt is participatief. Buurtactoren worden betrokken, bij voorkeur van het begin tot het einde. Dit vergt om een participatieve basishouding en outreachend werken*.
- **Duurzaam werken**: als je aan de slag gaat met dit pakket, dan heb je de ambitie om duurzaam te werken aan zorgzame buurten. Een belangrijk aspect is dat je investeert in sterke partnerschappen, zowel met buurtbewoners als met andere actoren. Wanneer je een engagement op lange termijn wil, moet je voortdurend investeren in je netwerk en werken aan een sterk draagvlak voor uitdagingen, doelen en acties. Het is belangrijk om regelmatig eens stil te staan bij hoe je zorgzame buurt functioneert, om het overzicht te behouden en bij te sturen waar nodig. Durf ook stappen terug te zetten indien nodig.
- **Op maat werken**: gedurende heel dit proces werk je op maat van de buurt; zowel vanuit de praktijk als beleidsmatig. Bijzondere aandacht voor kwetsbare bewoners is nodig. Ook het participatieproces stem je best af op maat van de buurt [6].

* “Outreachend werken is een werkwijze die uitgaat van een actieve benadering en is gericht op het bevorderen van welzijn. De werker vertrekt vanuit de participatieve basishouding en richt zich op personen in maatschappelijk kwetsbare posities, die niet of ontoereikend bereikt worden door het huidige dienst-, hulp-, en zorgverleningsaanbod. Dit door zich te begeven in hun leefwereld met erkenning van de daar geldende waarden en normen. Met outreachend werken streeft men naar een wederzijdse afstemming tussen de doelgroep, haar netwerk, het maatschappelijk aanbod en de ruimere samenleving.” [7].

Handleiding

Elke deel bestaat uit 3 stappen of hoofdstukken, een blauw hoofdstuk, een oranje hoofdstuk en groen is dan een apart document: **verdiepende kennis**, **aan de slag gaan met zorgzame buurten** en **reflectie en terugkoppeling**.

DENKEN

DOEN

REFLECTEREN

Je vertrekt vanuit een leeg reflectie- en terugkoppelingsdocument. Dit kan je [downloaden als WORD document](#) .

Het document is zo opgesteld dat je het per onderdeel erbij kan nemen. De module eigenaarschap van de buurt en rol van de professional is hier een uitzondering op: reflectievragen vind je in de module zelf.

In het reflectie- en terugkoppelingsdocument bouw je je kennis op. Je vindt er de verschillende onderdelen in terug, telkens met de nodige richtvragen en wat witruimte om jouw resultaten neer te schrijven.

- Voor de buurtanalyse gaat dit specifiek over het neerplakken van gevonden kaarten, resultaten, tabellen, om daarna na te denken wat dit kan betekenen in het werken aan zorgzame buurten.
- Voor modules visievorming en impact realiseren schrijf je neer in dit reflectie- en terugkoppelingsdocument wat de resultaten zijn van jouw reflectie of de resultaten van de oefening die je organiseerde aan de hand van het ondersteuningspakket.
- Per hoofdstuk vind je ook altijd een korte introductie en wegwijzer. In deze korte wegwijzer kan je lezen hoe je aan de slag kan gaan met dit hoofdstuk. We gaan hierbij in op de meerwaarde van elk hoofdstuk voor drie rollen:
 - **De praktijkwerker:** de persoon die in de buurt staat, verbindingen met andere actoren legt en met de buurt zelf.
 - **De beleidsmedewerker:** de persoon die het beleid vertaalt naar de praktijk en omgekeerd. De beleidsmedewerker netwerkt met partners in (diensthoofden, schepenen, medewerkers ...) en buiten (Eerstelijnszone, Geïntegreerd Breed Onthaal, zorg- en welzijnsorganisaties) de organisatie.
 - **De procesbegeleider:** de persoon die oefeningen rond zorgzame buurten wil begeleiden of vormingen hierover wil aanbieden. Deze persoon beschikt over specifieke vaardigheden zoals ervaring en kennis over zorgzame buurten, kennis over groepsdynamica, inzichten in (groeps)processen, kan actief luisteren en doorvragen, inzichten bieden, personen aanzetten tot reflecteren ...

Benodigde vaardigheden of kennis

Per onderdeel vind je terug over welke vaardigheden of kennis je best beschikt voor je aan de slag gaat. Merk je dat iemand anders in het team sterker is in een bepaalde vaardigheid, betrek deze persoon dan [6]. We denken aan vaardigheden of kennis zoals:

- → Digitale vaardigheden: werken met databanken, handig zijn met een computer.
- → Analytische vaardigheden: interpreteren van cijfers, kaartjes enz. ...
- → Reflectieve vaardigheden: koppelen wat deze cijfers kunnen betekenen voor de buurt.
- → Praktijk- en beleidskennis over de buurt: hoe is de situatie op het terrein? Welke keuzes zijn er gemaakt op beleidsniveau?
- → Samenwerken: bruggen bouwen om deze module te realiseren.
- → Procesbegeleiding: actief luisteren, doorvragen, ideeën clusteren, enthousiasmeren, uitnodigen tot reflectie.
- → Ingelezen zijn in de basiskennis over zorgzame buurten.
- → Helikopterperspectief: je kan stil staan bij wat je bezig bent en overzicht bewaren.
- → Evalueren: je bent in staat om na te denken hoe iets effect heeft en kan dit onderbouwen.
- → Zicht op hoe je de buurt wil betrekken of tot nu toe betrok.
- → Zicht hebben op wie er woont in de buurt en wat er is.

5. Voor wie is het pakket?

Dit ondersteuningspakket richt zich op volgende partijen:

- Professionals die in de praktijk aan de slag gaan met zorgzame buurten.
- Organisaties die duurzaam willen werken aan zorgzame buurten.
- Vormingsmedewerkers die professionals of organisaties willen ondersteunen.

Het pakket richt zich niet alleen op lokale besturen, maar is evenzeer bruikbaar voor medewerkers van een woonmaatschappij, dienst ruimtelijke ordening, beleids- en praktijkmedewerkers welzijn, jongerenconsulenten, beleids- of praktijkmedewerkers van een jeugdvoorziening of een voorziening voor mensen met een beperking, coördinatoren van een eerstelijnszone, medewerkers van een palliatief centrum, ...

6. Voor je begint: 5 gouden tips

Voor je start met het doorlopen van de stappen in het pakket, is het goed om enkele gouden tips in het achterhoofd te houden:

TIP 1

De eerste tip is de belangrijkste: **doe er je eigen ding mee**. Beschouw het als een bouwpakket, met stevige fundamenten. We verzamelden zoveel mogelijk tips, handleidingen, informatie en stappen ... om jou in de praktijk te ondersteunen. Het pakket is geen handleiding waarbij je rigoureuus alle stappen tot in detail moet uitvoeren. Hoe diep je in elke stap gaat, hangt af van wat voor jouw organisatie belangrijk is en waar jullie focus op ligt. Gaat het om een verkennende analyse in de breedte, die de hele gemeente omvat? Werk je aan een verdiepende buurtanalyse in de buurt rond het lokaal dienstencentrum of je organisatie? We geven telkens aan welke stappen volgens ons essentieel zijn en welke stappen je bijkomend kan doen om meer in de diepte te gaan. Wel raden we aan de verschillende fases door te lopen, met name: visie, buurtanalyse, eigenaarschap en impact.

TIP 2

Een buurtanalyse is nooit af. Wanneer je heel de analyse doorlopen hebt, bekom je een aantal acties en aanbevelingen. Hiermee ga je aan de slag. Je wil dit later ook opvolgen: heeft het effectief impact gehad? Door bepaalde acties te ondernemen, merk je misschien nieuwe noden of nieuwe signalen op. Ook hier wil je mogelijk verder mee aan de slag of er simpelweg meer over weten. Bovendien start je zelden van nul. Vaak weet je al veel, bijvoorbeeld vanuit praktijkervaring of vroegere omgevingsanalyses. Je kan dit pakket beschouwen als een ondersteuningsinstrument dat jou helpt om doorheen je werking op gepaste tijden een onderbouwde blik te werpen op wat je juist aan het doen bent en op waar je in de toekomst op wil inzetten.

TIP 3

Werk samen. Met twee (of meer!) weet je meer dan alleen. Ook bij het uitvoeren en doorlopen van dit ondersteuningspakket kan het een grote meerwaarde zijn om in een tandem te werken [6]. Je kan tussentijdse inzichten uitwisselen: hoe valt dit te begrijpen en welke conclusies trekken we hieruit? Misschien ben jij vooral een praktijkwerker met een vlotte babbel die goed weet wat er leeft. Misschien is je collega beslagen in het doornemen van teksten, rapporten of het werken met cijfers. Je kan complementair werken en elkaar versterken, elk vanuit jullie eigen achtergrond en kennis.

TIP 4

Neem je tijd. Het traject doorlopen vraagt tijd: tijd om de analyses uit te voeren, maar ook tijd om je collega's en anderen mee te nemen in dit verhaal, tussentijdse conclusies te laten bezinken, af te toetsen en eventuele volgende stappen voor te bereiden. Wees hiervan bewust en gun jezelf die tijd. Enkel zo kom je tot een gedragen en onderbouwde analyse.

TIP 5

Doorblader het pakket vooraleer je start met het uitvoeren van alle stappen. Zo vorm je een beeld van wat er allemaal nog komt en kan je hier naartoe werken. Omgekeerd, mogelijk grijp je in een later moment terug naar een vorige stap. Dit is helemaal oké. Het pakket is enerzijds stapsgewijs opgebouwd, maar anderzijds moedigen we je aan om soms eens terug te bladeren naar een vorige stap en deze nog eens grondig te bekijken of misschien een nieuwe bijkomende analyse te doen.

Visievorming zorgzame buurten

Intro

Visievorming rond zorgzame buurten: we raden aan deze stap eerst grondig door te lopen voor je start met de buurtanalyse.

Om je op weg te helpen een onderbouwd antwoord te formuleren op de vraag **“Zorgzame buurten: waar willen we naartoe?”** uit het reflectie- en terugkoppelingsdocument vind je in dit hoofdstuk de nodige achtergrondinformatie terug over zorgzame buurten en buurtgerichte zorg. Wat is het juist? Waarom is het belangrijk? Wat is de beleidscontext rond zorgzame buurten? Waar liggen de mogelijkheden en kansen van werken aan zorgzame buurten? Maar ook, waar zijn er misschien wel grenzen? Meer concreet gaan we in op (1) de kadering van het begrip ‘zorgzame buurten’ binnen de huidige beleidscontext en (2) wat zorgzame buurten in de praktijk kunnen betekenen.

Na het doorlopen:

- Heb je een goed zicht op het begrip ‘zorgzame buurten’, zowel vanuit beleidscontext als op wat het in de praktijk (niet) kan betekenen.
- Heb je zicht op wie je bij het proces binnen je organisatie moet betrekken en op welke manier.
- Heb je een idee hoe jij het organisatiemodel rond dit proces vorm wil geven: hoe breng je mensen samen in groep voor de visievorming en hoe verloopt de communicatie en rapportage?
- Heb je een eerste kader dat richting geeft aan de uitdagingen die je wil aanpakken en de aandachtspunten die je zeker wil meenemen in de verdere analyse.
- Heb je een eerste inventarisatie van wat er al gebeurt in je gemeente of organisatie dat bijdraagt aan zorgzame buurten.

Zorgzame buurten: waar willen we naartoe?

Schrijf hieronder kort en bondig de gezamenlijk geformuleerde visie rond zorgzame buurten neer op basis van de oefening die je maakte.

Lees dus, voor je aan dit hoofdstuk begint, eerst de vragen in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

Kennis over visievorming

Wegwijzer

In dit hoofdstuk schetsen we een antwoord op de volgende vragen:

- Wat is een zorgzame buurt?
- Wat wordt er beleidsmatig verwacht?
- Wie kan welke rol opnemen in het werken aan zorgzame buurten?
- Waarom werken we aan zorgzame buurten? En wat zijn de grenzen?

De visievorming is een eerste belangrijke stap in het werken aan zorgzame buurten. Het doet je stil staan bij waar je, samen met je team, naar toe wil op lange termijn. Het geeft een eerste vooruitblik. Deze vooruitblik is veranderlijk doorheen het werken aan zorgzame buurten. Nieuwe informatie zorgt ervoor dat je je visie bijstuurt. We zien visievorming dan ook als een dynamisch proces.

In 'kennis over visievorming' krijg je meer kennis over zorgzame buurten: wat is het? Wat zijn de belangrijkste beleidsbegrippen? Waarom werken aan zorgzame buurten? Het doornemen van dit hoofdstuk is dan ook van belang voor éénieder die wil werken aan zorgzame buurten: of je nu richt op één specifieke actie of wil werken aan diverse acties in een buurt.

Hoe kan je werken aan dit hoofdstuk?

- Inlezen in wat zorgzame buurten nu net is, is belangrijk voor zowel de praktijkwerker als de beleidsmedewerker. Zo kom je te weten wat je mogelijke rol kan zijn en wat een zorgzame buurt kan betekenen.
 - Werk je voor een lokaal bestuur? Neem zeker alle beleidsteksten door zodat je een idee hebt hoe de verschillende organisaties en beleidsstructuren zich ten opzichte van elkaar verhouden!
- Ben je procesbegeleider? Wil je graag anderen ondersteunen in het werken aan de visievorming? Neem dan ook eerst dit kennisluik door voor je 'aan de slag met visievorming' doorneemt.

1. Zorgzame buurten: wat is het?

1.1. Belangrijkste beleidsbegrippen

De Vlaamse overheid zet sterk in op de **‘vermaatschappelijking van de zorg’**, met als doel om zorg zoveel mogelijk te integreren in de samenleving. Enerzijds door de zorg in te bedden in het leven van alledag. Dit betekent een keuze voor het afbouwen van residentiële zorg ten voordele van zorg in de thuissituatie. Anderzijds door het (beter) benutten van het zorgpotentieel in de omgeving van de zorgvrager. Dit betekent concreet dat familie, vrienden, burens ... een grotere rol krijgen in de zorg [7].

Vermaatschappelijking van de zorg is:

“De verschuiving binnen de zorg waarbij ernaar gestreefd wordt om mensen met beperkingen, chronisch zieken, kwetsbare ouderen, jongeren met gedrags- en emotionele problemen, mensen in armoede, ... een eigen plek in de samenleving te laten innemen, hen daarbij waar nodig te ondersteunen en de zorg zo veel mogelijk geïntegreerd in de samenleving te laten verlopen.” [8]

Binnen de beleidscontext van vermaatschappelijking van de zorg spelen zorgzame buurten een centrale rol. Een zorgzame buurt wordt als maatstaf voor de leefbaarheid van een buurt beschouwd. Er wordt sterkt ingezet op participatie en inclusie in de maatschappij.

Kortom, een buurt waar sterke buurtnetwerken van burens, vrijwilligers, zorg- en welzijnsprofessionals, verenigingen, lokale handelaars ... het samen mee mogelijk maken dat *“een persoon met een ondersteuningsnood zo lang mogelijk thuis of in de vertrouwde omgeving kan blijven wonen [9]”*.

Een zorgzame buurt wordt als volgt verwoord: *“In een Zorgzame Buurt wonen mensen comfortabel in hun woning of vertrouwde buurt. Het is een buurt waar jong en oud elkaar kennen en helpen. In een Zorgzame Buurt staat levenskwaliteit centraal, voorzieningen en diensten zijn er voor iedereen toegankelijk. Iedereen voelt er zich goed en wordt geholpen, ongeacht de ondersteuningsbehoeften [10].”*

Levenskwaliteit duidt hierbij op kwaliteit van leven over de verschillende levensdomeinen heen zoals welzijn, zorg, wonen, vrije tijd enz. Zorgzame buurten vertrekt dus vanuit de visie dat samenwerking over beleidsdomeinen heen noodzakelijk is. Levenskwaliteit gaat daarbij niet alleen over hulp krijgen wanneer nodig, maar ook iets kunnen betekenen voor anderen vanuit sterktes. Levenskwaliteit omvat zich fysiek als mentaal goed voelen, autonoom kunnen zijn, materieel welzijn maar ook kunnen deelnemen aan de maatschappij en rechten kunnen uitputten [11].

Hiervoor vertrekt zorgzame buurten vanuit drie pijlers:

- Vertrekken vanuit een participatief en inclusief gedachtegoed.
- Het verbinden van informele en formele actoren.
- Samenwerking over alle domeinen en sectoren heen.
Dit met oog op het realiseren van kwaliteit van leven [11].

1.2. Het referentiekader als leidraad

Je weet nu wat de definitie is van zorgzame buurten. Het referentiekader zorgzame buurten maakt het werken aan zorgzame buurten concreter vanuit 9 bouwstenen. Dit referentiekader is een resultaat van het onderzoek ‘Minder Mazen, Meer net’ en werd aangevuld met resultaten uit het onderzoek ‘zorgzame dorpen en buurten in de praktijk: een verhaal van verbinding en empowerment’ [6], [12]. Het referentiekader bouwt verder op de 8 functies van buurtgerichte zorg [13]. Op basis van het referentiekader heb je meer zicht er op wat zorgzame buurten kan betekenen en hoe je er kan aan werken. We lichten het referentiekader met de 9 bouwstenen kort toe:

Figuur 2: Referentiekader zorgzame buurten

Praktijkontwikkeling

De praktijkontwikkeling gaat over wat er gebeurt in de praktijk, op het terrein. In de praktijk worden er diverse acties en interventies opgezet binnen het kader van zorgzame buurten met als doel Minder mazen en Meer net te genereren. De praktijkontwikkeling bestaat bijgevolg uit twee overlappende clusters: ‘minder mazen’ en ‘meer net’.

Minder mazen gaat over het realiseren van antwoorden op maat op diverse (ondersteunings)noden en -vragen. Dit betekent enerzijds vragen en noden detecteren, maar ook toeleiden.

Detectie

Iedereen in een zorgzame buurt kan vragen of noden detecteren, zowel professionals als burens, handelaars ... De gedetecteerde noden kunnen individueel of collectief zijn.

Toeleiding

Naast het detecteren is het toeleiden ook belangrijk om een antwoord op maat te realiseren. Dit kan door iedereen in de buurt opgenomen worden. Hierbij gaat het niet louter over doorverwijzing, maar de persoon begeleiden naar een gericht antwoord op zijn vraag. Enkel informeren is dus niet genoeg. Je moet vanuit verbinding de persoon op weg helpen.

Meer net maakt mogelijk dat mensen zich thuis en geborgen voelen in de buurt. In een zorgzame buurt kunnen nieuwe verbindingen ontstaan door in te zetten op sociale netwerken en inclusie.

Sociale netwerken

Sociale netwerken in een zorgzame buurt wil zeggen dat een zorgzame buurt het mogelijk maakt dat mensen elkaar kunnen ontmoeten of tegenkomen. Dit kan georganiseerd zijn maar ook gewoon gaan over een vluchtig contact of babbel. Hierdoor voelen mensen zich thuis in hun buurt.

Inclusie

Inclusie kan gerealiseerd worden op een individueel niveau maar ook op organisatorisch niveau.

Inclusie vanuit *individueel niveau* wil zeggen dat we vertrekken vanuit een krachtgericht perspectief. Personen hebben niet alleen vragen of ondersteuning nodig, maar hebben ook krachten en talenten waarover ze beschikken. Een zorgzame buurt maakt het mogelijk dat personen deze kunnen inzetten. Dit kan bij een organisatie, bedrijf, voor de burens ... op deze manier ontstaan er nieuwe verbindingen en verlaagt dit de drempel om zelf vragen te kunnen stellen.

Inclusie op *organisatorisch niveau* wil zeggen dat organisaties in de buurt, alsook het lokaal bestuur, zichzelf een spiegel voorhouden met de vraag of ze inclusief werken en inclusief zijn (bijvoorbeeld aan de hand van de 9 B's). Op die manier stellen ze zichzelf in vraag. [14]

Minder mazen en meer net?

Het realiseren van 'minder mazen' draagt bij aan het realiseren van 'meer net' en omgekeerd. Doordat er 'meer net' is uitgebouwd, kunnen noden sneller opgepikt worden door professionals of burens. Maar ook het omgekeerde is waar: doordat er 'minder mazen' zijn en noden sneller opgevangen kunnen worden, ontstaat er ook net meer verbondenheid en dus 'meer net'. Beiden gaan onderbescherming tegen: minder mazen rechtstreeks door het zoeken naar een antwoord op maat bij noden, en meer net soms onrechtstreeks door aansluiting te vinden, verbindingen te leggen die mee het realiseren van rechten mogelijk maken en bijdragen aan deelname in de maatschappij.

Beleidsontwikkeling

Naast de praktijkontwikkeling van zorgzame buurten is er ook de beleidsontwikkeling. Deze staan in constante uitwisseling en beïnvloeden elkaar. Zo kan er vanuit de praktijkontwikkeling tal van signalen, adviezen, tips, bemerkingen, feedback ... ontstaan. Op basis hiervan kan het beleidsniveau doelgericht aan de slag gaan om het beleid en/of de praktijk bij te sturen. Anderzijds kan er ook het debat aangegaan worden over bepaalde signalen en noden. Andersom geldt ook: beleidsontwikkeling, zoals een visie, bepaalt mee welke acties je wil en kan realiseren in de praktijk. Door deze uitwisseling tussen praktijk en beleid kan je structureel en op een duurzame manier aan zorgzame buurten werken. Beleid betekent hierbij 'streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen en bepaalde tijdskeuzes [10]'. De beleidsontwikkeling houdt bijgevolg in dat je prioriteert welke doeleinden je wil bereiken en welke middelen hier tegenover staan. Beleidsontwikkeling bestaat uit twee bouwstenen met telkens twee elementen, nl. 'buurt: analyse & plan' en 'visie & organisatie'

Buurt: analyse & plan

Wanneer je start met het werken aan zorgzame buurten begin je nooit vanaf nul. Er zijn al diensten of organisaties die initiatieven hebben die bijdragen tot één van de bouwstenen van het referentiekader. Deze breng je in kaart aan de hand van de buurtanalyse. De buurtanalyse en het buurtplan zijn dynamische werkinstrumenten. Uit de buurtanalyse volgt het buurtplan.

Een buurtanalyse houdt in dat er een kwantitatieve (wie woont er in de buurt?), een ruimtelijke omgevingsanalyse (wat is er in de buurt?) en een kwalitatieve analyse (wat leeft er in de buurt?) uitgevoerd wordt. Deze analyse begin je breed en aan de hand van de verzamelde informatie kom je te weten welke buurten het interessantste of meest gebaat zijn bij het werken aan zorgzame buurten. Het brengt immers in kaart welke noden en sterktes er zijn in de buurt. Er worden niet alleen cijfers en kaarten verzameld, maar ook een participatief traject aangegaan met diverse actoren uit de buurt. Dit alles leidt tot een buurtplan waarin de acties en interventies omschreven worden, op welke termijn dit gerealiseerd wordt, voor wie en waarom. Op de buurtanalyse kan je ook teruggevallen om acties te evalueren. De evaluatie kan dan weer een aanleiding zijn om bepaalde delen van je analyse te verdiepen of aan te vullen.

Visie & organisatie

Het vormen van een visie zorgt voor een gezamenlijke taal onder alle actoren en is een dynamisch proces gedurende het werken aan zorgzame buurten. Een visie kan aan de hand van nieuwe informatie, zoals een analyse, verder opgebouwd worden. Deze wordt samen ontwikkeld met een werkgroep die kan bestaan uit sociale organisaties, handelaars, buurtbewoners, vrijwilligers, ... De visie bepaalt mee waar je op lange termijn naar toe wilt en geeft dan ook vorm aan je handelen en de keuzes die er gemaakt worden. Een deel van je visie gaat ook over de manier waarop je je wil organiseren. Werk je met een kerngroep, werkgroep of stuurgroep? Maar ook: wie neemt welke rol op en engageert zich voor welk deel van het proces, een doelstelling of bepaalde acties? Het is een belangrijke basis voor het duurzaam samenwerken met partners, zowel intern als extern. Zowel de visie als de manier waarop je je organiseert kan veranderen doorheen het proces.

Hoewel we steeds op zoek gaan naar een gedeelde en gedragen visie, is het ook belangrijk om te erkennen dat er belangrijke meningsverschillen kunnen zijn over onze kijk op zorgzame buurten, de manier waarop we dienstverlening inrichten, de inrichting van de publieke ruimte ... Buurtbewoners en praktijkwerkers stoten soms op fundamentele knelpunten en leemten. Beleidsontwikkeling betekent ook kritische stemmen kunnen toelaten en het maatschappelijk debat durven voeren over fundamentele keuzes die in onze samenleving worden gemaakt [16].

Voorwaardenscheppende bouwstenen

De voorwaardenscheppende bouwstenen zijn partnerschappen, communicatie en de publieke ruimte. Ze zijn noodzakelijk voor het realiseren van de andere bouwstenen, de interactie tussen de bouwstenen en uiteindelijk het realiseren van zorgzame buurten.

Communiceren

Communiceren omvat verschillende aspecten. Als eerste gaat het over het uitdragen van de visie op de zorgzame buurt. Op deze manier bereik je partners en buurtbewoners; door bekendmaking. Ten tweede gaat het over het communiceren van het aanbod; wat zijn de acties en interventies. Dit kunnen ook preventieve of sensibiliserende acties zijn. Tot slot gaat het over de communicatie tussen alle betrokkenen die meewerken aan de zorgzame buurt. Communicatie moet over alle aspecten heen ruim begrepen worden; het kan digitaal, fysiek, via flyers, folders ...

Partnerschappen

In het bouwen aan zorgzame buurten speelt een breed spectrum aan actoren een rol: op niveau van de buurt, van de gemeente en bovenlokaal. Een zorgzame buurt vraagt om samenwerking tussen verschillende domeinen. Enerzijds gaat dit over interne samenwerking van verschillende diensten binnen de organisatie of het lokaal bestuur. Anderzijds gaat dit over de partnerschappen met verschillende actoren, zoals organisaties, buurtbewoners, burgerinitiatieven, vrijwilligers, mantelzorgers ... Zo kan blijken uit de buurtanalyse dat samenwerking met bepaalde initiatieven een meerwaarde kan zijn voor het realiseren van zorgzame buurten. Je hebt iedereen nodig om samen aan een zorgzame buurt te bouwen en iedereen kan iets betekenen in een zorgzame buurt.

Publieke ruimte

De publieke ruimte is een belangrijke katalysator om aan zorgzame buurten te werken. Het kan gaan over alles wat er aanwezig is in de publieke ruimte, zowel de fysieke als sociale karakteristieken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan publiek groen, zicht op groene en blauwe landschappen, nabije en diverse diensten en handelszaken, sport- en ontspanningsmogelijkheden, diverse vormen van mobiliteit, plaatsen voor religie ... Een aangepaste publieke ruimte kan bijvoorbeeld bijdragen tot meer kansen voor ontmoeting en kan de inclusie verhogen. Toegankelijkheid van de publieke ruimte is hierbij een belangrijk aandachtspunt [12], [17].

- Werken vanuit dit referentiekader betekent werken aan zorgzame buurten.
- Dit referentiekader hanteren we als kompas en leidraad doorheen het ondersteuningspakket. Regelmatig zal je linken in het pakket vinden naar dit kader. We zijn dan ook van mening dat het er regelmatig terug bijgenomen moet worden om het geheel niet uit het oog te verliezen. Meer info zal je altijd terugvinden in de wegwijzer per hoofdstuk.

1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid?

Zorgzame buurten is een richtinggevend kader, een concept dat de laatste jaren een sterke opgang kende in het Vlaamse beleid. Buurtgerichte zorg staat voor het organisatiemodel: de zorg zo organiseren dat ze afgestemd is op de krachten en noden van een buurt. De opkomst van beide begrippen vertaalde zich in verschillende conceptnota's en beleidsteksten. Dit beleidskader is richtinggevend voor de praktijk: *wat wordt er juist van lokale besturen, welzijn- en zorgorganisaties en bovenlokale actoren verwacht rond zorgzame buurten?*

Overzicht conceptnota's & decreten Vlaamse Overheid

We vatten de verschillende beleidsteksten kort samen.

Conceptnota's:

- Inspiratienota 'Zorgzame Buurt' (2018)
- 'Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen. Dichtbij en integraal. Visie en veranderagenda. Conceptnota' (2016)
- Conceptnota 'Geïntegreerd Breed Onthaal' (2015)

Decreten:

- Het decreet lokaal sociaal beleid (9 februari 2018)
- Intergemeentelijke samenwerkingen
- Het woonzorgdecreet (15 februari 2019)
- Het decreet eerstelijnszorg (26 april 2019)

Artikels en besluiten:

- Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de Logo's (30 januari 2009)
- Artikel 107: hervorming van de geestelijke gezondheidszorg (2010)

Conceptnota's

1| De inspiratienota 'zorgzame buurt' (februari 2018) wil een aanzet geven tot de ontwikkeling van een buurtgericht organisatiemodel waarin welzijn, wonen en zorg integraal benaderd worden. Dit model werd nog niet concreet uitgewerkt in de conceptnota, maar gaf wel de basis voor een aantal nieuwe decreten. In de nota wordt ook het belang van een buurtanalyse vermeld om een zorgzame buurt te realiseren op maat van de buurt [9].

Deze buurtanalyse bevat:

- Een kwantitatieve analyse
- Een kwalitatieve analyse
- Impactanalyse

2| De nota 'zorgzame buurt' kadert in de uitwerking van de conceptnota Ouderenzorg 'Dichtbij en Integraal'. De nota 'Dichtbij en Integraal' (februari 2016) focust op het welzijns- en zorgbeleid voor oudere personen. De verschuiving naar vermaatschappelijking van zorg komt hier sterk naar voor [222].

3| In de conceptnota 'Geïntegreerd Breed Onthaal' (december 2015) zet men de krijtlijnen uit voor een samenwerkingsverband tussen minimaal het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW), het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) en de Diensten Maatschappelijk Werk van de ziekenfondsen (DMW). Deze samenwerking beoogt de toegankelijkheid van hulp te verhogen. Dit speelt in op de vereiste van een zorgzame buurt dat er voor elke inwoner een aanspreekpunt is voor informatie of hulp in de leefomgeving. Het GBO gaat hiervoor niet alleen samenwerkingen aan met andere formele partners maar werkt ook samen met de buurtbewoner, zijn netwerk, informele actoren en vrijwilligers. Het vertrekt dus vanuit het idee van 'community building' en een 'participatief en inclusief gedachtegoed'. Het decreet GBO benoemt dit netwerk dan ook als nodig om een inclusief Vlaanderen te realiseren [18].

SAMENGEVAT

Het Geïntegreerd Breed Onthaal vertrekt duidelijk vanuit een partnerschap en beoogt onderbescherming tegen te gaan. Het zet in op detectie en toeleiding. Anderzijds wil het ook sterk inzetten op meer net door de gemeenschap te betrekken en verbinden waar nodig.

Decreten

4| Het decreet lokaal sociaal beleid (9 februari 2018)

- Dit decreet kent lokale besturen een regierol toe in de lokale sociale beleidsplanning met het oog op een integraal en inclusief lokaal beleid dat deel uitmaakt van een meerjarenplan (artikel 4). Het lokaal bestuur heeft de opdracht om het aanbod aan lokale sociale hulp- en dienstverlening maximaal af te stemmen op de lokale behoeften (artikel 7). Hierbij komt het belang van een omgevingsanalyse en participatiemethodieken naar voor, in het bijzonder van kwetsbare burgers (artikel 5) (cf. vermaatschappelijking van zorg). Het lokale bestuur mag voor het ontwikkelen van het lokaal beleid (of delen ervan) samenwerken met andere lokale besturen (artikel 6) (bv. intergemeentelijke samenwerking of via een eerstelijnszone).
- Het decreet lokaal sociaal beleid verwijst in artikel 9 ook naar de opdracht voor lokale besturen om werk te maken van een maximale toegankelijkheid van de lokale sociale hulp- en dienstverlening voor de bevolking, met bijzondere aandacht voor onderbescherming. Daartoe bouwt het lokaal bestuur een Sociaal Huis uit. Het Sociaal Huis moet een herkenbaar lokaal aanspreekpunt zijn voor burgers met betrekking tot het aanbod van lokale sociale hulp- en dienstverlening. Vanuit dit Sociaal Huis wordt, onder regie van het lokale bestuur, een samenwerkingsverband geïntegreerd breed onthaal (GBO) gerealiseerd (zie eerder: conceptnota). Ook hiervoor kan het lokaal bestuur samenwerken met andere lokale besturen.

- In artikel 13 vraagt het decreet dat het lokaal bestuur maatregelen neemt die de vermaatschappelijking van de lokale sociale hulp- en dienstverlening stimuleert via initiatieven van informele en vrijwillige zorg [19].

SAMENGEVAT

Het lokaal bestuur heeft bijgevolg zicht op alle initiatieven, formeel en informeel, die de buurtbewoner kan ondersteunen bij het realiseren van kwaliteit van leven. Het lokaal bestuur verbindt deze initiatieven met elkaar opdat onderbescherming voorkomen kan worden. Het lokaal bestuur stemt het aanbod af op de buurtbewoners. Dit wordt in kaart gebracht door een omgevingsanalyse en een participatief proces. Ze hebben dus ook oog voor hiaten en nemen hun rol als lokaal bestuur op om te signaleren of -indien nodig- interventies en acties op te zetten. Het lokaal bestuur is ook toegankelijk voor de buurtbewoner en realiseert dat ieder kan deelnemen aan de maatschappij. Dit in samenwerking met alle relevante stakeholders.

5| Gemeenten of lokale overheden kunnen er ook voor kiezen om samenwerkingen met elkaar aan te gaan. Dan spreken we over een intergemeentelijke samenwerking. Hierbij staat een gezamenlijke doelstelling voor de gemeenten voorop. Een samenwerking met andere gemeenten kan om diverse redenen interessant zijn: omwille van een grensoverschrijdend probleem, efficiëntie (schaalvoordelen), kennisdeling, verlichting van de financiële druk of omdat het de draagkracht van één gemeente overstijgt. Hoe deze samenwerking er uit kan zien, werd vast gelegd in het decreet over het Lokaal Bestuur van 22 december 2017 [20].

SAMENGEVAT

Dit decreet omschrijft dat bovenlokale partnerschappen mogelijk zijn om over de grenzen van gemeenten heen aan te pakken. Dit kan over diverse thema's gaan die zorgzame buurten aanbelangen zoals zorg, welzijn of mobiliteit.

6| Het woonzorgdecreet (15 februari 2019)

Dit decreet vervangt het woonzorgdecreet van 2009. In het decreet wordt niet alleen een woonzorgcentrum beschouwd als een woonzorgactor, maar ook een lokaal dienstencentrum, thuiszorgvoorzieningen, groepen van assistentiewoningen en verenigingen voor mantelzorgers.

Woonzorgvoorzieningen faciliteren en moeten werken aan **buurtgerichte zorg**. Dit wordt begrepen als: *“de zorg die erop gericht is de sociale cohesie te versterken, vragen naar zorg en ondersteuning uit de buurt op te vangen, gebruikers indien nodig toe te leiden naar gepaste zorg en ondersteuning of die zelf op te nemen, maar ook de buurt actief te betrekken bij de werking van de voorziening door een actieve samenwerking op lokaal vlak, afgestemd met het lokaal sociaal beleidsplan, onder regie van het lokaal bestuur zoals bepaald in het decreet van 9 februari 2018 houdende het lokaal sociaal beleid”*. Ook andere voorzieningen, zoals thuiszorg, verenigingen voor mantelzorgers, herstelverblijf enzovoort dragen bij aan het realiseren van de detectie van vragen en noden, antwoorden op maat en werken aan inclusie van de persoon met een ondersteuningsnood [21].

In artikel 9 en 10 wordt duidelijk dat **lokale dienstencentra (LDC)** een gewijzigde opdracht krijgen van opgelegde activiteiten naar buurtgerichte activiteiten. Lokale dienstencentra worden een kernactor binnen zorgzame buurten. Een **buurtanalyse** vormt een noodzakelijke vertrekbasis om de opdrachten te vervullen. Kennis van de lokale noden, sterktes, mogelijkheden en netwerken is namelijk nodig om op maat/ buurtgericht te kunnen werken. Hierbij mag overleg en co-creatie met lokaal actieve verenigingen en organisaties, alsook met het lokaal bestuur niet vergeten worden, in het bijzonder bij lokale dienstencentra die niet verbonden zijn aan een OCMW. Het opmaken van een buurtanalyse is één van de erkenningsvoorwaarden voor lokale dienstencentra. Het bijhorende uitvoeringsbesluit trad in werking op januari 2020. Vervolgens krijgen lokale dienstencentra drie jaar de tijd om aan deze erkenningsvoorwaarden te voldoen.

Lokale dienstencentra krijgen een grotere rol toegewezen in het versterken van de sociale cohesie. Dit doen ze door het betrekken van het lokale verenigingsleven en de buurtbewoners in de activiteiten en initiatieven. Daarnaast kan een lokaal dienstencentrum inzetten op een vrijwilligerswerking. Naast het realiseren van een sterker sociaal weefsel heeft een lokaal dienstencentrum ook oog voor het opvangen en doorverwijzen van noden van buurtbewoners. Het organiseert dan ook activiteiten voor deze specifieke kwetsbare buurtbewoners [21].

BELANGRIJK!

Het woonzorgdecreet verwoordt specifieke erkenningsvoorwaarden voor een lokaal dienstencentrum. “Het centrum maakt een buurtanalyse op die voldoet aan de volgende voorwaarden [21]:

1. ze omvat **kwantitatieve en kwalitatieve** gegevens over de buurt, de bewoners, de actoren, de beleving, de sterktes en hiaten, en maakt daarbij gebruik van analyses en beleidsprioriteiten in het kader van het lokaal sociaal beleid over het realiseren van zorgzame buurten;
2. ze bepaalt de reikwijdte en prioritering van de opdrachten op maat **van de buurt**;
3. ze vormt de **basis voor het meerjarenplan** dat tot stand komt op basis van een **participatief traject** waarin de lokale ouderenverenigingen, de lokale ouderenadviesraad, relevante eerstelijnsactoren en andere relevante actoren in andere beleidsdomeinen geconsulteerd zijn en dat aantoont op welke manier het bijdraagt tot de door het lokaal bestuur geformuleerde beleidsdoelstellingen”.

Goed om weten! Dit pakket is op maat van dit uitvoeringsbesluit. Wanneer je heel het pakket doorloopt, kom je tot een buurtanalyse die voldoet aan deze voorwaarden [21].

SAMENGEVAT

- Woonzorgactoren moeten inzetten op buurtgerichte zorg. Ze hebben hierbij aandacht voor het realiseren van minder mazen en meer net, met aandacht voor samenwerking met verschillende andere actoren.
- Het lokaal dienstencentrum zet in op alle bouwstenen voor het realiseren van zorgzame buurten. Ze dienen een buurtanalyse uit te voeren opdat ze een plan kunnen uitwerken om minder mazen en meer net te realiseren. Dit met aandacht voor de meest kwetsbaren.

7 | Het decreet eerstelijnszorg (26 april 2019)

Dit decreet regelt een hervorming van de eerste lijn. Zo werden er in Vlaanderen 60 eerstelijnszones opgericht, gevormd door 1 of meerdere gemeenten, aangestuurd door een zorgraad. In de zorgraad zijn volgende partners vertegenwoordigd: lokale besturen, eerstelijnszorgaanbieders, welzijnsactoren, personen met een zorg- en ondersteuningsnood, verenigingen voor mantelzorgers en gebruikers (artikel 12).

De zorgraad krijgt o.a. als opdracht (artikel 11):

- de organisatie en het aanbod van kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning af te stemmen op de zorg- en ondersteuningsvragen. Dit vraagt een goede omgevingsanalyse die eveneens kadert binnen het groeiplan naar een zorgzame buurt.

- Het organiseren van deze geïntegreerde zorg gebeurt in samenspraak met de betrokken partners. Dit sluit aan bij de bouwstenen detectie, toeleiding en buurt: analyse & plan.
- een integraal en inclusief lokaal sociaal beleid (artikel 4 decreet lokaal sociaal beleid) te ondersteunen (zie eerder). Een gemeente kan dus bovenlokaal met de eerstelijnszone waarvan het deel uitmaakt uitwisselen, afstemmen of samenwerken om een lokaal sociaal beleid te realiseren.

De eerstelijnszone (zorgraad) ondersteunt de zorgaanbieders op diverse manieren, omschreven volgens de conferentie van de eerste lijn in 2017:

- Ondersteunen van kringwerkingen tussen verschillende beroepsgroepen.
- Afstemming bevorderen tussen preventie, begeleiding en ondersteuning in welzijn en gezondheid.
- Het voorbereiden van het overleg over het nodige aanbod in de eerstelijnszone. Een eerstelijnszone brengt dan ook in kaart welke noden er zijn onder de burgers. Mogelijke doelstellingen of uitdagingen van zorgzame buurten kunnen hieraan gekoppeld worden.
- Ondersteunt en stimuleert initiatieven van buurtgerichte zorg.
- Signaleert knelpunten naar Vlaams niveau [22].

Op deze conferentie werd ook het realiseren van meer zorg in de buurt met alle betrokkenen (informeel en formeel) benadrukt, opdat personen met een ondersteuningsnood kunnen participeren in de samenleving. Uitgangspunt hierbij is dat personen zo lang mogelijk thuis verder geholpen kunnen worden. Verschillende zorgvormen moeten hiervoor aangesproken worden [22].

SAMENGEVAT

- Een eerstelijnszone zet in op de bouwstenen op een bovenlokaal niveau. Zo brengt de eerstelijnszone in kaart welke noden en behoeften er zijn, wat aansluit bij het uitvoeren van een analyse, en koppelt hieraan ook doelstellingen. Een eerstelijnszone ondersteunt het realiseren van detectie en toeleiding op lokaal niveau. Bovendien hebben ze een beleidsadviserende functie waarbij ze hiaten aangeven.
- Een eerstelijnszone stimuleert zorgzame buurtinitiatieven.

Artikels en besluiten

8| Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de Logo's (30/01/2009)

In Vlaanderen en Brussel zijn er een vijftiental Logo's. Logo staat voor Lokaal GezondheidsOverleg. Een Logo zet in op het verminderen van gezondheidsklachten. Op deze manier dragen ze bij aan het realiseren van de Vlaamse gezondheidsdoelstellingen op lokaal niveau: "Meer mensen in beweging en met een gezond gewicht, minder rokers-, drugs- en alcoholgebruikers, meer veerkrachtige mensen, minder ongevallen in de privésfeer, meer mensen die deelnemen aan de bevolkingsonderzoeken naar kanker en een kwaliteitsvol vaccinatiebeleid in Vlaanderen [23]." Ook zetten ze in op het informeren over de invloed van het milieu op de gezondheid.

Een Logo bestaat uit een netwerk van preventieorganisaties. Op deze manier werken ze aan een preventief lokaal gezondheidsbeleid, het verspreiden van preventiemethodieken en het ondersteunen van lokale besturen voor het realiseren van gezondheidsdoelstellingen. Voor het realiseren van gezondheidspreventie zijn samenwerkingsverbanden met andere gemeenten mogelijk, ondersteund door het Logo [24], [25].

SAMENGEVAT

Een Logo zet sterk in op communicatie zoals campagnes rond gezondheidspreventie. Het kan een vaste partner zijn van andere organisaties en het lokaal bestuur om in te zetten op gezondheidspreventie. Een Logo heeft dus vooral een preventieve opdracht, maar neemt daarin zeker ook het gegeven ‘publieke ruimte’ mee in relatie tot gezondheid zoals bijvoorbeeld luchtkwaliteit, milieu, effect van ruimte op bewegen ...

9| Artikel 107: hervorming van de geestelijke gezondheidszorg (2010)

In 2010 streefde België naar een betere gezondheidszorg voor volwassenen via het opzetten van geestelijke zorgnetwerken. Via deze netwerken moeten zorgcircuits georganiseerd worden. Op die manier ontstaat er een aanbod voor specifieke doelgroepen en leeftijdsgroepen. Dit netwerk zorgt ervoor dat hulpverlening beter op elkaar afgestemd is. Op deze manier kan gepaste zorg en ondersteuning gerealiseerd worden. De basis van deze netwerken werd vastgelegd in artikel 11 van de wet op ziekenhuizen en andere verzorgingsinrichtingen.

Een GGZ netwerk zet in op vijf volgende functies volgens het Departement Zorg:

- *“Functie 1: GGZ-promotie, preventie, vroegdetectie en vroeginterventie*
- *Functie 2: Mobiele behandelingsteams voor acute en chronische problematiek*
- *Functie 3: Teams inzake psychosociale rehabilitatie*
- *Functie 4: Intensieve gespecialiseerde residentiële GGZ-units*
- *Functie 5: Specifieke woonvormen en verblijfsformules”*

Naar aanleiding hiervan ontwikkelde zich 13 geestelijke gezondheidsnetwerken in Vlaanderen [26].

SAMENGEVAT

Het artikel draagt voornamelijk bij aan het realiseren van minder mazen. Het zet ook sterk in op partnerschappen om minder mazen te realiseren.

Wat te onthouden?

In verschillende conceptnota's en decreten zijn er veel aanknopingspunten terug te vinden met betrekking tot het begrip 'zorgzame buurten'. 'Zorgzame buurten' kan dan ook het beleid een kapstok bieden om de verscheidene opdrachten uit de decreten geïntegreerd, over beleidsdomeinen heen, aan te pakken. Inzetten op zorgzame buurten sluit aan bij verschillende opdrachten van het lokaal bestuur en draagt bij tot een overkoepelende, beleidsdomein overschrijdende visie en aanpak.

Lokale besturen moeten hun lokaal sociaal beleid afstemmen door zicht te hebben op de lokale noden en een degelijke hulpverleningsaanbod te realiseren. Lokale besturen nemen dus een overzichtsrol op in zorgzame buurten: wat is er wel? Wat niet? Waar kunnen we nog iets (ondersteunend) in realiseren.

Lokale dienstencentra dienen verplicht een buurtanalyse uit te voeren voor hun erkenning. Ze hebben hierdoor zicht op wie er woont in de buurt(en) (kwantitatieve analyse), wat er is in de buurt(en) (ruimtelijke omgevingsanalyse) en wat er leeft in deze buurt(en) (kwalitatieve analyse).

Schrijf in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument** kort en bondig wat volgens jou het belangrijkste is om te onthouden van het beleidskader.

2. Zorgzame buurten: wie kan er op welke manier aan werken?

Je weet nu hoe een zorgzame buurt omschreven wordt en hoe dit er in de praktijk uit kan zien. Daarnaast weet je ook wat er beleidsmatig verwacht wordt van verschillende (buurt) actoren. Maar wie kan er nu op welke manier werken?

2.1. Zorgzame buurten en wie kan er op welk manier aan werken?

In de praktijk zien we dat er verschillende actoren initiatieven nemen om bij te dragen aan zorgzame buurten. Burgers organiseren zich in **burgerinitiatieven** om tegemoet te komen aan bepaalde noden in een buurt of om de kwaliteit van het samenleven te verhogen. Soms zetten ze ook acties op om te eisen dat de overheid zelf stappen onderneemt, bijvoorbeeld om de leefbaarheid van de buurt te verhogen.

Ook **organisaties** nemen initiatieven. Soms omdat ze verplicht zijn om buurtgericht te werken. Maar organisaties doen dit ook omdat ze vanuit hun missie, visie en expertise een belangrijke rol kunnen spelen. Heel wat organisaties zullen daarbij vertrekken vanuit een specifieke uitdaging of

bouwsteen. Zo kan een voorziening voor mensen met een beperking het belangrijk vinden om verbinding te zoeken met de buurt, zodat de bewoners van de voorziening zich ook deel voelen van de buurt en dit dus vooral met het oog op inclusie. Een burgerinitiatief kan bijvoorbeeld inzetten op een bijeenkomst bij de feestdagen. Een apotheker zet dan weer in op communicatie door folders neer te leggen met informatie over het CAW opdat mensen makkelijker hulp vinden bij relationele of persoonlijke problemen.

Afhankelijk van het doel zullen deze initiatiefnemers ook baat hebben bij het benaderen van hun uitdaging vanuit de verschillende bouwstenen. Zeker organisaties zullen binnen de eigen organisatie ook werken aan visievorming en zelf een analyse doen of zich laten inspireren door analyses die al door anderen werden gedaan. Ze zullen moeten nadenken over hoe ze zich intern organiseren, de communicatie intern en extern verzorgen en vaak ook op zoek gaan naar partners. Maar ook voor een burgerinitiatief kan het goed zijn om eens door de bouwstenen te gaan en te bekijken in welke mate ze een houvast kunnen bieden voor een gestructureerde aanpak.

Hoe groot of hoe klein het initiatief ook is, duurzaam werken aan zorgzame buurten betekent dat elk initiatief gewaardeerd moet worden. Maar wanneer initiatieven los van elkaar georganiseerd worden, ontbreekt soms afstemming en blijven er mogelijk ook hiaten.

Het lokaal bestuur heeft hierin een belangrijke rol. Ideaal gezien behouden ze overzicht in wat er in de verschillende buurten gebeurt. Ze faciliteren en ondersteunen initiatiefnemers en brengen ze bij elkaar om mee het lokaal beleid vorm te geven. Hun praktijkervaring en expertise is essentieel om goede beleidskeuzes te maken. Soms blijven er ook onopgeloste noden die het lokaal bestuur zelf of via een partner kan aanpakken. Op deze manier geven lokale besturen vorm aan het lokaal sociaal beleid. De rol die het lokaal bestuur opneemt wordt ook de ‘regierol’ genoemd, zoals opgenomen in hoofdstuk 3 van het decreet lokaal sociaal beleid van 9/02/2018. Belangrijk hierbij is wel dat een lokaal bestuur oog heeft voor de eigenheid van organisaties en burgerinitiatieven [19].

Aanvullend willen we nog meegeven dat lokale dienstencentra, zowel de private initiatieven als deze georganiseerd vanuit het lokale bestuur, verplicht zijn om een buurtanalyse te maken en hun doelstellingen en acties te verantwoorden vanuit de analyse. Dit betekent dat ze sowieso een belangrijke rol hebben in het kader van het werken aan zorgzame buurten in hun werkingsgebied. We adviseren dan ook aan elke initiatiefnemer om altijd contact te zoeken met het lokaal dienstencentrum van het werkingsgebied waar je een initiatief wil nemen.

Los van het feit of er gewerkt wordt aan één of meerdere acties, als lokaal bestuur of als organisatie, zijn er meestal **partners** nodig om die actie(s) te realiseren. Dit kunnen allerhande organisaties zijn zoals de mutualiteit, verenigingen,

vrijwilligers, woonzorgorganisaties, voorzieningen voor jongeren, voorzieningen voor mensen met een beperking, een eerstelijnszone, een burgerinitiatief ... We stellen vast dat het netwerk van partners vaak over verschillende domeinen heen gaat en over verschillende geografische niveaus. Niet alleen lokale actoren worden betrokken, ook bovenlokale actoren of informele actoren.

De organisaties die samen het geheel van rollen opnemen, vormen **het netwerk dat werkt aan zorgzame buurten**. Dit netwerk is dynamisch doorheen de tijd. Er wordt vertrokken vanuit gelijkwaardigheid binnen dit netwerk. We spreken van een network governance. Hier wordt niet samen gewerkt om bepaalde organisatie gebonden doelen te bereiken, maar is het succes van het geheel van het netwerk belangrijker [12], [17].

2.2. Een nieuwe manier van (samen) werken: participatief en krachten bundelen

Werken aan zorgzame buurten betekent ook een nieuwe manier van samenwerken. Dit uit zich op verschillende manieren: samenwerken over verschillende beleidsdomeinen heen, participatief werken, in een regieteam en idealiter in een tandem. We lichten dit kort toe.

Visievorming zorgzame buurten

Zorgzame buurten richt zich op buurtniveau en dus op alle betrokken buurtactoren. Denk aan buurtbewoners, professionals, vrijwilligers ... Om deze buurtactoren te bereiken is er heel wat samenwerking nodig. Een zorgzame buurt realiseren vertrekt dan ook van de visie dat er samen gewerkt dient te worden over **verschillende domeinen** heen en over verschillende profielen heen. Een zorgzame buurt focust dus niet alleen op zorg zoals het concept impliceert, maar kijkt naar alles aspecten die kwaliteit van leven kunnen realiseren voor jong en oud. Dit kan gaan over vrije tijd, publieke ruimte, voorzieningen voor personen met een beperking, huis van het kind, een kerk, een school ... Deze manier van samenwerken is niet vanzelfsprekend en vaak een resultaat dat doorheen het proces groeit [12].

Zorgzame buurten vertrekt dan ook vanuit een **participatief** en inclusief gedachtegoed. En dit vanaf het begin. Vanaf de visievorming sta je al stil bij wie je betreft en waarom? Een participatieve aanpak is essentieel en een basis voor het duurzaam inzetten op de uitbouw van zorgzame buurten. Daarom is dit een uitgangspunt in het ondersteuningspakket. Doorheen heel het proces, vanaf de visievorming pleiten we voor een maximale inspraak van de buurt en andere actoren. In **De kwalitatieve analyse** ➤ gaan we dieper in op participatie.

Naast samenwerken met de buurt, leert de praktijk dat er idealiter in een **tandem** gewerkt wordt om zorgzame buurten te realiseren. Zorgzame buurten vraagt om verschillende vaardigheden van de professionals: beleidskennis, analytische vaardigheden, outreachend werken, toegankelijk zijn, een verbinder ... Om dit te realiseren kan er vertrokken worden vanuit twee medewerkers waarbij de ene zich inzet op het beleidsmatige luik en de ander op naar de buurt toe trekken en in verbinding treden. Beiden wisselen uit en versterken zo elkaar waar nodig. Zorgzame buurten vergt tijd, aandacht en ook personeel [6].

Idealiter is deze tandem ingebed in een **regieteam**, een team dat mee zorgzame buurten realiseert. Dit kan een team zijn met verschillende achtergronden die allen werkzaam (willen) zijn in de buurt. Zij faciliteren en ondersteunen mee de acties en interventies. Dit team evolueert ook doorheen de tijd. Verschillende partners kunnen doorheen de tijd nog aansluiten. Het principe van dit team is dat het doel van dit netwerk een gezamenlijke uitdaging is en niet omgekeerd: dat elke organisatie zijn apart doel wil realiseren of aansluit in eigenbelang. Het regieteam komt dan ook regelmatig samen en maakt de tijd om stil te staan bij waar ze naartoe willen. Dit start al bij de visievorming [6], [12].

Dat is dan ook een belangrijke factor in wat je mag verwachten wat betreft het realiseren van zorgzame buurten: je plant soms een zaadje dat heel wat tijd nodig heeft om te groeien. Soms heb je duidelijk mandaat en tijd en kan je verder. Maar soms is het stap per stap en soms eens een stap terug. Belangrijk hierbij is om de verbinding te leggen tussen praktijk en beleid: werkt iets wel/niet, wat kunnen we hier beleidsmatig mee, waar moeten we bijsturen? Maar ook: er worden beleidsmatig keuzes gemaakt, welke impact heeft dit in de praktijk? Deze cyclische beweging moet een natuurlijke reflex worden gedurende het proces [6].

Tot slot is een buurt een buurt, maar ook meer dan dat. Een buurt is **ingebed in verschillende andere lagen** zoals de gemeente, de eerstelijnszone, verschillende bovenlokale samenwerkingen enzovoort. Verlies deze verbindingen niet uit het oog. Ook hen betrekken als partner in het verhaal maakt zorgzame buurten mogelijk. Dit vraagt een andere kijk op samenwerken. Een belangrijk principe voor het werken aan zorgzame buurten is nabijheid, maar dit betekent niet dat je de verbinding met alle partners, ook deze die bovenlokaal georganiseerd zijn, mag verliezen [6].

3. Waarom werken we aan zorgzame buurten?

Nu je weet wat je kan verstaan onder zorgzame buurten en wie er een rol in kan opnemen, gaan we dieper in op waarom het werken aan zorgzame buurten een meerwaarde kan zijn. In dit onderdeel zoeken we een antwoord op de volgende vragen:

- Waarom verwacht men dat inzetten op een zorgzame buurt bijdraagt tot het welzijn van de buurtbewoners?
- Op welke maatschappelijke tendensen speelt een zorgzame buurt in?
- Wat zijn de grenzen aan zorgzame buurten in de praktijk?

3.1. Over de buurt en buurteffecten

Een zorgzame buurt beoogt buurtgericht werken, op maat van de buurt. Maar wat is een “buurt” nu juist? De grenzen afbakenen is niet gemakkelijk. Soms is de buurt maar een paar straten groot, soms spreekt men over een deelgemeente als buurt. Een buurt kan dus erg verschillen. De belangrijkste scheidingslijn is de natuurlijke samenhang van de buurt en is dus niet per se gekoppeld aan administratieve of wettelijke bepalingen [28]. In de buurtanalyse gaan we hier concreet mee aan de slag.

Ongeacht hoe je een buurt geografisch zou afbakenen, de buurt heeft een invloed op haar bewoners. Van zorgzame dorpen/ buurten wordt verwacht dat ze omwille van ‘buurteffecten’ inspelen op een aantal maatschappelijke tendensen waarmee lokale besturen en woonzorgorganisaties geconfronteerd worden.

Het begrip buurteffecten verwijst naar het effect van de ‘buurt’ op de levenskansen van de buurtbewoners, los van hun individuele kenmerken zoals inkomen, gezondheid, partnerstatus ... [28].

Binnen deze buurteffecten wordt er een onderscheid gemaakt tussen:

1. Sociale effecten = effect van de bevolkingssamenstelling op de levenskansen en kwaliteit en leefbaarheid van de buurt.

Interventievoorbeld dat inzet op sociale effecten: buurtbudgetten Arendonk.

Buurtbudgetten is een methodiek waarbij buurtbewoners zelf een budget krijgen om in te zetten voor het verhogen van de leefbaarheid en sociale cohesie in hun buurt. In Arendonk werd dit buurtbudget ingezet in een wijk waarin enerzijds een nieuwe verkaveling gelegen is met koopwoningen en anderzijds een wijk met sociale woningen. Het doel van de buurtbudgetten was om de sociale cohesie in de buurt, en specifiek tussen de bewoners uit de twee type bebouwingen, te versterken.

(Zie <https://buurtbudget.be>)

2. Effecten door instituties en voorzieningen = effect van aanwezigheid en kwaliteit van publieke en private diensten en voorzieningen in de buurt (scholen, banken, winkels, gezondheidsinstellingen ...).

Interventievoorbeld rond instituties en voorzieningen: buurtpunt.

Een buurtpunt is een ontmoetingsplaats waar verschillende diensten en vervoersaanbod samenkomen. De concrete invulling en vorm hangt steeds af van de lokale noden, wensen en mogelijkheden (vb. lokale markt, buurtcafé, mobipunt ...).

3. Effecten door geografische ligging = effect van de geografische ligging van een buurt op de levenskansen en kwaliteit en leefbaarheid van de buurt.

Hier maken we een onderscheid tussen

- ‘*spatial mismatch*’: mismatch tussen vraag en aanbod (bijvoorbeeld zorg en ondersteuning). Welke noden leven er naar zorg in een buurt en welk aanbod is er?
- ‘*territoriale stigmatisering*’: verwijst naar het effect van de reputatie van een buurt heeft op haar bewoners.

Interventievoorbeld m.b.t. geografische ligging: VIAmobiel te Balen.

Via een mobiel sociaal infopunt (de VIA-mobiel) wordt er naar de meest kwetsbare mensen in Balen toegestapt. Het doel is ervoor te zorgen dat mensen hun rechten kennen/ kunnen realiseren en/of doorverwezen worden naar de juiste zorg- en hulpverlening. (Zie <https://www.balen.be/thema/2322/via-mobiel> ↗)

4. Effecten door leefomgeving =

de effecten van een ongezonde leefomgeving.

Interventievoorbeld m.b.t. leefomgeving: banken in de wijk.

Voldoende banken in de buurt maken dat ouderen sneller buiten komen en bewegen. Bij gebrek aan banken is het voor verschillende ouderen moeilijk om zich te voet doorheen de buurt te bewegen. De banken bieden de nodige rustplaatsen.

3.2. Zorgzame buurten speelt in op maatschappelijke veranderingen

Zorgzame buurten richt zich op iedereen in de buurt en vertrekt vanuit een inclusief gedachtegoed. Iedereen in de buurt kan betrokken worden in dit proces. Bovendien willen zorgzame buurten sociale cohesie stimuleren en vragen en noden detecteren. Dit kan betekenisvol zijn voor verschillende kwetsbare buurtbewoners in de samenleving. Denk maar aan personen in armoede of personen die gevoelens van eenzaamheid ervaren. Daarnaast spelen zich ook verschillende tendensen af in de maatschappij, zoals de vergrijzing, veranderende gezinssamenstelling en verdunning van de mantelzorgers, waarvoor zorgzame buurten ook van betekenis kan zijn. Het uitgangspunt blijft dat zorgzame buurten voor ieder van belang is. We gaan kort in op enkele tendensen.

Een maatschappij in transitie

De maatschappij evolueert voortdurend. Verschillende factoren hebben invloed op het maatschappelijk leven. Zo zien we dat er de laatste jaren meer personen zijn met een niet-Belgische herkomst. Het aantal nieuwkomers nam dan ook toe de laatste jaren. Omgaan met deze diversiteit op buurtniveau is niet altijd vanzelfsprekend. In verbinding treden met personen met een andere culturele achtergrond is nochtans belangrijk [29].

Dit gaat polarisering tegen en zorgt ervoor dat mensen zich meer thuis voelen in de buurt. Het zorgt er ook voor dat buurtbewoners zich meer in elkaar kunnen inleven. Op die manier kan via het inzetten op “meer net” gewerkt worden aan positief contact tussen buurtbewoners van alle culturen en religies [30].

Daarnaast zien we de laatste jaren een toename van psychologische problemen in de maatschappij. Zo blijkt dat één op drie Vlamingen vroeg of laat met psychische klachten te kampen krijgt. Prestatiedruk, individualisering en stress zijn grote boosdoeners. 35% van de langdurig zieken zijn te verklaren door psychische klachten: een burn-out of depressie. Zorgzame buurten kunnen hier een bijdrage in leveren. Enerzijds door preventief te werken, anderzijds door vragen en noden te detecteren. Ook geïntegreerde zorg, waarbij verschillende domeinen samenwerken, kan hier een grote meerwaarde zijn. Psychische zorg heeft nl. invloed op wonen, welzijn, werken ... en omgekeerd. Toegankelijke zorg in de buurt kan hierbij een sleutelement zijn [3], [31].

Personen in armoede

In 2021 leefde 12,7% van de gezinnen onder de armoederisicogrens in België. In het Vlaams Gewest was dit specifiek 7,8% [32]. Personen in armoede kennen verschillende kwetsbaarheden en uitdagingen. Ze hebben vaak beperkte financiële middelen en kennen fysieke en/of mentale

gezondheidsproblemen [33]. Door hun zorgen denken ze vaak op korte termijn en kunnen ze niet ver vooruit kijken. Inzetten op onderbescherming en het realiseren van zorg op maat is dan ook nodig. Bovendien speelt hun leefwereld zich voornamelijk in hun buurt af, zeker gezien ze ook beperkte mobiliteit kennen [28]. Inclusief werken kan in die zin veel betekenen voor personen in armoede. Hun ervaringsperspectief meenemen, maar ook oog hebben voor hoe zij bereikt kunnen worden is belangrijk in het participatietraject. Daarnaast kennen ze vaak ook een beperkter sociaal netwerk waar ze op terug kunnen vallen [34]. Werken aan ‘meer net’ kan dan van enorme meerwaarde zijn voor hen. Zeker als geweten is dat personen in armoede meer gevoelens van eenzaamheid ervaren [33], [35].

Eenzaamheid en de buurt

Eenzaamheid is eveneens een belangrijke maatschappelijke uitdaging waarop zorgzame buurten en buurtgerichte zorg verwacht worden (deels) een antwoord te bieden [36]. Wie zich chronisch eenzaam voelt, kent een verhoogd risico op ziekte, zowel op mentaal als fysiek vlak. Bovendien zijn de kansen op het ervaren van chronische eenzaamheid niet gelijk verdeeld: bepaalde groepen lopen meer risico op eenzaamheid. Een verhoogde kwetsbaarheid omwille van gezondheid, financiën, je levensloop (vb. scheiding en verweeduwing) gaan samen met een hoger risico op eenzaamheid [33].

Hoewel eenzaamheid een persoonlijke, subjectieve ervaring is, heeft het ook een maatschappelijke en ruimtelijke dimensie. De **omgeving** waarin men woont, kan bepalend zijn voor het ervaren van eenzaamheid. Hierbij zijn zowel fysieke – bv. de bebouwde omgeving, kwaliteit van de wegen, aanwezigheid van groen – als sociale buurtkenmerken – bv. sociale cohesie, veiligheidsgevoelens – van belang [37]. Enkele internationale studies wijzen op het verband tussen de buurt en het ervaren van **eenzaamheid**. Wie zich goed voelt in de buurt, tevreden is over de buurt waar men woont, voelt zich minder vaak eenzaam. Ook de tevredenheid met lokale diensten en voorzieningen zou samengaan met minder eenzaamheid. Deze studies wijzen op het potentieel van het inzetten op de buurt in het voorkomen en aanpakken van eenzaamheid [38]. Een leeftijdsvriendelijke omgeving zorgt ervoor dat kwetsbare bewoners zich uitgenodigd voelen om actief te blijven, buiten te komen en informele contacten met de omgeving te behouden. De openbare ruimte kan daartoe bijdragen. Dit houdt in dat we in de analysefase moeten nagaan of er sociale activiteiten in de buurt zijn, of deze bereikbaar zijn Een openbare ruimte moet inspirerend zijn voor diverse mensen, maar hierbij moeten keuzes gemaakt worden. Er is geen “one size-fits-all utopian residential or care setting” [39], [40].

Veranderende gezinssamenstelling en zorg in de buurt

De gezinssamenstellingen veranderden de afgelopen jaren [41]. Onder meer als gevolg van de toename in de echtscheidingscijfers, nam het percentage alleenwonenden toe in Vlaanderen. Zo bestond in 2022 33,4% van de huishoudens uit alleenwonenden [29]. **Alleenwonenden** kennen een hoger risico op eenzaamheid en sociaal isolement [42]. Ook **alleenstaande ouders** vormen binnen deze optiek een kwetsbare doelgroep die baat kan hebben bij ‘zorgzame buurten’. **Armoedecijfers** wijzen erop dat eenoudergezinnen een hoog risico kennen op armoede: 19% van deze huishoudens leefde anno 2022 onder de armoededrempel [43].

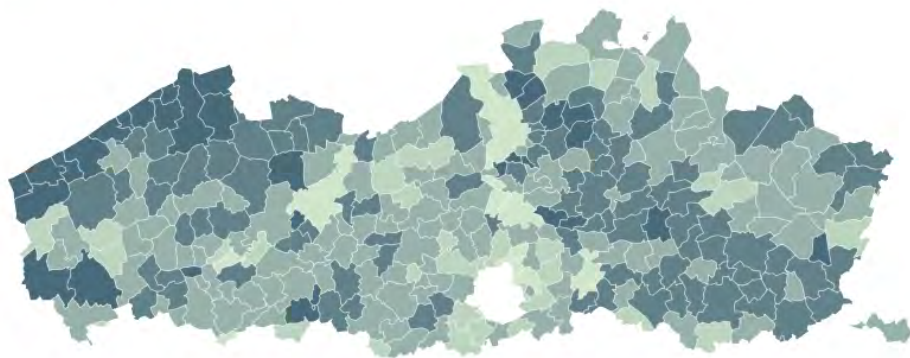
Daarnaast zien we ook een tendens van het dalend aantal **mantelzorgers**. Zeker bij ouderen. Deze tendens zal zich in de toekomst ook verder zetten. 34,4% van de Vlamingen ouder dan 18 jaar bood in 2022 in de afgelopen 12 maanden hulp aan een familielid, vriend, kennis of buur die kampt met langdurige gezondheidsproblemen, ziekte of een beperking. 17,1% hiervan is actief mantelzorger. Dit is bijna 1 op 5 in Vlaanderen en dus geen onbelangrijke groep om aandacht voor te hebben bij buurtgerichte zorg en zorgzame buurten [44].

De vergrijzing

Tot slot is de vergrijzing een gekende uitdaging voor onze huidige maatschappij. Onderstaande kaarten tonen aan dat de vergrijzing zorgt voor een toenemend aandeel ouderen in onze samenleving [40]. Wanneer we kijken naar het verwachte aandeel 65-plussers tegen 2032, zien we dit al oplopen tot 24,5% [29]. Het toenemend aandeel ouderen in de samenleving zal samengaan met een toenemende zorgnood.

Bevolking van 65 jaar en ouder
Gemeenten van Vlaams Gewest, 2023, in %

<18 18-<20 20-<22 22-<24 >=24

Figuur 3: Percentages 65+-ers in Vlaanderen
Bron: www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/bevolking-naar-leeftijd-en-geslacht, 2023

Ouderen willen zo lang mogelijk in hun eigen woning blijven wonen. En ook het beleid geeft hier de voorkeur aan. Dit noemen we ‘ageing in place’. Echter, zo lang mogelijk thuis blijven wonen is niet altijd dé oplossing. Dit kan enkel wanneer er oog is voor volgende thema’s [39], [46]-[48]:

- **Een aangepaste woning of aan te passen woning in een aangename leefomgeving.** Ouderen zijn gebonden aan de plaats waar ze wonen en blijven graag in hun woning. Daarom is er aandacht nodig voor aangepaste woningmogelijkheden in hun vertrouwde omgeving. Daarbij is het ook belangrijk dat deze woonomgeving nog aangenaam en herkenbaar is. Zijn er bv. nog bepaalde basisvoorzieningen (bakker, beenhouwer, apotheker, winkel ...) of ontspanningsmogelijkheden in de omgeving? Zijn deze bovendien te voet of met de auto bereikbaar? Herkennen ze zich nog in de buurt? Is de omgeving toegankelijk om zich te voet of met de fiets te verplaatsen?
- **Ondersteuning via technologie:** denk maar aan een alarmknop bij het vallen of een rollator. Ouderen kunnen mits ondersteuning van tools langer zelfstandig blijven en zich hierdoor ook meer verbinden met de anderen en de omgeving. Er zijn diensten in de omgeving nodig die deze ondersteuning kunnen bieden.
- **Steun van de omgeving:** zowel formele als informele steun zijn belangrijk opdat ouderen thuis of in hun woonomgeving kunnen blijven wonen.

Zonder steun zijn vele ouderen immers niet in staat thuis te blijven wonen. Informele ondersteuning kan gaan over hulp van familie of een helpende hand van een buur. Formele ondersteuning kan gaan over thuiszorg, de huisarts, de apotheker ... Ook deze moeten in de buurt aanwezig zijn opdat een oudere thuis kan blijven wonen.

- **Sociale netwerken:** ouderen willen nog betrokkenheid voelen. Ze willen deel uitmaken van de maatschappij. Sociale cohesie is hierbij belangrijk. In contact staan met anderen en ondersteuning ontvangen kunnen het gevoel geven van ingebed te zijn in een sociaal netwerk. Zowel familie, vrienden als kennissen spelen hierbij een rol, maar denk ook aan ouderenverenigingen of culturele uitstappen.
- **Persoonlijke kenmerken:** hoe de oudere is als persoon bv. introvert/extravert, veerkrachtig, onafhankelijk, de gezondheid ... bepaalt mee of deze thuis kan (blijven) wonen of niet, alsook hulp durft te vragen of op stap gaat en zelf sociale contacten opzoekt.

In een goede aanpak van 'zorgzame buurten' worden ouderen gesensibiliseerd om vroegtijdig naar een aangepaste woning te verhuizen wanneer 'ageing in place' niet meer mogelijk is. Dit wordt ook wel 'moving in time' genoemd waarbij men op tijd verhuist naar een aangepaste woning en woonomgeving, en men dus ook de mogelijkheid van kwalitatieve, betaalbare zorg en alternatieve woonvormen voorziet [40], [49], [50].

Bij *moving in time* ligt de focus minder op zo lang mogelijk in de huidige woning blijven, maar zorgen we ervoor dat ouderen op een waardige manier in een **leeftijdsvriendelijke woonomgeving** kunnen oud worden. Vaak wordt *ageing in place* positief bekrachtigd – "mensen willen ..." –, maar dit heeft vaak te maken met het ontbreken van (betaalbare) alternatieven. Behoorlijk wat ouderen zitten bijvoorbeeld klem omdat ze de middelen niet hebben om te verhuizen of ze verwachten dat ze minder persoonlijke zorg zullen krijgen wanneer ze zouden verhuizen naar een andere omgeving, niettegenstaande ongemakken in de huidige woning en/ of buurt toenemen. Verhuizers zijn vaak heel tevreden wanneer ze verhuizen omdat het hen, na het verdwijnen van aanpassingsproblemen, tal van voordelen oplevert zoals een omgeving waar wandelafstand de norm is en waarbij voorzieningen nabij en op wandelafstand gelegen zijn.

Aangezien het beleid nog niet gericht is op moving in time, zal de meerderheid van de huidige ouderen in zijn woning (willen) blijven wonen, vaak in onaangepaste woningen. Een zorgzame buurt moet op korte termijn kijken naar het ageing 'well' in place van deze ouderen, maar kan best ook bezig zijn met toekomstgericht te kijken naar de uitdagingen van morgen. We willen daarom op het risico wijzen dat een zorgzame buurt vanuit het ageing in place-beleidsparadigma veronderstelt dat iemand in dezelfde woning in de buurt blijft wonen.

Vanuit het moving-in-time-principe benadrukken we dat een zorgzame buurt ook anticipeert op de lange termijn uitdagingen, bewoners sensibiliseert en voldoende aangepaste alternatieve woningen en omgevingen voorziet. Dit thema belangt iedereen aan die in de buurt woont, omdat we op termijn allemaal ouder worden.

Wat te onthouden?

Onze maatschappij kent verschillende uitdagingen (vergrijzing, veranderende gezinssamenstelling, dalend mantelzorgers ...) waarin zorgzame buurten een meerwaarde kan betekenen. Kwaliteitsvol leven is immers voor éénieder van belang!

In de preventie en aanpak van eenzaamheid kan inzetten op een zorgzame buurt betekenisvol zijn als interventie.

Inzetten op een zorgzame buurt wordt verwacht 'buurteffecten' te genereren op het welzijn van de buurtbewoners los van hun persoonlijke kenmerken.

3.3. Zorgzame buurten: waarom het niet de heilige graal is voor alle maatschappelijke uitdagingen

Het beleidsbegrip 'zorgzame buurten' heeft twee sterke eigenschappen:

1. **Geografisch in de nabijheid:** in de buurt waar mensen wonen, wat zeker voor kwetsbare personen van belang is. Door een beperkte mobiliteit omwille van gezondheids- en/of financiële problemen is nabijheid des te belangrijker [28], [51].
2. **Levensdomein overschrijdend:** mensen worden als buurtbewoners bekeken, met al hun wensen en noden. Het is belangrijk om hun noden als één samenhangend geheel te beschouwen en deze niet in aparte hokjes te plaatsen. Het geografische is het bindende en dit vraagt om een integrale, sector overschrijdende aanpak [52].

Waar het begrip zorgzame buurten het potentieel heeft om de praktijk handvaten te bieden om met enkele maatschappelijke tendensen om te gaan, is echter ook **enige voorzichtigheid geboden**. Een 'zorgzame buurt' is niet het antwoord op *alle* maatschappelijke uitdagingen.

Er zijn grenzen aan wat een zorgzame buurt kan realiseren. Dit heeft te maken met:

- De grenzen van wat je van burens mag verwachten.
- De vaststelling dat niet iedereen in een 'buurt' woont.
- Buurtbewoners wonen in de buurt, maar willen of kunnen niet altijd deel uitmaken van de buurt [12], [51].

Over de grenzen van burenhulp

Het versterken van de sociale cohesie in een buurt, een plaats waar mensen elkaar kennen en helpen, waar mensen elkaar ontmoeten, vormt een belangrijke doelstelling van 'zorgzame buurten'. De verwachtingen ten aanzien van burenhulp zijn daarom erg hoog.

Hoe komt dit? Vaak worden deze hoge verwachtingen gevoed door nostalgische gevoelens naar 'vroeger', toen burens elkaar 'nog kenden' en vanzelf voor elkaar zorgden. Wanneer je ouderen bevraagt over hun noden en wensen op het vlak van sociale relaties, verwijzen ze steevast naar vroeger. "Toen de mensen nog buiten kwamen en samen gezellig op de stoep zaten." Veel initiatieven streven impliciet en soms zelfs expliciet naar een heropleving van dit nostalgische beeld: warme buurten waar mensen spontaan de zorg voor elkaar opnemen [51].

Maar er zijn grenzen aan informele zorg. De realiteit van ons sociaal leven vandaag de dag strookt niet met dit ideaalbeeld. Sociale relaties laten zich niet zomaar opleggen. Hulp tussen burens gaat niet vanzelf. Bovendien bepaalt de bredere maatschappelijke context wat wenselijk en mogelijk is.

Vrienden, familie en kennissen wonen niet allemaal meer in dezelfde buurt, dorp of stad. Ons sociaal netwerk is door de toegenomen mobiliteit geografisch vaak verspreid. Nabijheid is geen noodzakelijke voorwaarde meer voor betekenisvolle sociale relaties. Zo kan je een goede vriend hebben die ver weg woont. En met je dochter die in het buitenland woont, kan je toch een sterke band hebben omdat je wekelijks skypet. Dankzij de welvaartstaat moeten mensen zich ook niet noodzakelijk meer tot hun nabije omgeving wenden voor hulp.

Toch hebben we nog contact met onze burens. Voor zeven op de tien Vlamingen is dat wekelijks. Dat we onze burens niet meer kennen, is dan ook een te pessimistisch beeld van de sociale realiteit. Maar zelfs wanneer er een grote sociale cohesie is in de buurt, er onderlinge contacten zijn en mensen mekaar groeten op straat, is het niet vanzelfsprekend dat de burens zorg voor elkaar opnemen.

Dit heeft onder andere te maken met

- **Vraagverlegenheid:** het is soms moeilijk om je hulpvraag te stellen. Zeker in de huidige tijdsgeest waar autonomie en zelfzorg centraal staan. Het is niet evident om toe te geven dat je een helpende hand kan gebruiken.
- **Acceptatieschroom:** Wanneer er hulp wordt aangeboden, hebben we het bovendien vaak moeilijk om deze te aanvaarden. Hulp accepteren is geen evidentie.
- **Handelingsverlegenheid:** Mensen zijn doorgaans wel bereid om anderen in hun buurt te helpen, maar willen zich vooral niet opdringen. Dit wordt ook wel eens ‘latent buerschap’ genoemd [51].

Onderlinge hulp tussen burens gaat niet vanzelf. Wat maakt dan dat mensen uit eenzelfde buurt elkaar wel helpen? Dat doen ze omwille van een persoonlijke één op één relatie waar ze elkaar kennen en vertrouwen. De meest kwetsbaren in onze samenleving beschikken het minst over die één-op-één relatie.

Bijvoorbeeld:

- Ouderen hebben minder contact met hun burens dan andere leeftijdsgroepen.
- Een lage socio-economische status en een zwakke gezondheid gaan samen met een hoger risico op sociaal isolement.

Bovendien vinden kwetsbare burgers hierdoor moeilijker de weg naar professionele zorg en ondersteuning. Terwijl net de meest kwetsbaren gebaat zijn bij nabije hulp en steun, het idee achter zorgzame buurten. Vaak zijn ze omwille van gezondheids- of financiële problemen beperkt in hun mobiliteit [51].

Kortom, mensen in een buurt helpen elkaar niet vanzelf. Dit geldt zeker voor en onder de meer kwetsbare buurtbewoners. De term “zorgzame buurt” dreigt om die reden dus soms foute verwachtingen te scheppen. Belangrijk om te onthouden is dat nostalgie daarbij een slechte raadgever is.

Niet iedereen woont in een ‘buurt’

Mensen in een buurt helpen elkaar niet vanzelf, belangrijker nog: niet alle mensen hebben burens om hulp aan te vragen. Het discours van een zorgzame buurt en buurtgerichte zorg veronderstelt impliciet fysieke nabijheid van burens. Maar niet elke Vlaming heeft een naaste buur. De ruimtelijke dimensie van een buurt bepaalt mee de sterktes en zwaktes van een buurt.

Het Ruimterapport Vlaanderen (RURA) gebruikt een typologie waarbij men een onderscheid maakt tussen [53]:

- kernen (hoge dichtheid);
- linten (lineair patroon);
- verspreid wonen (kleine concentraties van woningen die te klein of te ver van elkaar staan om te kunnen spreken van een kern of lint).

Deze typologie heeft een belangrijk gevolg voor buurtgerichte interventies. Het discours van een zorgzame buurt en buurtgerichte zorg veronderstelt impliciet fysieke nabijheid van burens. Maar niet elke Vlaming heeft bijvoorbeeld een naaste buur. En 37,8 procent van de Vlaamse bevolking woont op een plek waar basisvoorzieningen onvoldoende tot zeer weinig toegankelijk zijn. Zo heeft Vlaanderen ongeveer 13.000 km lintbebouwing waar zo'n kwart van de Vlaamse bevolking in woont. Niet iedere bewoner woont hier op fiets- of wandelafstand van de basisvoorzieningen. De meeste van deze plekken liggen in het landelijke deel van Vlaanderen en het merendeel woont bovendien niet in een kern, maar in een lint of verspreid. Maar ook sommige kleine kernen hebben onvoldoende basisvoorzieningen.

Het is een reëel gevaar dat we in de praktijk een (groot!) deel van de bevolking dat niet in de fysieke nabijheid van anderen en / of voorzieningen of in kernen woont, uit het oog verliezen. In de ruimtelijke omgevingsanalyse hebben we dan ook expliciet oog voor deze ruimtelijke spreiding.

Buurtbewoners wonen in de buurt, maar willen of kunnen niet altijd deel uitmaken van de buurt

Een zorgzame buurt focust vooral op het werken op niveau van de buurt. Doelen en acties worden bepaald op basis van vaststellingen en gegevens over de buurt en zijn gericht op

de hele buurt of een bepaalde doelgroep in die buurt. Zo kan een initiatief zich richten naar alle ouderen. Maar niet iedereen neemt even graag deel aan die buurtinitiatieven. Of kan dit simpelweg niet. Dit is enerzijds te verklaren door persoonlijke kenmerken zoals het nood hebben aan sociaal contact, introvert zijn enz. Anderzijds zien we dat de meest kwetsbaren, zoals personen die herstellen van een ziekte of in rouw zijn, niet altijd kunnen deelnemen aan initiatieven in de buurt. Zorgzame buurten kent dus ook zijn grenzen; niet elke actie in de buurt kan en dient heel de buurt te bereiken. Sommigen worden liever/ beter op een andere manier ondersteund; hetzij door hun eigen netwerk, rust of ondersteuning van professionele actoren [12]. Dit toont ook aan dat er verschillende acties op verschillende niveaus nodig zijn en een zorgzame buurt vraagt om een professionele ondersteuning om inclusie te bevorderen. Immers geen enkele actie kan volledig inclusief zijn.

Eén interventie is niet de heilige graal

Een zorgzame buurt realiseren betekent ook bewust inzetten op verschillende acties, voor verschillende doelgroepen en inzettend op verschillende bouwstenen van het referentiekader. Eén actie is niet de heilige graal. We weten immers dat er in een buurt diverse kwetsbare buurtbewoners kunnen leven, maar er gelijktijdig ook keuzes gemaakt moeten worden in acties. Niet alles kan in één keer gerealiseerd worden.

Maar het uitgangspunt blijft wel kijken met een brede blik: zicht hebben op alle doelgroepen, maar ook alle bouwstenen. Wil je werken zorgzame buurten? Dan is zowel het realiseren van minder mazen als meer net belangrijk! Acties die kaderen binnen meer net vinden vaak plaats op buurtniveau; nieuwe verbindingen worden gelegd in de buurt, de sociale cohesie wordt versterkt Acties vanuit minder mazen zijn eerder gericht op de kwetsbare persoon zelf: hebben ze een bepaalde nood of vraag? Kunnen ze hierbij ondersteuning krijgen? Eén actie of interventie richt zich vaak op één van de twee, daarom zijn er meerdere nodig opdat ze elkaar versterken [6]. Dit wil niet zeggen dat bewust op een actie inzetten minder waardevol is, wel is er dan aandacht nodig om verbinding te leggen met andere partners en andere actoren in de buurt.

Om dit in één geheel te overzien en te verbinden is er een rol weggelegd voor het lokaal bestuur, zoals eerder vernoemd. Het neemt een regierol op waarbij er een afgestemd lokaal sociaal beleid wordt gerealiseerd (zie ook [2. Zorgzame buurten: wie kan er op welke manier aan werken?](#))

Daarom vertrekt het pakket ook vanuit ‘duurzaam werken aan zorgzame buurten’. Om die duurzaamheid te bereiken is er overzicht nodig: hoe bouw je nu aan die zorgzame buurt? Zet je in op alle bouwstenen of mis je iets? Continu aftoetsen hoe je werkt, maar ook waarderen wat je realiseert is hierbij een sleutelement [12].

3.4. Pleidooi brede blik

Ongeacht de grenzen van ‘zorgzame buurten’, biedt het concept mogelijkheden om bij te dragen aan het welzijn van inwoners, en meer specifiek personen met een zorg- en ondersteuningsnood, en het versterken van de sociale cohesie in een buurt. Dit potentieel situeert zich op verschillende fronten.

- **Inclusief** werken: over doelgroepen heen (een inclusieve en geen categoriale aanpak). Het richt zich niet specifiek op of ouderen of personen met een fysieke beperking of personen met dementie of alleenstaande ouders of Het is net gericht op iedereen in het dorp, in de wijk, in een buurt
- **Over beleidsdomeinen heen** werken en verbindingen leggen tussen domeinen en sectoren: van zorg, tot welzijn, tot ruimtelijke ordening, tot wonen, tot mobiliteit
- **Inzetten op andere beleidsdoelstellingen** zoals bijvoorbeeld het verdichten en ontharden van de publieke ruimte.

We pleiten in dit opzicht dan ook voor een brede en dynamische blik op zorgzame buurten, met oog voor het ruimtelijke. In de analyse nemen we bewust het ruimtelijke aspect mee op. De inzichten uit de analyse kunnen dan resulteren in zowel korte- en lang termijn plannen op het vlak van zorg, welzijn maar ook ruimtelijke ordening en mobiliteit.

Visievorming zorgzame buurten

Bijvoorbeeld: Uit de analyse van het dorp Westerwijk blijkt dat er veel lintbebouwing is. Deze woningen zijn vooral gezet in de jaren '60 en '70. Ze worden bewoond door ouderen die met een toenemende zorgbehoefte geconfronteerd worden. Uit gesprekken met de dorpsbewoners blijkt dat deze groep nog moeilijk tot aan de winkel geraakt. Op korte termijn wordt ingezet op een 'winkelbus', een bus van de gemeente die twee keer in de week langs de bewoners rijdt om hen op te pikken en naar de winkel te brengen. Onderweg hebben ze een gezellige babbel. Op lange termijn zet het lokale bestuur in op aangepaste woningen in de dorpskern. Bewoners worden aangemoedigd om tijdig, voor de zorgnood te groot wordt, hiernaar te verhuizen.

Wat te onthouden?

1

Een kwart van de Vlaamse bevolking woont in een 'lintbebouwing'. 38% van de Vlamingen woont op een plaats waar basisvoorzieningen weinig of niet toegankelijk zijn. Dit is een realiteit waarbij in de praktijkvertaling van zorgzame buurten mee rekening moet gehouden worden.

2

Nostalgie is een slechte raadgever bij het inzetten op zorgzame buurten. De verwachtingen ten opzichte van een sterk samenhangende buurt en burenhulp dienen dan ook realistisch te zijn.

3

Sociale relaties laten zich niet opleggen. Burenhulp loopt niet vanzelf. Dit komt door de handelingsverlegenheid die mensen ervaren. Mensen, zeker met een zorgbehoefte, ervaren bovendien ook vraagverlegenheid en acceptatieschroom. Deze doorbreken vraagt tijd en inspanning.

4

Om zorgzame buurten te realiseren zijn meerdere acties, op meerdere niveaus en voor meerdere doelgroepen nodig. Zorgzame buurten vraagt om een totaalaanpak waarbij er aandacht is voor elke bouwsteen van het referentiekader.

Zorgzame buurten: wat (niet) te verwachten?

Schrijf in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument** kort en bondig wat volgens jou het belangrijkste is om te onthouden over wat je wel of niet kan verwachten van zorgzame buurten.

W

Aan de slag met de visievorming

Wegwijzer

Om je op weg te helpen een onderbouwd antwoord te formuleren op de vraag “**Zorgzame buurten: waar willen we naartoe?**”, vind je in dit hoofdstuk de nodige stappen om in groep aan de slag te gaan om een gezamenlijke visie van zorgzame buurten op te bouwen.

Welke vaardigheden of kennis zijn nodig voor het werken aan visievorming als sociale professional?

- → Praktijk- en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al in de buurt?
- → Samenwerken: werk samen met partners om deze module te realiseren.
- → Vaardig zijn in het begeleiden van een proces: actief luisteren, doorvragen, ideeën clusteren, enthousiasmeren, uitnodigen tot reflectie.
- → Ingelezen in de basiskennis over zorgzame buurten (zie [Kennis over visievorming](#)).

- Ben je een praktijkwerker, dan kan je deze oefening zelf begeleiden. Denk je dat je niet over alle vaardigheden beschikt? Kies er dan voor om met 2 of meerdere collega's de visievorming te begeleiden. Samen sta je sterker! Dit kan ook een opstap zijn om het verdere traject in duo op te nemen. De praktijk leert ons namelijk dat dit ondersteunend kan zijn! Als praktijkwerker leg je contact met de buurt en kan je dus verschillende buurtactoren uitnodigen voor deze oefening.
- Ben je een beleidsmedewerker? Je kan zeker mee deze oefening begeleiden in duo met de praktijkwerker. Denk mee na of iedereen aan tafel zit die jullie willen betrekken. Houdt ook de eigen visie en missie voor ogen binnen deze oefening.
- Ben je procesbegeleider? Zie dat je goed ingelezen bent over zorgzame buurten. Ook beschik je best over vaardigheden zoals actief luisteren, doorvragen, ideeën clusteren, enthousiasmeren en uitnodigen tot reflectie. Neem zeker ook een kijkje in de begeleidende [powerpoint](#) die je terugvindt op de website.
- Als procesbegeleider kan je deze oefening zelf begeleiden. Denk op voorhand goed na wie er aan tafel zal zitten en wie nodig is. Sta ook stil bij wat de organisatie al doet rond zorgzame buurten. Hiervoor kan je beleidsteksten, visies en missies doornemen.

1. Voorbereiding voor je opstart met de visievorming van zorgzame buurten

Werken aan zorgzame buurten gebeurt niet in 1, 2, 3. Het vraagt voorbereiding en aftoetsing. Op volgende punten zet je best in vooraleer je aan de slag gaat met het werken aan de visie. Beschouw het als een checklist, des te meer je kan afvinken, des te meer basis je al hebt om op voort te werken.

- Zorg dat je mandaat duidelijk is: zijn er middelen, tijd en personeel voor voorzien? Is er een gedragen visie van het beleid?
 - **TIP!** In een lokaal bestuur worden de strategische doelen mee uitgezet door het managementteam. Het is dus belangrijk dat zij zich betrokken voelen en de uitdagingen, doelen, acties en aanpak maximaal ondersteunen.
 - **TIP!** Werken aan een zorgzame buurt vraagt verschillende competenties. Daarom raden we je aan om met twee aan zorgzame buurten te werken. Zo kan één iemand inzetten op alle contacten met de buurt. De andere focust zich meer op het beleidsmatige aspect. Op deze manier hebben jullie beiden een sparringspartner! [6]

- Ga naar elke dienst toe binnen jouw lokaal bestuur of binnen je organisatie en stel het idee alvast eens voor. Dit geldt ook voor belangrijke partners die je in jouw buurt wil betrekken. Als je als organisatie wil bijdragen is het goed om in dialoog te gaan met het lokaal bestuur. Zij hebben idealiter vanuit hun regierol een overzicht op wat er gebeurt in de buurt of gemeente en kunnen dit ook plaatsen binnen de context van het lokaal sociaal beleid.
 - **TIP!** Tonen andere diensten/organisaties/lokaal bestuur geen interesse? Probeer zeker aan te haken bij hun visie /missie of beleids- of meerjarenplannen.
- Breng al in kaart welke (beleids)teksten of (on)bewuste visies er leven binnen jouw gemeente of organisatie. Je vertrekt nooit vanuit een volledig blanco blad. Misschien gebeurden er ook al enkele bevragingen in de buurt of leven er al enkele thema's sterk.
- Heb je een communicatiedienst? Dan is het noodzakelijk dat deze betrokken is en tijd en ruimte heeft om mee te werken. Communicatie is immers een belangrijke en noodzakelijke voorwaarde in het werken aan zorgzame buurten.
- Werken jullie al participatief in jullie organisatie? Is er een stafmedewerker of medewerker die het stimuleren en of opzetten van participatie in zijn opdracht heeft? Hoe kijken jullie hier naar? Is er openheid hiervoor? Wees je ervan bewust dat participatie niet evident is. Zoals eerder vernoemd is participatie essentieel. Maar dit is niet iets wat je er tussendoor even bijneemt. Bovendien wil participatie niet zeggen dat je enkel en alleen bottom-up werkt. In de meeste processen is een goed evenwicht tussen top-down en bottom-up werken belangrijk, net omdat je zoals eerder gezegd zelden of nooit vertrekt van een volledig blanco blad.

2. Hoe organiseer je je in je gemeente of organisatie?

Een zorgzame buurt maak je niet alleen. Een zorgzame buurt staat in essentie voor samenwerking met verschillende partners: in je eigen organisatie en over de grenzen van je organisatie heen, zowel met professionele actoren als met verenigingen, vrijwilligers, buurtbewoners ... [13] Door in te zetten op samenwerking vanaf het begin kom je samen tot meer inzichten. Daarom is het vanaf de start belangrijk om een vaste groep van mensen te hebben met voldoende mandaat om een visie te ontwikkelen en intern en deze extern uit te dragen.

De samenwerking vanuit zulke groep heeft verschillende doelen:

1. Door van bij aanvang diensten of organisaties van verschillende beleidsdomeinen te betrekken wordt duidelijk dat inzetten op zorgzame buurten het thema 'zorg' of 'welzijn' overschrijdt en ook andere domeinen zoals 'ruimtelijke ordening', 'vrije tijd' of 'inclusie' aanbelangen.
2. Door de betrokkenheid van verschillende beleidsdomeinen kan vanuit verschillende hoeken informatie aangeleverd worden.

3. Door onmiddellijk te werken met een vaste werkgroep met medewerking vanuit verschillende sectoren, departementen ..., creëer je tegelijkertijd een draagvlak voor de (beleids-)initiatieven die voortvloeien uit de analyse.

Betrek zo divers mogelijke actoren in deze kerngroep. Dit heeft het voordeel een probleem van vele verschillende kanten te kunnen bekijken. Wie je meeneemt, beïnvloedt ook de impact die je na de buurtanalyse zou kunnen hebben. Wil je bijvoorbeeld impact hebben op de invulling van een park dan is het interessant om iemand in je groep te hebben waarmee je dit kan aanpakken. Zorg dus voor partners die complementair zijn aan wat jij al in huis hebt.

Denk hierbij breed binnen jouw gemeente, buurt of organisatie: welke diensten, functies of partners ... kunnen relevant zijn? Denk hierbij niet alleen aan zorg- en welzijnspartners, maar ook andere partners die samenleven in de buurt mogelijk maken zoals buurtwerkers, organisaties die werken rond mobiliteit, sociaal-culturele verenigingen, verenigingen van lokale handelaars, ...

- Diensthoofd Omgeving
- Beleidsmedewerker zorg
- Mobiliteitsambtenaar
- Seniorenconsulent
- Jeugdconsulent
- Lokale ouderenadviesraad
- Lokale verenigingen
- GIS-medewerker
- Vrijwilligers
- Adviesgroepen
- Buurtbewoners
- Buurtwerkers
- Nabijgelegen organisaties
- Voorzieningen voor mensen met een beperking
- Woonzorgcentra
- Voorzieningen voor mensen in armoede
- Voorzieningen voor jongeren
- Handelaars
- Scholen
- ...

TIP

Maak je een buurtanalyse in kader van je meerjarenplan voor een erkend lokaal dienstencentrum? Houd dan rekening met volgende voorwaarde uit het uitvoeringsbesluit lokale dienstencentra: de buurtanalyse is het resultaat van een participatief traject waarin de lokale ouderenverenigingen, de lokale ouderenadviesraad, relevante eerstelijnsactoren en andere relevante actoren in andere beleidsdomeinen geconsulteerd zijn. Betrek dus zeker deze actoren in heel je traject! Dit begint al bij de visievorming!

Je kiest de manier waarop je je organiseert op basis van de werking van je gemeente of organisatie: 1) een nieuwe werkgroep opstarten of 2) de buurtanalyse koppelen aan bestaande overlegstructuren. Er zijn voor- en nadelen aan beide. Indien je een eigen werkgroep wil opstarten, hou je er rekening mee dat dit tijd vraagt, bijvoorbeeld vastleggen van contacten en vergadermomenten. Als je ervoor kiest om te werken met bestaande overlegstructuren, dan ga je best na of je voldoende partners van andere diensten of functies in je werkgroep hebt. Het meest belangrijke is echter dat deze groep een duidelijk mandaat heeft en dat dit goed afgestemd is binnen heel de organisatie.

- Wie heeft welke verantwoordelijkheid?
- Wie neemt beslissingen?
- Wie moet er geïnformeerd worden?
- Aan wie wordt er verantwoording afgelegd?

Wie je ook in je werkgroep hebt, verwacht geen vanzelfsprekende samenwerking. Een constructieve samenwerking waarbij de werkgroep één gezamenlijke opdracht opneemt en zich hier samen verantwoordelijk voor voelt, vraagt aandacht. Wees bewust van de verschillen in de achtergrond en probeer deze zo goed mogelijk te benutten. Zorg er ook voor dat elke organisatie zijn voordeel kan halen uit deze samenwerking. Dit vraagt tijd, overtuiging en enthousiasme. De start van een constructieve samenwerking ligt in het opbouwen van een gezamenlijke visie waar je altijd op kan terugvallen. Op deze manier leg je de basis voor één van de bouwstenen van zorgzame buurten.nl. visievorming en organisatie.

3. Ontwikkel je eigen visie

In deze brainstormsessie willen we een gezamenlijke visie en doelstellingen ontwikkelen en zo antwoorden op de vraag **“Zorgzame buurten: Waar willen we naar toe?” in het Reflectie- en terugkoppelingsdocument**. We bieden jou als moderator deze leidraad aan.

Voor je van start gaat heb je alvast het volgende materiaal nodig:

- Grote papieren (A3 of groter).
- Post-its van verschillende kleuren en pennen of wit papier en pennen/stiften in verschillende kleuren.
- Een kaart van jouw gemeente of buurt op groot papier afgedrukt (A3 of groter).
- Print het referentiekader uit op een groot papier (A3 of groter).

Door te werken met post-its kan je in het oog houden dat iedereen zijn/haar zegje kan doen. Heeft iemand geen post-its geplakt? Vraag hem/haar persoonlijk waar hij/zij nog aan denkt.

Bespreek op voorhand hoeveel tijd jullie hiervoor uittrekken.

We raden aan om minimaal 1 tot 2 uur vrij te maken.

Sommigen komen 1 keer samen, anderen tot wel 10 keer.

Bespreek dit met je groepje! Een gemeenschappelijke basis uitbouwen is één van de belangrijkste succesfactoren van dit ondersteuningspakket. Zoek daarom iemand die voor de groep de tijd in het oog wil houden. Zo ben jij daar alvast niet verantwoordelijk voor.

Je vraagt best ook aan iemand om een verslag te maken van de brainstorm zodat jullie hier later nog naar kunnen teruggrijpen. Het is hierbij belangrijker om te noteren wat er gezegd wordt dan wie het gezegd heeft.

De brainstormsessie bestaat uit vier stappen:

1. Een kennismaking: wie zit er in ons team?
2. Een visie vormen: wat verstaan we onder een zorgzaam dorp, een zorgzame buurt?
3. Wat doen we al rond buurtgerichte zorg?
4. Concrete afspraken maken voor de toekomst.

STAP 1: Wie zit er in ons team?

Waarschijnlijk ben je elkaar wel al eens tegengekomen, of misschien nog helemaal niet? Starten met een goede kennismaking is geen overbodige luxe. Aangezien jullie interdisciplinair aan de slag zullen gaan, is het interessant om even stil te staan bij jullie teamgenoten. Je kan dit op ludieke manieren doen, zolang de volgen de vragen maar beantwoord worden:

- Wie zit er in ons team? (En wie moet er misschien nog bij?)
- Wat doet iedereen in zijn/haar domein?
- Wat zijn ieders expertises? Eerdere ervaringen?
- Zijn er reeds samenwerkingen geweest?
Hoe verliepen deze?

Ludieke manieren

- Stel jezelf voor aan de hand van 5 woorden (bijvoorbeeld: seniorenconsulent, sociaal werker, enthousiast, ochtendhumeur, fietsen).
- Neem je sleutelbos. Stel jezelf voor aan de hand van je sleutels, sleutelhanger ...
- Beantwoord de volgende vragen: Wie ben je, wat doe je en waar word je vrolijk van?
- Stel jezelf voor aan de hand van wanneer jij zorgzaam was de laatste keer? of zorg kreeg van iemand anders. Zo leg je de link al naar zorgzame buurten.

STAP 2: Wat verstaan we onder een zorgzaam dorp of zorgzame buurt?

Nu je weet wie deel maakt van het team, kijken we in eerste plaats naar ons einddoel: het uitbouwen van een zorgzame buurt. We staan stil bij wat het begrip ‘zorgzame buurt’ betekent? Is dit voor iedereen hetzelfde of zijn er toch enkele verschillen? In deze tweede stap brainstormen we over de betekenis van “zorgzame buurt”.

Wat heb je hiervoor nodig:

- Verschillende kleuren post-its en pennen of verschillende kleuren van pennen en papier
- Groot papier

Welke regels zijn er:

- Er zijn geen slechte ideeën; stel je oordeel, kritiek of mening even uit.
- Streef naar zoveel mogelijk verschillende ideeën.
- Kijk ook eens naar de ideeën van je buur en werk hierop verder.

TIP

- Verval niet in discussie over semantiek: wat is een buurt? Wat is zorgzaam? Probeer echt samen na te denken over hoe mensen kwaliteitsvol (kunnen) samen leven in de buurt.
- Bekijk een zorgzame buurt niet alleen vanuit zorg en welzijn, maar ook vanuit vrije tijd en wonen bijvoorbeeld.
- Sta ook stil bij de naam van jullie initiatief zorgzame buurten. Spreekt het andere mensen aan? Is het duidelijk wat dit kan betekenen voor andere mensen? Maak het sprekend!

Wat zijn de stappen?

Stap 1: Personen die werken in eenzelfde domein (wonen en woonomgeving, welzijn, zorg, vrije tijd, ruimtelijke ordening, een bepaalde expertise in een doelgroep ...) geef je eenzelfde kleur van post-its of pennen.

Stap 2: Leg de regels uit aan je collega's.

Stap 3: Laat iedereen zoveel mogelijk kernwoorden opschrijven over zorgzame buurten op post-its / papier (10 minuten). Je kan hen de volgende vragen stellen:

- Wat zijn voor jou de belangrijkste kenmerken van een zorgzame buurt?
- Als deze werkgroep slaagt in het uitbouwen van een zorgzame buurt, hoe ziet je buurt er dan uit?

Stap 4: Leg na 10 minuten de puzzel samen. Je kan hen de volgende vragen stellen:

- Wat verstaan we samen onder het begrip ‘zorgzame buurt’?
 - Wie zou er volgens jou aanwezig moeten zijn in een zorgzame buurt?
 - Wat gebeurt er in deze buurt?
 - Wat is er aanwezig in deze buurt?
 - Wie werkt er in deze buurt?
 - Wat leeft er zoal in deze buurt?
- Wat is er gemeenschappelijk?
Waar zijn er overeenkomsten?
- Wat is er verschillend?
- Welke aandachtspunten worden er benadrukt vanuit de verschillende beleidsdomeinen zorg, welzijn of wonen & woonomgeving (of eventueel andere beleidsdomeinen die rond de tafel zitten)?

Wees nieuwsgierig naar de verschillen en de gelijkenissen. Probeer eerst goed te begrijpen wat je partner wilt zeggen, vooraleer je er op reageert.

Schrijf nu zo kort mogelijk neer wat jullie samen onder een zorgzame buurt verstaan. Dit zal namelijk voor een groot deel bepalen hoe jullie de kwantitatieve, ruimtelijke omgevings- en kwalitatieve analyses zullen interpreteren.

STAP 3: Wat doen jullie al rond buurtgerichte zorg in de praktijk?

Jullie hebben nu een korte, gezamenlijke definitie van jullie zorgzame buurt. Het einddoel is er, maar wat doen jullie al? In deze stap trachten we alle bestaande initiatieven van de verschillende partners samen te bundelen. We werken hiervoor met twee uitgangspunten:

- We doen vaak al meer dan dat we denken.
- Het hoeft niet groot te zijn om goed te zijn.

Geef deze uitgangspunten mee aan je collega's.

Voor deze oefening heb je het volgende nodig:

- Post-its of schrijfgierief in verschillende kleuren (elke partner uit een specifiek domein kan je eventueel eenzelfde kleur geven).
- Groot papier of schrijfbord met in het midden het schema met de 9 bouwstenen en daarrond twee cirkels
 - Eigen lokaal bestuur / gemeente/ organisatie
 - Andere organisaties, verenigingen ... actief in je gemeente of buurt.

Stap 1: leg het referentiekader zorgzame buurten met zijn acht bouwstenen uit aan de deelnemers van je werkgroep [6].

Deze 9 bouwstenen zijn:

1. **Buurt: analyse & plan:** het verzamelen van informatie over wie er woont en wat er in de buurt is en hoe je aan de slag gaat met de buurt. De buurtanalyse is een dynamisch werkinstrument en toetssteen om op terug te vallen voor de bouwstenen en acties.
2. **Visie & organisatie:** inzetten op een gedragen visie en hiernaar je als werkgroep organiseren. Op deze manier ontstaat er een gezamenlijke taal. Ook verschillen moeten hierin besproken durven worden.
3. **Communicatie:** inzetten op informeren en sensibiliseren van de burgers, maar ook tussen de partners onderling inzetten op communicatie opdat zorgzame buurten realiseerbaar is.
4. **Partnerschappen:** het aangaan van diverse samenwerkingen op diverse niveaus, zowel intern als extern.
5. **Publieke ruimte:** een aangepaste publieke ruimte met voldoende voorzieningen en plaatsen voor ontmoeting draagt bij aan het realiseren van zorgzame buurten.
6. **Detectie:** iedereen (actief) in een zorgzame buurt kan individuele en/of collectieve noden opsporen.
7. **Toeleiding:** samen zoeken naar een oplossing op maat, mensen met ondersteunings- en zorgnoden toeleiden naar de voor hen juiste informele en/of professional ondersteuning, dienstverlening en/of zorg.

8. **Sociale netwerken:** een zorgzame buurt draagt bij/ organiseert ontmoeting. Verbindingen tussen mensen in de buurt worden mogelijk gemaakt.
9. **Inclusie:** iedereen in de buurt kan iets betekenen voor een ander en heeft sterktes. Een inclusieve buurt vertrekt van deze visie. Daarnaast zetten organisaties in de buurt ook deze bril op: zijn we toegankelijk? Welke groepen sluiten we (onbewust) uit?

Stap 2: Laat iedereen al de initiatieven die ze al hebben gedaan of doen vanuit hun domein op post-its uitschrijven. Hierbij kan enerzijds vertrokken worden van de eigen brainstorm rond zorgzame buurten en anderzijds kunnen de 9 bouwstenen van zorgzame buurten ook een concrete kapstok bieden om de mensen rond de tafel te laten brainstormen over wat ze al doen. Elk initiatief heeft één post-it. Neem hier even individueel de tijd voor.

Stap 3: Delen, kleven, kribbelen en verzamelen rond het referentiekader.

- Wie doet er wat al? Kleef alle antwoorden rond het referentiekader per bouwsteen. Sommige post-its zijn voor meerdere bouwstenen van toepassing. Dit kan je er dan bij schrijven.
- Verken wat ze doen? Hoe kan dit al informatie bieden voor de zorgzame buurt?

- Is er al concrete informatie die kan bijdragen aan de buurtanalyse?
 - Zijn er bv. al zaken in kaart gebracht?
 - Zijn er recente participatieve trajecten in de buurt geweest? Hoe kijken jullie naar participatie? Hoe creëer je draagvlak in de buurt en bij partners?
- Welke overeenkomstige activiteiten / initiatieven zijn er tussen de partners rond de tafel?
- Zijn er verschillen in initiatieven?
- Hoe wordt er meestal gecommuniceerd? Wordt er gewerkt met een plan van aanpak? Zijn er vaste kanalen?
- Welke partners zijn al betrokken in bestaande initiatieven? Zijn er al gekende sleutelfiguren? Kan je de omgevingsdienst betrekken?
- Waar liggen de hiaten? Bij welke bouwste(en)n(en)?
- Zet je ook in op bepaalde clusters zoals ‘meer net’, ‘minder mazen’, ‘voorwaardenscheppende bouwstenen’, ‘beleidsmatige bouwstenen’?
 - Wat doe je dan concreet en hoe draagt dit bij tot deze bouwsteen?
 - Zijn er bepaalde bouwstenen waar je nog op kan inzetten zodat andere bouwstenen beter gevormd kunnen worden? Bv. inzetten op partnerschappen kan bijdragen aan ‘meer net’.
 - Zijn de voorwaarden voldoende vervuld? Mis je bepaalde partners? Zijn er voldoende communicatiemogelijkheden?
- Welke bouwstenen komen minder aan bod? Is dit nog iets dat jullie mee willen nemen in jullie vooropgestelde visie? Wissel uit en vul de visie eventueel aan.

Nadat iedereen post-its op de bouwstenen heeft aangeduid, kan je vragen of er nog organisaties, praktijken of andere instanties zijn die nog niet op de kaart staan, die niet zelf georganiseerd worden maar die wel belangrijk zijn voor een zorgzame buurt.

Stap 4: Neem een kaart van de gemeente (deze stap hoef je niet noodzakelijk nog plenair te doen, maar kan je ook achteraf zelf doen op basis van de post-its)

- Duid indien mogelijk aan op de kaart waar de verschillende praktijken of initiatieven zich bevinden in de gemeente. Gebruik hiervoor een stift of kleine stickertjes. Wanneer een initiatief gemeentebreed werkt, dan kan en hoef je dit niet aan te duiden op de kaart. Noteer dit wel goed.
- Heb je alles geplakt, zie je waar alle initiatieven in je gemeente zijn. Maar waar liggen de hiaten qua geografisch bereik?

Houd deze kaart goed bij. Ze biedt een goede basis voor de verdere stappen in je analyse.

En wat met de buurtbewoners?

Hoe betrek je de buurtbewoners in de visievorming?

Zoals eerder aangehaald kan je vrijwilligers en buurtbewoners betrekken in de werkgroep. Andere manieren zijn ook mogelijk:

- Een inloopmoment organiseren om thema's af te toetsen.
- Een terugkoppeling op een infomoment waar inwoners input kunnen geven.
- Werkgroepjes opstarten met alleen buurtbewoners.
- Een bevraging op straat bij buurtbewoners.
- De adviesgroepen of bepaalde vrijwilligersgroepen betrekken bij de oefeningen van visievorming.

Meer hierover vind je in het hoofdstuk **Kennis over de kwalitatieve analyse** 🗨️. De aanpak sluit immers aan bij je visie op participatie. Wees er je goed van bewust dat dit een belangrijke keuze is. Verandering begint immers niet na de analyse, maar vanaf het eerste contact dat je legt en hoe de buurt dit ervaart. Elke stap die je zet, elk contact dat je hebt, heeft effect op wat je later wil bereiken.

STAP 4: Goede afspraken, goede partners

Binnen een dienst of discipline spelen er vaak vanzelfsprekendheden waar je je niet bewust van bent. Gaandeweg dit traject zal je allicht enkele vanzelfsprekendheden bij je partners en bij jezelf ontdekken. Maar het kan interessant zijn om ze reeds van in het begin expliciet te maken om zo snel mogelijk gemeenschappelijke vanzelfsprekendheden op te bouwen. Gooi onderstaande vragen eens expliciet in de groep, misschien zijn er belangrijke elementen voor een succesvolle weg naar een zorgzame werkgroep en een zorgzaam dorp/buurt.

- Wat zijn voor ons belangrijke waarden?
- Waar denk je één van de partners voor nodig te hebben?
Ziet de andere partner dit ook zo? Waarom wel?
Waarom niet?
- Momenten waar jullie één van de partners voor nodig hebben? Klopt dit ook in het hoofd van de partner?
- Wat vind je belangrijk dat de partners van jouw domein nooit meer vergeten?
- Wat zou je graag te weten komen van je partners?
 - Welke gemeenschappelijke taal gebruiken jullie?
 - Wat neemt ieder van jullie voor vanzelfsprekend aan?

Maak tenslotte concrete afspraken:

- Wie doet er wat, waar en wanneer?
- Wie neemt de leiding over wat? Het is belangrijk om te blijven benadrukken dat de verdeling van de rollen in een divers team niet betekent dat de verantwoordelijkheden verdeeld worden! Blijf je als team gezamenlijk verantwoordelijk voelen!
- Hoe gaan we deze rollen opnemen?
Wat kunnen we verwachten van elkaar?
- Neemt altijd dezelfde persoon leiding over de vergaderingen of afwisselend?
- Hoe vaak komen we samen?
- Wat wordt er verwacht voor, tijdens en na de samenkomst?

Tips en tricks vanuit de praktijk

TIP

Bekijk zeker de beleidsplannen van je organisatie. Neem als gemeente zeker een kijkje in het meerjarenplan! Ook voor een organisatie is het goed om dit meerjarenplan te bekijken omwille van de regiefunctie die de gemeente heeft. Misschien staan hier al zaken in verwoord waar de gemeente op wil inzetten en die nauw aansluiten bij wat een zorgzame buurt beoogt. Zo kan je je visie laten aansluiten op ideeën die er al leven en ook meer draagvlak binnen de gemeente creëren.

TIP

Hoe ver sta jij al? Heb je al verbindingen met andere diensten en externe partners? Of moet je van nul beginnen? Dit bepaalt mee hoe vaak je samen zal moeten zitten met je werkgroep om je visie te vormen. Sta hier zeker bij stil. Dit is een proces op ieders tempo en maat.

TIP

Nieuwe partners nodig om aan visievorming te werken? Sta er ook zeker stil bij hoe jij aantrekkelijk kan zijn voor andere partners? Wat heb jij te bieden? Hoe kan dit een win-win zijn?

TIP

In het Reflectie- en terugkoppelingsdocument kan je neerschrijven wat je visie is en wie je betreft!

Vat voor jezelf en het team de visie samen in een catchy slogan of een visuele vormgeving. Zo kan je sneller aan andere teams/professionals/burgers uitleggen wat jullie doen en spreekt het meer aan! Een denkoefening waard!

Tips en tricks voor de procesbegeleider

TIP

Denk mee na wie er allemaal kan betrokken worden in de visievorming groep!

TIP

Think out of the box

Niet alleen interne partners moeten betrokken worden, denk ook aan externe partners en buurtbewoners: daag je deelnemers uit, hoe kunnen ze hen betrekken? Lees je op voorhand zeker in over inspirerende voorbeelden!

TIP

Je kan op basis van je professionele ervaring samen met de anderen al nadenken op wie de zorgzame buurt zich allemaal kan richten. Merk je bv. dat er veel personen met een andere nationaliteit in de buurt zijn komen wonen? Of zie je juist veel jongeren in de buurt? Maar vergeet niet dat de kwantitatieve analyse nog op de planning staat. Hieruit komen misschien verrassende andere kwetsbare doelgroepen naar boven. Of spreken de data juist tegen dat er veel jongeren zijn in de buurt en verschuift je aandacht naar een andere doelgroep.

Visievorming zorgzame buurten

TIP

Stimuleer de deelnemers om hier tijd voor vrij te maken. Maak hen er bewust van dat een draagvlak nodig is! Initiatieven vallen en staan met de randvoorwaarden.

TIP

Probeer zo concreet mogelijk door te vragen. Daag ze uit in wat ze vertellen. Bv. als ze spreken over ouderen in de visievorming, wie beschouwen ze dan als 'oudere'?

TIP

Zet in op uitwisseling tussen organisaties en lokale besturen. Zo kunnen ze van elkaar leren. Organisaties hebben vaak de lokale besturen nodig om te werken aan zorgzame buurten. Lokale besturen kunnen op hun beurt weer leren van de bril van de organisaties: waar lopen zij tegen aan? Hoe willen zij het lokaal bestuur betrekken?

Zorgzame buurten: waar willen we naartoe?

Schrijf in het reflectie- en terugkoppelingsdocument kort en bondig de gezamenlijk geformuleerde visie rond zorgzame buurten neer op basis van de oefening die je maakte.

Visievorming zorgzame buurten: waar willen we naartoe?

Zorgzame buurten:
waar willen we naartoe?

Buurtanalyse

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Intro

Om te werken aan zorgzame buurten, moet je zicht krijgen op hoe jouw buurt er uit ziet. Hiervoor is er de buurtanalyse. Deze omvat drie delen:

- Kwantitatieve analyse: wie woont er in de buurt(en)?
- Ruimtelijke omgevingsanalyse: hoe zien de buurt(en) er uit?
- Kwalitatieve analyse: wat leeft er in de buurt(en)?

Vooraleer je start met het doorlopen van deze drie stappen, is het belangrijk dat je weet hoe je buurten kan afbakenen en in kaart kan brengen aan de hand van verschillende databanken.

De nodige kennis hiervoor vind je terug in de voorbereidende stap nl. 'Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan?'.

Wegwijzer

De voorbereidende stap is cruciaal voor het werken aan zorgzame buurten en een degelijke buurtanalyse.

Voor deze voorbereidende stap zijn volgende vaardigheden en/ of kennis nodig:

- → Digitaal vaardig zijn: werken met verschillende databanken, beschikken over computervaardigheden.
- → Analytische vaardigheden: het interpreteren van cijfers, kaartjes ...
- → Ingelezen zijn in het kader van zorgzame buurten.

Beschik je niet voldoende over deze vaardigheden? Denk er dan goed over na of je een collega kan betrekken hierbij, bij voorkeur gedurende het gehele proces. Zo kunnen jullie samen aan de slag gaan! Sta daarna ook goed stil of je de tijd en ruimte hebt van je leidinggevende of team om met deze analyse aan de slag te gaan. Het kan immers wat tijd vragen.

Deze oefening doorloop je best tezamen als praktijkwerker en beleidsmedewerker. Zo kunnen jullie samen stil staan bij welke afbakening ideaal is om van te vertrekken. Toets dit zeker ook af met leidinggevenden die betrokken zijn in het werken aan zorgzame buurten. Ook in de visievorming kan dit thema al aan bod komen: eens horen wat ieder als de buurt ziet waar jullie aan willen werken. Op die manier wordt het een gedragen beslissing.

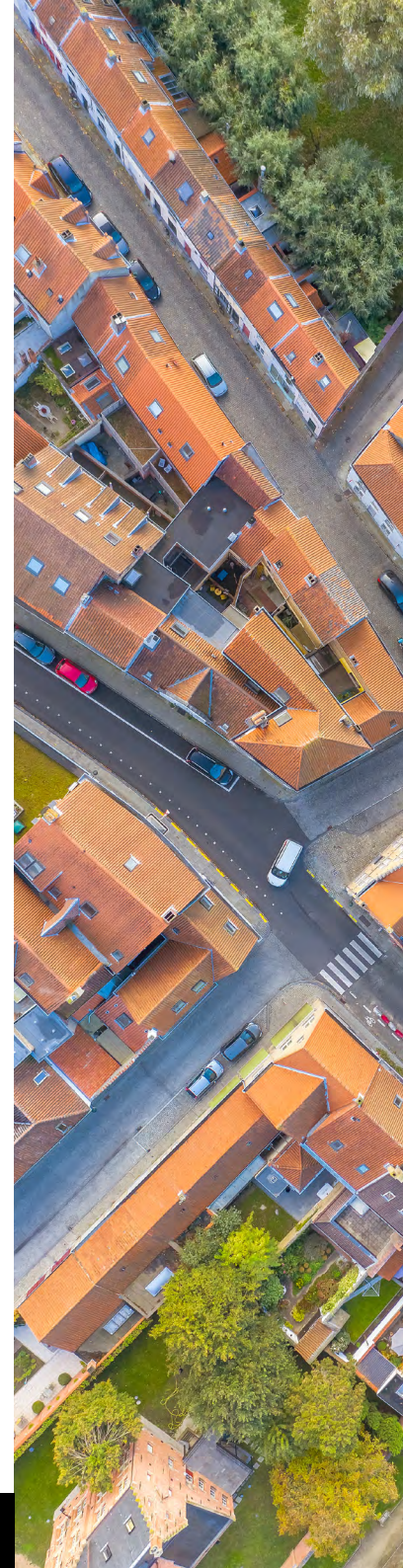
Als procesbegeleider neem je best dit hoofdstuk door opdat je buurtwerkers kan begeleiden in het stilstaan bij de afbakening van hun buurt. Hierbij kan je doorvragen en stilstaan bij de keuze die ze maken en hoe ze deze keuze aanpakte.

TIP

Je begint best zo breed mogelijk met je buurtafbakening. Je kan daarna nog altijd specifieker afbakenen. Wil je meer weten? Lees dan verder!

Vorbereidende stap

Buurten in kaart
brengen: hoe
begin ik eraan?

Buurten in kaart
brengen: hoe
begin ik eraan?

1. Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan?

Het beleid op het Vlaamse niveau vertrekt sterk vanuit het begrip ‘buurt’. Wat echter onder buurt verstaan wordt, is niet altijd even duidelijk. Is een buurt een wijk, een gehucht, een dorp, een straat? Een eenduidige definitie bestaat niet. Het gaat in hoofdzaak om de meest nabij ervaren leefomgeving, buurten die een minimale fysieke en sociale samenhang vertonen [9], [36]. Wat mensen als hun buurt ervaren, kan bovendien sterk verschillen: waar de ene zal verwijzen naar zijn straat, beschouwt diens buren mogelijk heel het dorp als hun buurt.

Dat hier geen duidelijke definitie of afbakening voor bestaat, hoeft niet noodzakelijk een probleem te zijn. Vooraleer je start met je analyse, is het echter wel belangrijk om eerst goed stil te staan bij welke geografische afbakening je gaat gebruiken om je analyse uit te voeren. **Twee grote afwegingen** zijn hierbij belangrijk.

1. Ten eerste, hoe worden ‘buurten’ gepercipieerd binnen jouw geografisch werkgebied door de buurtbewoners zelf?
2. Ten tweede, in welke mate stemmen de ‘geografische grenzen’ die gebruikt worden in databanken overeen met wat voor jou een werkingsbied is?

1.1. Afbakening buurten

Vooraleer je start met het verzamelen van gegevens, is het daarom belangrijk dat je goed weet over welke buurten, dorpen, wijken, gehuchten ... je cijfers wil verzamelen, waar je je blik op wil richten. We raden sowieso aan om de analyse **eerst zo ruim mogelijk te doen, zoals voor heel de gemeente of een grote buurt rondom jouw organisatie**. Vervolgens kan je zelf, op maat van de vragen die er leven, inzoomen op bepaalde buurten en neerschrijven wat je hier opvalt.

Hoe kan je te werk gaan om een goede afbakening en keuze te maken? We overlopen hieronder enkele vragen of criteria die je een houvast kunnen bieden. Neem een kaart van je gemeente bij de hand hiervoor.

Bijvoorbeeld: in de centrumgemeente is er een goed draaiend lokaal dienstencentrum. Ook zijn er verschillende mogelijkheden voor ontmoeting. Echter in de drie andere deeldorpen ontbreekt het. Het kan interessant zijn om in deze drie deeldorpen te bekijken of er specifieke noden leven.

TIP

Kijk zeker ook naar de eerste oefening die je maakte en de bijhorende kaart. Wat gebeurt er al in de gemeente? En zie je mogelijk al hiaten naar geografische situering?

Enkele vragen en afwegingen die je kan meenemen:

Werkte je organisatie al rond zorgzame buurten, buurtgerichte zorg, buurtwerking ...?

- Is het de eerste keer dat je organisatie werkt rond zorgzame buurten en heb je nog geen zicht op wat er leeft in de verschillende buurten? Start dan zeker met de gemeente en /of buurt breed te kijken en verschillende 'buurten' te vergelijken.
- Werkte je al in enkele dorpen, buurten, deelgemeenten rond zorgzame buurten (vb. in de buurt met een lokaal dienstencentrum), en wil je ook in andere buurten aan de slag gaan, dan kan het interessant zijn om te focussen op enkele buurten of één specifieke buurt.
- Wil je een buurtanalyse uitvoeren in kader van de werking rond een lokaal dienstencentrum? Dan kan je je focussen op de nabije omgeving van dit lokaal dienstencentrum.

Hoe cijfers opzoeken? Zie [Databanken toegelicht](#) ► over hoe de databanken te gebruiken.

Andere cijfers beschikbaar?

- Mogelijk voerde jouw organisatie al een goede omgevingsanalyse uit over verschillende beleidsdomeinen heen (in kader van vb. het meerjarenplan, ruimtelijk structuurplan, armoedeplan ...). Ook werd er misschien ooit al een ouderenbehoefteonderzoek uitgevoerd, een andere relevante studie Ga zeker na of dit al gebeurde en neem deze goed door. Deze kunnen je alvast inzicht bieden in de verschillende doelgroepen en mee richting geven in wat je zeker nog te weten wil komen, welke buurten zeker je aandacht verdienen.

Bouw verder op wat er leeft

- Ga te rade bij collega's, verenigingen, organisaties ... en pols bij hen in welke buurten zij denken dat er noden leven, waar er kansen liggen om aan de slag te gaan met zorgzame buurten Vaak hebben zij een goed zicht op wat er leeft. Ook je eigen ervaringen zijn belangrijk. Dit geeft je een houvast om buurten af te bakenen waar je op wil focussen, waar je je blik op wil richten in de analyse.
- Let wel op: het buikgevoel van jou of anderen stemt niet noodzakaelijk altijd overeen met de realiteit. Kijk dus steeds met een frisse, open blik naar de cijfers om te vermijden dat je bepaalde signalen uit het oog verliest.

Buurten in kaart
brengen: hoe
begin ik eraan?

1. Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan?

Databanken bieden cijfers aan op verschillende geografische niveaus. Je kan er cijfers vinden op niveau van je gemeente, de eerstelijnszones, de provincie, Vlaanderen ...

In de analysefase wil je vooral inzoomen op buurten in je gemeente. Binnen de gemeente zelf zijn er nog 4 niveaus van geografische afbakening:

- De deelgemeente
- De wijk
- De statistische sector
- Bouwblok niveau (niet openbaar toegankelijk, wel op te vragen via het team Data & Analyse van de Provincie)

Deze administratieve grenzen stemmen niet noodzakelijk overeen met wat in de realiteit als een dorp, een gehucht, een buurt beschouwd wordt. Een eerste oefening is dus verkennen hoe deze grenzen liggen in jouw gemeente en in welke mate dit overeenstemt met de gepercipieerde realiteit.

Wellicht zal het een beetje zoeken zijn welke grenzen of gebieden het best overeenstemmen met de maatschappelijke realiteit.

Statistische sector

Een statistische sector is een geografische afbakening die de basis vormt van heel wat statistische verwerkingen. Wanneer je tijdens de kwantitatieve analyse aan de slag gaat met het verzamelen van cijfers, zal je merken dat deze vaak tot op niveau van een statistische sector beschikbaar zijn. Binnen een gemeente zijn er verschillende statistische sectoren.

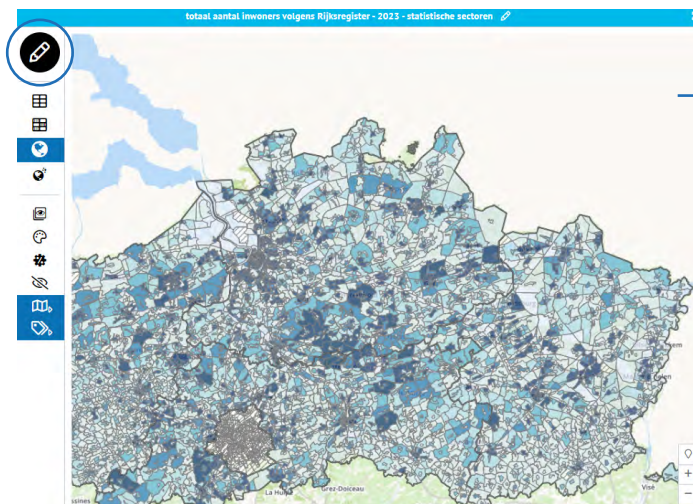
De grenzen van deze statistische sectoren stemmen niet noodzakelijk overeen met wat als een buurt, wijk of gehucht beschouwd wordt. Vooraleer je aan de slag gaat met het verzamelen van cijfers, is het dus belangrijk om te kijken hoe deze statistische sectoren voor jouw buurt, gehucht of gemeente afgebakend zijn.

Ga hiervoor eens kijken op

<https://provincies.incijfers.be>

Meer info over wat een statistische sector nu juist is?
En hoe dit wordt afgebakend? Klik dan op [deze link](#) .

Buurtanalyse ► Voorbereidende stap

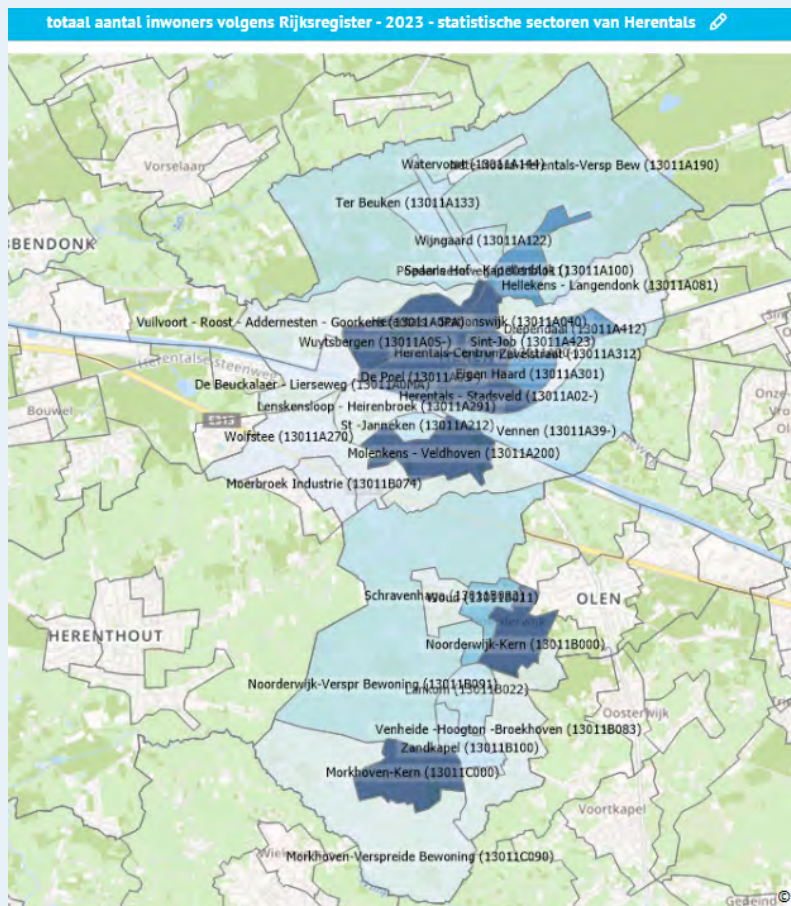
The screenshot shows the 'Selecteer gegevens' (Select data) interface. At the top, there are tabs for 'Onderwerpen' (Subjects), 'Gebieden' (Areas), and 'Perioden' (Periods). The 'Gebieden' tab is active, showing '10240' areas. Below this, there is a dropdown menu for 'Niveau' (Level) set to 'gemeente' (municipality), and a 'Gebiedsgroepen' (Area groups) button. A search bar labeled 'Zoeken' is on the right. The main part of the interface is a table with 323 rows and 4 columns, listing municipalities. At the bottom, there is a dropdown for 'Uitsplitsen naar' (Split by) set to 'statistische sector' (statistical sector) and a checkbox for 'Toepassen op alle openstaande presentaties' (Apply to all open presentations).

Municipality	Municipality	Municipality	Municipality
Aalst	Beernem	Boortmeerbeek	Deinze
Aalter	Beerse	Borgloon	Denderleeuw
Aarschot	Beersel	Bornem	Dendermonde
Aartselaar	Begijnendijk	Borsbeek	Dentergem
Affligem	Bekkevoort	Boutersem	Dessel
Alken	Beringen	Brakel	Destelbergen
Alveringem	Berlaar	Brasschaat	Diepenbeek
Anderlecht	Berlare	Brecht	Diest
Antwerpen	Bertem	Bredene	Diksmuide
Anzegem	Bever	Bree	Dilbeek
Ardoole	Beveren	Brugge	Dilsen-Stokkem
Arendonk	Bierbeek	Brussel	Drogenbos
As	Blizen	Buggenhout	Duffel
Asse	Blankenberge	Damme	Edegem
Assenede	Bocholt	De Haan	Eeklo
Avelgem	Boechout	De Panne	Elsene
Baarle-Hertog	Bonheiden	De Pinte	Erpe-Mere
Balen	Boom	Deerlijk	Essen

Om te weten te komen welke statistische sectoren zich bevinden in jouw gemeente surf je best naar deze link: [bevolkingscijfers gemeenten](#). Je zal uitkomen op bovenstaande kaart. Om je eigen gemeente of buurt in statistische sectoren te zien, druk je op het potloodje. Vervolgens klik je op 'gebieden'. Je klikt het niveau 'gemeente' aan en ontvinkt alles door op de dubbele vinkjes te duwen. Vervolgens klik je je eigen gemeente aan en splits je vanonder uit naar statistische sectoren.

Bekijk vervolgens welke statistische sectoren het meest relevant zijn en het meeste overlappen met het gebied dat je wil bestuderen wanneer je je specifiek op één of meerdere buurten wil focussen.

We vertrekken hier vanuit de indicator 'aantal inwoners' omdat de kaarten in provincies in cijfers niet kunnen opgemaakt worden zonder indicator. Op deze manier weet je eveneens hoeveel inwoners er zich bevinden per statistische sector.

Voorbeeld

In dit voorbeeld zie je voor de gemeente Herentals de statistische sectoren. Je vindt er telkens ook de bijhorende code bij. Voor de buurtanalyse is de centrumleider vooral geïnteresseerd in de wijken en straten die niet onmiddellijk in de buurt van een winkel liggen. Zijn er bijvoorbeeld veel ouderen die op het meer afgelegen platteland wonen? Graag wil de centrumleider te weten komen wie de inwoners van deze buurten zijn en zij vlakbij winkels of bakker wonen.

De centrumleider maakte een lijstje van welke sectoren voor haar/zijn analyse relevant zijn. De codes en bijhorende namen worden genoteerd.

Wijk

Naast de statistische sector, kan je ook gegevens vergelijken op ‘wijkniveau’. Deze vormen een clustering van statistische sectoren. Opnieuw is het van belang te bekijken in welke mate deze afbakening overeenstemt met de maatschappelijke realiteit, wat als een wijk, gehucht beschouwd wordt.

TIP

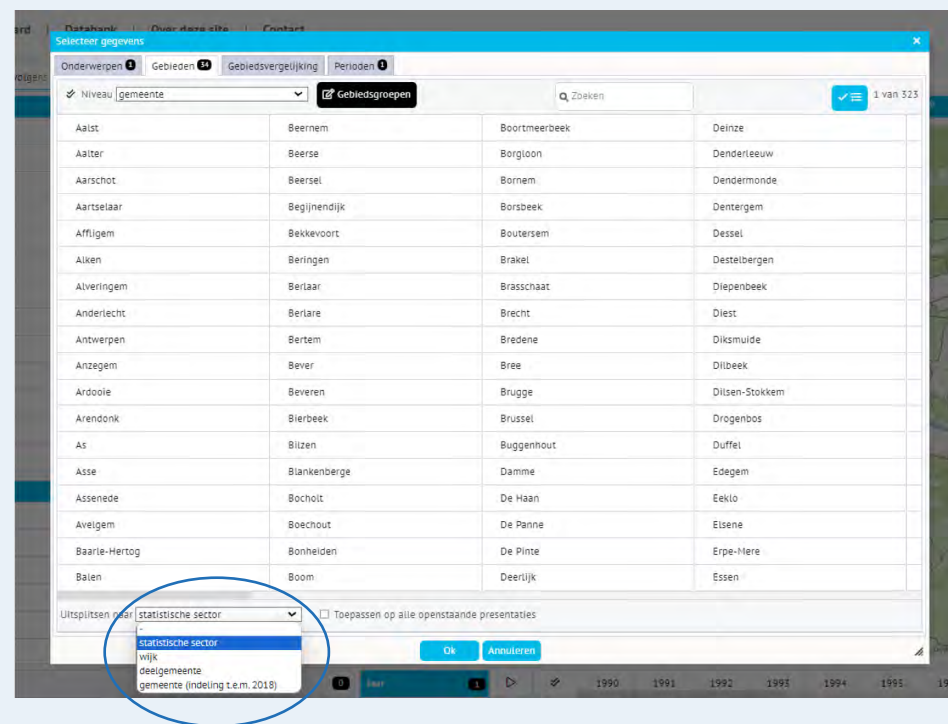
Wanneer deze afbakening niet overeenstemt met wat in jouw gemeente als wijken wordt beschouwd, kan je dit doorgeven aan Provincies in Cijfers. Zij bekijken dan of dit aangepast kan worden. [Kijk hier](#) .

Deelgemeente

Tussen wijk en gemeente kan je nog de geografische afbakening van ‘deelgemeente’ gebruiken. Best verken je hier ook hoe deze afbakening overeenstemt met de realiteit.

Hoe aan de slag?

Je kan je gemeente in wijk of deelgemeenten weergeven door op [het potloodje](#) te klikken. Vervolgens laat je je niveau op gemeente staan. Je kan uitsplitsen naar wijk of deelgemeente.

Bouwblokniveau

Dit is het “laagste” geografische niveau. Een bouwblok is letterlijk het kleinste gebied dat omgeven is door straten. Cijfers op dit niveau zijn niet openbaar beschikbaar, maar kunnen wel opgevraagd worden. Dit heeft ook betrekking op enkele beperkte cijfers.

TIP

Voor je begint: Je zal in het komende proces heel wat cijfers, kaarten en andere informatie verzamelen. Om een goed overzicht te houden tijdens de analyses, maak je best op voorhand een tabel en een algemene kaart. Dit overzicht kan je verder aanvullen bij elke stap die je zet.

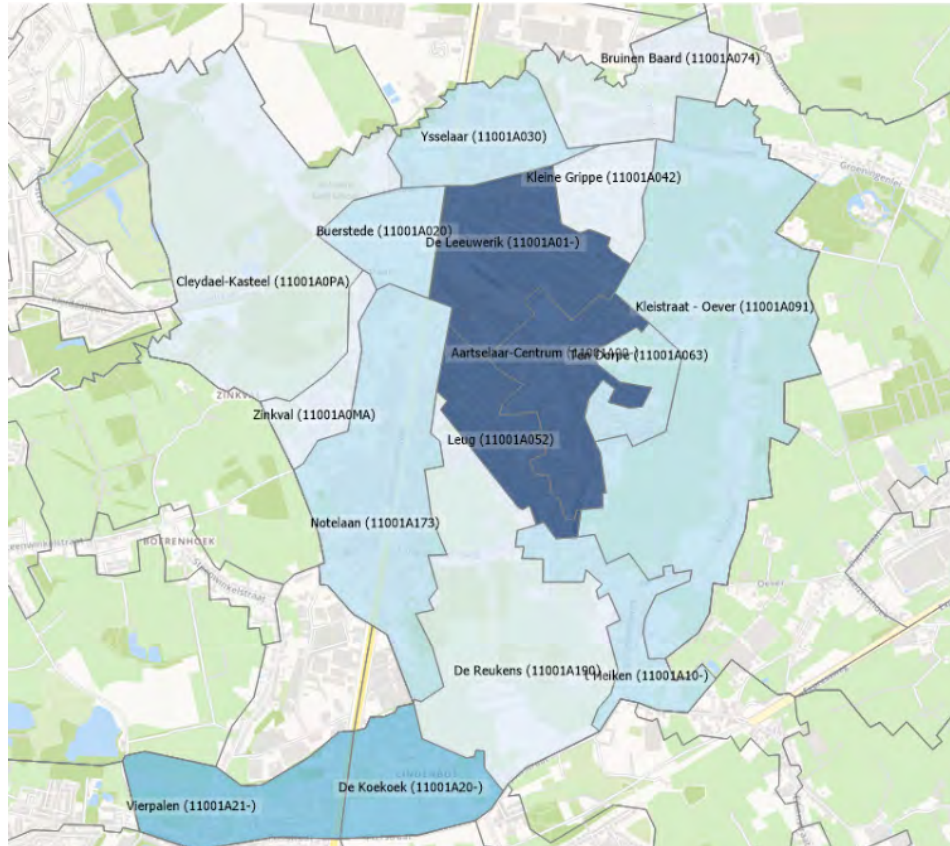
Een samenvattende tabel

De tabel vind je terug in het reflectie- en terugkoppelingsdocument. Opmerkelijke informatie die je vindt doorheen de analyse kan je telkens in de tabel aanvullen zodat je op het einde een overzicht krijgt.

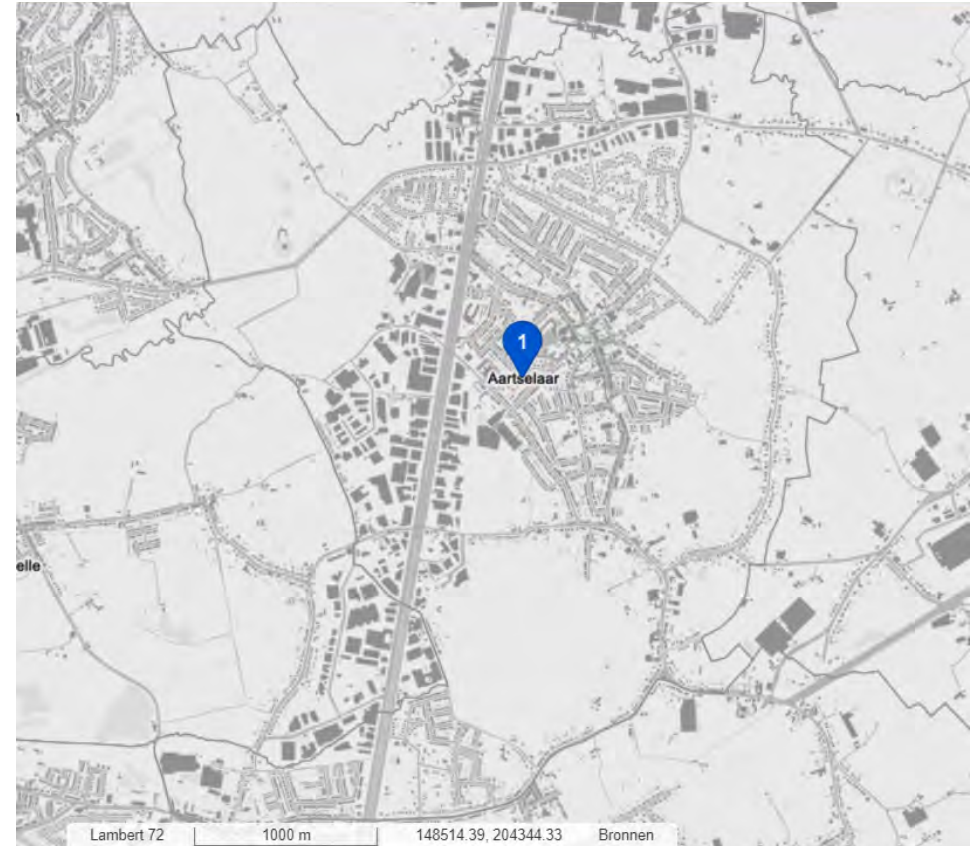
Een samenvattende kaart van de omgeving

Indien je reeds van in het begin een overzichtskaart opstelt van je buurten, kan je deze telkens aanvullen met nieuwe informatie. Eerst met data uit de kwantitatieve analyse en later met de gegevens van ruimtelijke omgevingsanalyse.

Print een kaart van je gemeente of buurt af op een groot formaat. Kies zelf de kaart die je gemakkelijk leest of die je reeds op een groot afdrukformaat ter beschikking hebt. Je kan kiezen om te werken met Provincies in Cijfers. Als alternatief kan je steeds een afdruk nemen van de basiskaart via www.geopunt.be . Kies de achtergrond die je voorkeurt. Hier werd gekozen voor de kaart met GBR grijs, de grenzen van de gemeente en de statistische sectoren. (Meer info vind je in de bijlagen [1.3. Geopunt](#))

Kaart Aartselaar Provincies In Cijfers

Kaart Aartselaar Geopunt

Sinds 2020 vind je op de website van de Provincies in Cijfers een samenvattend rapport 'buurtgerichte zorg'. Dit rapport bevat verschillende cijfers die hieronder meer in detail aan bod komen en dit op 'wijkniveau'. Je kan eenvoudig een rapport genereren voor jouw gemeente.

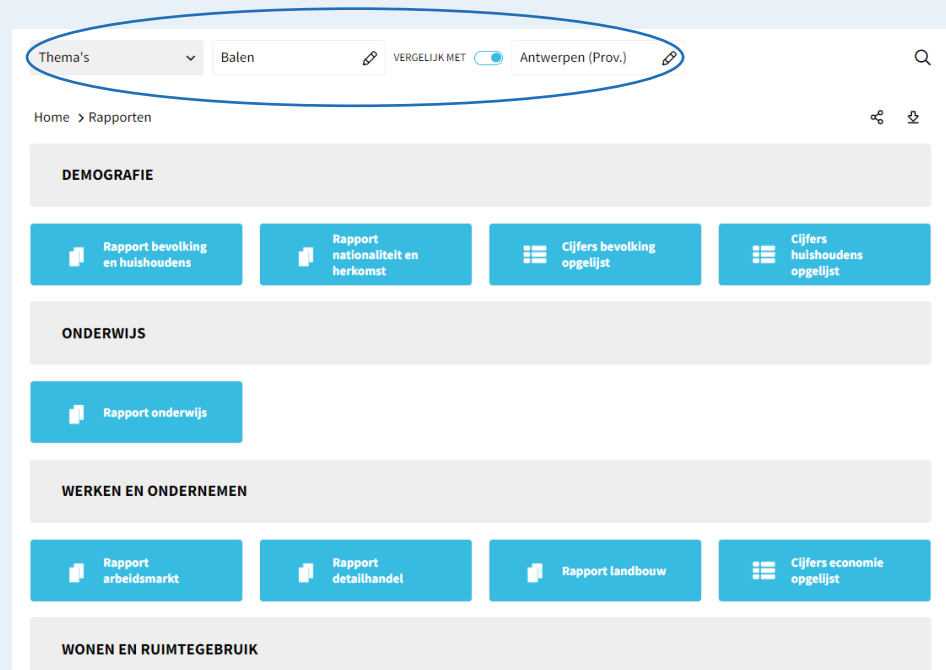
Dit doe je als volgt: surf naar provincies.incijfers.be. vervolgens klik je op 'rapporten' en kom je uit op [deze pagina](#). Hier zie je onderaan de link naar het rapport 'kerncijfers buurtgerichte zorg'.

Je kan bovenaan ook jouw gemeente invullen en ervoor kiezen met welk gebied je vergelijkt.

Het geeft jou een eerste globale blik op jouw buurten. Met dit rapport heb je op een snelle en eenvoudige manier alvast een globaal beeld van de wijken in jouw gemeente. Neem dit zeker eerst door voor je start met de gedetailleerde analyses.

TIP

Samenvattend rapport kerncijfers buurtgerichte zorg.

The screenshot shows the 'Rapporten' (Reports) section of the Provincies in Cijfers website. At the top, there is a navigation bar with a 'Thema's' dropdown menu, a search bar, and a 'VERGELIJK MET' toggle. The 'Thema's' dropdown is circled in blue and shows 'Balen' selected. The 'VERGELIJK MET' toggle is also visible, set to 'Antwerpen (Prov.)'. Below the navigation bar, the page is organized into sections: 'DEMOGRAFIE', 'ONDERWIJS', 'WERKEN EN ONDERNEMEN', and 'WONEN EN RUIMTEGEBRUIK'. Each section contains several report cards with icons and titles, such as 'Rapport bevolking en huishoudens', 'Rapport nationaliteit en herkomst', 'Cijfers bevolking opgelijst', 'Cijfers huishoudens opgelijst', 'Rapport onderwijs', 'Rapport arbeidsmarkt', 'Rapport detailhandel', 'Rapport landbouw', and 'Cijfers economie opgelijst'.

Vergeet zeker niet om in het rapport het juiste niveau aan te duiden. Je kan het rapport opstellen voor jouw gemeente.

- Dit doe je door het rapport te openen.
- Vervolgens klik je op wijzig.
- Je kan jouw gemeente invullen.
- Bij gebied-opdeling kan je kiezen voor wijk of statistische sector. Statistische sector geeft het meest gedetailleerde beeld.

ALGEMEEN EN BELEIDSSPECIFIEK

Omgevingsanalyse | Kerncijfers | Rapport kerncijfers buurtgerichte zorg | Rapport kerncijfers eerstelijnszones

provincies.incijfers.be
je stad of gemeente in kaart

Dashboard | Databank | Over deze site | Chat

Wijzig

Rapport kerncijfers voor buurtgerichte zorg

Filter de gemeente waarvan je de buurten wil zien | Gebied-opdeling

Als je hier kiest voor statistische sector en er zijn meer dan 30 statistische sectoren in de gekozen gemeente, dan toont het rapport alle cijfers toch op wijkniveau. Bij elke tabel of kaart wordt dan wel de link naar de cijfers van de statistische sectoren geplaatst.

statistische sector

✓ wijk

Ok Annuleren

Rapport kerncijfers voor buurtgerichte zorg

Filter de gemeente waarvan je de buurten wil zien | Gebied-opdeling

Kies een gemeente en kies vervolgens op het volgende tabblad de gewenste gebied-opdeling binnen de gemeente.

Zoeken

Niveau: gemeente

Aalst	Anderlecht	Assenede	Begijnendijk	
Aalter	Antwerpen	Avelgem	Bekkevoort	
Aarschot	Anzegem	Baarle-Hertog	Beringen	
Aartselaar	Ardooi	✓ Balen	Berlaar	
Affligem	Arendonk	Beernem	Berlare	
Alken	As	Beerse	Bertem	
Alveringem	Asse	Beersel	Bever	

Ok Annuleren

Inhoudsopgave

[Leeswijzer](#)
[Inleiding](#)

- 1. De wijken gesitueerd**
 - 1.1 Bevolking naar leeftijd
 - 1.2 Focus op de jongeren
 - 1.3 Focus op de ouderen
 - 1.4 Huishoudens
 - 1.5 Woningaanbod
 - 1.6 Basisuitrusting van de wijk/buurt
- 2. Maatschappelijke kwetsbaarheid in beeld**
 - 2.1 Kwetsbaarheid omwille van een beperkt inkomen
 - 2.2 Kwetsbaarheid op basis van gezinssamenstelling
 - 2.3 Kwetsbaarheid omwille van herkomst
 - 2.4 Kwetsbaarheid omwille van werkloosheid
 - 2.5 Een nieuwe generatie zorgen
- 3. Samenvattende tabel**

Voetnoten
[Meer informatie over de cijfers en bronnen](#)

Je kan ook een kijkje nemen in volgende rapporten:

- Rapport nationaliteit en herkomst
- Rapport kerncijfers
- Rapport bevolking en huishoudens

Opgelet! Deze rapporten werken anders dan het rapport 'buurtgerichte zorg'. Je kiest nu bij keuzegebieden voor de statistische sectoren waar jouw buurt zich in bevindt. Weet je nog niet met welke buurt je aan de slag gaat? Duidt dan alle statistische sectoren in jouw werkingsgebied of gemeente aan.

Kerncijfers

Keuze gebied Keuze vergelijkingsgebied

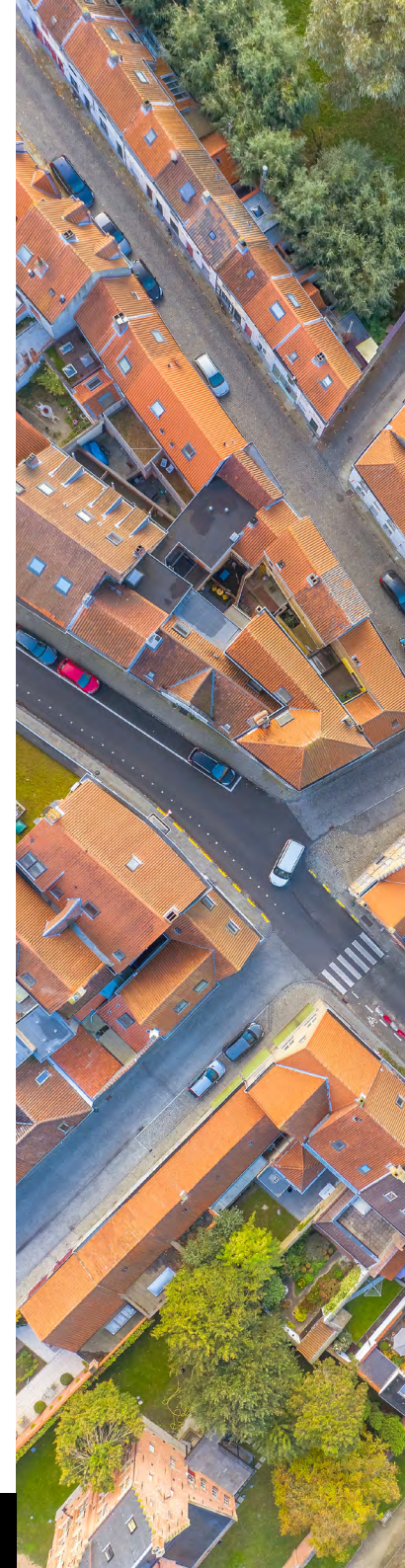
Kies een of meer gebieden Zoeken

Niveau gemeente

Aalst	Antwerpen	Baarle-Hertog	Berlaar	
Aalter	Anzegem	✓ Balen	Berlare	
Aarschot	Ardooie	Beernem	Bertem	
Aartselaar	Arendonk	Beerse	Bever	
Affligem	As	Beersel	Beveren	
Alken	Asse	Begijnendijk	Bierbeek	
Alveringem	Assenede	Bekkevoort	Bilzen	
Anderlecht	Avelgem	Beringen	Blankenberge	

Ok Annuleren

De kwantitatieve analyse

Intro

Een volgende stap is de kwantitatieve analyse. In de kwantitatieve analyse breng je cijfermatig in kaart wie er in je buurt(en) woont. Hoeveel 80-plussers wonen er bijvoorbeeld? Of hoeveel alleenstaanden? Zijn er veel woningeigenaars in de buurten? Of net veel huurders? Vervolgens tracht je deze cijfers te interpreteren en te kaderen. Wat kan je hieruit al leren? Welke signalen vang je op? En waar liggen kansen en aanknopingspunten?

Om je op weg te helpen een onderbouwd antwoord te formuleren op de vraag “Wie woont er in de buurt(en)? vind je in dit kennisluik de nodige achtergrondinformatie terug over wat de kwantitatieve analyse juist inhoudt.

Meer concreet gaan we in op (1) welke cijfers en indicatoren relevant kunnen zijn om in kaart te brengen in functie van een zorgzame buurtanalyse en (2) wat je uit deze cijfers kan afleiden in kader van zorgzame buurten.

Na het doorlopen:

- Weet je wat de kwantitatieve analyse juist inhoudt.
- Heb je zicht op welke cijfers en indicatoren belangrijk zijn om in kaart te brengen in kader van zorgzame buurten?
- Weet je hoe je deze cijfers en indicatoren kan interpreteren in functie van zorgzame buurten.

2. Samenvatting en tussentijdse conclusies

2.1. Wie leeft er in je buurt(en)?

2.2. Zijn er cijfers die wijzen op een signaal van verhoogd risico op eenzaamheid en sociaal isolement?

2.3. Zijn er cijfers die wijzen op een signaal van een verhoogde (onbeantwoorde) zorg- en ondersteuningsnood?

Zijn er ook bepaalde kansen die zich voordoen aan de hand van de cijfers?

Lees voor je aan dit hoofdstuk begint eerst de vragen in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

Kennis over de kwantitatieve analyse

Wegwijzer

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

De kwantitatieve analyse is een eerste stap binnen de buurtanalyse. En dus ook een eerste stap naar het opbouwen van een plan om te werken aan zorgzame buurten. (Bouwsteen buurt: analyse & plan)

Om je te verdiepen in het hoofdstuk 'kennis over de kwantitatieve analyse' beschik je best over volgende vaardigheden en/of kennis:

- Praktijk- en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al in de buurt?
- Ingelezen in het kader van zorgzame buurten (zie kennis over visievorming).

Afhankelijk van je functie binnen het werken aan zorgzame buurten ligt de klemtoon anders in het doornemen van dit hoofdstuk:

- Als praktijkwerker is het belangrijk dat je je goed inleest in wat de kwantitatieve analyse is en kan betekenen. Neem zeker je tijd voor dit hoofdstuk zodat je later makkelijker de verzamelde informatie kan doornemen. Sta ook al eens stil bij hoe jouw zorgzame buurt er uit ziet? Welke profielen herken je alvast?
- Ben je een beleidsmedewerker? Neem dit hoofdstuk zeker door! Nadien ga je namelijk aan de slag met het opzoeken van cijfers en het interpreteren hiervan. Hiervoor is deze kennis nodig.
- Ben je een procesbegeleider die dit hoofdstuk doorneemt om een workshop te begeleiden over kwantitatieve analyse? Dan raden we je zeker aan alles goed door te nemen, maar ook de begeleidende **powerpoint** er bij te nemen. Op deze manier kom je te weten waarom het opzoeken van bepaalde cijfers relevant kan zijn.

1. Hoe goede cijfers verzamelen en interpreteren?

1.1. Naar zorgzame buurten: welke indicatoren verzamelen?

Inzetten op zorgzame buurten overschrijdt het doelgroepgericht denken en werken (zie [1. Zorgzame buurten: wat is het](#) ☞). Een zorgzame buurt richt zich niet enkel op bepaalde doelgroepen, maar wil iets betekenen voor iedereen in de buurt met zijn of haar mogelijke ondersteuningsnoden. Net hierin schuilt de kracht van buurtgericht werken. De persoon zelf, met al zijn zorg- en ondersteuningsnoden, nu en mogelijk in de toekomst, staat centraal.

Het werkterrein is de buurt en de doelgroep is iedereen die in de buurt woont. **Buurtgericht werken** staat inherent voor inclusief werken. Net deze ‘nabijheid’ is van belang, zeker voor personen met een verhoogde kwetsbaarheid. Het ontbreekt hen immers vaak aan de mogelijkheden (vb. door gezondheidsproblemen, financiële kwetsbaarheid ...) om zich ver te verplaatsen [42].

In die kracht van buurtgericht werken, schuilt ook net de uitdaging. Wonen er personen met kwetsbaarheden in de buurt? Wie zijn de personen met een zorg- en ondersteuningsnood? Buurtgericht werken betekent enerzijds oog hebben voor kwetsbaarheid in de buurt. Die verhoogde kwetsbaarheid, de personen met een zorg- en ondersteuningsnood, in kaart brengen is een eerste stap. Buurtgericht werken betekent anderzijds ook oog hebben voor **kansen en mogelijkheden** in je buurt en bij je buurtbewoners. Ook deze in kaart brengen is van belang.

Een zorgzame buurt zet tegelijkertijd in op meerdere domeinen: zorg, welzijn en wonen. Dit blijkt ook uit de definitie die het Vlaamse beleid hanteert nl. In een Zorgzame Buurt wonen mensen **comfortabel** in hun **woning of vertrouwde buurt**. Het is een buurt waar jong en oud **elkaar kennen en helpen**. In een zorgzame Buurt staat **levenskwaliteit** centraal, **voorzieningen en diensten** zijn er voor iedereen **toegankelijk**. Iedereen voelt er zich goed en wordt geholpen, ongeacht de ondersteuningsbehoeften [10].

Kwaliteit van leven wordt hierbij ruim begrepen met voor ieder een andere invulling. Het gaat over het (aangepast) thuis kunnen wonen in een fijne buurt, kunnen deelnemen aan de activiteiten die betekenisvol zijn, iets betekenen voor de gemeenschap en familie om zo zelfstandig te kunnen leven, eigen keuzes te maken en zich goed te voelen.

Levenskwaliteit gaat dus over emotioneel, fysiek en materieel welzijn, maar ook persoonlijke ontwikkeling, sociale inclusie en het realiseren van rechten. Dit sluit aan bij het idee van minder mazen en meer net [54], [55]. (Zie ook [1.2. Het referentiekader als leidraad](#) 🗨️.)

Hierbij wordt niet vertrokken vanuit het beeld van de hulpvrager, maar éénieder kan levenskwaliteit nastreven: mensen hebben levensdoelen en competenties. Zowel de persoon zelf, het netwerk, de gemeenschap en hulpverlening kunnen hierin een rol opnemen. Een zorgzame buurt richt zich dus zowel op het sociale welbevinden van de buurtbewoners als op het beantwoorden van de zorg- en ondersteuningsnoden van de buurtbewoners. Oog voor een inclusieve buurt met al zijn diversiteit staat hierbij centraal [54].

Dit betekent dat we in de analysefase enerzijds op zoek moeten gaan naar indicatoren of risicofactoren van (vb. leeftijd) die samengaan met een (1) **lager sociaal welbevinden** en (2) **een hoge zorg- en ondersteuningsnood**. Anderzijds is het van belang zeker ook oog te hebben voor **kansen en mogelijkheden** die er leven in de buurt. Zorg wordt immers niet alleen gedragen door de eigen familie, maar ook door vrienden, vrijwilligers, buurtbewoners en de zorg- en welzijnsactoren.

BELANGRIJK!

De aanwezigheid van personen met een zorg- en/of ondersteuningsnood op vlak van sociaal, fysiek of mentaal gebied in de buurt(en), geeft enkel een signaal van mogelijke kwetsbaarheid. Hier kan je oog voor hebben in de volgende analysefase wanneer je in gesprek gaat met de buurt (zie [De kwalitatieve analyse](#) 🗨️). Eén van de krachten van buurtgericht werken ligt net in het werken op buurniveau, voor en met iedereen. Het uitgangspunt is dat iedereen, los van zijn of haar kwetsbaarheid, iets kan betekenen voor anderen. Houd dit zeker in het achterhoofd bij het in kaart brengen van wie er leeft in de buurten. Vermijd het denken in “problemen” en breng vooral op deze manier in kaart wie er leeft in de buurten en wat je hier mogelijk uit kan leren, met oog voor enerzijds ieders potentiële kwetsbaarheid en anderzijds ieders mogelijkheden.

Wanneer we zicht hebben op wie er leeft in de buurt, de wijk, het dorp of het gehucht, kunnen we een volgende stap zetten in de analyse.

Vooraleer we ingaan op deze indicatoren die een beeld geven van wie er leeft in de buurt, staan we eerst nog stil bij wat we juist kunnen verstaan onder ‘sociaal welbevinden’ en ‘zorg- en ondersteuningsnoden’.

1.2. Van sociale cohesie tot eenzaamheid: over wat gaat het?

Sociaal welbevinden, sociale cohesie, ontmoetingsplekken, welzijn ..., het zijn brede begrippen die veel kunnen omvatten. In de wetenschappelijke literatuur wordt binnen deze brede noemer een belangrijk onderscheid gemaakt tussen eenzaamheid en sociaal isolement.

Eenzaamheid kan omschreven worden als **‘het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties’** [222].

Dit betekent dus dat:

1. eenzaamheid het resultaat van tekorten in de sociale relaties is;
2. eenzaamheid een subjectieve ervaring is;
3. eenzaamheid een pijnlijke en kwellende ervaring is.

Aan het andere uiterste van eenzaamheid staat verbondenheid: je verbonden voelen met anderen.

Eenzaamheid kan onderscheiden worden naar type eenzaamheid nl. sociale en emotionele eenzaamheid: dan wordt er gekeken naar waar de bron van eenzaamheid zich situeert.

Sociale eenzaamheid verwijst naar het gemis in een bredere sociale relatiekring, de contacten met vrienden, familie en kennissen.

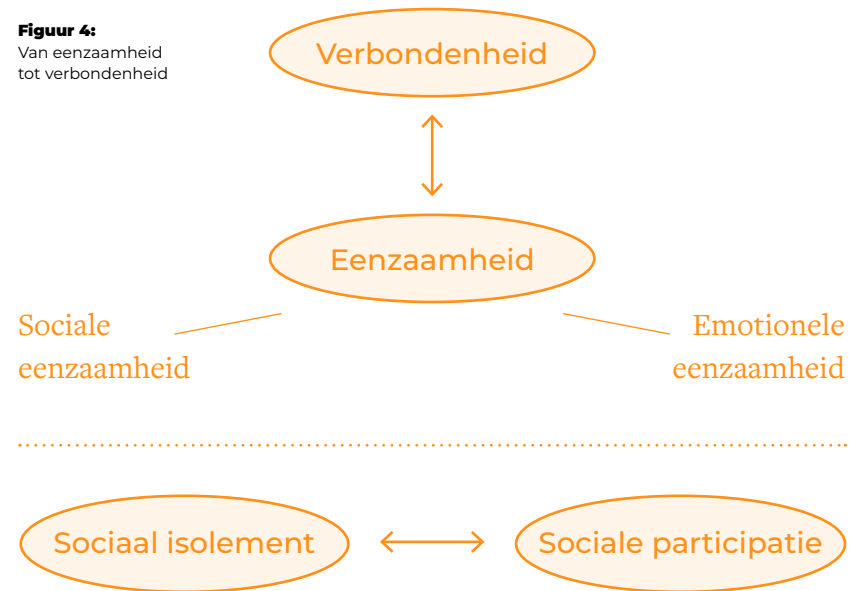
Emotionele eenzaamheid heeft betrekking op gemis aan een hechte affectieve band met iemand. Deze rol wordt vaak bekleed door de partner, maar kan ook een goede vriend of vriendin zijn.

Dit onderscheid is vooral belangrijk wanneer we het hebben over de aanpak en preventie van eenzaamheid. Zowel de kwantiteit maar zeker ook de kwaliteit van de contacten met vrienden, kennissen, burens en familie beschermen tegen sociale eenzaamheid. Voor emotionele eenzaamheid geldt echter dat vooral een goede partnerrelatie en, zeker bij afwezigheid hiervan, kwaliteitsvolle banden met anderen bescherming bieden tegen emotionele eenzaamheid. Beide types eenzaamheid vragen dus ook een andere aanpak.

- **Sociaal isolement** heeft dan betrekking op het objectieve tekort aan sociale relaties. Het hebben van weinig of geen sociale contacten. Wie weinig sociale contacten heeft, voelt zich niet noodzakelijk eenzaam wanneer hij/ zij niet meer nood heeft aan sociale contacten. Wie vele sociale contacten heeft, kan zich toch erg eenzaam voelen als hij of zij bepaalde sociale contacten mist. Aan het andere uiterste van sociaal isolement staat sociale participatie.
- **Sociale participatie** verwijst naar de betrokkenheid bij activiteiten die zorgen voor sociale interactie met anderen in de samenleving of de gemeenschap [56].

Naast het aantal contacten is ook de samenstelling van het netwerk belangrijk [57]. Zo hebben we verschillende type relaties nodig: zowel hechte als meer losse contacten. Hechte, intieme banden geven mensen het gevoel dat ze geliefd zijn; meer losse contacten geven mensen het gevoel dat ze verbonden zijn.

Figuur 4:
Van eenzaamheid
tot verbondenheid

Bron: De Witte & Van Regenmortel, 2019

Bovenstaande figuur geeft deze begrippen mooi weer: eenzaamheid (sociale en emotionele) versus verbondenheid, sociaal isolement versus sociale participatie.

TIP

Wil je meer weten over eenzaamheid, surf naar www.oogvooreenzaamheid.be

1.3. Zorg- en ondersteuningsnoden: over wat gaat het?

Zorg- en ondersteuningsnood is eveneens een breed begrip dat enige duiding vraagt. Wat wordt hier juist onder verstaan?

De visietekst in het kader van de hervorming van de eerste lijn omschrijft een persoon met een zorg- en ondersteuningsnood als *“de persoon als geheel, met noden op vlak van welzijn, wonen, werk, mobiliteit en gezondheid.”* [58]

Dit omvat dus een brede noemer. Een aanknopingspunt vinden we in de definitie van kwetsbaarheid. Kwetsbaarheid kent binnen de onderzoeksliteratuur verschillende definities. Oorspronkelijk werd kwetsbaarheid vooral geassocieerd met fysieke kwetsbaarheid. Recent wordt meer en meer gepleit voor een brede blik op kwetsbaarheid met naast het fysieke domein ook het psychische, cognitieve, sociale en omgevingsaspect [9]. Dit betekent dus dat we op zoek kunnen gaan naar indicatoren van of risicofactoren op:

- Fysieke kwetsbaarheid (vb. chronische aandoeningen)
- Psychologische kwetsbaarheid (vb. depressie).
- Cognitieve kwetsbaarheid (vb. dementie).
- Sociale kwetsbaarheid (vb. eenzaamheid, sociaal isolement).
- Omgevingskwetsbaarheid (vb. kwetsbaarheid op vlak van wonen).

1.4. Op zoek naar goede indicatoren

Een zorgzame buurt richt op sociale noden (zowel op vlak van eenzaamheid als sociale contacten) als op het beantwoorden van zorg- en ondersteuningsnoden. Dit betekent dat we op zoek moeten gaan naar signaalindicatoren van:

1. Eenzaamheid
2. Sociaal isolement
3. Zorg- en ondersteuningsnoden (vanuit een brede blik op kwetsbaarheid) met oog voor:
 - Vraag naar professionele zorg.
 - Onbeantwoorde noden: wie wordt er mogelijk niet bereikt?
 - Vraag naar informele zorg.
 - Geven van informele zorg en potentieel hiervoor.

Voor sommige van deze thema's zijn er directe indicatoren te vinden. Denk bijvoorbeeld aan de gezondheidssituatie. Voor andere, zoals eenzaamheid, moeten we op zoek gaan naar achtergrondkenmerken die significant samengaan met eenzaamheid. Komen deze voor in de buurt?

We bouwen voor de indicatoren verder op twee databanken:

1. Provincies in Cijfers
2. IMA-atlas

We opteren bij de selectie van de signaalindicatoren enkel voor die indicatoren die beschikbaar zijn op niveau van de [statistische sector](#) .

2. Cijfers verzamelen over de buurtbewoner: wie leeft er in de buurt(en)?

Hieronder geven we aan welke achtergrondkenmerken en indicatoren relevant zijn om op te zoeken in kader van je kwantitatieve analyse en we geven ook telkens aan waarom. Wat kunnen we hieruit leren op vlak van het inzetten op zorgzame buurten? Waar leven mogelijk kwetsbare doelgroepen? Maar ook: waar zijn er kansen en aanknopingspunten. We baseerden ons hiervoor op wetenschappelijk onderzoek. Belangrijk: deze inzichten geven je eerste kapstokken voor wat je eruit kan leren. Deze inzichten moeten nog aangevuld worden met het kwalitatieve onderzoek dat je voert en de ruimtelijke omgevingsanalyse. Wat geldt over heel Vlaanderen of België, is daarom nog niet noodzakelijk juist voor jouw gemeente. Goed de context van jouw buurt, wijk, dorp of gehucht in kaart brengen vanuit verschillende standpunten is immers net de doelstelling van je analyse. Deze cijfers geven je één deel van de puzzel.

Voorbeeld: Uit onderzoek weten we: hoe ouder, hoe kleiner de sociale netwerken. In de buurt Achterhoek wonen heel wat oudste ouderen, zo leert je kwantitatieve analyse. Je hebt dus een mogelijk signaal dat er best wel wat sociaal isolement kan zijn in de buurt Achterhoek en wil hier meer

over te weten komen. Je plant enkele buurtmomenten en gaat ook bij enkele 80-plussers langs. Uit de gesprekken die je hebt met de buurt, leer je echter dat er een sterke sociale cohesie is in de buurt. Veel bewoners wonen er al jaren. Er zijn vele sociale activiteiten en je merkt dat ook de oudste ouderen de weg er naartoe vinden.

In onderstaand overzicht vind je voor verschillende achtergrondkenmerken hoe ze samengaan met mogelijke kwetsbaarheid, maar evengoed indicatoren die het potentieel aan burenhulp, vrijwilligerswerk ... meegeven.

BELANGRIJK!

Je gaat in eerste instantie buurten vergelijken binnen je gemeente. Mogelijk merk je dat bepaalde buurten eruit springen (vb. hoog % inname antidepressiva). Om een goed beeld te krijgen, is het ook belangrijk om telkens ook de vergelijking te maken met grotere regio's. Denk bijvoorbeeld aan het niveau van de eerstelijnszone in jouw regio. Zo kan je niet alleen nagaan of een buurt atypisch is binnen jouw gemeente, maar ook hoe dit zich verhoudt tot de regio. Mogelijk valt dit % dosissen antidepressiva relatief mee in vergelijking met de regio, de cijfers voor de Provincie of Vlaanderen. Houd dit dus goed voor ogen bij de interpretatie van je cijfers.

TIP

Maak zeker ook eens de vergelijking doorheen de tijd. Zijn er bijvoorbeeld veel alleenwonenden bijgekomen de afgelopen jaren?

2.1. Geslacht: wat kunnen we hieruit leren?

Wie woont er in jouw buurt? Veel mannen of vrouwen? Man of vrouw zijn kan gepaard gaan met risico op eenzaamheid, sociaal isolement, gezondheidsproblemen enzovoort.

Eenzaamheid

→ Mannen hebben een iets hoger risico op sociale eenzaamheid. Vrouwen lopen dan weer een hoger risico op emotionele eenzaamheid [59], [60].

Informele zorg

→ Vrouwen ontvangen meer (in)formele hulp omwille van langdurige ziekte, gezondheidsproblemen of een beperking. Vrouwen geven ook meer mantelzorg [61].

Onbeantwoorde zorg – en ondersteuningsnood

- Bepaalde ziektebeelden zijn eerder gendergebonden. Vrouwen worden vaker geconfronteerd met de ziekte van Alzheimer, chronische darmontsteking en auto-immuunziekten. Mannen ervaren meer hartkwalen [62].
- Bepaalde psychische aandoeningen worden eerder gelinkt aan vrouwen zoals angststoornissen, depressie en eetstoornissen. Hierdoor krijgen mannen soms een foute diagnose en behandeling [62].

2.2. Leeftijd: wat kunnen we hieruit leren?

Inzicht in de leeftijdssamenstelling van je buurt, kan je alvast een goed beeld geven van wie er leeft in de buurt. Leeftijd hangt ook samen met het risico op eenzaamheid, sociaal isolement, gezondheidsproblemen We schetsen hieronder wat de literatuur ons hierover leert. Opgelet! Dit hoeft niet noodzakelijk te betekenen dat ook in jouw buurt dit verband opgaat. Wel kan het een signaal zijn om te verkennen in de verdere analyse.

Eenzaamheid

Eenzaamheid is iets van alle leeftijden. Enkel onder de jongere leeftijdsgroepen (onder de 30 jaar) en de oudste ouderen (80+) ligt het % doorgaans wat hoger [63].

- Hoe ouder, hoe hoger het risico op emotionele eenzaamheid. Emotionele eenzaamheid verwijst naar het gemis van een hechte, affectieve band met iemand, vaak de partner. Vooral de oudste ouderen kennen een hoog risico op emotionele eenzaamheid. Dit komt doordat deze groep vaak verweduwd is, wat een belangrijke risicofactor is voor emotionele eenzaamheid [33].
- Tussen leeftijd en sociale eenzaamheid is er geen rechtlijnig verband: sociale eenzaamheid is van alle leeftijden. Sociale eenzaamheid verwijst naar het gemis aan verbondenheid met vrienden, familie, kennissen ... [33], [63].

Sociaal isolement

- Hoe ouder, hoe kleiner de sociale netwerken worden [33].
- Hoe ouder, hoe minder divers samengesteld de sociale netwerken worden [33], [64].

Zorg- en ondersteuningsnood

- Hoe ouder, hoe groter de kans dat men met één of meerdere chronische aandoeningen geconfronteerd wordt en dus ook nood heeft aan en gebruik maakt van professionele zorg (= fysieke kwetsbaarheid) [65].
- Hoe ouder, hoe groter de kans op cognitieve beperkingen door ziektes als dementie, Alzheimer ... [66].

Onbeantwoorde zorg- en ondersteuningsnood

- Binnen de groep ouderen met een zorg- en ondersteuningsnood hebben vooral de jongste ouderen (60'ers) het vaakst een onbeantwoorde zorgnood: dit betekent dat ze nog niet de hulp ontvangen die ze nodig hebben [67].

Informele zorg ontvangen

- Hoe ouder, hoe vaker men mantelzorg ontvangt. De gemiddelde leeftijd van de 'ontvanger' van mantelzorg is 70 jaar. [68], [69]

Informele zorg geven

- De grootste groep van mantelzorgers bevindt zich in de leeftijdscategorie 26 tot 64 jaar: ongeveer 4 op 10 van hen verleende in 2022 mantelzorg [69]. Onder de jongere (18-25 jaar) leeftijdsgroepen wordt ook mantelzorg verleend. Bij de oudere leeftijdsgroepen ligt het percentage mantelzorgers het laagst.
- Vrijwilligerswerk: het hoogste percentage vrijwilligers in Vlaanderen vinden we terug in de leeftijdsgroep 35 tot 45 jaar en 65+ [9]. De percentages verschillen afhankelijk van hoe het bevraagd is.
 - Wist je dat? Onder de 60+ is ongeveer 16% bereid om vrijwilligerswerk te doen, zich te engageren.

2.3. Woonstabiliteit

De woonstabiliteit geeft een beeld van de verhuisbewegingen in de buurt. Is het een buurt waarin elk jaar vele nieuwe inwoners bijkomen en vele inwoners vertrekken? Of kent de buurt een vaste kern van inwoners? Zowel op buurtniveau als op niveau van de inwoners kan dit een impact hebben alsook op de initiatieven die je rond zorgzame buurten kan opzetten in een buurt.

Eenzaamheid

→ Recent verhuisd zijn, zou samengaan met een hoger risico op eenzaamheid [57]. Wanneer in een buurt er dus een lage woonstabiliteit is, geeft dit aan dat vele mensen er recent zijn komen wonen. Mogelijk heeft dit een impact op hun sociaal welbevinden en het risico op eenzaamheid.

Sociaal isolement

→ Recent verhuisd zijn, zou samengaan met een hoger risico op sociaal isolement. Ouderen die de afgelopen 10 jaar verhuisden, kennen een hogere kans op sociale kwetsbaarheid. Ze vinden het mogelijk moeilijker om nieuwe contacten te leggen en zich te integreren in de buurt [70].

Zorg- en ondersteuningsnood

- Ouderen die de afgelopen tien jaar verhuisden, kennen een hogere kans op fysieke kwetsbaarheid [70].
- Ouderen die de afgelopen tien jaar verhuisden, kennen een hogere kans op psychologische kwetsbaarheid [70].

2.4. Enkele demografische coëfficiënten: wat kunnen we hieruit leren?

In de databank Provincies in Cijfers vind je ook enkele demografische coëfficiënten terug. Deze coëfficiënten kunnen je eveneens inzichten bieden in de samenstelling van de bevolking in je buurt, dorp, gehucht. Ze geven een beeld van verhoudingen naar leeftijd in de buurt, wat het mogelijk potentieel is aan burenhulp

Enkele nuttige coëfficiënten zijn:

1| Mantelzorgratio (of ook wel de “potentiële burenhulpratio”). Deze coëfficiënt geeft de verhouding van de 40 t.e.m. 79-jarigen ten opzichte van de 80-jarigen en ouder.

Een hoge mantelzorgratio kan er op wijzen dat het potentieel voor burenhulp hoog is. Het verwijst immers naar de verhouding van het aantal buurtbewoners in de wijk tussen de 40 en 79 jaar ten opzichte van de 80-plussers. Niet alleen ligt het hoogste % mantelzorgers in de leeftijdsgroepen van de 40'ers tot de 60'ers. Ook onder de 60-plussers is de bereidheid om burenhulp te helpen erg groot, dit vooral bij de jongere ouderen: rond de 7 op 10 van de 60- tot 75-jarige Belgen zegt bereid te zijn een rol op te nemen in een buurtnetwerk (een netwerk waarin bewoners elkaar vrijwilliger ondersteunen) [71].

2| **De groene druk** is de verhouding van de 0 t.e.m. 19-jarigen ten opzichte van de 20 t.e.m. 64-jarigen vermenigvuldigd met 100. Dit betekent: hoe hoger, hoe meer jongeren t.o.v. 20 t.e.m. 64-jarigen in de buurt.

3| **De grijze druk** is de verhouding van de 65-jarigen en ouder ten opzichte van de 20 t.e.m. 64-jarigen vermenigvuldigd met 100. Dit betekent: hoe hoger, hoe meer ouderen t.o.v. “actieve” bevolking.

4| **De interne vergrijzing** is de verhouding van de 80-jarigen en ouder ten opzichte van de 65-jarigen en ouder vermenigvuldigd met 100. Dit betekent: hoe hoger deze coëfficiënt, hoe meer oudste ouderen ten opzichte van jongere ouderen.

Wanneer bijvoorbeeld de grijze druk hoog is en de interne vergrijzing ook, weet je dat er niet alleen veel ouderen in de buurt wonen, maar bovendien ook dat er veel oudste ouderen wonen die vaak langdurige nood hebben aan zorg- en ondersteuning (zie ook leeftijd).

2.5. Huishoudelijke samenstelling: wat kunnen we hieruit leren?

De huishoudelijke samenstelling kan je op veel manieren in kaart brengen. In de verschillende databanken vind je hiervoor verschillende indicatoren terug. Van al dan niet alleenwonend tot meer gedetailleerde onderverdelingen (van gehuwd met aantal kinderen tot ongehuwd paar met minderjarige kinderen).

We opteren ervoor om twee eenvoudige indicatoren onder de loep te nemen nl. ‘al dan niet alleenwonend’ en ‘alleenstaande ouder met minstens één minderjarig kind in huis’. Beiden gaan immers samen met een verhoogd risico op kwetsbaarheid.

Eenzaamheid

- Alleenwonenden kennen een hoger risico op (sociale en emotionele) eenzaamheid [63].
- Alleenstaande ouders kennen een hoger risico op (sociale en emotionele) eenzaamheid.
- Opgelet! Dit betekent niet dat alle alleenwonenden of alleenstaande ouders in de buurt zich eenzaam voelen. Wel kan dit een signaal zijn om verder te verkennen en in gesprek te gaan met de buurt, buurtbewoners ... Omgekeerd! Niet-alleenwonenden kunnen zich ook eenzaam voelen.

Sociaal isolement

- Alleenwonenden kennen een hoger risico op sociaal isolement [63]. Een hoog % alleenwonenden in de buurt kan dus een signaal zijn om te verkennen of er effectief een nood leeft in de buurt op dit vlak.

Zorg- en ondersteuningsnood

- Alleenwonende ouderen kennen een hoger risico op problemen bij zorgbehoefte [72].
- Alleenstaande ouders worden vaker met zowel mentale als fysieke gezondheidsproblemen geconfronteerd [73].
- Alleenstaande ouders kennen een opvallend hoger risico op armoede [73].

Informele zorg ontvangen

- Alleenwonenden hebben vaker een kleiner steunnetwerk; veel mantelzorg wordt immers gegeven door de partner en/of huisgenoten [74].
- Alleenstaande ouders ontbreken vaker sociale steun in hun netwerk.

2.6. Socio-economische status: wat kunnen we hieruit leren?

Verschillende indicatoren geven een beeld van de socio-economische status van de inwoners in je buurt(en). Denk aan opleidingsniveau, inkomen en de werksituatie. Hieronder geven we eerst weer hoe de socio-economische status verband houdt met eenzaamheid, sociaal isolement Een lage socio-economische status gaat samen met een hoger risico op eenzaamheid, sociaal isolement ... en is op zich ook een belangrijke vorm van kwetsbaarheid (= financiële kwetsbaarheid).

Vervolgens geven we aan welke indicatoren een beeld schetsen van de socio-economische situatie van de inwoners in je buurt(en). We selecteren opnieuw enkele indicatoren uit de grote hoeveelheid van indicatoren waarmee je aan de slag kan.

Eenzaamheid

- Armoede en eenzaamheid gaan hand in hand: bij personen in armoede is het risico op zowel sociale als emotionele eenzaamheid significant groter [59], [64], [75], [76]. Wanneer de gemiddelde socio-economische status laag is, dan kan dit een signaal zijn van een verhoogd risico op eenzaamheid in de buurt.

Sociaal isolement

- Armoede en sociaal isolement gaan hand in hand [76]: personen in armoede hebben een significant grotere kans om in sociaal isolement te leven.
- Personen die subjectief moeilijker rondkomen en laag-gechoold zijn, zijn minder vaak actief lid van een vereniging en nemen minder deel aan cultuur en sport [77].

Zorg- en ondersteuningsnood

- Armoede gaat samen met een verhoogd risico op kwetsbaarheid op verschillende domeinen: op fysiek vlak (vb. chronisch ziek zijn, een beperking hebben gaat samen met een hoger risico op armoede), op sociaal vlak, op psychologisch vlak en op vlak van omgevingskwetsbaarheid. Bij ouderen: fysiek, sociaal, psychologisch, omgevingskwetsbaarheid (vb. woningen met lagere woonkwaliteit) [70], [76].
- Personen met een laag opleidingsniveau (lager of geen diploma) kennen zwakkere gezondheidsvaardigheden.
- Personen met een armoederisico maken minder gebruik van de zorg (huisarts, specialist, tandarts) [77].

Informele zorg ontvangen

- Het sociale netwerk van personen in armoede is vaak kleiner of ontbrekend. Dit betekent dat ze weinig of geen beroep kunnen doen op dit netwerk voor hulp en steun en dus vaker moeten rekenen op professionele zorg bij zorg- en ondersteuningsnood [78].
 - Dit geldt voor burenhulp: hoe lager het inkomen, hoe kleiner de kans op emotionele en praktische ondersteuning van burenhulp [74].
 - Mantelzorg: onder thuiswonende ouderen gaat een hogere socio-economische positie samen met meer informele zorg ontvangen [78].
 - Hulp van vrienden: mensen met een lage socio-economische positie, doen minder vaak beroep op hun vrienden voor zorg en ondersteuning. Een lage socio-economische positie gaat ook samen met het vaker ontbreken van emotionele steun [74].
 - Hulp van gezin en familie: een lage socio-economische positie gaat samen met minder hulp en ondersteuning [74].

Informele zorg geven

- Algemeen: de draagkracht om zelf te kunnen investeren in een zorg- en ondersteuningsnetwerk en informele zorg te verlenen is kleiner bij personen met een lage socio-economische status. Bij de lagere inkomens, ligt het percentage mantelzorgers lager [79].
- Vrijwilligers:
 - Hoe hoger het diploma, hoe groter de deelname aan het vrijwilligerswerk [80], [81]. Hoe lager het diploma, hoe meer uren men besteedt aan vrijwilligerswerk [81].
 - Het percentage dat vrijwilligerswerk doet in België ligt het hoogst bij de economisch actieven en het laagste bij de huisvrouwen/-mannen, werklozen en arbeidsongeschikten [80] (noot: voor bepaalde groepen gelden er restricties van de Federale Wet op Vrijwilligerswerk om al dan niet vrijwilligerswerk te kunnen doen).

2.7. Eigenaar of huurder: wat kunnen we hieruit leren?

Sociaal isolement

- Eigenaars hebben vaak meer verbinding met de buurt. Ze hebben vaak meer contact met de burens dan huurders [82].

Zorg- en ondersteuningsnood

- Huurders leven vaker in armoede [83].
- Oudere huurders kennen een hoger risico op problemen bij zorgbehoefte [72].
- Oudere huurders hebben een grotere kans om na het betalen van de huur in een kwetsbare situatie terecht te komen door betaalproblemen [84].
- Oudere eigenaars hebben vaak onderschatte woonkosten om hun huis aan te passen. Ouderen beschikken vaak wel over een eigen woning, eigendom, maar hebben anderzijds vaak ook een laag inkomen waardoor ze niet de nodige aanpassingen kunnen doen in hun woning [84], [85].

2.8. Personen van vreemde origine in de buurt: wat kunnen we hieruit leren?

Eenzaamheid

- Personen van vreemde origine kennen gemiddeld een hoger risico op eenzaamheid. Dit geldt zeker voor ouderen. Een lage socio-economische status en een zwakkere gezondheid zijn hiervoor belangrijke verklarende factoren [86].

Sociaal isolement

- Personen van vreemde origine kennen gemiddeld een hoger risico op sociaal isolement. Dit heeft vaak te maken ook met een lagere socio-economische status.

Onbeantwoorde zorg- en ondersteuningsnood

- Ouderen van vreemde origine maken gemiddeld minder gebruik van professionele hulp [79]. Wanneer deze doelgroep vaker voorkomt in je buurt kan dit een signaal zijn om te verkennen of er in de buurt onbeantwoorde zorg- en ondersteuningsnood zijn.

- Ouderen van vreemde origine hebben vaker een lagere socio-economische status en worden ook meer met gezondheidsproblemen geconfronteerd [86].
- Nieuwkomers kennen verschillende kwetsbaarheden. Een dak boven het hoofd hebben, het verkrijgen van een inkomen en verblijfspapieren in orde maken zijn vaak de prioritaire noden. Ook affectieve en emotionele behoeften spelen een rol: ze willen ergens bijhoren. Pleintjes en parken spelen hierbij een rol. De buurt is dus ook belangrijk voor hen. Dit kan verklaard worden door de lokale atmosfeer, maar ook herkenbare producten of éénzelfde taalgebruik [87].

Informele zorg geven

- Ouderen van vreemde origine rekenen doorgaans sterker op mantelzorg voor het verlenen van zorg. Bij de jongere generatie leeft deze verwachting minder sterk [88].
- Binnen de groep van mantelzorgers, nemen mantelzorgers van vreemde herkomst meer intensief de zorg op.
 - Mantelzorgers van vreemde origine nemen ook vaker alleen de zorg op [79].
- Mantelzorgers van vreemde origine hebben vaker een betere band met de hulpbehoevende [79].

2.9. Fysieke en mentale gezondheid

In de databanken vind je ook indicatoren die een beeld geven over de gezondheidssituatie in de buurt(en) en dit zowel wat fysieke als mentale kwetsbaarheid betreft.

Fysieke gezondheid in de buurt

Cijfers over de gezondheidssituatie van de inwoners kunnen belangrijke inzichten bieden om de noden in de buurt m.b.t. zorgzame buurten te detecteren.

We focussen hier op de indicator ‘chronisch zieken’. Deze doelgroep heeft immers vaak een langdurige zorg- en ondersteuningsnood waarop werken op buurtniveau (mee) een antwoord kan bieden (zie [3. Waarom werken we aan zorgzame buurten?](#)). Deze nood kan zich situeren op vlak van nood aan formele en informele zorg maar evengoed op sociaal vlak. Wist je immers dat chronisch zieken zich significant vaker eenzaam voelen, zowel op sociaal als emotioneel vlak [59]?

Mentale gezondheid in de buurt

Naast de fysieke gezondheid is ook de mentale gezondheid in de buurt van belang: hoe goed voelen de inwoners zich in hun vel? Naast bepaalde achtergrondkenmerken die gepaard gaan met een verhoogd risico op mentale gezondheidsproblemen, zijn er enkele indicatoren beschikbaar die hier een direct beeld van geven.

Ook hier geldt dat personen met mentale gezondheidsproblemen niet enkel noden ervaren op vlak van zorg maar evengoed op sociaal vlak. Verschillende studies wijzen op sterke verbanden tussen eenzaamheid en mentale gezondheidsproblemen.

BELANGRIJK!

Let goed op bij de interpretatie van deze cijfers. Ze geven een signaal, maar je kan er geen eenduidige conclusie aan koppelen. Het biedt jou wel een signaal dat je in een volgende stap verder kan verkennen, iets dat de nodige aandacht kan vragen. Hoe zit het bijvoorbeeld met het aanbod van geestelijke gezondheidszorg in de buurt?

Aan de slag met de kwantitatieve analyse

Wegwijzer

Een kwantitatieve analyse betekent dat je objectief gaat verkennen wie er in de buurt woont en met welke mogelijke kwetsbaarheden en kansen dit gepaard gaat. Dit zijn eerste indicaties. Zie je een verhoogd aantal personen die antidepressiva gebruiken? Dan kan je dit verder verkennen in volgende stappen zoals de kwalitatieve analyse. Zo kan je bepaalde hypothesen afoetsen. Kloppen deze? Mogelijks worden hierdoor ook juist enkele vooraannames aangevuld met nieuwe kennis.

Maar ook kan het juist input zijn voor je visie op te bouwen. Misschien geeft het je nieuwe informatie of ontdek je nieuwe invalshoeken waar je verder op wil bouwen. Of mogelijks start je eerst met het verkennen van data en ervaringen om zo je visie op te starten.

Kortom een kwantitatieve analyse biedt je een eerste verkenning waar je verder op kan bouwen.

Aan de slag met de kwantitatieve analyse?

Volgende vaardigheden en/of kennis kunnen je al een stapje dichterbij brengen:

- → Digitaal vaardig zijn: werken met verschillende databanken.
- → Analytische vaardigheden: het interpreteren van cijfers.
- → Reflectieve vaardigheden: koppelen wat de cijfers kunnen betekenen voor de buurt.
- → Praktijk en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al mee?
- → Ingelezen zijn in de basiskennis over zorgzame buurten (zie kennis over visievorming).

TIP

Cijfers staan niet los van een context! Zo kunnen er bv. hogere cijfers zijn van ouderen doordat er een woonzorgcentrum is in een buurt.

Maar ook als je als beleid bv. inzet op bepaalde initiatieven zoals bewustmaking van huisartsen in voorschrijfgedrag, kan dit van invloed zijn op bepaalde cijfers. Cijfers staan dus niet los van lokale beleidskeuzes die gemaakt worden.

TIP

Probeer zo ruim mogelijk te starten met je kwantitatieve analyse. Beperk je niet tot enkele cijfers die passen in je visie. Als je alle verschillende indicatoren opzoekt, kan het zijn dat er nieuwe thema's naar boven komen of bepaalde kwetsbaarheden in je vizier komen waar je nog geen zicht op had.

Hoe kan je aan de slag gaan met dit hoofdstuk?:

- Als praktijkwerker is het belangrijk dat je goed zicht hebt op wat er volgens jou al leeft in de buurt. Welke cijfers moeten zeker opgezocht worden of eventueel bijkomend opgezocht worden? Welke accenten zijn een meerwaarde?
- Als beleidsmedewerker ga je hier effectief aan de slag met het opzoeken van de cijfers. Zoek zeker alle cijfers op en doe dit zo objectief mogelijk. Sta ook zeker stil bij eventuele beleidsplannen van de organisatie of gemeente. Zo kan je gevonden informatie aanvullen met informatie die er al eventueel is. (bv. een bevraging die jullie al deden, een doelstelling waar jullie al op inzetten ...). Koppel een samenvatting ook zeker terug naar de praktijkwerker.
- Ben je een procesbegeleider die dit hoofdstuk doorneemt om een workshop te begeleiden over kwantitatieve analyse? Dan raden we je zeker aan alles goed door te nemen, veel te oefenen met de databanken, maar ook de begeleidende [powerpoint](#) er bij te nemen.

1. Wie leeft er in de buurt(en)?

Je start nu met het verzamelen van alle gegevens. In dit onderdeel vind je per indicator hoe je de nodige gegevens kan vinden.

We voegden telkens per indicator de link toe naar de gegevens die je nodig hebt. Je hoeft enkel in de databanken nog het 'gebied' aan te passen aan jouw gemeente. Vervolgens kom je op de tabel of kaart uit voor de bijhorende indicator. Die kan je dan opslaan en kopiëren naar je reflectie- en terugkoppelingsdocument. Per indicator geven we ook aan hoe je zelf nog aan de slag kan gaan en ook hoe je de vergelijking kan maken met cijfers op niveau van de regio (vb. eerstelijnszones).

Hoe cijfers opzoeken? Zie [Databanken toegelicht](#) over hoe de databanken te gebruiken.

officiële statistiek van het aantal inwoners - 2023 - statistische sectoren van Beerse

officiële statistiek van het aantal inwoners	
Beerse: Beekakkers (13004A312)	1.104
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A000)	0
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	2.716
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A002)	1.176
Beerse: Beerse-Verspr Bew -Noord-Oost (13004A003)	555
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning (13004A004)	197
Beerse: Den Abt (13004B212)	411
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13004A005)	446
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (13004A006)	2.429
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	99
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	170
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004A007)	1.330
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	546
Beerse: Industriezone Zuid (13004A008)	125
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	2.059
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid (13004A009)	480
Beerse: Vlimmeren-Kern (13004B001)	1.227
Beerse: Vlimmeren-Kern-Noord (13004B002)	880
Beerse: Vlimmeren-Verspreide Bewoning (13004B003)	574
Beerse: Voorkens (13004A021)	1.275
Beerse: Vosselaarse Bergen-Akkersch... (13004A022)	617

Inhoud

- Alternatieve leeftijdsindelingen
- Leeftijdsklassen 20-jaar
- Leeftijdsklassen 10-jaar
 - 0-9 jaar
 - 10-19 jaar
 - 20-29 jaar
 - 30-39 jaar
 - 40-49 jaar
 - 50-59 jaar
 - 60-69 jaar
 - 70-79 jaar
 - 80-89 jaar
 - 90+ jaar
- Niveau**
 - statistische sector
 - wijk
 - deelgemeente
 - ✓ gemeente (naar statistische sector)
 - arrondissement
 - provincie

Je hoeft in dit voorbeeld enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente! Dit doe je door naar de wijzigknop te gaan in de presentatie en vervolgens bij ‘Gebieden’ de gemeente aan te passen aan jouw gemeente.

Meer info over vergelijkingen en uitsplitsen naar statistische sector, bekijk zeker de [Vorbereidende stap](#)!

TIP

Het percentage dat er wordt weergegeven per statistische sector is het aantal personen die binnen die statistische sector aan dit kenmerk voldoet in verhouding tot het totaal aantal inwoners voor deze statistische sector. Bekijk dus ook het aantal inwoners in elke statistische sector vooraleer je start met je analyse. Sommige statistische sectoren hebben immers een erg laag aantal inwoners (vb. in een heel landelijk gebied of een industriezone). Het is belangrijk om hier goed zicht op te hebben. Wanneer je in het vervolg van je analyse naar percentages gaat kijken, trap je mogelijk al snel in de valkuil dat je atypische percentages in een statistische sector (vb. een groot % oudste ouderen) als opvallend gaat beschouwen en hier grote conclusies aan gaat koppelen - terwijl het eigenlijk om slechts een klein aantal inwoners gaat.

Voorbeeld: provincies.incijfers.be

1.1. Geslacht: waar vind ik cijfers?

Via [deze link](#) kom je meteen uit op de cijfers met betrekking tot geslacht.

Zelf aan de slag?

- Klik op 'demografie'.
- Klik vervolgens op 'bevolking'.
- Klik op 'geslacht en leeftijd'.
- Klik op 'geslacht'.
- Klik op '% mannen' en '% vrouwen'.

The screenshot shows a software interface with a sidebar on the left and a main data table on the right. The sidebar has a menu with categories like 'Inhoud', 'DEMOGRAFIE', 'Bevolking', 'Geslacht en leeftijd', and 'Niveau'. The 'Geslacht' option is circled in blue. The main table displays data for various neighborhoods, with columns for the neighborhood name, '% mannen (t.o.v. inwoners)', and '% vrouwen (t.o.v. inwoners)'. The table is sorted by the percentage of men, with the highest percentage (57,6) for 'Aartselaar: Bruinen Baard' and the lowest (46,7) for 'Aartselaar: Notelaan'.

	mannen (t.o.v. inwoners)	vrouwen (t.o.v. inwoners)
Aartselaar: 't Heiken (11001A10-)	50,5	49,5
Aartselaar: Aartselaar - niet te lokalis...	x	x
Aartselaar: Aartselaar-Centrum (1100...	48,5	51,5
Aartselaar: Bruinen Baard (11001A074)	57,6	42,4
Aartselaar: Buerstede (11001A020)	49,2	50,8
Aartselaar: Cleydael-Kasteel (11001A...	50,0	50,0
Aartselaar: De Koekoek (11001A20-)	51,6	48,4
Aartselaar: De Leeuwerik (11001A01-)	50,4	49,6
Aartselaar: De Reukens (11001A190)	49,9	50,1
Aartselaar: Kleine Grippe (11001A042)	50,4	49,6
Aartselaar: Kleistraat - Oever (11001...	50,0	50,0
Aartselaar: Leug (11001A052)	47,9	52,1
Aartselaar: Notelaan (11001A173)	46,7	53,3
Aartselaar: Ten Dorpe (11001A063)	49,0	51,0
Aartselaar: Vierpalen (11001A21-)	51,1	48,9
Aartselaar: Ysselaar (11001A030)	51,5	48,5
Aartselaar: Zinkval (11001A0MA)	47,5	52,5

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.1.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

1.2. Leeftijdsverdeling: waar vind ik cijfers?

Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel met de leeftijdsverdeling opgedeeld in groepen van 10 jaar.

provincies.incijfers.be Dashboard | Databank | Over deze site | Chat

Inhoud

Leeftijdsklassen 10-jaar - 2022 - statistiek

	0-9 jaar	10-19 jaar	20-29 jaar	30-39 jaar	40-49 jaar
Alternatieve Leeftijdsklassen (13004A312)	14,6	11,9	11,2	17,8	12,8
Leeftijdsklassen 20-jaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Leeftijdsklassen 10-jaar	10,0	10,0	12,1	13,4	12,7
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	9,3	8,4	10,6	11,5	10,5
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004...)	9,3	11,8	11,3	10,9	17,3
Beerse: Beerse-Verspreid-Bew.-Noord-O...	10,1	7,1	15,7	9,1	11,6
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning ...	8,3	8,0	5,3	9,8	13,1
Beerse: Den Abt (13004B212)	9,5	13,1	12,6	13,5	14,9
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13...	10,1	10,6	12,1	13,5	12,7
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (130...	8,7	10,7	12,6	12,6	12,6
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	9,0	11,4	8,4	12,0	19,2
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	8,5	10,8	9,1	9,5	10,9
Beerse: Hemeltijk - Egelspoel (13004...	5,7	14,3	11,4	14,4	14,1

Je hoeft enkel het 'gebied' aan te passen naar jouw gemeente!
Dit doe je door naar de wijzigknop te gaan in de presentatie en vervolgens bij 'Gebieden' de gemeente aan te passen aan jouw gemeente.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.2.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

Selecteer gegevens

Onderwerpen 10 Gebieden 21 Gebiedsvergelijking Perioden 1

Niveau gemeente Gebiedsgroepen Zoeken vorseelaar

Vorseelaar	Arendonk	Beringen	Boom
Aalst	As	Berlaar	Boortmeerbeek
Aalter	Asse	Berlare	Borgloon
Aarschot	Assenede	Bertem	Bornem
Aartselaar	Avelgem	Bever	Borsbeek
Affligem	Baarle-Hertog	Beveren	Boutersem
Alken	Balen	Bierbeek	Brakel
Alveringem	Beernem	Bilzen	Brasschaat
Anderlecht	Beerse	Blankenberge	Brecht
Antwerpen	Beersel	Bocholt	Bredene
Anzegem	Begijnendijk	Boechout	Bree
Ardooe	Bekkevoort	Bonheiden	Brugge

Uitsplitsen naar statistische sector Toepassen op alle openstaande presentaties

Ok Annuleren

Zelf aan de slag?

- Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.
- Klik links in de menubalk door bij 'Bevolking'.
- Ga vervolgens naar 'Geslacht en leeftijd'.
- Bij de leeftijd vind je verschillende mogelijke **leeftijdsverdelingen**.
- De basisindeling geeft je de cijfers in aantal inwoners weer per leeftijdscategorie.
 - Bv. X aantal 0-9 jarigen in de statistische sector van Balen.
- De opdelingen: leeftijdsklassen 20 jaar, 10 jaar en 5 jaar kunnen je een meer gedetailleerd beeld geven.
- **Opgelet!** Hier worden telkens het aantal inwoners per leeftijdsgroep meegegeven. Je kan dit omzetten naar percentages. Meer info vind je terug op de volgende pagina.

BELANGRIJK!

Belangrijk! Deze percentages worden berekend ten opzichte van de statistische sector:

- Bv. 11,5% inwoners van 0-9 jaar in statistische sector 't Heiken in Aartselaar wil zeggen dat 11,5% van 't Heiken binnen deze leeftijdscategorie valt. 88,5% is tussen 9 en 90+ jaar.

The screenshot shows the website 'provincies.incijfers.be' with a navigation menu on the left. The menu items are: Inhoud, Totale bevolkingscijfers, Geslacht en leeftijd, bevolkingspiramide, Geslacht, Leeftijd (checked), gemiddelde leeftijd, mediaan leeftijd, Basisindeling (highlighted with a blue arrow), Alternatieve leeftijdsindelungen, Leeftijdsklassen 20-jaar, Leeftijdsklassen 10-jaar, Leeftijdsklassen 5-jaar, Demografische coëfficiënten, Nationaliteit en herkomst, and Bevolkingskubussen. The main content area on the right contains a 'Begin hier je eigen presentatie' section with buttons for 'Assistent voor je eerste presentatie', 'Stel je interessegebied samen via kaart', 'Raadpleeg de handleiding', and 'Live hulp via chat'. Below this is a 'provincies.incijfers.be - je stad of gemeente in kaart' section with text explaining the site's purpose and providing links for help and data selection.

Maak de vergelijking met de regio

Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone:

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw eerstelijnszone!

Klik hier op om de cijfers in je tabel om te zetten naar percentages. Vink vervolgens ‘percenteren’ aan.

TIP

Denk goed na wat voor jou het beste vergelijkingsgebied is. Misschien wil je alleen vergelijken met enkele gemeenten rondom je of juist een groter gebied zoals het arrondissement, de provincie of het Vlaams gewest. Dit kan verschillende interpretaties geven. Dit kan je aanpassen bij ‘gebied’.

The screenshot shows the 'provincies.incijfers.be' website interface. The main content area displays a table for 'Leeftijdsklassen 10-jaar - 2022' for 'Middenkempen'. The table lists age groups and their corresponding values for the year 2022:

Leeftijdsklasse	2022
0-9 jaar	9,2
10-19 jaar	10,3
20-29 jaar	10,9
30-39 jaar	12,0
40-49 jaar	12,4
50-59 jaar	15,5
60-69 jaar	14,6
70-79 jaar	9,4
80-89 jaar	4,8
90+ jaar	1,0

The 'Transformaties' dialog box is open, showing the following options:

- Percenteren (Dropdown: Onderwerpen)
- Groeicijfers (Dropdown:)
- Z-Scores (Dropdown:)

The 'Basisperiode' field is present for both 'Groeicijfers' and 'Z-Scores' but is currently empty. The 'Ok' and 'Annuleren' buttons are at the bottom of the dialog box.

Een andere manier om te vergelijken is door als volgt te werk te gaan:

- Je klikt op het potloodje.
- Vervolgens duid je gebiedsvergelijking aan.
- Hier krijg je een overzicht van verschillende mogelijkheden om te vergelijken. Kies de regio waarmee je wil vergelijken.
- Dit zie je dan verschijnen in jouw tabel.

Bij voorkeur stel je de indeling in bij gebied op 'gemeente' en splits je deze uit naar statistische sectoren. Zo krijg je de meeste vergelijkingsopties. Meer info vind je terug in de Voorbereidende stap: [1. Buurten in kaart brengen: hoe begin ik eraan?](#) ▶.

The screenshot shows a web application interface for data selection. A modal window titled 'Selecteer gegevens' is open, with the 'Gebiedsvergelijking' tab selected. The modal contains a list of regions and their corresponding provinces. The 'Gebiedsvergelijking' tab is circled in blue. Below the list, there are several checkboxes for filtering and sorting options. The 'Ok' and 'Annuleren' buttons are at the bottom of the modal.

Region	Province
gemeente Balen	gewest Vlaams Gewest
arrondissement Turnhout (Arr.)	gemeente (indeling t.e.m. 2018) Balen
Lokaal Gezondheidsoverleg Logo Kempen	arrondissement (indeling t.e.m. 2018) Turnhout (Arr.)
samenwerking politie PZ Balen - Dessel - Mol	
uitrustingsgraad Andere gemeenten; buiten stadsgewest; goed uitgerust	
eerstelijnszone Baldemore	
referentieregio Kempen	
vervoerregio Kempen (Verv.)	
toeristische regio Antwerpse Kempen	
woonmaatschappij Kempen-Midden	
provincie Antwerpen (Prov.)	

1.3. Woonstabiliteit: waar vind ik cijfers?

- Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel terecht op niveau van statistische sector.
- Via [deze link](#) kom je bij de kaart terecht op niveau van statistische sector. Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

Zelf aan de slag?

- Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.
- Klik links in de menubalk door bij ‘Bevolking’.
- Ga vervolgens naar ‘Woonstabiliteit’.
 - Hier vind je de indicator ‘% zelfde adres dan vorig jaar’. Deze indicator geeft een beeld van de ‘woonstabiliteit’ in de buurt: welk percentage van de buurtbewoners woonde vorig jaar ook op hetzelfde adres? Hoe lager dit percentage, hoe lager de woonstabiliteit.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.3. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

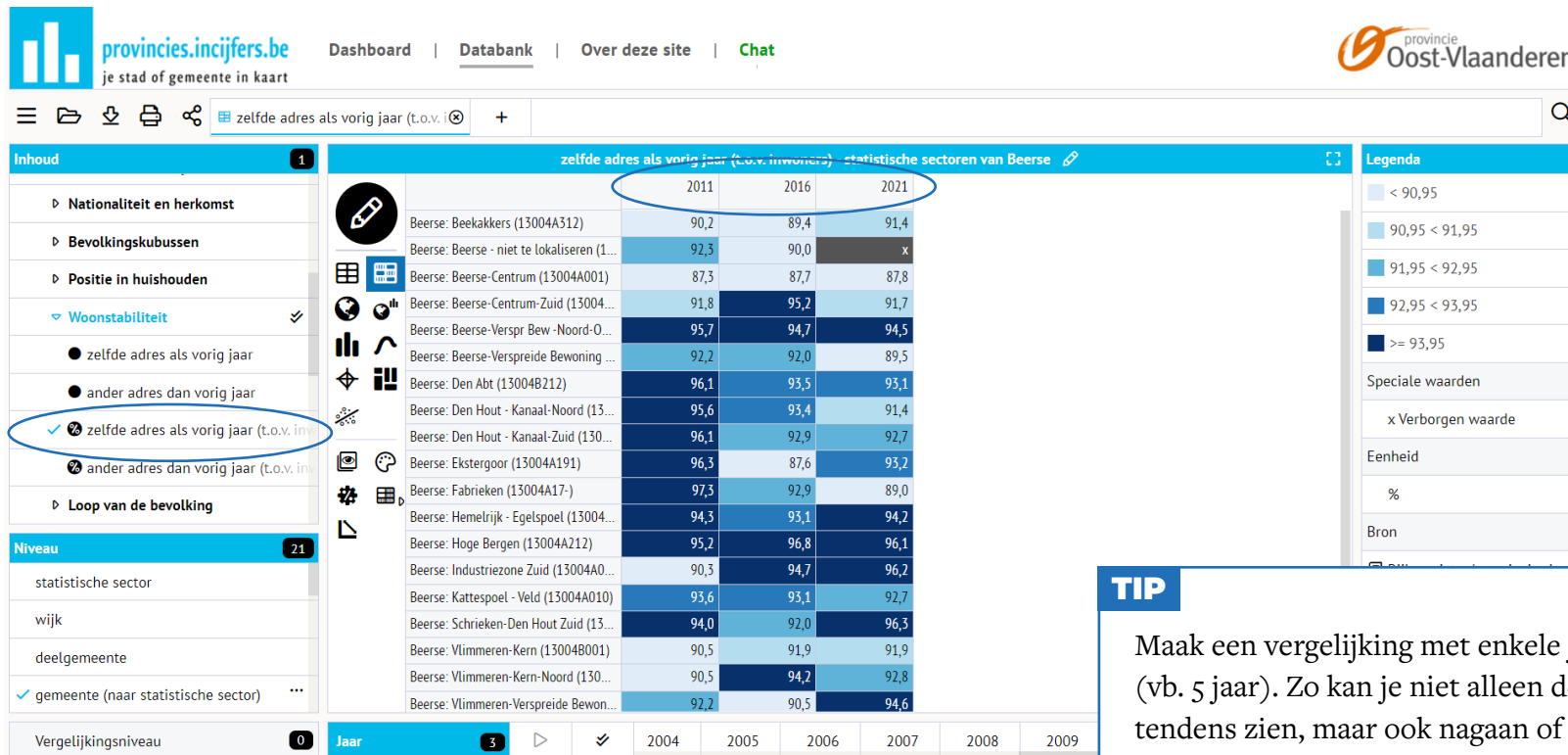

	zelfde adres als vorig jaar (t.o.v. inwoners)
Balen: Ambachtelijke Zone Holven (13003A00-)	74,4
Balen: Balen - niet te lokaliseren (13003A00-)	0,0
Balen: Balen Noordwest (13003A091)	100,0
Balen: Balen-Centrum (13003A00-)	89,2
Balen: Bankei Wezel (13003A101)	94,8
Balen: Berkenbos - Rouw (13003A692)	93,6
Balen: Beukenberg (13003B030)	92,2
Balen: Gerheide (13003A02-)	96,3
Balen: Germeer (13003B01-)	97,7
Balen: Grees (13003A51-)	99,1
Balen: Heike - Industriezone (13003A...)	92,2
Balen: Heivoort - Hamse Hoeven (13003A...)	95,1
Balen: Holven (13003A7PA)	96,4
Balen: Hoolsterberg - Schep (13003A...)	96,7
Balen: Hulsens-Kern (13003A500)	94,4
Balen: Hulsens-Verspreide Bewoning (...)	95,8
Balen: Keiheuvel (13003A08-)	88,6

TIP

In het kennisgedeelte zag je informatie over de woonstabiliteit en wat dit wil zeggen. Neem dit er bij en leg dit zeker naast de cijfers.

Bekijk zeker ook wie er in de gebieden woont waar er veel of minder woonstabiliteit is: ouderen? Jongeren? Personen met een chronische aandoening? ...

TIP

Maak een vergelijking met enkele jaren geleden (vb. 5 jaar). Zo kan je niet alleen de meest recente tendens zien, maar ook nagaan of deze buurt 5 jaar geleden ook een vergelijkbare woonstabiliteit kende. Het kan immers zijn dat bijvoorbeeld door een nieuwe verkaveling de cijfers voor 1 jaar een atypisch beeld geven van de eigenlijke realiteit. Wanneer er bijvoorbeeld een woonzorgcentrum is in de buurt, moet je de cijfers eveneens met de nodige voorzichtigheid interpreteren. De woonstabiliteit kan immers hierdoor lager zijn waardoor dit een vertekend beeld kan geven voor de algemene woonstabiliteit in je buurt(en).

Hoe vergelijk je doorheen de tijd?

Een eerste manier is door onderaan de verschillende jaren aan te klikken die je in je tabel wil weergeven.

Een andere manier is door op het potloodje te klikken. Vervolgens verschijnt er een tabel, waarbij je rechts op perioden klikt. Hier kan je de gewenste jaren aanduiden.

zelfde adres als vorig jaar (t.o.v. inwoners) - statistische sectoren van Beerse

	2011	2016	2021
Beerse: Beekakkers (13004A312)	90,2	89,4	91,4
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A000)	95,7	x	x
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	87,4	87,8	87,8
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A002)	91,8	95,2	91,7
Beerse: Beerse-Verspreid-Bewoning-Noord-Oost (13004A003)	96,0	94,7	94,5
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning (13004A004)	91,7	92,1	89,6
Beerse: Den Abt (13004B212)	96,1	93,5	93,1
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13004A005)	95,6	93,4	91,4
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (13004A006)	96,0	92,9	92,7
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	96,4	95,8	93,3
Beerse: Fabrieken (13004A177)	97,3	92,9	89,0
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004A007)	94,5	93,1	94,2
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	95,2	96,8	96,1
Beerse: Industriezone Zuid (13004A008)	90,3	94,7	96,2
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	93,5	93,1	92,7
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid (13004A009)	94,0	92,0	96,3
Beerse: Vlimmeren-Kern (13004B001)	90,5	92,0	92,0
Beerse: Vlimmeren-Kern-Noord (13004A011)	90,2	93,6	92,3
Beerse: Vlimmeren-Verspreide Bewoning (13004A012)	92,9	91,3	95,1
Beerse: Voorkeens (13004A021)	93,8	93,8	91,0
Beerse: Vosselaarse Bergen-Akkersch... (13004A013)	97,6	92,2	91,4

Jaar: 3 007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022

Selecteer gegevens

Onderwerpen 1 Gebieden 21 Gebiedsvergelijking Perioden 3

	Jaar
☐	2022
☒	2021
☐	2020
☐	2019
☐	2018
☐	2017
☒	2016
☐	2015
☐	2014
☐	2013
☐	2012
☒	2011
☐	2010
☐	2009
☐	2008

Meest recente 1

Maak de vergelijking met de regio

→ Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw eerstelijnszone!

Zelf aan de slag: wil je meer weten over verhuisbewegingen in je gemeente?

- Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.
- Klik links in de menubalk door bij ‘Bevolking’.
- Ga vervolgens naar ‘Loop van de bevolking’.
- Klik op ‘verhuisbewegingen’.
 - Je kan kiezen voor verhuisbewegingen binnen de [gemeente per statistische sector](#).
 - Of je kan vergelijken hoeveel personen verhuizen naar een [andere Belgische gemeente](#).

Je kan ook de verhuisbewegingen van of naar het buitenland in kaart brengen.

Inhoud		1
▼	Loop van de bevolking	✓
●	bevolking op 1 januari	
●	bevolking op 31 december	
●	totale aangroei	
🔍	totale aangroei per 1.000 inwoners	
📅	bevolkingsloop naar type, leeftijd, g	
📅	bevolkingsloop: saldi naar type, lee	
📅	bevolking op 1 januari naar leeftijd	
▷	Natuurlijke aangroei	
▼	Verhuisbewegingen	
▷	Binnen de gemeente	
▷	Met een andere Belgische gemeee	
▷	Met het buitenland	
▷	Totaal	

Immigratie geeft aan hoeveel inwoners er naar de gemeente verhuisd zijn vanuit een andere gemeente of het buitenland. Emigratie toont hoeveel personen verhuizen uit de gemeente naar een andere gemeente of het buitenland. Het migratiesaldo is de optelsom van beide.

Voor immigratie vanuit het buitenland klik je op [deze link](#).
Voor de emigratie klik je op [deze link](#). Je dient alleen je gemeente aan te passen.

The screenshot shows a web application interface for demographic analysis. The main menu on the left is titled "Inhoud" and lists various data categories. The "Met het buitenland" option is circled in blue. Below it, the "Niveau" section shows a hierarchy of administrative levels, with "gemeente (naar statistische sector)" selected. On the right, a table displays migration data for various neighborhoods, with columns for neighborhood names and migration counts.

	emigratie naar het buitenland
Herentals: De Beuckalaer - Lierseweg...	x
Herentals: De Poel (13011A03-)	44
Herentals: Diependaal (13011A412)	8
Herentals: Eigen Haard (13011A301)	12
Herentals: Hellekens - Langendonk (1...	0
Herentals: Herentals - niet te lokalise...	21
Herentals: Herentals - Stadsveld (130...	16
Herentals: Herentals - Stationswijk (1...	36
Herentals: Herentals-Centrum (1301...	24
Herentals: Lankom (13011B022)	0
Herentals: Lenskensloop - Heirenbroe...	0
Herentals: Moerbroek Industrie (130...	x
Herentals: Molenkens - Veldhoven (1...	9
Herentals: Morkhoven-Kern (13011C...	9
Herentals: Morkhoven-Verspreide Be...	x
Herentals: Nete-Noord-Herentals-Ver...	x
Herentals: Noorderwijk-Kern (13011...	7
Herentals: Noorderwijk-Verspr Bewon...	x
Herentals: Poederleeseweg (13011A1...	0
Herentals: Schravenhage (13011B032)	x
Herentals: Sint-Job (13011A423)	x
Herentals: Spaans Hof - Kapellenblok...	9
Herentals: St -Janneken (13011A212)	5
Herentals: Ter Beuken (13011A133)	x
Herentals: Venheide - Hoogton - Broek...	x
Herentals: Vennen (13011A39-)	x

1.4. Enkele demografische coëfficiënten: waar vind ik deze coëfficiënten?

Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel met het overzicht van de 4 demografische coëfficiënten op niveau van statistische sector.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

Wil je cijfers op maat?

Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.

- Klik links in de menubalk door bij ‘Bevolking’.
- Ga vervolgens naar ‘Geslacht en leeftijd’.
- Klik door op ‘Leeftijd’.
- Vervolgens vind je de onderverdeling ‘Demografische coëfficiënten’ terug.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.4.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

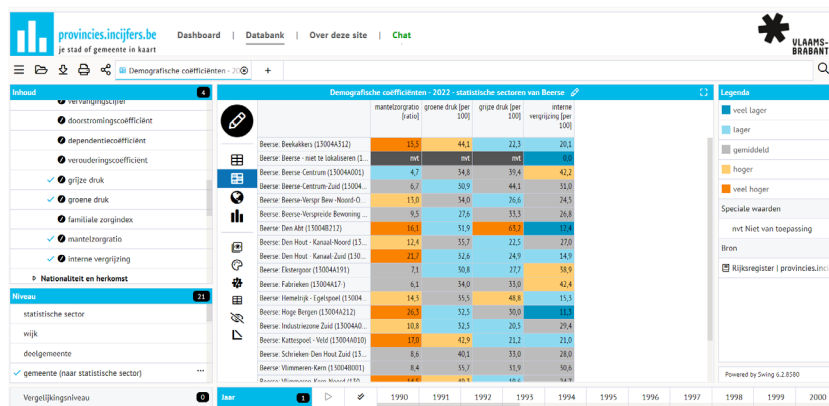
W

▷ Geslacht
▽ Leeftijd
⊗ gemiddelde leeftijd
● mediaan leeftijd
▷ Basisindeling
▷ Alternatieve leeftjidsindelingen
▷ Leeftijdsklassen 20-jaar
▷ Leeftijdsklassen 10-jaar
▷ Leeftijdsklassen 5-jaar
▷ Demografische coëfficiënten
▷ Nationaliteit en herkomst

Maak de vergelijking met de regio

Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw eerstelijnszone.

TIP

Vergeet telkens ook niet een vergelijking doorheen de tijd te maken en de vergelijking met het gemiddelde voor Vlaanderen, de Provincie, de Eerstelijnszone, ... !

1.5. Huishoudelijke samenstelling: waar vind ik cijfers?

Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel met de cijfers voor **het aantal en % alleenwonenden** op niveau van de statistische sectoren.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

OPGELET!

Het gaat hier om aantallen en percentages die verwijzen naar ‘huishoudens’ en niet naar ‘inwoners’. Wanneer 30% van de huishoudens bestaat uit ‘alleenwonenden’ betekent dit dus niet dat 30% van de inwoners van je buurt alleenwonend is, maar wel dat 30% van de huishoudens bestaat uit dit type gezinsvorm.

Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel met de cijfers voor het % **éénoudergezin met 1 minderjarig kind in huis t.o.v. alle private huishoudens en het aantal**.

Je hoeft enkel het 'gebied' aan te passen naar jouw gemeente!

OPGELET!

Het gaat hier om percentages die verwijzen naar 'huishoudens' en niet naar 'inwoners'. Wanneer 10% van de huishoudens bestaat uit 'alleenstaande ouders met minstens 1 minderjarig kind in huis' betekent dit dus niet dat 10% van de inwoners in je buurt alleenstaande ouders zijn, wel dat 10% van de huishoudens bestaat uit dit type gezinsvorm.

Privaat huishouden?

Een **privaat huishouden** bestaat uit alle personen die eenzelfde referentiepersoon hebben. Haast altijd wonen de leden van een huishouden op eenzelfde adres, maar niet altijd.

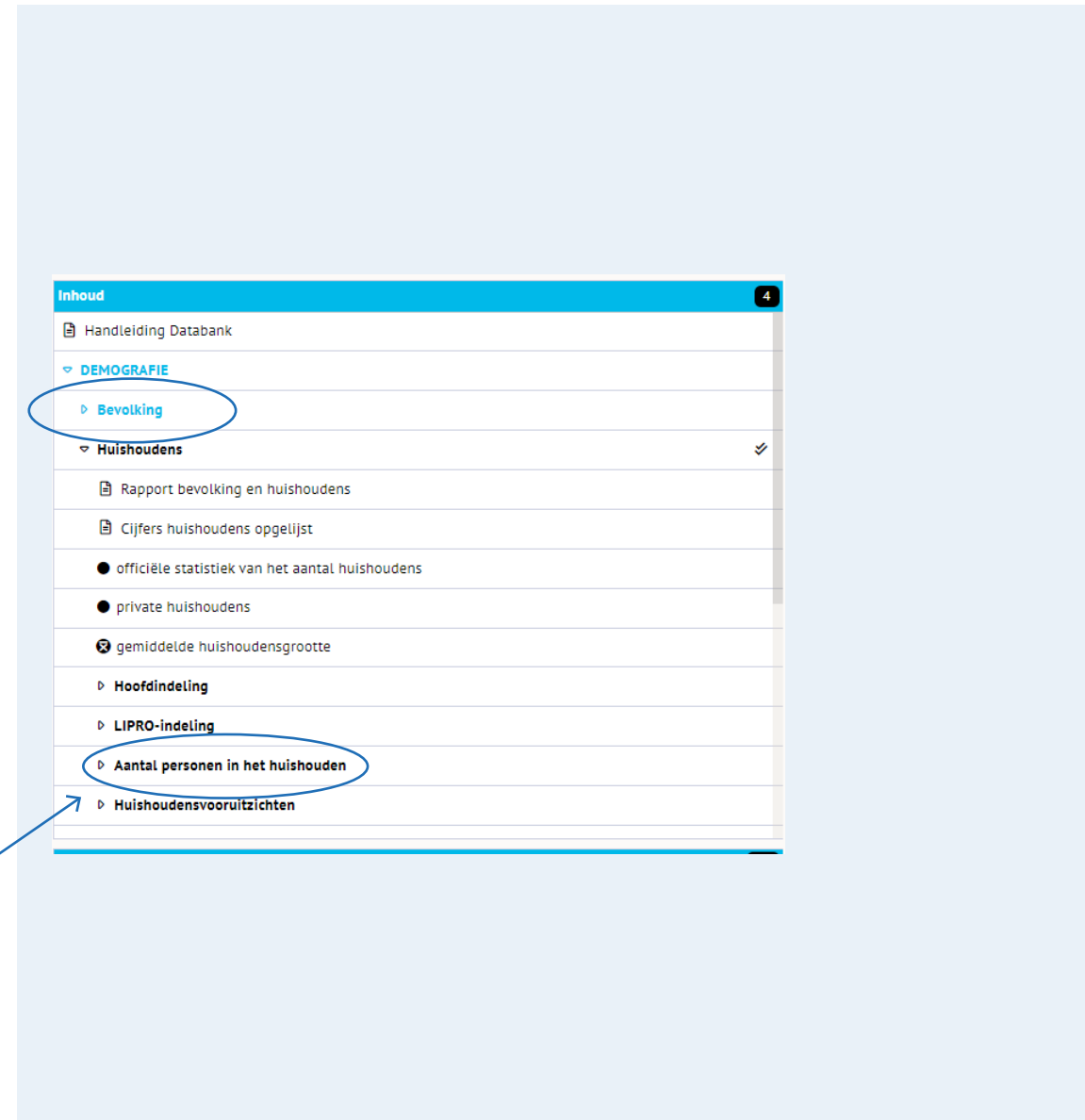
Een huishouden kan bestaan uit een persoon die alleen leeft of uit twee of meer personen die al dan niet verwant zijn. Personen die lid zijn van een **collectief huishouden** hebben geen referentiepersoon waardoor we geen collectieve huishoudens van elkaar kunnen onderscheiden.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.5.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

Zelf aan de slag?

- Voor huishoudelijke samenstelling gaan we kijken naar twee indicatoren nl.
 - Het **percentage alleenwonenden in de buurt(en)** die je bestudeert.
 - Het **percentage alleenstaande ouders met minstens 1 minderjarig kind in huis**. Bij deze indicator is het belangrijk dat je goed voor ogen houdt dat het om de officieel geregistreerde cijfers gaat. De realiteit kan soms nog anders zijn. Bij co-ouderschap wordt het minderjarig kind immers maar op één officiële verblijfplaats gedomicilieerd. Ook wordt er gekeken naar de situatie van de referentiepersoon in huis. Dit betekent in de praktijk dat naast de alleenstaande ouder er ook nog een grootvader, broer, ... of andere personen in huis kunnen wonen. Enige voorzichtigheid bij de interpretatie van de cijfers is dus wel belangrijk. Desalniettemin kunnen ze een beeld geven van de aan- of afwezigheid van deze potentieel kwetsbare doelgroep in de buurt(en) die je analyseert.
- Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.
Klik op 'Demografie'.
- Klik vervolgens op 'Huishoudens'.

- Bij 'aantal personen in het huishouden' vind je
- het % 1 persoonshuishoudens t.o.v. alle private huishoudens.

OPGELET!

Het gaat hier om aantallen en percentages die verwijzen naar 'huishoudens' en niet naar 'inwoners'. Wanneer 30% van de huishoudens bestaat uit 'alleenwonenden' betekent dit dus niet dat 30% van de inwoners van je buurt alleenwonend is, maar wel dat 30% van de huishoudens bestaat uit dit type gezinsvorm.

The screenshot shows a software interface with a sidebar on the left and a main table on the right. The sidebar is titled 'inhoud' and contains a list of household types. The main table displays data for various areas, with the first column showing the area name and the second column showing a percentage value. The table is titled 'huishouden 1 persoon (t.o.v. priv...' in the header.

huishouden 1 persoon (t.o.v. private huishoudens)	
Beerse: Beekakkers (13004A312)	20,1
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (1...	nvt
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	41,1
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004...	29,7
Beerse: Beerse-Verspr Bew -Noord-O...	22,2
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning ...	20,3
Beerse: Den Abt (13004B212)	15,1
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13...	21,4
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (130...	20,0
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	23,8
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	19,0
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004...	26,9
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	14,6
Beerse: Industriezone Zuid (13004A0...	12,2
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	21,1
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid (13...	22,1

- Bij LIPRO-indeling vind je:
- % éénoudergezin met minstens 1 minderjarig kind in huis t.o.v. alle private huishoudens.

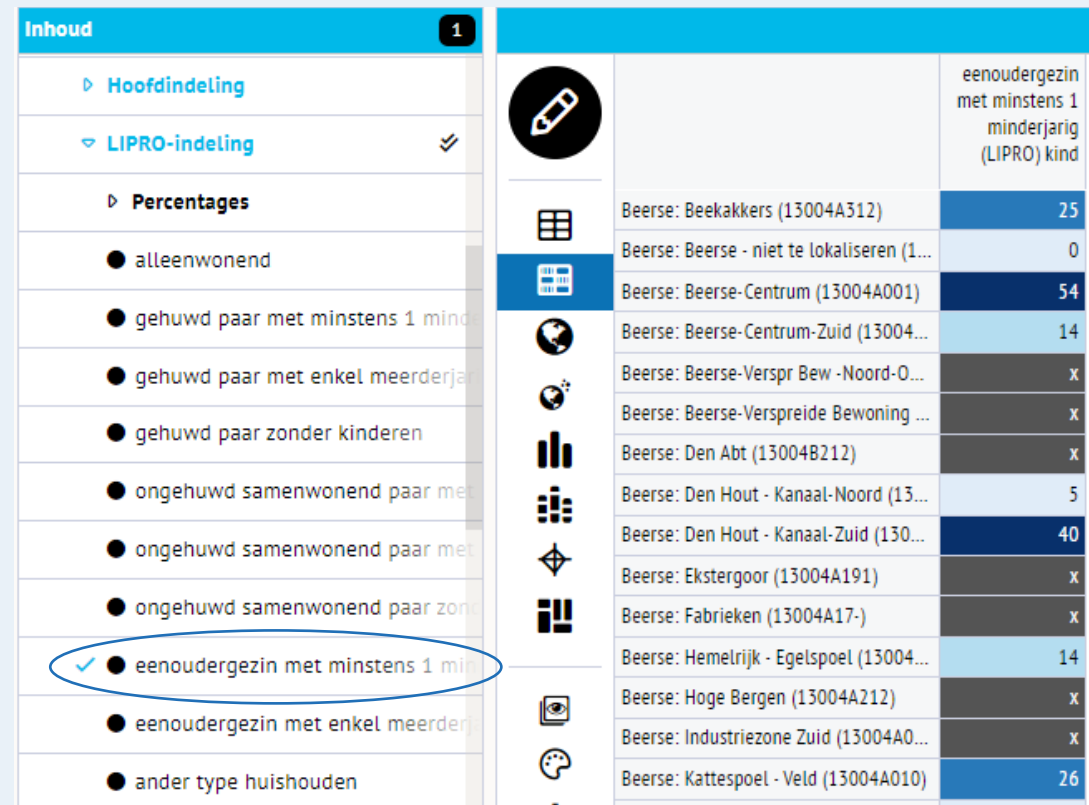
OPGELET!

Het gaat hier om percentages die verwijzen naar 'huishoudens' en niet naar 'inwoners'. Wanneer 10% van de huishoudens bestaat uit 'alleenstaande ouders met minstens 1 minderjarig kind in huis' betekent dit dus niet dat 10% van de inwoners in je buurt alleenstaande ouders zijn, wel dat 10% van de 'huizen', wooneenheden bestaat uit dit type gezinsvorm.

TER INFO

LIPRO-indeling verwijst naar een classificatie naar huishoudens. Afgekort betekent het LIfestyle PROjections.

Meer info vind je terug via volgende [link](#) .

Inhoud		
▶ Hoofdindeling		
▼ LIPRO-indeling		
▶ Percentages		
● alleenwonend		
● gehuwd paar met minstens 1 mind		
● gehuwd paar met enkel meerderja		
● gehuwd paar zonder kinderen		
● ongehuwd samenwonend paar me		
● ongehuwd samenwonend paar me		
● ongehuwd samenwonend paar zom		
✓ ● éénoudergezin met minstens 1 min		eenoudergezin met minstens 1 minderjarig (LIPRO) kind
● éénoudergezin met enkel meerderj		
● ander type huishouden		

Beerse: Beekkakers (13004A312)	25
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (1...	0
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	54
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004...	14
Beerse: Beerse-Verspr Bew -Noord-O...	x
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning ...	x
Beerse: Den Abt (13004B212)	x
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13...	5
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (130...	40
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	x
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	x
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004...	14
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	x
Beerse: Industriezone Zuid (13004A0...	x
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	26

- Bij 'Hoofdindeling' vind je nog de titel 'Alleenwonend'. Hier vind je onder meer een onderscheid naar leeftijd.
- Het % inwoners in je buurt tussen de 18 en 64 jaar die alleenwonend is ten opzichte van alle inwoners tussen de 18 en 64 jaar.

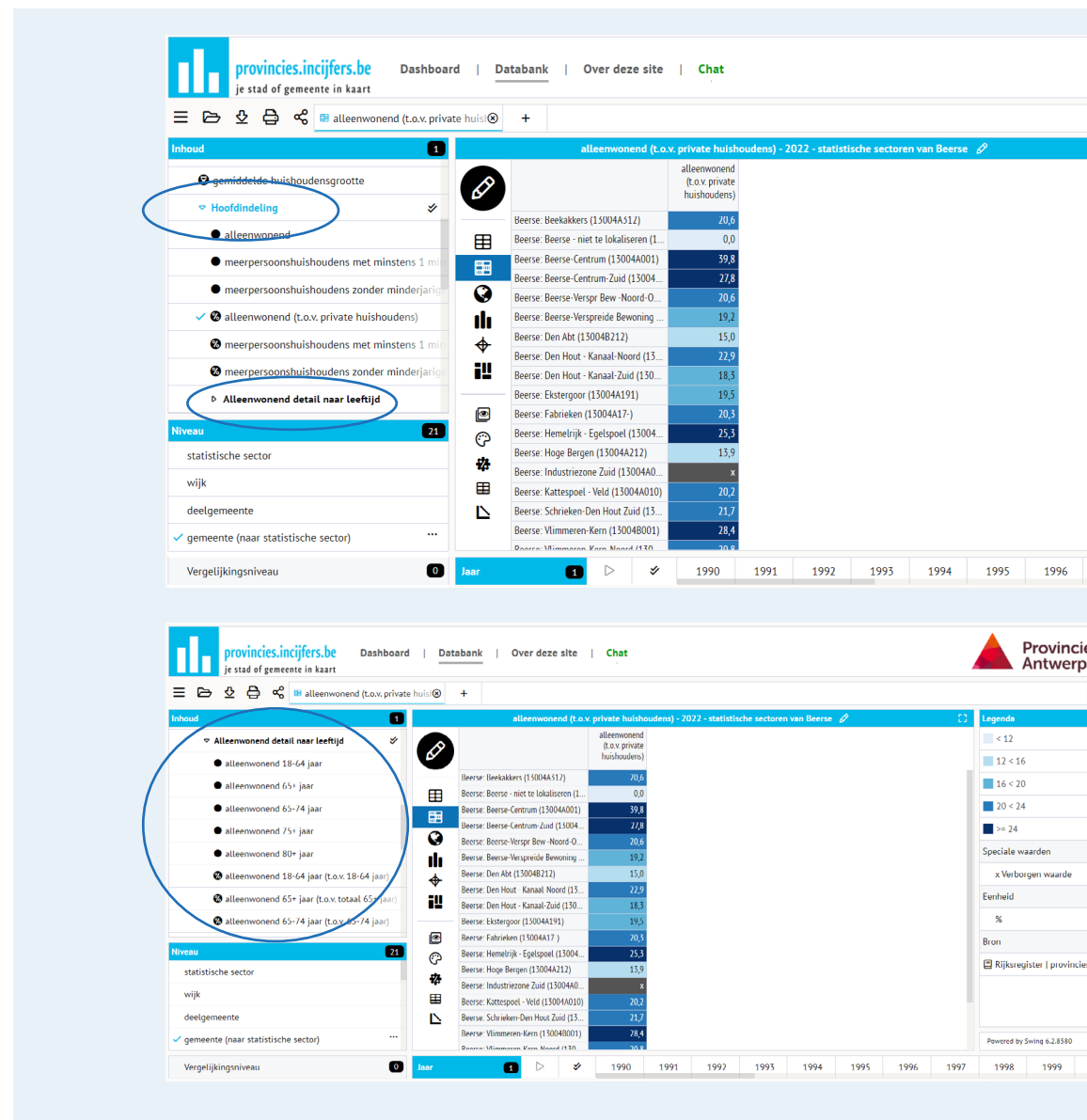
OPGELET!

Hier gaat het wel om cijfers op niveau van de inwoners. Wanneer 25% alleenwonend is binnen de leeftijdsgroep 18 tot 64 jaar, is dus 25% van je inwoners tussen de 18 en 64 jaar in de buurt effectief alleenwonend

- Het % inwoners van 75 jaar of ouder die alleenwonend is ten opzichte van alle inwoners van 75 jaar of ouder.

OPGELET!

Hier gaat het wel om cijfers op niveau van de inwoners. Wanneer 35% alleenwonend is binnen de leeftijdsgroep 75 jaar of ouder, is dus 35% van je inwoners die 75 zijn of ouder in de buurt effectief alleenwonend.

Maak de vergelijking met de regio

Via deze link kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone:

- [Alleenwonenden](#)
- [Eénoudergezin met minstens één minderjarig kind](#)

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw eerstelijnszone!

huishouden 1 persoon - 2023 - Midd

	(t.o.v. private huishoudens) [%]	[aantal]
Middenkempen	30,0	13.896

eenoudergezin met minstens 1 minderjarig (LIPRO) k

	(t.o.v. private huishoudens) [%]	[aantal]
Middenkempen	3,8	1.751

1.6. Socio-economische status: waar vind ik cijfers?

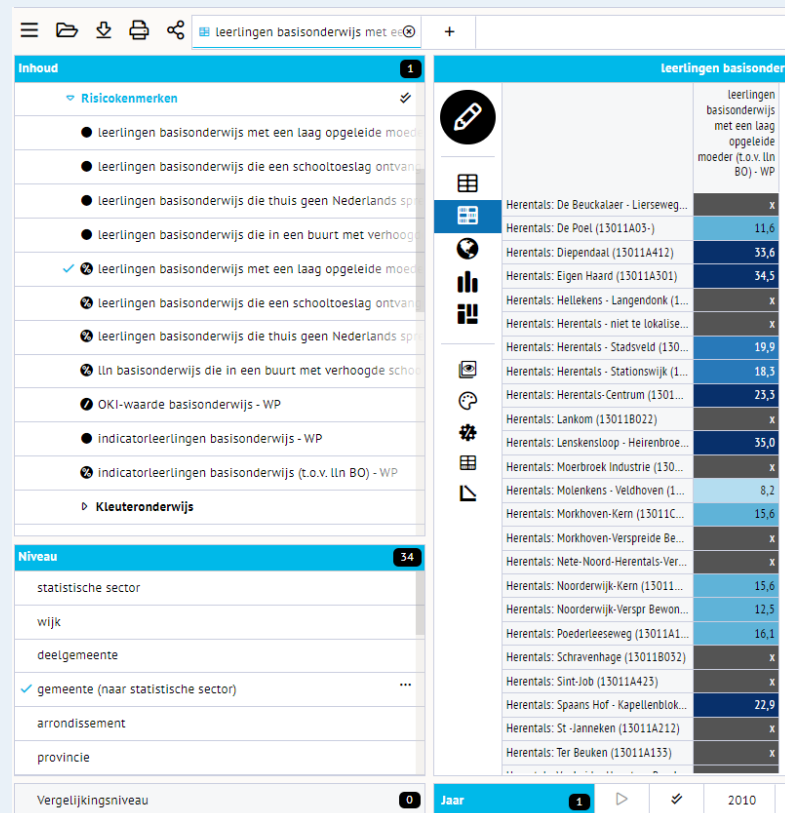
Via deze linken kom je automatisch terecht bij de tabellen op niveau van de statistische sector.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

- Het % en aantal leerlingen basisonderwijs met een laagopgeleide moeder (t.o.v. lln. basisonderwijs) naar woonplaats & het % en aantal leerlingen secundair onderwijs met een laagopgeleide moeder (t.o.v. lln. secundair onderwijs) naar woonplaats vind je [hier](#) .
- % [verhoogde tegemoetkoming](#) van 20 tot 64 jaar.
- % [met vervangingsinkomen 65+](#) .

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.6.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

leerlingen basisonderwijs met een laag opgeleide moeder (t.o.v. lln BO) - WP	
Herentals: De Beuckalaer - Lieseweg...	x
Herentals: De Poel (13011A03-)	11,6
Herentals: Diependaal (13011A412)	33,6
Herentals: Eigen Haard (13011A301)	34,3
Herentals: Hellekens - Langendonk (1...	x
Herentals: Herentals - niet te lokalise...	x
Herentals: Herentals - Stadsveld (130...	19,9
Herentals: Herentals - Stationswijk (1...	18,3
Herentals: Herentals-Centrum (1301...	23,3
Herentals: Lankom (13011B022)	x
Herentals: Lenskensloop - Heirenbroe...	35,0
Herentals: Moerbroek Industrie (130...	x
Herentals: Molenkens - Veldhoven (1...	8,2
Herentals: Morkhoven-Kern (13011C...	15,6
Herentals: Morkhoven-Verspreide Be...	x
Herentals: Nete-Noord-Herentals-Ver...	x
Herentals: Noordwijk-Kern (13011...	15,6
Herentals: Noordwijk-Verspr Bewon...	12,5
Herentals: Poederleeseweg (13011A1...	16,1
Herentals: Schravenhagen (13011B032)	x
Herentals: Sint-Job (13011A423)	x
Herentals: Spaans Hof - Kapellenblok...	22,9
Herentals: St - Janneken (13011A212)	x
Herentals: Ter Beuken (13011A133)	x

TIP

In het kennisgedeelte zag je informatie over de socio-economische status en wat dit kan betekenen. Neem dit er bij en leg dit zeker naast de cijfers. Bepaalde verhoogde cijfers kunnen immers op kwetsbaarheden duiden.

Zelf aan de slag?

In de databank Provincies in Cijfers

- Hier vind je onder het thema ‘Onderwijs’ enkele indicatoren die je een beeld geven van de onderwijssituatie van de kinderen die in de buurt wonen. We bekijken twee indicatoren die een beeld geven van een verhoogde kwetsbaarheid.
- Ga links in de menubalk naar “Onderwijs”.
- Klik door naar “basisonderwijs” en vervolgens “volgens woonplaats”.
- Klik door naar “Risicokenmerken”.
- Hier vind je volgende indicator: het % leerlingen basisonderwijs met een laagopgeleide moeder (t.o.v. lln. basisonderwijs) naar woonplaats.
- Klik door naar “Secundair onderwijs”.
- Klik door naar “Volgens woonplaats”.
- Klik door op “Risicokenmerken”.
- Hier vind je volgende indicator: het % leerlingen secundair onderwijs met een laagopgeleide moeder (t.o.v. lln. secundair onderwijs) naar woonplaats.

Meer te weten komen over de socio-economische status in jouw buurt? Je kan een kijkje nemen naar het aantal werkenden, werkzoekenden en niet-beroepsactieven. Klik dan op volgende [link](#) .

	leerlingen basisonderwijs met een laag opgeleide moeder (t.o.v. lln BO) - WP	leerlingen basisonderwijs die een schooltoeslag ontvangen (t.o.v. lln BO) - WP	leerlingen basisonderwijs die thuis geen Nederlands spreken (t.o.v. lln BO) - WP	lln basisonderwijs die in een buurt met verhoogde schoolse vertraging wonen (t.o.v. lln BO) - WP
Beerse: Beekakkers (13004A312)	22,1	35,6	10,1	98,0
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A000)	nvt	nvt	nvt	nvt
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	22,2	37,0	13,0	x
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A002)	15,2	31,4	8,6	93,3
Beerse: Beerse-Verspreid Bewoond - Noord-Oost (13004A003)	8,6	12,1	x	x
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning - Zuid (13004A004)	x	50,0	x	x
Beerse: Den Abt (13004B212)	x	x	x	x
Beerse: Den Abt - Noord (13004B213)	11,7	7,7	x	x

In provincies in cijfers:

- Je gaat naar de databank provincies in cijfers.
- Je klikt links op ‘samenleving en welzijn’.
- Vervolgens klik je op ‘welvaart en armoede’.
- Vervolgens klik je op ‘tegemeetkomingen’.
- Hier zie je ‘verhoogde tegemoetkomingen’.
- Je kiest voor de opdeling naar leeftijdsklasse.

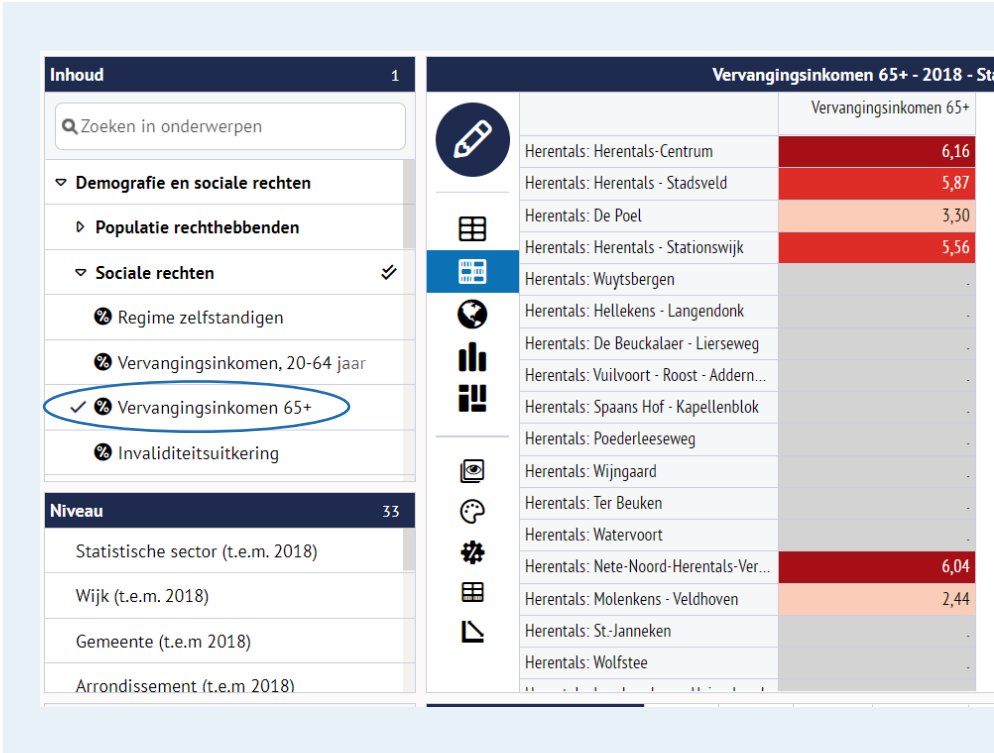
Mogelijks is er soms een ‘x’ oftewel verborgen waarde zichtbaar. Dit wil zeggen dat de waarde te klein is om te laten meetellen als cijfer.

- Hier vind je het percentage rechthebbenden met recht op verhoogde tegemoetkoming in de verplichte ziekteverzekering. Wanneer je een sociale uitkering ontvangt, heb je automatisch recht op deze tegemoetkoming. Andere situaties (weduwnaar / weduwe, invalide, gepensioneerde, erkend als persoon met een handicap, al minstens 1 jaar volledig werkloos of in arbeidsongeschiktheid, eenoudergezin) geven eveneens aanleiding tot deze verhoogde tegemoetkoming wanneer het gezinsinkomen onder een bepaald grensbedrag valt. Dit recht is een indicatie van een financieel zwakkere situatie.
- Meer weten over het ‘recht op verhoogde tegemoetkoming’?
 - [Hier](#) vind je de voorwaarden terug.
 - [Hier](#) vind je de recente grensbedragen terug van de inkomens die recht geven op een verhoogde tegemoetkoming.

	0-4 jaar met verhoogde tegemoetkoming (t.o.v. 0-4 jaar in de ziekteverzekering)	0-24 jaar met verhoogde tegemoetkoming (t.o.v. 0-24 jaar in de ziekteverzekering)	25-44 jaar met verhoogde tegemoetkoming (t.o.v. 25-44 jaar in de ziekteverzekering)
Herentals: De Beuckalaer - Lierseweg...	-	x	10,3
Herentals: De Poel (13011A03-)	17,8	16,9	11,1
Herentals: Diependaal (13011A412)	25,0	39,0	25,0
Herentals: Eigen Haard (13011A301)	21,0	20,3	14,6
Herentals: Heliekens - Langendonk (1...	-	-	3,1
Herentals: Herentals - niet te lokalise...	-	-	-
Herentals: Herentals - Stadsveld (130...	16,5	19,5	11,7
Herentals: Herentals - Stationswijk (1...	9,6	18,9	13,6
Herentals: Herentals-Centrum (1301...	20,8	21,6	14,1
Herentals: Lankom (13011B022)	-	x	3,0
Herentals: Lensensloop - Heirenbroe...	25,0	30,4	29,7
Herentals: Moerbeek Industrie (130...	-	-	-
Herentals: Molenkens - Velthoven (1...	2,5	6,8	5,9
Herentals: Morkhoven-Kern (13011C...	9,1	15,0	7,6
Herentals: Morkhoven-Verspreide Be...	-	x	8,1
Herentals: Nete-Noord-Herentals-Ver...	-	x	4,2
Herentals: Noordwijk-Kern (13011...	4,5	11,4	8,9
Herentals: Noordwijk-Verspr Bewon...	10,5	x	6,5
Herentals: Poederleeseweg (13011A1...	3,8	x	4,4
Herentals: Schravenhage (13011B032)	-	x	6,7
Herentals: Sint-Job (13011A423)	-	-	12,2
Herentals: Spaans Hof - Kapellenbok...	16,7	16,9	9,7
Herentals: St-Janneken (13011A212)	5,9	11,2	17,8
Herentals: Ter Beuken (13011A133)	-	-	4,0

Vervangingsinkomen 65+ vind je in de [IMA-atlas](#)

- Klik links op de menubalk door naar 'Demografie en sociale rechten'.
- Vervolgens klik je op 'sociale rechten'.
- Hier klik je op 'vervangingsinkomen 65+'.
- Je krijgt vervolgens zicht op het % met vervangingsinkomen 65+: dit is het percentage rechthebbende bij 65+-ers met recht op een gewaarborgd inkomen, inkomensgarantie voor ouderen, het leefloon of hulp van het OCMW.

The screenshot shows the IMA-atlas interface. On the left is a navigation menu with a search bar and a tree structure. The 'Sociale rechten' section is expanded, and 'Vervangingsinkomen 65+' is selected. On the right is a table titled 'Vervangingsinkomen 65+ - 2018 - St'. The table lists various neighborhoods and their corresponding replacement income percentages.

	Vervangingsinkomen 65+
Herentals: Herentals-Centrum	6,16
Herentals: Herentals - Stadsveld	5,87
Herentals: De Poel	3,30
Herentals: Herentals - Stationswijk	5,56
Herentals: Wuyltsbergen	...
Herentals: Hellekens - Langendonk	...
Herentals: De Beuckalaer - Lierseweg	...
Herentals: Vuilvoort - Roost - Addern...	...
Herentals: Spaans Hof - Kapellenblok	...
Herentals: Poederleeseweg	...
Herentals: Wijngaard	...
Herentals: Ter Beuken	...
Herentals: Watervoort	...
Herentals: Nete-Noord-Herentals-Ver...	6,04
Herentals: Molenkens - Veldhoven	2,44
Herentals: St-Janeken	...
Herentals: Wolfstee	...

OPGELET!

Het gaat om cijfers uit de atlas. Deze hebben enkel betrekking op de rechthebbenden in je wijk, buurt, ... in kader van de Belgische ziekteverzekering (zeker wanneer je in een grensgemeente aan de slag gaat, belangrijk om te checken, zie bijlage [1.2. De IMA-atlas](#))

Maak de vergelijking met de regio

Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone:

- het % en aantal leerlingen basisonderwijs met een laagopgeleide moeder (t.o.v. lln. basisonderwijs) naar woonplaats & het % en aantal leerlingen secundair onderwijs met een laagopgeleide moeder (t.o.v. lln. secundair onderwijs) naar woonplaats.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw eerstelijnszone!

Via [deze link](#) vind je via de Provincies in Cijfers de verhoogde tegemoetkomingen op niveau van de eerstelijnszone.

Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor het arrondissement (in de IMA-atlas is het niveau van eerstelijnszone niet opgenomen):

- % verhoogde tegemoetkoming van 20 tot 64 jaar & % met vervangingsinkomen 65+.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw arrondissement!

1.7. Eigenaar of huurder: waar vind ik cijfers?

Via deze linken kom je automatisch terecht bij de tabellen en een kaartje op niveau van de statistische sector voor het % huurders (t.o.v. huishoudens met gekende eigendomstitel):

- [Tabel](#)
- [Kaartje](#)

Via deze linken kom je automatisch terecht bij de tabellen en een kaartje op niveau van de statistische sector voor het aantal sociale huurwoningen:

- [Tabel](#)
- [Kaartje](#)

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.7.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

Zelf aan de slag?

- Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.
- Klik links in de menubalk door bij 'Wonen en ruimtegebruik'.
- Klik op 'wonen'.
- Ga vervolgens naar 'Huurder/eigenaar'.
 - Hier vind je de indicator '% huurders ten opzichte van huishoudens met gekende eigendomstitel'.

OPGELET!

Het gaat hier om cijfers in verhouding tot het aantal gekende eigendommen in de buurt. Wanneer 20% huurders zijn, zijn 20% van de geregistreerde eigendommen in gebruik door huurders en 80% in gebruik door eigenaars.

Meer in detail? Onder de kop wonen vind je nog verschillende andere indicatoren onder "Sociaal wonen" zoals bijvoorbeeld de verhouding van het aantal sociale huurwoningen t.o.v. de particuliere huishoudens x 100.

Maak de vergelijking met de regio

Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone. Je hoeft enkel het 'gebied' aan te passen naar jouw eerstelijnszone!

	huurders (t.o.v. huishoudens met gekende eigendomstitel)	eigenaars (t.o.v. huishoudens met gekende eigendomstitel)
Beerse: Beekakkers (13004A312)	24,3	75,7
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A001)	100,0	-
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	42,3	57,7
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A001)	20,2	79,8
Beerse: Beerse-Verspr Bew - Noord-O...	14,3	85,7
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning ...	10,1	89,9
Beerse: Den Abt (13004B212)	6,0	94,0
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13004A001)	4,7	95,3
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (13004A001)	12,0	88,0
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	x	90,2
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	7,8	92,2
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004A001)	23,8	76,2
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	8,8	91,2
Beerse: Industriezone Zuid (13004A001)	26,8	73,2
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	19,3	80,7
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid (13004A001)	9,5	90,5
Beerse: Vlimmeren-Kern (13004B001)	31,4	68,6
Beerse: Vlimmeren-Kern-Noord (13004A001)	25,1	74,9
Beerse: Vlimmeren-Verspreide Bewon...	19,8	80,2
Beerse: Voorpens (13004A021)	23,6	76,4
Beerse: Vosselaarse Bergen-Akkersch...	11,7	88,3

1.8. Personen van vreemde origine in de buurt: waar vind ik cijfers?

Via deze link kom je automatisch terecht bij de tabellen en figuur op niveau van de statistische sector voor % en aantal niet-Belgische geboortenationaliteit en % en aantal niet Belgische herkomst.

→ [Tabellen](#)

→ [Figuren \(in %\)](#)

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.8.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

Zelf aan de slag?

- Ga naar de databank van de Provincies in Cijfers.
- Klik links in de menubalk door bij 'demografie', vervolgens op 'Nationaliteit, herkomst en taal'.
 - Klik door naar 'Geboortenationaliteit' Hier vind je de indicator '% niet-Belgische geboortenationaliteit'.
 - Klik door naar 'Herkomst'. Hier vind je de indicator '% niet Belgische herkomst'.

The screenshot shows the 'Inhoud' (Content) menu on the left and a data table on the right. The table is titled 'niet-Belgische' and has two columns: 'geboortenationaliteit (t.o.v. inwoners)' and 'herkomst (t.o.v. inwoners)'. The 'niet-Belgische geboortenationaliteit (t.o.v. inwoners)' option is circled in blue in the menu.

	geboortenationaliteit (t.o.v. inwoners)	herkomst (t.o.v. inwoners)
Beerse: Beekakkers (13004A312)	15,6	20,3
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A000)	0,0	0,0
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A001)	15,3	19,6
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A002)	10,7	14,4
Beerse: Beerse-Verspr Bew -Noord-Oost (13004A003)	6,5	11,1
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning (13004A004)	3,5	8,1
Beerse: Den Abt (13004B212)	8,0	11,8
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13004A005)	8,6	14,7
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (13004A006)	7,2	11,8
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	x	6,8
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	4,2	8,4
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004A007)	11,0	16,6
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	15,6	22,7
Beerse: Industriezone Zuid (13004A008)	18,9	20,5
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	10,6	16,5
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid (13004A009)	5,7	11,7
Beerse: Vlimmeren-Kern (13004B001)	7,8	12,7
Beerse: Vlimmeren-Kern-Noord (13004A011)	12,6	17,9
Beerse: Vlimmeren-Verspreide Bewoning (13004A012)	11,9	16,1
Beerse: Voorkens (13004A021)	6,8	10,1
Beerse: Vosselaarse Bergen-Akkers (13004A013)	14,2	18,7

- Wat is het verschil tussen beide indicatoren?
Geboortenationaliteit verwijst naar de nationaliteit die de persoon had bij geboorte. Herkomst gaat breder kijken. Wanneer de geboortenationaliteit van de persoon zelf en/ of de geboortenationaliteit van de moeder en/ of de geboortenationaliteit van de vader niet Belgisch is, dan valt de persoon in de categorie ‘niet-Belgische herkomst’.
- Naast deze algemene indeling kan je zowel bij geboortenationaliteit als herkomst meer in detail gaan indien je dit wenst. Gebruik hiervoor het dropdown menu. Je kan het onderscheid maken naar:
- Europees versus niet-Europees
 - Vervolgens kan je ook nog verder klikken naar regio: vb. Zuid-Europees, Maghreb, ...

Maak de vergelijking met de regio

Via [deze link](#) kom je terecht op de cijfers voor de Eerstelijnszone. Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw eerstelijnszone!

The screenshot shows a web application interface for data analysis. The main table displays birth nationalities for various locations in the 'Beerse' region. The table is filtered for 'niet-Europese (niet-EU) geboortenationaliteit'. The columns are: Location, Oost-Europese (niet-EU) geboortenationaliteit, and ander rijk OESO land geboortenationaliteit. The year is set to 1991.

	Oost-Europese (niet-EU) geboortenationaliteit	ander rijk OESO land geboortenationaliteit
Beerse: Beekakkers (13004A312)	x	x
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A000)	0	0
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	6	16
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A002)	8	x
Beerse: Beerse-Verspr Bew -Noord-O...	x	0
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning ...	0	0
Beerse: Den Abt (13004B212)	0	x
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13004A003)	0	x
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (13004A004)	6	x
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	0	0
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	0	0
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004A005)	11	x
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	x	x
Beerse: Industriezone Zuid (13004A006)	x	0
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	10	11
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid (13004A007)	x	x
Beerse: Vlimmeren-Kern (13004B001)	x	x

1.9. Fysieke en mentale gezondheid

In de databanken vind je ook indicatoren die een beeld geven over de gezondheidssituatie in de buurt(en) en dit zowel wat fysieke als mentale kwetsbaarheid betreft.

Fysieke gezondheid in de buurt:
waar vind ik cijfers?

Via deze link kom je automatisch terecht bij de tabel en figuur op niveau van de statistische sector voor % statuut chronische aandoening:

- [Tabel](#)
- [Figuur](#)

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

Zelf aan de slag?

- Ga naar de IMA-Atlas.
- Ga links in de menubalk naar ‘Demografie en sociale rechten’.
- Klik verder naar ‘Sociale rechten’.
- Klik vervolgens door naar ‘cube statuut chronische aandoening’.
- Hieronder vind je het % statuut chronische aandoening.
Het gaat om het percentage rechthebbenden met minstens één statuut chronische aandoening.

The screenshot shows the IMA-Atlas interface. On the left, the 'Inhoud' (Content) menu is open, and 'Cube statuut chronische aandoening' is selected. Below it, the 'Kenmerken' (Features) and 'Niveau' (Level) sections are visible. On the right, a table titled 'Cube statuut chronische aandoening - 20' displays the percentage of people with at least one chronic condition for various neighborhoods in Beerse.

Gebied	Percentage
Beerse: Beerse-Centrum	22,42
Beerse: Kattespoel - Veld	14,93
Beerse: Voorkens	26,35
Beerse: Vosselaarse Bergen-Akkersch...	15,82
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel	18,57
Beerse: Beerse-Verspr. Bew.-Noord-Oost	16,88
Beerse: Industriezone Zuid	13,01
Beerse: Schrieken-Den Hout Zuid	14,47
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid	15,78
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord	19,55
Beerse: Fabrieken	13,51
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning	15,45
Beerse: Ekstergoor	11,29
Beerse: Hoge Bergen	11,22
Beerse: Beekakkers	16,57
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid	22,93

Mentale gezondheid in de buurt:
waar vind ik cijfers?

Via deze link kom je automatisch terecht bij de tabel en figuur op niveau van de statistische sector voor % gebruikers antidepressiva per kalenderjaar:

→ [Tabel](#)

→ [Figuur](#)

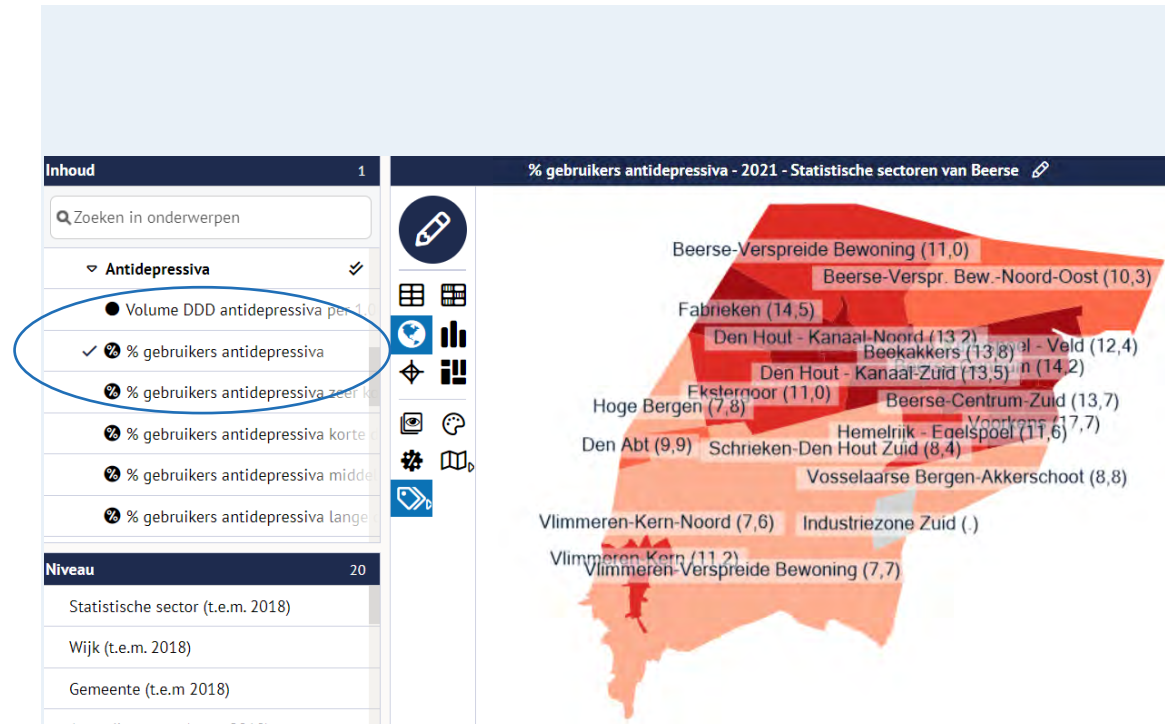
Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente!

Zelf aan de slag?

- Ga naar de IMA-Atlas.
- Klik door naar ‘Geneesmiddelengebruik’.
 - Hier vind je de categorie ‘psychofarmaka ambulante’ met daaronder de categorie ‘Antidepressiva’.
 - Hier vind je de indicator ‘% gebruikers antidepressiva’.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.9.

in het **Reflectie- en terugkoppeldocument**

BELANGRIJK!

Het gaat hier om de voorschriften die uitgeschreven zijn; dit staat niet noodzakelijk gelijk aan het eigenlijke gebruik.

1.10. Extra: werken met bevolkingskubussen

Via bovenstaande linken kwam je per thema op de cijfers terecht: vb. cijfers naar leeftijd, naar herkomst, Wil je meer in de diepte duiken en informatie kruisen, dan kan je gebruik maken van de bevolkingskubussen. Deze laten toe om bijvoorbeeld na te gaan hoeveel mannen er binnen bepaalde leeftijdsgroepen zijn die alleenwonend zijn. Je vindt bij de bevolkingskubussen heel wat opties.

Ga hiervoor naar het tabblad “Demografie”, vervolgens “Bevolking”, hier vind je de onderverdeling “Bevolkingskubussen”.

Wanneer je hier op doorklikt, krijg je verschillende opties: Je kan een “kubus” naar keuze aanklikken, afhankelijk van je interesse. Wil je bijvoorbeeld weten hoeveel mannen er in bepaalde leeftijdsgroepen alleenwonend zijn, dan klik je de tweede kubus aan.

Rapporteer over je bevindingen in het
Reflectie- en terugkoppelingsdocument

The screenshot shows a data analysis tool interface. On the left, there are three main sections: 'Inhoud' (Content), 'Kenmerken' (Features), and 'Niveau' (Level). The 'Inhoud' section lists various data views, with 'bevolking naar leeftijd, geslacht, positie in huishouden, type huishouden (incl. W.R.)' selected and circled in blue. The 'Kenmerken' section shows selected features: 'Geslacht' (2), 'Leeftijd' (0), '(LIPRO) positie in huishouden' (12), and '(LIPRO) inwoner naar type huishouden' (0). The 'Niveau' section shows 'statistische sector' (1) and 'wijk'. A blue arrow points from the selected feature in the 'Kenmerken' section to the main data table.

The main data table is titled 'bevolking naar leeftijd, geslacht, positie in huishouden, type huishouden (incl. W.R.) - 2023 - Beerse'. It displays population counts for men and women across various household types. The table is as follows:

	man	vrouw
alleenwonend	925	1.030
gehuwde partner - zonder thuiswone...	1.865	1.863
gehuwde partner - met thuiswonend(...	1.697	1.713
kind bij een gehuwd paar	1.661	1.472
niet-gehuwd samenwonend partner - ...	552	560
niet-gehuwd samenwonend partner - ...	787	791
kind bij niet-gehuwd, samenwonend ...	709	650
alleenstaande ouder	139	422
kind bij een alleenstaande ouder	461	401
inwonende andere persoon	153	157
overige persoon (in ander type huish...	154	110
lid van collectief huishouden	43	120

Below the table, a detailed view of the 'Kenmerken' section is shown, with the selected features and their counts: 'Geslacht' (2), 'Leeftijd' (8), '(LIPRO) positie in huishouden' (12), and '(LIPRO) inwoner naar type huishouden' (0). The '12' and '0' counts are circled in blue, with a tooltip for the '12' showing 'positie in huishouden (LIPRO 12 klassen)' and for the '0' showing 'positie in huishouden (LIPRO 9 klassen)'.

Vervolgens krijg je per “kubus” de mogelijkheid om de gewenste categorieën aan te duiden: vb. man, leeftijdsgroepen in 20 jaar, positie in het huishouden. Je doet dit door eerst de kenmerken aan te duiden die je wil bekijken en vervolgens rechts op het zwarte knopje te klikken. Daar verschijnt er een popup-venster waarin je vervolgens kan aanduiden welke specifieke categorieën je binnen dat kenmerk willen bekijken.

Bijvoorbeeld: zowel cijfers voor mannen als voor vrouwen of enkel voor mannen, welke leeftijdsverdeling, welk type huishouden

De kubus zal al deze informatie kruisen en zo krijg je bijvoorbeeld per statistische sector het aantal alleenwonenden mannen per leeftijdsgroepen van 20 jaar.

Samenvatting en tussentijdse conclusies

Wie leeft er in je buurt(en)?

Bekijk alle samenvattingen die je maakte per signaalindicator. Tracht op basis hiervan kort in het reflectie- en terugkoppelingsdocument neer te schrijven welke potentieel **kwetsbare** doelgroepen er sterk vertegenwoordigd zijn in de buurt(en) die je onder de loep nam, alsook waar **je mogelijk kansen en aanknopingspunten** ziet.

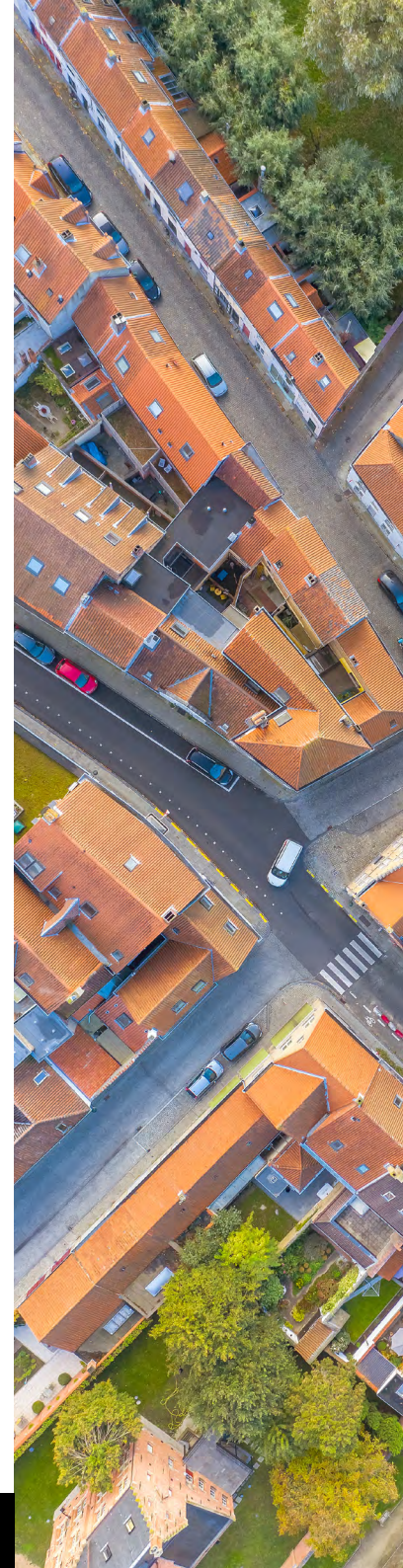
2. Samenvatting en tussentijdse conclusies

2.1. Wie leeft er in je buurt(en)?

2.2. Zijn er cijfers die wijzen op een signaal van verhoogd risico op eenzaamheid en sociaal isolement?

2.3. Zijn er cijfers die wijzen op een signaal van een verhoogde (onbeantwoorde) zorg- en

De ruimtelijke omgevingsanalyse

Intro

In dit deel vind je een handleiding terug voor het uitvoeren van de ruimtelijke omgevingsanalyse. De ruimtelijke omgevingsanalyse heeft als doel de fysieke omgeving van de buurten, de aanwezigheid van groen, bepaalde voorzieningen ... letterlijk in kaart te brengen. Dit kan je vervolgens naast de resultaten van de kwantitatieve analyse leggen. Zo bouw je stapsgewijs nieuwe inzichten op, nieuwe puzzelstukken die je kapstokken geven om in een latere stap in de praktijk aan de slag te gaan met zorgzame buurten.

Na het doorlopen weet je:

- waarom de ruimtelijke omgeving belangrijk is in kader van zorgzame buurten;
- wat de ruimtelijke omgevingsanalyse juist inhoudt;
- hoe kaarten te verzamelen;
- hoe je buurt/wijk/dorp er ruimtelijk uitziet.

Hoe start je aan een ruimtelijke omgevingsanalyse?

De buurt van bovenaf bekeken

1.1 Wat is de spreiding van inwoners?

1.2 Bestaat je dorp uit linten, kernen en/of verspreide bebouwing

1.3 Wat is de spreiding van woningen

Lees dus, voor je aan dit hoofdstuk begint, eerst de vragen in het

Reflectie- en terugkoppelingsdocument

Kennis over de ruimtelijke omgevingsanalyse

Wegwijzer

De ruimtelijke omgevingsanalyse sluit aan op de kwantitatieve analyse en is een belangrijke stap in de buurtanalyse. Hier zoek je uit ‘wat er in de buurt is?’ Je verkent welke organisaties er zijn, hoe mensen wonen, hoe de publieke ruimte er uit ziet Alvorens je hiermee aan de slag gaat, lees je je best in over wat we verstaan over de ruimtelijke omgeving en hoe dit belangrijk is in het werken aan zorgzame buurten.

In het **1.2. Het referentiekader als leidraad** ► is er dan ook een voorwaardenscheppende bouwsteen ‘publieke ruimte’. Dit wil zeggen dat inzetten op een inclusieve publieke ruimte noodzakelijk is voor het realiseren van zorgzame buurten. Personen kunnen zich nl. niet zomaar verplaatsen als er geen degelijke voet- en fietspaden zijn. Ze kunnen elkaar niet ontmoeten als er geen toegankelijke publieke ruimtes zijn zoals een bib of bushalte. De ruimtelijke omgeving verkennen is dus nodig in kader van het realiseren van zorgzame buurten.

Volgende vaardigheden en/of kennis zijn dan ook een meerwaarde in het doornemen van dit hoofdstuk:

→ Praktijk en beleidskennis over de buurt: hoe ziet de buurt er uit? Wat leeft er al?

→ Ingelezen zijn in de basisbegrippen van zorgzame buurten (zie kennis over visievorming).

Wil je je inlezen over de ruimtelijke omgevingsanalyse?

- Als praktijkwerker is het belangrijk dat je je goed inleest in wat de ruimtelijke omgevingsanalyse is en kan betekenen. Neem zeker je tijd voor dit hoofdstuk zodat je stil kan staan bij jouw buurt: welke elementen van de omgeving spelen al zeker een rol? Wat weet je hier over al m.b.t. de buurt?
- Ben je een beleidsmedewerker? Neem dit hoofdstuk zeker door! Nadien ga je namelijk aan de slag met het opzoeken van cijfers en het interpreteren hiervan. Hiervoor is deze kennis nodig.
- Ben je een procesbegeleider die dit hoofdstuk doorneemt om een workshop te begeleiden over de ruimtelijke omgevingsanalyse? Dan raden we je zeker aan alles goed door te nemen, maar ook de begeleidende **powerpoint** ► er bij te nemen. Op deze manier kom je te weten waarom het opzoeken van bepaalde cijfers relevant kan zijn.

1. Naar zorgzame buurten: waarom de omgeving zo belangrijk is

Gezondheid, eenzaamheid en welzijn worden niet enkel bepaald door de kenmerken die we in de kwantitatieve analyse besproken hebben. De fysieke en sociale omgeving waar buurtbewoners leven heeft ook een impact [89]. Zorgzame buurten zetten in op aangename, gemakkelijk bereikbare woonkernen waar er idealiter voldoende aangepaste woningen zijn. Er zijn voetpaden zonder obstakels, voldoende zitbanken en openbare toiletten. De straten zijn veilig. Voorzieningen zoals de post, buurtwinkels, openbaar vervoer en ontmoetingsplekken zijn aanwezig. Hierdoor kunnen mensen met of zonder specifieke noden blijven wonen in hun eigen buurt, de essentie van een zorgzame buurt [90]. De buurt zet ook aan tot bewegen of naar buiten komen, waardoor mensen elkaar ontmoeten en men de fysieke gezondheid stimuleert [91]. Gezondheid gaat dan over kwaliteit van leven en hierop inzetten kan meer en meer gerealiseerd worden in de eigen leefomgeving [92].

2. Op zoek naar goede kaarten om te verzamelen en te interpreteren

Een zorgzame buurt betekent een fysieke, sociale gezonde buurt die beantwoordt aan zorg- en ondersteuningsnoden van alle bewoners. Om te weten welke acties je moet uitvoeren om tot een meer zorgzame buurt te komen, analyseren we in dit deel de huidige ruimtelijke situatie aan de hand van twee stappen:

Stap 1: De geografische omgevingsanalyse

In de eerste stap ga je na hoe jouw zorgzame buurt er nu al uit ziet. We zullen zes thema's exploreren in deze ruimtelijke omgevingsanalyse. Elk thema kan impact hebben op wat een zorgzame buurt beoogt (nl. bevorderen van sociale cohesie, verlagen van eenzaamheid en inspelen op de brede noden van de bewoners op vlak van welzijn, wonen, werk, mobiliteit en gezondheid). De thema's zijn:

1. De gemeente van bovenaf bekeken

Bijvoorbeeld: wanneer we burenhulp willen opzetten in een buurt, wonen de burens wel dicht genoeg bij elkaar om dit te verwezenlijken?

2. De fysieke omgeving

Bijvoorbeeld: fiets – en voetpaden stimuleren mensen om te voet ergens naar toe te gaan, wat de gezondheid ten goede komt. Tijdens het wandelen kunnen bewoners hun buur tegenkomen wat het gevoel van cohesie bevordert.

3. De sociale infrastructuur

Bijvoorbeeld: de aanwezigheid van sportaccommodaties zorgt voor fysieke activiteiten, tegelijkertijd kunnen mensen ook hier elkaar ontmoeten.

Bijvoorbeeld. In een kerk of Moskee komen verschillende mensen. Dit zocht voor vluchtige contacten en babbels. Er ontstaat sociale verbinding.

4. De basisvoorzieningen

Bijvoorbeeld: de aanwezigheid van een kruidenier stimuleert mensen om te voet naar de kruidenier te gaan. Dit is goed voor de gezondheid. (Oudere) mensen kunnen bij de kruidenier terecht voor een babbel.

5. De zorg- en ondersteuningsvoorzieningen

Bijvoorbeeld: de beschikbaarheid van voldoende huisartsen zorgt ervoor dat inwoners snel met hun zorgnoden bij iemand terecht kunnen.

6. Wonen

Bijvoorbeeld: de beschikbaarheid van aangepaste woningen waar mensen met een specifieke zorg of nood terecht kunnen zonder dat ze daarvoor moeten verhuizen uit hun buurt.

We schetsen telkens kort wat de literatuur ons leert over deze thema's en op welke manier ze een impact hebben op het leven van inwoners. Vervolgens bekijken we in het onderdeel 'omgevingsanalyse: aan de slag' hoe de omgeving van jouw gemeente er momenteel uit ziet. Wat kan de omgevingsanalyse ons leren over de buurten? Welke voorzieningen zijn er en waar liggen ze dan? Zijn de voorzieningen wel bereikbaar en toegankelijk voor de buurtbewoners? Waar zijn er bijvoorbeeld weinig voorzieningen? Welke omgeving biedt weinig mogelijkheden tot ontmoeting? Hoe sluit de publieke ruimte in of uit? ... Maar opgelet, dit hoeft niet noodzakelijk te betekenen dat er in jouw buurt een probleem is. Wel kan het een signaal zijn om te verkennen in de verdere analyse.

Stap 2: De buurtbewoners en de omgeving: (mis)match tussen wie en wat in de buurt?

In de eerste stap krijg je een goed inzicht in de ruimtelijke context van je buurten. Dit kan je vervolgens naast de inzichten leggen die je opdeed in 'de kwantitatieve analyse'. Zo leer je stapsgewijs meer over de noden, mogelijkheden en kansen die leven in de buurt(en). Is er een (mis)match tussen de buurtbewoners en de omgeving? Door de data uit de kwantitatieve analyse met de data uit de omgevingsanalyse te combineren krijg je een goed beeld.

2.1. De buurt van bovenaf bekeken

In de eerste stap in de omgevingsanalyse bekijk je de buurten in je gemeente eens van bovenaf. Het discours van een zorgzame buurt veronderstelt impliciet fysieke nabijheid van burens (zie ook onder Visievorming zorgzame buurten: [3.3. Zorgzame buurten: waarom het niet de heilige graal is voor alle maatschappelijke uitdagingen](#)). Maar wonen alle inwoners wel zo dicht bij elkaar?

Een groot deel van de bevolking woont niet per definitie dicht bij anderen en/of voorzieningen. Deze inwoners dreigen we uit het oog te verliezen als we niet analyseren hoe de omgeving van de buurt eruitziet. Van bovenaf bekeken, kan je reeds verkennen waar de inwoners wonen, of je een zorgzame buurt kunt realiseren, op welke drempels je kan stoten en waar er kansen liggen. Om een bovenaanzicht te krijgen van je buurt, maken we gebruik van de typologie van het Ruimterapport Vlaanderen. Deze maakt een onderscheid tussen [93]:

Kernbebouwing

Hoge dichtheid

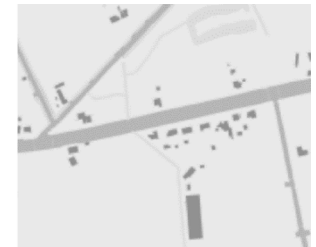
Lintbebouwing

Lineair patroon

Verspreide bebouwing

Kleine concentraties van woningen die te klein of te ver van elkaar staan om te kunnen spreken van een kern of lint

Voorbeeld belang ligging en vergrijzing

Neem nu het volgende voorbeeld. Wie van de onderstaande fictieve personen zal het meeste zorg nodig hebben?

1. Een oudere dame woont in een huis op het platteland. Om haar huis te bereiken, moet je eerst een oprijlaan afleggen. Haar zoon is in de dorpskern gaan wonen en haar dochter bleef plakken in de stad waar ze studeerde. De meest dichtstbijzijnde buur woont een kilometer verder. De dame woont dus in een verspreide bebouwing.
2. Een oudere dame woont in een appartement in het dorp, op het kerkplein. Haar zoon woont aan de rand van de dorpskern. Haar dochter is blijven plakken in de stad waar ze studeerde. De meest dichtstbijzijnde buur is het gezin dat het appartement onder haar huurt. De dame woont in een kernbebouwing.

Wie van de twee dames zal op de meeste zorg moeten rekenen?

Vermoedelijk heeft de eerste dame meer steun nodig om bijvoorbeeld de boodschappen te doen. Tegelijkertijd zal het voor deze dame minder vanzelfsprekend zijn om beroep te kunnen doen op steun van haar kinderen of andere mantelzorgers omdat zij verder van haar af wonen. De verzorgers zullen langere afstanden moeten overbruggen om de dame de zorg te verlenen die ze nodig heeft. Dit kost tijd en geld waardoor kwalitatieve zorg allerminst een zekerheid is. Onderzoek heeft bijvoorbeeld berekend dat thuiszorgers door verspreide bebouwing in Vlaanderen drie keer per dag de aarde rondrijden om zorg te verlenen [94]. De ligging laat ons zien waar het beleid van ageing in place kan werken en waar men meer moet inzetten op *moving in time to age well in place* (zie ook visievorming over grenzen van een buurt).

Dit voorbeeld is niet enkel van toepassing op de bereikbaarheid van zorg, maar ook voor andere basisdiensten en sociale participatie. Het is daarom belangrijk om te weten waar je bewoners wonen zodat je weet welke acties een positieve impact kunnen hebben en dus de moeite waard zijn om op te starten.

2.2. Fysieke omgeving

De fysieke omgeving van de buurt heeft op verschillende vlakken een positief effect op buurtbewoners. Groen in een buurt heeft een positief gezondheidseffect [95]. Buurten waar buiten gespeeld kan worden, hebben voor kinderen voordelen op vlak van motorische vaardigheden en fysieke conditie, maar ook op emotionele en sociale vaardigheden [96], [97]. Kinderen die zelfstandig in een omgeving kunnen en mogen bewegen, maken zich vertrouwd met hun leefomgeving en ontwikkelen een sociale identiteit [98].

Bewoners van buurten met goede bereikbaarheid doen meer verplaatsingen te voet. Vlaamse ouderen die in een buurt wonen met goede bereikbaarheid van bestemmingen, bewegen ook meer. Ouderen die wonen in sociaal achtergestelde buurten zijn een belangrijke doelgroep om aandacht te hebben voor bereikbaarheid en beweegmogelijkheden [99], [100]. Goed bereikbare bushaltes zijn gerelateerd aan meer actieve verplaatsingen bij ouderen [101].

Indicatoren van fysieke omgeving

Een fysieke omgeving die buurtbewoners stimuleert om buiten te bewegen heeft volgens de WHO [95] enkele kenmerken. We sommen de belangrijkste voor een zorgzame buurt op:

- Voldoende groene ruimtes om te spelen of gewoon buiten te zijn.
- Voldoende en goed onderhouden zitplaatsen en/of rustplaatsen.
- Onderhouden voetpaden die vrij zijn van obstakels en groot genoeg voor kinderwagens of rolstoelen om te passeren.
- Fietspaden zijn vrij van obstakels en afzonderlijk van andere weggebruikers (voetgangers en automobilisten).
- Er zijn voldoende zebrapaden waar voetgangers genoeg tijd hebben om over te steken.
- Er zijn voldoende, propere en onderhouden toiletten die toegankelijk zijn voor verschillende doelgroepen.
- Er zijn voldoende mogelijkheden voor openbaar vervoer. Het openbaar vervoer is betrouwbaar (zowel dag, nacht, in het weekend als op feestdagen) en rijdt frequent.
- Er zijn voldoende parkeer- en drop offmogelijkheden.
- De openbare ruimte is veilig: er is voldoende verlichting en de paden worden onderhouden.

Klik [hier](#) voor een meer uitgebreide lijst van indicatoren.

De fysieke omgeving en gezonde buurtbewoners

Zoals eerder vermeld kan een publieke ruimte, de omgeving van een buurt, aanzetten tot bewegen. Denk maar aan een goed netwerk van fietspaden of weinig drempels voor rolstoel- en buggygebruikers. Hierbij hanteren we het STOP-principe.

Figuur 5: STOP-principe

Gezonde mobiliteit zet eerst in op Stappen, dan Trappen, Openbaar vervoer en Privévervoer. Inzetten op deze principes in de buurt vraagt om te kijken vanuit de beleving van de kwetsbare mobiliteitsgebruiker. Bovendien draagt dit principe bij aan duurzaamheid, minder milieuvervuiling en een verkeersveiligere omgeving. Ook kan het meer aanzetten tot spontane ontmoetingen [102]. Druk en onveilig verkeer kan dan leiden tot minder ontmoeting, beweging en geluidsoverbelasting. Dit heeft een invloed op het mentaal welzijn [101], [103].

Een omgeving kan dus invloed hebben op de gezondheid. Denk maar aan luchtvervuiling, hitte en geluidsbelasting. Zo kan luchtvervuiling astma, bronchitis en luchtwegenklachten veroorzaken [104]. Hitte heeft het meeste effect op de jongsten en oudsten, maar kan voor ieder klachten veroorzaken zoals misselijkheid, vermoeidheid, hoofdpijn ... [105], [106] Geluidsbelasting kan dan weer leiden tot een verstoorde nachtrust, stress, hartklachten ... [107] Kortom een gezonde leefomgeving bepaalt ook mee de levenskwaliteit van de buurtbewoners. Milieu-indicatoren spelen dan ook een rol om te bekijken hoe de omgeving van de buurt invloed kan hebben op kwaliteit van leven.

Daarom is het belangrijk om zulke indicatoren in kaart te brengen, om te weten waar in de buurten of in welke buurten de gezondheids- en/ of welzijnsrisico's omwille van een onaangepaste/ onaangename fysieke omgeving hoog zijn.

De fysieke omgeving en inclusie

Een zorgzame buurt is inclusief (zie ook [1.2. Het referentiekader als leidraad](#)). Dit wil zeggen dat de buurt toegankelijk is voor iedereen die er woont. Maar dat ieder ook kan participeren in die buurt; zoals deelnemen aan activiteiten, naar de winkel gaan of een wandeling doen in de omgeving [108], [109]. Denk maar aan ouderen, kinderen, personen met een rolstoel, buggy's, personen met een rollator, personen met incontinentieproblemen, personen met een andere culturele achtergrond ...

Diverse activiteiten worden er georganiseerd opdat de ruimte door meerdere mensen en/of groepen gebruikt wordt [110].

Inter Vlaanderen spreekt van verschillende indicatoren met betrekking tot toegankelijkheid [111]:

- Is het bereikbaar?
- Is het betreedbaar?
- Is het bruikbaar? Kunnen mensen er mee doen wat ze willen?
- Is iets begrijpbaar? Begrijpen mensen wat ze er mee kunnen doen?

Een inclusieve buurt realiseren wil dus zeggen kijken naar de publieke ruimte vanuit verschillende lenzen: nieuwe bewoners, eigenaars, huurders, kinderen, ouderen, vrouwen, mannen ... Zo kan een plein niet alleen bedoeld zijn voor kinderen, maar ook een rustplaats voor ouderen of minder mobiele personen. Op deze manier ontstaat er ontmoeting tussen diverse groepen. En tot slot speelt ook veiligheid hierbij een grote rol: een buurt waar een oogje in het zeil houden, straatverlichting, een mix van groepen in het straatbeeld ... [112]. Inclusie maken we dus mogelijk met iedereen in de buurt met aandacht voor de meest kwetsbaren.

2.3. Sociale infrastructuur van de buurt(en)

Sociale contacten worden bevorderd wanneer de publieke ruimte hierop gericht is. Participatie in de openbare ruimte kan leiden tot meer sociale interactie en een betere gezondheid [113]. (Zie ook *Meer net* bij [1.2. Het referentiekader als leidraad](#) 🗎.) Deelnemen aan activiteiten, zoals vrijwilligerswerk of vrijetijdsactiviteiten motiveert mensen om sociaal verbonden te blijven. Deze participatie faciliteer je door er op toe te zien dat er een gevarieerd aanbod is voor diverse interesses van de buurtbewoners [114]. Zeker op het platteland is oog voor een goede bereikbaarheid van dagopvang, recreatie of sociale activiteiten van vitaal belang [115].

Indicatoren van sociale infrastructuur

Uit de checklist van de WHO selecteren we de volgende indicatoren [116]:

- Voldoende interessante, brede waaier aan dingen in de buurt om te doen of om naar toe te gaan, bijvoorbeeld:
 - Horeca
 - Vrijetijdsactiviteiten: culturele en sociale organisaties
 - De bib, events ...
 - Sportaccommodaties (bv. Zwembad, looppistes, basketbalplein ...)
 - Polyvalente ruimtes
- Toegankelijke locatie van activiteiten en evenementen: zijn de activiteiten bereikbaar voor de buurtbewoners?

Naast deze indicatoren stellen Latham & Layton (2019) ook dat er andere publieke ruimtes geschikt zijn voor **sociale contacten en ontmoeting**. Denk maar aan:

- Publieke instituties: universiteiten, parken, ...
- Religieuze plaatsen: kerken, synagoges, tempels, ...
- Transitieplaatsen: bushaltes, trainstations, ...
- Plaatsen met commerciële doeleinden zoals wassalons, kappers, ...

Ze noemen dit dan ook sociale infrastructures. Deze plaatsen kunnen (idealiter) fungeren als **inclusieve plaatsen**, omdat vele verschillende mensen er toegang tot hebben, los van geslacht, inkomen, leeftijd, ras ... denk maar aan een bushalte of bibliotheek. Deze plaatsen moeten dan wel voldoen aan een paar voorwaarden zoals toegankelijkheid, zichtbaarheid, veilig gevoel ... Ruimtelijke omgevingsplanners zijn daarom ook van belang om mee te betrekken in het verhaal van zorgzame buurten [17].

2.4. Basisvoorzieningen in de buurt

Basisvoorzieningen in de buurt zijn één van de basisvoorwaarden voor een zorgzame buurt waar mensen zolang mogelijk in hun buurt kunnen blijven wonen. Sinds de jaren '90 verdwijnen lokale handelaars echter uit het straatbeeld. Zo ontstaan er buurten met een gebrek aan kruideniers.

Niet alleen ouderen, maar ook mensen in armoede, mensen met een beperking of andere groepen worden benadeeld.

In de literatuur spreekt men van *food deserts*. Bij uitbreiding kunnen we stellen dat het niet enkel gaat om voorzieningen voor boodschappen, maar lijden veel buurten eveneens onder voorzieningsarmoede omdat er geen diensten (zoals de post of bank) meer aanwezig zijn.

Die buurten waar buurtwinkels en voorzieningen verdwijnen kunnen eenzaamheid en sociaal isolement versterken. Dit heeft zelfs een groter effect op het mentaal welbevinden van vrouwen, ouderen en werklozen [94].

Indicatoren van basisvoorzieningen in de omgeving

Welke voorzieningen zijn er mogelijk nodig in een zorgzame buurt (opgelet: dit is geen exhaustieve lijst van voorzieningen):

Handelaars:

- Kruidenierszaak
- Slager
- Groenten- en fruitwinkel
- Bakker
- Andere winkels, mobiele winkels

Diensten:

- Postkantoor
- Bank
- Lokaal dienstencentrum
- Administratieve diensten van de gemeente
- Scholen
- Apotheek
- Kapper
- Religieuze diensten

2.5. Zorg en ondersteuningsvoorzieningen in de buurt

Indicatoren van zorg en ondersteuningsvoorzieningen in de omgeving

Welke zorg- en ondersteuningsvoorzieningen heb je nodig in je zorgzame buurt? Deridder [117] omschrijft drie zorgcirkels: micro, meso en macro. Deze cirkels geven aan welke diensten er op welke schaal georganiseerd moeten worden en wie er verantwoordelijk is. Voor een zorgzame buurt is het micro- en mesoniveau belangrijk. Dit kan bijdragen aan het realiseren van minder mazen: mensen vinden een antwoord op maat in hun buurt [6].

Het microniveau:

- Bevolkingsgrootte: 8.000-10.000
- De organisaties werkende op deze schaal zijn buurt- en zorgteams.
- Wat heb je op deze schaal nodig:
 - Apothekers
 - Verpleegkundigen
 - Kinesisten
 - Huisartsen
 - Psychologen
 - Straathoekwerkers
 - Maatschappelijk werkers
 - Thuisverpleegkundigen
 - Tandartsen
 - Diëtisten
 - Andere gespecialiseerde zorg

Dit zijn zorgverstrekkers die functioneel samenwerken en een gezamenlijk zorgproject voor de buurt delen. Deze zorgverstrekkers zijn minstens nodig voor een zorgzame buurt.

Het mesoniveau:

- Bevolkingsgrootte: 100.000-150.000 (omvat 10 tot 20 buurniveaus op microniveau en komt ongeveer overeen met de grootte van een eerstelijnszone).
- De organisaties werkend op deze schaal zijn regionale zorgorganisaties.
- Wat heb je op de schaal nodig:
 - OCMW
 - CAW
 - Huisartsenkring
 - Apothekerskring
 - Huisvesting
 - Kind en Gezin
 - Thuiszorgdiensten
 - Ziekenhuis

Dit zijn organisaties die zorgen voor de gezondheid van de inwoners binnen een regio en waken over de kwaliteit van de zorg. Deze organisaties zijn belangrijk om mee te nemen in de gesprekken binnen het kwalitatieve gedeelte over de opbouw van een zorgzame buurt.

2.6. Wonen

In zorgzame buurten kunnen bewoners zolang mogelijk in hun eigen vertrouwde buurt blijven wonen. Dit betekent niet noodzakelijk dat ze in hetzelfde huis blijven wonen, maar dat ze de mogelijkheid hebben om op het juiste moment te verhuizen naar een aangepaste thuis in hun buurt. Veel ouderen hebben weinig andere alternatieven dan een ‘rusthuis’, voor hen is dit echter de allerlaatste stap. Ze wachten daarom zolang mogelijk met verhuizen waardoor ze vaak te lang in woningen blijven die niet aangepast zijn aan hun noden [94]. Twee van de kenmerken van een zorgzame buurt zijn:

1. Inzetten op aangepast wonen
2. Variatie aan betaalbare woonvormen en kleinschalig wonen

Daarom heb je best zicht of er een dienst woningaanpassing is in de buurt. En of er aangepaste woonvormen zijn waar men indien nodig van gebruik kan maken.

Indicatoren van zorg- en ondersteuningsvoorzieningen in de omgeving

We kijken in deze omgevingsanalyse enkel naar de mogelijke alternatieve woonvormen waar een bewoner met specifieke zorg- en ondersteuningsnoden naar zou kunnen verhuizen.

Waar we kunnen naar kijken is:

- Woonzorgcentrum
- Centrum voor kortverblijf
- Serviceflats en assistentiewoningen
- Co-housingprojecten
- Sociale huisvestingsinitiatieven
- Residentiële jeugdzorg
- ...

3. De buurtbewoners en de omgeving: (mis)match tussen wie en wat in de buurt?

Vanuit de kwantitatieve analyse heb je al een goed beeld gekregen van wie er in welke buurt leeft en welke zorgnoden zij mogelijk kunnen hebben. In deze ruimtelijke omgevingsanalyse heb je de buurt verder geanalyseerd. Je weet nu:

- Waar de gezonde (zowel fysiek als sociaal) buurten zijn.
- Welke voorzieningen er zijn in de buurt(en) (vrijetijds -, basis- en zorgvoorzieningen).

In de volgende stap voegen we beide samen zodat je weet of de omgeving en de bewoners wel matchen. Vergelijk hiervoor de geografische kaarten met de data uit de kwantitatieve analyse.

4. Dieper inzoomen op specifieke buurten

We hebben nu een beeld over de buurt. In de volgende stap gaan we na hoe de buurt effectief beleefd wordt door de bewoners. Het is mogelijk dat bewoners woonachtig in een gebied dat volgens de omgevingsanalyse veel basisvoorzieningen heeft, toch het gevoel hebben in een food desert te wonen omdat ze in bepaalde winkels niet graag hun boodschappen willen doen. Een ander voorbeeld: er is een mannelijke huisarts in de straat, maar een buurtbewoner vindt dit een drempel om voor bepaalde behandelingen naar deze huisarts te gaan en zou liever behandeld worden door een vrouwelijke huisarts. Ook hier zal de beleving belangrijk zijn.

Beide voorbeelden hebben betrekking op de voorzieningen in een buurt, maar ook bij de analyse van de fysieke en sociale gezondheid van een buurt is het belangrijk om na te gaan hoe buurtbewoners deze buurt echt beleven. Kunnen jongeren écht in het groen spelen? Kunnen bewoners écht de bus nemen?

Zijn de voetpaden wel degelijk begaanbaar met een rollator? De volgende stap in de buurtanalyse, de kwalitatieve analyse, zal je hierin helpen.

Aan de slag met de ruimtelijke omgevingsanalyse

Wegwijzer

In dit hoofdstuk ga je objectief aan de slag met de ruimtelijke omgevingsanalyse. Je zoekt verschillende kaartjes op om zo zicht te krijgen op hoe de buurt er uit ziet en wat er is. Denk maar aan voorzieningen, zitbanken, openbaar vervoer ... Deze kaarten kan je ook bovenop de data van de kwantitatieve analyse leggen bv. je ziet vanuit de omgevingsanalyse dat er weinig bushaltes zijn in een buurt. Daar bovenop zie je vanuit de kwantitatieve analyse dat er in deze buurt veel ouderen wonen die door dit tekort mogelijk niet overal geraken.

In een volgende stap, de kwalitatieve analyse kan je de belangrijkste of opvallendste bevindingen hieruit aftoetsen. Daarnaast kunnen deze kaartjes je nog meer info geven voor de visievorming.

Zoals eerder aangegeven is de publieke ruimte dan ook een belangrijke voorwaardenscheppende bouwsteen om zorgzame buurten te realiseren.

Aan de slag met de ruimtelijke omgevingsanalyse? Volgende vaardigheden en/of kennis brengen je een stapje dichterbij:

- → Digitaal vaardig zijn: werken met verschillende databanken.
- → Analytische vaardigheden: het interpreteren van cijfers en kaarten.
- → Reflectieve vaardigheden: de cijfers en kaarten vertalen naar wat ze kunnen betekenen voor de buurt.
- → Praktijk en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al mee?
- → Ingelezen zijn in de basisbegrippen van zorgzame buurten (zie kennis over visievorming).

Hoe kan je aan de slag gaan met dit hoofdstuk? :

- Als praktijkwerker is het belangrijk dat je goed zicht hebt op wat er volgens jou al leeft in de buurt. Over welke thema's weten we al iets? Welke moeten zeker nog opgezocht worden?
- Als beleidsmedewerker ga je hier effectief aan de slag met het opzoeken van kaartjes. Neem het reflectie- en terugkoppelingsdocument er terug bij. Zoek zeker alle informatie op en doe dit zo objectief mogelijk. Sta ook zeker stil bij eventuele beleidsplannen van de organisatie of gemeente. Zo kan je gevonden informatie aanvullen met informatie die er al eventueel is. (bv. een bevraging die jullie al deden, een doelstelling waar jullie al op inzetten ...) Koppel je bevindingen ook zeker terug naar de praktijkwerker!
- Ben je een procesbegeleider die dit hoofdstuk doorneemt om een workshop te begeleiden over de ruimtelijke omgevingsanalyse? Dan raden we je zeker aan alles goed door te nemen en veel te oefenen met het opstellen van de kaarten.

Denk goed na over volgende aspecten voor je aan de ruimtelijke omgevingsanalyse begint:

- Krijg je de tijd hiervoor?
- Heb je het mandaat gekregen?
- Ben je ingelezen in zorgzame buurten?

TIP

Je zal veel kaarten maken en informatie verzamelen in de volgende stappen. Tracht eerst een globaal beeld te schetsen en je niet te verliezen in details. Ga pas daarna meer in detail kijken op basis van de signaal-indicatoren.

TIP

Sommige gemeentes hebben een GIS-medewerker of – coördinator. GIS staat voor geografisch informatiesysteem. Deze medewerkers kunnen met bepaalde data aan de slag om gerichter kaarten te maken. Ga eens na in je gemeente of er iemand in dienst is die je kan bijstaan bij het maken van kaarten en bekijk samen welke kaarten er reeds beschikbaar zijn voor jouw gemeente.

TIP

Vul aan met data die je al ter beschikking hebt van je gemeente, gebruik Google Maps indien dit voor jou meer informatie oplevert. Ga te rade bij een GIS-Coördinator, neem het ruimtelijk structuurplan van je gemeente bij de hand of plan een overleg met Dienst Ruimte of Wonen.

Hoe cijfers opzoeken? Zie [Databanken toegelicht](#) ► over hoe de databanken te gebruiken.

1. De gemeente van bovenaf

1.1. Spreiding van inwoners

Deze indicator geeft aan hoeveel inwoners er per hectare wonen en signaleert of bewoners dicht of verder van elkaar wonen. Hiervoor surf je naar de ruimtemonitor van de Vlaamse overheid.

- Surf naar de [ruimtemonitor](#).
- Zoom in op jouw gemeente.
- Klik op 'Ruimte voor wonen'.
- Duid aan 'Inwonersdichtheid per ha - Vlaanderen'
 - Je kan linksboven op de webpagina kiezen voor het jaartal: 2013 of 2019. Op deze manier kan je ook vergelijken doorheen de tijd.

The screenshot displays the 'Ruimtemonitor' interface for Flanders. The left sidebar lists various spatial concepts under 'KAARTEN', with 'Ruimte voor wonen' circled in blue. An arrow points from this selection to the main content area, where 'Inwonersdichtheid per ha - Vlaanderen' is also circled in blue. Below it are other density indicators like 'inwoners per bewoond adrespunt per ha - Vlaanderen' and 'Huishoudensdichtheid per ha - Vlaanderen'. A legend on the right side shows a color scale for density, ranging from 0 (white) to 762 (dark red), with intermediate values at 1-30, 31-60, 61-120, and 121-240. The top of the interface shows the year 2019 selected.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.1. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

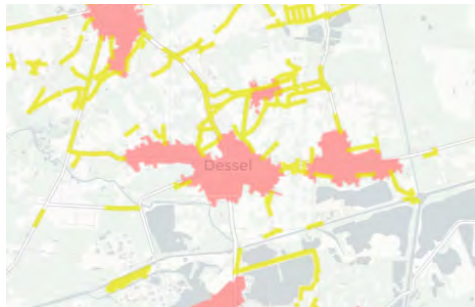

1.2. Linten, kernen of verspreide bebouwing

Via de [ruimtemonitor](#) kan je ook nog kijken naar kernen, linten en verspreide bebouwing.

- Selecteer 'Ruimtelijke kernbegrippen'.
- Zoom in op je gemeente.
- Klik op 'Kernen, linten, verspreide bebouwing in Vlaanderen'.
 - 'Toestand 2019' aan. Vervolgens springen de opties open.
 - Duidt 'kernen', 'linten' en 'verspreide bebouwing' aan.
- Een kern duidt op de mogelijkheid dat burens dichterbij elkaar wonen. In een verspreide bebouwing is dit minder.

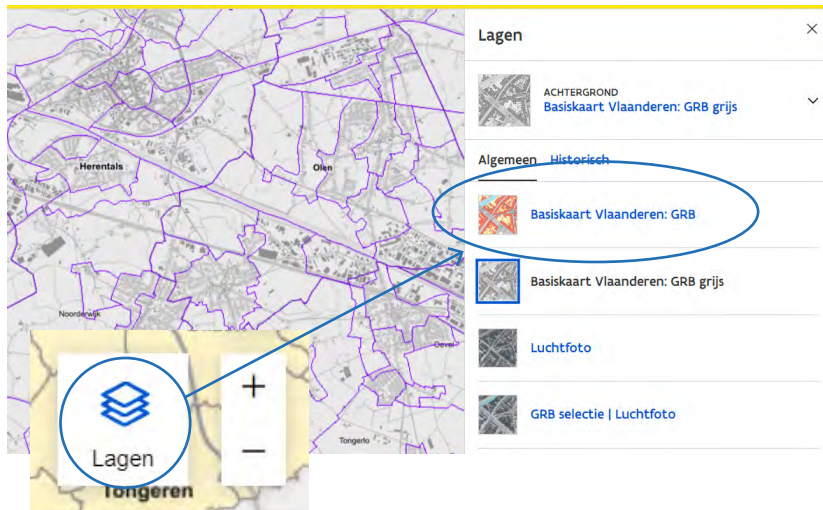
Via [deze link](#) komt je rechtstreeks uit op de juiste gegevens.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.2.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

The screenshot shows the Ruimtemonitor interface. On the left, the 'KAARTEN' menu is visible, with 'Ruimtelijke kernbegrippen' highlighted. The main map area shows a spatial analysis of Dessel, with red areas representing cores and yellow lines representing linear development. A legend on the right side of the map identifies the colors: red for 'kernen 2019', yellow for 'Linten 2019', and grey for 'Verspreide Bebouwing 2019'. The interface also includes a search bar and a 'Periode' dropdown menu.

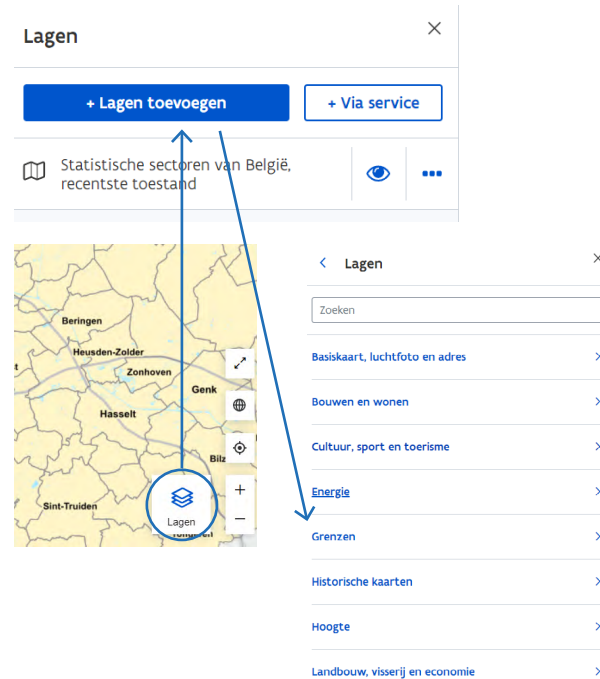

1.3. Spreiding van woningen

Maak [via deze link](#) eerst een basiskaart. We maken de basiskaart met de grenzen en statistische sectoren van de gemeente.

Vervolgens kunnen we ook op deze basiskaart de buurten van bovenaf analyseren. Om op de basiskaart te bekijken welke buurten kernen zijn en welke bestaan uit lintbebouwing of verspreide bebouwing, veranderen we de achtergrond van de kaart. Ga naar 'Lagen toevoegen'.

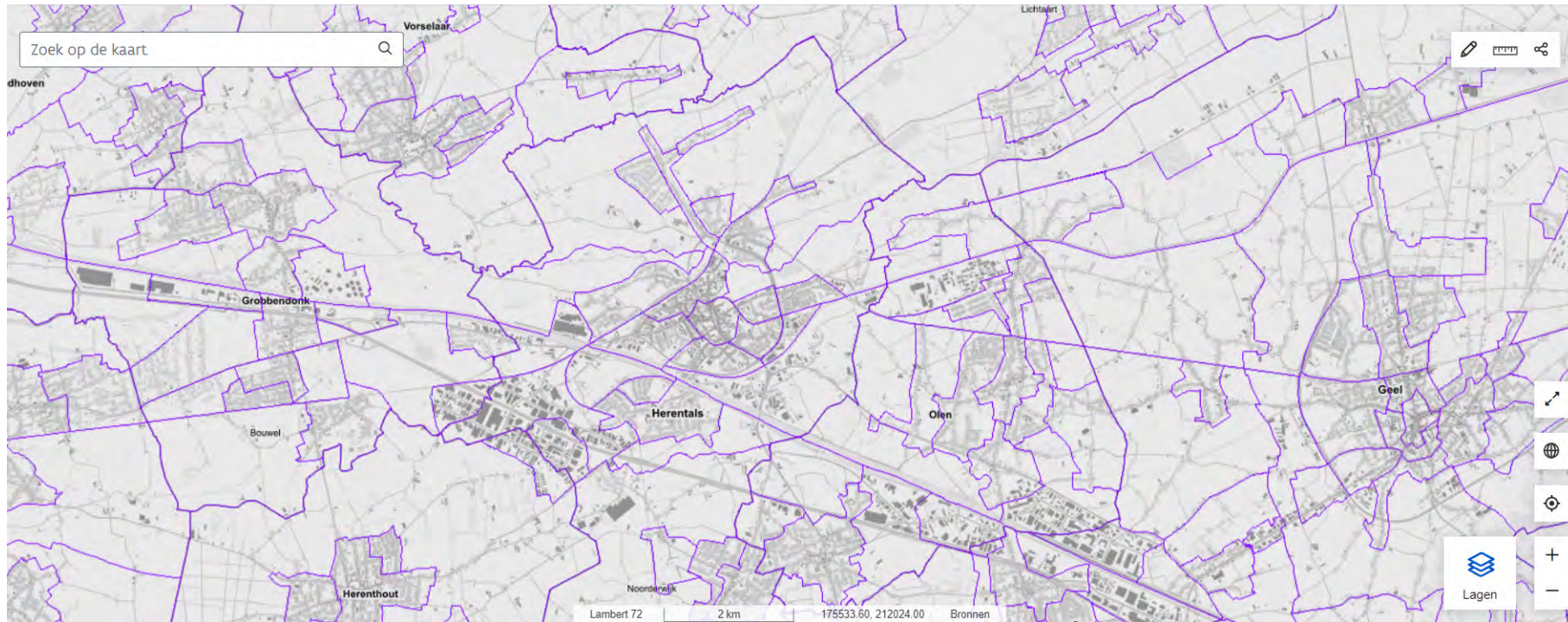
- Klik rechts onderaan op 'Achtergrond'.
- Duid aan: Basiskaart Vlaanderen: GRB grijs.
- Op deze manier kan je al zien waar er kernen, linten en verspreide bebouwing is.

Statistische sectoren zien?

- Klik op Lagen.
- Klik vervolgens op 'Lagen toevoegen' en op 'Grenzen'.
- Helemaal onderaan vind je 'statistische sectoren van België, recentste toestand'.
- Zoom in op de kaart om de grenzen te zien verschijnen.
- Bekijk vervolgens de patronen binnen de statistische sectoren van jouw gemeente.

Wat valt je op? Welke buurten kennen een verspreide bebouwing, vooral lintbebouwing of zijn eerder kernen? Noteer dit in je reflectie- en terugkoppelingsdocument.

TIP

Bewaar het overzicht. Indien je te ver inzoomt op de kaarten, riskeer je dat alles op verspreide bebouwing lijkt terwijl het om een kern kan gaan.

Als je te ver uitzoomt, valt de achtergrond weg.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 1.3. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

2. Fysieke omgeving van mijn buurt

2.1. Luchtkwaliteit

- Surf naar [leefkwaliteit Vlaanderen](#).
- Druk op 'Luchtkwaliteit'.
- Selecteer 'Stikstofdioxide'.

Of klik op [deze link](#) om rechtstreeks op de kaart uit te komen.

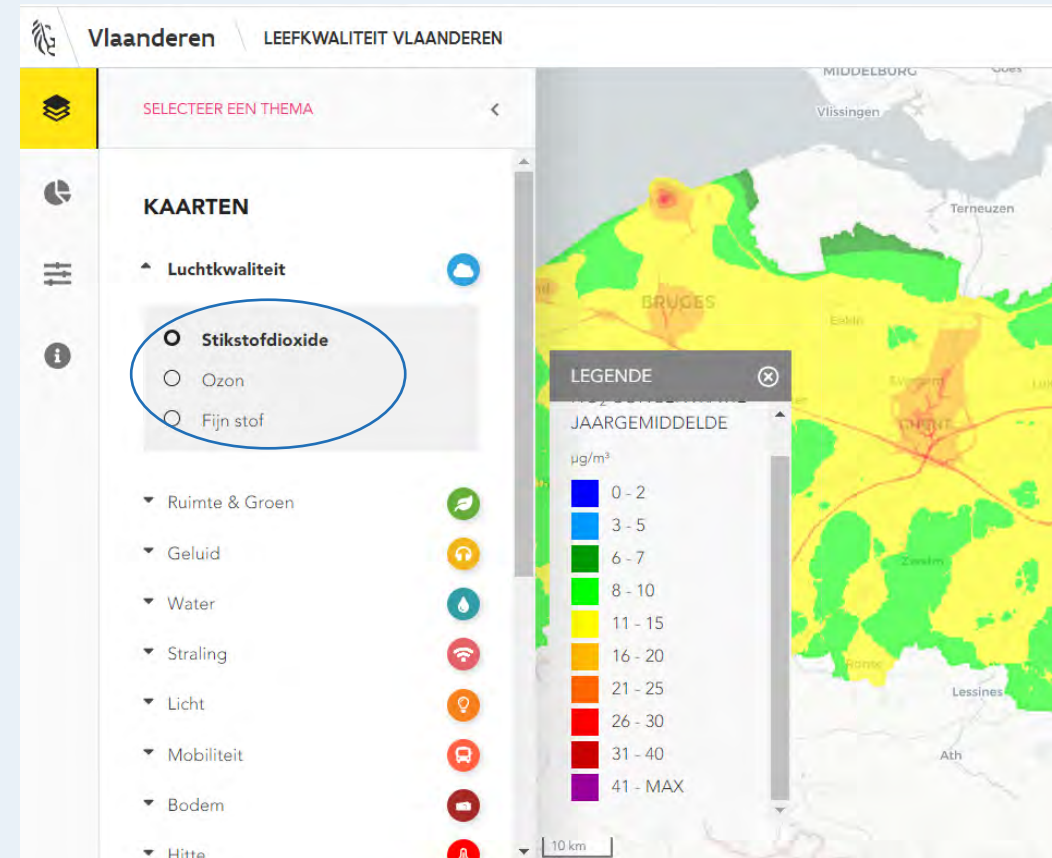
Wil je meer weten over de invloed van stikstof op de gezondheid van buurtbewoners?

Neem zeker een kijkje naar volgende link:

<https://www.zorg-en-gezondheid.be/e-his>

Scrol naar beneden naar de environment health impact simulator.

Hier klik je op NO₂ en vul je je eigen gemeente in. Druk hierna op enter. Anders komt je gemeente niet tevoorschijn!

Vlaanderen | LEEFKWALITEIT VLAANDEREN

ANALYSE Hier kan u meerdere gemeenteprofielen met elkaar vergelijken.

Gemeente/stad: Zoek naar een stad of geme...

Thema: Luchtkwaliteit

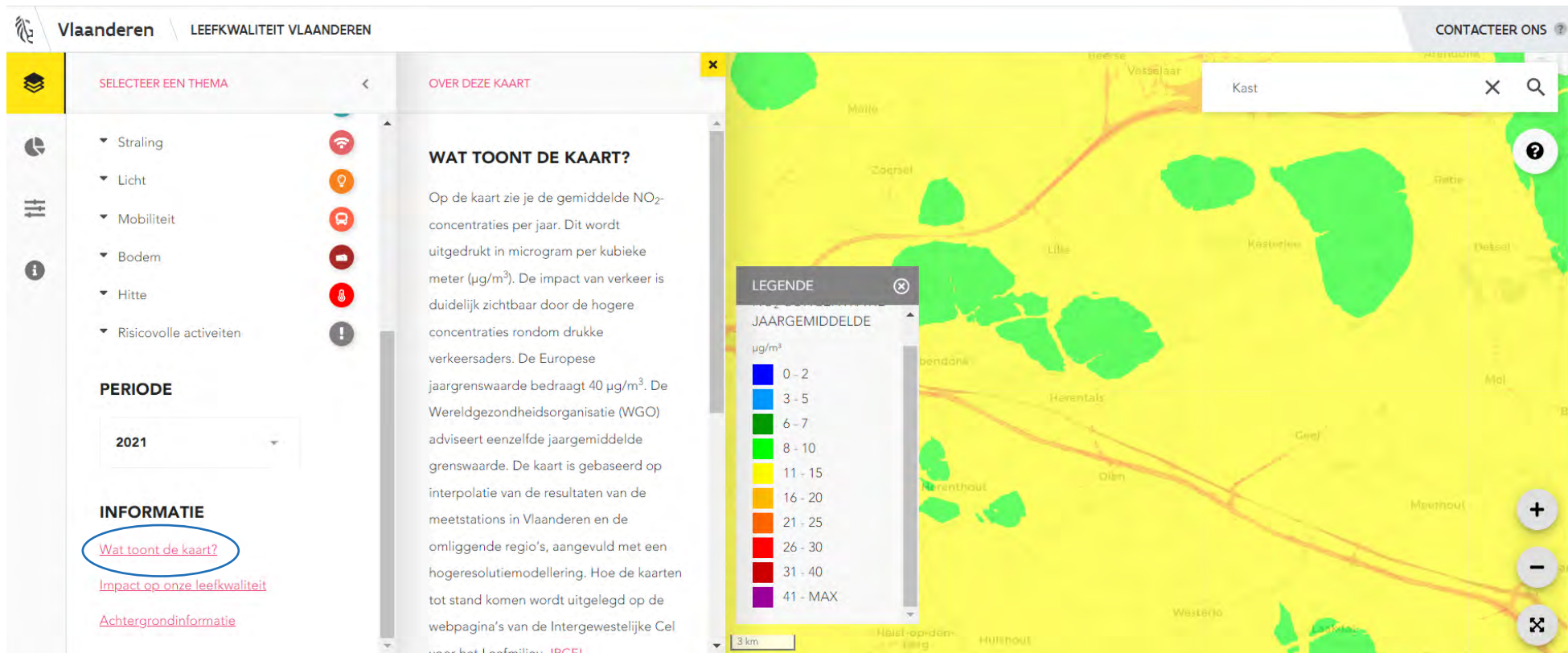
Indicator: Stikstofdioxide

Jaar: 2021

VOEG TOE +

Zoek een gemeente

- Onder het symbooltje kaarten, is er een symbool analyse.
- Zoek jouw gemeente hierin op, duidt aan welk thema en welke jaar je wil opzoeken.
- Bekijk vervolgens afzonderlijk: stikstofdioxide, ozon en fijn stof. Je kan onder de prent kijken naar de legende voor interpretatie van de gegevens.

- Wil je weten wat de kaart toont, klik onderaan op 'Wat toont de kaart' voor meer informatie.
- Tracht in je rapport neer te schrijven waar de luchtkwaliteit goed of slecht is. Een algemeen beeld schetsen over de luchtkwaliteit is het belangrijkste. Indien nodig kan je uitsplitsen naar de verschillende elementen (stikstofdioxide, ozon, fijn stof).

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 2.1.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

2.2. Geluidsbelasting

- Surf naar [Leefkwaliteit Vlaanderen](#) .
- Druk op 'Geluid'.
- Selecteer 'Wegverkeer'.
- Indien nodig bekijk je ook 'Spoorverkeer', 'Luchtvaart' en 'Stiltegebieden'.

Wil je weten wat de kaart toont, klik onderaan op 'Wat toont de kaart' voor meer informatie.

Klik [hier](#) rechtstreeks voor de kaart van het geluid van het wegverkeer.

Klik [hier](#) voor de kaart van het geluid van het spoorverkeer.

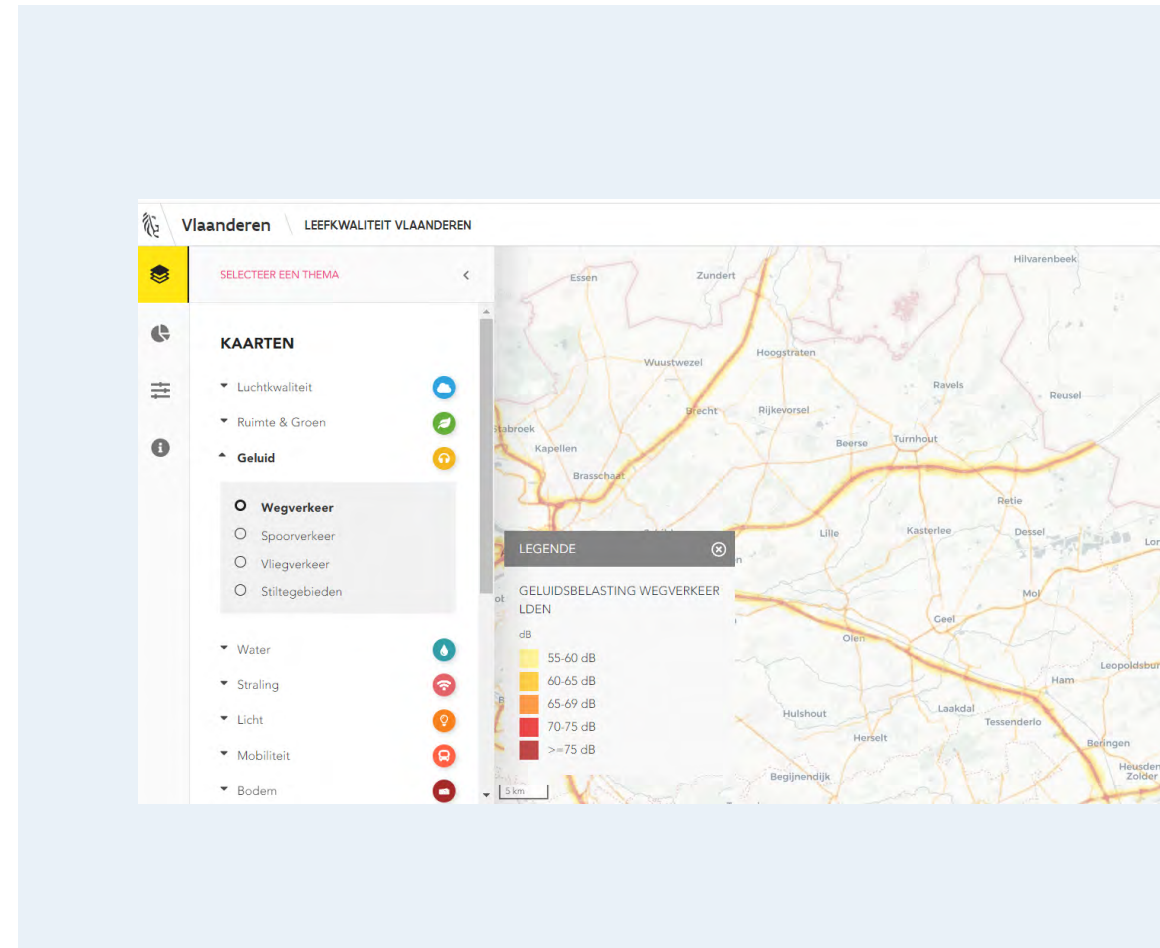
Wil je meer weten over de invloed van geluidsbelasting op de gezondheid van buurtbewoners?

Neem zeker een kijkje naar volgende link:

<https://www.zorg-en-gezondheid.be/e-his>

Scrol naar beneden naar de environment health impact simulator.

Hier klik je op geluid en vul je je eigen gemeente in.
Druk zeker op enter.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 2.2.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

2.3. Hittestress

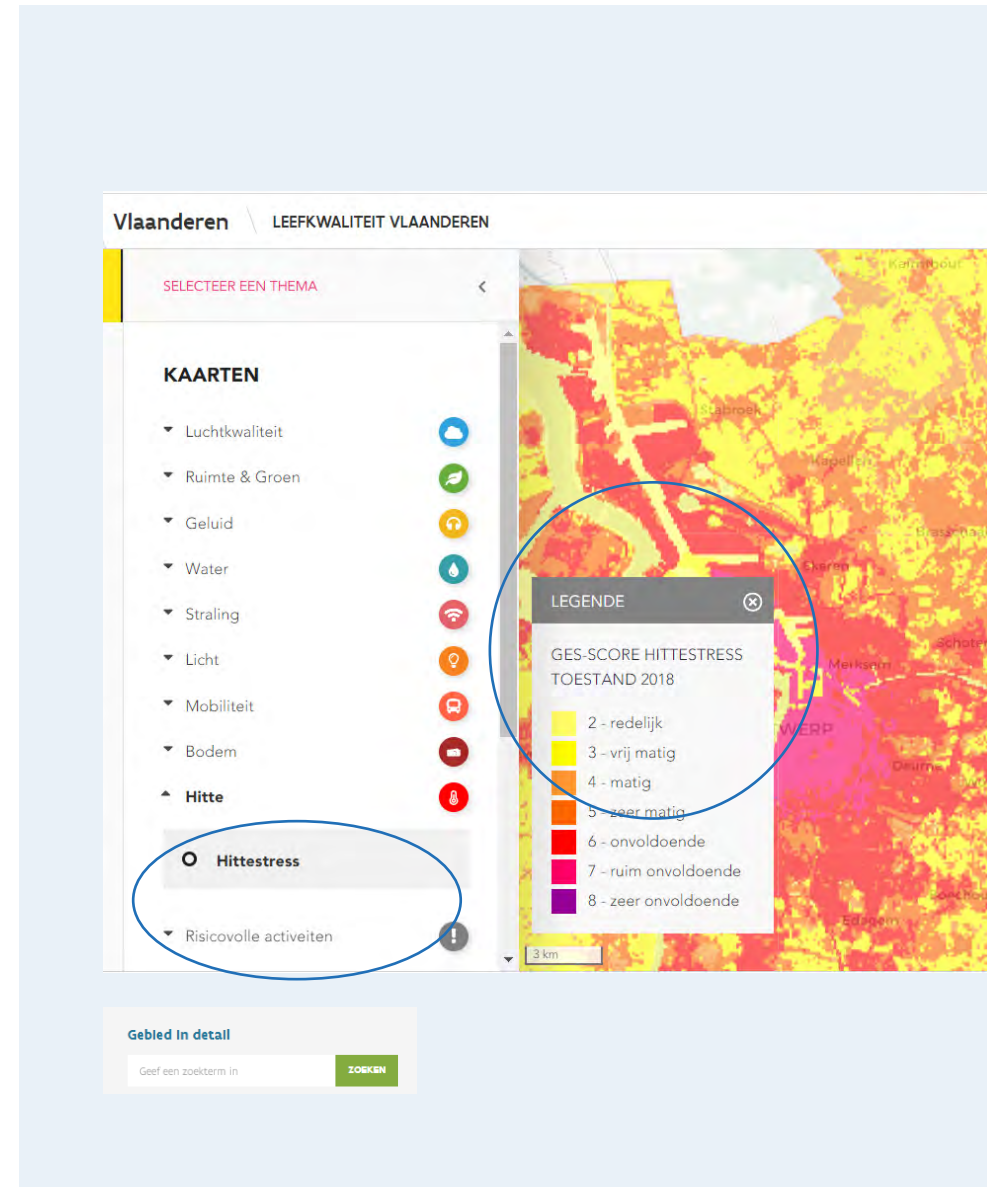
- Surf naar [Leefkwaliteit Vlaanderen](#) .
- Druk op 'hitte'.
- GES staat voor Gezondheid Effecten Screening score en is gebaseerd op het aantal hittegolfgraaddagen in 2018.
- Op deze manier kom je te weten hoe de hitte een impact heeft op de buurtbewoners. Voor meer informatie, klik onderaan op 'wat toont de kaart'.

Via deze [link](#) kom je rechtstreeks op de kaart uit.

Via volgende link kan je een kwetsbaarheidshittekaart van jouw gemeente/buurtten opvragen:

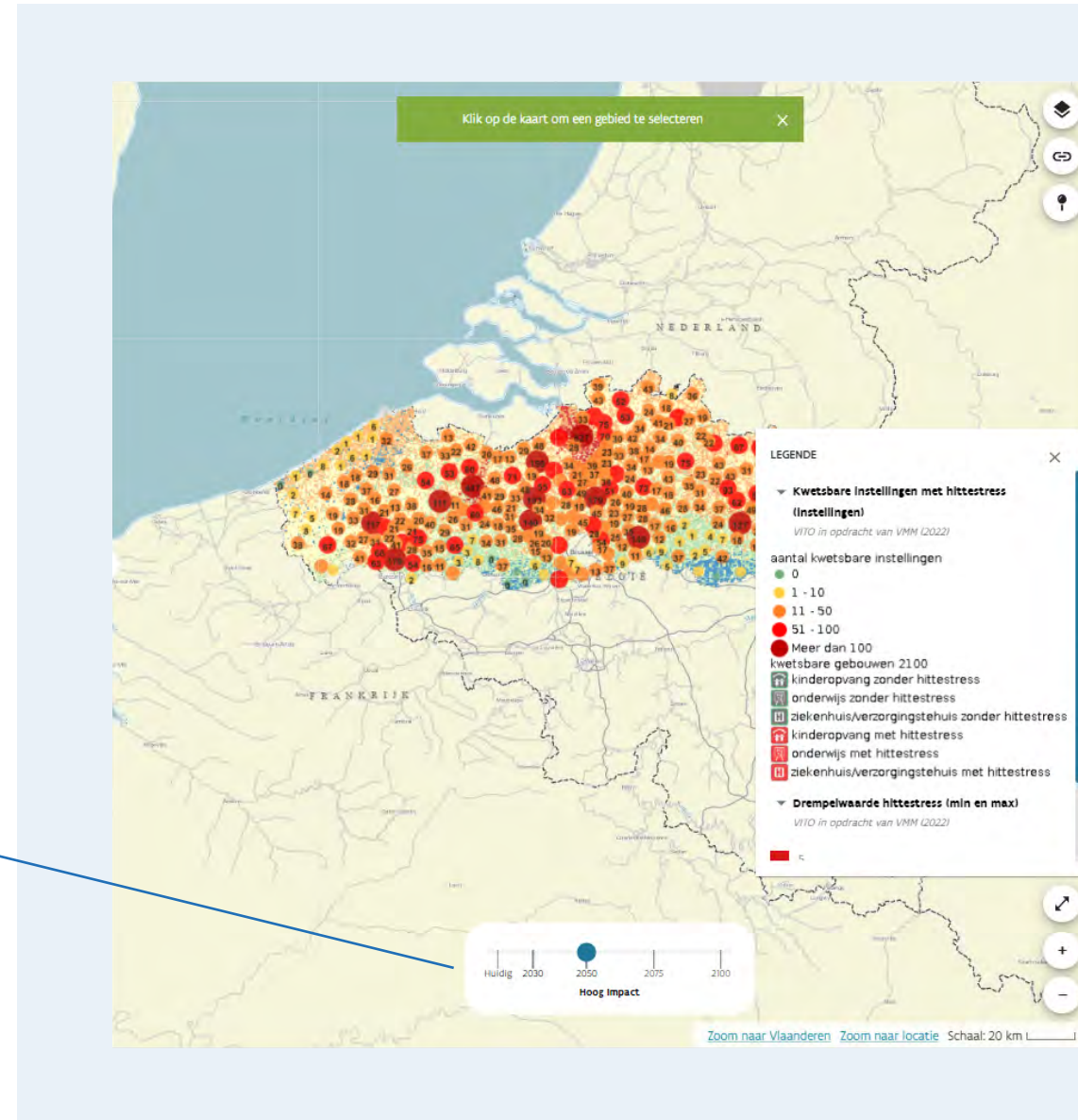
<https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/hittekwetsbaarheidskaarten>

De uitleg over deze kaart vind je op de pagina zelf terug.

Buurtanalyse ► Ruimtelijke omgevingsanalyse

- Surf naar het [klimaatportaal Vlaanderen](#) .
- Hier krijg je zicht op kwetsbare instellingen, zoals kinderopvang en ziekenhuizen, die de impact van de hitte in jouw gemeente/wijk voelen.
- Geef jouw gemeente in de zoekbalk in. Wacht tot deze verschijnt en klik deze aan in de zoekbalk. Druk dan op zoeken. Anders vindt deze de gemeente niet.
- Vervolgens wordt jouw gemeente afgebakend.
- Wil je inzoomen op een specifieke wijk? Klik dan 'wijk' i.p.v. gemeente aan.
- Vervolgens zoom je in op de kaart en klik je de gewenste wijk aan.
- Onderaan de kaart vind je een balkje waarbij je de impact voor nu, voor in 2030, 2050, 2075 en 2100 kan aanduiden. Let op dat dit op 'huidig' ingesteld staat als je de impact voor nu wil weten.

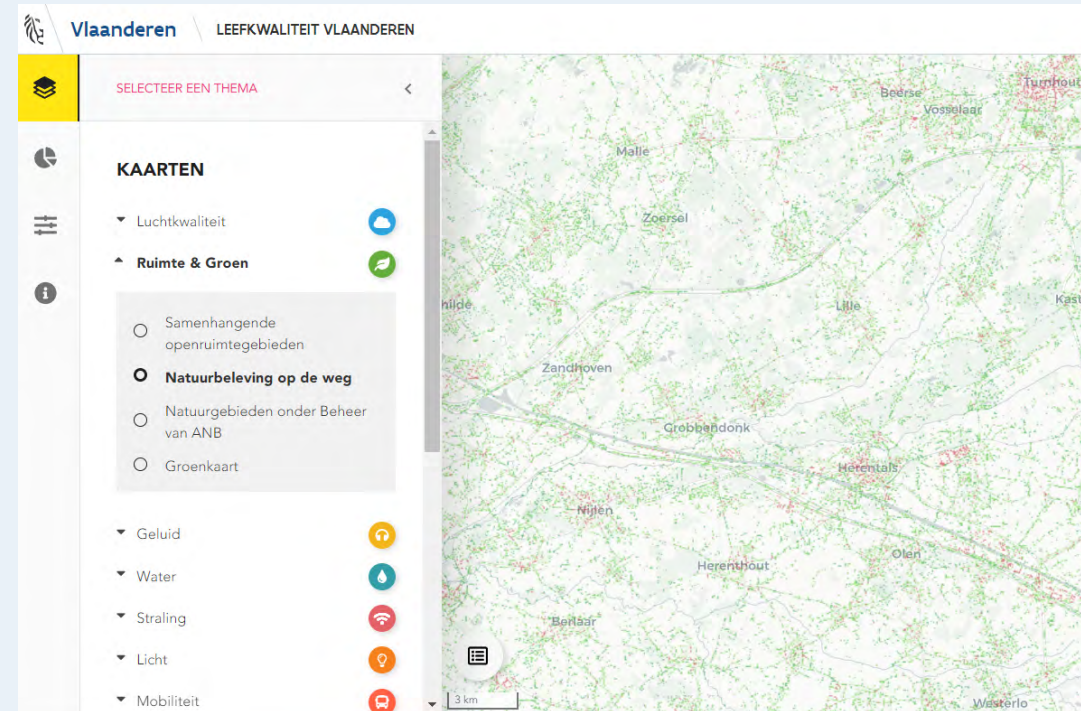
2.4. Groene (speel)ruimtes

- Surf naar [Leefkwaliteit Vlaanderen](#).
- Druk op 'Ruimte en Groen'.
- Selecteer 'Groenkaart' en / of 'Natuurbeleving op de weg'.

Wil je weten wat de kaart toont, klik onderaan op 'Wat toont de kaart' voor meer informatie.

Via deze [link](#) kom je rechtstreeks op de groenkaart uit.

Via deze [link](#) kom je rechtstreeks op de kaart met natuurbeleving uit.

Vlaanderen | GEOPUNT

AANMELDEN MIJN BURGERPROFIEL HULP NODIG ?

GEOPUNT ◇ Algemene kaart Menu

Zoek op de kaart

Lagen

Natuur en milieu

Jacht

Landinrichting

Landschap

Milieu

Natuur

Riolering

Water

Vrij toegankelijke zones en speelzones in bossen en natuurdomeinen

- Surf naar www.geopunt.be of klik [hier](#).
- Maak de basiskaart met de grenzen van de gemeente en de statistische sectoren.
- Selecteer 'lagen toevoegen'.
- Selecteer 'Natuur en Milieu'.
- Selecteer 'Vrij toegankelijke zones en speelzones in bossen en natuurdomeinen'. Dit staat helemaal onderaan.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 2.4.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

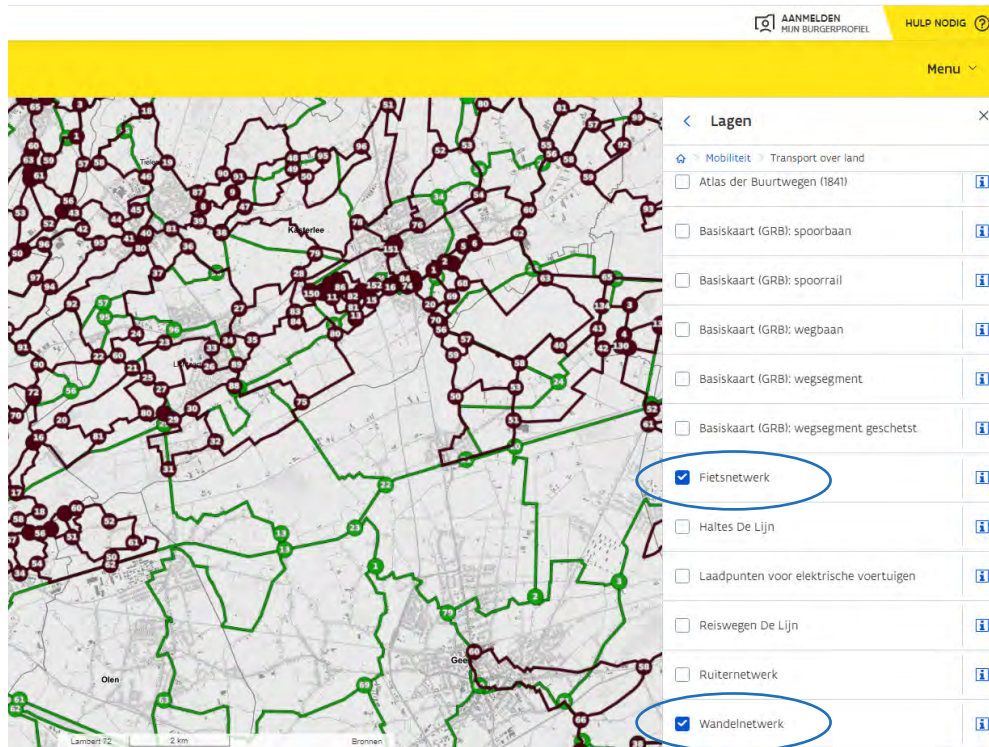
2.5. Mobiliteit

- Surf naar www.geopunt.be
- Maak de basiskaart met de grenzen van de gemeente en de statistische sectoren.
- Selecteer 'Lagen toevoegen'.
- Selecteer 'Mobiliteit' en vervolgens 'transport over het land'.
- Selecteer onderaan 'Haltes De Lijn' en 'Reiswegen De Lijn'.

TIP

Voor een grondige analyse van het aanbod van bussen kijk je best ook naar de frequenties waarop de bussen passeren. Passeren de bussen 1 keer of meerdere malen per uur? Gaat het om een belbus? Deze informatie vind je op www.delijn.be/nl/haltes

The image displays two screenshots of the GEOPUNT web application interface. The top screenshot shows the 'Lagen' (Layers) menu on the right side of the map, with 'Transport over water' selected and circled in blue. The bottom screenshot shows the same interface, but with 'Haltes De Lijn' and 'Reiswegen De Lijn' selected and circled in blue. The map in the background shows a network of blue lines and dots representing bus routes and stops in the Flanders region.

→ Je kan hier ook het fietsnetwerk en het wandelnetwerk vinden. Selecteer daarvoor 'Fietsnetwerk' of 'Wandelnetwerk'.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 2.5. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

Denk zeker terug aan het **STOP-principe** 🚫: zet de buurt aan tot gezond gedrag? Met andere woorden kunnen mensen zich verplaatsen met het openbaar vervoer, te voet of met de fiets? Of is een privévoertuig de makkelijkste vervoersmogelijkheid?

Ben je ook benieuwd naar de gezondheidsimpact van de mobiliteit in jouw gemeente? Neem zeker een kijkje op: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/luchtverontreiniging-en-geluid-gezondheidsimpact-mobiliteit> 📄

Duid jouw gemeente aan in de tool en scrol doorheen de resultaten!

Ook benieuwd naar wagenbezit?

- Surf naar [Provincies in cijfers](#) .
- Klik links bij de inhoudstafel op 'Mobiliteit en verkeersveiligheid'.
- Klik op 'Mobiliteit', 'Toegang tot vervoersmodi', en klik op 'wagenbezit door huishoudens'.
- Klik vervolgens op 'Wagens per 100 huishoudens'.
- Duid jouw gemeente aan. Je kan uitsplitsen naar statistische sectoren.
- Of klik op [deze link](#) om er rechtstreeks op uit te komen en pas aan naar jouw gebied.

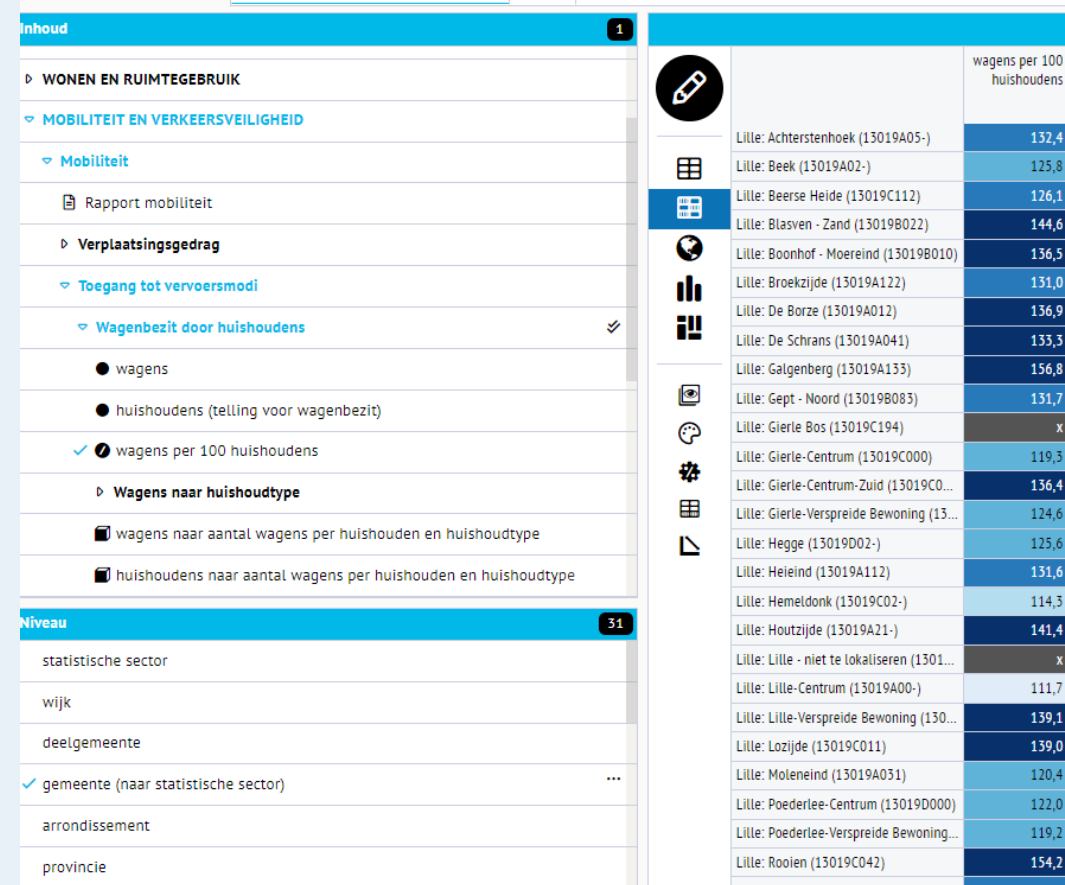
TIP

Vergeet zeker niet te vergelijken met het gemiddelde van de eerstelijnszone!

TIP

Het gaat om wagens per huishouden. Dit kan over een alleenstaande ouder gaan, maar evenzeer een gezin met 4 kinderen. Deze interpretatie wordt niet weergegeven bij de cijfers.

Een cijfer hoger dan 100% duidt op meer dan 1 wagen per huishouden.

The screenshot shows the 'Inhoud' (Table of Contents) and 'Niveau' (Level) sections on the left, and a table of car ownership data on the right. The table lists various municipalities and their corresponding car ownership rates per 100 households.

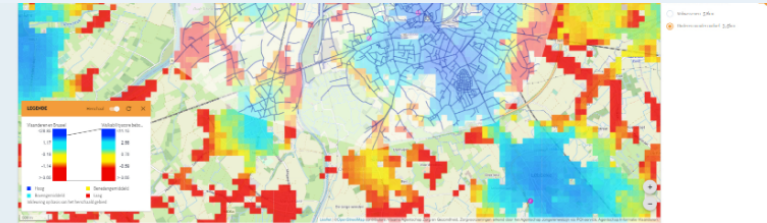
	wagens per 100 huishoudens
Lille: Achterstenhoek (13019A05-)	132,4
Lille: Beek (13019A02-)	125,8
Lille: Beerse Heide (13019C112)	126,1
Lille: Blasven - Zand (13019B022)	144,6
Lille: Boonhof - Moereind (13019B010)	136,5
Lille: Broekzijde (13019A122)	131,0
Lille: De Borze (13019A012)	136,9
Lille: De Schrans (13019A041)	133,3
Lille: Galgenberg (13019A133)	156,8
Lille: Gept - Noord (13019B083)	131,7
Lille: Gierle Bos (13019C194)	x
Lille: Gierle-Centrum (13019C000)	119,3
Lille: Gierle-Centrum-Zuid (13019C0...)	136,4
Lille: Gierle-Verspreide Bewoning (13...)	124,6
Lille: Hegge (13019D02-)	125,6
Lille: Heleind (13019A112)	131,6
Lille: Hemeltonk (13019C02-)	114,3
Lille: Houtzijde (13019A21-)	141,4
Lille: Lille - niet te lokaliseren (1301...)	x
Lille: Lille-Centrum (13019A00-)	111,7
Lille: Lille-Verspreide Bewoning (130...)	139,1
Lille: Lozijde (13019C011)	139,0
Lille: Moleneind (13019A031)	120,4
Lille: Poederlee-Centrum (13019D000)	122,0
Lille: Poederlee-Verspreide Bewoning...	119,2
Lille: Rooien (13019C042)	154,2

2.6. Walkability

De walkabilityscore helpt ons bij het analyseren van bereikbaarheid van een buurt. De tool bundelt drie aspecten in één score: de functiemix, de woondichtheid en de stratenconnectiviteit [118].

- Woondichtheid: het aantal inwoners per oppervlakte (zie ook de spreiding van de buurt).
- Functiemix: de mate waarin verschillende functies en voorzieningen aanwezig zijn binnen een bepaald gebied. Hoe beter de mix per oppervlakte, hoe hoger de score.
- Stratenconnectiviteit voor voetgangers en fietsers: het gemak waarmee je je van punt A naar punt B kunt verplaatsen. Hoe meer bewandelbare kruispunten er per oppervlakte zullen zijn, hoe hoger de score op stratenconnectiviteit.
- Surf naar <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/walkability-tool>.
- Druk op 'Open de Tool'.

Via deze [link](#) kom je rechtsreeks uit op de walkabilityscoretool.

Wandelbereik (binnenste perimeter) en fietsbereik (buitenste perimeter) voor minder mobiele ouderen, bekeken vanuit een woonzorgcentrum in Dendermonde

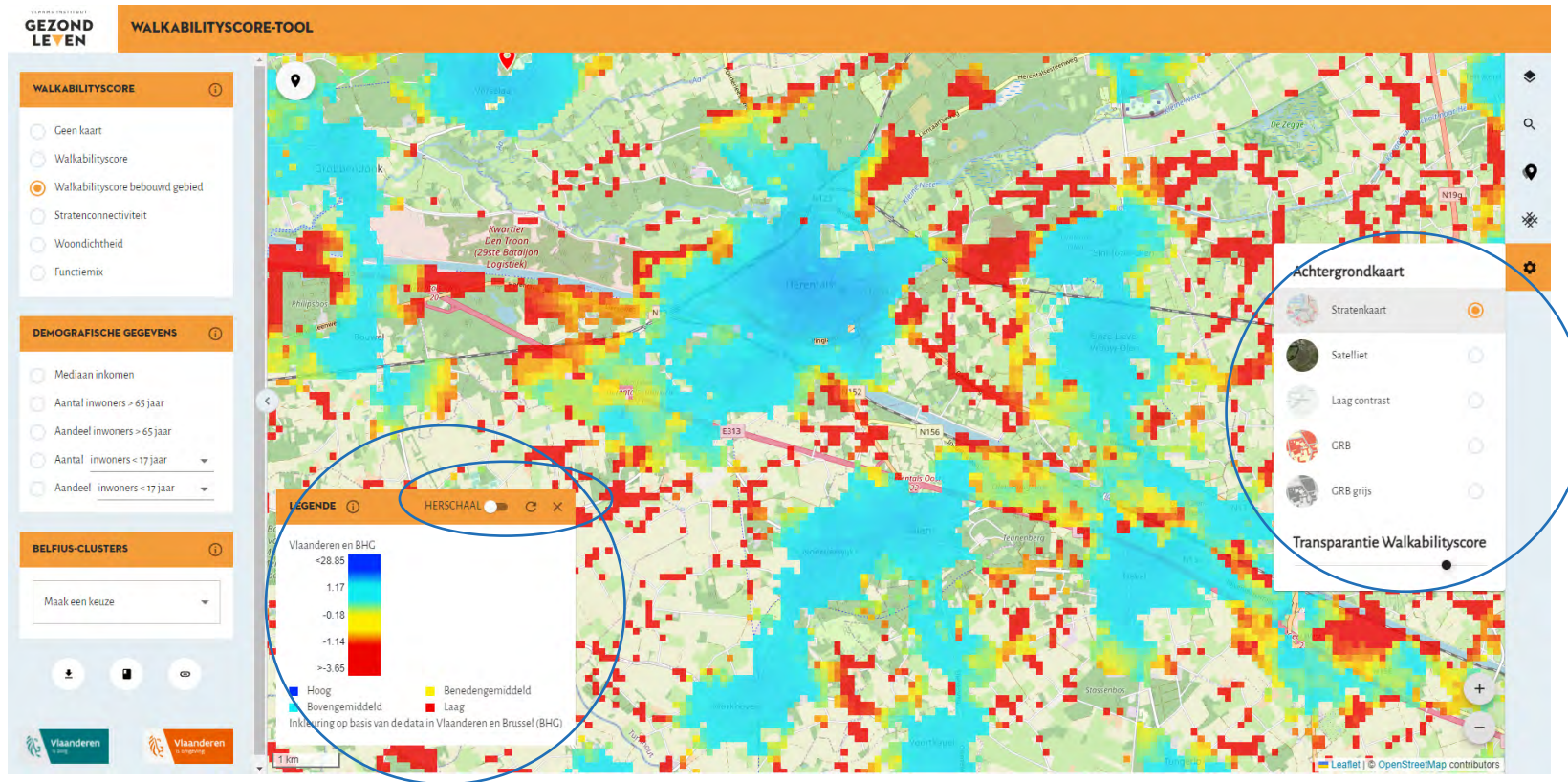
De walkabilityscore bundelt drie aspecten: de functiemix, de woondichtheid en de stratenconnectiviteit. De functiemix kijkt of en hoe de functies en voorzieningen in de buurt gecombineerd zijn, en of er een goede mix is van kantoren, ontspanningsmogelijkheden, scholen, winkels, sportvoorzieningen en groen ... De woondichtheid focust op het aantal inwoners per oppervlakte. En de stratenconnectiviteit geeft aan of de straten goed verbonden zijn met elkaar. Aan de hand van een berekening van deze drie aspecten krijg je een score voor elke hectarecel in Vlaanderen en Brussel: de walkabilityscore.

Je kan analyses maken, kaarten met extra informatie opladen én het wandel- en fietsbereik van een specifieke doelgroep visualiseren, van eender welke locatie.

De walkabilityscore-tool is een viewer die je helpt om op een eenvoudige wijze kaarten te bekijken en scores te visualiseren, zonder de hulp van een data- of GISexpert. Zo kan je zelf aan de slag met info die jij belangrijk vindt.

OPEN DE TOOL

De tool werkt best als je hem opent in Google Chrome.

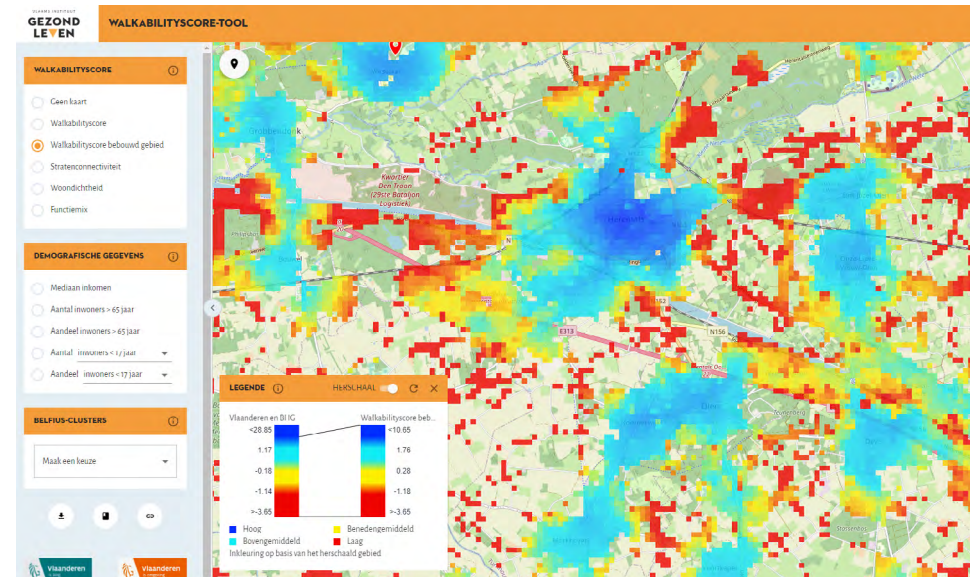
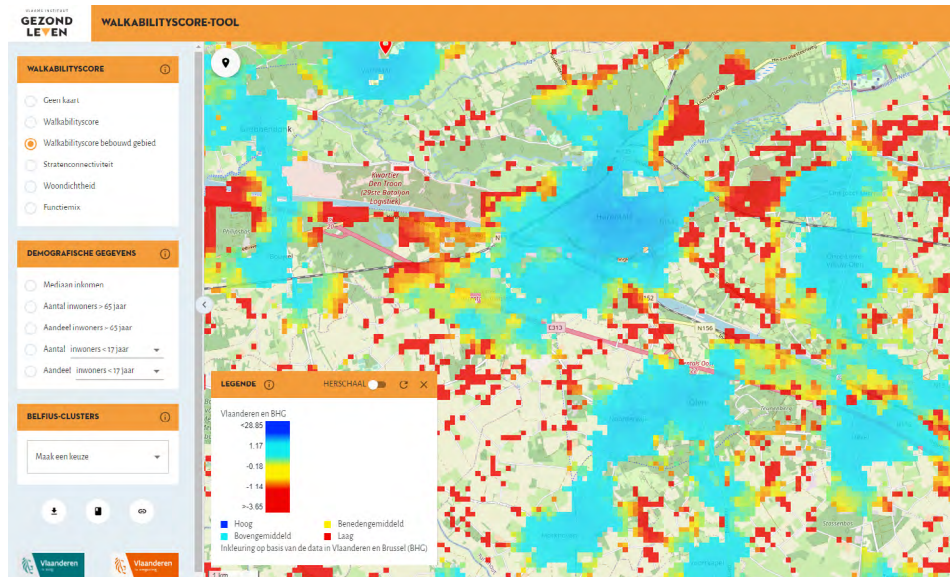
→ Zoek je gemeente door in te zoomen.

→ Pas je achtergrond aan.

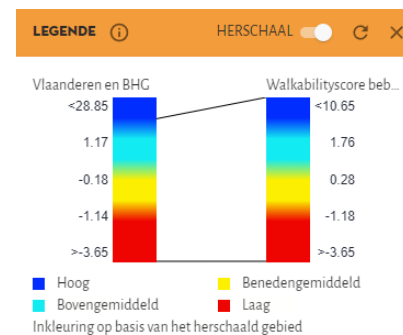
De tool geeft je nu een indicatie van de walkability van het gebied. Hoe hoger de score, hoe beter de walkability van de buurt. Je kan je buurt vergelijken met Vlaanderen en Brussel. Door op 'Herschaal' te klikken, zal de tool de scores van het getoonde gebied herschalen. Zo vergelijk je niet meer met

Vlaanderen en Brussel, maar zie je binnen je gemeente welke gebieden er de beste walkabilityscore hebben. Wees alert wanneer je herschaalt. Het gebied met de beste walkabilityscore na herschaling kan nog altijd een hele lage score hebben in vergelijking met bijvoorbeeld steden.

Buurtanalyse ▶ Ruimtelijke omgevingsanalyse

Op bovenstaande kaarten zie je twee keer de walkabilityscore voor de regio van Herentals. De eerste kaart geeft het gebied zonder herschaling weer. Je ziet dat de walkabilityscore iets hoger is in vergelijking met Vlaanderen. In de tweede kaart hebben we het gebied herschaald. Nu laat de kaart de walkabilityscore zien voor het getoonde gebied. Hier zie je dat de gebieden donkerblauw kleuren. Deze gebieden hebben de hoogste walkabilityscore van het getoonde gebied. Je ziet in de linkerkolom hoe je dit kan vergelijken met de rest van Vlaanderen.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 2.6. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

3. De sociale infrastructuur in mijn buurt

3.1. Vrije tijd

- Surf naar www.geopunt.be.
- Maak de basiskaart met de grenzen van de gemeente en de statistische sectoren.
- Druk rechts op 'lagen toevoegen'.
- Klik op 'cultuur, sport en toerisme'.

The screenshot shows the Geopunt.be web application interface. On the left, a map of Belgium is displayed with various municipalities labeled, including Hoogstraten, Turnhout, Zoersel, Herentals, Geel, Mol, Lier, Westerlo, Heist-op-den-Berg, Aarschot, Diest, Leuven, Tienen, Sint-Truiden, and Overijse. On the right, a sidebar menu titled 'Lagen' is open, listing various categories: Basiskaart, luchtfoto en adres; Bouwen en wonen; Cultuur, sport en toerisme (highlighted with a blue circle); Energie; Grenzen; Historische kaarten; Hoogte; Landbouw, visserij en economie; Maritiem; Mobiliteit; and Natuur en milieu. A search bar is visible at the top of the sidebar.

Hierdoor krijg je zicht op volgende infrastructuur

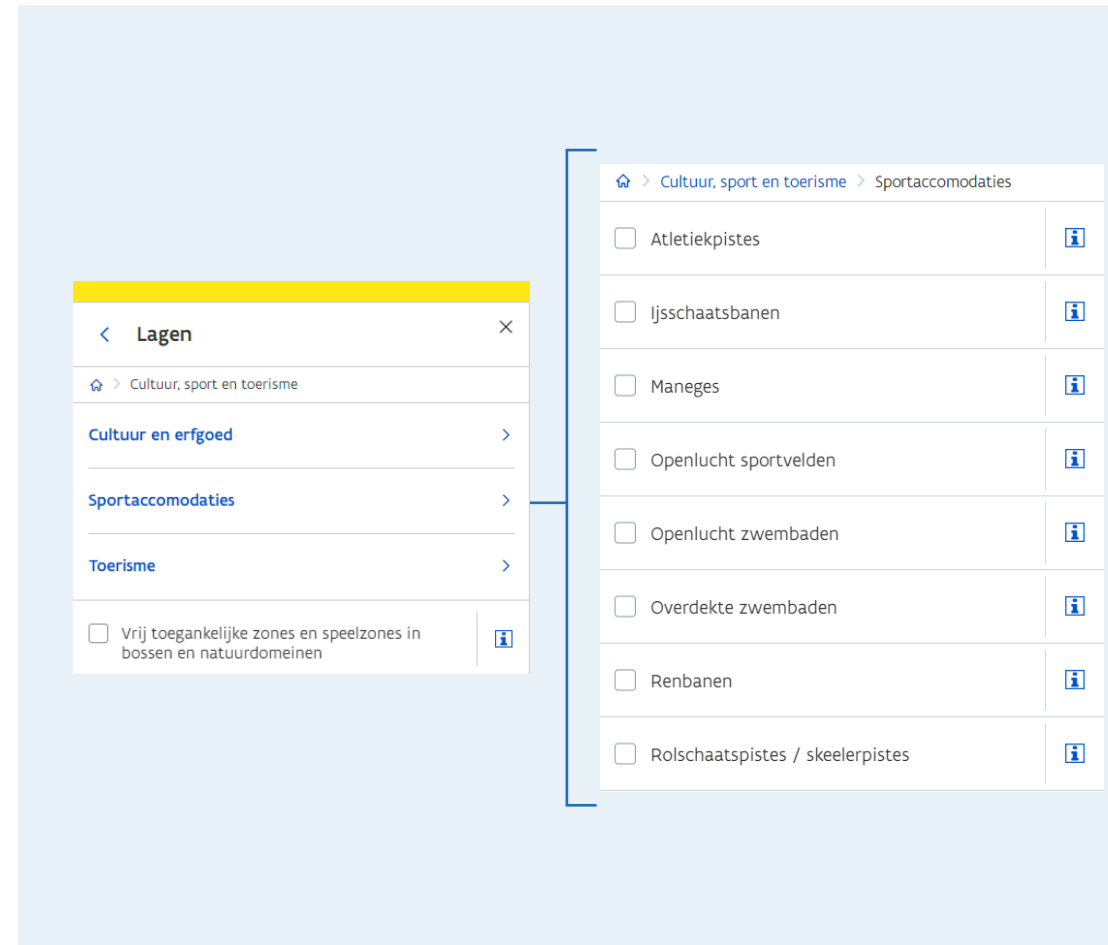
- Sportaccommodatie.
- Toeristische recreatieve routes (indien van toepassing).
- Toeristisch verblijf of dienst (indien van toepassing).
- Wandelnetwerken en fietsnetwerken.
- Culturele locaties of erfgoed.
- Klik door op wat je graag in kaart brengt.

TIP

Vraag aan je GIS-medewerker of hij zicht heeft op openbare toiletten, zitbanken en/of picknickbanken in de buurt. Sommige gemeenten beschikken hierover. Bovendien zorgt dit voor meer toegankelijkheid van sociale en toeristische infrastructuur. Zo kunnen personen rusten of naar het wc gaan indien nodig.

TIP

Vul deze informatie zeker aan door eens op Google Maps te kijken. Hier kan je onder andere de bib, verenigingen e.d. in kaart brengen.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 3.1.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

4. De basisvoorzieningen in mijn buurt

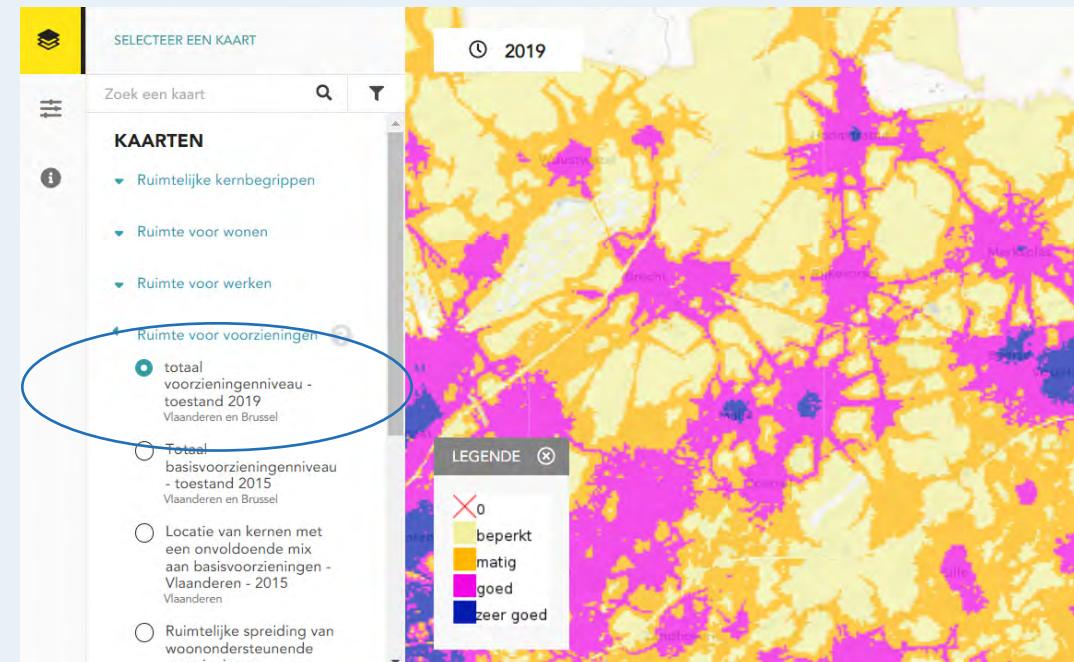
4.1. Voorzieningsniveau

In deze stap in de analyse ga je na of er veel voorzieningen zijn en waar die gelegen zijn.

- Surf naar [de ruimtemonitor](#).
- Klik op 'ruimte voor voorzieningen'.
- Duid aan: 'Totaal voorzieningsniveau – toestand 2019'.

Of klik op [deze link](#) om rechtstreeks op het kaartje uit te komen.

Uit deze kaart weet je welke gebieden een goed voorzieningsniveau hebben, maar je weet nog niet welke voorzieningen er zijn.

TIP

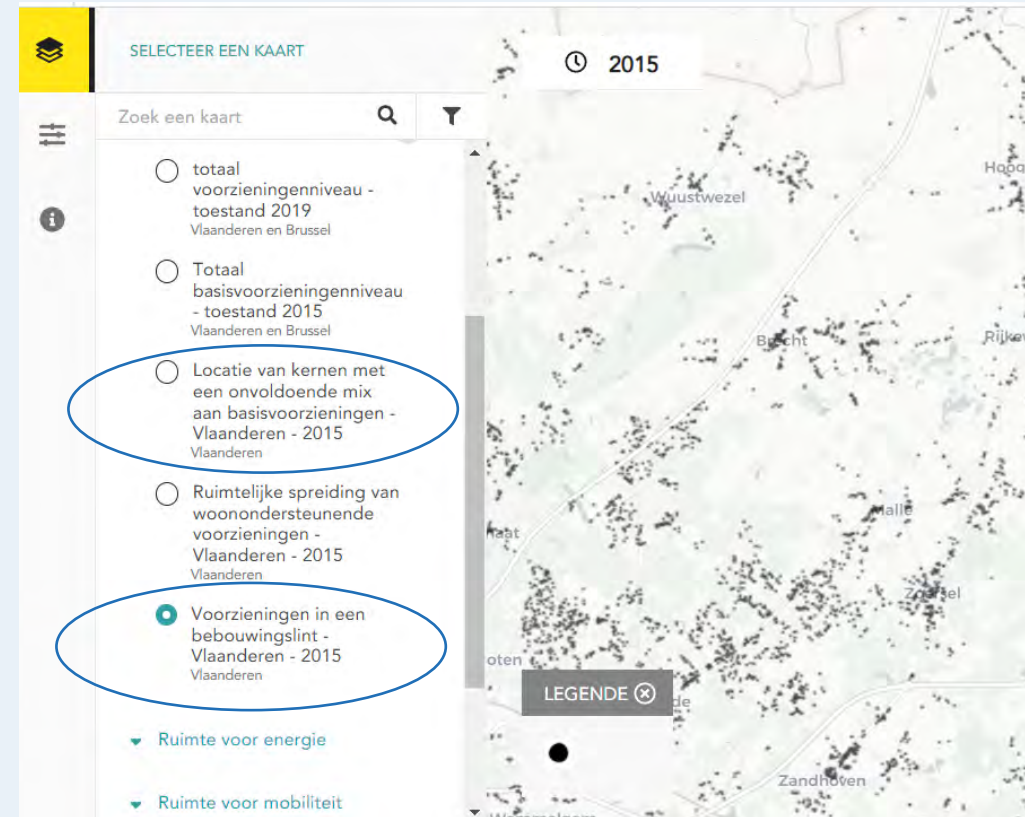
Ook interessant om te bekijken:

- [Locatie van kernen met een onvoldoende mix aan basisvoorzieningen - Vlaanderen - 2015'](#)
- ['Voorzieningen in een bebouwingslint'](#)

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 4.1.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

4.2. Basisvoorzieningen in de buurt

Aan de hand van volgende kaartje kan je enkele basisvoorzieningen in kaart brengen.

- Surf naar www.geopunt.be of klik [hier](#) ↗.
- Maak de basiskaart met de grenzen van de gemeente en de statistische sectoren.

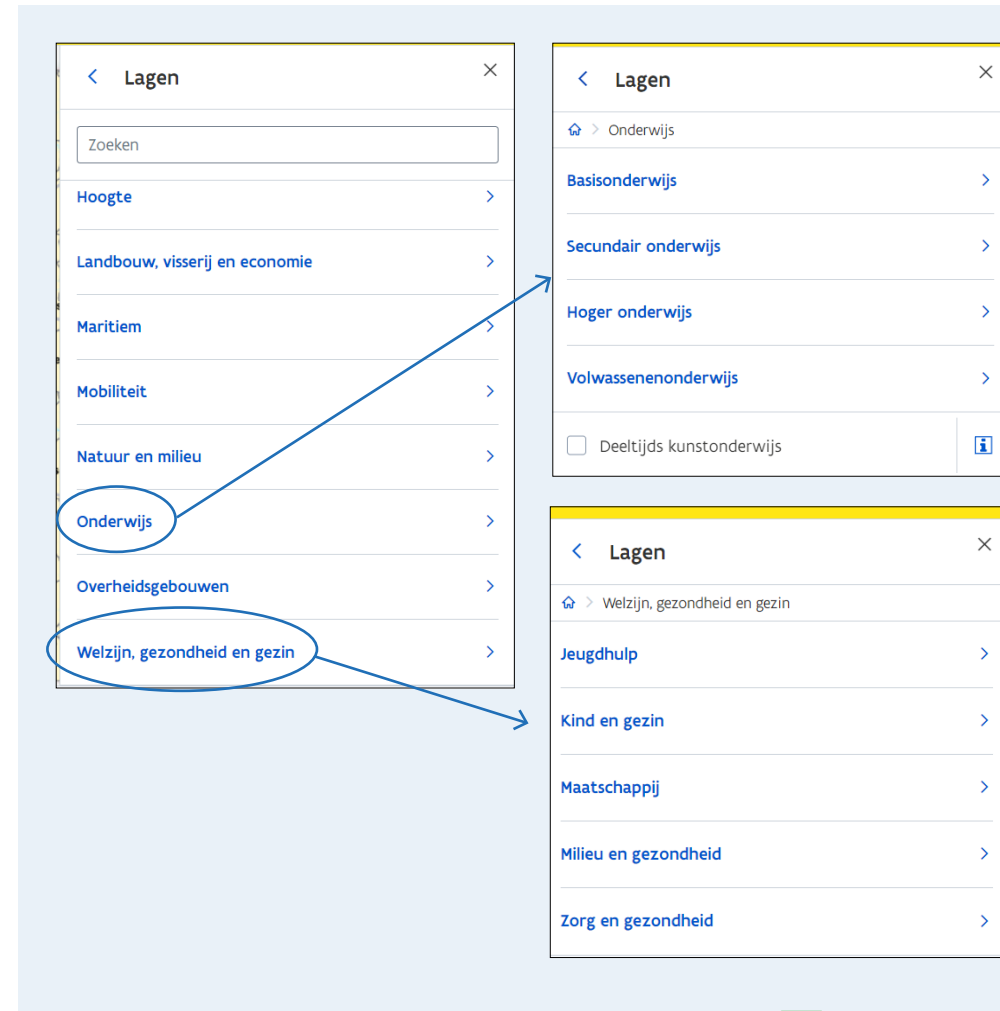
Via de volgende stappen kan je onderwijsinstellingen en kinderopvang terug vinden.

- Neem een kijkje bij de laag 'onderwijs'. Op deze manier krijg je een zicht op basisonderwijs, secundair onderwijs, hoger onderwijs en volwassenonderwijs.
- Bij 'welzijn gezondheid en gezin' kan je kiezen voor 'kind en gezin'.
 - Hier krijg je zicht op **opvang** mogelijkheden.

TIP

Leg zeker ook eens de haltes van de lijn naast de voorzieningen. Zijn deze bereikbaar met het openbaar vervoer?

- Neem ook een kijkje op [google maps](#) ↗! Zoek de ligging van volgende basisvoorzieningen nog op: de bib, gemeentehuis, ...
- Via Locatus breng je de slager, bakker e.d. in kaart.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 4.2. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

4.3. Locatus

De bovenstaande kaart geeft ons een beeld van de aan- of afwezigheid van bepaalde voorzieningen. Maar het is een beperkt beeld, zo weten we nog steeds niet of er lokale handelaars, zoals een kruidenier of bakker in de buurt aanwezig zijn.

Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel met het overzicht van de basisuitrusting opgedeeld in statistische sectoren.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente.

Zelf aan de slag?

Bovenstaande gegevens komen van [Locatus](#) . Locatus verzamelt als onderzoeksbureau informatie over winkels in de Benelux. Je kan deze gegevens ook opvragen bij een medewerker die toegang heeft tot Locatus. Weet je niet wie de medewerker is? Je kan de verschillende diensten data en analyse van de Provincies ook bereiken via deze mailadressen indien je nog specifieke vragen hebt over de databank.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 4.3.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

W

Voor de Provincie Antwerpen:

data.analyse@provincieantwerpen.be

Voor de Provincie Oost-Vlaanderen:

data.analyse@oostvlaanderen.be

Voor de Provincie West-Vlaanderen:

data.analyse@westvlaanderen.be

Voor Provincie Limburg:

data.analyse@limburg.be

Voor de Provincie Vlaams-Brabant:

data.analyse@vlaamsbrabant.be

Waar handelaars (bakkers, slagers, winkels, ...) en voorzieningen (post, de bank, ...) zich bevinden, kan je ook exploreren via Google Maps. Welke lokale handelaars neem je best mee in je analyse? Zie hiervoor de lijst [2.4. Basisvoorzieningen in de buurt](#) in het kennisgedeelte.

5. De zorg- en ondersteuningsvoorzieningen in mijn buurt

5.1. Zorg en ondersteuning in de buurt

- Surf naar www.geopunt.be.
- Maak je basiskaart op.
- Klik rechtsonder op het icoontje om lagen toe te voegen.
- Bij welzijn, gezondheid en gezin kan je voor meerdere opties kiezen. Neem zeker een kijkje bij:
 - ouderenvoorzieningen;
 - thuiszorg;
 - of andere zorg- en ondersteuningsvoorzieningen in de buurt.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 5.1. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

The screenshot illustrates the navigation process in the Geopunt application. It shows three overlapping panels:

- Top Panel:** A search bar labeled 'Zoeken' and a list of categories: Hoogte, Landbouw, visserij en economie, Maritiem, Mobiliteit, Natuur en milieu, Onderwijs, Overheidsgebouwen, and Welzijn, gezondheid en gezin.
- Middle Panel:** A panel titled 'Lagen' with a search bar and a list of categories: Jeugdhulp, Kind en gezin, Maatschappij, Milieu en gezondheid, and Zorg en gezondheid. A blue arrow points from the 'Welzijn, gezondheid en gezin' category in the top panel to this middle panel.
- Right Panel:** A detailed view of the 'Lagen' section, showing a breadcrumb trail: 'Lagen > Welzijn, gezondheid en gezin > Zorg en gezondheid'. Below this, there is a list of services: Ouderenvoorziening, Psychiatrisch ziekenhuis, Screening borstkanker, Thuiszorg, Ziekenhuis (Algemeen - universitair - revalidatie), and Zorgstatistieken 2003 - 2016. At the bottom, there are two checkboxes: 'Beschat wonen' and 'Centrum voor geestelijke gezondheidszorg', each with an information icon.

Blue arrows indicate the flow of navigation from the top panel to the middle panel, and then from the middle panel to the right panel.

5.2. Huisarts

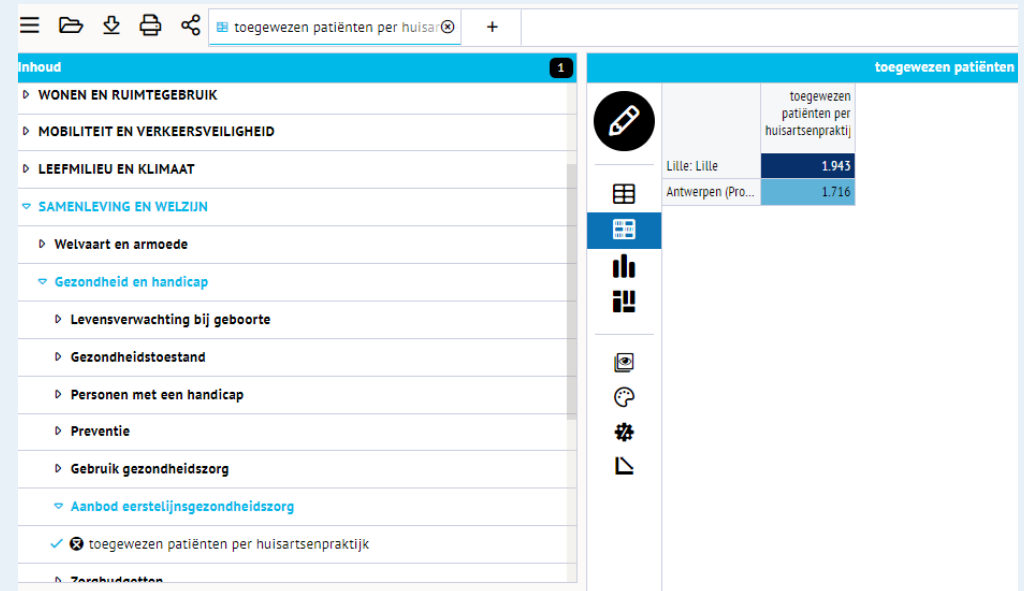
- Surf naar provinciesincijfers.be .
- Pas dit aan naar jouw gemeente.
- Of surf naar de databank van provincies in cijfers.
- Klik op 'samenleving en welzijn' en vervolgens 'gezondheid en handicap'.
 - Je kan ook klikken op 'aanbod eerstelijnsgezondheidszorg' en vervolgens op 'aantal toegewezen patiënten per huisartsenpraktijk'.

Via [deze link](#) vind je de cijfers terug van aantal toegewezen patiënten per huisartsenpraktijk op gemeentelijk niveau.

TIP

Vergelijk deze cijfers met de cijfers uit de Eerstelijnszone.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 5.2.
in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

5.3. De sociale kaart

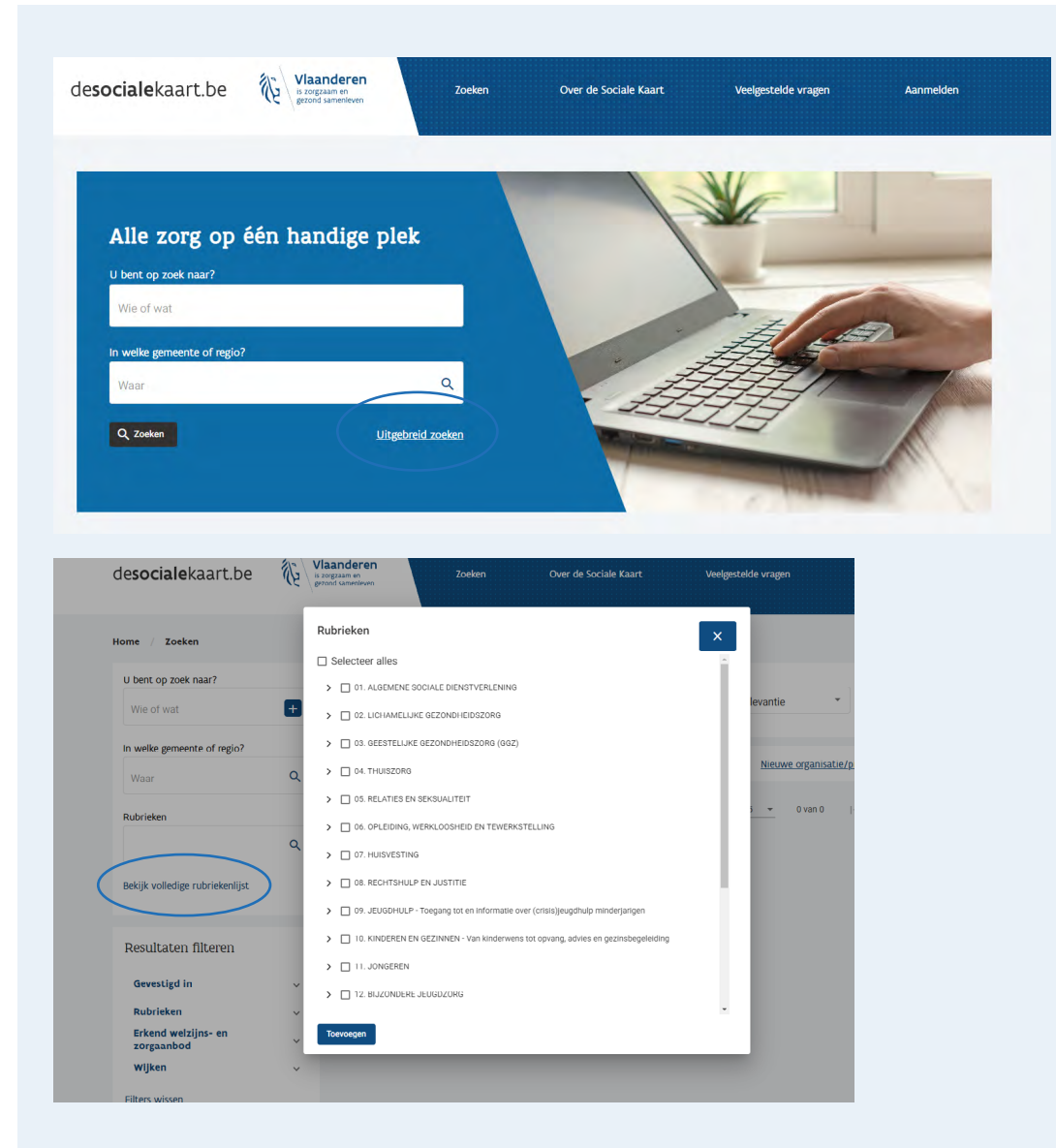
Om de organisaties op micro-niveau (zie [Het micro-niveau](#)) te vinden, kan je gebruik maken van de sociale kaart.

- Surf naar www.desocialekaart.be
- Druk op 'uitgebreid zoeken' en selecteer de relevante rubrieken.
- Selecteer jouw gemeente.

- Selecteer een rubriek uit de rubriekenlijst en kies vervolgens kaartweergave om specifieke voorzieningen op de kaart te zien (in dit voorbeeld: huisartsen in Aartselaar).

Indien je moet vaststellen dat er geen voorzieningen zijn in de buurt (bv. psychologen), kijk dan ook eens naar de omliggende gemeenten of op het niveau van de eerstelijnszone.

→ Druk op kaartweergave om alle resultaten op de kaart te zien.

TIP

De praktijk leert ons dat je via google maps soms meer gedetailleerde info vindt. Werk dus zeker met beide instrumenten.

TIP

Zoek zeker ook de apothekers in de buurt op via google maps. Zij zijn immers eveneens van belang voor het realiseren van zorgzame buurten.

TIP

Leg hier zeker ook het kaartje naast dat je maakte in de eerste denkoefening ‘Welke diensten, acties, initiatieven ... zijn er al?’

The image displays two screenshots of a search interface. The top screenshot shows a list view of search results for 'Tele-onthaal' and 'Crisismeldpunt' in Antwerpen. The bottom screenshot shows a map view of the same results. A blue arrow points from the text 'Druk op kaartweergave' to the map view toggle icon in the top screenshot.

6. Wonen

6.1. Wijziging/bouwjaar woongelegenheden

Via [deze link](#) kom je terecht bij cijfers over de woongelegenheden die gebouwd en/of gewijzigd zijn binnen een bepaalde tijdsspanne. Dit zijn cijfers binnen de gemeente.

Wil je zicht hebben op de woongelegenheden gebouwd en/of gewijzigd binnen de statische sectoren? Klik dan op [deze link](#) en pas aan naar jouw gemeente.

TIP

Vergelijk de cijfers met de eerstelijnszone zodat je een idee krijgt of een percentage hoog of laag is.

TIP

De eerste kolom en de laatste kolom tezamen zijn je totaal. Het zijn de woningen gewijzigd sinds 1983 en voor 1983. De kolommen ertussen geven je meer info over hoeveel procent tussen 1983 en 2021 gewijzigd zijn.

gebouwd - 2023 - statistische sectoren van Beerse							
	en/of gewijzigd sinds 1983 (t.o.v. woongelegenehce [%])	en/of gewijzigd 1983-1990 (t.o.v. woongelegenehce [%])	en/of gewijzigd 1991-2000 (t.o.v. woongelegenehce [%])	en/of gewijzigd 2001-2010 (t.o.v. woongelegenehce [%])	en/of gewijzigd 2011-2020 (t.o.v. woongelegenehce [%])	en/of gewijzigd sinds 2021 (t.o.v. woongelegenehce [%])	vóór 1983 en geen gekende wijzigingen (t.o.v. woongelegenehce [%])
Beerse: Beekakkers (13004A312)	62,7	5,7	9,5	14,3	27,0	6,1	37,3
Beerse: Beerse - niet te lokaliseren (13004A000)	-	-	-	-	-	-	-
Beerse: Beerse-Centrum (13004A001)	70,6	4,3	16,1	18,1	29,3	2,8	29,4
Beerse: Beerse-Centrum-Zuid (13004A002)	66,7	6,4	18,1	19,1	21,3	1,9	33,3
Beerse: Beerse-Verspr Bew -Noord-O...	56,9	8,4	12,6	18,0	15,9	2,1	43,1
Beerse: Beerse-Verspreide Bewoning ...	58,8	8,2	21,2	14,1	12,9	x	41,2
Beerse: Den Abt (13004B212)	61,0	8,1	19,2	15,7	18,0	0,0	39,0
Beerse: Den Hout - Kanaal-Noord (13004A003)	54,1	7,2	16,0	14,9	13,3	2,8	45,9
Beerse: Den Hout - Kanaal-Zuid (13004A004)	68,7	9,0	21,1	16,0	18,3	4,3	31,3
Beerse: Ekstergoor (13004A191)	58,3	20,8	12,5	x	14,6	x	41,7
Beerse: Fabrieken (13004A17-)	35,9	x	7,7	x	17,9	x	64,1
Beerse: Hemelrijk - Egelspoel (13004A005)	61,8	19,2	10,6	19,3	11,1	1,7	38,2
Beerse: Hoge Bergen (13004A212)	76,4	6,3	19,7	19,7	22,6	8,2	23,6
Beerse: Industriezone Zuid (13004A006)	71,4	26,5	12,2	16,3	12,2	x	28,6
Beerse: Kattespoel - Veld (13004A010)	63,8	4,0	17,8	20,7	16,0	5,3	36,2

Een goed onderhouden (en aangepaste) woning zorgt ervoor dat:

- Mensen langer in hun buurt en woning kunnen wonen.
- Mensen met of zonder ondersteuningsbehoeften meer kwaliteit van leven ervaren.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 6.1.

in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

6.2. Sociaal wonen

Via [deze link](#) kom je automatisch terecht bij de tabel met het aantal sociale huurwoningen opgedeeld in statistische sectoren.

Je hoeft enkel het ‘gebied’ aan te passen naar jouw gemeente.

Zelf aan de slag?

Onder Sociaal wonen kan je eveneens kijken naar de sociale huurders bij de sociale huisvestingsmaatschappijen (woonmaatschappij). Deze cijfers vind je enkel op niveau van de gemeente.

- Ga naar de databank van de [Provincies in Cijfers](#).
- Klik links in de menubalk door bij ‘Wonen en ruimtegebruik’.
 - Klik door naar ‘wonen’ en ‘sociaal wonen’.
 - Klik op ‘Sociale huurders bij SHM’. Hier vind je het aantal en percentage huurders van een sociale woning bij een SHM en een opdeling naar leeftijd, nationaliteitsgroep en gemiddelde huurprijs.
 - Klik door naar ‘kandidaat-huurders bij SHM’. Hier vind je onder andere de gemiddelde wachttijd van huurders terug.

Inhoud		1
▼	Wonen	
	▢ Rapport wonen	
▷	Woningen en gebouwen	
▷	Huurder/eigenaar	
▼	Sociaal wonen	
▢	⚠ Opgelet met jaartallen! Lees meer over Vlaamse Maats	
▷	Sociale huurwoningen	
▼	Sociale huurders bij SHM	✓
●	huurders van een sociale woning	
%	huurders van een sociale woning (t.o.v. particuliere hu...	
▷	Naar leeftijd	
▷	Naar nationaliteitsgroep	
▷	Gemiddelde huurprijs	

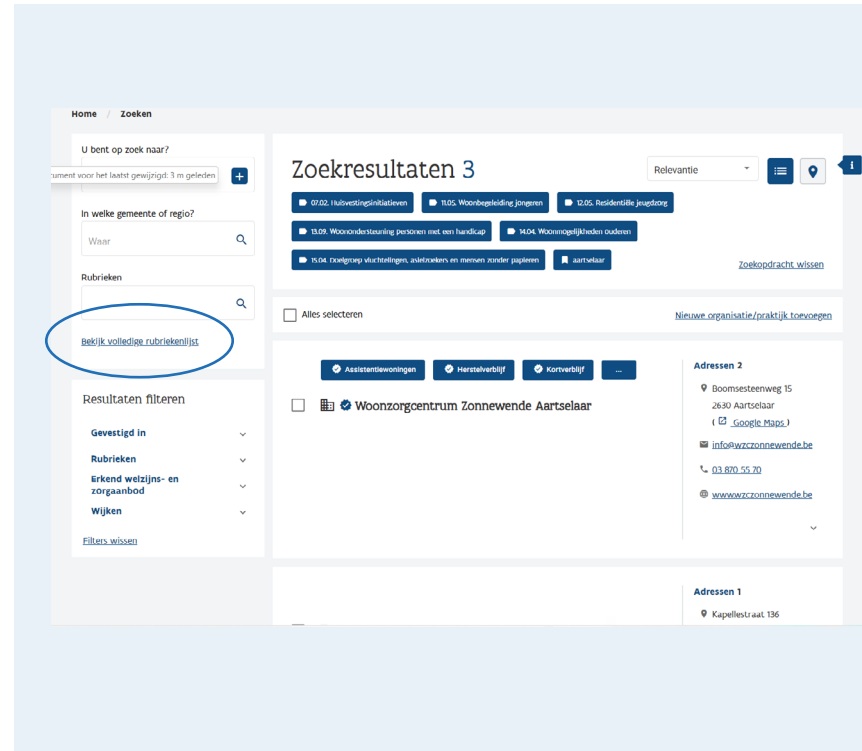
Rapporteer over je bevindingen bij vraag 6.2. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

6.3. Alternatieve woonvormen

- Surf naar www.desocialekaart.be .
- Druk op 'uitgebreid zoeken'.
- Selecteer 'Bekijk volledige rubriekenlijst'.
- Selecteer het volgende:
 - 07. Huisvesting > 07.02. Huisvestingsinitiatieven
 - 11. Jongeren > 11.05. Woonbeleiding jongeren
 - 12. Bijzondere jeugdzorg > 12.05. Residentiële jeugdzorg
 - 13. Personen met een handicap > 13.09 Woonondersteuning
 - 14. Ouderen > 14.04 Woonmogelijkheden
 - 15. Personen met een migratie-achtergrond > 15.04 Doelgroep vluchtelingen, asielzoekers en mensen zonder papieren
- Vul jouw gemeente in.
- Klik vervolgens op de zoekfunctie.

Je krijgt een lijst van initiatieven rond wonen. Deze lijst kan je op een kaart weergeven door op het symbool van kaartweergave te klikken.

Rapporteer over je bevindingen bij vraag 6.3. in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

OPGELET!

Niet alle initiatieven vind je terug op de sociale kaart. Welke co-housinginitiatieven en dergelijke er zijn in jouw gemeente, zoek je best even op via Google of een andere zoekmachine.

Daarnaast kan het zijn dat de sociale kaart voorzieningen uit andere (deel)gemeenten weergeeft.

7. Tot slot: trek er op uit

Naast de kennis die je kan verkrijgen via de databanken en je eigen expertise, is het ook belangrijk om er op uit te trekken. Kijk in de buurt welke voorzieningen er zijn, hoe de buurt ingericht is en wie er allemaal leeft. Dit kan je alleen doen of samen met je collega's die mogelijk een andere bril hebben (bv. ruimtelijke ordening of mobiliteit). Enkele richtvragen voor tijdens buurtwandeling hierbij kunnen zijn:

- Welke functies/voorzieningen zie je wel/niet?
- Welke fysieke voorwerpen zie je? (bv. afval, vuilbakken, zitbanken, zebrapaden, fietsenstallingen, groen ...).
- Wat hoor je? (Stille omgeving, geluidsoverlast, geluid bedrijf ...).
- Wie zie je wat doen? (bv. een klassengroep, ouderen, rolstoelgebruikers, fietsers ...).
- ...

Durf zeker ook in gesprek te gaan met partners, organisaties en buurtbewoners in de buurt.

(Zie ook [1.2.5. Wandelinterview](#) ►)

Deze bevindingen en observaties kan je ook meenemen en neerschrijven in het reflectie- en terugkoppelingsdocument onder de verschillende onderdelen. Op deze manier kan je je omgevingsanalyse aanvullen.

TIPS

Enkele tips om je omgevingsanalyse grondig te verwerken:

Leg de omgevingsanalyse naast de kwantitatieve analyse: welke informatie kan verbonden zijn aan elkaar?

- Bijvoorbeeld in een buurt zijn veel ouderen, uit de omgevingsanalyse blijkt dat hier een woonzorgcentrum is.
- Bijvoorbeeld een buurt kent een lagere sociaal-economische achtergrond. Uit de omgevingsanalyse blijkt dat er geen ondersteuning in de buurt is voor deze profielen. Dit kan een aandachtspunt zijn om verder te verkennen.

Neem ook je visie er terug bij! Zijn er zaken die je wil veranderen in de visie? Ga terug samen zitten met de werkgroep en durf hier kritisch over nadenken. Wil je bv. werken rond een specifiek opvallend aspect? Wil je nog meer te weten komen rond een bepaald thema in je kwalitatieve analyse? Toets de grootste opvallendheden af bij de groep en bespreek hoe je dit meeneemt in de buurtanalyse.

Tips & tricks voor de omgevingsanalyse

TIP

Samenwerken met de dienst ruimtelijke ordening in jouw gemeente?

- Zoek waar de win-win zit. Bijvoorbeeld zijn er al initiatieven die inzetten op gezond gedrag, aangepaste fietswegen, veranderende woonomgeving ... zoek aansluiting bij hun initiatieven, maar kader ook jouw initiatief vanuit 'hun bril'.
- Kijk goed op welke Sustainable Development Goals de gemeente of dienst ruimtelijke ordening inzet. Kijk waar het initiatief aansluiting bij vindt.

TIP

Als gemeente op zoek naar nog meer verdieping?

Neem zeker een kijkje op volgende site: <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/klimaat-en-milieu/gezonde-veilige-en-aantrekkelijke-leefomgeving/ruimte-voor-gezondheid-praktische-instrumenten> .

Aan de hand van verschillende tools kan je in kaart brengen hoe jouw leefomgeving invloed heeft op de gezondheid, ontmoeten en recreatie. Neem dus zeker een kijkje. De tool kan je houvast bieden en je kan er je voortgang mee in kaart brengen.

TIP

Ook buurtbewoners kunnen betrokken worden in de ruimtelijke omgevingsanalyse: wat is hun ervaring? Hoe gebruiken zij de ruimte? Neem hiervoor een kijkje in de kwalitatieve analyse.

Tips en tricks voor de procesbegeleider

Ben jij een procesbegeleider? Neem een kijkje bij volgende tips en tricks als je een groep begeleidt in het werken aan de omgevingsanalyse.

TIP

Neem de [powerpoint](#) bij de hand om aan de slag te gaan in een workshop. Trek er op uit met de deelnemers. Zo zien ze zelf welke elementen allemaal een rol spelen in de publieke ruimte en hoe dit bijdraagt of kan bijdragen aan zorgzame buurten.

TIP

Het is niet vanzelfsprekend voor welzijn- en zorgorganisaties om aan de slag te gaan met de publieke ruimte. Stel daarom voldoende in vraag of de link gelegd wordt met de GIS-medewerker of de dienst openbare ruimte. Bovendien kan er vertrokken worden vanuit een gedeeld belang.

TIP

Laat de deelnemers van de workshop niet alleen materiaal opzoeken. Maar ga ook reflectief aan de slag: wat kunnen de cijfers betekenen? Zijn er indicatoren vanuit de kwantitatieve analyse die hier een invloed op kunnen hebben of mee samen hangen? Daag de groep uit!

TIP

Laat deelnemers verhalen delen! Dit kan inspirerend werken. Waar de ene bewust is van bepaalde factoren die een invloed hebben op de fysieke omgeving van de buurt, kan de andere hier inspiratie uit halen!

TIP

Durf de verbinding al te leggen met andere stappen in het pakket:

- Een ruimtelijke omgevingsanalyse kan ook een participatief proces zijn door te werken met foto's of Lomap.
- Een ruimtelijke omgevingsanalyse geeft ook nieuwe input voor de visievorming: koppel deze vraag zeker terug in een volgende workshop: wat nemen ze mee uit hun omgevingsanalyse voor de visievorming?

Samenvatting en tussentijdse conclusies

**De buurtbewoners en de omgeving:
(mis)match tussen wie en wat in de buurt?
Samenvatting en tussentijdse conclusies.**

In het reflectie- en terugkoppelingsdocument vind je een stappenplan om de (mis)match te onderzoeken. Het heeft als doel om de gegevens uit de kwantitatieve analyse en de ruimtelijke omgevingsanalyse samen te brengen op één of meerdere kaart(en).

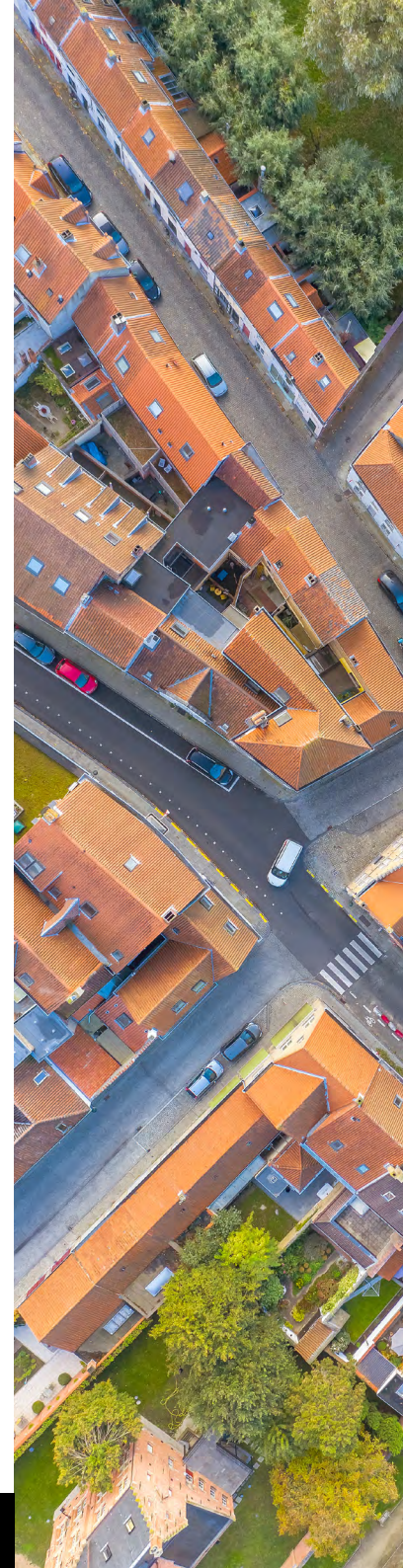
8. Samenvatting en tussentijdse conclusies

8.1. De buurtbewoners en de omgeving: (mis)match tussen wie en wat in de buurt?

8.2. Welke potentieel kwetsbare buurten zijn er in de gemeente door de woonomgeving?

8.3. Zijn er kaarten die wijzen

De kwalitatieve analyse

Figuur 1:

Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Intro

Als je begint met dit hoofdstuk, heb je idealiter de kwantitatieve en ruimtelijke omgevingsanalyse reeds doorlopen. Dit deel gaat over de kwalitatieve analyse. In deze **kwalitatieve analyse** verken je de noden, behoeften, interesses en talenten van buurtbewoners, lokale verenigingen en organisaties, professionals, Zo tracht je, aanvullend en verder bouwend op de kwantitatieve en ruimtelijke omgevingsanalyse, een beeld te vormen van wat er leeft in de buurt(en). Waar liggen er noden in de buurt? Maar ook, waar zijn er kansen en aanknopingspunten?

Om je op weg te helpen een onderbouwd antwoord te formuleren op de vraag **“Wat leeft er in de buurt(en)?”** vind je in dit hoofdstuk de nodige achtergrondinformatie terug over (1) wat een kwalitatieve analyse en participatieve werkwijze juist inhoudt, (2) welke actoren je allemaal kan betrekken in deze analysefase en (3) op welke manier je deze kan betrekken door middel van onderzoeksmatige en praktijkgerichte (participatie)methodieken.

Na het doorlopen:

- Weet je wat de kwalitatieve analyse juist inhoudt.
- Weet je wat de meerwaarde is van participatie.
- Weet je welke actoren je kan betrekken in de kwalitatieve analyse.
- Weet je wat geschikte participatieve methodieken zijn om deze actoren te betrekken en in beeld te brengen wat er leeft in de buurt(en).

OPMERKING!

In de praktijk starten sommigen eerst met de info en beleving uit de buurt alvorens ze de buurt in kaart brengen zoals een kleine bevraging of een enquête die recent ingevuld werd. Dit kan je al zeker op gang helpen om een focus te bepalen binnen het werken aan zorgzame buurten. Maar vergeet zeker niet om neutraal de buurten in kaart te brengen via cijfers en kaartjes: welke buurten hebben indicaties van kwetsbaarheid of bezitten juist al heel wat potentieel?

Kennis over de kwalitatieve analyse

Wegwijzer

De kwalitatieve analyse bouwt verder op vorige stappen. De kwantitatieve en ruimtelijke omgevingsanalyse geven je al een duidelijker beeld van welke kwetsbare profielen er zijn in de buurt en welke thema's interessant kunnen zijn om te verkennen. Hier bouw je op verder in de kwalitatieve analyse. Sla dus zeker deze stappen niet over en neem deze er terug bij.

De kwalitatieve analyse maakt deel uit van de bouwsteen 'buurt: analyse en plan'.

De kwalitatieve analyse is opgedeeld in twee hoofdstukken: een kennishoofdstuk en een hoofdstuk over participatief werken.

Om je te verdiepen in 'kennis over de kwalitatieve analyse' beschik je best over volgende vaardigheden en/of kennis:

→ Praktijk- en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al in de buurt?

→ Ingelezen zijn in het kader van zorgzame buurten.

Beschik je zelf niet over al deze vaardigheden?
Overweeg dan om samen te werken met een collega!

Afhankelijk van jouw rol ga je op een andere manier aan de slag met dit hoofdstuk:

- Als praktijkwerker is het belangrijk om dit hoofdstuk door te nemen. Zo sta je stil bij wat participatie betekent en wie je allemaal kan betrekken. Het is een basis om in de praktijk aan de slag te gaan.
- Als beleidsmedewerker leg je de verbindende stap: wat valt er op uit de analyses? Wat moeten we zeker nog verder onderzoeken? Je leest je ook best in in dit hoofdstuk om samen stil te staan bij hoe je de kwalitatieve analyse best aanpakt. Dit doe je samen met de praktijkwerker.
 - Werk je in een lokaal bestuur? Indien er een participatie-ambtenaar is, kan je deze best betrekken in heel dit luik!
 - Als procesbegeleider kan je op verschillende manieren de kwalitatieve analyse ondersteunen. Je kan zelf een participatief traject begeleiden. Neem dit hoofdstuk zeker door! Stem goed af met de organisatie of lokaal bestuur: wat komt er al uit de buurtanalyse?
 - Je kan ook een workshop geven over hoe er participatief gewerkt kan worden in het kader van zorgzame buurten. Neem dit hoofdstuk dan door, maar bekijk ook de begeleidende **powerpoint** .

1. Inleiding: Wat is een kwalitatieve analyse?

Op basis van de **De kwantitatieve analyse** en de **De ruimtelijke omgevingsanalyse** bouwde je al heel wat inzichten op over wie er leeft in de verschillende buurten en wat er allemaal al dan niet aanwezig is om te bouwen aan zorgzame buurten, dorpen, gehuchten, Mogelijk bakende je al een buurt of dorp af waarvan je, op basis van je analyse, signalen hebt van een verhoogde nood of kwetsbaarheid en formuleerde je nog enkele vragen die je graag meer in de diepte wil verkennen. Aan de hand van deze feitenkennis kan je de link leggen naar ervaringskennis. Je verzamelde immers diverse feiten, maar hoe wordt dit nu ervaren? Hiermee ga je aan de slag in de kwalitatieve analyse.

Bijvoorbeeld uit de omgevingsanalyse blijkt dat er weinig mogelijkheden zijn tot openbaar vervoer naar de dorpskern (feitenkennis). In de dorpskern bevindt zich nochtans een LDC. Hoe geraken ouderen tot hier? Dit kan je bevragen a.d.h.v. hun ervaringen (ervaringskennis). Zo geeft Maria aan dat ze in de zomer met de fiets durft komen maar zich onveilig voelt op de weg omdat er weinig fietspaden zijn en deze vaak slecht onderhouden zijn. Hierdoor zijn bulten en putten onvermijdelijk en heeft ze schrik om te vallen. Daarom vraagt ze soms aan haar burens om haar te brengen.

Vanuit de vorige analyses heb je zicht op signalen en vragen die je nu verder gaat verkennen om zo te zien wat er leeft in de buurt(en). Deze stap in de analyse vormt een laatste puzzelstuk dat je inzichten verschaft over noden en behoeften bij de buurtbewoners, maar ook over kansen en aanknopingspunten om in de toekomst in te zetten op deze zorgzame buurten. Het gaat dus niet enkel om het verkennen van noden en behoeften maar ook om al onmiddellijk, samen met buurtbewoners en andere relevante betrokkenen (zorgprofessionals, lokale handelaars, verenigingen...) te bouwen aan zorgzame buurten. Waar zien zij mogelijkheden, wat willen buurtbewoners graag opstarten, hoe kan je hen hierin ondersteunen, faciliteren, ... ? In deze laatste stap kan je dus ook al iets concreet doen samen met buurtbewoners en andere actoren.

Het doel van deze analyse kan dan ook tweeledig zijn, namelijk:

- 1) De **noden en behoeften van buurtbewoners** op vlak van zorg, wonen en woonomgeving & welzijn (~ doelstelling zorgzame buurten) in kaart brengen.
- 2) Inzetten op **participatie** van buurtbewoners en andere relevante betrokkenen (zorgprofessionals, lokale handelaars, ...) voor het bouwen van zorgzame buurten.

De mate waarin je al effectief kan inzetten op het “samen bouwen aan” hangt af van verschillende factoren.

Een eerste belangrijke afweging is **de fase waarin je organisatie zit in het bouwen aan zorgzame buurten**. Gaat het om een verkennende analyse in de breedte over bijvoorbeeld heel je gemeente en weet je nog niet concreet op welke buurt of welke nood (vb. sociale cohesie, woon-omgeving ...) je gaat inzetten, dan is het beter je te focussen op de eerste doelstelling. Weet je al goed op welke buurt je je wil richten, dan kan het zinvol zijn om ook al effectief in te zetten op de tweede doelstelling, namelijk participatie van buurtbewoners en andere betrokkenen in het bouwen aan zorgzame buurten. Belangrijk om in het achterhoofd te houden: in de keuze van wie je gaat bevragen, moet je verschillende afwegingen en keuzes maken. Houd hierbij in het achterhoofd dat de “juiste” keuze niet bestaat; je kan niet iedereen even in de diepte bevragen. Belangrijk is vooral dat het een weldoordachte keuze is, verder bouwend op je eerdere analyses.

Een tweede afweging is of je samen met je werkgroep **het mandaat en ook de tijd en ruimte** hebt om effectief te “bouwen” aan zorgzame buurten. Mogelijk heb je al wel een zicht op de buurt(en) en specifieke noden, maar ontbreekt het je aan tijd en ruimte om effectief te starten met concrete initiatieven. Ook kan het zijn dat je (nog) niet het mandaat hebt vanuit je organisatie of je lokaal bestuur om effectief met bepaalde ideeën aan de slag te gaan. Ook dit is een belangrijke afweging om mee in het achterhoofd te houden. Participatie van alle betrokkenen in het bouwen aan zorgzame buurten

is één van de belangrijkste succesfactoren voor het slagen van je initiatieven. Deze participatie start best al van bij de visievorming. Maar wanneer je niet de tijd en ruimte hebt om onmiddellijk met de ideeën die van onderuit naar voren komen aan de slag te gaan, dreig je snel dit opgebouwde draagvlak kwijt te raken en is het des te moeilijker mensen later opnieuw aan boord te krijgen.

Voorbeeld: Dirk is 66 jaar, gehuwd en heeft 3 kinderen en 7 kleinkinderen. Hij is sinds twee jaar op pensioen. Hij wil graag helpen in de buurt, iets betekenen voor zijn buurt maar hij weet niet hoe. De centrumleider nodigde hem, samen met vele andere buurtbewoners uit voor een tafelgesprek over samenwerken aan een zorgzame buurt. Dirk nam met plezier deel aan dit gesprek. Samen met zijn tafelgenoten kwamen ze al tot goede ideeën. Zo zien ze het wel zitten om elke maand een spelnamiddag te organiseren in de refter van de school. Er is immers weinig te doen in het dorp. Zeker sinds het kaarthuisje gesloopt werd om plaats te maken voor nieuwbouwwappartementen. Het idee werd enthousiast onthaald. Dirk gaat tevreden naar huis: hij ziet het al helemaal voor zich. Daarna wordt het stil. De centrumleider koppelde alle ideeën terug naar het bestuur. Ze zijn enthousiast maar de centrumleider moet zich eerst richten op andere initiatieven. Ook ligt het gebruik van de refter op school moeilijk. Dirk hoort niets meer van wat er met zijn ideeën gebeurde. Hij voelt zich teleurgesteld.

De mate waarin je inzet op effectief bouwen aan en het genereren van concrete ideeën hangt dus af van enerzijds het mandaat dat je hebt om effectief met de ideeën aan de slag te gaan en anderzijds de tijd en de ruimte die je organisatie zelf heeft om ze te realiseren. **Wanneer je in gesprek gaat met de buurt en andere betrokkenen is het daarom van cruciaal belang telkens goed te communiceren wat de doelstelling is, wat je met de inzichten wel of niet kan doen en wat de volgende stap is.** Wees zo duidelijk en transparant mogelijk om teleurstellingen te vermijden.

TIP

Stem in deze stap ook goed intern af. Is je lokaal bestuur of organisatie mee met de volgende stappen die je wil zetten? Is er nog een besluit nodig van je schepencollege vooraleer je overgaat tot een bevraging? Zijn je collega's mee? Ook een intern draagvlak is immers cruciaal om later met de conclusies van je analyse effectief aan de slag te gaan.

TIP

Neem zeker ook de visie die je al ontwikkelde en de basiskaart er terug bij. Dit kan de kwalitatieve analyse nog goed mee richting geven: wat wil je juist bevragen en wie wil je zeker bevragen? Denk hier goed over na met de werkgroep.

TIP

Werken in een tandem werpt heel wat vruchten af! Hierbij focust één medewerker zich op het beleid. De andere focust op het in de buurt werken: contact leggen met buurtbewoners, contact behouden en het werken aan minder mazen en meer net [6]. (Voor meer info over minder mazen en meer net, zie [Het referentiekader als leidraad](#) ➔.)

2. Kwalitatieve analyse en participatie

Zorgzame buurten gaat hand in hand met participatie en inclusie van burgers. Door participatie kan een zorgzame buurt tot stand komen. Het kan divers zijn: participatie bij het ontwerp, de uitvoering, de doelstellingen, de werkwijze, ... Het kan veel omvatten. Wat betekent het begrip 'participatie' dan ook juist in de context van zorgzame buurten? Door de Vlaamse overheid wordt het als volgt verwoord: "het meebouwen aan de maatschappij" [119]. Wanneer we hier over participatie spreken gaat het over meer dan 'deelnemen aan de samenleving'. Het gaat over het mee vorm geven aan het beleid en de beslissingen die daarmee samengaan. Beleidsactoren, burgers en professionals gaan in interactie over het vormgeven van de doelstellingen, de buurt, het beleid,

De Rynck en Steyaert (2019) verwoorden **participatie** als volgt [120]:

"Participatie gaat over de manier waarop we als burgers, in onze vele hoedanigheden, invloed uitoefenen op de wijze waarop onze samenleving in al haar aspecten vorm krijgt (...) Het wezenlijke kenmerk van participatie is dat het om processen gaat waarin actoren (burgers, organisaties ...) de ruimte hebben (krijgen, nemen, opeisen, ...) om zich in te zetten in hun organisaties, hun buurt, de brede samenleving." [120]

Bij participatie draait het niet alleen om het proces zelf dat je met deelnemers aflegt. We kijken vanuit de 3 P's, waarbij naast het proces ook procedure en product van belang zijn [121].

Procedure: hierbij ligt de focus op het nakomen van afspraken, duidelijke regels en timing. Daarom denk je best op voorhand na over het volgende:

- Is het duidelijk voor wie het participatiemoment georganiseerd is? Wie wil je bevragen?
- Hoe wil je dit doen? Heb je een duidelijke methodiek voor ogen? (Meer info vind je terug in [Aan de slag met de kwalitatieve analyse](#) 🗨.)
- Wie zal de participatieoefening begeleiden indien het over een groepsmethodiek gaat? Hierbij sta je er best bij stil dat het niet altijd aangewezen is om zelf de groep te begeleiden. Zo kan het beter zijn dat iemand de groep begeleidt die kan inspelen op dynamieken in de groep, die meer kennis heeft over het in gesprek gaan met kwetsbare burgers of die geen voorkennis heeft van het thema. Immers doordat je zelf een traject aflegt en expertise hebt in het thema, kan dit je eigen oordeel beïnvloeden. Maar dit kan ook een meerwaarde zijn.
- Hoe maak je het doel het duidelijkst aan de deelnemers?
- Met welke randvoorwaarden houd je rekening voor deze oefening (bv. toegankelijkheid (zie ook 9 B's: bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bruikbaarheid, begrijpbaarheid, betrouwbaarheid, begripvol, bekendheid, betreedbaarheid), begeleiding op maat, burgers op voorhand informeren over het thema ...) opdat de participatie tot stand komt [122].

Kortom, het gaat hierbij om een goede voorbereiding en het bewaken van de afspraken tijdens de bijeenkomst. Een draaiboek kan hierbij helpen.

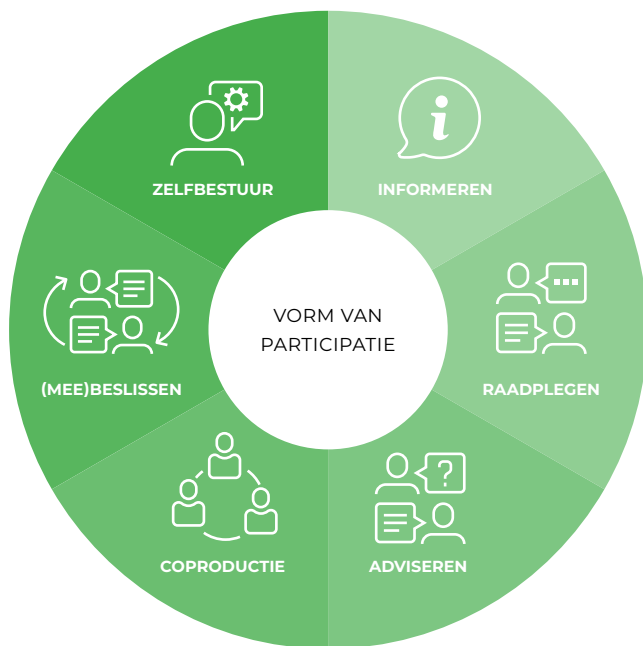
Proces: hierbij ligt de focus vooral op het proces dat je samen met de deelnemers aflegt, op wat er gebeurt tijdens de interactie met de deelnemers en van de deelnemers met elkaar. Dit is een groepsdynamisch gegeven waarbij er ingezet moet worden op vertrouwen en veiligheid in de groep. Een uitgangspunt is dat iedere inbreng waardevol is en gerespecteerd wordt. Deelnemers delen eigen ervaringen en deze zijn altijd ‘waar’. Het doel is dat iedereen zijn steentje kan bijdragen. Dit leidt tot nieuwe ideeën, visies en voorstellen. En zorgt voor een draagvlak bij de deelnemers.

Product: hier staat het eindresultaat centraal. Een participatiemoment wordt immers georganiseerd om toe te werken naar een doel. Dit kan een oplossing voor een probleem zijn of ideeën die uit de bus komen en waar verder mee aan de slag wordt gegaan. Terugkoppeling van dit resultaat is dan ook belangrijk. Er wordt teruggekoppeld over wat er beslist is, maar ook over wat er actief gedaan zal worden met de ideeën en wat de opvolging hiervan is op kortere en langere termijn. Op deze manier krijgen deelnemers het gevoel dat ze echt iets kunnen bijdragen.

2.1. Vormen van participatie

Participatie kan **diverse vormen** aannemen. Het kan gaan over een bevraging van diverse actoren tot het opstarten van een burgerinitiatief. Je neemt tijd en ruimte voor uitwisseling, voor uitproberen en voor het opbouwen van een gedeelde visie. Het is ook een vorm van kennisontwikkeling en een streven naar een gedragen en gedeelde visie. Ervaringskennis van burgers is evenwaardig aan kennis opgebouwd vanuit het beleid.

De diverse vormen van participatie worden hieronder voorgesteld aan de hand van een participatiewiel, geïnspireerd op de Vlaamse en Nederlandse patiëntenfederatie [123]. Dit model bouwt verder op de **participatieladder** van Pröpper (2009) [124].

Figuur 6: Participatiewiel

De diverse vormen van participatie zijn:

- **Informeren:** dit is een eerder sturende vorm en laat weinig participatie toe. De burger is hierbij geïnformeerd over de activiteiten en plannen die de organisatie of lokale overheid voor ogen heeft in kader van zorgzame buurten. Voorbeelden hiervan zijn een infoavond, een brief versturen, een flyer aanbieden enz.
- **Raadplegen:** hierbij pols je naar wat burgers of professionals vinden van een bepaald idee of voorstel. Dit kan plaatsvinden in groep: via een vergadering, een focusgroep of individueel (zoals een enquête of een interview). Deelnemers kunnen hierbij hun eigen mening geven.
- **Adviseren:** deelnemers mogen hierbij advies geven. Elke deelnemer heeft hierbij evenveel zeggenschap. Als organisatie of lokale overheid kan je ingaan op bepaalde ideeën die voorgelegd worden en licht je ook toe waarom er wel of niet op bepaalde ideeën wordt ingegaan.
- **Coproducteren:** hierbij kunnen deelnemers niet alleen ideeën aanreiken, maar ook mee nadenken over de concrete uitwerking van het idee. Hoe gaat dit vorm krijgen? Hoe pakken we dit aan? Finale beslissingen worden nog altijd gemaakt door het lokaal bestuur of de organisatie.
- **(Mee)beslissen:** hierbij leg je meer verantwoordelijkheid in handen van de burgers. Je bent als gemeente of organisatie gelijkwaardig aan de deelnemers in het beheer. De burger is echt een vaste partner van het beleid. Ideeën, suggesties e.d. zijn niet meer vrijblijvend om op in te gaan.
- **Zelfbestuur:** de betrokkenen beslissen zelf, nemen een rol op bij de uitvoering en nemen zelf verantwoordelijkheid op. De burger beslist, organiseert, voert uit en is (eind)verantwoordelijke.

Als een buurt zelf aan de slag gaat met het nemen van beslissingen, zichzelf te organiseren enz., spreken we ook wel over **eigenaarschap** van een buurt (zie ook de module **Reflecteren over eigenaarschap van de buurt en rol van de professional** 🔄). Buurtbewoners hebben dan het gevoel dat de interventie/actie/publieke ruimte ... waaraan ze gewerkt hebben van hen is, zonder dat ze effectief eigendomsrecht hebben. Dit kan in meerdere of mindere mate voorkomen. Als we spreken van zelfbestuur ligt het eigenaarschap volledig bij de buurt. Bij vormen zoals coproduceren is eigenaarschap ook sterk aanwezig doordat bewoners mee het proces vorm geven, maar in een beginnende fase. Meer informatie vind je terug in de module reflecteren over eigenaarschap van de buurt & rol van de professional) [125].

TIP

Niet elke vorm van participatie is voor iedereen even wenselijk: sommige burgers kunnen niet aan bepaalde vormen van participatie deelnemen. Voor hen is een meer laagdrempelige vorm van participatie wenselijker.

Denk bv. aan kwetsbare personen die niet altijd een eigen mening kunnen formuleren binnen een traject van participatie waarbij de uitvoering bij de groep ligt. Andere personen zijn mogelijk mondiger en dit kan hen afschrikken. Hen kan je bijvoorbeeld dan beter betrekken via een interview of een focusgroep op maat van de doelgroep.

BELANGRIJK!

Participatie is een proces. Doorheen een traject kunnen de vormen van participatie wisselen. Bv. eerst het initiatief in een buurt begeleiden waarbij je mee beslist met de bewoners. Dit kan evolueren naar eigenaarschap in de buurt waarbij buurtbewoners zelf de verantwoordelijkheid over het initiatief nemen en zelf keuzes maken. Binnen een participatieproces kan je dus schakelen tussen de diverse niveaus van participatie afhankelijk van de context, de fase in het proces en de buurt.

BELANGRIJK!

Bij de laatste omschreven vormen van participatie kunnen minder mensen worden meegenomen in het proces. Immers meebeslissen vraagt meer overleg en tijd dan raadplegen. Wel zijn burgers sterker betrokken bij deze vormen en hebben ze meer invloed. Bij de eerste omschreven vormen van participatie kan dus meer representativiteit zijn, maar is de invloed beperkter. [126]

BELANGRIJK!

Wees je er bewust van dat schijnparticipatie geen participatie is. Hierbij heb je al een idee wat je wil realiseren bv. aanbod van dienstverlening. Als je hiervoor draagvlak wil creëren via een participatietraject is dit geen eigenlijke vorm van participatie. Participatie vertrekt vanuit een open vraag, want mogelijk is er helemaal geen behoefte aan het aanbod wat je voor ogen had. Wees je dus bewust van hoe je zaken formuleert en aanpakt. Vertrek telkens vanuit open vragen en nieuwsgierigheid, zonder op voorhand vast te leggen wat je idee zou kunnen zijn als oplossing.

De diverse vormen van participatie kunnen buurtbewoners of professionals een stem geven in de beleidsontwikkeling. Het vergroot de kans dat resultaten een draagvlak krijgen en deelnemers eventueel zelf aan de slag gaan [127]. Een burger kan er zelf baat bij hebben om deel te nemen aan participatiemomenten: het laten horen van zijn of haar stem kan bijdragen aan de ontplooiing van zichzelf, het vergroot eveneens de eigenwaarde en de deelnemer krijgt een zicht op de toekomst van het initiatief of de buurt. Naast een individueel belang is er ook een samenlevingsbelang: participatie legt verantwoordelijkheid bij de burgers en het versterkt de sociale cohesie [128]. Door participatief aan de slag te gaan plant je dus een zaadje dat tot veel meer kan groeien en leiden.

2.2. Tips en tops voor participatie

Voor het creëren van participatie [128] zijn er enkele tops, bevorderende factoren, die uitnodigen tot deelname aan participatie:

- Wanneer deelnemers het gevoel hebben dat ze door deelname effectief een **verschil kunnen maken**, zullen ze sneller geneigd zijn tot deelname. Deelnemers kunnen zo hun stem laten horen.
- Participatie betekent niet alleen inzetten op de gekende methodieken, maar ook **creatievere methodieken**. Zo bereik je niet alleen de mondige burgers, maar ook minder verbaal sterke deelnemers. Deze methodieken vind je terug in [Aan de slag met de kwalitatieve analyse](#) 📄.
- Inzetten op het vervullen van **randvoorwaarden** is belangrijk. Denk bv. aan een toegankelijke locatie, een informele sfeer die uitnodigt tot deelname, een tijdstip dat geschikt is voor alle deelnemers, ...
- Een participatiemoment is het best uitgewerkt **op maat** van de bewoners. Zo is het belangrijk dat alles verstaanbaar en toegankelijk is. Op deze manier werk je ook inclusief als organisatie of lokaal bestuur, wat een bouwsteen is van zorgzame buurten.
- Deelnemers zijn het beste op voorhand **geïnformeerd**, zodat ze goede beslissingen kunnen maken. Ze moeten zicht hebben op wat de verschillende ideeën betekenen in de praktijk. Deelnemers hebben dus toegang tot de juiste informatie.
- Er dient oog te zijn voor de inzet van de deelnemers. **Waardering en feedback** is belangrijk voor de deelnemers. Niet alleen voor mensen die gedurende het gehele proces deelnamen, maar ook personen die gedurende een beperktere periode betrokken waren.

Uiteraard zijn er ook tips bij participatieprocessen waarvoor je best aandacht hebt. Want er zijn ook valkuilen een participatieproces.

- **Professionals** denken soms **beter in staat te zijn om oplossingen aan te reiken** dan burgers. Vaak vertrekken ze vanuit een rationele bril, waar burgers eerder vertrekken vanuit emoties en ervaringen. Heb hier aandacht voor.
- Professionals gaan ervan uit dat er een overeenstemming is over het **gemeenschappelijke belang** en dus dat er gedeelde meningen en visies gehanteerd worden. Vaak zijn er diverse meningen, tegenstrijdige belangen en ongelijke machtsverhoudingen. Deze diversiteit moet erkend worden en er moet een open gesprek over aangegaan worden. Dit kan tot creatieve oplossingen leiden. Zie ook **Beleidsontwikkeling** in het referentiekader van zorgzame buurten.
 - Durf zeker ook aandacht te geven aan andere stemmen of stemmen die de meerderheid niet volgen.
 - Ga aan de slag met signalen! Durf politiserend te werken [16].
- Het risico is er dat professionals vervallen in **vakjargon** bij deelname.
- Bij participatiemomenten loop je het risico dat **degenen die al goed bereikt worden, het meeste zullen deelnemen en zich het sterkste laten horen**. Creatieve methodieken zijn nodig om ook kwetsbare personen te bereiken en hen een stem te geven.

- Het is voor deelnemers belangrijk dat de initiatiefnemer duidelijk verwoordt **wat het doel is** van de participatie of wat ze te weten willen komen. Dit is belangrijk omdat anders de participatie mogelijk het doel niet dient.
- **Duidelijke communicatie** over verwachtingen, thema's, info aanbieden is nodig, dit creëert duidelijke verwachtingen bij de deelnemers.
- Politici die mee het initiatief vormgeven, durven soms een kader op te leggen vanuit hun ideologie. Dit kan sturend werken. Participatie gaat juiste verder dan de klassieke representatieve democratie, waarbij de burger onrechtstreeks participeert via de verkozen vertegenwoordigers. Participatie is een **deliberatieve vorm van democratie** waarbij de burger een actieve rol opneemt om de samenleving mee vorm te geven. Het is dan ook belangrijk om als procesbegeleider oog te hebben voor het evenwicht tussen deze vormen van democratie en participatie en niet te vervallen in één van beiden.
- Tijdens participatiemomenten dien je ook aandacht te hebben voor personen die **negatieve ervaringen** uiten. Burgers zien zulke momenten als een kans om hun bezorgdheden en klachten te uiten over zaken die mogelijks niet gerelateerd zijn aan het onderwerp. Het is belangrijk om hier oog voor te hebben en als (proces)begeleider hier bewust mee om te gaan. Stel je vooral de vraag: 'kunnen we hier als groep mee aan de slag?'

2.3. Outreachend en nabij werken

Zorgzame buurten realiseren betekent werken in verbinding met anderen en werken vanuit nabijheid. Die verbinding en nabijheid komt niet zomaar tot stand. Enerzijds is er mentale nabijheid: proberen in te leven in het perspectief van buurtbewoners: hoe ervaren zij dit? Hoe beleven ze dit? Waar zijn er mogelijkheden in de buurt? Waar niet? Anderzijds komt dit tot stand door effectief fysiek nabij te werken en dus naar de buurt toe te trekken. Fysieke aanwezigheid en nabijheid zorgen voor een aanspreekpunt, maar ook voor het maken van verbinding [6]. In die zin kan de kwalitatieve analyse bijdragen aan de eerste stappen naar fysieke nabijheid: denk maar aan een bevraging van deur tot deur, een soepkar in de buurt, een buurtbabbel in een tentje ... op deze manier kom je te weten wat er leeft in de buurt. Anderzijds bouw je ondertussen al aan zorgzame buurten: het leggen van meer verbindingen en fysiek aanspreekbaar zijn.

Outreachend werken is dan ook een sleutelement binnen het werken aan zorgzame buurten. Het boek reach Out (2012) omschrijft outreachend werken als volgt:

“Outreachend werken is een werkwijze die uitgaat van een actieve benadering en is gericht op het bevorderen van welzijn. De werker vertrekt vanuit de participatieve basishouding en richt zich op personen in maatschappelijk kwetsbare posities, die niet of ontoereikend bereikt worden door het huidige dienst-, hulp-, en zorgverleningsaanbod.

Dit door zich te begeven in hun leefwereld met erkenning van de daar geldende waarden en normen. Met outreachend werken streeft men naar een wederzijdse afstemming tussen de doelgroep, haar netwerk, het maatschappelijk aanbod en de ruimere samenleving.” [129]

Outreachend werken kan op verschillende manieren:

- Je kan samenwerken met organisaties die al in de buurt gekend zijn. Een apart moment voorzien voor participatie is niet altijd nodig. Je kan ook mensen bevragen of betrekken, aansluitend op een reeds bestaande structuur of bijeenkomst. Denk aan een gezinsbond avond, een OKRA-bijeenkomst ... Zo kan je bewust een doelgroep aanspreken en betrekken.
- Je kan een plaats zoeken in de buurt waar veel mensen langskomen op een dag en hier een hapje en drankje voorzien. Op deze manier kan je met gesprek gaan in mensen. Zoek publieke plaatsen op waar veel mensen vertoeven zoals parken, scholen, de bib ...
- Je kan werken a.d.h.v. spel: bv. een speelbus in de buurt zetten en in gesprek gaan met de ouders en kinderen. Spelen verbindt verschillende groepen, ook de *kwetsbare* groepen [130].

In de nabijheid werken kan ervoor zorgen dat je een grotere verscheidenheid aan buurtbewoners bereikt. En dat is niet evident! Niet elke buurtbewoner voelt nl. verbinding met de buurtwerker of het kernteam. Wil je diverse buurtbewoners aantrekken in de participatiemomenten? Zorg ook voor een weerspiegeling van de diversiteit in je team. Een divers team verlaagt de drempel. Denk bv. aan jonge personen, man-vrouw, personen met een migratieachtergrond ... Dus kijk ook kritisch naar je organisatie: hoe komt het dat we bepaalde mensen niet bereiken? Hebben ze weinig feeling met het thema of kan het ook gaan over drempels voor deelname bv. niet durven komen als enige jongere of persoon met migratieachtergrond? [130]

3. De actoren: wie betrekken?

In de kwalitatieve analyse kan je een diversiteit van actoren betrekken. Elke actor brengt eigen informatie met zich mee. De keuze op wie je focust hangt af van de inzichten die je reeds opbouwde in de vorige stappen. We sommen hieronder enkele mogelijke actoren op en geven telkens aan waarom deze relevant kunnen zijn om te betrekken.

TIP

Neem zeker je analyse bij de hand: zowel kwantitatief als de omgevingsanalyse. Je hebt hier in kaart gebracht wie er woont in de buurt en welke partners er zijn in de buurt. Deze kunnen deel uitmaken van het participatief traject.

3.1. De buurtbewoners

De eerste en wellicht ook belangrijkste actor zijn de buurtbewoners. De buurtbewoners kunnen je vooral persoonlijke ervaringen en verhalen vertellen. Als uit jouw kwantitatieve en ruimtelijke omgevingsanalyse blijkt dat je vooral wil weten hoe buurtbewoners de buurt ervaren dan betrek je hen best in de kwalitatieve analyse.

In **Het referentiekader als leidraad** ► van zorgzame buurten is inclusie één van de bouwstenen. Zorgzame buurten richt zich namelijk op iedereen in de buurt. Net in deze inclusieve aanpak ligt één van de sterktes: iedereen wordt beschouwd als een buurtbewoner die iets kan betekenen voor een ander of mogelijk hebben ze zelf eens hulp nodig [42]. Deze visie ook effectief in de praktijk realiseren, betekent ook in deze analysefase al oog hebben voor alle buurtbewoners: wat leeft er in de buurt, in het dorp, het gehucht ...?

3.2. De kwetsbare buurtbewoners

Daarnaast is het van belang om ook specifiek oog te hebben voor de noden en behoeften van de meer kwetsbare buurtbewoners. Op basis van de kwalitatieve en ruimtelijke omgevingsanalyse formuleerde je enkele specifieke risicogroepen die mogelijk extra aandacht en ondersteuning vragen. Dit kan om een diversiteit van risicogroepen en van noden gaan. De oudste ouderen die mogelijk nood hebben aan zorg en ondersteuning thuis of die nood hebben aan initiatieven die inzetten op mobiliteit, een aangepaste publieke ruimte Een grote groep van alleenwonende ouderen die mogelijk baat hebben bij initiatieven die inzetten op het versterken van sociale cohesie. Een grote groep van jonge ouderen die mogelijk ook mantelzorger zijn ...

Heb oog voor deze diversiteit aan kwetsbaarheden: “de” kwetsbare buurtbewoner bestaat niet. Mogelijk heeft de ene nood aan sociale contacten dicht bij huis en de andere aan goede

informatie. Tracht dus ook bij het in kaart brengen van deze noden oog te hebben voor enerzijds de diversiteit aan groepen en anderzijds de diversiteit aan noden. Zorgzame buurten in de praktijk betekent niet noodzakelijk één actie of initiatief voor heel de buurt, maar eerder verschillende gerichte initiatieven voor een diversiteit aan noden. Dit betekent dat je al bij de start oog hebt voor deze diversiteit bij het in kaart brengen van deze noden. Noteer dus goed op basis van de vorige stappen welke specifieke mogelijk kwetsbare buurtbewoners je wil bevragen en welke vragen je hebt. Focus daarbij niet alleen op de kwetsbaarheden maar ook op de mogelijkheden van de kwetsbare buurtbewoners. Ouderen, personen met een migratieachtergrond, personen met een fysieke beperking willen vaak niet alleen hulp ontvangen maar ook iets geven. Dit kan gaan over een babbeltje, een gekookt potje brengen tot helpen klussen.

3.3. Informele actoren

Naast de buurtbewoners, spelen ook andere “informele” actoren een belangrijke rol in zorgzame buurten. Dit zijn actoren die op een niet professionele basis een rol (kunnen) spelen. Zij geven je inzicht in de grotere verhalen van de buurt. Zij bundelen de individuele ervaringen van de buurtbewoners en voegen deze samen tot een groter geheel. Denk hierbij aan lokale verenigingen, (vb. Femma, OKRA, Neos, Landelijke Gilden, muziekvereniging, ...) maar ook bijvoorbeeld burgerinitiatieven, buurtcomités, mantelzorgverenigingen, vrijwilligers van de minder mobiele centrale

Ze nemen al een actieve rol op en weten vanuit hun ervaring vaak heel goed wat er leeft in de buurt, in het dorp, het gehucht

Tabel 1 geeft een overzicht van mogelijke informele actoren die je kan betrekken.

Zorg en welzijn	Vrije tijd
<ul style="list-style-type: none">→ mantelzorgverenigingen→ vrijwilligers (vb. boodschappendienst, huisbezoeken ...)→ armoedeorganisaties→ zelforganisaties→ burgerinitiatieven→ ...	<ul style="list-style-type: none">→ socio-culturele verenigingen→ sportverenigingen→ buurtcomités→ ...

Tabel 1: Overzicht informele actoren

3.4. De professionals m.b.t. zorg, welzijn, wonen en vrije tijd

Naast de informele actoren, is het ook van belang om formele, professionele actoren te betrekken. Zij weten vanuit hun professionele ervaring vaak goed waar er noden leven en hebben informatie over de dieperliggende achtergrond van een buurt of van kwetsbare groepen. Bovendien kunnen ze een belangrijke rol spelen als actor in het bouwen aan zorgzame buurten. Zo heb je hen al onmiddellijk mee.

Belangrijk hierbij is om niet (alleen) oog te hebben voor de misschien meer evidente beroepen (zoals gezinszorg, huisartsen, sociaal huis ...) maar ook actoren uit andere domeinen zoals wonen en vrije tijd: architecten, sociale woonmaatschappijen, diensten ruimtelijk ordening, bibliotheek, jeugddienst, Tabel 2 geeft een overzicht van mogelijke actoren.

TIP

Het kan interessant zijn om net een mix van sectoren rond de tafel te brengen. Zo kunnen verschillende ervaringen en ideeën uitgewisseld worden, wat enerzijds tot complementaire inzichten kan leiden en anderzijds samenwerking over sectoren heen kan bevorderen.

Zorg en welzijn	Wonen en leefomgeving	Vrije tijd	Antenneberoepen
Huisartsen	Woonmaatschappij	Bibliotheek	Lokale handelaars (bakker, slager, bloemenwinkel, supermarkt, kappers ...)
Ergotherapeuten	Assistentiewoningen	Socio-culturele verenigingen	Pastoor of Imam
(Thuis)verpleegkundigen	Dienst woningaanpassing	Cultureel centrum	Religieuze actoren
Dagopvang	Dienst ruimtelijke ordening gemeente	Jeugdverenigingen	Bpost
Ziekenhuizen	Dienst wonen gemeente	Sportverenigingen of -clubs	Wijkagent
Kinesisten	Sociaal vervoer	...	Cafébazen
Psychologen	Openbaar vervoer		...
Tandartsen	Dienst mobiliteit gemeente		
CAW	Gemeentelijke adviesraden (Gecoro...)		
CGG	...		
OCMW-lokaal bestuur			
GBO			
JAC			
Diensten voor gezinszorg			
LDC			
Woonzorgcentra			
Maaltijdbezorging			
Mutualiteiten			
...			

Tabel 2: Overzicht mogelijke professionele actoren & antenneberoepen

3.5. Antenneberoepen

Naast deze professionals uit zorg, wonen, welzijn en vrije tijd, kunnen ook andere professionals een mogelijke rol spelen in zorgzame buurten. Waar de professionals uit zorg, welzijn en wonen de meer evidente te betrekken professionals zijn, gaat het om ‘niet-evidente’ professionals [131] die, beroepshalve, verschillende signalen van klanten en cliënten rond kwetsbaarheid kunnen opvangen. Voorbeelden zijn: kappers, cafébazen, winkelbedienden, postbodes, loketbedienden van financiële instellingen, de priester of imam, Ze hebben vaak zicht op verschillende vormen van kwetsbaarheid: cognitieve, sociale, fysieke, psychische en omgevingskwetsbaarheid [131]. Ook hen betrekken in de kwalitatieve analyse kan dus waardevolle inzichten opleveren. Vanuit hun perspectief kan je vooral signalen ontdekken over de buurt. Bovendien worden ze zo ook onmiddellijk erkend als potentiële actor in het werken aan zorgzame buurten en creëer je draagvlak om in de toekomst samenwerking op te starten.

4. Aan de slag: de buurt beter leren kennen

In dit deel schetsen we verschillende algemene methodieken om je buurt(en) beter te leren kennen. We geven een diversiteit aan methodieken, tools, ... mee. Sommige zijn meer geschikt voor specifieke thema's: zorg, mantelzorg, woonomgeving ... andere kan je overkoepelend hanteren. Een aantal methodieken richten zich op het betrekken van specifieke buurtbewoners met kwetsbaarheden. Maak ook steeds bij de keuze voor je methodiek de afweging in welke fase van de analyse je je bevindt: eerder verkennend dan wel richting concrete acties en initiatieven.

We bespreken in dit deel meer algemene mogelijkheden. Bij het hoofdstuk ‘aan de slag met de kwalitatieve analyse’ vind je concrete voorbeelden van uitgewerkte methodieken rond bepaalde thema's of buurtbewoners met een specifiek profiel of kwetsbaarheid.

4.1. In gesprek met de buurt en andere betrokken actoren: de gesprekstafels

Wil je meer weten over wat er leeft in een buurt, onder de betrokkenen actoren, ...? Dan kan je tafelgesprekken, praatcafés, buurtfora, rondtafelgesprekken ... organiseren. Er bestaan verschillende mogelijke benamingen en insteken. **Grote gemeenschappelijke deler is dat je verschillende betrokken actoren één of meerdere keren rond de tafel(s) uitnodigt om in gesprek te gaan over wat er leeft.** Je brengt hen samen rond verschillende gesprekstafels waarin ze in gesprek kunnen gaan over enkele thema's. Belangrijk: bepaal vooraf heel duidelijk wie je voor oog hebt met het tafelgesprek en de vragen die je wil verkennen met hen [132]. Kijk hiervoor naar de bevindingen van de kwantitatieve analyse en de omgevingsanalyse die je neerschreef in het reflectie-en terugkoppelingsdocument.

Deze methodiek is minder geschikt om meer kwetsbare buurtbewoners te bevragen. Vaak ervaren ze immers gêne om deel te nemen aan groepsgesprekken (vb. bij sociaal isolement, armoede ...), voelen ze zich niet aangesproken om hun stem te laten horen of kunnen ze omwille van gezondheidsredenen, mobiliteitsproblemen of andere redenen niet deelnemen.

Deze methodiek laat wel toe om in de breedte te horen wat er leeft in een buurt en tegelijkertijd ook al draagvlak en goesting te creëren om te werken aan zorgzame buurten.

TIPS

- Maak gebruik van een toegankelijke locatie in de buurt, het dorp zelf (vb. parochiezaal, refter school ...).
- Maak een lijst aan van mogelijke deelnemers. Vraag collega's uit andere beleidsdomeinen om deze aan te vullen. Bespreek deze lijst met collega's. Ben je nog bepaalde profielen vergeten? Wie kan nog een belangrijke bijdrage leveren?
- Bied koffie en koekjes aan: maak het gezellig!
- Bied de mogelijkheid van vervoer of samen rijden aan. Zo zorg je ervoor dat ook minder mobiele buurtbewoners er geraken.
- Nodig mensen persoonlijk uit (via een telefoontje, ga een keer langs ...). Maak een uitnodiging die aanspreekt.
- Indien je meerdere gesprekstafels na elkaar organiseert: vraag mensen dat ze iemand uitnodigen om mee te nemen. Zo bereik je meer personen en ook personen die misschien minder snel zouden deelnemen zonder de aanwezigheid van een kennis.

4.2. Eén op één in gesprek met (kwetsbare) buurtbewoners

Naast groepsgesprekken kan je actoren ook één op één bevragen. Dit kan via een open gesprek of aan de hand van een vragenlijst. Deze methodieken zijn vooral geschikt om de noden van meer kwetsbare buurtbewoners in kaart te brengen. Immers, deze zijn minder snel geneigd aan te sluiten bij tafelgesprekken, groepsgesprekken zoals hierboven beschreven Om ook hun noden te kennen, is het belangrijk dat je methodieken hanteert die toelaten om binnen een vertrouwelijke en vertrouwde context hun mening te zeggen, hun noden te benoemen. Dit kan op verschillende manieren.

4.2.1. Enquête

Een enquête laat je toe om rond verschillende thema's waar je meer over te weten wil komen een bevraging te organiseren. Je stelt een vragenlijst op en verspreidt deze onder de deelnemers die je voor ogen hebt. Dit kan gaan over buurtbewoners of professionals, maar ook om een specifieke groep hiervan bv. mantelzorgers of alleen de professionals die werken met personen in armoede. Deze kunnen anoniem en in alle vertrouwen hun mening geven. Je kan een enquête doen aan huis, een telefonische enquête, een enquête per post en / of een online enquête (zie ook [4.5. De buurt online verkend](#)). Ook hier dien je in het achterhoofd te houden dat de meest kwetsbare buurtbewoners doorgaans het minst geneigd gaan zijn een enquête in te vullen.

Om tot onderbouwde en goede resultaten te komen, doe je hiervoor best beroep op een onderzoeksorganisatie die je hierin kan ondersteunen en op een correcte wijze analyses kan uitvoeren op de verzamelde data.

TIP

Enquêtes afnemen kan een tijdrovende job zijn. Werk hiervoor eventueel samen met anderen. Zo kan een dienst thuiszorg enquêtes meegeven met zorgkundigen. Of kan je vrijwilligers zoeken die enquêtes willen afnemen [12].

4.2.2. Interview

Een interview is een één op één gesprek in een vertrouwelijke setting. Dit kan bij iemand thuis zijn of in een rustig lokaaltje (vb. in het lokaal dienstencentrum). Met een interview kan je meer in de diepte vragen naar motieven, noden, behoeften, wensen ... [132]. Het is een methodiek die je toelaat om ook de stem van meer kwetsbare buurtbewoners te bevragen.

Belangrijk is dat je je goed voorbereidt:

- Wat is je algemene vraag: wat wil je juist te weten komen?
- Maak een duidelijke interviewleidraad: welke vragen of thema's wil je zeker aan bod laten komen? Start met makkelijkere vragen.
- Zorg voor voldoende tijd om het interview af te nemen.

- Zorg voor goede setting: bij iemand thuis, bij voorkeur met niemand anders erbij, of in een rustig lokaaltje. Creëer een vertrouwelijke omgeving.
- Benadruk wat je met de resultaten gaat doen en dat het gesprek in alle anonimiteit en vertrouwen behandeld wordt.
- Je kan eventueel, mits toestemming, een opname maken van het interview zodat je dit achteraf nog een keer rustig opnieuw kan beluisteren.
- Wil je juist weten hoe buurtbewoners hun buurt ervaren? Overweeg dan een **'wandeling'** waarbij je enkele richtvragen voorbereid, maar je de buurtbewoner ook laat vertellen over zijn belevenis van de buurt gedurende de wandeling. Meer info vind je bij de methodieken in het onderdeel 'aan de slag met de kwalitatieve analyse', hoofdstukje **Wandeling**.

4.3. Observeren: op verkenning in de buurt

Naast het in gesprek gaan met de buurt en betrokken actoren, kan het ook zinvol zijn om in kaart te brengen wat er leeft in de buurt door je buurt(en) te observeren. Via observatie verzamel je zelf informatie over personen, plaatsen of activiteiten in je buurt. Bijvoorbeeld: Wat is de kwaliteit van de voetpaden in de kern van deze buurt? Is er voldoende verlichting in deze buurt? Wat doen buurtbewoners in het park? [132]

De meeste methodes zoals enquête of gesprekstafels geven jou verbale informatie. Observeren vult deze verbale informatie aan met visuele informatie.

In 'aan de slag met de kwalitatieve analyse' vind je een **Stappenplan Observatie**.

4.4. Praktijkgerichte participatieve methodieken

Denk bij participatie ook zeker aan meer creatieve manieren om mensen te betrekken en zo nog meer op maat van de groep te werken. Bijvoorbeeld:

- het visualiseren van materiaal voor personen die moeite hebben met de abstracte begrippen,
- het verwoorden van je mening via spelvorm zodat ieder een stem kan geven,
- het bijhouden van een dagboek door bewoners,
- een wandeling waarbij ze foto's maken en vertellen over hun buurt
- ...

Op deze manieren kan je (kwetsbare) burgers actief en op een laagdrempelige manier betrekken in het proces. Het kan nodig zijn om hier iemand bij te betrekken die de vaardigheden en kennis heeft om met de groep aan de slag te gaan.

Het vereist begeleiding op maat en kennis over hoe je kwetsbare personen kan bereiken of hen een stem kan geven.

Dit is belangrijk, omdat zij over heel wat ervaringskennis beschikken die anders verborgen blijft. Hierbij houd je best ook rekening met het inzetten op de randvoorwaarden zoals een toegankelijke locatie, begrijpbare informatie, waardering voor de inzet.

Voorbeelden van methodieken en linken naar belangrijke sites vind je terug in ‘aan de slag met de kwalitatieve analyse’.

4.5. De buurt online verkend

Nog een andere manier om je buurt beter te leren kennen, is online bevraging, polls, fora

Het voordeel van online werken is dat je op een eenvoudige manier veel mensen kan bereiken. Denk bv. aan mensen die omwille van ziekte liever niet fysiek afspreken of in tijden van crisis bv. de coronacrisis.

Wees je er wel van bewust dat je een deel van je doelpubliek op deze manier niet bereikt. Niet iedereen beschikt immers over de digitale vaardigheden om online zijn mening te geven: dit zijn vaak de meer kwetsbare buurtbewoners. Ook kan je op deze manier enkel korte, gerichte bevragingen doen. De inspanning die je online kan vragen is immers veel kleiner dan vb. in een tafelgesprek of interview.

4.6. De buurt als “onderzoekers”

Tot slot, niet alleen jij, maar ook buurtbewoners zelf kunnen als “onderzoeker” aan de slag gaan. Dit kan op verschillende manieren.

- Als vrijwilliger om vragenlijst af te nemen.
- Als observator: vb. om slechte voetpaden in kaart te brengen, ...
- Als mede-onderzoeker: vragen opstellen, informatie zoeken en verzamelen, acties uitwerken.

Aan de slag met de kwalitatieve analyse

Wegwijzer

Als je aan dit hoofdstuk begint, heb je best al zicht op wie er woont in de buurt en wat er is. Op deze manier heb je al aanknopingspunten om te bepalen: wie wil ik betrekken? Welke thema's zijn het belangrijkste? Maak hiervoor zeker gebruik van het reflectie- en terugkoppelingsdocument waar je belangrijke aanknopingspunten in kaart bracht. In elke fase van het proces moeten beslissingen worden genomen. Maar verlies niet uit het oog waarom je een bepaalde weg kiest: bijvoorbeeld wie je specifiek wil bevragen of welke aanpak met zijn voor- en nadelen je kiest.

Belangrijk voor je van start gaat, is dat je over deze vaardigheden en/of kennis beschikt:

- → Vaardig zijn in het begeleiden van een proces: actief luisteren, doorvragen, ideeën clusteren, enthousiasmeren, uitnodigen tot reflectie ...
- → Zicht hebben op wie er woont in de buurt en wat er is (kwantitatieve analyse en ruimtelijke omgevingsanalyse).

Participatief werken is een basiselement binnen zorgzame buurten. Vanuit elke rol kan er dan ook iets in opgenomen worden:

- Als praktijkwerker ga je hier aan de slag met de buurt! Neem de verschillende methodieken door en sta stil bij hoe je participatief aan de slag wil gaan. Denk ook goed na hoe je dit inclusief kan organiseren en verschillende actoren uit de buurt kan betrekken.
- Als beleidsmedewerker neem je er het reflectie- en terugkoppelingsdocument terug bij. Wat willen we precies nog te weten komen? Hoe kunnen we dit meenemen in het participatief traject? En wie moet er zeker betrokken worden.
- Ben je procesbegeleider? Als je zelf een participatief traject organiseert, moet je goed afstemmen met de organisatie of het lokaal bestuur. Vraag zeker naar de analyses die al gevoerd zijn en durf zo samen keuzes te maken om participatief aan de slag te gaan. Als je een workshop wilt organiseren, neem je best de verschillende methodieken door en kan je de begeleidende [powerpoint](#) er bij nemen.

Daarnaast vraagt participatief werken om:

- Flexibiliteit: inspelen op vragen, veranderen van de vooropgestelde planning ...
- Op maat werken van verschillende kwetsbare personen. Dit wil zeggen de activiteiten afstemmen om kwetsbare personen te bereiken, maar ook naar de buurt toe trekken opdat ze bereikt worden.
- Creativiteit: soms is het niet evident om de buurtbewoners te betrekken in het proces. Daarom is out-of-the-box denken nodig. In dit hoofdstuk volgen dan ook verschillende methodieken om aan de slag te gaan.

- Speelruimte: niet elk participatief traject is vanaf het begin een succesverhaal. Toets goed af bij je organisatie/lokaal bestuur of je het mandaat hebt om dit traject op te nemen met de buurt.

Deze kwalitatieve analyse staat in constante uitwisseling met je visie en eerdere stappen binnen de analyse. Deze stap geeft je verdere informatie om je uiteindelijke **impact** en doelstellingen mee te bepalen en een **buurtplan** op te stellen.

Neem het volgende nog zeker mee voor je aan de slag gaat met het doornemen van de methodieken:

- Participatie organiseer je niet alleen. Spreek andere collega's, diensten of organisaties aan om buurtbewoners uit te nodigen voor het participatiemoment!
- Hou je vorige analyses bij de hand om te onderbouwen waarom je deze doelgroep bevraagt, wat je wil bevragen en hoe.

1. Hoe bevragen? Overzicht methodieken

Hieronder schetsen we meer in detail specifieke methodieken en gerichte tips die je kan gebruiken in de kwalitatieve analyse. Sommige methodieken richten zich inhoudelijk op bepaalde thema's: vb. wonen, zorg Andere methodieken geven je houvast om met personen met een specifieke kwetsbaarheid (vb. ouderen, mantelzorgers ...) in gesprek te gaan.

1.1. Methodieken en tips: in gesprek met de buurt met gesprekstafels

1.1.1. De focusgroep

Wanneer je gesprekstafels organiseert rond een bepaald thema, is het belangrijk dat je goed weet hoe je dit kan organiseren om de dialoog rond de tafel goed op gang te brengen en er voor te zorgen dat iedereen aan bod komt. De methodiek van focusgroep helpt je hiermee op weg. We schetsen hieronder kort wat dit juist inhoudt en bieden je enkele tips als houvast.

Wat is een focusgroep?

Een focusgroep is een groep van deelnemers die iets gezamenlijks hebben (meegemaakt) en daarover samen geïnterviewd worden. De tips hieronder kan je dus gebruiken wanneer je een groepsgesprek, een tafelgesprek ... organiseert [132].

Waarover kan het gaan?

Uiteenlopende zaken zoals het verzamelen van achtergrondinformatie, opwekken van nieuwe ideeën, diagnosticeren van problemen (bijvoorbeeld bij het invoeren van vernieuwingen), verkrijgen van indrukken of inzichten in denkwijzen, opvolgen en begrijpen van informatie uit andere bronnen. Deze methodiek is een participatievorm waarbij de groep geraadpleegd wordt of eventueel zelf kan mee beslissen. Dit hangt af van de invulling [132].

Wat zijn jouw rollen tijdens een focusgroep?

- Interviewer: je wil dingen te weten komen van de deelnemers.
- Facilitator: je moet niet per se het gesprek controleren, de groep moet zelf haar gesprek vormgeven, maar je zorgt dat het gesprek op gang blijft en dat alle deelnemers uitgenodigd worden om iets te zeggen.

- Procedureel leider: je leidt het gesprek in, stuurt het gesprek, beëindigt het gesprek en bewaakt de tijd.
- Procesbegeleider: non-verbale communicatie is erg belangrijk. Waak over het welzijn van deelnemers wanneer discussies gevoelig zijn. Ook na een moeilijk gesprek is het belangrijk om te zorgen dat je deelnemers zich goed voelen.

Welke moderatortechnieken kan je gebruiken?

- Stiltes gebruiken: wees niet bang voor stiltes, soms hebben deelnemers even tijd nodig om na te denken.
- Doorvragen: vraag goed door. Hoe bedoelen de deelnemers het juist?
- Luisteren: luister goed. Zorg dat je niet (teveel) zelf aan het woord bent, maar pik uitspraken terug op en vraag hierop door vanuit de taal, bewoordingen die de deelnemer zelf hanteert.
- Samenvatten: vat na een antwoord of een gespreksdeel samen wat je hoorde en stem even af of je het juist samenvatte. Zo kunnen deelnemers dit bevestigen en / of nog aanvullen. Ook hier is het belangrijk om zo dicht mogelijk bij de taal van de deelnemers zelf te blijven om zo minimaal mogelijk eigen invulling te geven.

Tips voor succesvolle focusgroepen

- Heb oog voor de diversiteit rond de tafel.
- Wanneer je zowel buurtbewoners als professionals hebt uitgenodigd, laat dan zeker buurtbewoners eerst aan het woord. Professionals zijn vaak heel mondig en vervallen snel in vakjargon.
- Werk met post-its. Laat deelnemers eerst hun ideeën op een post-it opschrijven. Zo geef je iedereen de kans om een idee te delen en laat je bovendien ook toe dat minder mondige deelnemers ook hun zegje hebben in het gesprek.
- Maak gebruik van ‘active reviewing’. Bevraag mensen actief door bv. hen hun duim te laten opsteken, hun een cijfer te laten noteren, een prent te kiezen enz. Zo dienen ze actief deel te nemen aan de bijeenkomst en krijg je zicht op alle meningen. Leg de focus op ervaringen en niet op wat de waarheid is. Ieder zijn mening is waardevol en ‘waar’ vanuit zijn of haar standpunt [133].
- Vermijd dat lokale politici aansluiten of maak heel duidelijke afspraken met hen. Dit kan immers de uitwisseling sterk beïnvloeden.
- Laat deelnemers een kennis / vriend meenemen. Zo is de drempel lager om deel te nemen, maar bereik je ook meer mensen. Dit geldt zeker voor kwetsbare doelgroepen.
- Probeer zo concreet mogelijk door te vragen, door de focus te houden op het doel en niet te snel naar het middel te gaan. Als deelnemers aangeven dat ze een kiosk willen op een plein, wat willen ze dan? Willen ze ontmoeting? Of willen ze georganiseerde activiteiten op deze kiosk? En zijn er eventueel ook andere manieren om dit te realiseren?

1.1.2. Tafelgesprekken rond zorgzame buurten: van persona's tot concrete ideeën

We gaan hieronder uitgebreider in op één specifieke aanpak van het werken met gesprekstafels rond het thema zorgzame buurten. In een eerste stap wordt er met persona's aan de slag gegaan. In een tweede stap die er op kan volgen, kunnen er al concrete ideeën, initiatieven uitgewerkt worden. Voor het begeleiden van zulke gesprekken kan je beroep doen op de methodiek van focusgroepen.

Je hoeft niet beide stappen te doorlopen. Wanneer je analysefase nog veeleer verkennend is, dan kan je je beperken tot stap 1: werken met persona's.

Stap 1: droomfase: werken met persona's

Persona's zijn fictieve personages die elk een reële situatie weergeven. De persona schetst een situatie waarop zorgzame buurten (mee) een antwoord kan bieden. Ze schetst een specifieke nood. De deelnemers aan de tafelgesprekken gaan hiermee aan de slag.

Het voordeel van werken met persona's is dat je de deelnemers rond de tafel enerzijds rond een concrete situatie kan laten nadenken. Anderzijds laat dit deelnemers toe om los te komen van de eigen problemen, hun eigen situatie en breder te denken over wat er leeft, nodig is in de buurt.

Figuur 7: Voorbeeld persona

Rita en Robert

Leeftijd	Robert is 72 jaar & Rita is 73 jaar
Status	50 jaar getrouwd, 2 kinderen
Job	Gepensioneerde leerkracht & huisvrouw
Woonst	Vrijstaande woning in
Sociaal	Rita en Robert zijn allebei erg sociaal. Ze zijn al jaar en dag actief betrokken in verschillende verenigingen in de wijk. Ze zijn graag gezien. Ze willen inoud worden.
Fysiek	Robert heeft na een lichte hersenbloeding problemen met stappen. Rita heeft geen rijbewijs.
Hulp	Geen professionele hulp

“Mijn man heeft een gouden hart en staat altijd voor iedereen klaar, maar hij kan ook wel koppig zijn. Soms botst dat wel eens met anderen. Sinds zijn hersenbloeding kan hij moeilijker stappen en lukt alles niet meer zoals vroeger. Daar heeft hij last van, maar hij is te koppig om dat toe geven.”

Je kan deze fictieve persona's aanpassen aan jouw situatie, jouw buurt, de kwetsbare personen die er leven en de mogelijke vragen die je nog hebt. Kijk hiervoor goed naar je tussentijdse conclusies uit je analyses. In de bijlage [Persona's voorbeelden](#) ► vind je verschillende voorbeelden die je op maat kan aanpassen. Kies de persona's die nauw aansluiten bij de mogelijk kwetsbare groepen die je al detecteerde (vb. veel alleenwonenden, veel oudste ouderen ...). Maak ze zo dat ze herkenbaar zijn voor jouw buurt en de mogelijke noden die je al formuleerde (mobiliteit, druk verkeer, weinig sociale contacten, geen ontmoetingsruimte ...). Waak er anderzijds goed over dat de situaties fictief blijven.

De concrete doelstelling van op deze manier te werken met persona's is tweeledig:

1. Inzichten verwerven: **wat leeft er in de buurt?**

- Wat leeft er, wie werkt er al samen, wie of wat ontbreekt?
- Ideeën verzamelen (dromen).
 - Wat zou er gedaan moeten worden, maar wordt nog niet gedaan?
 - Welke ideeën leven er bij de betrokkenen?
 - Wat moet er ontwikkeld worden om aan noden te voldoen?

2. Draagvlak en **goesting**

- Draagvlak creëren voor toekomstige acties en initiatieven rond zorgzame buurten.
- Burgers, vrijwilligers, mantelzorgers, professionals ... samenbrengen om samen te werken aan zorgzame buurten.

De deelnemers worden uitgenodigd om plaats te nemen aan verschillende tafels (maximum 8 personen per tafel en een gespreksleider per tafel, deze gespreksleiders zijn bij voorkeur professionals (vb. collega's)). Daar maken ze kennis met hun persona. Nadat ze eerst uitgenodigd worden om de specifieke noden van de persona te benoemen en te verduidelijken, worden ze uitgedaagd te dromen: vb. *“Wat zou er in dorp x moeten gebeuren opdat het voor persona Y er goed wonen is?”*.

Ze mogen hierbij loskomen van beperkingen in tijd, middelen, obstakels Vervolgens volgt een pauze. Na de pauze schuiven de deelnemers door naar een volgende tafel waar ze kennis maken met een andere persona, de ideeën die voor deze persona bedacht zijn en waarop ze uitgedaagd worden verder te brainstormen.

In **DRAAIBOEK denksessie 1** ► vind je een voorbeeld van een draaiboek dat je kan gebruiken om zo een droomsessie waarin je met persona's werkt te organiseren. Pas dit aan je eigen vragen en je eigen context aan.

Zorg voor een goede verslaggeving: neem alle ideeën, groot en klein, mee.

Rond de sessie af met een samenvatting van de ideeën die er uit zijn gekomen en communiceer duidelijk wat de volgende stappen zijn.

Stap 2: doefase: de ideeëncarroussel

Wanneer je naast het dromen, ook al tijd en ruimte hebt om richting het plannen te gaan, kan je een vervolgsessie inplannen. De doelstelling van deze bijeenkomst is om de ideeën die uit de eerste sessie naar voren kwamen, te concretiseren en te verfijnen. Ook kan dit al een moment zijn om in te zetten op samenwerking: wie wil er meewerken aan een concreet idee?

Nodig de deelnemers van je eerste sessie opnieuw uit. Je kan de groep ook uitbreiden met anderen die de eerste keer nog niet konden aansluiten of personen die je miste aan de vorige tafel.

Van belang is dat je deze sessie start met een duidelijke toelichting over wat de doelstelling is van de sessie en een samenvatting van wat er uit de vorige sessie kwam. Ter voorbereiding kan je al de ideeën die uit de eerste sessie kwamen concretiseren. Figuur 8 geeft hiervan een voorbeeldje: bv. uit de eerste sessie kwam de problematiek van mobiliteit naar boven. De deelnemers droomden van een dienst met vrijwilligers die, naast de werking van de minder mobiele centrale, ingezet kan worden voor verplaatsingen naar het lokaal dienstencentrum of vb. om samen naar de markt te gaan. Het idee van de “vroemvrijwilligers” ontstond. Dit idee werd door de betrokken professionals ter voorbereiding van de volgende sessie al wat verder uitgewerkt en concreet gemaakt.

Figuur 8: Voorbeeld concreet uitgewerkt idee

VROEMVRIJWILLIGERS

WAT? <ul style="list-style-type: none">• Vrijwillige chauffeurs uit de buurt• Korte verplaatsingen in de buurt	HOE? <ul style="list-style-type: none">• Vervoer van en naar activiteiten van het lokaal dienstencentrum• Collectieve vraag van buurtbewoners (vb. samen naar de markt, samen naar het kerkhof, samen gaan stemmen...)
VOOR WIE? <p>Voor mensen in de buurt die zich moeilijk kunnen verplaatsen</p>	VOORBEELD <p>Leo is een vroemvrijwilliger. De week voor Allerheiligen maakt hij zich vrij om enkele mensen op te pikken die zelf niet op het kerkhof geraken. Ze rijden samen om een bezoek te brengen aan het kerkhof.</p>
	VOORBEELD <p>Sara is vroemvrijwilligster. Elke donderdag pikt ze 3 mensen op uit de buurt om mee te gaan eten in het lokaal dienstencentrum.</p>

Tijdens deze tweede sessie kan je op een gelijkaardige manier werken. Deelnemers worden verspreid over tafels. Ze schuiven door van het ene idee naar het andere (vb. carrousel) en krijgen telkens de kans om aan te geven wat ze goed vinden aan het idee, wat ze nog missen of wat ze als tips kunnen meegeven en of ze in de toekomst misschien willen meewerken.

Wat zijn de voordelen van deze manier van werken?

- Deelnemers krijgen de kans om samen ideeën uit te werken. Op deze manier creëer je onmiddellijk **draagvlak** voor concrete acties en initiatieven. Het zijn “hun” ideeën.
- Deelnemers worden aangespoord om er in de toekomst samen verder aan te werken. Ze kunnen zich alvast kandidaat stellen. Zo ben je al onmiddellijk aan het **samenwerken**.
- Je zet actief in op **participatie** door hen zelf mee te laten nadenken, brainstormen (of indien mogelijk mee beslissen). Afhankelijk van je invulling van de sessies kan je inzetten op **raadplegen, adviseren of coproduceren**.

Een voorbeeld van een draaiboek vind je in de bijlage:

DRAAIBOEK denksessie 2 ➤. Voorbeelden van uitgewerkte ideeën vind je [hier](#) ➤. Je kan hiermee zelf aan de slag en deze aanpassen aan de ideeën die uit jouw eerste droomsessie kwamen.

TIP

Stel de persona eventueel op met verschillende andere domeinen. Bv. je visie beoogt het levensloopbestendig wonen in de buurt. Stel je persona op met een dienst woningaanpassing, dienst ruimtelijke ordening, dienst wonen ... Ook de voorbereiding van een participatietraject kan dus participatief gebeuren! Doe dit bijvoorbeeld in je werkgroep die mee de visie opstelde.

1.1.3. Gewoontebreker

GeWOONtebreker is een traject waarin lokale besturen samen met hun inwoners én met begeleiding van een woonexpert op zoek gaan naar antwoorden voor de woonuitdagingen van morgen. GeWOONtebreker is een participatief veranderingsproces waarin je een duurzame gedragsverandering op vlak van wonen op gang brengt.

[Meer weten](#)

1.2. Methodieken en tips: Eén op één gesprek met (kwetsbare) buurtbewoners

1.2.1. Kwetsbaarheidsbalansvragenlijst

Onderzoekers van de VUB ontwikkelden in het kader van het project [D-scope](#) een kwetsbaarheidsbalansvragenlijst. Deze is ontwikkeld voor gemeenten, mutualiteiten ... om kwetsbaarheid preventief op te sporen. De vragenlijst peilt naar verschillende vormen van kwetsbaarheid (sociale, cognitieve, fysieke ...).

Via [deze link](#) kom je op de pagina van d-scope. Onderaan onder de 'vijf cahiers' vind je meer informatie over de kwetsbaarheidsvragenlijst met bijhorende instructies. Zie D-scope als vragenlijst. De vragenlijst kan worden afgenomen door professionals en vrijwilligers die je hiervoor opleidt.

1.2.2. (Ouderen)behoefteonderzoeken

(Ouderen)behoefteonderzoeken zijn enquêtes op maat van een bepaald thema / doelgroep waarin verschillende noden en behoeften aan bod komen.

Organisaties die ondersteuning bieden bij het uitvoeren van deze enquêtes rond enerzijds de doelgroep ouderen en / of anderzijds het thema zorgzame buurten zijn o.a.:

- [Expertisecentrum zorg & welzijn - onderzoekslijn zorgzame samenleving](#)
- www.ouderenbehoefteonderzoeken.be

1.2.3. Mantelzorgers bevragen

Mantelzorgers vormen een specifieke doelgroep. Enerzijds zijn ze belangrijke partners in zorgzame buurten, anderzijds dreigen ze zelf vaak overbelast te raken. Mantelzorg geven kan immers op verscheidene fronten zwaar zijn: op emotioneel, fysiek, sociaal... vlak. De mantelval dreigt snel om de hoek. Goede zorg voor mantelzorgers is dus belangrijk.

Wil je specifiek de noden van mantelzorgers in je buurt, je dorp, gemeente ... bevragen? Dan kan je beroep doen op volgende methodieken.

- **Zicht op mantelzorg:** deze methodiek biedt een gespreksleidraad om de behoeften van mantelzorgers in kaart te brengen. Voor meer informatie, klik op [deze link](#) .
- **Prisma** – mantelzorg: een instrument voor de evaluatie en ondersteuning van de draagkracht en draaglast bij mantelzorgers van personen met een beperking. [Meer info](#) .

Deze methodieken van bevragen sluiten aan het participatiewiel **raadplegen** van het participatiewiel.

1.2.4. Tips om in gesprek te gaan met kwetsbare buurtbewoners

Wanneer je personen met een kwetsbaarheid wil bevragen, kies je best een methode die goed aansluit bij deze doelgroep (vb. diepte-interview, enquête ...). Daarnaast kan het ook nuttig zijn enkele tips in het achterhoofd te houden om in gesprek te gaan met personen met specifieke kwetsbaarheden. Hieronder geven we enkele tips mee om participatief te werken met personen met een migratieachtergrond, kinderen, ouderen ...

Deze tips zijn ook in het algemeen nuttig om toe te passen: hoe laagdrempeliger je werkt, hoe meer mensen je, met elk hun eigen kwetsbaarheid, kan bereiken. Zo werk je inclusief, in lijn met de doelstelling van zorgzame buurten. Bovendien, aandacht voor een duidelijke en laagdrempelige communicatie komt niet enkel kwetsbare buurtbewoners ten goede, maar iedereen.

(Oudere) personen met een migratieachtergrond [134]

In de kwantitatieve analyse maakten we duidelijk dat migratie-achtergrond een signaal kan zijn voor kwetsbaarheden. Gecombineerd met ouderdom verdient deze groep extra aandacht. De groep is doorgaans moeilijker bereikbaar, daarom is het net belangrijk om aan te sluiten bij hun leefwereld en hen mee te nemen in de analyse. We geven enkele tips voor ouderen met een migratieachtergrond, maar deze tips zijn natuurlijk ook van toepassing voor andere doelgroepen zoals jongere mensen met een migratieachtergrond.

Voor mensen met een migratieachtergrond kunnen er een aantal drempels de deelname bemoeilijken. Probeer deze drempels te verlagen door hier proactief mee aan de slag te gaan:

- Impliciete culturele verschillen in verwachtingen rond:
 - Vergaderingen
 - Persoonlijk contact

Maak deze impliciete verschillen expliciet. Beschrijf wat je wel of niet van hen verwacht en vraag hen wat hun verwachtingen zijn.

- Taalproblemen:

Probeer creatief om te gaan met taal en wees duidelijk dat hun verhaal belangrijker is dan de taal die ze gebruiken. Ga aan de slag met foto's, tekeningen, knutselmateriaal, laat ze een tolk meebrengen. Kinderen van oudere migranten kunnen de oudere migranten meestal bijstaan als tolk.

Wees ook alert dat mensen met een migratieachtergrond veel kennis kunnen hebben over hun eigen netwerk, maar dat wil niet zeggen dat deze kennis voor alle mensen met een migratieachtergrond geldt. Pas dus op met generaliseren en tracht verschillende mensen aan het woord te laten.

Hoe kom je in contact met (oudere) personen met een migratieachtergrond?

- Werk met sleutelfiguren die de brug kunnen slaan, ga langs bij socio-culturele verenigingen.
- Steek zelf je hand uit en ga naar hen op zoek in hun leefwereld, laat de bewoner in hun eigen kracht. Erken daarvoor de kennis en ervaring van de persoon. Durf je eigen zekerheden loslaten.
- In de omgevingsanalyse bracht je misschien al organisaties in kaart die werken met personen met een migratieachtergrond. Ga eens langs of spreek hen aan.
- Gebruik een diversiteit aan communicatiekanalen.
- Laat je participatiemoment aansluiten op een activiteit dat reeds georganiseerd wordt door een multiculturele organisatie.
- Vertrek vanuit gelijkenissen bv. oud zijn, of een zwakkere gezondheid hebben. Dit legt de nadruk op verbinding i.p.v. verschil [130].
- Sta ook stil bij je eigen team: zijn er personen aanwezig met een andere culturele achtergrond? Is er diversiteit in jullie kernteam? Dit kan de drempel verlagen opdat verschillende profielen durven deelnemen [130].

Enkele tips om in gesprek te gaan met kinderen [135]

Kinderen spelen, leren en wonen in de buurt. Daarom is het belangrijk om voor hen oog te hebben in het werken aan zorgzame buurten. Enkele praktische tips:

- Informeer op een visuele manier de kinderen en maak duidelijk waarom ze nodig zijn.
- Maak duidelijke (visuele) afspraken en herhaal deze zo vaak als nodig.
- Wees authentiek: als je vragen stelt aan kinderen, krijg je vragen terug.
- Wees flexibel: speel in op wat kinderen aanbrengen en doen (maar verlies je vragen niet uit het oog).
- Speel met de ruimte: als je bijvoorbeeld op school de kinderen bevraagt, kan je in een knutselruimte aan ideeën knutselen, in een slaapklas kan je in een geborgen sfeer praten, in een vergaderzaal ontmoet je formeel.
- Doe, visualiseer, blijf in het concrete met de kinderen: niet alles is gemakkelijk te verbaliseren voor kinderen. Dus als je met hen aan de slag gaat, helpt het om kinderen iets te laten doen zodat ze hun ideeën op een andere manier dan verbaal over kunnen brengen. Bijvoorbeeld foto's trekken, tekenen, knutselen. Terwijl zij bezig zijn, kan je hen vragen stellen over hun creaties [135].
- Laat kinderen of jongeren niet zelf naar een participatiemoment komen. Dit spreekt hen minder aan. Ga zelf naar hen toe. Trek er op uit! Ga bv. eens lang bij de chiro of scouts of het speelplein. Hoor wat er leeft en waar zij kansen en mogelijkheden zien.

Ouderen met dementie [136]

Bij ouderen met dementie treden er veranderingen op in die processen die belangrijk zijn voor een gewoon gesprek: het geheugen, denken, waarnemen en perceptie. Het is dus best ingewikkeld om een gesprek te voeren wanneer deze processen niet optimaal functioneren. Gebruik daarom alle mogelijke manieren om meer informatie te krijgen van de ouderen. Niet alleen woorden, maar ook gezichtsuitdrukking, intonatie, lichaamshouding geven belangrijke informatie.

- Zorg voor een ruimte met voldoende verlichting en zo weinig mogelijk achtergrondgeluid of activiteit.
- Ga op dezelfde ooghoogte zitten en kijk de persoon goed aan.
- Hou een luchtige, korte introductie over hetgeen je wilt vragen.
- Soms hebben mensen geen zin om te praten, praat dan over iets anders. Je kan bijvoorbeeld praten over hetgeen dat er op dat moment aanwezig is (de koffie, ketting, foto, ...).
- Gebruik foto's als trigger voor herinneringen om over te praten.
- Voldoende doorvragen, navragen of je het goed hebt begrepen, samenvatten.

Een gespreksmethodiek om met ouderen te praten vind je via <https://www.interreg2seas.eu/en/HAIRE> De focus van deze methodiek ligt op gezond ouder worden in een plattelandcontext. Bij outputs vind je concreet een handleiding om vrijwilligers op te leiden om in gesprek te gaan met ouderen. Je vindt er ook een tool terug om in gesprek te gaan met ouderen over hun woon-omgeving, hun persoonlijke situatie en hoe empowert ze zich voelen. Daarnaast kan je dit aan een plan van actie koppelen: waar voelen ze zich goed, waar minder en hoe kunnen we dit als buurtwerker verbeteren [217].

Personen in armoede

Personen in armoede kunnen diverse drempels ervaren om deel te nemen aan een participatiemoment [137], [138]. Bovendien hebben ze diverse zorgen, waardoor mee nadenken over of bijdragen aan een zorgzame buurt niet altijd hun eerste prioriteit is. Daarnaast kan het ook zijn dat zij zich niet altijd aangesproken voelen door een oproep voor deelname.

Anderzijds bezitten zij veel kennis en ervaring vanuit hun leefwereld. Op een participatiemoment kunnen zij zich gehoord voelen. Het is dan ook belangrijk om hen mee te nemen in het verhaal. Zo hebben zij soms een beperkt of juist uitgebreid sociaal netwerk, deden ze reeds ervaring op met hulpverlening, hebben ze een stem maar durven ze die niet altijd gebruiken enz.

Enkele tips om met personen in armoede in gesprek te gaan:

- Spreek sleutelfiguren aan om hen persoonlijker te bereiken (bv. Buurtwerkers, samenlevingsopbouw, OCMW, burgerinitiatieven ...).
- Ga op verkenning in sociale woonwijken en ga één-op-één het gesprek aan voor hen uit te nodigen voor een gesprek.
- Organiseer eventueel een aparte focusgroep zodat personen minder drempels ervaren om hun mening te delen.
- Een fijne methodiek is de droomvraag: 'wat zou je doen als je voor 1 dag burgemeester was'. Op deze manier kan je bevragen waar personen in armoede nood aan hebben en hiaten ervaren.
- Maak ook gebruik van andere methodieken bv. visualiseren, foto's, werken via spelvorm ...

Personen in een voorziening

Personen in een voorziening zijn een diverse groep, denk maar aan personen met een beperking, een jeugdvoorziening voor kinderen in een problematische opvoedings situatie (POS) of kinderen die een als misdaad omschreven feit pleegden (MOF), personen met een verslaving, personen met een detentieverleden enz. Deze personen wonen vaak – mogelijk tijdelijk – in een buurt.

Hen betrek je het beste door de voorziening zelf aan te spreken. Is er ruimte bij de kwetsbare doelgroep om dit thema te bespreken? Kan inclusie in de buurt iets voor hen betekenen?

Enkele tips om met hen aan de slag te gaan:

- Werken op maat van de doelgroep is het voornaamste. Dit kan je het beste in samenwerking met de professionele begeleiders uitwerken:
 - Personen met beperking: met logo's en foto's, tekeningen, knutselen.
 - Jongeren in voorziening: via een activiteit, foto-activiteit, app ... (zie ook de site van [demos](#) .
 - Personen met een verslavingsproblematiek: via een interview, activiteit, via foto's, via visualisaties.
- Wees er bewust van dat sommige thema's gevoeliger kunnen liggen en dat dit een bepaalde houding vereist als je in gesprek gaat met de doelgroep. Sta er bij stil of dit onderwerpen zijn voor een één-op-één gesprek of eerder een groepsgebesprek.
- Probeer aan te sluiten op hun leefwereld. Wees op voorhand goed op de hoogte van hun problematiek. Durf jezelf ook kwetsbaar, open en bewust op te stellen in gesprek met kwetsbare personen.

1 op 1 gesprekken sluiten aan bij de participatiemethode: **raadplegen**. Op deze manier participeren kwetsbare burgers aan het beleid.

1.2.5. Wandelinterview

Hoe mensen hun buurt ervaren en hoe ze zich voelen, kom je niet alleen te weten door thuis met hen in gesprek te gaan. Je kan ook samen met de buurtbewoner een buurtwandeling doen. Een wandelinterview komt neer op het wandelen met de buurtbewoner en tegelijkertijd vragen stellen aan deze persoon. Deze methodiek wordt vooral gebruikt als je meer kennis wil over de omgeving, over de buurt of de gemeenschap of hoe mensen zich verhouden tot de publieke ruimte en deze gebruiken [139].

Tijdens de wandeling kan je samen met de buurtbewoner aandacht hebben voor verschillende elementen:

1. Plaatsen:

- De verschillende woningen die er zijn.
- De groene ruimtes.
- De bibliotheek of de scholen.
- De (afwezige) winkels (bijvoorbeeld de bakker die er vroeger was, maar nu niet meer ...).
- Nieuwe bouwprojecten en de invloed hiervan.
- Welzijns- en zorgvoorzieningen in de buurt.
- Ontmoetingsplaatsen: speelpleintjes, banken

2. Personen:

- Wie zie je in de groene ruimtes? Wie zie je in de bibliotheek? Wie woont er in de woningen? Wie zie je niet?

3. Activiteiten:

- Wat doen de personen in een groene ruimte?
- Hoe maken personen deel uit van het verkeer?
- Wat doen personen in de bibliotheek?
- Welke voorzieningen gebruiken de personen?

Op bepaalde aspecten en belevingen kan je doorvragen:

- Hoe voelt je jezelf in dit park?
- Kan je mij een beschrijving geven van hoe deze activiteiten verloopt bv. voorleesuurtje bib?
- Kan je mij vertellen over hoe je jezelf voelt in de buurt?
- Voel je jezelf veilig/niet veilig bij het verkeer?
- ...

Enkele tips:

- Denk op voorhand goed na hoe je de wandeling wil aanpakken. Wandel bv. al eens de route die je wil doen: langs welke voorzieningen wil je wandelen? Wil je over bepaalde plaatsen in gesprek gaan?
- Je kan de bewoners ook vrijheid geven en ze zelf de wandelroute laten kiezen. Of je kiest voor een combinatie. Je bepaalt zelf het eerste deel van de wandeling en laat de buurtbewoner een route terug kiezen.

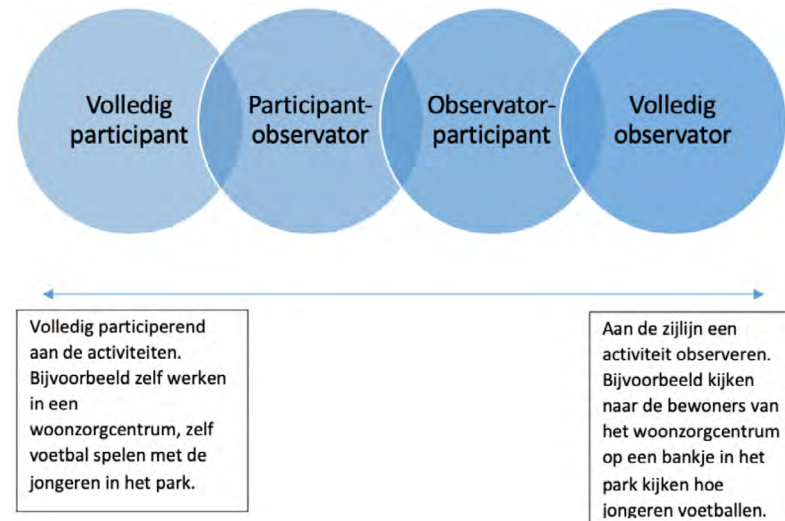
- Je kan het wandelinterview individueel organiseren maar ook in groep. Zo creëer je interactie tussen deelnemers en verschillende soorten gebruikers.
- Het kan drempelverlagend werken voor kwetsbare personen om niet de wandelroute op voorhand vast te leggen omdat zij soms niet vaak buitenkomen. Dan kunnen ze zelf kiezen hoe ver ze willen wandelen.
- Duidt op voorhand goed de opzet dat het de bedoeling is om te wandelen.
- Een wandeling is drempelverlagend omdat je dan niet bij mensen moet binnenkomen. Dit kan een toegankelijke methodiek zijn voor bepaalde personen. Daarom moet een wandelinterview niet per se gaan over de omgeving. Je kan er ook voor kiezen om een klassiek interview dat je normaal zittend op locatie afneemt, al wandelend af te nemen. Dit voelt laagdrempeliger maar kan ook de interactie op zich veranderen. Personen staan ook meer stil bij zichzelf in interactie tot de omgeving.
- Na de wandeling kan je zelf een verslag maken over het gesprek. Of je trekt bv. foto's gedurende de wandeling opdat je zaken beter kan onthouden.
 - **TIP!** Je kan ook met de deelnemers iets gaan drinken en samen alles neerschrijven en terugkoppelen wat je meeneemt. Zo weet je of ze dit nog wensen aan te vullen.

Een variant om de buurt in kaart te brengen op een participatieve manier is de windshield survey. Meer informatie kan je terugvinden via [deze link](#) . Hierbij wordt er in gesprek gegaan met de buurtbewoner terwijl ze bv. in een voertuig zitten en uit het raam kijken of wandelen. Zo kan er dieper doorggevraagd worden op hoe ze de buurt ervaren in al zijn aspecten [140].

1.3. Methodieken en tips: Observeren

1.3.1. Stappenplan Observatie [132]

1. Bepaal het doel/vraag:
 - De checklist van de WHO helpt je op weg om je gemeente te observeren vanuit het kader van ‘leeftijdsvriendelijke gemeente’. Gebruik [deze checklist](#) als leidraad voor jouw observaties.
2. Bepaal de doelgroep.
3. Bepaal waar je gaat observeren.
4. Bepaal hoe je zal observeren: neem je notities tijdens of na de observaties? Film je de setting? Trek je foto's?
5. Bepaal wanneer je gaat observeren: je observaties zijn afhankelijk van het tijdstip van de dag. In een park gebeuren er bijvoorbeeld andere dingen 's morgens, 's middags of 's avonds. Welk tijdstip is relevant voor jouw doel/vraag?
6. Bepaal welke rol je zal aannemen tijdens de observaties:

7. Zoek toegang tot de setting. Sommige settings zullen toegankelijker zijn dan anderen. Neem de tijd om contacten te leggen, je doel uit te leggen en vertrouwd te worden met elkaar.
8. Zoek sleutelfiguren en informanten. Hou hierbij goed in het oog dat verschillende contactpersonen je andere informatie kunnen bezorgen. Ga op zoek naar deze diversiteit:
 - Informanten die de setting vanuit een specifieke situatie beleven (stakeholders, nieuwe bewoners, ...)
 - Informanten die sterk gemotiveerd zijn (habitués – bewoners die sterke banden hebben met de setting, gefrustreerde inwoners, ondergeschikte inwoners)
 - Informanten die kritisch zijn, bijvoorbeeld professionelen. Zij kunnen de informatie die je in de setting hebt kritisch bekijken, beamen of bijsturen. Dit zal je verzamelde informatie naar een hoger niveau brengen.
9. Neem na de observaties ook voldoende tijd voor het ‘uittreden’. Verminder je participatie langzaam, geef mee wat er zal gebeuren met de informatie die je hebt verzameld en hou contact met de buurtbewoners. Andere afspraken die je hebt gemaakt, moeten ook nageleefd worden (bijvoorbeeld rond privacy of buurtacties).

Reflectie en vragen ter inspiratie voor tijdens observatie [141]:

- **Wie:** wie zien we? Maar wie niet? Bv. geen lunchers in het park? Kinderen die een andere route nemen naar school? Geen rolstoelgebruikers?
- **Hoe:** Welke activiteiten worden er gedaan? Informeel (bv. krijttekeningen of kinderen leren fietsen) of formeel gebruik (geplande activiteiten)? Plaats van ontmoeting/sport/spel/wandelen ...
- **Tijd:** Op welke momenten van de dag wordt deze plek gebruikt? Welke momenten juist niet? Hoe lang verblijven de meeste mensen er? (Passage/verblijf)
- **Sociale veiligheid:** is er sociale controle? Heerst er een onveiligheidsgevoel (mijdingsgedrag/lichaamstaal) Is er vandalisme/verwaarloosde omgeving/gebroken ramen? Gebeuren er laatavond activiteiten? Is er verlichting/doorkijk/voldoende toegangen/ingesloten bebouwing/steegjes/open domein?
- **Schaal:** zijn er schaalconflicten: buurt/wijk/stad? Bv. gemeente organiseert evenementen op plein maar buurtbewoners klagen over nachtlawaai en afval.
- **Functionies:** welke functies zijn er in de omgeving? (school/kerk/moskee/bib/horeca/...)

1.3.2. Observatiemethode: Foto-opdrachten

Met deze observatiemethode vraag je aan buurtbewoners om elke week een foto te trekken. Je geeft hen een specifieke opdracht en laat hen de foto's naar je opsturen (met of zonder extra uitleg). Mogelijke foto-opdrachten die je buurtbewoners kan laten uitvoeren, zijn:

- Wat vind je het leukste/gezelligste/groenste/engste/onveiligste ... plekje in de buurt?
- Waar kan je veilig/niet veilig over steken?
- Naar welke winkel ga je het liefst?

Foto-opdrachten gebruiken heeft de volgende voordelen:

- Je berust niet alleen op verbale taal, maar je combineert het met visuele taal. Goed voor mensen die minder "geletterd" zijn.
- Geeft controle aan de bewoners om zelf te beslissen welke data te genereren.
- In het gesprek achteraf: niet confronterend. De foto geeft een manier om oogcontact te vermijden.

Ook kan je tijdens je rondleiding vragen aan de betrokkenen om onderweg foto's te nemen van de belangrijkste dingen die jullie op de weg tegenkomen. Deze foto's kan je later in een focusgesprek of één op één interview met de doelgroep gebruiken. Gebruik hiervoor wegwerpcamera's (bijvoorbeeld voor kinderen) of laat de betrokkenen hun smartphone gebruiken.

TIP

Een leuke tool voor de foto-opdrachten is: www.lomap.be . In 1.4.3 Jongeren en kinderen zullen we deze tool verder toelichten.

1.3.3. Contrastvragen tijdens observatie [132], [141]

Het is gevaarlijk om tijdens het observeren enkel te kijken naar wat er wél is. Maar ook wat afwezig is, kan belangrijke informatie opleveren. Om meer gedetailleerd te kunnen observeren, gebruik je contrast-vragen. Bijvoorbeeld:

1. Wat is het verschil tussen twee elementen in een domein? Hoe verschilt de participatie van ouderen met de participatie van jongeren in het park?
2. Welke twee elementen lijken het meest op elkaar en welk element is het sterkst verschillend? Bijvoorbeeld welke twee groepen participeren nog het meest op dezelfde manier in het park en welke groep verschilt hier het sterkst van in termen van participatie?

Ook hier kan je foto-opdrachten inschakelen om buurtbewoners of stakeholders te betrekken. Dit biedt kansen om de betekenis voor de buurtbewoners uit te diepen. Geef hen de opdracht foto's te maken in contrasten:

- Wat vind je wel fijn versus wat vind je niet fijn. [44], [132].

1.4. Praktijkgerichte methodieken

We reiken je ook graag nog enkele creatieve methodieken aan om participatief aan de slag te gaan. Deze zijn bedoeld om aan de slag te gaan met kwetsbare doelgroepen die bv. zich mondeling moeilijker kunnen uitdrukken, moeilijker abstracte gesprekken of discussies kunnen aangaan,

1.4.1. De omgeving participatief in kaart brengen

In de analyse ging je al aan de slag met de ruimtelijke omgevingsanalyse. Je bracht dit in kaart via onderzoekwerk: verzamelen van kaartjes en gegevens.

Naast deze puur objectieve weergave, kan je ook vragen naar hoe bewoners de omgeving beleven.

We geven een overzicht van enkele methodieken om hier mee aan de slag te gaan:

- Een **wandelinterview**, zie [1.2.5. Wandelinterview](#) ►
- Je kan ook werken via de **observatiemethode** met foto's, zie [1.3.2. Observatiemethode: Foto-opdrachten](#) ►.
- Een **groepswandeling** organiseren waarbij je met buurtbewoners door de buurt wandelt. Je laat hen vertellen hoe zij de buurt beleven. Je kan ook gerichte vragen stellen over zaken die je bemerkte uit de eerdere analyse.

Denk er hierbij ook aan om je wandeling af te stemmen op kwetsbare personen bv. personen met een psychische kwetsbaarheid, personen met een mentale beperking, personen in een rolstoel, personen met autisme ... denk dus zeker goed na wie er ook aan de wandeling participeert.

- Een variant hierop kan zijn dat je in groep gaat wandelen, deelnemers foto's laat trekken onderweg over zaken die hun opvallen (zowel in de positieve als negatieve zin). Daarna verzamel je in groep en laat je hen vertellen over een aantal foto's.
- Werken met een **buurtkaart**. Dit is een kaart van de buurt en omgeving waar deelnemers mee aan de slag gaan. Je voorziet enkele vragen bij deze kaart (bv. welke route gebruikte je het meeste? Waar zijn volgens jou plaatsen om te ontspannen? Waar zijn er nog mogelijkheden tot verbetering? Welke plaatsen zetten je aan tot beweging? Van welke voorzieningen maak je gebruik?) Buurtbewoners duiden dan telkens de plaatsen aan op de kaart en lichten dit kort schriftelijk toe. Je zou een buurtkaart ook kunnen gebruiken als methodiek in een interview. Of in een gesprekstafel waarbij je met allen de kaart invult.

1.4.2. Visualiseren

In wat volgt bespreken we enkele werkvormen om participatief aan de slag te gaan met doelgroepen op een visuele manier. Dit is toegankelijker voor mensen die moeite hebben om informatie op een abstract niveau te verwerken.

- De methodiek **‘iedereen alles begrepen?’** vind je terug via [deze link](#) . Klik vervolgens op handvaten.pdf. Hier kan je op pagina 40 deze methodiek terug vinden. Met deze methodiek kan je (kwetsbare) buurtbewoners informeren over een bepaald onderwerp. Je werkt rond één thema die samen gekozen wordt met de buurt. Je trekt foto's, maakt dia's enzovoort. Deze presenteert je in groepjes zodat mensen kunnen komen luisteren. Daarna toets je ook af of deelnemers begrepen waar de bijeenkomst over ging [142].
- De methodiek **‘Dotmocracy’** vind je [hier](#) terug. Vervolgens klik je op ‘download het draaiboek omgevingsanalyse lokale diversiteit’. Op pagina 28 vind je deze methodiek terug. In deze methodiek licht je per flap een thema toe aan de hand van woorden, foto's enz. Deelnemers krijgen stickers. Ze mogen deze plakken bij het thema dat zij het meest belangrijke vinden. Hierna kan er eventueel nog in groep in gesprek gegaan worden over de meest prioritaire thema's. Neem hiervoor een kijkje bij de [1.1. Methodieken en tips: in gesprek met de buurt met gesprekstafels](#) . [134]
- De methodiek ‘open huis’ vertrekt van het idee om een huis of locatie in te richten met allerlei informatie over het initiatief. Dit kan op diverse manieren bv. foto's, geluid, maquettes ... Op deze manier kan je mensen informeren of raadplegen. Meer info vind je terug via [deze link](#) op pagina 45 [143].
- De methodiek **photovoice**: hierbij krijgen personen een stem aan de hand van de foto's. Meer info vind je via [deze link](#) . De kern van deze methodiek is om kwetsbare personen foto's te laten maken (bv. personen met dementie met hun mantelzorger over hun woonomgeving, of personen met een fysieke beperking...) en deze daarna in groep te bediscussiëren. Hierdoor kan aangegeven worden wat leuk is, wat minder leuk, waar nieuwe ideeën zijn enz. Van hieruit kan er toegewerkt worden naar ideeën en doelen [144], [145].
- De methodiek ‘buurttentoonstelling’ waarbij je foto's verzamelt van buurtbewoners (mits toestemming). Hierbij klopt je aan bij de buurtbewoners en kan je in gesprek gaan aan de hand van enkele vragen. Deze vragen kan je bv. baseren op je buurtanalyse. Op het einde van het gesprek met de buurtbewoner kan je vragen of je een foto van hen mag nemen, waarbij zij bv. een quote of slagzin toevoegen dat hen typeert. Nadien worden al deze foto's verzameld en tentoongesteld op een locatie. Zo kunnen alle betrokken bewoners hier naar komen kijken.

TIPS OPEN HUIS

- Investeer in het **bekend maken** van het initiatief, bv. via flyers.
- Het is niet gemakkelijk om bij te houden **wie je bereikt** via deze methodiek. Eventueel vraag je dit bij aankomst van bezoek of laat je hen een kleine vragenlijst invullen.
- Er is best altijd iemand aanwezig in dit huis voor verdere toelichting. Maar ook voor het voorkomen van vandalisme.
- Je kan het open huis **toegankelijker** maken door mensen een koffie en een babbel aan te bieden.
- Je kan ook een '**mobiel open huis**' ontwikkelen en deze op diverse plaatsen doorheen je buurt verplaatsen bv. de bibliotheek, speelplaats van een school, woonzorgcentra. Op deze manier kan je ook andere doelgroepen bereiken.

1.4.3. Jongeren en kinderen

Hieronder lichten we twee methodieken toe die je kan gebruiken als je graag aan de slag wilt gaan met kinderen en jongeren.

Lomap en picto-play

Benodigdheden

- Applicatie Lomap
- Computer voor de begeleider
- Scherm om op te projecteren
- Knip- en plakmateriaal (picto-play)

Methodiek

Lomap en picto-play geven kinderen en jongeren de kans om hun buurt mee vorm te geven. Op deze manier kan het beleid hen ook **raadplegen** en een stem bieden. Lomap is een smartphone-app en fotografiETOOL waarbij kinderen op een leuke manier hun mening kunnen geven over hun buurt of de stad. Ze kunnen via hun gsm op de website gaan of de app downloaden en vervolgens een account aanmaken. Dan kunnen ze foto's trekken van hun buurt.

Hier kunnen ze kleurcodes en icoontjes aan toevoegen. Op deze manier kunnen ze aangeven wat ze zelf aangenaam vinden in hun buurt en waar ze het moeilijker mee hebben. Het is een gratis applicatie (voor androidtoestellen). Op deze manier kan je interactief met kinderen en jongeren aan de slag gaan. Neem zeker eens een kijkje via [deze link](#) [146]. De foto's die getrokken worden, komen terecht onder één project (die je dient aan te maken) waardoor je deze gemakkelijk kan presenteren. Via deze link vind je de praktische uitleg om aan de slag te gaan.

Een andere methodiek is picto-play. Dit is een methodiek om kinderen en jongeren een publieke ruimte te laten ontwerpen. Het bestaat uit een catalogus met picto-play iconen. De handleiding vind je via [volgende link](#) .

Voor de pictogrammen, klik je best op [volgende link](#) .

1.4.4. Kwetsbare doelgroepen

In wat volgt reiken we nog enkele methodieken aan om creatief aan de slag te gaan met kwetsbare doelgroepen zoals personen in armoede, personen met een migratieachtergrond, personen met een psychische kwetsbaarheid ...

- De methodiek **dagboek** is een laagdrempelige methodiek waarbij deelnemers een dagboek hebben om hun ervaringen in te schrijven m.b.t. de buurt/ omgeving ... Meer info vind je via [volgende link](#) op pagina 16. Dagboek is een individuele methodiek. Op die manier kunnen buurtbewoners geraadpleegd worden [143].
- **Metaplan** is een methodiek waarbij in groep uitgewisseld wordt. Bij de methodiek bespreek je een onderwerp of uitdaging. Deelnemers mogen daarna twee of drie ideeën opschrijven op post-its. Daarna hangen ze deze op. Deelnemers kunnen vervolgens stemmen op de beste en minder goede ideeën door middel van het opplakken van stickers. Op deze manier kan je buurtbewoners raadplegen [143]. Meer info vind je terug in [volgende link](#) op pagina 40 [143].
- Een andere methodiek om kwetsbare doelgroepen te raadplegen is door gebruik te maken van een **thermometer**. De bedoeling hierbij is dat je met een groep aan de slag gaat met stellingen rond een thema. Hiernaast plak je thermometers. De deelnemers mogen een vakje of een graad inkleuren per stelling die ze het interessantste

of belangrijkste vinden. Je kan de warmste thermometers er uit kiezen om in gesprek te gaan daarna. Meer info vind je via [deze link](#) op pagina 29 [134].

- **Stellingenspel** is een methodiek waarbij deelnemers via een bordspel aangeven hoe ze zich voelen bij een stelling. Vervolgens mag ieder zijn mening toelichten. Na deze meningen te horen mogen deelnemers opnieuw een scoring geven aan deze stelling. Op deze manier worden de belangrijkste stellingen bepaald. Meer informatie vind je terug via [deze link](#) op pagina 37 [142].
- **Templus** is een spelbord waarbij deelnemers via spel aangeven welke voorzieningen ze het liefste in de buurt willen. Op het einde wordt dan ook samen beslist welke het belangrijkste zijn. Deze vorm van participatie is adviseren. Meer info vind je terug via [deze link](#) op pagina 54 [143].
- Bij de methodiek **buurtbudget** voorzie je een budget voor de buurt waar ze zelf mee aan de slag gaan. De bedoeling is dat buurtbewoners zelf beslissingen maken over waar ze het budget aan besteden. Op deze manier leren buurtbewoners elkaar beter kennen. Deze methodiek vraagt wel om begeleiding van een professional die kan aangeven wat mogelijk is en wat niet. Je kan deze methodiek bekijken en inspiratie opdoen via [deze link](#) [138].
- **Placemaking** is een laatste actieve methodiek. Placemaking is een proces waarbij je samen met anderen een kwaliteitsvolle plek wil creëren waar mensen willen wonen, werken, leven, spelen en leren [147]. Je brengt hierbij in kaart wat er in de buurt is, waar er kansen en mogelijkheden zijn.

Samen met de buurtbewoners en andere actoren breng je mogelijkheden in kaart voor de plaats(en) waarmee jullie aan de slag willen gaan; wat kan er mee gebeuren. Je laat hen vervolgens beslissen welke actie ze willen ondernemen en hoe ze dit gaan uitvoeren. Dit kan in volledige co-creatie. Voorbeelden ter inspiratie vind je [hier](#) .

- Een officieel participatiemoment is niet altijd nodig. Er zijn tal van voorbeelden waar spontaniteit ook participatie op gang brengt. Denk maar op straat een tentje zetten met warme drank, een bus die rondtrekt in buurten en iets organiseert waardoor bewoners komen, een kar met soep waardoor mensen afkomen ... met allen kan je in gesprek gaan. Besef wel dat dit een lagere vorm is van participatie nl. bevragen. Anderzijds is de drempel lager voor buurtbewoners om deel te nemen.

TIPS METAPLAN

- Voor **laaggeschoolde of anderstalige** personen kan het moeilijker zijn om hun ideeën te verwoorden op een post-it. Om deze drempel te verlagen, kan je ook in groepjes werken waarbij er samen nagedacht wordt over ideeën en één persoon alles noteert.
- Bij deze methodiek krijgt **iedereen de kans** om een bijdrage te leveren. Het vermindert de invloed van de verbaal sterkere deelnemers.

TIPS STELLINGENSPEL

- Zorg ervoor dat ook de **minder mondige deelnemers** aan bod komen!
- Let er op dat deelnemers niet conformeren aan de groep of aan dominante deelnemers. **Durf meningen in vraag te stellen en tegenstellingen te benoemen.** Zo kan je dialoog op gang brengen.

TIPS TEMPLUS

- Geef voldoende **uitleg over de spelregels.** Ga er bv. niet van uit dat iedereen monopoly kent.
- Ga **op voorhand aan de slag** door te bepalen aan welke voorzieningen deze buurt nood heeft.
- Minder mondige burgers kunnen op deze manier op een **gelijkwaardige wijze deelnemen.**
- Wanneer verschillende doelgroepen of belangengroepen deelnemen aan het spel, kan je ze bij elkaar zetten in een **team.** Ze kunnen zich dan inkopen in éénzelfde voorziening. De discussies binnen dit team kan dan even interessant zijn als het grote debat.
- Een **verslagnemer** is nodig tijdens dit spel. Op deze manier kan je samen noteren waarom bepaalde voorzieningen het belangrijkste geacht worden.

1.5. Methodieken en tips: de buurtbewoners als onderzoekers

In verschillende van bovenstaande methodieken kunnen buurtbewoners in beperkte dan wel grote mate een actieve rol innemen. Voorbeelden zijn:

- Ouderen als opgeleide enquêteurs voor het afnemen van enquêtes + voordelen benoemen.
- Buurtbewoners als fotograaf op pad.
- Buurtbewoners die de staat van de voetpaden in kaart brengen.
- ...

2. Samenvattend

Samenvattend vind je een stappenplan terug om mee aan de slag te gaan voor je kwalitatieve analyse. Hier leg je best ook het referentiekader naast: heb je oog voor alle bouwstenen voor je van start ga met mijn participatietraject?

Stap 1

Voor je aan de slag gaat met participatie dien je met je team bepaalde vragen te stellen:

- Wat wil je bereiken?
 - Welk mandaat krijg je hier voor? (tijd, ruimte, middelen, budget, personeel...). Dit kan namelijk mee bepalen welke methodieken je kan gebruiken. (bouwsteen visie & organisatie)
- Wie wil je betrekken? (bouwsteen partnerschappen)
- Met welke methodiek?
 - Heb hier oog voor de drempels en krachten van kwetsbare doelgroepen. (bouwsteen: inclusie)
- Waarom? (Formuleer wat je wil bevragen en wat de aanleiding is) (bouwsteen buurt: analyse & plan)
- Heb je al voldoende zicht op benodigde informatie? Zicht op wat er in de buurt is en wie? Kan je hier op voortbouwen of mis je iets? (bouwsteen buurt: analyse & plan)

In het achterhoofd te houden:

- Welk mandaat krijg je van de lokale overheid/buurt om te onderzoeken?
- Heb je voldoende tijd?
- Duidelijk omschrijven wat je wil doen, dan is dit ook duidelijker voor bevrageden. Maak dit ook bekend via diverse wegen. Op deze manier kan je meer participatie verwachten. (bouwsteen: communicatie)
 - **TIP!** Kwetsbare doelgroepen bereiken via specifieke flyer of informatiekanaal? Toets met iemand van de doelgroep af of dit de manier is om hen te bereiken.

Stap 2 [148]

Uitvoerfase: in deze stap ga je aan de slag met je gekozen methodiek. Probeer zo inclusief mogelijk te werken (bouwsteen: inclusie & publieke ruimte). Hierna heb je input die je mee kan nemen in je beslissingen.

TIPS VOOR DE UITVOERFASE

- Geef iedereen een stem.
- Baken het onderwerp af. Verwoord wat de ander kan verwachten.
- Heb oog voor kwetsbare doelgroepen.
- Werk met sleutelfiguren. Spreek hen aan om volk op te trommelen.
- Geef aan of je een terugkoppeling zal organiseren en hoe.
- Creëer sfeer en gezelligheid.
- Durf creatieve methodieken te gebruiken. Zo prikkel je de bewoner.
- Gebruik een duidelijk plan of draaiboek.
- Weet dat niet alles van een eerste keer meteen zal werken. Gun jezelf als begeleider experimenteerruimte en tijd.
- Organiseer je participatiemoment op een toegankelijke plaats.

Stap 3 [149]

Door deelname aan participatie, krijgen burgers vaak verwachtingen. Wil je later nog de doelgroep betrekken in volgende stappen? Wil je dat burgers zich gehoord voelen? Koppel dan terug wat er uit het participatiemoment voortkwam (bouwsteen communicatie). Dit kan je terugkoppelen via diverse methodieken:

- Een krantje
- Een voorstelling
- Een infomoment
- Een folder

Vb. De resultaten van een enquête van de ouderen terugkoppelen via een lokaal krantje.

Vb. De resultaten van een focusgroep terugkoppelen via een infoavond.

Als burgers zich gehoord en betrokken voelen, kan je een draagvlak creëren om hier later nog verder mee aan de slag te gaan. Ook is het informeren van burgers een vorm van participeren (zie participatiewiel).

TIP

Maak gebruik van anonieme citaten. Dit geeft het gevoel aan burgers dat hun mening zeer waardevol was en verder gebruikt wordt.

Stap 4

In een volgende stap vul je het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument** [↗](#) aan. Je krijgt een overzicht van alle mogelijkheden en uitdagingen. Nu ben je klaar om een buurtplan op te stellen en stil te staan bij eigenaarschap van de buurt naar verduurzaming van zorgzame buurten. Neem zeker een kijkje in de **Impactanalyse: van resultaten naar impact** [👉](#) en **Reflecteren over eigenaarschap van de buurt en rol van de professional** [👉](#).

Bronnen ter inspiratie

Hieronder vind je diverse bronnen ter inspiratie. Deze bronnen reiken methodieken aan om participatief aan de slag te gaan. Zeker het nakijken waard als je een creatievere werkvorm of een methodiek op maat van een doelgroep zoekt.

Om te beslissen welke vorm van participatie je het beste kan gebruiken:

→ <https://www.participatiewijzer.nl/> [↗](#)

Handvaten voor participatie bij kwetsbare doelgroepen:

→ https://demos.be/sites/default/files/participatie_aan_het_lokaal_sociaal_beleid_van_groepen_met_minder_gehartigde_belangen_participatiehefboom_handvatten.pdf [↗](#)

Handvaten voor participatie bij kinderen:

→ <https://demos.be/kenniscentrum/dossier/dossier-10-buikbare-participatieve-methodieken-voor-kinderen-en-jongeren-in> [↗](#)

Handvaten voor participatie (bij kwetsbare doelgroepen):

→ https://www.vvsg.be/Leden/Sociaal%20beleid%20en%20werk/lokaal%20sociaal%20beleid/A4%20MethodiekenLokaleBeleidsparticipatie_definitief.pdf [↗](#)

Reflecteren over eigenaarschap van de buurt en rol van de professional

Intro

Deze module gaat over **hoe je kan inzetten op eigenaarschap van de buurt en welke rol je kan opnemen om dit mogelijk te maken**. Eigenaarschap van de buurt is namelijk iets dat ontstaat in interactie met de buurt en is contextgebonden. Als professional kan je diverse rollen opnemen om samen met en voor de buurt aan de slag te gaan.

Na het doornemen van deze module krijg je zicht op het volgende:

- Welke diverse rollen je kan opnemen als professional en hoe deze bijdragen aan participatie en eigenaarschap van de buurt.
- Wat jouw voorkeursstijl is in het samenwerken met de buurt.
- Handvaten om in de praktijk aan de slag te gaan met jouw rol als professional en eigenaarschap van de buurt.
- Een overzicht over hoe je in de diverse bouwstenen van het referentiekader van zorgzame buurten aan de slag kan gaan met eigenaarschap van de buurt.

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Wegwijzer

Door bewust in te zetten op eigenaarschap van de buurt en bewust om te gaan met jouw rol als professional, verduurzaam je zorgzame buurten. Je zet in op een draagvlak in de buurt en zijn diverse actoren.

In deze module houdt je jezelf als professional en als team een spiegel voor. Je staat stil bij hoe je handelt, welke vaardigheden je inzet in het werken aan zorgzame buurten, welke rol je opneemt ... Kortom reflecteren is de boodschap.

Volgende vaardigheden en/of kennis heb je hiervoor nodig:

- → Zicht op hoe je de buurt wil betrekken of tot nu toe betrok.
- → Het begeleiden van een groep en aandacht hebben voor de groepsdynamiek.
- → Beleidskennis: je hebt zicht op de mogelijkheden. Je weet beleidsmatig wat kan en mag met betrekking tot eigenaarschap, maar hebt ook zicht op wat de mogelijkheden zijn met de buurt: moet je bv. eerst nog sterk inzetten op verbinding in de buurt/inzicht in de buurt alvorens je aan de slag gaat met eigenaarschap?

- Als het gaat over eigenaarschap en de rol van de professional, is het voornamelijk de praktijkwerker die stil staat bij zijn/haar rol: hoe kan je inzetten op eigenaarschap? En welke rol kan je hier in opnemen? Zijn er bv. andere vaardigheden die je meer moet aanspreken in dit proces of ontwikkelen?
- Daarom is het ook belangrijk dat de beleidsmedewerker deze module mee doorneemt: zo kan de beleidsmedewerker mee stil staan waar de buurt naar toe kan evolueren, maar ook hoe het beleid dit ziet? Willen zij optreden als facilitator of de trekkende rol opnemen? Dit kan de beleidsmedewerker aftoetsen. Tot slot kunnen jullie in duo elkaar versterken in rollen en uitdagen om andere rollen op te nemen met betrekking tot de buurt om zo in te zetten op eigenaarschap.
- Deze module kan je ook handvatten bieden om als procesbegeleider een intervisie-oefening te organiseren tussen verschillende buurtwerkers. Zo kunnen ze hun ervaringen en expertise uitwisselen. Ook kan je (reflectie-)oefeningen voorzien opdat ze stil staan bij hun rol. Neem dan zeker deze module helemaal door. Dit kan je bv. ook organiseren op een bovenlokaal niveau met alle praktijk- en/of beleidsmedewerkers van een eerstelijnszone of van een intergemeentelijke samenwerking. Via deze [link](#) vind je ook een begeleidende powerpoint terug.

1. Eigenaarschap van de buurt

Wat verstaan we onder eigenaarschap van de buurt? Hieronder vind je meer kennis over het begrip eigenaarschap en hoe dit zich verhoudt tot zorgzame buurten.

1.1. Wat is eigenaarschap?

Een zorgzame buurt is een buurt die met en voor de buurt wordt gemaakt. Informele (buurtbewoners, mantelzorgers, vrijwilligers) en formele (diensten, hulpverlening...) actoren werken samen aan een zorgzame buurt. Ze maken samen beslissingen, geven de zorgzame buurt(en) mee vorm en leven er. Op die manier streven zorgzame buurten ook naar meer **eigenaarschap van de buurtbewoners** “*d.w.z. dat burgers en informele actoren de buurt als van hunzelf ervaren, zich erbij betrokken voelen en zich er ook naar gedragen* [5]”. Buurtbewoners hebben dan het gevoel dat de interventie/actie/publieke ruimte ... waaraan ze gewerkt hebben van henzelf is, zonder dat ze effectief eigendomsrecht hebben. Dit kan in meerdere of mindere mate voorkomen [150]. Het komt tot stand via diverse methodieken: participatie van bewoners in het beleid, buurtbudgetten, co-creatie

Eigenaarschap door de buurt draagt ook bij aan de (persoonlijke) ontwikkeling van de betrokken buurtactoren. Zo doen ze vaardigheden op, kan het een extra invulling geven aan hun leven, wordt er duurzaam aan de samenleving gewerkt, biedt het ontmoeting ... [151]. Bovendien stellen burens zich open voor elkaar en gaan ze in dialoog. Op deze manier vergroot het wederzijds begrip onder buurtbewoners met diverse meningen en achtergronden. Dit kan bijdragen aan meer verbondenheid onderling [152].

1.2. Zet je buurtgerichte bril op

Werken aan een zorgzame buurt betekent vertrekken vanuit een buurtgerichte bril die de persoonsgerichte benadering overstijgt. Bij een persoonsgerichte benadering, vertrekkende vanuit geïntegreerde zorg, staat de persoon zelf centraal met zijn zorg- en ondersteuningsvragen. Zorg en hulpvragen vertrekken vanuit de persoon en zorg wordt rond deze hulpvragen opgebouwd. Een buurtgerichte benadering vertrekt vanuit een ander perspectief. De buurt waar je woont doet ertoe, omwille van de buurteffecten. De plaats waar je woont heeft een invloed op je welbevinden [28], [45]. Voorbeelden van buurteffecten kunnen de luchtkwaliteit, de socio-economische status van de buurt, de inrichting van de openbare plaatsen, de aanwezigheid van bepaalde winkels of diensten ... zijn. Hierbij verschuift de focus van het individu waar hulp wordt rond gebouwd, naar de buurt met al zijn bewoners.

Elke buurt heeft zijn eigenheid en vraagt om een andere benadering. Een buurt begrijpen, doe je door grondige analyses. Zo krijg je zicht op de kansen, noden en mogelijkheden. Op deze manier breng je een buurt in kaart en bekijk je hoe je verder aan de buurt kan bouwen. Dit wil ook zeggen dat informele actoren in de buurt en de buurtbewoners zelf gelijkwaardige partners zijn van de professionals. De buurt(bewoners) wordt niet louter als instrument gezien om zaken te verbeteren, maar wel als gelijkwaardige partner. Het gaat dus niet over het versterken van de buurt met oog op het verbeteren van het individuele welzijn, maar wel om de buurt op zichzelf meer zorgzaam te maken en het sociaal welbevinden van de gehele buurt te versterken [45], [28].

Belangrijk hierbij is dat buurtbewoners niet gezien worden als bijkomende zorgverleners rond personen met een zorgen ondersteuningsnood. Maar dat de doelgroep waarop je je richt alle buurtbewoners zijn, zowel degene die geen, een kleine of een grote ondersteuningsnood ervaren. Werken aan zorgzame buurten betekent je richten op iedereen in de buurt, een inclusieve benadering, met oog op het bereiken en betrekken van (kwetsbare) buurtbewoners. Het versterken van burenccontact en/ of -hulp word niet als middel beschouwd, maar als doel, om de sociale cohesie en netwerken op buurtniveau te versterken.

SAMENGEVAT

- Eigenaarschap? Burgers en informele actoren ervaren de buurt als van hunzelf, voelen zich erbij betrokken en gedragen zich hiernaar.
- Zorgzame buurten en eigenaarschap:
 - Buurtgerichte bril opzetten in plaats van individuele bril.
 - De buurt als gelijkwaardige partner benaderen.

2. Participatie in kader van eigenaarschap

In de kwalitatieve analyse vind je al heel wat informatie terug over het begrip participatie en verschillende participatiemethodieken. Neem dit zeker eens door als je dit nog niet gelezen hebt. In dit wat volgt vind je meer informatie terug over eigenaarschap en het inzetten op participatie.

2.1. Wat is participatie?

Inzetten op participatie in de buurt is belangrijk. Participatie van de burgers en buurtactoren leidt immers tot meer eigenaarschap van de buurt [5]. De Rynck en Steyaert (2019) verwoorden **participatie** als volgt [120]:

“Participatie gaat over de manier waarop we als burgers, in onze vele hoedanigheden, invloed uitoefenen op de wijze waarop onze samenleving in al haar aspecten vorm krijgt (...). Het wezenlijke kenmerk van participatie is dat het om processen gaat waarin actoren (burgers, organisaties ...) de ruimte hebben (krijgen, nemen, opeisen, ...) om zich in te zetten in hun organisaties, hun buurt, de brede samenleving.”

Het gaat hier om diverse actoren. Niet alleen buurtbewoners, maar ook andere informele actoren maken mee een zorgzame buurt mogelijk. Denk aan burgerinitiatieven, verenigingen, vrijwilligers, mantelzorgers ... Daarnaast zijn ook verschillende organisaties over diverse domeinen heen betrokken: jeugdwerk, scholen, sociaal-culturele verenigingen, welzijns- en zorgorganisaties, woonactoren, ruimtelijke ordening ...

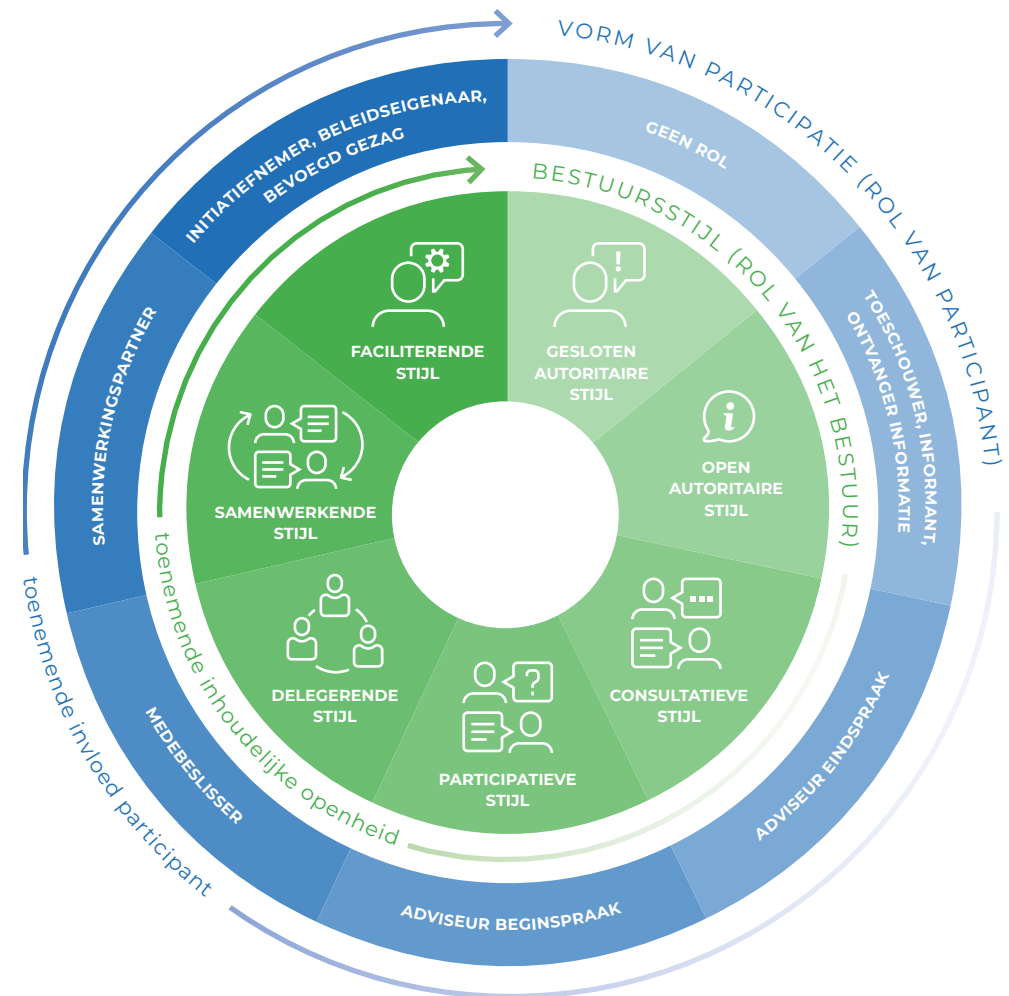
Participatie kan diverse vormen aannemen. Dit bespreken we al eerder aan de hand van het participatiewiel in de kwalitatieve analyse. De verschillende vormen van participatie vragen ook een andere begeleidingsstijl. Daarnaast is ook een participatieve basishouding van belang.

In de volgende delen vind je hier meer informatie over terug. Het participatieproces start vanaf je werkt in een zorgzame buurt. Het bepaalt immers voor een groot deel mee de mate van eigenaarschap dat buurtbewoners of andere betrokkenen zullen opnemen. De ‘buurt’ begrijpen we dan in deze tekst als een sociale entiteit, als de informele actoren (buurtbewoners, vrijwilligers, ...) die in de buurt aanwezig of actief zijn.

2.2. Participatieproces begeleiden: begeleidingsstijlen als houvast

Werken aan zorgzame buurten gaat hand in hand met participatie van de buurt. Dit kan je op diverse manieren aanpakken waarbij het kan variëren van een minder interactieve manier tot een zeer interactieve manier. Al eerder hadden we het over het participatiewiel (zie kwalitatieve analyse). Dit wiel geeft de diverse vormen van participatie weer. De vormen vragen telkens om een andere manier van samenwerken of begeleiden [153].

Hieronder vind je een overzicht van de vormen van participatie met de begeleidingsstijlen die mogelijk zijn vanuit jouw rol als professional.

Figuur 9: Participatiewiel: begeleidingsstijlen

Eigenaarschap van de buurt en rol van de professional

- Als eerste is er de gesloten **autoritaire stijl**. Je verwacht dan geen mening of feedback van de betrokkenen. Als organisatie of lokaal bestuur beslis je zelf en deel je geen info. Deze vorm van non-participatie wordt niet beoogd in kader van zorgzame buurten.
- Een tweede manier van participatie is **informereren**. Hierbij zal de deelnemer informatie ontvangen. Je hanteert hierbij, als organisatie of lokaal bestuur, een open autoritaire stijl. Je deelt wel informatie en deze informatie wordt toegankelijk en transparant gebracht, maar beslissingen worden door de instanties zelf genomen. Hierbij fungeert de buurt vooral als ontvanger van informatie en neemt eerder een passieve rol op. Ook dit is een stijl die weinig gehanteerd wordt in kader van zorgzame buurten, maar wel kan er bv. een terugkoppeling georganiseerd worden na participatietraject, waarbij het louter over informeren gaat.
- Een derde manier van participatie is **raadplegen**. Hierbij wordt de buurt geconsulteerd. Er ligt al een idee en plan van aanpak en je wil weten wat de buurt hierover denkt. Je vertrekt dan vanuit een consultatieve stijl. De buurt fungeert hier als adviseur vanaf de eindspraak oftewel het einde van het proces. Ook hier ligt er al veel vast. Maar op basis hiervan kan je wel zicht krijgen op bepaalde zaken. Voorbeelden hiervan zijn een buurtbevraging, een enquête ...
- Een vierde vorm van participatie is **adviseren**. Hierbij hanteer je een participatieve stijl. Een participatieve stijl wil zeggen dat de buurt in het gehele traject betrokken wordt waarbij ze mag meedenken en ideeën kan aanleveren. Hierbij is er nog geen plan van aanpak gedefinieerd. De buurt is hierbij een adviseur vanaf de beginspraak of het begin van het proces. Je haalt advies bij de buurt, maar beslist zelf. Je dient dan ook te verantwoorden waarom je al dan niet op bepaalde ideeën in gaat.
- Een vijfde vorm van participatie is **coproduceren**. Hierbij hanteer je als organisatie of lokaal bestuur een delegerende stijl. Hierbij kan in tegenstelling tot de vorige vorm de buurt niet alleen ideeën aanreiken, maar ook mee beslissingen in uitwerking en uitvoering. Als lokaal bestuur of organisatie hak je wel de knopen door en maak je de finale beslissing. Zo kan je nadenken over wie welke rol kan opnemen in de uitvoering, hoe bepaalde zaken aangepakt kunnen worden, de verduurzaming van het initiatief De buurt wordt hierbij gezien als medebeslisser.
- Een zesde vorm van participatie is **(mee)beslissen**. Dit vraagt om een samenwerkende stijl. Hierbij wordt vertrokken vanuit het idee van gelijkwaardigheid van alle partners. De buurt is hierbij vaste partner van het beleid en zal mee beslissen of uitvoeren in een gelijkwaardige rol als de organisatie of het lokaal bestuur. Burgers en (informele) organisaties zijn hierbij samenwerkingspartners. Hierbij ligt de eindbeslissing niet alleen bij het lokaal bestuur of de organisatie zoals in de vorige vorm.
- Een laatste vorm van participatie is **zelfbestuur**. Hierbij werk je als organisatie of lokaal bestuur vanuit een faciliterende stijl. Je biedt ondersteuning en praktische hulp aan. Hierbij worden de beslissingen en de uitvoering volledig overgelaten aan de buurt zelf. De burgers nemen hier de regie en zijn initiatiefnemer [153], [154].

Deze laatste twee vormen sluiten aan bij **co-creatie**:

“co-creatie is wat er gebeurt wanneer individuen, groepen of organisaties, die betrokken zijn bij een als complex ervaren uitdaging, samen oplossingen creëren die tegemoetkomen aan een algemeen belang. Het is een zelfsturend of hooguit gefaciliteerd proces waarin er sprake is van authentieke en respectvolle interacties tussen mensen die streven naar een gedeeld kijk op de gewenste toestand, en gedragen acties in die gewenste richting” [155]. Dit vraagt om verbindende vaardigheden van de professional, waar we verder zullen op in gaan.

Een belangrijke opmerking is dat je diverse stijlen kan aan-nemen als professional doorheen het traject dat je aangaat met buurtbewoners. Zo kan het zijn dat je vertrekt vanuit een delegerende stijl, maar verder evolueert naar een faciliterende stijl. Een eenduidig, vastgelegde weg is dit vaak niet. Toch is het belangrijk om hier bij stil te staan en over te reflecteren, afhankelijk van waar je samen naar toe wil met de buurt.

REFLECTIE-OEFENING

- Hoe verlopen je interacties met de buurt nu? Wat zeg je en doe je concreet? Kies je bewust voor deze manier van werken? Waarom? Welke begeleidersstijl neem je daar bij aan? Op welke manier sluit die al dan niet aan bij je persoonlijke begeleidersstijl.
- Welke stijlen heb jij al gebruikt in je traject? Welke rol nam je hierbij op?
- Is dit het niveau van participatie die jullie beogen? Zijn er nog andere mogelijkheden?
- Heb je al eens een participatiemoment georganiseerd dat anders liep dan verwacht? Hoe was je begeleidingsstijl toen? Waren er andere factoren die een rol speelden?

2.3. Eigenaarschap: basishouding professional

Het werken aan zorgzame buurt kan niet zonder een outreachende aanpak vertrekkend vanuit een participatieve basishouding. Deze **participatieve basishouding** vertaalt zich in volgende vaardigheden:

- Echtheid waarbij je oprecht bent en zaken durft te benoemen. Je hoeft als professional niet alles te weten en te kunnen, maar durft dat uit te spreken. Er zijn grenzen aan het eigen handelen, kunnen en weten.
 - Gelijkwaardigheid: je staat naast de mensen en niet erboven. Je legt regie in de handen van de mensen zelf en ondersteunt hen in hun proces. Je hebt hierbij oog voor talenten en krachten.
 - Betrokkenheid: je bent empathisch. Je luistert met oprechte interesse en tracht je in te leven in de ander. Je stelt je open voor de ander zijn leefwereld, normen en waarden. Hierbij zet je je eigen referentiekader als professional opzij. Dit geldt zowel voor de leefwereld van de buurtbewoner, als deze van diverse informele zorgactoren. Dit werd al eerder, bij de wegwijzer van het pakket, benoemd als emotionele nabijheid: je echt inleven in het perspectief van de buurt [6].
 - Onbevooroordeeld: je staat open voor de normen en waarden van de ander. Je veroordeelt mensen en informele actoren niet op basis waarden en normen die ze belangrijk vinden.
- Onvoorwaardelijkheid: in contact met kwetsbare personen is dit zeker belangrijk. Je laat mensen niet los als ze het moeilijker hebben of ander gedrag stellen dan gewend. Dit wil niet zeggen dat je elk gedrag moet goedkeuren, maar wel dat je hen professioneel nabij blijft en ondersteuning biedt. Reflectie van de professional is hierbij een belangrijke tool [156].
 - Positieve attitude: je gaat op zoek naar de krachten en mogelijkheden van mensen en hun omgeving. Je stapt af van het probleemgericht denken, maar je versterkt mensen en initiatieven in en vanuit hun krachten.
 - Professionele nabijheid: je laat het evenwicht tussen afstand en nabijheid bepalen door het proces van de mensen die je begeleidt. Dat wil zeggen dat je de ene keer meer nabij zal moeten zijn en de andere keer meer zal moeten loslaten. Je werkt per definitie nabij om alle vorige aspecten te bewerkstelligen, maar dit kan enkel als de praktijkwerker goed ondersteund wordt door zijn/haar werkomgeving (intervisie, werkbespreking ...).
 - Betrouwbaar: wees transparant over wat je doet en niet doet en aan welke deontologische codes je gebonden bent. Respecteer ook de privacy van buurtbewoners.
 - Respectvol: je volgt het tempo van de mensen. Afhankelijk van hun tempo zal je soms stilstaan, soms moeten hollen ... Als professional zie je de mensen als mede-eigenaar van hun proces en ga je met hen op stap [129].

Eigenaarschap van de buurt en rol van de professional

Een methodiek die onlosmakelijk verbonden is met het werken aan zorgzame buurten is het **outreachend werken**. Dit is bijvoorbeeld nodig om kwetsbare bewoners echt te bereiken, maar ook omdat je niet kan werken aan een buurt als je niet in de leefwereld van de buurtbewoners stapt. Het werkt ook drempelverlagend wanneer je participatie wil opzetten.

Het boek Reach out verwoordt outreachend werken als volgt: *“Outreachend werken is een werkwijze die uitgaat van een actieve benadering en is gericht op het bevorderen van welzijn. De werker vertrekt vanuit de participatieve basishouding en richt zich op personen in maatschappelijk kwetsbare posities, die niet of ontoereikend bereikt worden door het huidige dienst-, hulp-, en zorgverleningsaanbod. Dit door zich te begeven in hun leefwereld met erkenning van de daar geldende waarden en normen. Met outreachend werken streeft men naar een wederzijdse afstemming tussen de doelgroep, haar netwerk, het maatschappelijk aanbod en de ruimere samenleving. [129]”*

Het aangaan van een relatie met de actoren van de buurt is hierbij belangrijk. Dit vraagt van de professional dat deze zich onderdompelt in de buurt en zijn bewoners. Dit is een proces dat vaak voorafgaat aan het outreachend werken binnen de buurt. Op deze manier kan je drempels wegwerken en toewerken naar meer toegankelijkheid. Zo kan de participatie vergroot worden en kunnen moeilijk te bereiken doelgroepen ook effectief bereikt worden [129].

WAT TE ONTHOUDEN?

- Betrokkenheid van de buurt komt niet vanzelf tot stand. Sta stil bij de basishouding die je opneemt als professional om participatief aan de slag te gaan.
- Verken de buurt! Trek er op uit! Verbinding leggen met de buurt is een proces.
- Doordat je de buurt kent, kan je inzetten op het wegwerken van drempels en inzetten op toegankelijkheid. Op deze manier kan de participatie vergroot worden.

REFLECTIE-OEFENING

- Vertrek voor deze reflectie vanuit een concrete situatie. Een actie die je opzette of een initiatief die je nam. Beschrijf wat er gebeurde. Wat was sterk? Wat lukte minder? Wat had je anders verwacht van de betrokken actoren en de buurtbewoners? Wat heb je op dat moment gedacht, gevoeld? Waar wou je naar toe? Nadat je dit voor jezelf goed in beeld hebt, bekijk je de volgende vragen:
 - Op welke aspecten van de positieve basishouding zette je al sterk in?
 - Op welke aspecten zou je nog meer willen inzetten?
 - Wat heb je daarvoor nodig?
 - Waar zou je in de toekomst meer op willen inzetten?
Hoe ga je ervoor zorgen dat je dit ook effectief gaat doen?
- In welke mate zet je in op outreachend aanwezig zijn in de buurt? Welke effecten zie je daarvan? Wie heb je op deze manier bereikt? Wie wil je nog meer bereiken? Welke outreachende acties zijn daarvoor mogelijk/nodig?

3. Werken met een groep

Of je nu in de praktijk werkt met vrijwilligers, buurtbewoners die mee een actie willen ondersteunen of een groep van professionals die samen inzetten op een actie; een nieuwe groep ontstaat. Deze groep doorgaat verschillende fases. Als professional kan je hierbij stil staan, want afhankelijk van de fase en de dynamiek in de groep is je rol ook anders. Werken aan eigenaarschap is dan ook niet zo eenvoudig als de groep nog in het begin zit van het groepsproces. Het groepsproces bestaat uit vier fases omschreven door Tuckman: forming, storming, norming en performing [157], [158].

1. Forming

In deze fase leert de groep elkaar kennen. Laagdrempeligheid staat centraal zodat personen elkaar leren kennen. Vaak is dit nog een aftastende fase. Structuur en duidelijkheid is nog nodig. Zo moet het duidelijk zijn waarom mensen tot daar kunnen/willen komen, met andere woorden wat het doel is van de bijeenkomst.

2. Storming

De groep kent elkaar al beter. Er is al duidelijk wat er verwacht wordt. In deze fase beginnen verschillen op te vallen. Er kan bv. een strijd zijn om wie de leiding neemt van de groep of wie

wat als inbreng kan bieden. De groep moet zich vormen. Dit kan wel wat spanning geven. Daarom is de aanwezigheid van de professional een meerwaarde: om te zien dat ieder een stem heeft in dit proces want niet iedereen heeft een even sterke stem. De professional houdt het gezamenlijk doel voor ogen zodat er ook nog focus over blijft voor de gelijkenissen en wat de mensen verbindt.

3. Norming

In deze fase gaat de groep zich verder vormen. De spanning is gaan liggen en ze gaan concreet rollen en taken verdelen. Er worden afspraken gemaakt binnen de groep. Je geeft aan het begin van proces wel een kader, maar laat nog ruimte voor eigen invulling van de groep. Als professional neem je ook een stapje terug in dit proces. Wel moet je er oog voor hebben dat het sterke wij-gevoel niet overheerst waardoor sommige stemmen niet gehoord worden.

4. Performing

De groep neemt het heft in handen en werkt volgens de gemaakte afspraken. Als professional treedt je nu meer op als facilitator. Je biedt voornamelijk ondersteuning. Daarnaast is het ook belangrijk om de groepsgeest te bewaken en ze uit te dagen en te inspireren. Zo kan je bewust inzetten op de talenten die in de groep aanwezig zijn.

Sommige groepen fungeren nadien zelfstandig. Andere groepen kennen nog een terugval. Zo kan er bij bepaalde uitdagingen terug spanning ontstaan of komen er nieuwe mensen in de groep waardoor de groep terug een evenwicht moet zoeken [157], [158].

Reflectie-oefening

Als je een groep (bv. buurtbewoners, vrijwilligers ...) begeleidt, kan je stil staan in welke fase de groep zich bevindt:

- Zijn ze nog zoekend en vormen ze zich nog?
- Heeft ieder een stem gekregen in dit proces?
- Heb je aandacht voor talenten in de groep?
- Welke rol heb je opgenomen als professional in de verschillende fases? Heb je hier aandacht voor gehad?

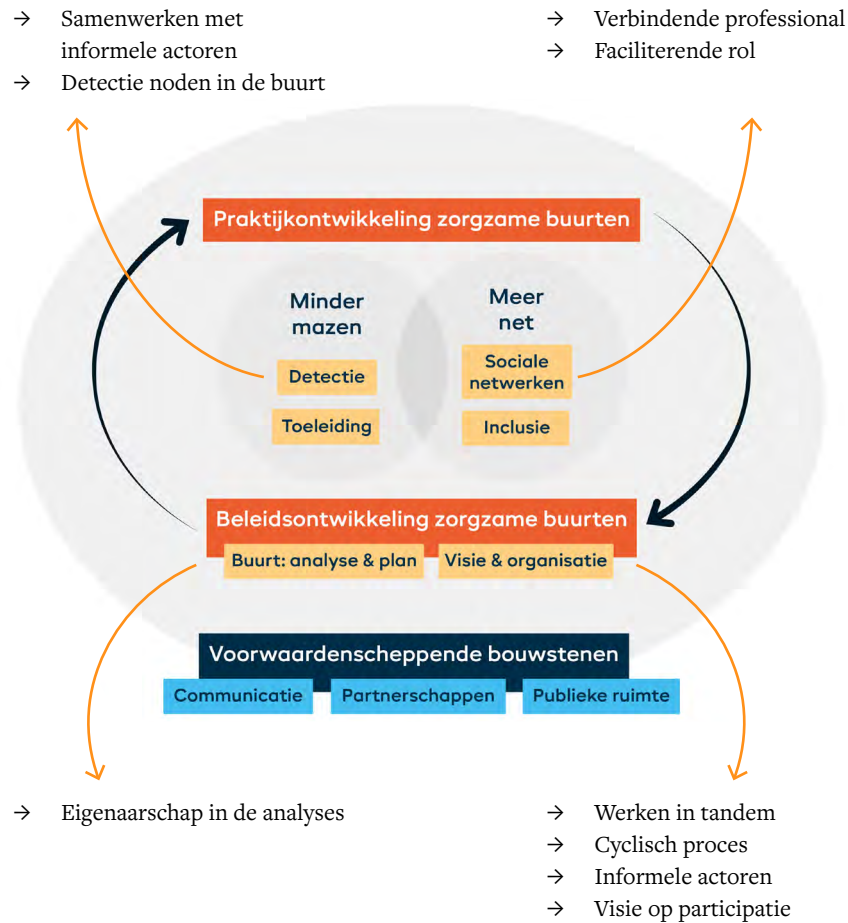
4. Hoe bouwen aan eigenaarschap vanuit het referentiekader zorgzame buurten?

Eigenaarschap van de buurt kan je initiëren vanuit elke bouwsteen van zorgzame buurten. Hiervoor bouwen we verder op het **1.2. Het referentiekader als leidraad** [6], [12]. Bij elk onderdeel van de bouwstenen vind je informatie terug over wat je rol als professional hierin kan zijn en hoe je op eigenaarschap van de buurt kan inzetten.

Wil je meer lezen over het referentiekader?

Raadpleeg dan volgende linken:

- Neem een kijkje in de module visievorming. Hier vind je meer uitleg terug over het referentiekader: **1.2. Het referentiekader als leidraad**.
- **Het onderzoeksrapport minder mazen meer net**.
- Aan de slag met **zorgzame buurten**: minder mazen, meer net van SAAMO.

Figuur 10: Eigenaarschap vanuit het referentiekader

Ben je nog niet vertrouwd met het referentiekader zorgzame buurten? Neem dit dan eerst door in de module visievorming:

Het referentiekader als leidraad

4.1. Praktijkontwikkeling

Eerst bespreken we de praktijkontwikkeling. De praktijkontwikkeling gaat over wat er gebeurt in de praktijk, op het terrein. In de praktijk worden er diverse acties en initiatieven opgezet binnen het kader van zorgzame buurten met als doel Minder mazen en Meer net te genereren. 'Meer net' bestaat uit de bouwstenen 'sociale netwerken' en 'inclusie' en 'minder mazen' uit 'detectie' en 'toeleiding'.

4.1.1. Sociale netwerken en inclusie (meer net)

Meer net maakt mogelijk dat mensen zich thuis en geborgen voelen in de buurt. In een zorgzame buurt kunnen nieuwe verbindingen ontstaan door in te zetten op sociale netwerken en inclusie. Sociale netwerken in een zorgzame buurt wil zeggen dat een zorgzame buurt het mogelijk maakt dat mensen elkaar kunnen ontmoeten of tegenkomen. Dit kan georganiseerd zijn maar ook gewoon gaan over een vluchtig contact of babbel. Inclusie gaat er over dat éénieder in de buurt iets kan betekenen vanuit zijn talent, maar ook dat organisaties en het lokaal bestuur toegankelijk en inclusief zijn.

Als professional kan je eigenaarschap binnen meer net in de praktijk realiseren door twee rollen op te nemen nl. (1) als brugfiguur en (2) als facilitator.

(1) De professional als brugfiguur

Je kan als organisatie of gemeente op diverse manieren bouwen aan sociale netwerken: het zodanig inrichten van de publieke ruimte zodat mensen elkaar tegenkomen, maar ook door het organiseren van fysieke ontmoeting. Als je als professional wil inzetten op deze fysieke ontmoeting, dien je te werken vanuit de verbindende rol. Je treedt op als brugfiguur [42]. Hierbij stimuleer je verbinding tussen buurtbewoners onderling, maar ook tussen (in)formele actoren en de buurt. Om dit mogelijk te maken, zijn bepaalde competenties nodig zoals het outreachend werken en de participatieve basishouding. Denk maar aan het organiseren van een bijeenkomst, een buurtfeest, een activiteit, vrijwilligers verzamelen, oog hebben voor talenten, laagdrempelig werken ...

Het **verbindend werken** betekent hier vooral het in dialoog gaan met de ander, nl. met een buurtbewoner of (in)formele actor. Zo werk je aan eigenaarschap in de buurt. Je zoekt niet vanuit je rol als professional een oplossing, maar samen met de ander bewandel je een weg. Hierbij is er een verschuiving van ‘wat kan ik voor jou doen?’ naar ‘wie kan ik voor jou zijn?’ Je vormt een netwerk samen met de buurtbewoners en andere (in)formele actoren waar nog geen route voor vast ligt. De ontmoeting of activiteiten die je wil realiseren zijn dan ook geen doel op zich, maar juist het middel om bij te dragen aan het versterken van de netwerken en de inclusie. Je vertrekt dus vanuit de gedachte van co-creatie.

Voorbeeld: Je gaat aan de slag met een buurt. Al snel geven ze zelf aan dat ze de buurt willen herinrichten. De buurt krijgt hiervoor de speelruimte om zelf te bepalen waar en wat. Ze staan ook in voor de uitvoering: de onderhandelingen, het opzoeken van materiaal, het samen creëren, beslissen wat ze gaan doen ... Je rol verschuift hier naar ‘wie kan ik zijn voor jou’ in plaats van ‘wat kan ik voor jou doen?’.

Door samen te werken met de buurt en buurtbewoners op een participatieve manier, vang je ook **signalen** op. Als verbindend brugfiguur dien je hier op een correcte deontologische manier mee om te gaan. Zo kunnen buurtbewoners of informele actoren iets delen over een andere buurtbewoner of dienst. Vraag altijd goed door: waarom wordt dit juist verteld? Koppel zeker terug of je er iets mee gaat doen en heb hierbij respect voor de grenzen van jezelf als professional, maar ook van de ander.

Voorbeeld: Je werkt samen met de buurt voor het herinrichten van de buurt. Hiervoor kom je samen om in gesprek te gaan met hen. Al snel gaat het over de inrichting van het gezamenlijk plein. Eén buurtbewoner geeft aan dat zijn buurvrouw rommelig is en de tuin er niet proper bij ligt. Ze denkt dat er problemen zijn in het huishouden. Hoe ga je om met de opmerking van deze buurtbewoner?

Door in te zetten op verbinding met alle informele actoren bv. verenigingen, bereik je mogelijk meer kwetsbare buurtbewoners en draag je bij aan inclusie [12]. Op maat werken is hierbij cruciaal.

Eigenaarschap van de buurt en rol van de professional

Voorbeeld: je weet uit de analyse dat er veel jongeren in de buurt wonen. In een eerste inloophmoment zijn er enkele jongeren aanwezig. Ze geven aan dat ze ontmoetingsplaatsen en hangplekken missen in het dorp. Je besluit daarom om naar een activiteit van de lokale scouts te gaan en eens te horen wat er leeft. De leiding geeft aan dat ze zeker mee willen nadenken op een voor hun gepast moment omdat ze doorheen de week les hebben of op kot zitten. Je besluit daarom aansluitend op hun vergadering eens te polsen wat er bij hen allemaal leeft.

Daarnaast heb je als brugfiguur ook oog voor het **realiseren en faciliteren van ontmoeting**. Je kan hiervoor als aanspreekpunt fungeren, waardoor (in)formele actoren en buurtbewoners weten dat ze beroep kunnen doen op jou. Soms zal je ook moeten bemiddelen in de buurt, daar waar conflicten of onenigheden ontstaan wanneer nieuwe ontmoeting plaatsvindt of een nieuwe groep in interactie gaat met elkaar. Ten slotte kan je ook het ontstaan van nieuwe groepen faciliteren. Daarvoor ga je op zoek naar wat mensen verbindt, naar hun verwachtingen, hun interesses ... (meer info vind je ook in 4 Werken met een groep)

Voorbeeld: Je werkt een initiatief uit met vrijwilligers. Vrijwilliger Koen, een jongeman van 30, helpt Anita, een oudere vrouw met een hondje. Koen laat regelmatig haar hond uit, maar tijdens een ontmoeting ontstaat er een conflict. Je komt Koen iets later tegen bij een buurtfeest en hij vertelt over het conflict: Anita verwacht meer van Koen dan alleen de hond

uitlaten, ze wil ook hulp bij praktische zaken. Je beslist om Anita er even bij te halen en samen te kijken wat ze kunnen betekenen voor elkaar.

Op deze manier vertrek je vanuit **dialogische vaardigheden**: je gaat niet per se op zoek naar overeenstemming, maar wel naar de ieders beleving. Elkaar wederzijds begrijpen en het verstaan van de standpunten staan hierbij centraal. Het uitgangspunt is dat verschillende meningen perfect naast elkaar kunnen bestaan. Dit zorgt voor erkenning van het anders zijn en de moeilijkheden van de ander [152].

(2) De professional als facilitator

Naast het verbinden, kan je als professional ook een faciliterende rol opnemen. Dit betekent dat je **zaken mogelijk maakt** zodat de buurt eigenaarschap ervaart. Dit kan je doorheen het gehele proces doen.

Voorbeeld: Je start een moestuin op samen met de bewoners. In het begin is het goed zoeken welke persoonlijkheden er in de groep zijn en wie welke rol op zich kan nemen. Op het einde merk je dat ieder zijn plekje vindt. Je durft het als professional meer los te laten. Een paar weken later contacteert een deelnemer je echter: ze zitten met een tekort aan materialen voor het werken in de tuin en weten niet goed hoe ze hier mee aan de slag moeten gaan. Je kiest ervoor om er samen met de groep over na te denken.

Het opnemen van een faciliterende rol kan dus gaan over het voorzien in praktische zaken, zoals het vinden van een locatie, budget, verspreiden van informatie ... Daarnaast kan het ook gaan over het informeren en het functioneren als gangmaker. Dit kan je doen door op een outreachende manier te werken (zie 3.2.).

4.1.2. Detectie en toeleiding (minder mazen)

Het detecteren en toeleiden van noden en vragen is een rol die zowel door de burgers, als professionals, als informele actoren kan opgenomen worden. Dit draagt bij aan minder mazen en gaat onderbescherming tegen [6].

Eigenaarschap van de buurt kan hier geïnitieerd worden door (1) enerzijds het opvangen van noden en signalen uit de buurt zodat hier mee aan de slag gegaan kan worden (2) anderzijds de samenwerking tussen informele en formele actoren in de buurt te verbeteren.

(1) Signaleren

Doordat je met de buurt en informele actoren aan de slag gaat, kom je dicht bij hun leefwereld te staan. Hierdoor kan je sneller signalen oppikken of heb je beter zicht op bepaalde noden. Door in gesprek te gaan, kan ontevredenheid over bepaalde zaken naar boven komen of worden bepaalde noden

waar geen antwoord op bestaat vanuit de buurt of de gemeente zichtbaar. Je kan als professional ook verbindend te werk gaan door deze signalen door te geven aan andere professionals, het lokaal bestuur of meenemen ter bespreking naar een boven-lokaal samenwerkingsverband zoals de Eerstelijnszone. Dit is een belangrijke meerwaarde aan het werken in en met de buurt [42]. Wanneer aangegeven wordt dat er bepaalde noden zijn en er wordt ook effectief iets mee gedaan kan er een groter gevoel van eigenaarschap ontstaan.

Bovendien kan je ook ervoor kiezen om buurtbewoners zelf hun stem te laten horen. Op die manier verbind je burgers met het beleid. Zo kan je politiserend te werk gaan, een belangrijk deel van de beleidsontwikkeling van zorgzame buurten [16].

Bijvoorbeeld je werkt met de buurt samen in kader van het buurtbudget. De bewoners geven aan dat ze een gezamenlijke moestuin willen oprichten zodat jong en oud verbonden kan worden in de buurt. Ze missen deze verbinding en ervaren deze nood. Bovendien kan er op deze manier ook ingezet kan worden op gezond en biologisch eten. Je laat de bewoners aan het woord in een overleg met het bestuur zodat zij dit initiatief kunnen kaderen. Op deze manier kunnen de bewoners van de buurt zelf aanklaarten waarom ze dit nodig vinden en wat hun noden zijn.

(2) Samenwerken met de diverse informele actoren in de buurt

Het belang van informele (zorg)actoren neemt als maar meer toe, mede door de vermaatschappelijking van de zorg. Naast het inzetten van professionele hulp verwijst vermaatschappelijking ook naar het aspect dat er appél gedaan wordt op de samenleving om mee zorg te dragen voor kwetsbare doelgroepen en een maatschappij te creëren waarin ieder een plekje heeft en mee kan doen naargelang zijn of haar mogelijkheden. Informele actoren staan vaak dicht bij de burger. Ze zijn zo ook in staat om snel bepaalde noden te detecteren en door te verwijzen. Soms hebben ze ook toegang tot personen of gezinnen waar formele actoren geen toegang (meer) krijgen. Daarom kan het als buurtwerker interessant zijn om contact met hen op te zoeken of samen te werken. Zij geven immers mee de (zorgzame) buurt vorm. Informele actoren kunnen divers zijn: lotgenotencontact, vrijwilligerswerkingen, burgerinitiatieven, mantelzorgers, burenhulp, verenigingen ... [6], [12], [159].

Elk van deze actoren heeft zijn eigenheid. Deze geeft richting aan hoe je als professional met deze diversiteit van informele actoren op een goede manier kan samenwerken. Hieronder gaan we kort in wat we precies verstaan onder vrijwilligerswerk, mantelzorger, burgerinitiatieven en burenhulp. Dit is belangrijk net omwille van de eigenheid en de rol die ze van daaruit in een zorgzame buurt (kunnen) opnemen.

Vrijwilligerswerk wordt volgens het Vlaams punt vrijwilligerswerk gedefinieerd als volgt:

1. *Het is het geheel van activiteiten die op vrijwillige basis worden uitgevoerd,*
2. *zonder financiële vergoeding (buiten eventuele onkostenvergoedingen),*
3. *in georganiseerd verband,*
4. *en met een maatschappelijk doel en voor anderen, hetzij individuen, groepen of de samenleving in haar geheel (maar zonder familieband, zie hiervoor mantelzorg) [160].”*

Enerzijds kan vrijwilligerswerk ontstaan vanuit een professionele organisatie, die een kader biedt. Deze vrijwilligers werken samen met en aanvullend op het professionele aanbod. Anderzijds zijn er ook initiatieven waarbij het vrijwilligerswerk op zich centraal staat en waarbij een professional enkel een ondersteunde rol opneemt: bijvoorbeeld een lokale jeugdbeweging, vrijwilligers van de gezinsbond... Vrijwilligerswerk is hierbij een uiting van burgerschap, eigenaarschap en het mee willen vorm geven van de maatschappij. Dit vraagt een meer gelijke houding van de professional, dan daar waar er top-down een kader wordt aangeboden [161]. Vrijwilligerswerk in een buurt kent vele vormen: een buddy voor een persoon in armoede, vrijwillige huisbezoeken tegen eenzaamheid, het opstarten van een buurtmoestuin ...

Zoek je handvaten in het werken met vrijwilligers? Meer info kan je terugvinden via:

- <https://www.vlaanderenvrijwilligt.be> ↗
- <https://ambrassade.be/nl/kennis/artikel/werken-met-vrijwilligers-tools-en-publicaties> ↗
- <https://www.waardevolwerk.be/collegas/werken-met-vrijwilligers> ↗

Mantelzorg wordt gedefinieerd als volgt: “*De zorg die mensen verlenen buiten het kader van een beroep en van een vrijwilligersorganisatie, aan zorgbehoevende huisgenoten, familieleden, vrienden, kennissen en burens* [162].” Het verschil met vrijwilligerswerk is dat een mantelzorger vaak hulp biedt vanuit een emotionele of sociale band [163]. Mantelzorg overkomt vaak personen; ze bieden zorg aan iemand zonder hier verwachtingen aan te koppelen. De mantelzorgers beschikken hierdoor over diverse vaardigheden om hulp en ondersteuning te bieden. Voor mantelzorgers is het een uitdaging om een evenwicht te zoeken tussen eigen draagkracht en draaglast. Soms dreigt de mantelval: de mantelzorger neemt als maar meer en meer op van de zorg waardoor men de eigen situatie uit het oog verliest (werk, gezin, ...). In deze zin is het belangrijk om mantelzorgers te betrekken in het verhaal van zorgzame buurten en hen de ondersteuning te bieden waar nodig [164].

Burenhulp bestaat uit een diversiteit van initiatieven tussen burens: een babbel, een oogje in het zeil houden, weten dat je terecht kan bij je burens voor problemen, een tas koffie, groenten uit de moestuin aanbieden, kleine klusjes, helpen in de tuin ... Burenhulp wordt gekenmerkt door wederkerigheid [165], [159]. Dit is een verschil met vrijwilligerswerk, waar vaak hulp aan een ander wordt geboden, zonder wederkerigheid. Burenhulp laat zich niet opleggen en is iets dat vaak spontaan ontstaat. Ontmoeting kan hierbij wel een opstart zijn naar diverse relatievormen zoals burenhulp, kennissen ... Burenhulp is ook geen frequente of structurele hulp. Daarnaast gaat het vaak om relatief lichte taken [165].

Voor kwetsbare bewoners is het niet altijd evident om burenhulp te bieden of aan te sluiten bij initiatieven hierrond. Zo vinden ze niet altijd makkelijk de toegang tot zulke initiatieven omwille van drempels. Voorbeelden hiervan zijn: de middenklasse die voornamelijk actief is binnen burenhulp, de locatie die niet toegankelijk of bereikbaar is ... Ook mag er bij burenhulp niet uitgegaan worden van een economische logica van ‘voor wat hoort wat’. Dit principe mag niet opgelegd worden. Kwetsbare personen zitten vaak in een afhankelijkere situatie en kunnen niet gemakkelijk ‘meteen’ of evenwaardig terug geven. Ze hebben vaak geen geld, tijd of ruimte om meteen terug te geven. Ook zieke personen hebben bv. de energie niet om iets terug te geven.

Een professional kan hier oog voor hebben, drempels wegwerken en verbinding mogelijk maken. Op deze manier wordt ook vraagverlegenheid weggewerkt. [12], [42]. Daarnaast hebben professionals vaak ook meer oog voor de krachten van personen, durven ze deze personen aan te spreken op hun talenten en kunnen ze zo diverse personen verbinden met elkaar. Hierbij ligt de focus op: wat kan je betekenen voor anderen? [42]

Bijvoorbeeld: Yvonne is een vrouw in een rolstoel die in de buurt woont. Ze weet dat buurtbewoners het initiatief genomen hebben om vrijwillige hulp aan elkaar aan te bieden. Hiervoor komen ze één keer per maand samen om elkaar vragen te stellen, maar ook bij te babbelen. Ze durft echter niet goed te gaan. Ze heeft schrik dat ze niet tot daar geraakt met haar rolstoel, maar ook dat ze veel verwachten van haar en ze dit niet kan bieden. Hoe zou jij hier als professional mee omgaan?

Een **burgerinitiatief** is een andere vorm van informele zorg in de buurt. Een burgerinitiatief wordt volgens Jans et al. (2021) als volgt gedefinieerd: ‘Een vorm van zelforganisatie van burgers, gericht op de verbetering van de eigen leefomgeving en/of de samenleving, waarbij een aantal mensen betrokken is in een al dan niet tijdelijke initiatiefgroep, actiegroep of projectgroep. De burger is de oprichter en belangrijkste participant. Het burgerinitiatief is gericht op het publieke belang’ [166]. Een burgerinitiatief kan ook ontstaan in een buurt bv. een gedeelde tuin in een wijk, een buurtbibliotheek, een buurtfeest, groepsaankoop energie Een burgerinitiatief ontstaat vanuit vrijwilligheid en inzet.

Burgerinitiatieven vertrekken soms vanuit vriendschappen of gesloten groepen. Dit maakt dat ze niet altijd toegankelijk zijn voor kwetsbare deelnemers. Ook vereist het vaak middenklasse vaardigheden, zoals een stem durven hebben, discussiëren, plangericht denken ... Dit zijn vaardigheden die ook moeilijker zijn voor personen met een kwetsbaarheid of lagere sociale klasse. Op deze manier kunnen burgerinitiatieven ook uitsluiting creëren en kan ook hier een verbindende professional een rol in opnemen [167].

Het samenwerken met informele actoren als partner in zorgzame buurten vraagt dus om een andere samenwerking dan met formele partners. Hiervoor kan je aan de slag gaan met enkele **principes**:

1. Gelijkwaardigheid

Vrijwilligers, mantelzorgers en burgerinitiatieven zijn partners met kennis en ervaring. Ze vertrekken vaak vanuit de leefwereld van burgers of zorgvragers. Ze richten zich op gezamenlijke noden. Ze zijn volwaardige partners van de zorg [6]. Vrijwilligers zorgen als maar meer voor afstemming tussen organisatie en samenleving, doordat ze zelf kansen en mogelijkheden zien en hiervoor actie ondernemen [161].

2. Respect voor de eigenheid van de informele actoren

Informele actoren hebben hun eigenheid. Dit willen ze niet in gedrang laten komen door een samenwerking aan te gaan met professionele actoren. Neem daarom de ideeën, wensen en behoeften van informele actoren als vertrekpunt. Van daaruit is samenwerking mogelijk [159]. Op deze manier kunnen formele en informele actoren complementair werken [168].

3. Respect voor de autonomie

Informele partners willen autonoom keuzes kunnen maken. Dit kan gaan over diverse zaken: welke doelen hebben ze voor ogen, wie willen ze helpen, hoe doen ze dit ...? Het potentieel zit er net in om te innoveren, te experimenteren en te zoeken, daar waar formele actoren vaak moeten beantwoorden aan vooropgestelde regels. Informele partners deze ruimte en autonomie laten behouden is dus belangrijk [159].

4.2. Beleidsontwikkeling

Beleid betekent hierbij “streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen en bepaalde tijdskeuzes [15]”. De beleidsontwikkeling houdt bijgevolg in dat je prioriteert welke doeleinden je wil bereiken en welke middelen hier tegenover staan. Beleidsontwikkeling bestaat hierbij uit twee bouwstenen met telkens twee elementen,

nl. ‘buurt: analyse & plan’ en ‘visie & organisatie’. Deze beleidsontwikkeling staat in constante uitwisseling met de praktijkontwikkeling. Ze beïnvloeden elkaar door middel van feedback, aanpassingen, signalen ... [6].

4.2.1. Buurt: analyse & plan

We zien een sterk verband tussen eigenaarschap en de manier waarop je de kwalitatieve analyse aanpakt. We bespreken hoe de diverse analyses verweven zijn en wat de rol van de buurt hierin is.

Het opstellen van de kwantitatieve analyse en/of de omgevingsanalyse is voornamelijk een opdracht voor de professional. Het verzamelen van cijfers, kaartjes en gegevens over de buurten vraagt dan ook om professionele vaardigheden. Hier zal de buurt minder kunnen in opnemen. Wel kunnen de diverse indicatoren aanknopingspunten en kansen bloot leggen om het plan op te stellen en te bepalen welke buurten het meest aangewezen zijn om mee aan de slag te gaan in kader van zorgzame buurten. Ook kan je de buurtanalyse terugkoppelen naar de diverse buurtactoren zoals een burgerinitiatief, lokale verenigingen ... : wat herkennen ze? Wat vinden zij van deze cijfers? Kunnen ze bv. nuance geven aan deze cijfers?

Daarnaast kan je ook de omgeving in kaart brengen met de buurt, op een kwalitatieve manier. De omgevingsanalyse is dan niet louter een analyse maar gebeurt participatief. Werkwijzen hiervoor zijn:

- Samenzitten met buurtbewoners en in kaart brengen wat er aanwezig is in hun buurt betreft voorzieningen, ervaringen m.b.t. groen, geluid, licht ...
- Een wandeling met enkele buurtbewoners door de buurt waarbij ze foto's trekken van wat hen opvalt of wat voor hen belangrijk is.
- Individuele wandelingen met de buurtbewoners waarbij je in gesprek gaat met hen over de buurt. (go-along interviews) [169]
- Buurtbewoners een dagboek laten bijhouden waarbij ze hun routes van de dag in kaart brengen via het trekken van foto's [143].
- ...

Neem zeker eens een kijkje bij de kwalitatieve analyse: **1.4.1. De omgeving participatief in kaart brengen** 🔄. Deze methodieken kan je combineren met het verzamelen van data uit de databanken (zie kwantitatieve analyse ondersteuningspakket zorgzame buurtanalyse). Zo heb je een breed beeld, maar betrek je ook de buurt bij het in kaart brengen van de buurt en zijn kansen / aanknopingspunten.

Een zorgzame buurt met en voor de buurt opbouwen vraagt om participatie van de buurt. Het spreekt vanzelf dat, naarmate je sterk inzet op participatie, ook het eigenaarschap van de buurt groter is en dus ook de kans dat de buurt verantwoordelijkheid

neemt in het verduurzamen van wat er gebeurt in het kader van zorgzame buurten. In de kwalitatieve analyse haalden we reeds diverse participatiemethodieken aan en vertrokken we vanuit het participatiewiel. Dit wil zeggen dat er diverse vormen van participatie zijn waarbij de burger in meerdere of mindere mate participant is. Zo is bevragen iets minder participatief dan een co-creatief proces op te zetten. Inspiratie voor methodieken vind je terug in de kwalitatieve analyse [12].

4.2.2. Visie & organisatie

Een zorgzame buurt vertrekt vanuit een visie over waar je naar toe wil met de zorgzame buurt. Het zorgt voor een gezamenlijke taal tussen zowel de informele als formele actoren. Een visie geeft een houvast: waar wil je naar toe op lange termijn? Wie betrek je? Welke tussenstappen zijn er nodig? Deze visie is dynamisch doorheen de tijd. Hiernaar organiseert het netwerk van actoren zich dan ook: wie neemt welke rol op, wie engageert zich voor wat ... Dit maakt het samenwerken mogelijk met de partners, maar ook intern binnen de organisatie biedt de visievorming een rode draad om zich te organiseren. Deze organisatiestructuur maakt het werken aan zorgzame buurten mogelijk maar is ook veranderlijk doorheen dit proces [6].

Om eigenaarschap van de buurt te realiseren binnen deze bouwsteen, kan je vertrekken vanuit vier principes: (1) het werken met een regieteam, (2) het cyclisch werken, (3) informele actoren betrekken in de visievorming en (4) een visie op participatie ontwikkelen.

(1) Werken met een regieteam

Om gestructureerd aan de slag te gaan binnen zorgzame buurten kan je werken met een **regieteam**. Dit team bestaat uit mensen die de tijd, ruimte en mandaat krijgen om hier aan te werken. Het regieteam kan mee het overzicht bewaken en zet ook het proces in gang van zorgzame buurten. Het team maakt tijd om stil te staan bij het proces van zorgzame buurten.

Dit regieteam kan bestaan uit diverse professionals: centrum-leiders, projectwerkers, buurtzorgregisseurs, buurtwerkers, beleidsmedewerkers ... maar ook uit sleutelfiguren of initiatieven uit de buurt. Op deze manier heb je al eerste actoren mee uit de buurt en zet je in op eigenaarschap van de buurt.

Werken vanuit een tandem binnen dit regieteam kan ondersteunend zijn voor het realiseren van zorgzame buurten maar ook voor het realiseren van eigenaarschap. Deze **tandem** bestaat uit de beleidsmedewerker en de praktijkwerker. De beleidsprofessional kan zich vooral toespitsen op het afstemmen en samenwerken met beleidsactoren. De praktijkwerker zet vooral in op contact met de informele actoren en buurtbewoners en heeft aandacht voor het proces van eigenaarschap van de buurt. Zo kunnen beiden zich specifiek richten op hun expertise en hebben ze eveneens een sparringpartner. Het uitwisselen en samen denken is namelijk

een ondersteunende factor in het realiseren van zorgzame buurten. Doordat de buurtprofessional zich kan toespitsen op de buurt, kan deze zich verdiepen in zijn of haar rol en de nodige competenties [6].

(2) Cyclisch proces

Een zorgzame buurt ontstaat niet vanuit een top-down proces waarbij het beleid het kader en het pad op voorhand reeds vastlegt. Zorgzame buurten wil juist vertrekken vanuit een cyclisch proces. Dit wil zeggen dat suggesties, ideeën ... vanuit de praktijk snel opgepikt kunnen worden door het beleid. Deze ideeën en suggesties kunnen van alle actoren en partners vanuit de praktijkontwikkeling komen, zoals informele actoren, maar ook professionals. Op deze manier wordt er bewust gewerkt aan eigenaarschap door ook gevolg te geven aan signalen en vragen vanuit de praktijk. Een zorgzame buurt is immers een participatief proces waarbij er samen met, door en voor de buurt gewerkt wordt. Andersom geldt ook: beleidsveranderingen kunnen snel omgezet worden in de praktijk. Door deze manieren van werken, cyclisch en participatief, gaan zorgzame buurten uit van zowel een bottom-up als top-down benadering [6].

Bijvoorbeeld: je start in de buurt een nieuw vrijetijdsaanbod op voor kinderen en jongeren. Er komt veel positieve feedback op de activiteiten. Kinderen en jongeren geven aan dat ze dit

aanbod niet alleen in de zomer willen, maar ook doorheen het jaar. Je denkt na, samen met de betrokken diensten, of er ook doorheen het jaar na het school bepaalde activiteiten kunnen plaatsvinden. Op deze manier is er een uitwisseling tussen praktijk en beleid. De buurt ervaart hierdoor ook dat er naar hen geluisterd wordt. Dit kan bijdragen aan eigenaarschap.

(3) Informele actoren betrekken in visievorming

Visievorming is niet een proces dat alleen bij de professionals ligt. Idealiter zit er in je werkgroep bij aanvang ook informele actoren. Dit kan je ruim interpreteren: het kan gaan om sleutelfiguren (personen die een gekend aanspreekpunt zijn met een vaak ruim netwerk), verenigingen, buurtbewoners, vrijwilligers van bepaalde organisaties, ... [6], [12].

Je kan er voor kiezen professionals en informele actoren in één werkgroep van bij aanvang samen te laten werken. Een andere mogelijkheid is ook om van start te gaan met de professionals en te horen wat hun visie is op zorgzame buurten en daarna ook te horen bij de informele actoren: herkennen ze de insteek? Welke insteek hebben zij voor ogen? Welke ervaringen hebben zij?

Waarom dit apart organiseren? Soms loop je het risico dat niet iedereen zijn stem als informele actor durft/kan gebruiken in het bijzijn van professionals. Sta hier dus bewust bij stil. Uiteraard is hen vanaf het begin betrekken meer een bottom-up visie dan hen later in het traject te betrekken.

Besef ook dat deze personen niet iedereen vertegenwoordigen [166]. De personen vertegenwoordigen de personen in hun organisatie/netwerk of vereniging. De meest geïsoleerde personen zal je hier dus niet mee bereiken. Hiervoor blijft outreachend werken van belang.

(4) Een visie op participatie is ook een visie

Tot slot is visievorming niet alleen een visie vormen over zorgzame buurten: waar willen we op lange termijn naar toe. Er kan bij aanvang ook stil gestaan worden: wat verstaan we onder participatie? Hoe zien we dit? Zetten we in op eigenaarschap? Door hier van het begin duidelijkheid in te scheppen met alle partners is ook duidelijk waar jullie op lange termijn met de zorgzame buurt naar toe willen. Op deze manier heb je al van bij aanvang aandacht voor eigenaarschap van de buurt en jouw rol als professional.

OPGELET!

Zoals eerder aangegeven is een professional soms (blijvend) nodig in kader van zorgzame buurten! Een praktijkwerker heeft er vaak oog voor dat zorgzame buurten inclusief verloopt of maakt de link met bepaalde organisaties bij het opmerken van bepaalde noden en/of vragen. Hier hebben informele actoren soms minder aandacht voor of minder kennis over.

4.3. Voorwaardenscheppende bouwstenen

De voorwaardenscheppende bouwstenen zijn partnerschappen, communicatie en de publieke ruimte. Deze bouwstenen zijn de voorwaarden die gecreëerd moeten worden opdat een zorgzame buurt gerealiseerd kan worden. Ook in deze bouwstenen liggen rollen weggelegd: enerzijds voor het samenwerken met de buurt en anderzijds voor jou als professional.

4.3.1. Partnerschappen

Werken aan zorgzame buurten kan niet zonder samenwerken. Partnerschappen zijn cruciaal. Samen in zee gaan met de buurt, met informele, maar ook formele actoren. Ook intern binnen jouw organisatie zijn partnerschappen belangrijk: het betrekken van andere diensten, maar ook gekende vrijwilligers. Partnerschappen spelen zich af op verschillende niveaus en domeinen.

Zoals in de vorige bouwstenen naar voren kwam, ligt de rol van de professional hier in het verbinden van de diverse actoren. Denk maar aan het verbinden van de buurtbewoners onderling en het verbinden van informele en formele actoren. Een **participatieve basishouding** is hierbij een sleutelement om samen te werken met de buurt en voor de buurt (zie **participatieve basishouding**). **Outreaching werken** en in dialoog gaan, staan voorop. Op deze manier kan er bewust gewerkt worden aan eigenaarschap van de buurt.

4.3.2. Communicatie

Daarnaast is het ook belangrijk om in te zetten op communicatie. Dit wil zeggen communiceren naar de buurt toe, op maat van de doelgroep(en). Maar je zet ook in op communicatie met en tussen de verschillende partners.

Ook informele actoren kunnen hierin een rol spelen voor de buurt. Zo kunnen sleutelfiguren of vrijwilligers een rol spelen in het communiceren en bereiken van kwetsbare doelgroepen. Ook het afstemmen welk kanaal voor communicatie het beste werkt voor welk(e) doel(groep), kan gebeuren in samenwerking met de buurt. Door de buurt te leren kennen, ontdek je immers wat werkt en wat niet. Op deze manier werk je ook op maat van de buurt (zie ook kwalitatieve analyse).

Bijvoorbeeld: Je wil graag personen met een migratieachtergrond bereiken voor het nadenken over hun buurt: wat willen ze? Wat zien ze zichzelf opnemen? Wie wil er deelnemen aan de co-creatiesessies? Echter heb je niet meteen een idee hoe je hen kan bereiken. Je weet dat er een informele organisatie is in de wijk voor 'taallessen voor de buurt' waarbij een vrouw lessen geeft aan kinderen, vrouwen en mannen in een lokaaltje van het schooltje in de buurt. Je beslist om haar aan te spreken. Je hoopt op die manier samen de personen met een migratieachtergrond te kunnen uitnodigen.

Belangrijk hierbij is ook om blijvend de grenzen van informele actoren te respecteren. Soms zullen zij een goede partner zijn om bepaalde doelgroepen te bereiken, maar willen zij omwille van hun eigenheid deze rol niet opnemen. Hier dien je respect te hebben voor hun autonomie [159].

4.3.3. Publieke ruimte

De publieke ruimte leent er zich toe om in te zetten op eigenaarschap. (Bijna) Iedereen maakt gebruik van de publieke ruimte (of toch als deze toegankelijk is). Daarom is het belangrijk om hier eigenaarschap te ervaren en mee vorm te geven hoe deze ruimte er kan uitzien voor een zorgzame buurt. Het gevoel hebben dat je eigenaar bent van de publieke ruimte, zonder je dit daadwerkelijk bent, maar wel er toe hebt bijgedragen [150]. Denk aan een publieke moestuin, een speeltuin aangelegd, het samen inrichten van een nieuw park, werken met een buurtbudget, samen de buurt proper maken

Een gedeelde publieke ruimte en mensen daarover medezeggenschap geven werkt verbindend, schept een gevoel van verantwoordelijkheid en zorgt voor herkenbaarheid van deze ruimte [142], [170]. Zo draagt het bij aan eigenaarschap. Er zijn meerdere manieren om de buurt te betrekken bij het vormgeven van de publieke ruimte en deze zullen dus ook in min of meerdere mate eigenaarschap bevorderen.

Een voorbeeld van een grote mate van eigenaarschap is het werken met een buurtbudget. De buurt krijgt een budget en kiest wat ze hiermee willen doen in belang van de buurt.

Voor het delen van een publieke ruimte en inzetten op eigenaarschap moet er oog zijn voor verschillende aspecten:

- Het vraagt om wederzijds begrip, dialoog en het uitspreken van verwachtingen. Eigenaarschap van de buurt komt niet zomaar tot stand.
 - Inzetten op een goed participatieproces is hierbij the key! [171]
- Eigenaarschap van een ruimte betekent niet dat de professional zich volledig terugtrekt. Bij aanvang van een initiatief zoals een buurtbudget, wordt die vaak nog zeer nabij begeleid. Eens er meer eigenaarschap is bij de buurt kan de professional een eerdere faciliterende of soms bemiddelende rol opnemen.
- Neem zeker ook een kijkje bij **Aan de slag met de kwalitatieve analyse** 🔄. Hier zijn ook enkele tools om de ervaring van de buurtbewoners in kaart te brengen met betrekking tot de publieke ruimte.
 - Neem zeker ook een kijkje bij het voorbeeld van **Placemaking** 🔄. In co-creatie met de buurt kan je bouwen aan de publieke ruimte.
- Denk aan verschillende vormen van publieke ruimte waar samen aan gewerkt kan worden: een bushalte, een plein, een park, een bank, de bib, een school als openbare ruimte ... [17].

REFLECTIE-OEFENING

- Vanuit welke bouwstenen stond je al stil bij eigenaarschap van de buurt of jouw rol als professional?
- Welke bouwstenen verloor je iets meer uit het oog vanuit dit perspectief?
- Heb je genoeg verbinding met de buurt en alle actoren?
- Heb je een visie op eigenaarschap en/of participatie? Is deze duidelijk voor alle betrokkenen?

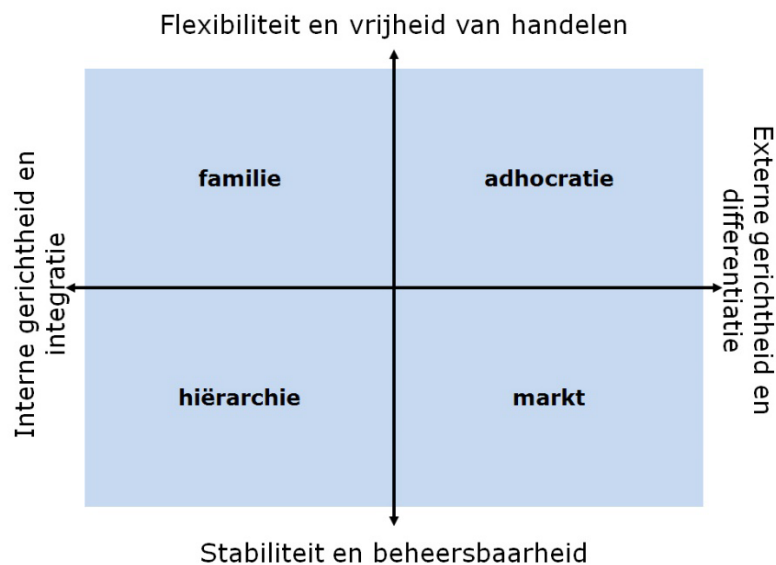
SAMENGEVAT

Eigenaarschap kan je op diverse manieren opbouwen in het werken aan zorgzame buurten:

- Durf bruggen te bouwen als brugfiguur en faciliteer waar nodig in de buurt.
- Ga aan de slag met noden. Durf signaleren maar geef de buurt zelf ook een stem. Breng het aanbod ook tot bij de burger.
- Zoek samenwerking op met de diverse informele actoren, maar respecteer ook hun grenzen.
- Betrek de buurt in de omgevingsanalyse en de kwalitatieve analyse.
- Verbind de praktijk met beleid en vice versa. Zet hierbij in op ieders talent.
- Sta bewust stil bij de partnerschappen die je aangaat: zijn zowel formele als informele actoren aanwezig?
- Zie de publieke ruimte als een aanknopingspunt om te werken aan eigenaarschap.

5. Rol als professional onder de loep

Tot slot kan je ook reflecteren over je eigen stijl die je hanteert als professional. Je bent gekend met jouw manier van omgaan met de mensen, met jouw manier van handelen. Aan de hand van het model van Quinn willen we je hiervoor een spiegel bieden. Welke stijl hanteer jij? Waar wil je naar toe?

Figuur 11: Model Quinn

Het model van Quinn is gebaseerd op onderzoek naar verschillende organisatieculturen en hoe deze al dan niet bijdragen tot het succes van een organisatie. Deze culturen zijn verder vertaald naar stijlen die men aanneemt om als trekker samen met anderen aan de slag te gaan om een doel te realiseren. In succesvolle organisaties of initiatieven is er een goed evenwicht tussen de vier stijlen. Ze zijn complementair en allemaal nodig. Vaak is het een uitdaging om het evenwicht tussen deze 4 stijlen te zoeken [172]. We lichten de assen toe:

Op de horizontale as staan **interne gerichtheid versus externe gerichtheid en differentiatie** tegenover elkaar. In het ene uiterste van de as ben je als professional eerder gericht op de interne processen: hoe laat ik de deelnemers uitblinken in hun rol? Hoe werkt deze groep het beste samen? Hoe stemmen we onze samenwerking op elkaar af? Hierbij heb je voornamelijk oog voor goede interne relaties. In het ander uiterste ben je als professional eerder extern gefocust, waarbij je oog hebt voor de externe positionering: welke waarden dragen we naar buiten? Hoe ziet de buitenwereld (partners, buurt ...) ons?

Op de verticale as staan **flexibiliteit en vrijheid van handelen versus stabiliteit en beheersbaarheid** tegenover elkaar. In het ene uiterste van de as vertrek je vanuit flexibiliteit en vrijheid, waarbij je samen met de deelnemers en partners op ontdekkingstocht gaat. Je laat ideeën, oplossingen, suggesties, adviezen vanuit henzelf komen [172].

Eigenaarschap van de buurt en rol van de professional

Het andere uiterste van de as geeft weer dat je als professional eerder focust op stabiliteit en beheersbaarheid. Dan maak je bv. een kader voor deelnemers en partners. Je bereidt een plan van aanpak voor en je weet waar je heen wil.

Deze assen leiden tot vier organisatieculturen van waaruit je handelt:

→ **De familiecultuur** (flexibel en intern): binnen deze cultuur is er oog voor onderlinge relaties en heeft de organisatie iets weg van een grote familie. De professional wordt eerder gezien als mentor. Er is een loyale en betrokken cultuur. Onderlinge samenhang staat voorop met oog op lange termijnresultaten.

Voorbeeld: Je organiseert een buurtfeest waarbij gezelligheid centraal staat. Buurtbewoners brengen zelf eten mee en komen helpen met de opbouw. Dit komt tot stand omdat je het feest goed op voorhand aangekondigd hebt en al jaren investeert in de buurtcultuur. Je bent gekend in de buurt.

→ **De hiërarchische cultuur** (stabiel en intern): binnen deze cultuur wordt er gewerkt vanuit procedures. De professional is hierbij eerder een coördinator en heeft een plan van aanpak. Binnen deze manier van werken staat stabiliteit en zekerheid voorop. Een soepel draaiend systeem is hierbij belangrijk.

Voorbeeld: Je wil met vrijwilligers van de buurt enquêtes afnemen bij de buurtbewoners. Je leidt vrijwilligers op en geeft ze een draaiboek mee over hoe ze de enquête moeten afnemen, wat ze best wel en niet doen om vlot de enquêtes af te nemen.

→ **De adhocratiecultuur** (flexibel en extern): deze cultuur wordt gekenmerkt door een dynamische en creatieve omgeving. Innovatie staat centraal en risico's durven genomen te worden. Het bindmiddel is het samen inzetten op experimenteren en innoveren. De organisatie kan op deze manier groeien en nieuwe diensten aanbieden.

Voorbeeld: Je brengt enkele buurtbewoners samen en denkt samen na over de buurt: Wat is nodig? Wat willen ze? Hiervoor mogen ze met diverse ideeën afkomen en bekijken jullie samen welke haalbaar zijn. Je durft ook eens iets uitproberen of samen met de betrokkenen over het muurtje te gaan kijken om andere mogelijkheden te verkennen.

→ **De marktcultuur** (stabiel en extern): hierbij ligt de focus voornamelijk op het resultaat. Het eindproduct staat voorop. Er heerst een cultuur van competitie en doelgerichtheid. Het bindmiddel is de nadruk op het winnen. Successen zijn belangrijk. Dit wordt uitgedrukt in meetbare doelen en doelstellingen. De positie in de markt staat voorop [172].

Eigenaarschap van de buurt en rol van de professional

Zorgzame buurten beoogt niet de marktcultuur. Echter wil dit niet zeggen dat er nooit binnen zorgzame buurten vanuit een marktlogica wordt gedacht. Een voorbeeld hiervan zijn organisaties die graag betere cijfers willen halen dan het jaar voordien (bv. bij het opstellen van een buurtanalyse, het bereiken van een aantal personen ...). Een ander voorbeeld is een actie die in kader van zorgzame buurten opgesteld wordt maar niet efficiënt is volgens het beleid, waardoor niet voor deze actie gekozen wordt.

Vaak handel je vanuit een gekende stijl of werk je binnen een organisatie die gekenmerkt wordt door een bepaalde cultuur. Het is belangrijk om hierbij stil te staan en te zoeken hoe je de waardevolle zaken vanuit de andere kwadranten in het model ook een plaats kan geven in jou aanpak. Hiervoor deze denkoefening:

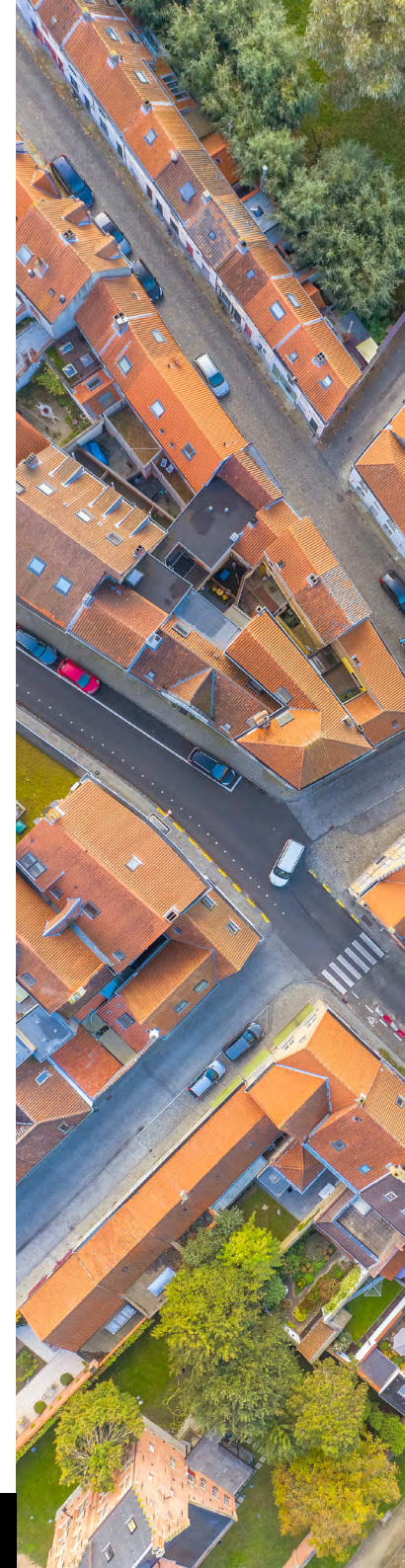
REFLECTIE-OEFENING

- Is er een dominante cultuur in de organisatie waarin je werkt?
- Op welke assen positioneer jij jezelf?
Hoe ga jij meestal te werk?
- Wat vertelt dit over jou rol als professional?
Wat betekent dit naar eigenaarschap van de buurt toe?
- Kan je een situatie inbeelden dat je het anders aanpakte?
Hoe was dit voor jou?
- Vereisen sommige situaties in het werken met de buurt een andere aanpak? Wat kan je concreet doen om een evenwichtige aanpak van jou werken aan zorgzame buurten te bekommen?

Impact realiseren

Impactanalyse: van resultaten naar impact

Intro

Dit deel gaat over **impact**, namelijk het vertalen van de resultaten van je analyse naar beoogde impact in de praktijk, zowel op korte als lange termijn.

Je vindt de nodige handvaten om impactgericht te werken: welke impact wil je bereiken op basis van de resultaten van je analyse? Het zet je op weg om een antwoord te formuleren op de vraag **“Waar gaan we naar toe?”** Dit vertaalt zich in verschillende korte en lange termijn acties. Hiervoor gebruik je het reflectie- en terugkoppelingsdocument als leidraad.

Na het doorlopen van ‘van resultaten naar impact: de kennis’:

- Weet je wat je juist onder ‘impact’ kan verstaan.
- Weet je welke stappen er nodig zijn om je acties en impact te bepalen.
- Weet je hoe je impact gedreven kan werken met oog voor blijvende opvolging.

Van resultaten naar impact: waar gaan we naar toe?

Zorgzame buurten: waar willen we naartoe?

Uitdaging #1 zorgzame buurten

Uitdaging #2 zorgzame buurten

Uitdaging #3 zorgzame buurten

Uitdaging #4 zorgzame buurten

Lees dus, voor je aan dit hoofdstuk begint, eerst de vragen bij de impactanalyse in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**

Impactanalyse: van resultaten naar impact: de theorie

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Wegwijzer

De module impact realiseren bestaat in dit ondersteuningspakket uit 3 delen:

- De impactanalyse
- Toetsen en waarderen
- Bovenlokaal werken aan zorgzame buurten

Dit onderdeel gaat over de **impactanalyse**: hoe kan je ervoor zorgen dat je doelen en acties zoveel mogelijk een antwoord bieden op de uitdagingen in de buurt? De impactanalyse is onderdeel van de bouwsteen ‘buurt: analyse en plan’ omdat je toewerkt naar een buurtplan.

Eerst lees je je in over de basisbegrippen en achterliggende ideeën (kennis over impactanalyse). Je vindt verschillende stappen terug die we theoretisch toelichten. Daarna kan je zelf aan de slag gaan.

Aansluitend zal je in het deel ‘toetsen en waarderen’ kunnen stilstaan bij welke acties je nu realiseert en hoe je eventueel kan bijsturen, maar ook waarderen wat jullie als team al gerealiseerd hebben.

Voor het realiseren en opvolgen van impact is het aangeraden om als praktijkwerker en beleidsmedewerker beide delen door te nemen: de impactanalyse en ‘toetsen en waarderen’.

De start van de impactanalyse is het begin van een proces. Dit doe je samen met de werkgroep en partners en loopt vaak over verschillende bijeenkomsten heen. Duurzaam werken aan zorgzame buurten vraagt immers om blijvende opvolging en evaluatie.

In het kennishoofdstuk kom je meer te weten over de basisbegrippen zoals veranderingstheorie, impact gedreven werken, terugredeneren Volgende vaardigheden en/of kennis zijn nodig:

- → Praktijk- en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al in de buurt?
- → Kunnen kijken vanuit een helikopter-perspectief naar wat er speelt in een buurt.
- → Mogelijke effecten en resultaten van acties kunnen verbeelden en oplossingen even kunnen opzij zetten.
- → Evalueren welke invloed beleidskeuzes hebben op de concrete praktijk.

Daarnaast heb je best ook zicht op het gehele proces dat al doorlopen is: van visievorming tot buurtanalyse. Hiervoor kan je het [Reflectie- en terugkoppelingsdocument](#) gebruiken als handvat.

Dit onderdeel is belangrijk voor zowel de praktijkwerker als beleidsmakers.

- Als praktijkwerker krijg je basisinzichten die je helpen om impact gedreven te werken en daarmee samen met je team aan de slag te gaan.
- Als beleidsmedewerker is het belangrijk om mee te zijn in de visie op het werken aan impact. Het geeft je handvaten om mee beleidskeuzes te verantwoorden, voor processen waarvan niet alleen directe resultaten kunnen worden gemeten. Lees daarom dit hoofdstuk goed door. Hoe wordt impact gedreven handelen aangepakt en omschreven?
- Wil je als procesbegeleider een impacttoefening mee begeleiden? Neem dan zeker ook de **powerpoint** bij de hand als begeleiding.

1. Wat is impact juist?

Wanneer je startte met dit ondersteuningspakket hadden jij, je collega's en je organisatie het plan om rond zorgzame buurten, wijken, dorpen ... te werken. Het is wellicht duidelijk geworden dat het om een breed begrip gaat en dat de vertaalslag in de praktijk jou en je organisatie voor heel wat vragen en uitdagingen stelt. De inzichten uit de verschillende analyses bieden je in dit deel de nodige houvast om scherp te krijgen wat jij en je organisatie willen verwezenlijken met zorgzame buurten. En daar draait het bijimpact om nl. **“Impact denken en doen gaat over de wil om concrete oplossingen te ontwikkelen voor complexe maatschappelijke uitdagingen en die uit te voeren”** [173].

Drie vragen staan centraal bij het bepalen van impact nl. [173]:

1. Op welke maatschappelijke uitdaging wil je een antwoord bieden?
2. Welke verandering wil jij tot stand brengen?
3. Hoe kan je weten of je hierin slaagt en wat er beter kan?

De visie rond zorgzame buurten die je definieerde en de analyses die je maakte (kwantitatief, ruimtelijke omgeving en kwalitatief) vormen de input om in deze fase in eerste instantie **vraag 1** te beantwoorden nl. **op welke maatschappelijke uitdaging(en) wil je een antwoord bieden?** Binnen de grote doelstelling die je formuleerde nl. werken rondzorgzame buurten en de visie die je samen met je collega's hierrond uitwerkte, heb je nu immers zicht op:

- mogelijke specifieke uitdagingen en kansen in verschillende buurten;
- bij verschillende doelgroepen en / of;
- over verschillende noden (eenzaamheid, nood aan mantelzorgondersteuning, lacunes in zorgvoorzieningen ...).

Op basis van de antwoorden op vraag 1 kan je vervolgens aan de slag gaan met **vraag 2: welke verandering wil jij tot stand brengen?** Dit is het formuleren van de impact. **Impact** gaat hierbij over *de positieve en negatieve veranderingen die worden gerealiseerd door een interventie of een verzameling interventies* [174]. Wanneer je weet welke impact je beoogt, kan je vervolgens aan de hand van **vraag 3** ook al vooruitblikken op de toekomst: **hoe kan je nagaan of je binnen X jaar er effectief in geslaagd bent deze impact te realiseren?** Aan de hand van indicatoren kan je je impact in de toekomst evalueren. **Evaluatie** wil zeggen dat je *je impact onder de loep neemt: wat heb je bereikt en hoe heb je dat bereikt? Zo leer je wat werkt en wat niet en in welke context* [175].

2. Een achterliggende theorie

Om een antwoord te bieden op deze vragen, vertrekken we vanuit het opstellen van een **veranderingstheorie**. Een veranderingstheorie beschrijft de redenering achter een praktijk of met andere woorden: de onderliggende mechanismen en assumpties op basis waarvan men verwacht dat een praktijk tot een bepaalde verandering zal leiden. Een veranderingstheorie brengt dus in kaart hoe activiteiten tot bepaalde resultaten en impact kunnen leiden [5]. Het is dus geen theorie op zich, maar een manier van denken en werken om beoogde impact en de bijhorende acties en interventies te formuleren en ook op te volgen.

Een veranderingstheorie vertrekt hierbij vanuit ‘backward mapping’ waarbij je je een doel op lange termijn formuleert en vervolgens terug redeneert. Je vertrekt dus niet vanuit het idee ‘welke middelen hebben we en welke acties organiseren we om een resultaat te bereiken’. Wel vertrek je vanuit de vraag welke impact je wil behalen en hoe je dit in tussenstapjes wil bereiken. Dit is de basis voor het formuleren van de impact en vind je ook terug in het hoofdstuk ‘aan de slag: impactanalyse’ [5]. Op de volgende pagina vind je een visuele voorstelling van ‘terugredeneren’.

BELANGRIJK!

Wees je er bewust van dat verschillende deelnemers verschillende verwachtingen of doelen stellen wat betreft beoogde impact en evaluatie. Denk daarom goed na wie je allemaal betreft bij het formuleren van impact.

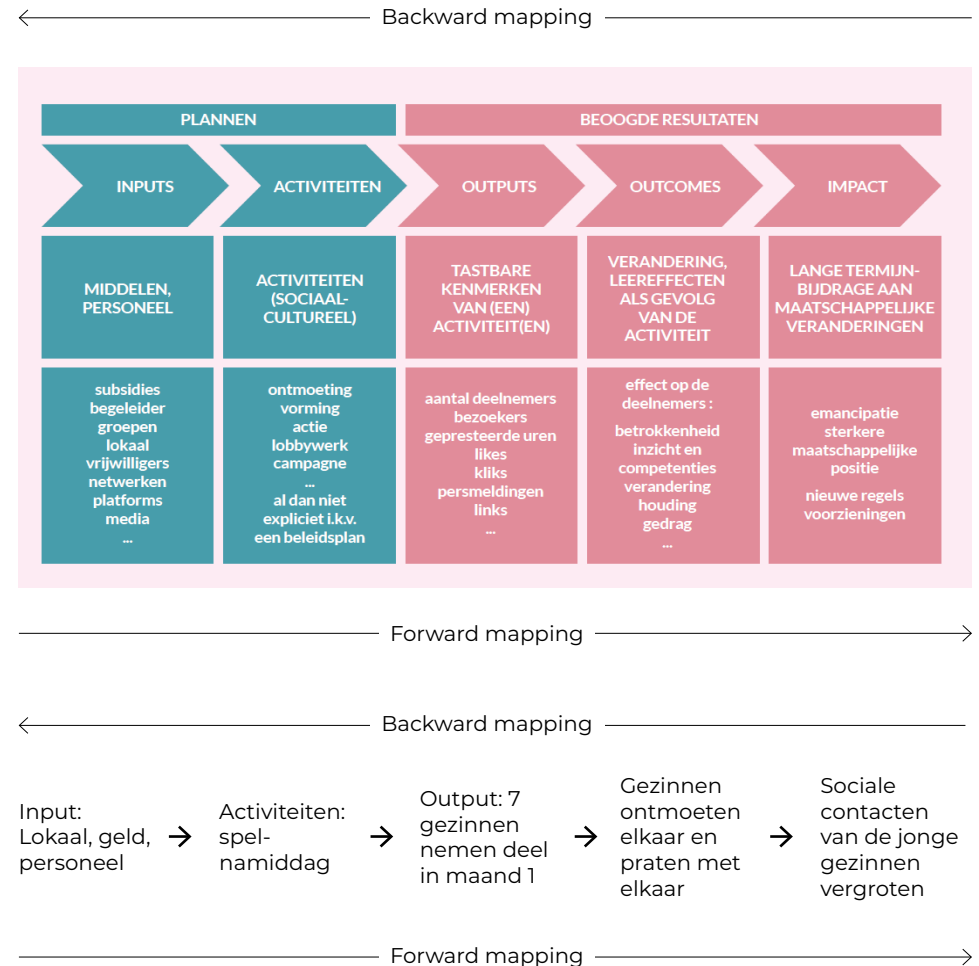
Voorbeeld terugredeneren:

In het dorp Overbos is er weinig publieke ruimte beschikbaar voor ontmoeting. Er wonen veel jonge gezinnen in de buurt Overbos, waaronder een aantal in meer kwetsbare posities. Daarnaast is er een oude verkaveling waar veel ouderen wonen. Uit gesprekken in de buurt en met lokale verenigingen kwam de nood voor ontmoetingsplaatsen duidelijk naar boven. Zeker de oudere generatie mist sociale contacten in de buurt. Vroeger was er een kaarthuisje in de buurt. Dit moest echter plaats maken voor nieuwbouw. De jonge gezinnen hebben vooral nood aan sociale contacten met andere jonge ouders. Uit gesprekken kwam je te weten dat sommige ouders wel ondersteuning kunnen gebruiken, meer specifiek bij hun administratie en de zorgen die ze hebben rond opvoeding. Er zijn enkele alleenstaande ouders die er vaak helemaal alleen voor staan en weinig financiële middelen hebben. Er is wel een school aanwezig. De lokalen en de speelplaats worden in het weekend niet gebruikt.

Impact realiseren ► Impactanalyse

In dit voorbeeld wil je graag dat de sociale contacten van de jonge gezinnen vergroten. Dit is je beoogde impact. Je stelt je de vraag wat je nodig hebt om dit te kunnen bereiken? Er zijn immers verschillende manieren om de sociale contacten te vergroten. Je beslist om de klemtoon te leggen op het realiseren van verbinding tussen de jonge gezinnen waardoor ze elkaar leren kennen en in gesprek gaan met elkaar (gewenste effect). Vervolgens redeneer je terug wat je hiervoor nodig hebt in de praktijk (actie): je voorziet een spelnamiddag voor de jonge gezinnen waar er activiteiten voorzien zullen worden. Dit kan je eventueel laten doorgaan in de school in het weekend. Hiervoor heb je volgende middelen ter beschikking: je werkt samen met 2 collega's, het huis van het kind en eventueel ouders uit de buurt (personeel) en je hebt een budget voor het organiseren van activiteiten. Na een maand blijkt dat al 7 gezinnen hun weg vonden naar de ontmoetingsplaats per week (output).

Een filmpje zien over de veranderingstheorie? Meer info via <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/impact-en-evaluatie/veranderingstheorie> [↗](#)

Figuur 12: Backward mapping

3. Het opstellen van je eigen veranderingspad

In ‘aan de slag: van resultaten naar impact’ zal je zelf terugredeneren in verschillende stapjes om je beoogde impact te realiseren en te vertalen naar eerste acties in de praktijk. Zo stel je je eigen veranderingspad of veranderingstheorie op. Voor je dit gaat doen, neem je eerst de verschillende stapjes kort door zodat je al kennis hebt van enkele basisbegrippen. Zo behoud je het overzicht!

De **eerste vraag** die je jezelf stelt als je aan de slag gaat, is: ‘Op welke maatschappelijke uitdaging(en) wil je samen met je werkgroep een antwoord bieden?’

Hiervoor doorloop je volgende stappen:

- Je neemt je vooropgestelde visie door. Klopt deze nog? Moeten we deze nog bijsturen?
- Je verwoordt je **uitdagingen** op basis van je buurtanalyses en aansluitend op je visie:
 - Visievorming: wat verstaan jullie onder een zorgzame buurt? Wat wordt er al gedaan rond zorgzame buurten?
 - Neem de verschillende analyses erbij om de uitdaging(en) te formuleren: kwantitatieve analyse, de ruimtelijke omgevingsanalyse en de kwalitatieve analyse.
 - Op deze manier heb je al een gedragen visie, heb je zicht op wat er leeft in de buurt(en) en bij wie en welke aanknopingspunten en kansen er zijn.

- Je doet een eerste brainstorm: wat heb je nodig/wat wil je dat er verandert om aan deze uitdaging tegemoet te komen? [177]

De **tweede vraag** die je jezelf stelt is: ‘Welke verandering wil jij tot stand brengen?’ Hiervoor:

- Bepaal je eerst je **doelen en tussendoelen**. Dit doe je door na te denken welke veranderingen er nodig zijn om de gewenste situatie te bereiken.
 - Een tussendoel zijn de tussenstapjes die nodig zijn om het doel te bereiken [176].
- Je verwoordt daarna de **acties** om deze doelen en tussendoelen te realiseren.
- Op deze manier redeneer je nog een stapje verder terug. Van doel, naar tussendoelen en acties.
- In een laatste stap verwoord je dan welke **resultaten** je beoogt door het organiseren van deze acties en het bereiken van je tussendoelen.
 - Resultaten van je acties noemen we ook wel output. Dit zijn de resultaten die rechtstreeks voortkomen uit je actie.
 - Daaruit volgen de gewenste veranderingen of effecten, ook wel outcomes genoemd. Deze verwoordde je vaak al in je tussendoelen. De resultaten kan je ook verwoorden als een norm die je minimaal nodig acht opdat je met het resultaat kan toewerken naar het gewenste doel. Een vraag die hierbij kan helpen is ‘wanneer is de actie voor ons geslaagd?’ [177], [178].

De **derde vraag** die je jezelf stelt is ‘Hoe kan je weten of je hierin slaagt en wat er beter kan?’

Hiervoor stel je een **actieplan** op **met indicatoren** voor verdere impactopvolging. Je vat de oefening al samen:

- Welke acties organiseer je?
- Tot welk doel en/of tussendoel dragen deze bij?
- Tot welke resultaten leiden deze?
(Normbepaling: wanneer is het voor ons geslaagd?)
- Hoe gaan we dit in de toekomst opvolgen?

Voor deze laatste stap verwoord je je indicatoren. Op deze manier kan je in kaart brengen of je actie(s) de goede kant uitgaan en evolueren naar het gewenste effect of verandering. Indicatoren zijn namelijk een bewijs van verandering. Als je deze duidelijk uitschrijft kan je je impact opvolgen [173].

Tot slot werk je dan eerste stapjes uit om aan de slag te gaan met de acties. Je maakt dit zo concreet mogelijk en noteert wie welke opdracht opneemt. Op die manier is je veranderingspad helemaal compleet!

4. Impactevaluatie en referentiekader zorgzame buurten

Bij je visievorming vertrok je vanuit de 9 bouwstenen van het referentiekader zorgzame buurten. Je koos er misschien voor om bepaalde klemtonen te leggen in je visie en in je acties. Ook leerde je doorheen je analyse op welke bouwstenen je al sterk bezig bent en welke nog niet. Daarom is het belangrijk om dit kader mee te nemen in het formuleren en de opvolging van je impact. Zo kan je structureel en duurzaam werken aan zorgzame buurten op basis van de 9 bouwstenen. We lichten per cluster de link met impact toe:

- **Minder mazen:** je beoogde impact en bijhorende acties en interventies kunnen als doel hebben om bij te dragen aan detectie & toeleiding van noden.
- **Meer net:** je beoogde impact en de bijhorende acties en interventies kunnen breed inzetten op meer sociale samenhang in de buurt of deze kan specifiek inzetten op de bouwstenen sociale netwerken of inclusieve rollen.
- **Beleidsontwikkeling:** Op basis van de analyses, de missie en visie of een meerjarenplan maak je beleidskeuzes. Een team van medewerkers krijgt daarvoor ruimte en middelen. We weten ondertussen dat het werken aan zorgzame buurten een langlopend proces is, waarbij resultaten niet altijd onmiddellijk meetbaar en/of zichtbaar zijn.

Impact gedreven handelen is daarom belangrijk. Je wil immers dat in het uitwerken van doelen en acties zoveel mogelijk wordt overwogen in welke mate deze uiteindelijk kunnen bijdragen tot geformuleerde uitdagingen om op die manier de ingezette middelen ook te verantwoorden. Werken vanuit impact is een proces dat leidt tot nieuwe en verfijnde analyses die op hun beurt ook uitnodigen tot bijsturen of aanvullen van beleidskeuzes.

- **Voorwaardenscheppende bouwstenen:** In je actie- en interventieplan leg je vast hoe je werkt aan je acties. Communicatie afgestemd op de doelgroep, samenwerkingen met de benodigde buurtactoren en de (aangepaste) publieke ruimte zijn sleutelementen in deze acties om ze te verwezenlijken en impact gedreven werken mogelijk te maken.

Voorbeeld ontmoetingsplaats voor jonge gezinnen zodat sociale contacten uitbreiden

- **Minder mazen:** De spelnamiddag zet niet meteen in op detectie en toeleiding van noden. Wel willen ze het huis van het kind nog betrekken bij deze namiddag en een speeddate organiseren rond het thema ‘ouderschap’
- **Meer net:** Je initiatief zet sterk in op ontmoeting en kennismaking. Je biedt de mogelijkheid voor de gezinnen om elkaar te leren kennen. Hierdoor kan hun netwerk uitbreiden en kunnen ze steun bieden aan elkaar.
- **Beleidsontwikkeling:**
 - Je kiest ervoor om met het beleid in te zetten op meer ontmoeting en verbinding
 - Je onderbouwt de actie vanuit de analyse: de gezinnen hebben nood aan sociale contacten en ondersteuning.
 - De visie stelde je eerder op en legde de focus op inclusief werken en verbinding. Je actie sluit hier helemaal bij aan!
- **Voorwaardenscheppende bouwstenen:** Deze actie is alleen maar mogelijk door samenwerking met diverse diensten: kind & gezin, huis van het kind, school Communicatie is eveneens belangrijk zodat het initiatief tot bij de gezinnen geraakt. Dit doe je via flyers. Zo werk je naar je doel toe.

5. Proficiat! (en ook de buurtanalyse is nooit af)

Proficiat! Als je al deze stappen doorlopen hebt, heb je de buurtanalyse afgerond en acties en aanbevelingen gedefinieerd. Hiermee ga je aan de slag en deze wil je later ook opvolgen. Je kan dit pakket eerder beschouwen als een ondersteuningsinstrument dat jou helpt om op iteratieve wijze aan de slag te gaan in je buurt. Na één keer het proces te doorlopen, heb je heel wat informatie verzameld.

Maar de buurt is dynamisch en staat niet stil. Je kan dit ondersteuningsinstrument weer bij de hand nemen wanneer je voelt dat je opnieuw een buurtanalyse wil doen. Op deze manier werk je op een impact gedreven manier.

Hebben de acties effectief impact? Door bepaalde acties te doen, merk je misschien wel nieuwe noden of signalen op waarmee je aan de slag wil of meer over wil weten. Misschien leidt je analyse ook tot nieuwe vragen waar je meer over wil weten? Dit ondersteuningsinstrument nogmaals doorlopen, kan je ook helpen bij deze verdieping.

Ook de module ‘toetsen en waarden’ biedt je een helikopter-perspectief om stil te staan bij de gerealiseerde acties. Neem ook hier dus zeker een kijkje.

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Impactanalyse: van resultaten naar impact: aan de slag

Wegwijzer

In wat volgt doorlopen we verschillende stappen om van de analyses naar impact te gaan. Dit noemen we ook wel de impactoefening. Deze doorloop je best met de gehele werkgroep van zorgzame buurten.

- Stap 1. Formuleren uitdagingen en eerste brainstorm.
- Stap 2. Van uitdagingen naar doelen en tussendoelen.
- Stap 3. Van doelen naar acties.
- Stap 4. Van acties naar het formuleren van resultaten.
- Stap 5. Het opstellen van een actieplan met oog voor impactopvolging [177].

Om deze oefening te begeleiden zijn er enkele specifieke vaardigheden en/of kennis nodig:

- → Samenwerken: werk samen met partners om deze module te realiseren.
- → Analytische vaardigheden: van reflectie- en terugkoppelingsdocument naar uitdagingen en resultaten kunnen denken. Dit vraagt om een bepaald abstractieniveau.
- → Vaardig zijn in het begeleiden van een proces: actief luisteren, doorvragen, ideeën clusteren, enthousiasmeren, uitnodigen tot reflectie.

- Als praktijkbegeleider kan je deze impactoefening begeleiden aan de hand van dit draaiboek. Spreek daarnaast je netwerk aan, zodat zij mee rond de tafel zitten voor deze oefening.
- Als beleidsmaker kan je deze oefening zeker mee doornemen of begeleiden. Op die manier krijg je inzicht in de aanpak en het proces dat deelnemers doorlopen. Dit helpt je in het motiveren van je team om deel te nemen aan de oefening en het belang ervan in te zien. We zien deze stap ook als belangrijk in het kader van verduurzaming. Daarbij is de link naar toekomstige beleidskeuzes en/of de concretisering van de missie en visie van je organisatie essentieel. Bovendien heb je als beleidsmaker ook zicht op meerdere beleidsplannen en acties die rechtstreeks of onrechtstreeks impact hebben op uitdagingen, doelen en acties geformuleerd in het buurtplan.
- Wil je als procesbegeleider deze impactoefening begeleiden of een workshop hierover geven? Neem dan zeker ook de begeleidende [powerpoint](#) door.

1. Stap 1: formuleren uitdagingen en brainstorm

Je verzamelde een veelheid aan informatie aan de hand van de analyses. De onderstaande richtvragen en tips kunnen helpen om de belangrijkste uitdagingen te formuleren op basis van deze informatie. Op basis van deze richtvragen kan je het reflectie- en terugkoppelingsdocument verder aanvullen.

Zorgzame buurten: waar willen we naartoe?

Schrijf in het reflectie-en terugkoppelingsdocument kort en bondig de gezamenlijk geformuleerde visie rond zorgzame buurten op basis van de oefening die je maakte in de module visievorming. **De visie vormt het kader om de impact die je nastreeft aan af te toetsen.** Belangrijk, mogelijk wijzigde deze visie op basis van de analyse. Denk zeer goed na over wie je wil betrekken bij deze impactoefening. Veel domeinen, diensten en organisaties kunnen bijdragen tot de uitdaging. Zorg dat je breed binnen je lokaal bestuur (welzijn, ruimtelijke ordening, mobiliteit, vrije tijd, ...) of je organisatie mensen betreft. Kijk ook naar belangrijke externe sleutelfiguren of stakeholders. Bijsturen kan en mag!

Uitdagingen formuleren

In een volgende stap tracht je je analyses samen te vatten en te vertalen in concrete uitdagingen die je ziet voor jouw organisatie rond zorgzame buurten. Belangrijk, dit kunnen meerdere concrete uitdagingen zijn per buurt en / of doelgroepen / of nood. **Stel jezelf de vraag: hoe ziet de ideaalsituatie er uit?** (Je mag dromen met je team.)

In het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument** maakten we alvast ruimte om je uitdagingen te formuleren. Belangrijk: 1 kan voldoende zijn. Maar ook omgekeerd geldt, mogelijk kom je tot 7 uitdagingen waarvan 1 grote en 6 kleinere.

Bijvoorbeeld:

In wijk Achterhoek leven verhoudingsgewijs veel ouderen. De wijk ligt aan de overkant van een kanaal, weg van het centrum. De buurtwinkel verdween er vorig jaar. Er is geen halte van de Lijn. Uit gesprekken met de buurtbewoners blijkt dat ouderen de buurtwinkel echt missen. Het was niet alleen een plaats dichtbij huis om voedsel te kopen. Ook de informele ontmoeting valt weg.

Voor sommige ouderen is het nu moeilijk om zelfstandig naar de winkel te gaan. Ze moeten hiervoor vaak beroep doen op hun netwerk. Niet alle ouderen vinden het fijn dit te moeten vragen. Ook missen ze het buitenshuis zijn.

Uitdaging: We dromen van een wijk Achterhoek met een lokale buurtwinkel. Ouderen kunnen zich vlot en veilig verplaatsen naar deze buurtwinkel. Er is ook een ruimte voorzien voor informele ontmoeting in deze winkel. De lokale buurtwinkel organiseert ook gezondheidsactiviteiten voor ouderen opdat ze meer buitenshuis komen.

Bijvoorbeeld:

In het dorp Overbos is er weinig publieke ruimte beschikbaar voor ontmoeting. Er wonen veel jonge gezinnen in de buurt Overbos, vaak in meerkwetsbare posities. Daarnaast is er een oude verkaveling waar veel ouderen wonen. Uit gesprekken in de buurt en met lokale verenigingen kwam de nood voor ontmoetingsplaatsen duidelijk naar boven. Zeker de oudere generatie mist sociale contacten in de buurt. Vroeger was er een kaarthuisje in de buurt. Dit moest echter plaats maken voor nieuwbouw. De jonge gezinnen hebben vooral nood aan sociale contacten met andere jonge ouders. Uit gesprekken kwam je te weten dat sommige ouders wel ondersteuning kunnen gebruiken, meer specifiek bij hun administratie en de zorgen die ze hebben rond opvoeding. Er zijn enkele alleenstaande ouders die er vaak helemaal alleen voor staan en weinig financiële

middelen hebben. Er is wel een school aanwezig. De lokalen en de speelplaats worden in het weekend niet gebruikt.

We zien meerdere uitdagingen:

Uitdaging 1: De jonge gezinnen kennen elkaar in de buurt en slagen al eens een praatje in de buurt. Ze kennen elkaars sterktes zodat als ze hulp nodig hebben, weten welke buur ze eventueel zouden kunnen aanspreken. Anderzijds voelen ze door dit praatje ook erkenning van hun situatie zoals opvoedingsproblematieken, ... Daarnaast is er een aanspreekpunt in de buurt voor specifieke vragen. Dit is een buurtwerker die doorverwijst indien nodig.

Uitdaging 2: De ouderen kunnen elkaar ontmoeten op een vaste plaats in de buurt. Ze kunnen bij elkaar komen om te kaarten en te praten. De ouderen komen ook in contact met de jonge gezinnen opdat er meer mix ontstaat in de buurt tussen jong en oud.

Nadat je je uitdaging formuleerde, ga je een eerste keer brainstormen: Wat zou je allemaal nodig hebben om tegemoet te komen aan deze uitdaging(en)? Brainstorm per uitdaging. Op deze manier sta je al stil bij mogelijke doelen, tussendoelen en acties. Op de volgende pagina vind je een voorbeeld terug.

Enkele tips:

- Welke veranderingen zijn nodig om deze uitdagingen te verwezenlijken?
- Welke tussenstappen zijn nodig?
- Denk goed na: wat heb je nodig? Voor wie en waarom? Waaorm zou dit werken?
- Sta niet alleen stil bij acties, maar ook bij randvoorwaarden, vaardigheden, condities, gewenste veranderingen ...
- Welke doelgroepen wil je betrekken? Neem zeker ook een kijkje in je analyse.
- Zijn er al reeds bestaande plannen/acties die aansluiten bij deze uitdaging? Hoe kunnen ze een meerwaarde zijn?
- Stel elkaar in vraag: waarom verwoord je deze stap als nodig voor de uitdaging? Hoe draagt dit bij aan de uitdaging? Zo verfijn je de brainstorm.
- Zijn de acties, (beleids)initiatieven en gewenste veranderingen die je formuleerde plausibel? Kan je er van uitgaan (o.w.v. wetenschappelijk bewijs of ervaringskennis) dat deze effectief leiden tot verandering?
- Passen de zaken die je verwoordde binnen je gedeelde visie rond zorgzame buurten?

De brainstorm die je opstelt is een momentopname! Doorheen het werken aan zorgzame buurten kan je deze brainstorm aanvullen of opnieuw doen!

TIP

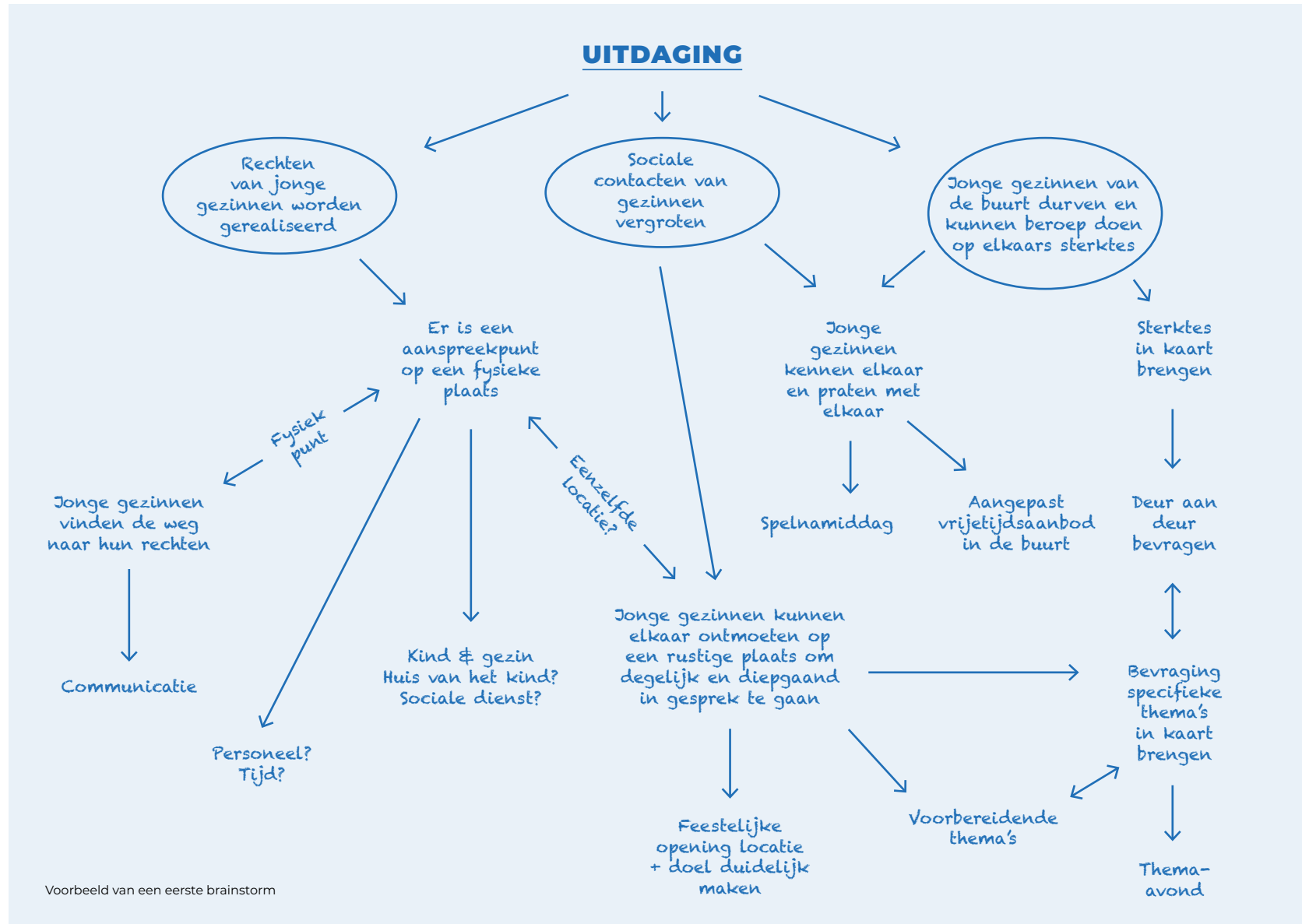
Maak gebruik van de methodiek van gesprekstafels om deze impactoefening te organiseren.

TIP

Je hoeft niet elke stap (doel, actie of interventie) die uit deze brainstorm komt ook al onmiddellijk in detail uit te werken. Belangrijk is vooral dat je scherp krijgt wat je juist wil gaan doen om de beoogde impact te realiseren. Na de brainstorm kan je dit concreet in een veranderingspad gieten.

Dit voorbeeld bouwt verder op de eerste geformuleerde uitdaging:

De jonge gezinnen kennen elkaar in de buurt en slagen al eens een praatje in de buurt. Ze kennen elkaars sterktes zodat als ze hulp nodig hebben, welke buur ze eventueel zouden kunnen aanspreken. Anderzijds voelen ze door dit praatje ook erkenning van hun situatie zoals opvoedingsproblematieken, Daarnaast is er een aanspreekpunt in de buurt voor specifieke vragen. Dit is een buurtwerker die doorverwijst indien nodig.

2. Stap 2: van uitdaging naar doelen en tussendoelen

Je formuleerde je uitdaging(en) en deed al een eerste brainstorm in groep. Hierop bouwen we nu verder. Een tweede stap is dan ook het **formuleren van doelen en tussendoelen** per uitdaging voor het realiseren van je beoogde impact.

Het basisprincipe achter het formuleren van impact is ‘terugredeneren’ zoals toegelicht bij de veranderingstheorie [5]. Wat betekent dit concreet?

In deze stap blik je eerst vooruit: welke impact beoog je op lange termijn (vb. binnen 4 jaar) opdat de verwoorde uitdaging verandert in de richting die jullie voor ogen hebben? Zo formuleer je je **doelen**. Dit kan je samen met je werkgroep bespreken a.d.h.v. specifieke vragen:

- Wat zien we veranderen met betrekking tot deze uitdaging in de komende vijf jaar in lijn met de visie op zorgzame buurten die we vooropstellen?
- **Als we deze uitdaging zien, welke lange termijn veranderingen zijn er dan nodig om dit te realiseren?**
- Wat is jouw beeld over de gewenste situatie binnen x jaren?

Doelen zijn ook op te splitsen naar **tussendoelen**. Soms heb je tussenstapjes of leereffecten nodig om je globaal doel te bereiken. Vaak worden deze al vanzelf geformuleerd. Zo niet? Stel dan zeker de vraag: welke tussendoelen moeten we realiseren om dit doel mogelijk te maken? Kijk ook naar onderstaand voorbeeld [176].

TIP

Een **uitdaging** is een breed en ruim verwoorde situatie waar je verandering in wil brengen. Je droomsituatie, daar wil je naar toe streven. Om dit te vertalen naar doelstellingen, moet je je uitdaging concreter en enger vertalen naar het nu. Je vertrekt dus vanuit het trechterprincipe waarbij je breed vertrekt en als maar meer naar het concrete toewerkt. Je acties zullen hierbij het meest concrete resultaat zijn.

TIP

Vanuit je uitdaging kan je tot verschillende doelen komen. Zeker als er meerdere uitdagingen zijn en dus ook heel wat doelen! Wees je er bewust van dat er keuzes gemaakt moeten worden: aan welke doelen werken jullie eerst? Kijk zeker terug naar de analyse: welke uitdagingen en doelen zijn het meest prioritair op basis van de verzamelde informatie?

Uiteraard bepalen je werkgroep, budget, mandaat en tijd ook mee hoe er in de toekomst samen aan gewerkt kan worden. Sta hier ook bij stil!

TIP

Er is een verschil tussen een **doel en actie**. Vaak verwoorden collega's of deelnemers aan deze oefening een actie en denken dat dit een doel is. Een actie is vaak iets doen en een doel is eerder abstract geformuleerd. Is iets te concreet geformuleerd? vraag dan door:

- Waarom denk je dat dit zou helpen?
- Waarom stel je dit concreet voor?
- Voor wie?
- Kan je iets anders bedenken waardoor hetzelfde doel gehaald wordt?

Op deze manier formuleer je je doelen en dus je beoogde impact! Probeer dit zo duidelijk mogelijk te formuleren zonder al in acties/oplossingen te vervallen.

Voorbeeld dorp overbos

We bouwen verder op volgende uitdaging:

Uitdaging 1: De jonge gezinnen kennen elkaar in de buurt en slagen al eens een praatje in de buurt. Ze kennen elkaars sterktes zodat als ze hulp nodig hebben, weten welke buur ze eventueel zouden kunnen aanspreken. Anderzijds voelen ze door dit praatje ook erkenning van hun situatie zoals opvoedingsproblematieken, ... Daarnaast is er een aanspreekpunt in de buurt voor specifieke vragen. Dit is een buurtwerker die doorverwijst indien nodig.

Als we deze uitdaging zien, welke lange termijn veranderingen zijn er dan nodig om dit te realiseren?

- *De sociale contacten onder de jonge gezinnen vergroten opdat ze steun en (h)erkenning vinden bij elkaar (doel).*
 - *Jonge gezinnen kennen elkaar en praten met elkaar (tussendoel).*
 - *Jonge gezinnen ontmoeten elkaar op een rustige plaats om degelijk en diepgaand in gesprek te gaan (tussendoel).*
- *De rechten van de jonge gezinnen worden gerealiseerd (doel).*
 - *Er is een aanspreekpunt op een fysieke plaats (tussendoel).*
 - *De jonge gezinnen vinden de weg naar hun rechten (tussendoel).*
- *De jonge gezinnen van de buurt durven en kunnen beroep doen op elkaar sterktes (doel).*

Stel ook bij het verwoorden van je doelen en tussendoelen je aannames in vraag:

- Waarom zou dit iets kunnen betekenen? Voor wie? Waarom?
- Leg bloot op wat je je baseert.

Bv. aanname: uit de kwalitatieve analyse blijkt dat jonge gezinnen contact missen met andere jonge gezinnen.
Voor dit contact moet er een vorm van ontmoeting ontstaan.

Bv. aanname: inzetten op het vergroten van sociaal kapitaal draagt er aan bij dat mensen hun eigenwaarde vergroot en ze binnen hun netwerk sociaal-emotionele ondersteuning vinden [218], [219].

3. Stap 3: van doelen naar acties

In deze stap redeneer je verder terug: wat hebben we nu nodig om deze doelen en tussendoelen te bereiken? Je gaat daadwerkelijk acties formuleren [177], [180]. Noteer er altijd bij of je de actie wil realiseren op korte termijn (KT), middellange termijn (MLT) of lange termijn (LT). Mogelijk formuleerde je samen met je team al verschillende acties in je brainstorm. Neem ook zeker daar een kijkje!

Hiervoor baseer je je op volgende vraag:

- Welke acties zijn er per tussendoel nodig? Wat moeten we hiervoor realiseren op (middel)lange en op korte termijn [177]?

We bouwen verder op het voorbeeld:

Tussendoel 1: Jonge gezinnen kennen elkaar en praten met elkaar:

- In kaart brengen wie we als jonge gezinnen afbakenen en hoeveel er in de buurt zijn met welke achtergrond (KT).
- We organiseren een spelnamiddag voor jonge gezinnen iedere maand. De spelletjes richten zich op kinderen tussen 0-12 jaar (KT).
- We verkennen voor deze spelnamiddag mogelijkheden tot samenwerking met huis van het kind (KT).
- We organiseren in het komende jaar een speeddate rond het thema 'ouderschap' en veelvoorkomende zorgen/vragen. We werken hiervoor samen met kind en gezin (LT).

Tussendoel 2: Jonge gezinnen ontmoeten elkaar op een rustige plek om een degelijk en diepgaand gesprek aan te gaan:

- We voorzien een ontmoetingsruimte in de buurt. We toetsen af of de scholen hun deuren in het weekend willen open zetten (KT).
- We voorzien een pot met vragen rond bepaalde thema's die we er kunnen zetten opdat ze inspiratie hebben voor vragen (KT).
- We voorzien een feestelijke opening van deze ruimte om het doel van deze ruimte uit te leggen (KT).
- Een keer per maand voorzien we ook een professional die hier aanwezig is voor advies over opvoeding, financiën, administratie (MLT).

TIP

Als je een actie verwoordt, gekoppeld aan het doel. Sta dan stil bij volgende vragen: Waarom doe ik dit? Voor wie? En hoe? Klopt deze redenering? Dan ben je goed op weg. Is het niet echt onderbouwd o.b.v. je analyse, denk dan goed na welke informatie je nog mist en waarom je dit voorstelt als actie en/of doel.

TIP

Sta er bij stil dat je werkt op buurtniveau en je acties afgestemd zijn op bevindingen van en over de buurt. Niet elke individuele vraag of nood zal dus gedekt zijn. Denk maar aan personen met een specifieke ziekte. Wees je er van bewust dat je nooit alle profielen zal bereiken met één bepaalde actie en dat zorgzame buurten hier ook niet de magische formule voor is. Outreachend werken, naar de buurtbewoners toetrekken, zal steeds een belangrijke aanpak zijn en blijven in het realiseren van minder mazen en meer net. Hiervoor zijn ook vaak meerdere acties nodig. (voor meer info over minder mazen en meer net: zie in visievorming: het referentiekader als leidraad)

TIP

Ga er niet vanuit dat iedereen hetzelfde verstaat onder bepaalde doelgroepen. Richt je actie zich bv. specifiek tot jongeren? Wat versta je dan onder 'jongere'? Welke leeftijdsgroep?

Deze stappen vind je allemaal terug in het **Reflectie- en terugkoppelingsdocument**
Neem dit zeker bij de hand!

W

TIPS

Enkele tips voor het verwoorden van acties:

- Een actie hoeft (nog) niet noodzakelijk iets concreet te zijn. Het kan ook gaan om bijvoorbeeld één buurt verder in de diepte onderzoeken, een enquête opzetten in een buurt, inspirerende voorbeelden zoeken ...
- Een actie moet niet altijd vernieuwend zijn. Het kan ook gaan om het verderzetten van bepaalde acties die al lopen. Werk je bv. al buurtgericht en past deze actie bij jouw doelstelling die je wil bereiken, dan kan deze mee in het plan.
- Stel jezelf volgende vragen bij een geformuleerde actie: denk je dat het de beoogde doelgroep zou aanspreken? Kan je hiermee inzetten op je beoogde doel(en)? Doet dit systematisch en kritisch.
- Sta ook stil bij het mandaat, budget en tijd dat er voorzien is voor de doelen en interventies te verwezenlijken. Bouwen aan zorgzame buurten vraagt immers wat tijd.
- Probeer verder te denken volgens het trechterprincipe: je doelen zijn ruim, je acties concreter.
- Durf prioriteiten stellen in je acties. Niet elke actie kan je nu realiseren. Welke middelen heb je ter beschikking? Mogelijks zal je sommige activiteiten op lange termijn pas kunnen realiseren.
- Als je graag van iets een prioriteit wil maken, kan je ook nadenken hoe je het in kan haken op het meerjarenplan van de gemeente of het beleidsplan van je organisatie. Zo kan je actie kaderen binnen hun plan en onder deze paraplu mee varen.

Een actie kan je aftoetsen aan de **SMART-principes** om zo concreet mogelijk te werken.

Specifiek

Meetbaar

Aanvaardbaar

Realistisch

Tijdsgebonden

Specifiek:

- Concreet en herkenbaar.
- Gericht op één situatie.
- Duidelijk over wat het gaat, welke doelstelling het gaat en wie.

Meetbaar:

- Evalueerbaar.
- Je koppelt indicatoren aan de actie die op te volgen zijn.
- Dit doe je in de volgende stap!

Aanvaardbaar:

- Stakeholders zijn er mee akkoord. Gedragen door hen.
- Sluit aan bij de realiteit en de maatschappelijke omgeving.

Realistisch:

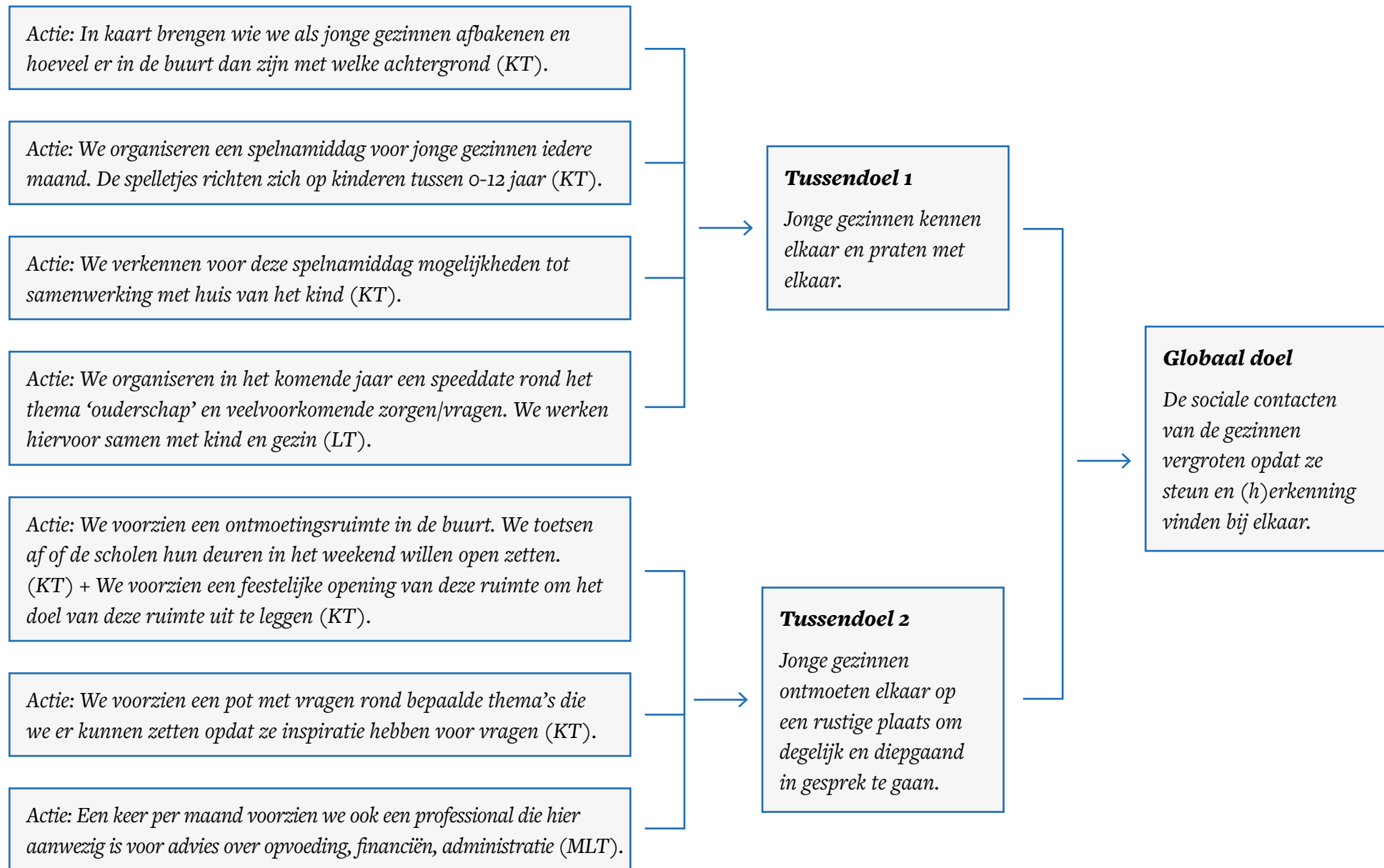
- Haalbaar.
- Rekening houden met de omstandigheden en belemmeringen.
- Er is een duidelijk verband met de doelen en resultaten.

Tijdsgebonden:

- Is het een actie op lange of korte termijn?
- Is er een toekomstig evaluatiemoment voorzien (indicatoren).
- Er is een deadline.

[220] [221]

Impact realiseren ▶ Impactanalyse

4. Stap 4: van acties naar het formuleren van resultaten

Proficiat! Je werkte al een groot deel van je veranderings-theorie uit!

In een volgende stap schrijf je tot slot nog uit hoe deze acties zich vertalen in concrete resultaten oftewel output. Je denkt na over de volgende vraag: **wanneer vinden we deze actie geslaagd?** Wat is met andere woorden het onmiddellijk zichtbare resultaat [178]? Het onmiddellijk zichtbaar resultaat leg je dus vast in een **'norm'** die je wil halen.

Voorbeeld van het formuleren van resultaten als een norm bij je acties:

Tussendoel 1: Jonge gezinnen kennen elkaar en praten met elkaar:

- We organiseren een spelnamiddag voor jonge gezinnen iedere maand. De spelletjes richten zich op kinderen tussen 0-12 jaar (KT).
 - Resultaat: 30% van de jonge gezinnen van de buurt zijn aanwezig op de eerste spelnamiddagen.
 - Resultaat: Ouders vertellen elkaar door dat deze spelnamiddag georganiseerd wordt.
- We verkennen voor deze spelnamiddag mogelijkheden tot samenwerking met huis van het kind (KT).
 - Resultaat: we organiseren 2 gesprekken voorbereidend met het huis van het kind voor de spelnamiddag.
 - Resultaat: we zitten maandelijks samen voor algemene uitwisseling.
- We organiseren in het komende jaar een speeddate rond het thema 'ouderschap' en veelvoorkomende zorgen/vragen. We werken hiervoor samen met kind en gezin (LT).
 - Resultaat: minstens 75% van de aanwezigen heeft het gevoel over zijn zorgen/vragen te kunnen praten.
 - Resultaat: Kind en gezin is een vaste partner in deze speeddate.

Naast het formuleren van resultaten voor je acties, kan je ook per tussendoel bijkomend formuleren welk resultaat je wenst! Zo kan je opvolgen of de gewenste verandering/effecten plaatsvinden.

De verwoorde tussendoelen voor het doel de sociale contacten onder de jonge gezinnen vergroten:

- Jonge gezinnen kennen en praten met elkaar
 - Gewenste resultaat: Na 1 jaar en half kent 60% van de gezinnen minstens een ander gezin waar ze 2 keer per maand een babbel mee kunnen doen (op straat, op een activiteit ...).
- Jonge gezinnen kunnen elkaar ontmoeten op een rustige plaats om degelijk en diepgaand in gesprek te gaan met elkaar.
 - Gewenste resultaat: na een jaar en half is er een vaste plaats waar de gezinnen naar elkaar toe kunnen. Ze maken hier elk weekend gebruik van. Dit met een minimum van 2 gezinnen.
 - Na 2 jaar heeft 40% van de gezinnen al eens een moeilijker thema besproken met een andere ouder/gezin. Thema's zoals opvoeding, financiën ...

TIP

Neem zeker terug een kijkje in je brainstorm. Misschien formuleerde je hier (impliciet) al enkele gewenste resultaten.

TIP

Laat deelnemers eerst op post-its hun antwoord neerpennen. Vervolgens kan je hen even laten uitwisselen met hun buurvrouw of -man om daarna alle antwoorden in de groep te delen en te komen tot gedragen antwoorden op beide vragen.

5. Stap 5: het opstellen van een actieplan met oog voor impactopvolging

In deze laatste stap stel je een actieplan op. Dit actieplan houdt het volgende in:

- Je verwoordt je actie.
- Je verwoordt tot welke(tussen) doelen het bijdraagt.
- Je verwoordt de gewenste resultaten (a.d.h.v. je verwoorde norm).
- Je verwoordt welke indicatoren je benoemt om je actie en doelen op te volgen.
- Je noteert eerste mogelijke stappen en wie dit opneemt.

Doe dit samen met je werkgroep! Zo ontstaat er een draagvlak en eensgezindheid.

Je acties, (tussen)doelen en gewenste resultaten verwoordde je al. Nu is een laatste stap voor het opvolgen van je beoogde impact: **hoe kan je weten of je de gewenste resultaten (output) of effecten (outcomes) wel bereikt?** Dit doen we aan de hand van het opstellen van indicatoren.

Indicatoren geven aan waarop je je baseert om aan te tonen dat je de vooropgestelde norm bereikt hebt [173], [175].

Voorbeeld:

We organiseren in het komende jaar een speeddate rond het thema ‘ouderschap’ en veelvoorkomende zorgen/vragen. We werken hiervoor samen met kind en gezin (LT).

- Minstens 75% van de aanwezigen heeft het gevoel over zijn zorgen/vragen te kunnen praten.
 - Indicator: we organiseren een bevraging na de bijeenkomst en brengen in kaart of zorgen aan bod komen en we 75% behalen.
- Kind en gezin is een vaste partner in deze speeddate.
 - Indicator: we voorzien een aftekenlijst per bijeenkomst die kind en gezin ook kan aftekenen.

We organiseren een spelnamiddag voor jonge gezinnen iedere maand. De spelletjes richten zich op kinderen tussen 0-12 jaar (KT).

- Resultaat: 30% van de jonge gezinnen van de buurt zijn aanwezig op de eerste spelnamiddagen.
 - Indicator: we voorzien een aftekenlijst die de gezinnen kunnen ondertekenen.
 - Indicator: we berekenen de verhouding jonge gezinnen buurt overdorp/aanwezigen.
- Resultaat: Ouders vertellen elkaar door dat deze spelnamiddag georganiseerd wordt.
 - Indicator: korte bevraging na 4 spelnamiddagen hoe ze te weten zijn gekomen dat dit georganiseerd wordt.

Ook voor de tussendoelen verwoordde je het gewenste resultaat en kan je dus werken met indicatoren om dit resultaat op te volgen! Opgelet! Dit gaat vaak over gewenste effecten/ veranderingen. Dit is vaak moeilijker in kaart te brengen en vraagt om langdurige opvolging. Hiervoor kan je eventueel altijd samenwerken met een onderzoekscentrum om dit wetenschappelijk te laten onderbouwen en over lange termijn te laten opvolgen.

Voorbeeld:

Doel: de sociale contacten onder de jonge gezinnen vergroten opdat ze steun en (h)erkenning vinden bij elkaar:

Tussendoel: jonge gezinnen kunnen elkaar ontmoeten op een rustige plaats om degelijk en diepgaand in gesprek te gaan met elkaar.

- Gewenste resultaat: na een jaar en half is er een vaste plaats waar de gezinnen naar elkaar toe kunnen.
 - Indicator: een tweemaandelijks observatie van de locatie.
- Na 2 jaar heeft 40% van de gezinnen al eens een moeilijker thema besproken met een andere ouder/ gezin. Thema's zoals opvoeding, financiën ...
 - We organiseren een bevraging bij aanvang en na twee jaar om te kijken of er meer moeilijke thema's ter sprake komen en of dit 40% is van de jonge gezinnen.

TIPS

Tips om normen en indicatoren te verwoorden:

- Denk na over de verschillende dimensies van je actie en/of doelen. (Voor wie? Waarom? Hoe? Duidelijk voor iedereen? ...)
- Zoek werkbare normen en indicatoren die realistisch en haalbaar zijn.
- Verwoord je actie zo nauwkeurig mogelijk.
- Indicatoren kunnen gaan over het verzamelen van tellingen, cijfers, observaties, maar kan ook gaan over het bevragen van ervaringen, enquêtes doorheen de tijd afnemen.
- Zoals in het aangehaalde voorbeeld heb je voor sommige acties meerdere normen en bijhorende indicatoren nodig.

Na deze laatste stap kan je alles samenvattend in een actieplan uitschrijven. Kijk zeker naar het voorbeeld op de volgende pagina. In het reflectie- en terugkoppelingsdocument vind je ook een visuele werkwijze terug.

Nadat je dit samen uitschrijft, denk je nog na welke eerste stappen genomen kunnen worden en wie dit op zich neemt. Zo vertaal je je buurtplan naar de praktijk. Maak dit zo concreet mogelijk.

Hierbij kan je het werk onder je collega's verdelen zodat er concreet aan de slag gegaan kan worden met de actie die jullie verwoordde. Zo kom je stap voor stap dichterbij het realiseren van een zorgzame buurten.

TIP

Voor een duidelijk overzicht kan je op het einde al je acties en doelstellingen overschouwen binnen het kader van zorgzame buurten. Neem hiervoor de 9 bouwstenen erbij en tracht jouw doelstellingen hieraan te koppelen. Zijn er misschien nog hiaten wanneer je vanuit dit kader kijkt? Kan je misschien nog bepaalde doelstellingen verbeteren in functie van de 9 bouwstenen? Zo krijg je in één keer een mooi overzicht van hoe je bouwt aan 'zorgzame buurten'.

TIP

Spreek ook met de andere leden van de werkgroep af wanneer jullie een volgende keer samenkomen voor evaluatie van het opgestelde plan. Zo leg je alvast een basis voor opvolging en evaluatie van de acties.

Voorbeeld actieplan

Actie 1: We organiseren een spelnamiddag voor jonge gezinnen iedere maand. De spelletjes richten zich op kinderen tussen 0-12 jaar (KT).

Welke **doelstellingen** willen jullie hiermee bereiken?
Hoe kunnen we dit zien in de **resultaten** van de acties?

Doel: sociale contacten onder jonge gezinnen vergroten opdat ze steun en (h)erkenning vinden bij elkaar.

Tussendoel: jonge gezinnen kennen elkaar en praten met elkaar.

Resultaten actie: 30% van de jonge gezinnen van de buurt zijn aanwezig op de eerste spelnamiddagen. + Ouders vertellen elkaar door dat deze spelnamiddag georganiseerd wordt.

Resultaten tussendoel: Na 2 jaar kent 60% van de jonge gezinnen een ander jong gezin uit de buurt en slaat er 2 keer per maand een babbel mee.

Hoe ga je op lange termijn opvolgen dat deze doelen slagen?
Hoe ga je je **impact opvolgen?**

Impact opvolgen resultaten acties:

- We voorzien een aftekenlijst die de gezinnen kunnen aftekenen.
- We berekenen de verhouding jonge gezinnen buurt overdorp/aanwezigen.
- Korte bevraging na 4 spelnamiddagen hoe ze te weten zijn gekomen dat dit georganiseerd wordt.

Impact opvolgen resultaten tussendoelen:

- Bij start van actie een bevraging organiseren en netwerken in kaart brengen + hoeveel ze met elkaar praten.
- Dit na 2 jaar herhalen.

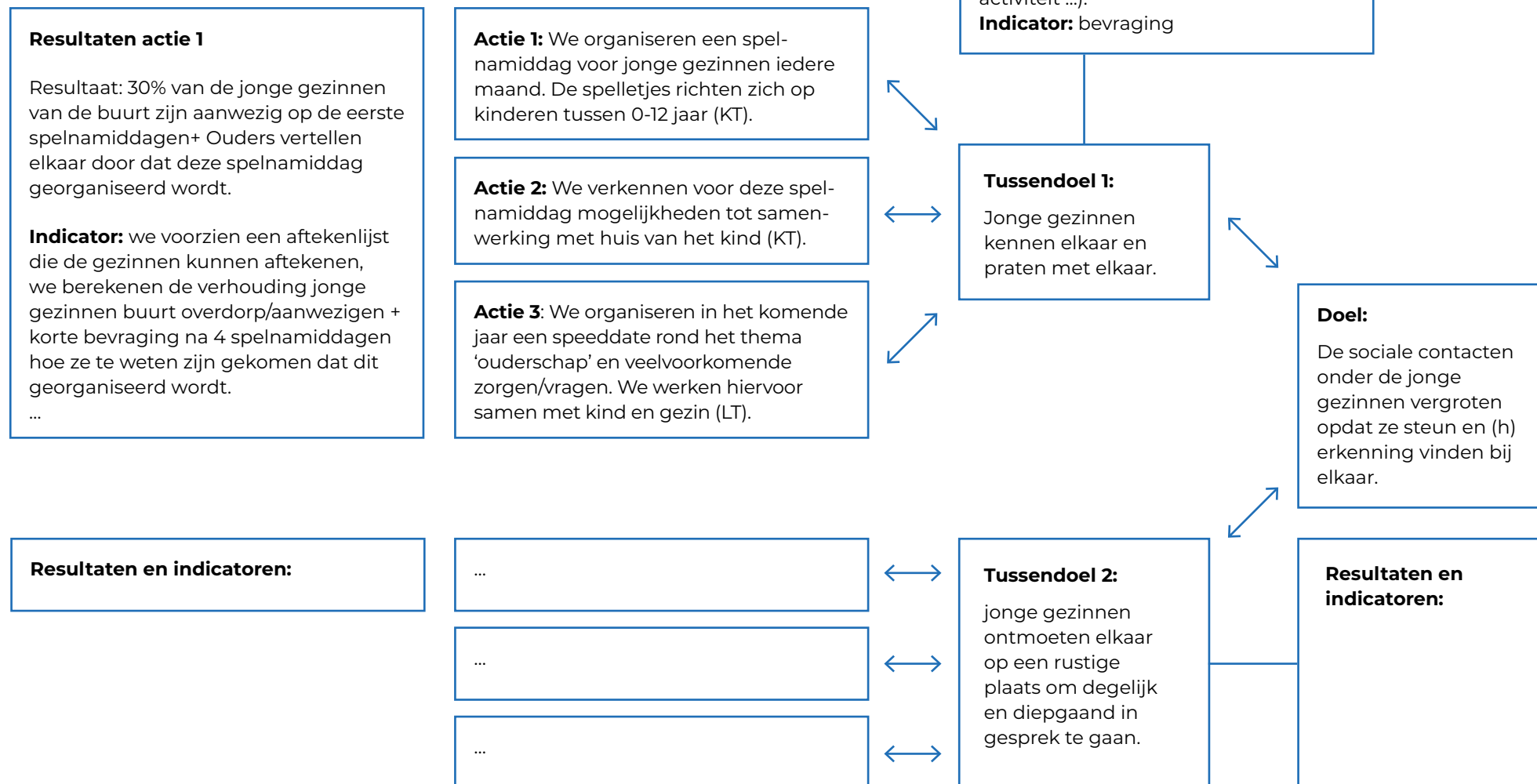
Voorstel **concrete eerste stappen:**

We communiceren dat we een spelnamiddag willen organiseren en doen een oproep aan buurtactoren om hiervoor een eerste keer samen te zitten.

Verdere **afspraken en taakverdeling:**

- Team komt samen voor prikken datum om spelnamiddag voor te bereiden en na te denken wie dit allemaal mee moet voorbereiden.
- Collega X ontwerpt poster voor uitnodiging.
- Collega Y nodig verschillende buurtactoren uit, spreekt hen actief aan. Zowel buurtbewoners als professionals.

Tot slot kan je dit ook visueel samenvatten, vul onderstaand schema in:

6. Impact opvolgen en overschouwen

Een veelgestelde vraag ... hoe toon je nu aan dat wat je doet ook bijdraagt aan zorgzame buurten? Dit kan op verschillende manieren. Belangrijk hierbij is om evaluatie niet te zien als het zwart-wit meten van cijfers en data. Gezien er binnen zorgzame buurten gewerkt wordt met mensen, zijn verhalen en ervaringen minstens van even groot belang.

Je kan je impact op volgende manieren opvolgen:

- Het bijhouden van resultaten en indicatoren. Maar denk hier out of the box! Het gaat niet alleen over het tellen van aanwezigen, maar ook over bevragingen, ervaringen, quotes, foto's ...
- Outcome harvesting: stil staan bij wat je gerealiseerd hebt en welke factoren hierbij een rol spelen. Hierbij redeneer je omgekeerd: dit is het resultaat en wat heeft hier allemaal een rol in gespeeld? Meer info vind je in de module 'toetsen en waarderen'. Dit is eerder bedoeld om zelf stil te staan bij hoe je kan bijsturen als organisatie.
- In kaart brengen aan welke bouwstenen je al werkt en welke niet. Hiervoor vind je meer informatie terug in de module [Toetsen en waarderen](#) ▶.

Tips & tricks

TIP

De praktijk leert ons dat het slim is om het meerjarenplan van het lokaal bestuur er bij te nemen. Mogelijks past één van de vooropgestelde doelen of acties binnen de verwoorde doelen of acties in het meerjarenplan. Denk ook aan de [Sustainable Development Goals](#) [↗](#). Hierdoor kan je samen meer impact realiseren en je actie ophangen onder het meerjarenplan.

Denk er wel over na of je dit zeker wil, omdat het ook om een bepaalde samenwerking gaat waarbij het geven en nemen is.

TIP

Vind je het moeilijk om zelf deze oefening te begeleiden? Ga dan zeker op zoek naar begeleiding.

Wil je zelf de vaardigheden leren? Dan kan je ook een workshop volgen bij Thomas More om je onder te dompelen in het impact gedreven handelen en denken.

TIP

Je kan elke actie ook een kleur toekennen.

Acties waar men nu aan werkt krijgen de kleur groen. Acties die op een middellange termijn gerealiseerd worden krijgen een oranje kleur. Acties voor op lange termijn rood. Uiteraard kies je zelf hoe je werkt! Maar dit visueel vormgeven kan een reminder zijn en meer prikkelen voor jezelf en je partners.

TIP

Als je werkt aan acties en doelen ben je ook een bevoorrecht waarnemer die ziet hoe beleidskeuzes al dan niet bijdragen aan doelstellingen als inclusie, levenskwaliteit, toegankelijkheid.

Deze doelstellingen zijn meestal niet enkel te verwezenlijken met concrete acties in de buurt zelf. Vandaar dat ook ‘beleidsontwikkeling’ een bouwsteen is in het referentiekader.

Dit betekent dat je ook mee het debat aangaat over structurele knelpunten. Dit kan onder meer door:

- Een goed onderbouwd signaal bij de beleidsverantwoordelijken te leggen.
- Het structureel tekort effectief verder mee op te nemen in je actieplan en samen met de buurt er verder rond te werken.

Los van het detecteren van structurele tekorten, wordt je ook geconfronteerd met verschillen in visie over hoe een uitdaging best wordt aangepakt. Hierbij is het volgende belangrijk:

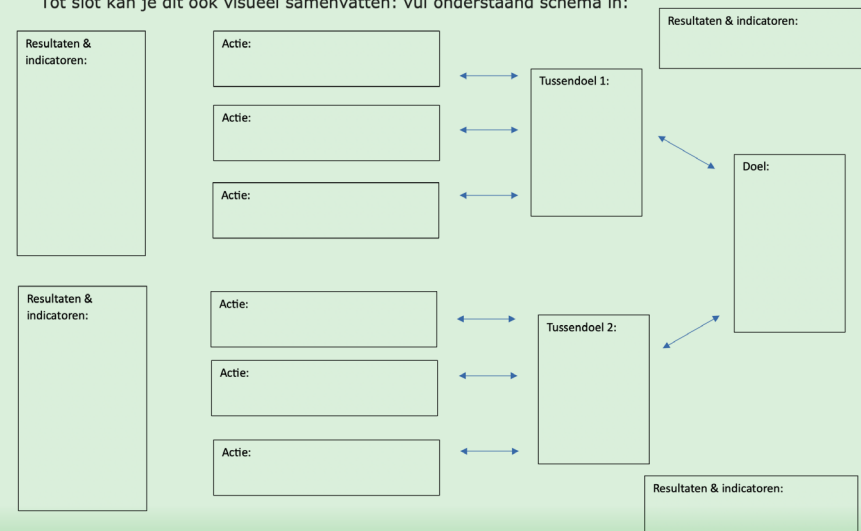
- Wees je ervan bewust dat oprecht van mening verschillen bij kan dragen tot betere en meer creatieve acties. Sta dus open voor elke mening en ga niet enkel uit van wat de meerderheid vindt.
- We pleiten om het debat te voeren over de meningsverschillen heen die er zijn. Maar daarbij is het uitgangspunt steeds het gezamenlijk doel waarnaar we streven en dat vastgelegd is in de definitie van een zorgzame buurt. Dit is de toetssteen voor alles wat we uitwerken.

Een structureel probleem aanpakken kan ook door een nieuwe praktijk of een andere manier van werken uit te proberen en zo aan te tonen dat het anders kan. Het moet niet altijd een gesprek of uitgeschreven signaal zijn.

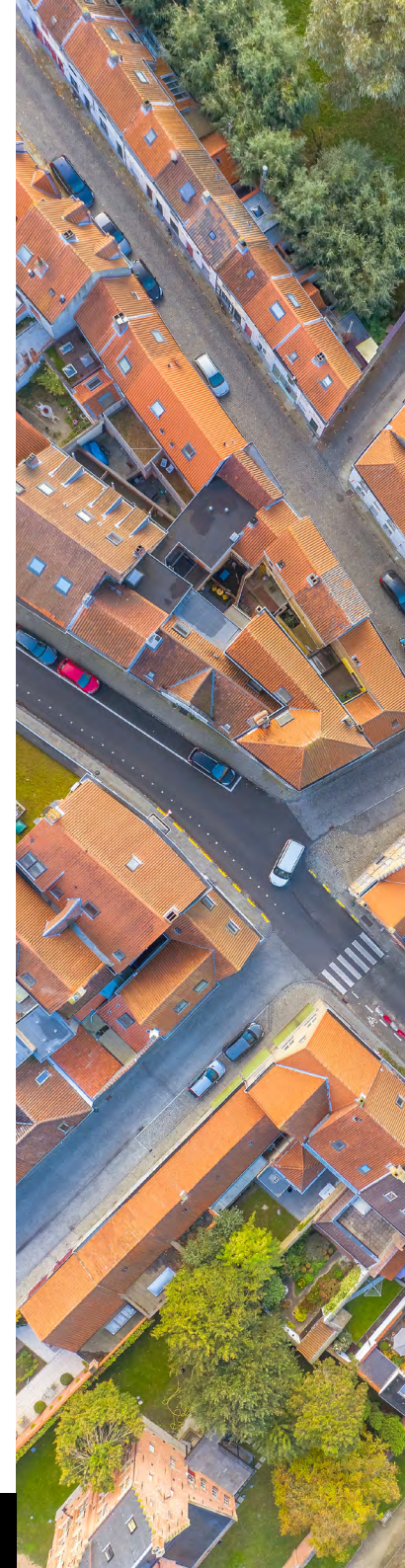
Format voor formuleren van doelstellingen, acties, resultaten en indicatoren

In het reflectie- en terugkoppelingsdocument kan je aan de slag met je doelstellingen, het veranderingspad en het formuleren van impact.

Tot slot kan je dit ook visueel samenvatten: vul onderstaand schema in:

Toetsen en waarderen

Intro

Het onderdeel 'toetsen en waarderen' biedt je ondersteuning in het bewaren van het overzicht van je initiatief in het kader van zorgzame buurten. Je blikt terug op hoe het werken aan zorgzame buurten verlopen is, waar je nu staat, wat al goed gaat en wat beter kan. Hiervoor bouwt dit onderdeel verder op het theoretisch kader van 'outcome harvesting' en het referentiekader zorgzame buurten.

Na het doornemen van dit deel heb je zicht op:

- Welke resultaten je behaalde en wat hierbij allemaal een rol speelde.
- Waar je al goed op inzet en waar je nog meer aan kan werken.
- Welke bouwstenen je al inzet en welke nog meer aan bod kunnen komen.
- Tips & tricks op basis van het referentiekader 'zorgzame buurten', projectmatig werken en de impactanalyse.

Kennis over toetsen en waarderen

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Wegwijzer

Als je aan ‘toetsen en waarderen’ bent toegekomen, wil dit zeggen dat je al enkele acties in het kader van zorgzame buurten georganiseerd hebt. Je gaat in kaart brengen waar je staat, wat al goed gaat (waarderen) en waar er nog ruimte is voor verandering (toetsen). Het deel ‘toetsen en waarderen’ is dan ook bedoeld ter zelfevaluatie en maakt deel uit van ‘impact realiseren’.

In het hoofdstuk ‘kennis over toetsen en waarderen’ maak je kennis met enkele kaders. Hiervoor heb je volgende vaardigheden en/of kennis nodig:

- Reflectieve vaardigheden: cijfers koppelen aan wat deze kunnen betekenen voor de buurt.
- Praktijk- en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al in de buurt?
- Je doorliep al een impactoefening waarbij je goed onderbouwd nadacht over impact, doelen, acties en indicatoren.

Dit hoofdstuk is zowel belangrijk voor de praktijkwerker als de beleidsmedewerker. Toetsen en waarderen maakt immers integraal deel uit van het bewaken van de kwaliteit van je proces.

- Als praktijkwerker moet je focus en overzicht kunnen houden en weten waar je eventueel kan bijsturen of meer moet op inzetten.
- Als beleidsmedewerker volg je mee het strategisch beleid op en kan je werken vanuit twee vragen: waar moeten we meer aandacht voor hebben vanuit het beleid en waar willen we dat meer prioriteit wordt aan gegeven in de praktijk.

Ben je procesbegeleider?

- Je kan initiatieven ondersteunen in het stilstaan bij hun zorgzame buurt. Hiervoor vind je meer tools in ‘aan de slag met toetsen en waarderen’. Lees je alvast in in dit hoofdstuk. Vaardigheden als doorvragen en spiegelen zijn hierbij cruciaal.
- Je kan een workshop geven over ‘toetsen en waarderen’ waarbij deelnemers vooral structuur aangeboden krijgen om stil te staan bij wat ze al gedaan hebben. Bovendien biedt het hen inzicht in hoe ze gewerkt hebben. Neem hiervoor zeker ook een kijkje in de begeleidende [powerpoint](#) .

1. Impact opvolgen: wie, wat waarom en hoe?

‘Outcome harversting’ is een model dat je kan gebruiken voor het opvolgen van impact. ‘Outcome harvesting’ betekent letterlijk het **oogsten van de resultaten**. Je haalt alles binnen en gaat terugkijken hoe het verlopen is. Op deze manier breng je in kaart hoe je tot een bepaald resultaat gekomen bent, hoe deze bijdraagt aan de beoogde impact en wat hier een invloed op had [181], [182]. Deze methodiek heeft vooral tot doel om processen te evalueren waarbij de relatie tussen wat je opzette en het uiteindelijk resultaat niet één op één kan begrepen worden. Dit kader wordt aangevuld met het CAIMeR-model. Dit model is een onderzoeksbil waarmee je in kaart kan brengen wat werkt, voor wie en waarom? [183]

Een vergelijking ter verduidelijking:

Beeld je in dat je aan het rijden bent naar je eindbestemming: de kust. Je gaat nadenken hoe je hier het beste geraakt? Je weet dat er op bepaalde plaatsen werken zijn en je ook op bepaalde plaatsen vaak lang moet aanschuiven. Daarom stippel je bewust een route uit. Dit kan je zien als het werken aan zorgzame buurten: je wil toewerken naar een actie & plan maar zoekt uit aan de hand van verzamelde informatie hoe je het beste aan de slag gaat.

Eens aangekomen op je bestemming. Kijk je hoe snel je er nu bent geraakt? Is het vlot gegaan? Hoe voel je je erbij? Je brengt de resultaten in kaart! Dit doe je ook met zorgzame buurten: wie bereikten we? Hoe is de actie verlopen?

Vervolgens redeneer je terug? Had ik nu anders moeten rijden? Stond ik ergens toch te lang stil? Heb ik misschien fout gereden ergens? Of reed ik de route net supergoed? Dit is de stap die jullie in dit onderdeel gaan doen: toetsen en waarderen. Dit doe je ook met je zorgzame buurt: hoe is dit traject nu verlopen? Wat zorgde ervoor dat acties slaagden? Welke niet? Hoe kunnen jullie dit in de toekomst anders aanpakken en wat moeten jullie zeker behouden?

Volgende vragen staan centraal voor het terugblikken bij zorgzame buurten en kan je bespreken per actie die je realiseerde:

- Wat is er gebeurd? (Met andere woorden de actie die je ondernam.)
- Wie voerde de actie uit? Wie was er betrokken? Wie werd er beïnvloed?
- Tot welke resultaten leidde dit? Welke verandering vond plaats?
- Hoe weten jullie dit? Hoe kunnen jullie dit aantonen? Wat verklaart dit?

- Welke aspecten van de interventie kunnen hier een rol in spelen? Wie deed wat opdat er iets veranderde? Wat maakte de verandering mogelijk bij de personen?
- Hoe kunnen jullie verder met deze informatie? Moeten jullie iets bijsturen? Of kunnen jullie hier verder op inzetten?

Om dit in kaart te brengen, vertrekken we terug vanuit het principe van terugredeneren. Je vertrekt hierbij vanuit de impact die je beoogde en redeneert terug naar welke stappen allemaal al gebeurd zijn. Dit principe van terugredeneren kwam al eerder aan bod in **2. Een achterliggende theorie** 🔄. In plaats van na te denken over de gerealiseerde actie en tot welke resultaten het leidde, draai je het om naar ‘dit zijn mijn resultaten en hoe kom ik hier nu toe?’ Welke weg legde je af [182], [184]?

Waarom?

Waarom zou je zicht willen krijgen op het proces achter de behaalde resultaten? Dit kan om diverse redenen:

- **Zelfevaluatie:** dit wil zeggen dat je je impact onder de loep neemt: wat heb je bereikt en hoe heb je dat bereikt? zo leer je wat (niet) werkt en in welke context dit (niet) werkt [175]. Op deze manier kan het handelen bijgestuurd worden. Deze manier van werken leidt tot ‘impact gedreven handelen’ [175].

- **Complexiteit in kaart brengen:** door stil te staan bij alle factoren die mee een rol speelden in het behalen van je resultaat, krijg je zicht op de complexiteit van de sociale realiteit van zorgzame buurten. Deze inzichten kan je ook gebruiken in een toelichting aan beleidsverantwoordelijken om aan te tonen dat zorgzame buurten beïnvloed wordt door tal van factoren die een rol spelen. Hierdoor is het proces van actie-resultaat geen rechtlijnig te verklaren proces.
- **Monitoren:** op deze manier kan je ook in kaart brengen welk resultaat je behaalde en wat niet.
- **Vergroten van de impact:** het opvolgen van (het al dan niet behalen) van de impact en resultaten kan bijdragen aan een nog meer impactgerichte aanpak. Zo kunnen initiatieven zichzelf verbeteren en versterken [185].

Voor je aan de oefening ‘outcome harvesting’ begint, is het belangrijk om na te denken waarom je deze oefening wil doen.

Hierbij vertrekken we altijd vanuit een brede blik op het aantonen van resultaten. Deze blik houdt rekening met de complexiteit van sociale interventies en het mens-zijn en vertrekt niet alleen vanuit het rechtlijnig oorzaak-gevolg. Verschillende factoren spelen immers een rol: zoals de persoonlijkheid van mensen, de vaardigheden van professionals, omgevingsfactoren e.d [186].

Tot slot sluit het evaluatief werken en handelen ook aan bij één van de principes van het referentiekader zorgzame buurten nl. cyclisch werken. De beleidsontwikkeling staat stil bij wat werkt en waarom? Hierdoor kan de praktijk zichzelf bijsturen waardoor hier weer uit geleerd kan worden. Dit is één van de fundamenteën binnen zorgzame buurten [6], [187].

Wie?

Voor wie is het een meerwaarde?

- Praktijkwerkers die aan de slag gaan met zorgzame buurten: ze kunnen leren wat allemaal een rol speelt in het realiseren van een actie. Waar kan het nog anders? Wat lukt al goed?
- Vrijwilligers die mee werken aan zorgzame buurten: zij kunnen aangeven hoe ze de actie ervoeren en wat volgens hen maakte dat iets werkte. Ook met hen kan er stil gestaan worden bij wat nog nodig is om acties bij te sturen of bij wat al goed loopt.
- Buurtbewoners – en actoren: personen op wie de actie gericht is of wie er bij betrokken zijn. Zij kunnen hun ervaring meegeven over de actie: hoe ervoeren zij het? Anderzijds door de evaluatie van het gehele proces van werken aan zorgzame buurten kan de actie ten voordele van de beoogde doelgroep verbeterd worden.

Impact realiseren ▶ Toetsen en waarderen

→ Beleidsmakers die beslissen over middelen van een praktijk: aan de hand van evaluatie kan verklaard worden waarom iets werkt? In welke context? En voor wie? Dat dit geen rechtlijnig verhaal is, mag duidelijk worden aan de hand van ‘outcome harvesting’. Dit genuanceerd verhaal kan beleidsmakers doen stil staan bij de complexiteit en het besef dat acties en interventies niet gewoon gekopieerd kunnen worden naar een andere setting [187].

Als je inzet op evaluatie van je actie, heb dan oog voor al deze perspectieven. Een evaluatie uitvoeren in kader van een opdrachtgever kan soms de evaluatie vernauwen tot één perspectief [187].

Hoe?

1. Voorbereiden

In het proces dat je tot nog toe aflegde heb je op een gegeven moment een impactanalyse gemaakt. Nu volg je dit verder op. Natuurlijk ga je al na elke actie na hoe deze is verlopen. Je kan dit op verschillende momenten in het proces doen. De bedoeling is dat je vanuit een helikopterperspectief terugkijkt op het doorgelopen proces. Je bekijkt de resultaten van verschillende acties en wanneer je al langer bezig bent, kan je ook al aftoetsen of er al enige effecten zichtbaar zijn voor je geformuleerde tussendoelen en/of het globale doel. Ideaal gezien heb je dit vooraf in je buurtplan vastgelegd op basis van de tijdslijn die je uitzette voor je acties.

Eerst ga je aan de slag om de aangetoonde resultaten te verzamelen[182], [187]. Dit kan gaan over output (directe concrete resultaten) en outcomes (effecten) (voor meer informatie over deze begrippen, zie [1. Wat is impact juist? >](#)). Hoe je deze ging verzamelen bracht je al in kaart bij de impactanalyse nl. de indicatoren voor verdere opvolging.

Op volgende manieren kan je dit in kaart brengen:

Resultaten of outputs	Effecten of outcomes
→ Documenten analyse	→ Interviews met betrokken actoren
→ Aanwezigheidslijsten	→ Tafelgesprekken met betrokken actoren
→ Tellingen	→ Bevragingen
→ Observaties	→ ...
→ Fotomateriaal	
→ Bevragingen	
→ Aantal vrijwilligers	
→ Aantal geformuleerde beleidsaanbevelingen	
→ ...	

Tabel 3: Voorbeelden outputs en outcomes

2. In kaart brengen

In een tweede stap breng je alles in kaart of ‘oogst’ je. Je formuleert hoe je denkt dat bepaalde zaken tot bepaalde uitkomsten/veranderingen geleid hebben. Dit kan je halen uit interviews, observaties, lijsten, documenten.

Bv. Je observeert een openbare plaats waar nieuwe beweegtoestellen gezet zijn. Tijdens deze observatie zie je dat er 2 ouderen komen en 4 jongeren. Ze komen op een afzonderlijk moment. Om te weten te komen waarom ze naar hier komen, kies je ervoor om kort met hen in gesprek te gaan. Je komt te weten dat de ouderen dit doen omwille van bewegingsnood en de jongeren het eerder als een hangplek zien. De jongeren geven dan ook aan dat ze na school niet meteen ergens terecht kunnen. De ouderen geven aan dat er onvoldoende bewegingsaanbod is in hun buurt en ze er een uitstapje van maken om hier naar toe te fietsen, de toestellen te gebruiken en daarna iets te gaan drinken. Ze geven ook aan dat de aanwezigheid van de jongeren hen soms tegenhoudt om de toestellen te gebruiken.

Nu ga je terugredeneren: wat is het resultaat? Wie heb je hierbij bereikt of is hierbij betrokken? Waarom werkt het voor hen wel of niet? Welke factoren spelen een rol?

Aan de hand van deze oefening kom je te weten:

- Wat is de actie? Het plaatsen van de beweegtoestellen.
- Wat het resultaat/effect is van de actie binnen die bepaalde tijdsperiode: 2 ouderen komen bewegen en 4 jongeren gebruiken het als een plaats ter ontmoeting/ontspanning.
- Wie je bereikte: 2 ouderen en 4 jongeren.
- Waarom het voor hen werkt/ Wat er veranderde?: Namelijk sporten en/of hangen (ontspannen). Voordien konden ze dit niet.
- Welke aspecten van de interventie kunnen hier een rol in spelen? Wie deed wat opdat er iets veranderde? Wat maakte de verandering mogelijk bij de personen? De ouderen zoeken een plek om te bewegen, die is er in hun buurt niet is. Hangjongeren hebben geen plaats in hun buurt om te hangen op deze uren. Door het plaatsen van deze beweegtoestellen door de gemeente kwam hier verandering in. De ouderen bewegen hier nu wekelijks en de jongeren hangen er regelmatig na schooltijd.
- Besluiten: toetsen & waarderen: Mogelijke uitdaging? Jongeren en ouderen verbinden? Jongeren een plekje geven na de schooluren?

OPGELET!

Uit interviews en bevestigingen haal je ervaringen van personen. Dit zijn geen veralgemenende belevingen/bevindingen. Hiervoor moet je werken met een voldoende grote steekproef.

Op deze manier kan je uitzoomen hoe deze actie verloopt, wat al goed gaat en waar aanknopingspunten zijn. Zorgzame buurten is dan ook een cyclisch proces waarbij je leert uit de praktijk en vervolgens de acties en/of je plan bijstuurt. Op die manier werk je impactgedreven.

2. Het referentiekader zorgzame buurten als toetsingskader

Naast 'outcome harvesting' is het bij toetsen en waarderen aangeraden om **Het referentiekader zorgzame buurten** er terug bij te nemen. Het referentiekader vind je terug bij de module visievorming.

Bouwen aan zorgzame buurten betekent immers oog hebben voor alle 9 bouwstenen en hun samenhang. In het hoofdstuk 'aan de slag met toetsen en waarderen' bieden we je reflectievragen en tips om hier mee aan de slag te gaan.

Aan de slag met toetsen en waarderen

Figuur 1:
Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Wegwijzer

In dit hoofdstuk ga je aan de slag met ‘toetsen en waarderen’. Het toetsen en waarderen kadert binnen de impactevaluatie. Je brengt in kaart waar je momenteel staat. Op die manier krijg je een overzicht van hoe je werkt aan zorgzame buurten, wat al goed gaat en waar je eventueel nog extra op kan inzetten. Dit ga je doen aan de hand van 2 oefeningen: impact opvolgen aan de hand van ‘outcome harvesting’ en het referentiekader zorgzame buurten.

Wil je aan de slag met ‘toetsen en waarderen’? Dan beschik je best over volgende vaardigheden en/of kennis:

- Praktijk- en beleidskennis over de buurt: wat speelt er al in de buurt? Hoe verloopt de praktijk en het beleid van zorgzame buurten?
- Je doorliep al een impactoefening waarbij je goed onderbouwd nadacht over impact, doelen, acties en indicatoren.
- Reflectieve vaardigheden: Je kan stilstaan bij het gehele proces dat je doorliep.
- Vaardig zijn in het begeleiden van een proces: actief luisteren, doorvragen, uitzoomen, uitnodigen tot reflectie, verbindingen leggen ...

Indien er zowel een praktijkwerker als een beleidsmedewerker is, doen ze bij voorkeur deze oefening samen. Zo kunnen alle factoren die een rol spelen mee in kaart gebracht worden. De beleidsmedewerker heeft vaak meer zicht op de zaken die op beleidsniveau spelen. Bovendien kan hij meer vanop afstand kijken, wat dikwijls andere invalshoeken geeft. De praktijkwerker weet wat er in de praktijk gebeurt en hoe de acties de mensen bereiken, wie deze mee organiseert ... Beide invalshoeken zijn nodig voor deze oefening!

TIP

Voorzie voldoende tijd voor deze oefening(en)!

Ben je procesbegeleider?

Je kan er voor kiezen om deze oefeningen te begeleiden door als procesbegeleider vragen te stellen en door te vragen. Bovendien kan een extern iemand soms meer overzicht bieden en beter doorvragen vanop een afstand.

Je kan er ook voor kiezen om een workshop te geven over 'toetsen en waarderen'. Bekijk dan zeker de begeleidende [powerpoints](#) .

1. Oefening impact opvolgen

In dit hoofdstuk ga je aan de slag met het oogsten van je resultaten. Dit doe je in twee stappen:

- Stap 1: heb je alle informatie verzameld voor het onderzoeken van je resultaten van specifieke acties/interventies?
- Stap 2: het terugredeneren: van resultaten naar een samenspel van factoren.

Voor je aan de slag gaat met deze oefening moet je jezelf en de werkgroep de vraag stellen:

- Hebben jullie de ruimte en tijd om met deze oefening aan de slag te gaan?
- Zijn jullie overtuigd om deze oefening te doen en bijgevolg ook bij te sturen waar mogelijk?

Indien je op beiden ja antwoord, kunnen jullie verder aan de slag [181]!

Denk er goed over na wie je betreft bij deze oefening. Zo kan je de mensen van de werkgroep betrekken, maar ook buurtbewoners, vrijwilligers en nieuwe partners. Stel je zelf de vraag: Welke perspectieven heb ik nodig om deze oefening zo breed en volledig mogelijk te kunnen doen?

Is het antwoord op beide vragen neen? Zoek uit wat je nog nodig hebt. Denk er ook over na om de oefening eventueel te laten begeleiden indien nodig.

Neem het **Reflectie- en terugkoppelings-**
document er zeker bij om het overzicht te bewaren.

1.1. Resultaten (en effecten of veranderingen) in kaart brengen

Neem eerst je plan er terug bij! (Zie [5. Stap 5: het opstellen van een actieplan met oog voor impactopvolging](#).) Hier formuleerde je indicatoren over hoe je je resultaten en effecten gaat/ging opvolgen. Breng in kaart welke je al opvolgde en welke je nog moet opvolgen.

Heb je geen plan opgesteld? Kom dan samen met je werkgroep en stel jezelf volgende vragen per actie:

- Op wie is de actie gericht?
- Wanneer zijn voor ons bepaalde acties geslaagd?
Wat moet er dan minimaal gebeurd zijn?
- Welke veranderingen willen we dan zien?
- Hoe gaan we dit zien?

Hoe volgen we dit verder op? (voor meer informatie zie ook impactanalyse: [5. Stap 5: het opstellen van een actieplan met oog voor impactopvolging](#)) Dit kan aan de hand van kwantitatieve (tellingen, registratielijsten ...) en kwalitatieve indicatoren (belevingen bevragen).

- Hebben we dit al voldoende in kaart gebracht?

Als je zicht hebt op resultaten en mogelijke veranderingen, kan je nagaan hoe deze verandering tot stand kwam of met andere woorden wat zorgde ervoor dat je impact realiseerde? Denk goed na of je alles voldoende in kaart gebracht hebt.

1.2. Hoe komt de impact tot stand?

Aan de hand van de verzamelde informatie sta je stil bij de volgende vragen: wat veranderde er? Voor wie? Wanneer? Waar? Waarom is het van belang/ een meerwaarde voor hen? En hoe heeft de interventie hier aan bijgedragen? Hieruit zal blijken dat er vaak meerdere factoren zijn die een rol spelen en dat het om een complex proces gaat [181]. Dit doe je samen met je werkgroep. Je kan deze oefening in duo begeleiden (praktijkwerker en beleidsmedewerker). Je doorloopt de oefening per interventie of actie.

Stap 1: Wat is de actie? (Wanneer vond deze actie plaats, op wie was ze initieel gericht?)

Stap 2: Wat was het resultaat? En eventuele effect?
(Dit haal je uit voorgaande stap.)

→ **TIP!** Breng ook in kaart als er onbedoelde resultaten of effecten zijn.

Vb: er wordt een bank geplaatst in de buurt als rustplaats voor ouderen maar ook zodat de burens een babbeltje kunnen doen. Echter blijkt na een maand dat er heel veel afval ligt.

Stap 3: Wie bereikten jullie met deze actie?
Wie werkte mee aan deze actie?

- Was dit de beoogde doelgroep?
- Hoe zou het komen dat we hen bereiken?
- Hoe komt het dat we hen of een deel van hen niet bereiken?
- Missen we nog iemand? Wat zou het aantrekkelijk kunnen maken voor hen?

Stap 4: Veranderde er iets? Wat veranderde er?

- Welke verandering vond plaats? Bij wie?
- Wat betekende dit voor deze personen?
- Is dit de gewenste verandering? Draagt dit bij aan het doel?

- Hoe zou het kunnen dat er geen verandering plaats vond? Kunnen we dit bijsturen?
- Hebben we alle perspectieven bevroegd? Missen we ervaringen van bepaalde personen?

Stap 5: Welke aspecten van de interventie kunnen hier een rol in spelen? Wie deed wat opdat er iets veranderde? Wat maakte de verandering mogelijk bij de personen? Welke assumpties worden hier gemaakt en kloppen deze?

Denk aan personen, randvoorwaarden, bepaalde uitgangspunten die je bij de aanpak hanteerde, talenten en kwaliteiten die je kon benutten, ondersteuning, specifieke manieren van samenwerking, ... Blijf in je zoektocht niet algemeen, maar zoek naar de details die het verschil maakten.

Enkele voorbeelden

- Werken in de nabijheid?
- Het voorzien van een aanspreekpunt?
- Laagdrempeligheid?
- Contact met de burens?
- Welke partners zijn betrokken?
- Beschikt de buurtwerker over bepaalde vaardigheden die het doen slagen?
- Talenten van vrijwilligers?
- ...

TIP

Als je denkt dat bepaalde factoren de werking van een interventie bepalen, onderzoek dan voldoende of dit inderdaad het geval is. Blijf met andere woorden steeds kritisch.

Stap 6: Besluiten: toetsen en waarderen:

- Formuleer nu kort en bondig: wat gaat al goed en willen jullie behouden aan deze actie? Wat is er nog nodig en willen jullie veranderen?
 - **TIP!** Sta er bij stil of het de moeite waard is om er blijvend in te investeren! Als de effecten groot waren en de investering niet te groot, zet er zeker op in! Waren de effecten beperkt en vroeg het veel investering? Stuur dan zeker bij [185].
- Ook formuleer je hier, gelijkaardig aan de impactoefening, hoe je dit gaat opvolgen op lange termijn. Noteer de beoogde resultaten en bijbehorende indicatoren (zie impactanalyse) [181], [183].

Neem het **Reflectie- en terugkoppelings-**

document om je evaluatie neer te schrijven.

Dit biedt je houvast voor het verder werken aan zorgzame buurten.

W

2. Reflecteren vanuit het referentiekader

Deze oefening biedt je ondersteuning in het bewaren van het overzicht van je werking in kader van zorgzame buurten. Hiervoor bouwen we verder op het referentiekader zorgzame buurten, de impactanalyse van het ondersteuningspakket en de principes van projectmatig werken.

Deze oefening kan je doorlopen in 2 stappen. In een **eerste stap** lees je enkele vragen ter reflectie rond jouw werking van zorgzame buurten per bouwsteen. Dit bekijken we vanuit het referentiekader van zorgzame buurten: op welke bouwstenen zet je al in en welke niet? We zoomen in op de praktijkontwikkeling en de beleidsontwikkeling. Op deze manier krijg je zicht op wat je al sterk inzet en wat nog beter kan.

In de **tweede stap** kan je een kijkje nemen bij de bouwstenen waar je nog specifiek op in wil zetten om je zorgzame buurt sterker uit te bouwen. Hier vind je verschillende tips & tricks [6].

Figuur 2: Referentiekader zorgzame buurten

Om je structuur te bieden, vertrek je vanuit het referentiekader ‘zorgzame buurten’ en zijn 9 bouwstenen. Het is aangewezen om dit kader eerst nog eens goed door te nemen alvorens reflectief aan de slag te gaan en de structureertips te lezen (zie visievorming: [1.2. Het referentiekader als leidraad](#)). Vanuit dit hoofdstuk bieden we je vooral reflectievragen en tips en tricks om overzicht te houden over het geheel van je werking rond zorgzame buurten. De antwoorden op de vragen kan je neerschrijven in het reflectie- en terugkoppelingsdocument.

Reflectie-oefening:

Als eerste is het belangrijk dat je stil staat bij het referentiekader en hoe je momenteel werkt binnen je initiatief/initiatieven die zorgzame buurten beogen:

- Geef jezelf een cijfers van 0 tot 5 per bouwsteen.
(1 = nog niet op ingezet, 2 = al eens over nagedacht, 3 = jullie zijn er (intern of met partners) constructief over aan het overleggen, 4 = jullie ondernemen actie rond deze bouwsteen, 5 = jullie ondernemen actie en stuurden al bij)
- Op welke bouwstenen zet je momenteel in?
(score 4 tot en met 5)
 - Bots je hierbij op bepaalde drempels? Neem dan zeker nog een kijkje bij de specifieke bouwsteen.
- Aan welke bouwstenen kan je nog werken?
(score 1 tot en met 3)
 - Hoe wil je dit doen?

Op deze manier breng je in kaart waar je reeds aan werkt en waar nog kansen liggen. Ontdek je dat er bouwstenen zijn waar je nog meer aandacht moet aan besteden? Dan vind je hier handvatten ter reflectie die je kunnen helpen om nog beter in te zetten op deze bouwstenen.

Hieronder vind je mogelijke tips & reflectievragen die jou kunnen helpen om de bouwstenen in de praktijk te realiseren. We delen deze in 3 delen op: (1) de praktijkontwikkeling met minder mazen en meer net, (2) de beleidsontwikkeling met bouwstenen ‘buurt: analyse en plan’ en ‘visie & organisatie’ en (3) het cyclisch proces: de uitwisseling tussen praktijk en beleid. Afhankelijk van voorgaande vragen heb je al een idee met welke bouwstenen je nog meer aan de slag wil of kan gaan. Neem dan zeker een kijkje in het onderdeel waar deze bouwsteen aan bod komt. Hoe je hiermee aan de slag gaat en in welke mate hangt steeds af van jouw eigen initiatief, je eigen werking en is altijd op maat.

Neem het **Reflectie- en terugkoppelings-**
document bij de hand om je bevindingen
neer te schrijven.

W

Deel 1: Praktijkontwikkeling

Voor het bewaren van overzicht over de praktijkontwikkeling, kan je jezelf volgende vragen stellen:

- Hoe loopt de praktijkontwikkeling?
- Welke acties zetten in op minder mazen, meer net?
 - Hoe werk je binnen jouw werking aan detectie & toeleiding? (minder mazen)
 - Hoe werk je binnen jouw werking aan sociale netwerken & inclusie? (meer net)
 - Ben je gedurende het proces in contact gekomen met andere diensten of initiatieven die ook tot deze bouwstenen bijdragen. Hoe versterken deze elkaar?
- Wordt de verbinding gelegd tussen de diverse acties van ‘minder mazen’ en ‘meer net’? Kan er (meer) verbinding gelegd worden tussen deze initiatieven opdat er ‘minder mazen & meer net’ gerealiseerd wordt?
- Zet je in op communicatie, partnerschappen & de publieke ruimte opdat de acties gerealiseerd worden?

Na deze reflectievragen kan het zijn dat je nog bepaalde zaken mist in de praktijkontwikkeling. Vanuit het referentiekader en het ondersteuningspakket vind je hieronder een overzicht van diverse tips & tricks.

Minder mazen

Wil je meer werken aan de bouwstenen ‘Toeleiding & detectie’?

- Vanuit je impactanalyse verwoordde je mogelijk acties die bijdragen aan toeleiding & detectie. Het opstellen van een actieplan (zie [5. Stap 5: het opstellen van een actieplan met oog voor impactopvolging](#) 🔄) kan hier als kader dienen om deze acties op te volgen en te evalueren. Je kan stil staan bij het volgende:
 - Op welke maatschappelijke uitdaging wil ik een antwoord bieden? Welke verandering wil ik tot stand brengen?
 - Welke doelstellingen heb ik voor ogen? Welke stappen heb ik hier voor nodig?
 - Zijn de acties SMART verwoord? Is er een norm bepaald? Zijn de indicatoren duidelijk?
 - Waarom doe je iets? En voor wie?
 - Welke indicatoren duiden er op dat deze actie aan het slagen is? Wanneer evalueer ik deze actie?
 - Moet er nog (meer) ingezet worden op andere bouwstenen opdat de actie zou slagen?

- Aanvullend kan je de [Oefening impact opvolgen](#) van dit hoofdstuk doen.
- Zijn andere partners voldoende op de hoogte van je actie/initiatief? Zij kunnen mogelijk helpen bij de verspreiding van jouw actie. Mis je nog bepaalde partners? Kijk dan eens terug in je omgevingsanalyse of op de sociale kaart. Hier bracht je reeds de diverse voorzieningen en organisaties van je buurt in kaart. Mogelijk zitten hier nog partners die je kan betrekken.
- Betrek burgers van bij het begin van je **participatieproces** als je gedragen acties wil of acties samen met burgers wil realiseren. Zo leg je meer eigenaarschap bij de buurt. Sluit de actie voldoende aan bij noden of vragen van burgers?
- Sta ook stil bij het component ‘publieke ruimte’: als je een actie organiseerde in kader van minder mazen: speelde de actie zich af in een toegankelijke ruimte? geraakte iedereen tot daar? Of werkte je juist outreachend? Waren er fysieke of sociale drempels voor deelname? Welke elementen in de publieke ruimte droegen bij tot succes? Waar zie je nog kansen om de publieke ruimte nog meer te benutten? Zijn er signalen die je wil doorgeven met betrekking tot aanpassingen of verbeteringen?

Meer net

- Vanuit je impactanalyse verwoordde je mogelijks acties die bijdragen aan ‘meer net’. De **impactanalyse** kan hier als kader dienen om deze acties op te volgen en te evalueren. Je kan stil staan bij het volgende:
 - Op welke maatschappelijke uitdaging wil ik een antwoord bieden? Welke verandering wil ik tot stand brengen?
 - Welke doelstellingen heb ik voor ogen? Welke stappen heb ik hier voor nodig?
 - Zijn de acties SMART verwoord? Is er een norm bepaald? Zijn de indicatoren duidelijk?
 - Waarom doe je iets? En voor wie?
 - Welke indicatoren duiden er op dat deze actie aan het slagen is? Wanneer evalueer ik deze actie?
 - Moet er nog (meer) ingezet worden op andere bouwstenen opdat de actie zou slagen?
- Aanvullend kan je de [Oefening impact opvolgen](#) van dit hoofdstuk doen.

Wil je meer werken aan de bouwsteen ‘Sociale netwerken’?

- Met welke participatieve methode ging je aan de slag? Binnen de kwalitatieve analyse kan je bewust stilstaan bij het doel van **participatie**. Vanuit verschillende participatiemethodieken kan je nl. de buurt reeds versterken en bijdragen aan sociale netwerken. Sta hier bewust bij stil als je wil bouwen aan deze bouwsteen.
- Welke **partners** betrek je voor het realiseren van de bouwsteen sociale netwerken? Sta stil bij wie je wil betrekken:
 - Denk hierbij niet alleen aan formele partners, maar ook aan lokale verenigingen en informele organisaties. Samenwerken met organisaties die dichterbij de buurtbewoners staan, kan de drempel verlagen voor buurtbewoners aan acties in kader van ‘sociale netwerken’. Voorbeelden hiervan zijn vrijwilligerswerkingen, burgerinitiatieven, lokale clubs ...
 - Denk ook aan de diverse domeinen die je kan betrekken voor het realiseren van de bouwsteen ‘sociale netwerken’. Bv. de publieke ruimte, jeugdzorg, voorzieningen voor mensen met beperking ...
- Wil je inzetten op **ontmoeting**? Sta stil bij de **diverse rollen** die je kan aannemen: Je kan ontmoeting realiseren door het voorzien in locaties (faciliteren) of door partners en buurtbewoners samen te brengen. Tot slot kan je ook inzetten op verbinding door bewust om te gaan met het groepsdynamisch proces zoals het begeleiden van conflict bij burenhulp.

- Ontmoeting is niet de enige manier om personen die eenzaamheid ervaren te ondersteunen. Andere inspiratie nodig? Neem een kijkje via [deze link](#) [188].
- In welke ruimte speelt deze actie zich af? Gaat het buiten door? Gaat het door in een ruimte die toegankelijk is voor iedereen? Kan hier nog op een andere manier aan gewerkt worden?

Wil je meer werken aan de bouwsteen ‘Inclusie’?

- Wil je nog extra inspiratie rond het werken met sociaal gewaardeerde rollen en talenten? Neem dan zeker een kijkje op <https://www.resokit.be/>. **Resokit** is een netwerkversterkende methodiek die je kan inspireren [189].
- Inclusie start niet alleen bij het uitvoeren van de acties, maar kan al vroeger aan bod komen in het ontwikkelen van zorgzame buurten. Zo kan je in de kwalitatieve analyse er bewust voor kiezen om **kwetsbare doelgroepen te betrekken** bij het participatieproces. Denk maar aan het betrekken van kwetsbare bewoners in focusgroepen, het vormen van kwetsbare bewoners om mee het participatieproces te begeleiden, het omvormen tot enquêteurs ... Tips en tricks hiervoor vind je terug bij [Aan de slag met de kwalitatieve analyse](#).

- Een specifieke bril voor inclusie is het ABC-model van John Mc Knight (Assets Based Community Development). Dit model vertrekt vanuit wat er al in de buurt of wijk aanwezig is maar nog weinig aangewend wordt. Men kijkt naar wat er al aanwezig is aan talenten, hulpbronnen en sterktes en hoe men deze kan inzetten of nog versterken. Dit in plaats van te focussen op de noden en problemen van de buurt [190]. Meer inspiratie kan je terugvinden via [deze link](#) [191].
- Bij de **visievorming** kan je kiezen voor een inclusieve invalshoek en de klemtoon hier op leggen.
- Als deel van de beleidsontwikkeling is het ook de taak van de organisatie/gemeente om een eigen spiegel voor te houden. Hoe draag je als organisatie/ lokaal bestuur bij aan inclusie? Hoe kan je meer inclusief werken? Sta hier stil bij de 9 B's: bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, bruikbaarheid, begrijpbaarheid, betrouwbaarheid, bekendheid, begripvol en betreedbaarheid [122]. Dit vraagt om **reflectie en structurele veranderingen**. Hier moet en kan je een politiserende rol opnemen: signaleren, maar ook het debat durven aangaan over bepaalde thema's, andere manieren van werken opzetten als inspirerende praktijk of wanneer nodig samen met bewoners actie voeren. [16]
- Denk na over je **eigen rol** om inclusief te werk te gaan. Wil je mensen verbinden? Drempels wegwerken? Of juist mensen betrekken? De principes van outreachend werken en participatieve basishouding kunnen hiervoor een helpend reflectiekader zijn (zie [Reflecteren over eigenaarschap van de buurt en rol van de professional](#)).
- Reflecteer over de eigen interne samenwerkingen. Werkt ieder vanuit zijn rol/kracht of talent? Hoe kan je verder bouwen op de diverse krachten in kader van zorgzame buurten?
- Een inclusieve buurt kan betekenen dat je **de buurt** ook mee betreft in het verhaal van zorgzame buurten. Je werkt samen met de diverse lokale actoren zoals vrijwilligers, buurtbewoners ... Bij wat wil je hen betrekken? Neem je hen mee vanaf de eerste start en de visievorming en bouwen ze mee aan het buurtplan zelf? Of zet je eerst een kader uit en betrek je de buurt bij het formuleren van doelen en acties? Sta dus zeker stil bij de mate van participatie dat je beoogt en jouw rol als professional. Wanneer ben je nabij de buurt en wanneer laat je hen meer los? Wat verwacht je van hen? (zie [Reflecteren over eigenaarschap van de buurt en rol van de professional](#)). Wees alleszins in alle stappen duidelijk over het kader waarbinnen je participatief aan de slag gaat.
- Een inclusieve buurt betekent ook het inzetten op 'universal design for all'. Meer info vind je terug via volgende link: <https://www.toegankelijkeomgeving.be/universal-design>. Op deze manier kan je er bij stil staan of de buurt toegankelijk is voor iedereen en of de publieke ruimte hier ook op afgestemd is [192].

Minder mazen & meer net

- Zijn er bepaalde acties van ‘meer net’ die bijdragen aan ‘minder mazen’? Hoe? En omgekeerd?
 - Heb je het gevoel dat er voldoende verbinding is tussen ‘minder mazen & meer net’?
 - Heb je je acties voldoende gecommuniceerd? Werk hiervoor samen met jouw communicatiedienst (indien je hierover beschikt). Werk ook op maat van de diverse doelgroepen. Stem je communicatie op hen af. Wat hebben zij nodig opdat informatie toegankelijk is? [193]
 - Zijn alle partners mee in het verhaal? Dragen zij het verhaal mee naar buiten?
 - Vind je het moeilijk om anderen enthousiast te maken voor je initiatief? Denk maar aan buurtbewoners en partners. Ga dan aan de slag met veranderingsgerichte communicatie. Meer info vind je in: <https://www.saamo.be/tool/word-een-pro-in-veranderingsgericht-communiseren/> [194].
 - Mis je nog bepaalde partners? Neem een kijkje op de sociale kaart of in je analyses om te bekijken wie je nog nodig hebt in dit verhaal? Sta hier regelmatig bij stil en updatete dit indien nodig.
 - Kom naar buiten met je acties. Stel je ook op als open en aantrekkelijke partner voor andere buurtorganisaties (bv. geloofsgemeenschap, mensen in armoede ...). Vertrek hierbij vanuit een **participatieve basishouding** en reflecteer over jouw verbindende rol als professional (zie hoofdstuk ‘eigenaarschap van de buurt en rol van de professional’).
- Het signaleren van noden, behoeften en / of structurele veranderingen vanuit de praktijkontwikkeling aan het beleid is belangrijk. Werk hiervoor samen met diverse partners en spreek de personen aan die aan de slag kunnen gaan met een signaal. Ga hierbij geen thema’s uit de weg. Durf het debat aan te gaan over die noden of thema’s die soms op de achtergrond verdwijnen of gevoelig liggen [16].

Deel 2: Beleidsontwikkeling

Voor het bewaren van overzicht over de beleidsontwikkeling, kan je jezelf volgende vragen stellen:

- Hoe verloopt de analyse?
 - Heb je voldoende competenties (in of buiten huis) om de analyses te doen en er ook effectief mee aan de slag te gaan?
 - Zijn er nog stukken in de analyse die je moet aanvullen?
- Hoe verloopt de visie en organisatie?
 - Geven de analyses of acties aanleiding tot bijsturen van visie of beleidskeuzes?
 - Heb je voldoende zicht op andere processen en/of beleidskeuzes die invloed hebben op zorgzame buurten?
 - Hoe hebben jullie je intern en extern georganiseerd?
Creëer je hiermee voldoende draagvlak binnen en buiten de organisatie? Kunnen jullie voldoende efficiënt werken? Zijn de mandaten en beslissingsprocessen voor iedereen duidelijk?
- Wordt de verbinding gelegd tussen de praktijkontwikkeling en de beleidsontwikkeling? Voedt de praktijkontwikkeling de beleidsontwikkeling?
- Ga je actief aan de slag met communicatie, partnerschappen en heb je aandacht voor het belang van de publieke ruimte? Realiseer je dat deze bouwstenen niet enkel een praktijkkluk hebben, maar mee beleidsmatig ondersteund moeten worden.

Wil je meer werken aan de bouwsteen ‘Buurt: analyse & plan’?

- Mis je nog bepaalde info of gegevens? Het ondersteuningspakket kan je handvatten bieden om stil te staan waar je nog kansen en aanknopingspunten in kaart kan brengen (zie [De kwantitatieve analyse](#) ➤, [De ruimtelijke omgevingsanalyse](#) ➤, [De kwalitatieve analyse](#) ➤, [Impactanalyse: van resultaten naar impact](#) ➤).
- Alle analyses zijn evenwaardig [193]. Je plan in kader van zorgzame buurten kan je verder opbouwen vanuit de conclusies van je analyses.
- Sta ook stil bij je manier van werken bij het in kaart brengen van je gegevens. Je kan hierbij visueel werken en op één grote kaart alles aanduiden. Je kan per buurt alle informatie uitschrijven. Sta er bij stil dat andere manieren van werken je mogelijk andere inzichten kunnen geven.
- Sta bij de omgevingsanalyse stil bij de publieke ruimte als voorwaardenscheppende bouwsteen: is er voldoende publieke ruimte? Is deze toegankelijk? Kunnen mensen genieten van groen? Van water? Kunnen ze zich veilig verplaatsen? Deze zaken kan je ook bevragen of aftoetsen via een kwalitatieve analyse.
- Om je analyse tot één geheel te brengen en prioriteiten te stellen, kan je werken met het **Reflectie- en terugkoppeldocument** van het ondersteuningspakket.

- Om je plan helder op te stellen, kan je terug gaan kijken naar de stapjes in de **impactanalyse**:
 - Op welke maatschappelijke uitdaging wil ik een antwoord bieden? Welke verandering wil ik tot stand brengen?
 - Welke doelstellingen heb ik voor ogen? Welke stappen heb ik hier voor nodig?
 - Zijn de acties SMART verwoord? Is er een norm bepaald? Zijn de indicatoren duidelijk?
 - Waarom doe je iets? En voor wie?
 - Welke indicatoren duiden er op dat deze actie aan het slagen is? Wanneer evalueer ik deze actie? Moet er bijgestuurd worden?
 - Moet er nog (meer) ingezet worden op andere bouwstenen opdat de actie zou slagen?
 - Zijn alle betrokken partners mee in het verhaal? Stellen zij mee het (impact)plan op? Mis je nog bepaalde partners voor bepaalde acties?
- Om je plan te evalueren en bij te sturen, kan je de oefening ‘impact opvolgen’ maken in dit hoofdstuk.
 - Sta stil bij de indicatoren van je acties: behaal je deze of niet? Volg je deze goed op?
- Beleid ontwikkelen betekent altijd keuzes maken. Deze keuzes kunnen gebaseerd zijn op diverse bronnen, zoals je analyses, maar ook door het traject dat je met **de buurt** aangaat. Inspraak van buurtbewoners kan in belangrijke mate bijdragen tot beleidskeuzes die meer gedragen zijn. Betrek je hen voldoende?

- Koppel de keuzes die je maakt ook terug naar de betrokkenen van je participatieproces (participatie als product). Duurzame participatie staat of valt met duidelijke en regelmatige communicatie.
- Betrek je **werkgroep** om goed de vertaling van de analyses naar de praktijk op te volgen. Hoor wat er leeft. Sta open voor feedback!
 - Ideaal gezien werk je samen met 2 aan zorgzame buurten: één praktijkwerker en één beleidsmedewerker. Dit duo wisselt zijn ervaringen continu uit. Zo behoudt het beleid (en dus ook het opstellen van plannen en een visie) voeling met de praktijk.

Wil je meer werken aan de bouwsteen

‘Visie en organisatie’?

- Een visie moet een leidraad zijn, een **houvast** die je helpt keuzes te maken en knopen door te hakken. Het is geen document, maar een levend en gedragen beeld over hoe je de uitdagingen in de buurt ziet en wil aanpakken.
- Je visie opstellen is een **iteratief proces**. Sta doorheen het proces regelmatig stil of deze bijgespijkerd dient te worden. De beleidsmedewerker bewaakt bij voorkeur mee dit proces.
- Heb je alle partners mee voor het vormen van je visie? Versterk je **interne partnerschappen** binnen je organisatie om samen te werken aan één visie die gedragen is en om samen te werken aan zorgzame buurten. Zo kan iedere collega vanuit zijn/haar kracht/takenpakket werken. Maar betrek ook de **externe & informele partners** in de organisatie en uitvoering van je actieplan.

- De beleidsmedewerker kan nagaan of alle partners van beleidsniveau hier voldoende bij betrokken zijn.
- De praktijkwerker kan nagaan of alle partners van andere organisaties die in het veld staan betrokken zijn.
- Je kan werken met een **regieteam**, ook wel de werkgroep van bij aanvang. Dit team is de gangmaker van het geheel van zorgzame buurten. Ze zetten het proces in gang en zitten regelmatig samen om het gehele kader vorm te geven. Samen zetten ze ook de stappen naar een gedeelde visie. Dit vraagt om tijd en discussieruimte [6].
 - Binnen dit regieteam kan er gewerkt worden vanuit een **tandem** van twee medewerkers met elk hun focus. De ene focust zich vooral op de buurt en de informele actoren. De andere kan zich meer richten op het beleid en de professionele partners. Op deze manier kunnen beiden met elkaar afstemmen, maar kan ieder zich toch op zijn/haar taken concentreren. Hierbij bewegen ze zich op de diverse niveaus: van in de buurt, tot lokaal en bovenlokaal [6].
 - Dit regieteam kan uiteraard groeien doorheen het werken aan zorgzame buurten.
- Sta ook stil bij het **meerjarenplan** dat de gemeente reeds opstelde. Mogelijks legden zij ergens klemtonen binnen hun visie op zorg & welzijn, publieke ruimte... Je visie op zorgzame buurten kan hier verder op bouwen of aanvullend zijn, opdat je makkelijker de politieke context mee krijgt in het verhaal.
 - De beleidsmedewerker neemt best alle verschillende rapporten door van het lokaal bestuur (die online ter beschikking zijn of je kan opvragen).
- Als je een **decretale opdracht** hebt, neem deze goed door. Deze kan je handvaten bieden om bepaalde zaken in je visie naar voren te schuiven. De diverse decreten vind je ook terug in het ondersteuningspakket (zie [1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid?](#)).
- Als je werkt vanuit een organisatie, neem dan ook het beleidsplan van de organisatie door. Waar sluiten de uitdagingen die je formuleert bij aan? Zijn er andere beleidslijnen waarmee je verbinding kan maken?
- Wil je de buurt betrekken in je visie & organisatie? Bouw verder op de informele actoren die reeds actief zijn in de buurt of start een participatietraject op met de buurtbewoners. Maak hen warm door aan te slag te gaan met toegankelijke participatiemethodieken.
- Vanuit je **impactanalyse** kan je gericht communiceren. Na het formuleren van je doelen, tussendoelen en acties, kan je je concreet actieplan uitwerken. Je kan afstemmen binnen het regieteam of vaste werkgroep wie welke rol opneemt. Denk ook na over je communicatie: hoe maak je deze actie bekend? Hoe breng je dit tot bij de buurtbewoners? Vanuit bepaalde rollen zijn sommigen beter gepositioneerd om te communiceren over bepaalde zaken [193].
- Sta als organisatie stil bij de feedback vanuit de praktijk, vanuit de buurt, vrijwilligers, omgeving en stuur bij indien nodig. Dit noemt ook wel het cyclisch werken aan zorgzame buurten en is nodig voor de verduurzaming hiervan [6].
 - **TIP!** Een oefening om hier mee aan de slag te gaan is ‘impact opvolgen’ in dit hoofdstuk.

- In een projectmatige aanpak is het RASCI model interessant om verantwoordelijkheden op te volgen:
- **Responsible:** wie is uiteindelijk verantwoordelijk en heeft het mandaat om strategische beslissingen te nemen? Het regieteam of de vaste werkgroep is verantwoordelijk om mee het plan rond zorgzame buurten uit te werken en het proces op te volgen. Welk mandaat heeft deze groep? Welke beslissingen kunnen binnen de groep worden genomen?
 - **Accountable:** aan wie moet de werkgroep of het regieteam het plan verantwoorden? Op welke manier gebeurt dit?
In eerste instantie is verantwoording binnen de organisatie en aan de direct betrokken partners nodig.
 - **Supportable:** wie kan effectief mee ondersteuning bieden in het uitvoeren van de acties?
 - **Consultable:** wie kan je raadplegen om bepaalde acties vorm te geven zodat ze optimaal een antwoord bieden op de doelstellingen? Sta open voor feedback van anderen, ga anderen raadplegen.
 - **Informable:** wie moet er geïnformeerd worden?
Aangezien het werken aan zorgzame buurten over alle levensdomeinen heen gaat is het ook belangrijk om heel breed te gaan. Pas de informatie ook aan de doelgroep aan.

Het opmaken van een RASCI matrix maakt bij voorkeur deel uit van je plan van aanpak. Je denkt hier vooraf over na, zodat je een duidelijk beeld krijgt van wie welke rol opneemt of kan opnemen. We zien immers dat heel wat initiatieven vastlopen omdat onduidelijk is wie welk mandaat heeft of omdat er verschillende verwachtingen leven over de rol die men heeft. Dit uit zich in vragen als: 'ik weet niet goed wat ik hier zit te doen', 'we kunnen dat hier wel afspreken, maar ik weet niet of dit ook mogelijk is', 'dit zijn wel goede ideeën, maar wie gaat dat allemaal doen' ...

Deel 3: Cyclisch proces: beleidsontwikkeling en praktijkontwikkeling

De uitwisseling tussen de praktijkontwikkeling en de beleidsontwikkeling is een cyclisch proces. Beiden beïnvloeden elkaar voortdurend en bouwen verder op elkaar. Om in kaart te brengen of dit slaagt, kan je je volgende vragen stellen:

- Is er uitwisseling tussen de beleidsontwikkeling en de praktijkontwikkeling? Hoe merk je dit? Maak dit concreet. Mis je hier nog iets of sluit dit goed aan op elkaar?
- Is er voldoende communicatie tussen de diverse partners over beleid en praktijk?
- Hoe wordt er structureel gewerkt aan deze uitwisseling? Zijn hiervoor momenten, bijeenkomsten, ... voorzien?
- Wordt er aan de slag gegaan met signalen en noden vanuit de praktijk en vanuit partners? Hoe?

De voorwaardenscheppende bouwstenen ‘communicatie’, ‘partnerschappen’ en ‘publieke ruimte’ zijn nodig om een cyclisch proces uit te bouwen.

Partnerschappen

- Partnerschappen zijn een belangrijke basis om vanuit te vertrekken. Samenwerken is inherent aan zorgzame buurten. Denk hierbij aan het versterken van je interne partnerschappen, het werken met (in)formele actoren, alsook het samenwerken met de buurt. Durf ook verschillende beleidsdomeinen te betrekken.
 - **TIP!** Stel je initiatief voor aan andere interne diensten. Vertel kort wat je wil doen of communiceer dit op een ludieke manier met een filmpje of poster.
 - Het **beleid** zowel binnen jouw organisatie/gemeente als extern **meehebben** is belangrijk. Betrek hen vanaf het begin mee in je verhaal: mee nadenken over de visie of deze toelichten, de analyse toelichten, resultaten voorleggen enz.
 - **TIP!** Stel je voor aan partners in de buurt, ga op pad! Licht kort toe wat jullie aan het doen zijn in kader van zorgzame buurten.
- Inspiratie nodig voor samenwerking? Er zijn verschillende tools online terug te vinden:
 - Ben je op zoek naar hoe je je partners rond de tafel kan brengen? Hoe je met hen aan de slag kan gaan met de buurtanalyse en de buurtgerichte bril? Karel de Grote Hogeschool ontwikkelde een tool: [interprofessioneel samenwerken](#) .

- Hier kan je een stappenplan volgen om samenwerking tussen verschillende professionals mogelijk te maken, waarbij ook kennismaking belangrijk is. Door deze oefening kunnen de professionals aangeven waar hun noden liggen om beter te kunnen samenwerken.
- Wil je meer inzetten op de verbinding tussen zorg en welzijn? Het [doeboek](#) van de UCLL & SAAMO kan je hierbij ondersteunen [17], [195].
- Interesse in praktijktips en tools rond samenwerken in zorgzame buurten? Meer inspiratie vind je via <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/723743> [196].

Krijg je voldoende **signalen & feedback** vanuit de praktijkontwikkeling en partners terug? Werk hiervoor samen met je partners, het regieteam en de praktijkwerkers. Betrek hen in de diverse fases van het ondersteuningspakket opdat ze structureel meebouwen aan zorgzame buurten:

- Visievorming: (informele en formele) partners betrekken bij het opstellen van je visie.
- Analyses: bespreek je bevindingen. Betrek partners en de buurt in je kwalitatieve analyse.
- Impactanalyse: stel je actieplan samen op met je (informele en formele) partners en maak dit concreet.
- Impact opvolgen: in de impactoefening kan je buurtbewoners, vrijwilligers en partners betrekken.

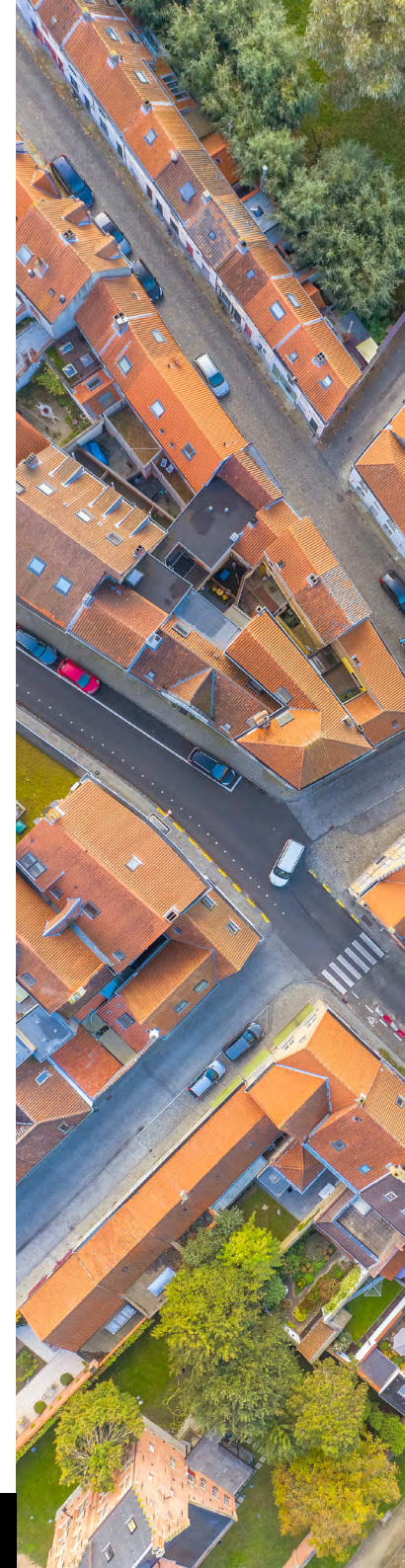
Communicatie

- **Werk samen** met andere organisaties of (interne) diensten om sterker te staan in de communicatie en uitvoering van je (toekomstige) acties.
- Betrek de **communicatiedienst** van je gemeente of organisatie.
- Stel je communicatie af op de beoogde groep. Wat hebben zij nodig opdat de informatie toegankelijk is? Hanteer hierbij niet alleen de klassieke manieren van communiceren maar gebruik ook meer out-of-the-box methoden bv. een kaartje sturen naar buurtbewoners.
- Zet in op **verbindende communicatie** als je samen zit met andere professionals of burgers in kader van zorgzame buurten. Probeer een empathische houding te introduceren waarbij er echt geluisterd en gecommuniceerd wordt [197].
- Vanuit je **impactanalyse** kan je gericht communiceren. Na het formuleren van je doelen, tussendoelen en acties, kan je je concreet actieplan uitwerken. Je kan afstemmen binnen het regieteam wie welke rol opneemt. Denk ook na over je communicatie: hoe maak je deze actie bekend? Hoe breng je dit tot bij de buurtbewoners?

Publieke ruimte

- Heb je in jouw buurt partners die invloed hebben op de publieke ruimte? Zijn deze betrokken bij het initiatief?
- Heb je de omgevingsanalyse volledig in kaart gebracht? Wat valt hier in op? Heb je dit meegenomen in een actie?
 - Heb je in het participatieve traject hier ook aandacht voor gehad? Neem zeker een kijkje bij de kwalitatieve analyse: [1.4.1. De omgeving participatief in kaart brengen](#) ➤: een wandelinterview of mensen hun buurt in kaart laten brengen ...
- Sta niet alleen stil bij de klassieke publieke ruimte zoals het voetpad, station ... maar denk ook aan andere plaatsen zoals de kerk, moskee, bib of wassalons ... is hier aandacht voor nodig? Kan er met hen samengewerkt worden? Is hier aandacht voor binnen jouw initiatief? [17]
- Als je inzet op een actie, heb je er bij stil gestaan of mensen tot daar geraken? Zijn er **drempels in de fysieke omgeving** voor deelname? Werk je outreachend?
 - **TIP!** Je kan eventueel mensen hier kort over bevragen als ze deelnemen aan een bepaalde actie: hoe zijn ze tot hier geraakt? Waren er drempels?
 - **TIP!** Zijn er drempels? Vergeet deze ook niet te signaleren!

Bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten

Figuur 1:

Duurzaam werken aan zorgzame buurten

Intro

Bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten kan een meerwaarde zijn. Het vloeit voort uit de vaststelling dat buurten gezamenlijke uitdagingen kennen en samenwerking hiervoor een versterking kan zijn. Dit onderdeel biedt je handvaten en is een in de praktijk geteste inspiratiebron naast andere mogelijkheden om aan de slag te gaan met zorgzame buurten op een bovenlokaal niveau.

Het richt zich op eerstelijnszones in Vlaanderen, maar ook op lokale besturen en organisaties die hun krachten willen verbinden om te werken aan bovenlokale uitdagingen van zorgzame buurten. Verschillende uitdagingen in zorgzame buurten kunnen bovenlokaal aangepakt worden zoals: mentale gezondheid, beweging, ouder worden in de buurt, werken rond digitale vaardigheden, het bereiken en betrekken van jonge gezinnen en mensen in zorgzame buurten ... Samenwerken op bovenlokaal niveau kan kansen bieden en bijdragen aan het realiseren van een ruimere impact. Daarom is 'bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten' een luik binnen de module impact realiseren.

Ook andere bovenlokale partners kunnen inspiratie halen uit dit document zoals een Geïntegreerd Breed Onthaal, Logo's, ...

‘Bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten’ bevat twee hoofdstukken: een kennishoofdstuk en een hoofdstuk ‘aan de slag met bovenlokaal samenwerken’.

In het hoofdstuk ‘kennis over bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten’ kom je te weten:

- Waarom samenwerken een meerwaarde kan zijn in de context van zorgzame buurten;
- Welke rol de verschillende bovenlokale actoren hebben in het werken aan zorgzame buurten;
- Wat de omgevingsanalyse van een eerstelijnszone inhoudt en hoe dit zich verhoudt tot lokale buurtanalyses.

In het hoofdstuk ‘aan de slag: bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten’ vind je het volgende terug:

- Hoe je bovenlokaal kan samenwerken vanuit een intergemeentelijk samenwerkingsverband of professionele samenwerkingsverband;
- Hoe je als eerstelijnszone kan inzetten op het samenwerken tussen de verschillende actoren;
- Hoe je cijfers op bovenlokaal niveau kan vinden over zorgzame buurten;

- Welke rol een coördinator of medewerker van aan eerstelijnszone, bovenlokale of intergemeentelijke samenwerking hierin kan opnemen;
- Welke andere inspirerende praktijken er nog zijn in Vlaanderen.

Kennis over bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten

Wegwijzer

Het hoofdstuk ‘kennis over bovenlokaal samenwerken’ aan zorgzame buurten geeft je een achtergrond over waarom bovenlokaal samenwerken een meerwaarde kan zijn in het werken aan zorgzame buurten.

Volgende vaardigheden en/of kennis zijn belangrijk:

- **Praktijk- en beleidskennis:** je hebt er best al zicht op hoe de verschillende lokale besturen zich organiseren rond thema's die van belang zijn voor het werken aan zorgzame buurten. Je weet op welke manier actoren op het niveau van de eerstelijnszone en regionaal samenwerken en waar de prioriteiten voor deze samenwerkingsverbanden liggen. Zowel intersectorale als intrasectorale samenwerkingsinitiatieven zijn van belang.

Je kan dit doornemen vanuit verschillende rollen: als coördinator van een bovenlokale samenwerking of eerstelijnszone of als medewerker van deze bovenlokale samenwerking of eerstelijnszone. De eerste focust zich vaak meer op het beleid waar de tweede meer voeling heeft met de praktijk.

Daarnaast richt dit hoofdstuk zich ook op elke actor die gevraagd wordt om mee te werken/na te denken vanuit eigen missie, visie en expertise aan een bovenlokale samenwerking. Je kan inlezen waarom en hoe bovenlokaal samenwerken een meerwaarde kan zijn voor jou als organisatie of lokaal bestuur.

Hoe kan je dit hoofdstuk doornemen?

- Als beleidsmedewerker neem je best het gehele hoofdstuk door. Zo kan je inspiratie opdoen over wat samenwerken voor jouw werkingsgebied kan betekenen in kader van zorgzame buurten.
- Als praktijkwerker kan je dit hoofdstuk ook doornemen zodat je zicht hebt op de meerwaarde van bovenlokaal samenwerken en wie hierbij welke rol kan opnemen.
- Ben je procesbegeleider in kader van zorgzame buurten?
 - Je kan best deze theoretische achtergrond doornemen.
 - In ‘aan de slag: bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten’ vind je draaiboeken terug om oefeningen te begeleiden in het bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten.

1. (Bovenlokaal) samenwerken ... waarom?

Werken aan zorgzame buurten op bovenlokaal niveau... het spreekt elkaar een beetje tegen. Toch niet! Sommige uitdagingen, zoals vervoersproblematiek, vrijwilligerswerking, vergrijzing, verbinden van jong en oud, ..., spelen zich af in verschillende buurten en gemeenten. Waarom dan niet de krachten bundelen om dit bovenlokaal op te nemen maar tegelijkertijd impact te realiseren op buurtniveau? Dit samenwerken blijkt niet altijd evident, zeker niet het samenwerken over domeinen heen, zoals zorg en welzijn of de publieke ruimte en welzijn [27].

Daarom bieden we je inzichten in wat samenwerken in zorgzame buurten kan betekenen en hoe hier best op ingezet kan worden: via het werken aan een netwerkstructuur en het creëren van een draagvlak van onderuit.

1.1. Bovenlokaal samenwerken en zorgzame buurten

Zorgzame buurten vertrekt vanuit het idee van kwaliteit van leven met aandacht voor verschillende zorg- en ondersteuningsnaden over de levensdomeinen heen. Zo kan het gaan over zowel fysiek, mentaal als financieel welzijn. Het kan gaan over een degelijke woning hebben, goed kunnen bewegen, maar ook zich mentaal goed voelen of geen geldzorgen hebben. Het raakt de verschillende domeinen en vraagt dus om samenwerking over domeinen heen en tussen informele (burgers, vrijwilligers, burgerinitiatieven ...) en formele actoren (zorg, welzijn, publieke ruimte ...) [6], [11]. Het succes van werken aan zorgzame buurten hangt dan ook vaak af van de samenwerking van deze partners [198].

Zorgzame buurten vertrekt ook vanuit een visie: namelijk het bieden van 'geïntegreerde zorg'. Deze visie stelt de persoon centraal die de regie heeft over eigen zorg en welzijn. De persoon met zijn vraag staat centraal en krijgt ondersteuning vanuit verschillende disciplines. Zorg en welzijn werken hierbij samen. Deze zorg hoeft in se niet te gebeuren in specialistische voorzieningen maar vertrekt ook vanuit het kijken wat er in de omgeving en buurt mogelijk is. Kort samengevat: de juiste zorg, op de juiste moment en de juiste plaats [11], [199], [200]. Hiervoor werd dan ook het interfederaal plan Geïntegreerde zorg uitgerold op 8 november 2023 [200].

Niet alleen de buurt kan dit realiseren, maar ook een eerste-lijnszone kan hier aan bijdragen met al zijn partners binnen zorg en welzijn. Beiden zien we ook wel als ‘ecosystemen’. Een ecosysteem verwijst hierbij naar (Pless & Buntinx, z.d., p. 21) *“complexe groeperingen van diverse actoren binnen een bepaalde omgeving, die gekenmerkt wordt door specifieke socioculturele, spatiale, economische ... condities.”* Vertaald naar de praktijk gaat het over een groepering: de verschillende partners en actoren in de buurt of eerste-lijnszone met al zijn kenmerken en verschillende dimensies van die buurt of eerste-lijnszone [201]. Dit ecosysteem verenigen met al zijn actoren is niet vanzelfsprekend [201]. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op hoe je deze partners kan verbinden rond gezamenlijke doelen en hoe de samenwerking tussen hen er uit kan zien.

Waarom bovenlokaal?

Wanneer we spreken over **‘bovenlokaal’ samenwerken** dan bedoelen we hiermee dat je **samenwerkt over de grenzen van gemeenten heen**. Samenwerken gaat dan over de activiteiten die plaatsvinden tussen één of meerdere actoren met het beogen van een gezamenlijk doel. Hiervoor zetten ze gezamenlijke middelen in (tijd, budget, personeel, ...) [201].

Maar waarom zou je iets bovenlokaal aanpakken in kader van zorgzame buurten? Hiervoor zijn verschillende redenen:

- Een buurt kan zich over de grenzen van gemeenten heen bevinden. Een buurt is geen vast gebied. Het gaat eerder om een gebied waar bewoners zich verbonden voelen. Er is een fysieke en sociale samenhang die objectief bekeken kan worden, maar ook subjectief ervaren wordt door bewoners. Elke buurt kan hierdoor anders gedefinieerd worden. Een buurt beperkt zich in die zin niet tot de grenzen van één enkele gemeente.
- Bovendien kunnen buurten zich verenigen tot één groter geheel om samen op zoek te gaan naar mogelijke antwoorden op gemeenschappelijke uitdagingen. Denk maar aan ‘ageing in place’, eenzaamheid of psychische problematiek. Bepaalde uitdagingen stoppen niet aan de ‘grens’ van een buurt en lopen over de verschillende buurten heen. Bovenlokale actoren kunnen hier een rol in opnemen.
- Zorg en welzijn realiseren is een multi-level-construct waarbij diverse actoren op diverse niveaus kunnen bijdragen aan het realiseren van goede levenskwaliteit. Antwoorden op uitdagingen die we willen aanpakken met het werken aan zorgzame buurten kunnen niet altijd lokaal worden gerealiseerd of aangeboden. Regionaal georganiseerde actoren zoals bijvoorbeeld de Centra Algemeen Welzijnswerk, mutualiteiten, organisaties die werken rond Geestelijke Gezondheid of sociaal-culturele organisaties hebben een lokaal aanbod dat kan bijdragen aan de buurtgerichte doelstelling van zorgzame buurten.

Deze actoren organiseren zich soms in (al dan niet decretaal opgelegde) samenwerkingsverbanden: Geïntegreerd Breed Onthaal, eerstelijnszone, Netwerken Geestelijke Gezondheid, Logo's, Palliatieve netwerken Er is dus nood aan uitwisseling tussen de buurt en het hoger liggende niveau. Aanbod dat ontwikkeld wordt door bovenlokale actoren heeft een invloed op de hulpverlening in de buurt. Maar andersom geldt ook: kleine lokale initiatieven kunnen het mesoniveau inspireren. Lokale initiatieven gaan ook soms politiserend te werk met het oog op het bereiken en/of beïnvloeden van het mesoniveau of hoger liggende structuren.

- Thema's die we willen aanpakken in zorgzame buurten raken ook dimensies buiten het domein van zorg en welzijn: goed welbevinden kan bestaan uit bewegen in gezonde lucht, maar ook een goede vrije tijd ervaren, een antwoord vinden op zorg- of ondersteuningsnoden of zich nog voldoende autonoom kunnen verplaatsen. Samenwerking van actoren (op een hoger schaalniveau) is niet beperkt tot het domein van zorg en welzijn maar kan zich ook in domeinen als ruimtelijke ordening, sport, vrije tijd, mobiliteit, ... situeren. Ook hier zijn soms initiatieven op een hoger niveau nodig om verandering op buurtniveau te realiseren. Weten wie wat doet is hierbij een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van zorgzame buurten.
- Verschillende organisaties en/of lokale besturen kunnen hun middelen bundelen om een gemeenschappelijke uitdaging aan te pakken. Bovendien kunnen ze zo van elkaar leren en zichzelf versterken. Op die manier kan het mogelijk ook werkdruk wegnemen i.p.v. toevoegen.

Samenwerken over grenzen van gemeenten heen kan dan een winst zijn voor de lokale besturen. Sommige uitdagingen zijn immers ingewikkeld om alleen aan te pakken.

1.2. Samenwerken vanuit een netwerkstructuur

Zorgzame buurten vraagt om een goede samenwerking. Een netwerk opbouwen en aan de slag gaan vanuit een verbindende rol is hiervoor noodzakelijk. Deze bruggen kunnen niet alleen gelegd worden door een buurtwerker maar ook door de eerstelijnszone of bovenlokale samenwerkingen. Zo kan er gewerkt worden aan meer gedragenheid en meer bereik binnen dit netwerk. De samenwerking beperkt zich niet tot sociale professionals, maar gaat verder: de publieke ruimte, professionals die rond het thema wonen werken, sociaal-culturele verenigingen, ...

Uitdagingen zijn vaak zo complex dat er met meerdere organisaties samen gewerkt dient te worden om een oplossing te vinden. Verschillende competenties, inzichten, ervaringen zijn dan nodig [202].

De samenwerkingen van deze verscheidene partners uit verschillende domeinen kunnen dan leiden tot een netwerk. We spreken ook wel van een **'network governance'** waarbij organisaties werken aan een gezamenlijk gedragen doel, eerder dan dat ieder op zichzelf aan doelen werkt.

Zo zal bijvoorbeeld een thuiszorgactor niet aansluiten in het netwerk om eigen doelstellingen binnen de organisatie te behalen, maar eerder om het gemeenschappelijk doel van dit netwerk te behalen en te vergroten. Netwerken vertrekken vanuit horizontale relaties die dit gezamenlijk geformuleerd doel willen bereiken. Het resultaat van een zorgzame buurt wordt sterk bepaald door de kwaliteit en sterkte van dit netwerk. Netwerken gaat dan ook verder dan ‘samenwerken’. Bij het louter samenwerken vertrekken organisaties vooral van wederzijds belang voor elk van de individuele organisaties waar in een netwerk het succes van het geheel belangrijker is dan dat van de individuele samenwerkende organisaties. Een moeilijkheid vandaag is dat de huidige beleidscontext en de financiering van organisaties een dergelijke netwerkaanpak niet stimuleert. Het beleid is zelf nog zeer sterk in hokjes opgedeeld en organisaties moeten zich verantwoorden op het behalen van individuele resultaten van de organisatie eerder dan wat er verwezenlijkt wordt in een netwerk als geheel [27], [202], [203].

In de praktijk zijn er verschillende types netwerken:

→ Een **zelfregulerend netwerk** waarbij het vertrouwen onderling sterk is en het netwerk weinig sturing kent. De verantwoordelijkheid wordt gedeeld onder de leden. Vaak is dit een kleiner netwerk en is het doel waar men naar toe streeft duidelijk. Het is niet de efficiëntste vorm van netwerking omdat iedereen met iedereen communiceert.

- Een **leiderorganisatienetwerk** waarbij er weinig vertrouwen is. Mensen kennen elkaar nog niet. Er moet ingezet worden op kennismaking en het zoeken naar gedeelde doelen en visie. De leiding is dan bijvoorbeeld in handen van een coördinerende functie die dit netwerk organiseert. Hij of zij bewaakt het gehele proces en leidt het netwerk in goede banen.
- Een **netwerk administratieve organisatie** waarbij een extern team het netwerk aanstuurt en managet. De focus van dit team ligt op administratie en faciliteren. Het is dan ook vaak een groter netwerk met een relatief duidelijk doel [202], [203], [204].

Er bestaan ook verschillende mengvormen van deze types en dit kan veranderen doorheen de tijd. Als personen elkaar beter leren kennen en er een duidelijker doel is, kan een netwerk meer evolueren naar een zelfregulerend netwerk, terwijl er in het begin nog duidelijk een leidende rol nodig was. Ook hangt dit af van het doel: is het netwerk voornamelijk bedoeld om te leren en uit te wisselen, dan vraagt dit om een minder gereguleerd netwerk. Gaat het om het samenkomen voor de aanpak van een specifiek probleem, vraagt dit al meer om een specifieke inzet en duidelijk gedefinieerde rollen [202].

Duidelijk mag zijn dat als je wil inzetten op een doelgericht netwerk er sprake moet zijn van:

- Een **duidelijk gedeeld doel**: waarom doen we dit? Is dit duidelijk voor iedereen?
- Een **verscheidenheid aan partners**: is iedereen aanwezig? Missen we iemand? Hoe krijgen we deze persoon toch mee in dit verhaal?

- Integratie ofwel de **mate van samenwerking**: draagt elke partner zijn steentje bij? Dit kan gaan over tijd, maar ook deelname, middelen of het opzetten van acties.
- **Governance**: Is er sprake van gelijkwaardigheid tussen partners? Zijn er spanningen binnen het netwerk? [201]

Als het vastloopt in het netwerk is het dan ook belangrijk om te kijken naar één van deze vier punten. Daarnaast zijn er ook randvoorwaarden die vervuld moeten zijn in dit netwerk zoals een goede communicatie, een compatibele werking, het delen van de kosten indien deze er zijn, beleidssteun enzovoort.

En tot slot zien we ook remmende factoren die maken dat men niet tot samenwerken komt zoals inhoudelijke factoren (geen gezamenlijk doel, elkaar niet kennen ...), persoonlijke motivatie die ontbreekt (bv. geen interesse, slechte ervaring), financiële factoren, praktische problemen (zoals afstand, tijd ...), organisatorische problemen (veel personeelsverloop, reorganisatie ...), juridische factoren (beroepsgeheim, privacywetgeving, terugbetaling ...) enzovoort ... Sta hier dus goed bij stil! [196]

(Wil je meer te weten komen over stimulerende en remmende factoren in samenwerken? Neem dan zeker een kijkje in de [doegids samenwerken rond zorg en welzijn](#) ↗.)

Uit de praktijk blijkt dan ook dat het motto **‘what’s in it for me?’** geldt. Verenigingen, welzijnsorganisaties ... gaan vaak op zoek naar waar de meerwaarde voor hen inzit.

Inzetten op een duidelijk doel van een netwerk is dan ook nodig. Een gezamenlijk doel dat bijdraagt aan het verwezenlijken van de missie en visie van de betrokken organisatie is belangrijk. Zo kunnen ze een engagement opnemen dat nauw aansluit bij hun opdracht. We zien immers dat wanneer dit onvoldoende duidelijk is, organisaties wel aanwezig zijn op overleg maar eerder een afwachtende houding aannemen.

1.3. Een randvoorwaarde: draagvlak creëren

Een nieuwe samenwerking of een nieuw netwerk kan niet zomaar opgelegd worden. Soms worden samenwerkingen of initiatieven van bovenaf opgelegd. Er wordt dan beslist vanuit het management dat dit zinvol kan zijn om bepaalde doelen te bereiken. Dit werkt meestal niet of moeizaam of de doelstellingen zijn niet gedragen door alle betrokken actoren. Inzetten op samenwerkingen die van onderuit komen, waar inspraak is en waar beslissingen samen genomen worden is dan eens zo belangrijk. Daarom is aandacht hebben voor bottom-up werken noodzakelijk [27], [205].

Uit de praktijk blijkt dat een zorgzame buurteninitiatief vaak top-down geïnitieerd of georganiseerd wordt. Dit wil niet zeggen dat de beslissingen en de initiatieven niet meer bottom-up georganiseerd kunnen worden.

Een evenwicht hier in vinden is dan ook noodzakelijk. Sommige beslissingen liggen immers bij het beleid zoals het opstarten van een initiatief of het strategische kader, maar in het traject kunnen dan verder wel keuzes van onderuit gemaakt worden. Deze keuzes kunnen dan heel concreet over de uitwerking van een actie gaan zoals bijvoorbeeld het realiseren van een gedeelde moestuin tot de manier waarop het initiatief als dusdanig wordt vormgegeven zoals bijvoorbeeld het opstarten van een nieuw samenwerkingsverband [27], [205].

Een draagvlak creëren van onderuit doe je niet zomaar. Verschillende manieren van werken kunnen hierbij toe bijdragen:

- Inzetten op co-creatie (zie ook de kwalitatieve analyse voor inspireren voorbeelden).
- Ga op zoek naar wat je verbindt.
- Sluit aan bij de visie en missie van verschillende actoren.
- Zoek naar gezamenlijke uitdagingen en doelen.
- Zet de meerwaarde in de verf voor alle betrokkenen.
- Ga op zoek naar bestaande goede voorbeelden en praktijken: wat hebben zij al bereikt?
- Maak gebruik van onderbouwing (denk aan wetenschappelijke onderbouwing, cijfers, kaarten ...).
- Zet in op kennismaking [206], [207].

Als partners de meerwaarde inzien van het netwerk of de samenwerking, kunnen er heel wat zaken verzet worden.

2. Zorgzame buurten: een bovenlokale bril

Je las je al in waarom samenwerken belangrijk is in kader van zorgzame buurten en hoe dit een meerwaarde kan zijn. In wat volgt komen de concrete rollen van de verschillende bovenlokale actoren aan bod en hoe die zich verhouden tot zorgzame buurten.

Bovenlokale actoren zijn divers, denk maar aan een eerstelijnszone, Logo, Geïntegreerd Breed Onthaal, intergemeentelijke samenwerking, netwerk geestelijke gezondheidszorg, ... Elk met hun eigen opdracht en doel. Hieronder vind je een toelichting.

2.1. De rol van bovenlokale actoren

Wat wordt er verwacht van bovenlokale partners in kader van zorgzame buurten? Hoe worden ze gestimuleerd tot samenwerken? Dit vind je hieronder terug met ook altijd een link naar het referentiekader zorgzame buurten. Ook leggen we de verbindende rol van de eerstelijnszone kort uit per actor. (Meer weten over dit referentiekader? Meer info vind je hierover terug bij Visievorming: [Het referentiekader als leidraad](#) 📌. Neem dit zeker door als je hier nog niet mee gekend bent).

1. Eerstelijnszorgaanbieders

De centrale actor is een **eerstelijnszone**. Het decreet eerstelijnszorg van 29 april 2019 omschrijft de opdracht en hervorming van de eerstelijnszorgaanbieders. Meer informatie over dit decreet kan je ook terugvinden in de module Visievorming **1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid** . We vatten hier de pijlers samen:

- De eerstelijnszone is een samenwerking tussen lokale overheden, hulpverleningsactoren, personen met een zorg- en ondersteuningsnood en de mantelzorgers om een integraal aanbod uit te werken. Een eerstelijnszone (ELZ) wordt telkens aangestuurd door een zorgraad voor het realiseren van de eerstelijnszorg.
- Een eerstelijnszone werkt een integraal en inclusief eerstelijnsaanbod uit om optimale zorg te bieden aan burgers met nood aan ondersteuning. Hierbij is er aandacht voor kwaliteit van leven. Daarbij moet er ook oog zijn voor integratie en participatie van personen met een kwetsbaarheid. Dit kan door een netwerk te creëren van burens, vrijwilligers, mantelzorgers, thuiszorg enzovoort. Op deze manier kan een eerstelijnszone bijdragen aan **minder mazen en meer net**. Noden worden dan gedetecteerd en er wordt toegeleid op maat binnen de eerstelijnszone.
- Om te weten te komen op wie of wat de eerstelijnszone hun beleid moeten afstemmen, moeten zij een omgevings-**analyse** maken. Deze analyse leidt tot een plan van actie dat gebiedsdekkend is voor de gemeenten binnen de eerstelijnszone. Daarnaast moet er ook aandacht zijn voor leemtes in het beleid en een politiserende rol opgenomen worden. Op deze manier werken ze mee aan de **beleidsontwikkeling**.
- De organisatie van deze eerstelijnszorg kan niet los gezien worden van het lokaal sociaal beleid van de lokale besturen. Het lokaal bestuur heeft een regierol in het realiseren van de (grond)rechten van de burger; waaronder ook het recht op zorg en ondersteuning. Bovendien duidt het decreet lokaal sociaal beleid het belang van inclusie, vermaatschappelijking van de zorg en dus ook informele zorg. De eerstelijnszone kan hierin ondersteuning bieden [19].
- Tot slot stelt het decreet dat voor de uitwerking van dit aanbod samenwerking met verschillende andere **partners** nodig is zoals medische beroepen, VAPH, Kind en gezin, woonzorgactoren, jeugdzorg, lokale besturen, ... Op deze manier creëren ze een netwerk van partners om een goede eerstelijnszorg te realiseren [208]. Zoals eerder gesteld dient een eerstelijnszone dan ook het lokaal sociaal beleid te ondersteunen van de lokale besturen, waardoor uitwisseling, afstemmen en samenwerken aanbevolen is [58], [209].

2. Intergemeentelijke samenwerkingen

Gemeenten of lokale besturen kunnen er ook voor kiezen om samenwerkingen met elkaar aan te gaan. Dan spreken we over een intergemeentelijke samenwerking. Hierbij staat een gezamenlijke doelstelling voor de gemeenten voorop. Een samenwerking met andere gemeenten kan om diverse redenen interessant zijn: omwille van een grensoverschrijdend probleem, efficiëntie (schaalvoordelen), kennisdeling, verlichting van de financiële druk of omdat het de draagkracht van één gemeente overstijgt. Hoe deze samenwerking er uit kan zien, werd vast gelegd in het decreet over het Lokaal Bestuur van 22 december 2017. Deze **partnerschappen** kunnen diverse thema's behandelen, waaronder zorg en welzijn. Ze kunnen ook bijdragen aan buurtgerichte zorg en aan aanbod realiseren vanuit een samenwerking [210], [211].

→ Tegen 2031 zullen intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een rechtspersoonlijkheid zich aan hun referentieregio moeten aanpassen. Op die manier moet er conform de regio gewerkt worden volgens het regiodecreet van 1 februari 2023. Deze referentieregio vind je terug via <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/over-de-monitor/referentieregios> . Op deze manier wil Vlaanderen zich meer gestructureerd organiseren [198], [212].

→ Een intergemeentelijke samenwerking kenmerkt zich door een gemeente die deze samenwerking trekt. Wel kunnen in deze intergemeentelijke samenwerking privé-initiatieven of vzw's betrokken zijn, maar zij zullen niet de coördinerende functie of trekkende rol op zich kunnen nemen.

Wat is het verband tussen een eerstelijnszone en intergemeentelijke samenwerking?

Een eerstelijnszone kan samenwerkingen stimuleren rond het thema zorg en welzijn. De eerstelijnszone kan ook beroep doen op de expertise en het netwerk van reeds bestaande samenwerkingsverbanden. Wel dienen intergemeentelijke samenwerkingen niet altijd samen te vallen met de grenzen van de eerstelijnszone.

3. Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO)

(zie ook module Visievorming: [1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid](#) 📍) (conceptnota ‘Geïntegreerd Breed Onthaal’ (december 2015))

- Zoals eerder benoemd bij de visievorming is het Geïntegreerd Breed Onthaal een samenwerking tussen de diensten maatschappelijk werk van de ziekenfondsen, het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (OCMW) en de centra algemeen welzijnswerk (CAW). Dit met als doel de toegankelijkheid van de hulp te verhogen en een aanspreekpunt te realiseren. **Minder Mazen, Meer Net in samenwerking met partners** is dus de core business van een GBO.
- Rechtenverkenning staat hierbij voorop door outreachend en proactief te werk te gaan. Werkwijzen die ook voorop staan bij het werken aan zorgzame buurten [12].
- Een GBO dient ook te werken aan een inclusief Vlaanderen door te werken aan community building met zowel formele (organisaties, lokale besturen ...) als informele (vrijwilligers, burens, mantelzorgers, ...) actoren.

Wat is het verband tussen een eerstelijnszone en het GBO?

De actoren van een GBO vallen grotendeels samen met de actoren die deel uitmaken van het netwerk van de eerstelijnszone. Ze hebben hetzelfde werkingsgebied en kunnen naar elkaar doorverwijzen [213].

4. Lokaal Gezondheidsoverleg (Logo)

(Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de Logo's (30/01/2009))

Een Logo staat voor Lokaal gezondheidsoverleg. Meer informatie kan je tergvinden in de module Visievorming: [1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid](#) 📍.

- Ook een Logo bestaat uit verschillende samenwerkingen. Het is een netwerk van preventieorganisaties. Dit kan gaan over lokale besturen, onderwijs, zorgorganisaties, gezondheidsprofessionals...
- Op deze manier worden verschillende organisaties en **partners** verbonden om een preventief gezondheidsbeleid te realiseren. Deze samenwerking zet ook in op de juiste informatie bij kwetsbare personen te krijgen. Sensibiliseren en informeren staat voorop. De thema's waar ze op focussen zijn: gezonde voeding en beweging, tabak, alcohol & drugs, geestelijke gezondheid, valpreventie, bevolkingsonderzoeken kankeropsporing, vaccinaties en gezondheid en tot slot milieu. Op die manier dragen ze ook bij aan het realiseren van **minder mazen**.
- Een Logo kan een lokaal bestuur ondersteunen in zijn lokaal gezondheidsbeleid, maar ook in het maken van **analyses** gezien zij over diverse cijfers beschikken met betrekking tot gezondheid. Bovendien kan een Logo ook aan beleidsontwikkeling doen en leemtes en hiaten signaleren [24].

Wat is het verband tussen een eerstelijnszone en Logo?

Eerstelijnszones en Logo's werken (idealiter) nauw samen voor gezondheidsbevordering en preventie van ziekte [214].

5. Geestelijke Gezondheidszorg

(Artikel 107: hervorming van de geestelijke gezondheidszorg (2010))

Voor meer informatie over deze samenwerking neem je een kijkje in de module Visievorming: **1.3. Zorgzame buurten en buurtgerichte zorg: wat verwacht het beleid** ➔

→ Bedoeling van dit artikel is om een netwerk te ontwikkelen tussen verschillende actoren in de geestelijke gezondheidszorg opdat personen met een mentale problematiek zo goed mogelijk verder geholpen worden. Op deze manier is de hulpverlening op elkaar afgestemd. Zo draagt het bij aan het realiseren van **Minder Mazen en Meer net vanuit partnerschappen** die een netwerk vormen.

Wat is het verband tussen een eerstelijnszone en geestelijke gezondheidszorg?

De eerstelijnszone en geestelijke gezondheidszorg kunnen samenwerken voor het realiseren van eerstelijnspsychologische zorg, wat nauw aansluit bij de eerste functie van het netwerk: geestelijke gezondheidspromotie, preventie, vroegdetectie en vroeginterventie.

Samenvattend:

Verschillende decreten, nota's en besluiten beschrijven bovenlokale samenwerkingen met hun specifieke opdracht:

- Het decreet eerstelijnszorg omschrijft de opdrachten van de eerstelijnszone waarbij een netwerk uitbouwen van eerstelijnsactoren en lokale besturen centraal staat. Doel is een integraal en inclusief zorgverleningsaanbod uit te werken.
- Gemeenten kunnen er voor kiezen om samen te werken rond bepaalde uitdagingen. Dan spreken we van een intergemeentelijke samenwerking.
- Het GBO is een samenwerking tussen de diensten maatschappelijk werk van de ziekenfondsen, het OCMW en het CAW om maximaal rechten toe te kennen en te realiseren voor personen die om welke reden dan ook kwetsbaar zijn.
- Een Logo is een preventie-organisatie voor de gezondheid en zet voornamelijk in op sensibiliseren. Het is een netwerk van preventieorganisaties.
- De geestelijke gezondheidszorg organiseert zich conform artikel 107 als een netwerk om zo de hulpverlening beter op elkaar af te stemmen en gepaste zorg en ondersteuning te realiseren.

Naast deze 5 bovenlokale structuren zijn er nog veel andere samenwerkingsverbanden over verschillende regio's, gemeenten en buurten heen. Zo zijn er de regionale **expertisecentra dementie** ➔, **vervoerregio's** ➔ en de **palliatieve netwerken** ➔ of palliatieve samenwerkingsverbanden.

2.2. De rol van het lokaal bestuur in deze netwerken

Lokale besturen hebben voeling met de praktijk en met de burger. Ze weten wat er leeft, brengen noden in kaart en nemen dit mee in hun beleidsplannen. Ze hebben dan ook de bevoegdheid en opdracht om in hun gemeente een eigen beleid uit te tekenen. Lokale besturen zijn een onmisbare partner in bovenlokale netwerken. Bovendien nemen ze de **regierol** op van het lokaal sociaal beleid. Propper et al. (2004) omschrijven regie als:

“een bijzondere vorm van sturing die gericht is op de afstemming van actoren, hun doelen en handelen tot een min of meer samenhangend geheel, met het oog op het bereiken van een bepaald resultaat. [202], [215]”

In een aantal netwerken zijn zij ook verplicht te betrekken partners conform enkele decreten, zoals onder meer in het Geïntegreerd Breed Onthaal en de eerstelijnszones.

Een lokale overheid kan ook vanuit eigen beleidsdomeinen en bevoegdheden partners aanspreken om een lokaal aanbod te realiseren. Wanneer lokale besturen dit doen, leidt dit vanzelfsprekend tot een vorm van governance structuur of netwerkstructuur [19], [202], [215]. Lokale besturen die al veel expertise hebben rond thema's zoals zorg en welzijn zullen

sneller en soepeler aan de slag kunnen gaan met het uitwerken van een lokaal aanbod of netwerken. Maar lokale besturen die nog niet zo ervaren zijn, zullen eerder nog zoekende zijn. In die zin kan deze regierol verschillend opgenomen worden door ieder lokaal bestuur [201]. Daarnaast zijn er ook verschillen in organisatiecultuur en aanpak: top-down of bottom-up en eerder gefocust op de resultaten/successen dan echt fundamentele aandacht voor de noden van verschillende doelgroepen [201].

Een sterke wisselwerking tussen het lokale niveau en het bovenlokale is daarom heel belangrijk. Lokale noden en uitdagingen zijn gebaat bij bovenlokale ondersteuning of een gezamenlijke aanpak. Maar ook omgekeerd: bovenlokale actoren, zoals een GBO, Logo, eerstelijnszone ... kunnen vanuit hun praktijk lokale besturen informeren en inspireren bij het realiseren van lokale doelen. Voor lokale besturen is het vaak relevant om krachten te bundelen, hun expertise uit te breiden, te leren van anderen en samen te werken om met de verschillende uitdagingen om te gaan.

2.3. Verschil & raakvlakken: de buurtanalyse en omgevingsanalyse

In kader van zorgzame buurten wordt er een buurtanalyse opgesteld. Dit is een decretale verplichting voor de lokale dienstencentra [216]. Ook een eerstelijnszone dient een omgevingsanalyse uit te voeren [208]. In het kader van efficiënte en goede samenwerking is het waardevol om te bekijken hoe deze analyses elkaar kunnen versterken en inspirerend kunnen zijn om lokaal of bovenlokaal uitdagingen aan te pakken die naar boven komen in deze analyses. Maar om dit te kunnen doen, is het goed om naast elkaar te zetten waar er raakpunten en verschillen zijn van beide analyses.

1. Buurtanalyse

Een buurtanalyse is een decretale verplichting voor de lokale dienstencentra in Vlaanderen. Deze buurtanalyse onderbouwt de meerjarenplanning en de acties die ze zullen ondernemen. Er wordt zowel een kwantitatieve, ruimtelijke omgevings- als kwalitatieve analyse uitgevoerd. Het participatief traject komt tot stand met de verschillende buurtactoren (professionals, buurtbewoners, vrijwilligers ...).

OPGELET!

Dit wil niet zeggen dat alleen lokale dienstencentra deze buurtanalyse doen. Ook andere organisaties kunnen deze doen omwille van een onderbouwde keuze in acties en beleid.

2. Omgevingsanalyse

Een omgevingsanalyse brengt in kaart wie er woont in de eerstelijnszone en vertrekt vanuit het DESTEP model (demografische, economische, sociaal-culturele, technologische, ecologische en politiek-juridische ontwikkelingen). Op deze manier is er ruim zicht op wat er leeft binnen de eerstelijnszone. Het geeft vorm aan de acties en de beleidskeuzes die gemaakt worden. Deze analyse is niet verplicht voor een erkenning, maar is wel een opdracht van de eerstelijnszone. Op die manier kunnen ze inspelen op tendensen en veranderingen die plaats vinden in de samenleving. Op basis van deze omgevingsanalyse stelt de zorggraad prioriteiten.

3. Bovenlokaal professioneel samenwerkingsverband of intergemeentelijke samenwerkingsverband

Een bovenlokaal samenwerkingsverband verstaan we als een samenwerking tussen verschillende gemeenten én privaat-initiatieven denk bv. aan een zelfstandig lokaal dienstencentrum. Dit samenwerkingsverband kan ook uit alleen privaat-initiatieven bestaan zoals allemaal zelfstandige lokale dienstencentra. Bij een intergemeentelijk samenwerkingsverband zijn één of meerdere gemeenten altijd de trekkende partner. Een privaat organisatie kan dit niet trekken.

Voor deze vormen van samenwerking zijn er geen vereisten voor het opstellen van een analyse. Wel leert de praktijk ons dat dit een winst kan zijn. Verschillende gemeenten/organisaties die hun buurt in kaart brachten en al aan de slag gingen, kunnen tegen verschillende uitdagingen aanlopen die onderling herkenbaar zijn. Ook kunnen voor bepaalde uitdagingen oplossingen geboden worden vanuit samenwerking. Daarom is het een meerwaarde om deze analyses er bij te nemen en hier op verder te bouwen vanuit een bovenlokale samenwerking. Zo bouwt men verder op zowel objectieve gegevens als praktijkervaring. Krachten bundelen op bovenlokaal niveau kan op die manier bijdragen aan het elkaar versterken en inspireren.

Verschillen en raakvlakken tussen een buurtanalyse en een omgevingsanalyse:

	Buurtanalyse zorgzame buurten	Omgevingsanalyse eerstelijnszone
Gelijkenissen	→ Verschillende thema's lopen gelijk: demografische insteek, economische kwetsbaarheden, omgevingsfactoren in kaart brengen...	→ Verschillende thema's lopen gelijk: demografische insteek, economische kwetsbaarheden, omgevingsfactoren in kaart brengen...
Verschillen	→ Focus op buurtniveau. → Focus op een kwantitatieve, ruimtelijke omgevings- en kwalitatieve analyse met aandacht voor kansen en uitdagingen.	→ Focus op diverse gemeenten en niveau eerstelijnszone. Er kan ingezoomd worden op buurten indien nodig. → Een omgevingsanalyse baseert zich op het DESTEP model (demografische, economische, sociaal-culturele, technologische, ecologische en politiek-juridische ontwikkelingen).

Tabel 4: Gelijkenissen en verschillen analyses

We besluiten:

- Beide analyses hebben een andere doelstelling en een andere geografische afbakening.
 - Een lokaal dienstencentrum en eerstelijnszone hebben een andere werking. Hierdoor zullen de verzamelde gegevens en informatie ook anders geïnterpreteerd worden. Dit leidt bijgevolg tot andere keuzes.
 - Een eerstelijnszone brengt tendensen en cijfers in kaart op niveau van de eerstelijnszones, over de verschillende gemeenten heen. Dit gebeurt momenteel voornamelijk op basis van het verzamelen van data en kaartjes.
 - Een buurtanalyse focust zich op het in kaart brengen van buurten en hun uitdagingen en kansen. Ze voeren hierbij ook een kwalitatieve analyse en komen zo te weten hoe zaken beleefd worden, met andere woorden of de verzamelde data overeenkomen met de beleving in de buurt(en).
 - Het politieke en technologische luik komen minder aan bod in de lokale buurtanalyses. Andere thema's overlappen binnen deze analyses maar worden wel vanuit een ander perspectief bekeken.
 - Samenwerking is dan ook aangewezen. De analyses kunnen voortbouwen op elkaar.
 - Een eerstelijnszone kan een kijkje nemen in de buurtanalyses van de lokale dienstencentra of gemeenten (indien deze op niveau van de gemeente opgemaakt werd). Op deze manier kan de eerstelijnszone extra informatie verwerven over de cijfers op niveau van de eerstelijnszones en meer kader geven aan deze cijfers.
- Bv. er is een hoog gebruik van antidepressiva op niveau van de eerstelijnszone: hoe is dit cijfer per gemeente? En is er misschien al in gesprek over gegaan binnen sommige gemeenten aan de hand van de kwalitatieve analyse?*
- Omgekeerd geldt ook: een gemeente of lokaal dienstencentrum kan kijken in het rapport van de omgevingsanalyse om te weten te komen of nabijgelegen gemeenten bepaalde zaken aanbieden die ze zelf niet aanbieden, maar die wel een meerwaarde kunnen zijn in het werken van zorgzame buurten zoals een Centrum Algemeen Welzijnswerk, maatwerkbedrijf ... Bovendien kan een gemeente of lokaal dienstencentrum de eerstelijnszone gebruiken als vergelijkingsgebied: hoe staan we ervoor als gemeente of lokaal dienstencentrum binnen deze eerstelijnszone? Bij welke gemeenten zijn de cijfers opvallend anders en kan ik van hen iets leren? Of kunnen we iets voor elkaar betekenen?
- Een bovenlokaal professioneel samenwerkingsverband of intergemeentelijk samenwerkingsverband kan verder bouwen op beide rapporten die er al liggen. Ze kunnen zowel verder bouwen op de lokale analyses als een kijkje nemen in de omgevingsanalyse.
 - Zo kunnen ze de lokale analyses samen leggen en van daaruit zoeken wat gezamenlijke thema's zijn die er leven, waar ze op botsen. Ook kunnen ze leren uit good practices van elkaar. (Meer info vind je terug in het draaiboek.)
 - In het hoofdstuk 'aan de slag: bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten' bieden we nog handvatten om een rapport op te stellen voor een groter werkingsgebied (bv. over verschillende gemeenten heen).

Aan de slag: bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten

Wegwijzer

In dit hoofdstuk vind je handvatten om aan de slag te gaan in het bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten, meer specifiek binnen de eerstelijnszone of als een bovenlokaal professioneel samenwerkingsverband. Een voorbeeld van deze laatste is een intergemeentelijke samenwerkingsverband maar kan ook een samenwerking zijn tussen verschillende vzw's, los van de gemeente. Je komt te weten hoe je samenwerking rond zorgzame buurten mogelijk maakt rond een gezamenlijk thema of uitdaging.

Dit hoofdstuk richt zich specifiek op:

- Coördinatoren van intergemeentelijke of bovenlokale samenwerkingen
- Beleidsmedewerkers van de eerstelijnszones
- Procesbegeleiders

Na dit hoofdstuk:

- Kom je te weten hoe je als beleidsmedewerker of coördinator van een bovenlokale samenwerking kan samenwerken aan zorgzame buurten.
- Kom je te weten hoe je als beleidsmedewerker of coördinator van de eerstelijnszone kan werken op bovenlokaal niveau aan zorgzame buurten.
- Hoe je trajecten rond bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten kan organiseren en welke organisatie dit vraagt.

Als eerste vind je dan ook een draaiboek terug voor **professionele bovenlokale samenwerkingsverbanden** om in te zetten op samenwerking tussen de lokale besturen in kader van zorgzame buurten. Deze oefening richt zich specifiek op gemeenten die al aan de slag zijn met zorgzame buurten of voeling hebben met de thema's die zorgzame buurten raken.

Daarna vind je twee paden terug voor de **eerstelijnszones**:

- Het **eerste pad** richt zich op eerstelijnszones waar de lokale buurten nog niet echt verdiept zijn in zorgzame besturen of waar weinig tot geen analyses werden uitgevoerd op niveau van de gemeente.
- Het **tweede pad** richt zich op eerstelijnszones waar de lokale besturen wel al actief bezig zijn met het werken aan zorgzame buurten of waar het merendeel al een buurtanalyse uitvoerde.

Tot slot eindigt dit hoofdstuk met enkele algemene tips voor bovenlokaal samenwerken.

Welke vaardigheden heb je nodig om met dit hoofdstuk van start te gaan?

→ **Praktijk- en beleidskennis:** je hebt er best al zicht op hoe de verschillende lokale besturen zich organiseren. Hoe wordt er al samengewerkt in jouw werkingsgebied?

→ **Inzetten op samenwerking en verbinding in de brede zin:** mensen verbinden rond thema's, krachten van organisaties zien en hen stimuleren om deze in een samenwerking in te zetten, respect hebben voor de eigenheid van de deelnemende organisaties, ...

→ **Vaardig zijn in het begeleiden van een proces:** actief luisteren, doorvragen, ideeën clusteren, enthousiasmeren, uitnodigen tot reflectie, enthousiasmeren ...

Voor je van start gaat:

- De praktijkwerker en beleidsmedewerker van de eerstelijnszone/samenwerkingsverband wisselen best uit: welke initiatieven zorgzame buurten zijn er al? Hoe ziet de praktijk eruit? Zijn er bepaalde beslissingen genomen op beleidsniveau?
- Toets goed af bij de beleidsgroep/zorgraad of je het mandaat en de tijd hebt om te werken aan zorgzame buurten op een bovenlokaal niveau.
- Toets ook goed af of je je rol mag opnemen als praktijkmedewerker of beleidsmedewerker. Uit deze oefeningen komen mogelijk nieuwe acties en/of signalen. Deze oefening is dus niet vrijblijvend. Zorg er zeker voor dat het kader waarbinnen je dit doet duidelijk is voor jezelf voor het beleid en voor de partners die je betreft. Mogelijk verwachten lokale besturen of partners acties na deze oefeningen. Met andere woorden: is er ook budget voorzien? En tijd? Maar is het ook duidelijk voor de actoren die instappen in deze oefening dat ook van hen een engagement verwacht wordt.

1. Draaiboek professioneel bovenlokaal samenwerkingsverband*

Doel? Dit draaiboek is gericht op het samenbrengen van personen die in functie van hun buurt of gemeente al een buurtanalyse hebben opgesteld. Tijdens deze bijeenkomsten is het doel om samen te werken aan gezamenlijke praktijkvraagstukken rond zorgzame buurten. Dit gebeurt aan de hand van intervisie: het uitwisselen van ervaringen en hier dieper op ingaan om zo verbindingen te leggen. Doel hiervan is om gezamenlijke uitdagingen aan te pakken en elkaar te versterken in de aanpak hiervan. Op deze manier kunnen de professionals van elkaar leren en dit omzetten in de praktijk.

Na dit traject kan er ook de keuze gemaakt worden om verder bovenlokaal samen te werken en de nodige ondersteuning te bieden. Zo kan dit mee opgenomen worden in het beleidsplan van het samenwerkingsverband of de eerstelijnszone.

Voor wie? Iedereen die een buurtanalyse opstelde in functie van zorgzame buurten. Dit kan een centrumleider (privaat of publiek) zijn, een welzijnsmedewerker, ...

* Dit draaiboek kwam tot stand in samenwerking met het intergemeentelijk samenwerkingsverband Neteland en alle betrokken centrumleiders. We bouwden dus reeds verder op een bestaand samenwerkingsverband vertrekkende vanuit 5 gemeenten.

Hoeveel tijd voorzien? Dit bepaal je zelf. Elke bijeenkomst neemt enkele uren in beslag. Je voorziet minstens drie bijeenkomsten voor de oefening.

Begeleiding? Dit traject wordt best begeleid door een procesbegeleider die beschikt over basiskennis van de thema's die kaderen binnen zorgzame buurten. Daarnaast beschik je best ook over vaardigheden als doorvragen, actief luisteren, oog voor het proces van de groep, oog voor sterktes en deze kunnen inzetten, het verbinden van ervaringen Deze persoon heeft een neutrale positie. Denk aan een coördinator van een samenwerkingsverband, een vormingswerker, een sociaal-cultureel werker ...

Budget? Dit traject kan om extra budget vragen indien er een lokaal gereserveerd moet worden of een versnapering voorzien wordt. Dit traject kan tot een keuze leiden in hoe er bovenlokaal samengewerkt kan worden rond zorgzame buurten. Voorzie hiervoor dan best budget. Elke deelnemende organisatie of gemeente kan bijvoorbeeld een deel van het budget voorzien. Zorg alleszins dat dit vooraf goed duidelijk is.

TIP

Je kan deze oefening opstarten als je al in een formeel samenwerkingsverband werkt, maar ook als je dit nog niet doet. Wel is het dan belangrijk om helder te krijgen wie de trekkende rol opneemt in deze bijeenkomsten. Heeft ieder het mandaat om deel te nemen. En wie trekt het initiatief nadien? Hoe kan dit er uit zien? Gaat elke partner hiermee akkoord?

Aanpak

Bijeenkomst 1

Je kan ervoor kiezen om in één van de werkplekken van de professionals af te spreken. Zo moeten de verschillende deelnemers zich niet te ver verplaatsen.

Voorzie zeker 2 uur en half voor de eerste bijeenkomst waarin jullie verkennen waar de mogelijkheden liggen tot samenwerking en intervisie tussen de gemeenten.

	INHOUD	DUUR	TIPS
Kennismaking	Laat iedereen zich voorstellen: → In welke gemeente of organisatie ze werken. → Wat is hun functie? → Hoe werken ze rond zorgzame buurten? Waar staan ze? → Met welke hoop ben je naar hier gekomen?	45'	Voorzie een verslaggever en een procesbegeleider. Geen verslaggever? Vraag eventueel of je het groepsgesprek mag opnemen met een dictafoon.
Verkenning samenwerking/ eerste brainstorm rond doelen en de mogelijke meerwaarde om deze uitdaging aan te pakken vanuit een samenwerkingsverband.	Waar wil je naar toe? Wat is je uitdaging en welk doel wil je er mee behalen? Welk resultaat wil je behalen? En wat kan een samenwerkingsverband hierbij betekenen? Wat hebben we dan nodig? → Deze uitdaging is niet op te lossen binnen eigen organisatie en vraagt om ondersteuning op bovenlokaal niveau (bv. door uit te wisselen, door te inspireren, door samen een plan van aanpak op te stellen ...). → Vraag als procesbegeleider door! → Verbind gezamenlijke thema's als deze naar boven komen.	60'	
Samenvatten	Vat de thema's samen die er liggen.	15'	
Afronden	Wat is de deelnemers bijgebleven en doet hen goesting krijgen?	20'	
Verwerking	Lijst de verschillende thema's op waar bovenlokaal kan rond samengewerkt worden in kader van zorgzame buurten.		TIP! Prik de datum al voor de volgende bijeenkomst op het einde van deze sessie.

Bijeenkomst 2

Voor deze bijeenkomst nodig je terug dezelfde deelnemers uit. Of eventueel nog andere personen indien bleek dat er bepaalde personen afwezig waren.

Na de vorige bijeenkomst hebben de deelnemers de tijd gekregen om wat er verwoord werd te laten bezinken en eventueel af te toetsen met collega's of verantwoordelijken binnen de organisatie. Dit vormt de basis om in deze bijeenkomst verder op de gezamenlijke thema's van de vorige sessie te werken.

In de vorige sessie werd er namelijk al een brainstorm gehouden over de verschillende uitdagingen die bovenlokaal samen aangepakt kunnen worden. Er werd ook al een aanzet gedaan om doelen te formuleren. Daar ga je nu verder mee aan de slag. Hiet doel hierbij is om door te vragen opdat je zeker bent van wat jullie willen doen ook effectief een antwoord kan bieden of kan bijdragen aan de geformuleerde uitdaging. Hierbij zoek je ook telkens een duidelijk antwoord op de vraag: waarom is het belangrijk om dit samen te doen? Als je het antwoord vanuit je eigen organisatie kan bieden, moet je immers niet gaan samenwerken.

	INHOUD	DUUR	TIPS
Kort inchecken	Kort polsen hoe deelnemers erbij zitten? Welke drive? Gehaast? Gemotiveerd?	20'	
Voorstelling thema's	Overloop kort de verschillende thema's die je hoorde in vorige bijeenkomst als praktijkuitdaging om samen rond te werken. Laat hen aanvullen indien je een thema niet correct begreep.	15'	
Resultaten en acties formuleren voor de uitdagingen	Stel per thema volgende vragen: → Wat is de uitdaging? → Naar welk resultaat willen jullie toe? → Welke acties zijn hiervoor nodig? Op deze manier verfijn je de verschillende thema's en komen er mogelijk nieuwe naar boven. Ook zijn ze duidelijker geformuleerd.	90'	
Samenvatten + opdracht	Vat kort de bijeenkomst van vandaag samen + geef alvast de opdracht mee dat ze een lijst gaan ontvangen met een overzicht van de thema's en deze moeten ordenen volgens prioriteit.	15'	
Verwerking	Maak een lijst van de thema's. Stuur deze door naar de deelnemers per mail en laat hen de prioriteiten bepalen.	10'	TIP! Prik de datum al voor de volgende bijeenkomst op het einde van deze sessie.

Bijeenkomst 3

In deze bijeenkomst bouw je verder op de tweede bijeenkomst.

Nodig terug dezelfde personen uit als vorige keer.

	INHOUD	DUUR	TIPS
Inchecken	Kort polsen hoe deelnemers erbij zitten? Welke drive? Gehaast? Gemotiveerd? Tussenin?	15'	
Top thema's laten meegeven	Elke deelnemer mag zijn top drie van thema's om rond te werken meegeven. Op basis hiervan wordt de knoop doorgemaakt welke het meest prioritair zijn.	15'	
Top drie	Ga verdiepend in gesprek: <ul style="list-style-type: none"> → Wat is het beoogde resultaat? → Welke doelen of tussendoelen moeten hiervoor gerealiseerd worden? → Welke randvoorwaarden moeten hiervoor vervuld worden? 	90'	Tips voor het formuleren van doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> → Formuleer ze zo helder mogelijk. → Formuleer ze niet te breed maar ook niet te smal. → Doelen moeten mensen goesting geven om er iets mee te doen. → Doelstellingen worden specifiek verwoord met een timing (korte termijn, lange termijn?) en doelgroep voor ogen. → Toets goed af of ieder de doelstelling begrijpt [202].
Afsluiten	Bedanken deelname.	15'	
Verwerking	Dit verwerken komt neer op knopen doorhakken: met welk thema kan er aan de slag gegaan worden? Overleg dit met de personen die hier de beslissing in mogen maken. Is er budget voorzien? Is er hier de tijd voor?	Afhankelijk van aanpak zal dit een ander tijdsbestek inhouden.	

2. Bovenlokaal samenwerken binnen de eerstelijnszone

In wat volgt omschrijven we twee paden om bovenlokaal samen te werken aan zorgzame buurten vanuit de eerstelijnszones. Het eerste pad richt zich op eerstelijnszones waarvan de verschillende lokale besturen nog niet verdiepend aan de slag zijn gegaan met zorgzame buurten. Mogelijk hebben de verschillende lokale besturen een andere snelheid: sommigen zetten al eerste stapjes, anderen deden een analyse of nog anderen hebben beperkte kennis over het thema. Het tweede pad richt zich op eerstelijnszones waar het merendeel van de lokale besturen al een buurtanalyse opstelden in kader van zorgzame buurten. Voor beide paden vind je informatie terug over hoe je aan de slag kan gaan.

2.1. Werken aan zorgzame buurten vanuit startende lokale besturen (pad 1)

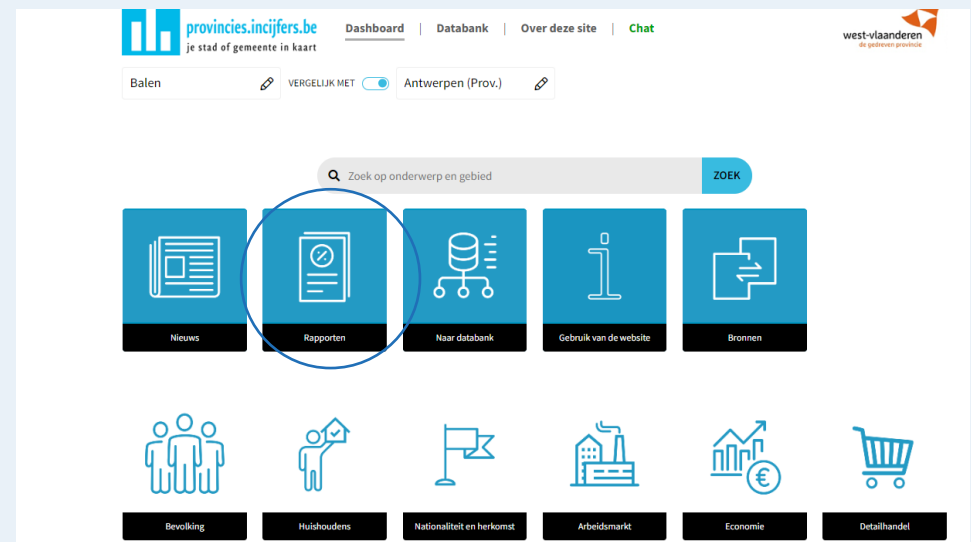
Gezien de lokale besturen nog startende zijn in het werken aan zorgzame buurten zal de eerstelijnszone vooral een ondersteunende, faciliterende en verbindende rol op zich nemen. Dit met als doel het werken aan zorgzame buurten te prikkelen.

In dit pad vind je meer informatie over hoe je zelf een omgevingsanalyse kan opstellen om zo in kaart te brengen welke thema's er kunnen leven rond zorgzame buurten (1) en hoe je als eerstelijnszone kan werken aan zorgzame buurten op een laagdrempelige manier (2). Deze omgevingsanalyse is immers een opdracht van de eerstelijnszone. We bouwen daarom ook verder op het DESTEP-model (demografische, economische, sociaal-culturele, technologische, ecologische en politiek-juridische ontwikkelingen).

2.1.1. Bovenlokaal rapport maken

Zoals eerder aangegeven is het opstellen van een omgevingsanalyse één van de opdrachten van een eerstelijnszone [208]. In dit hoofdstukje vind je enkele tools terug om een rapport op te stellen voor de omgevingsanalyse van de eerstelijnszones. Daarnaast vind je ook een aanvullend overzicht van databanken met thema's die relevant zijn voor de omgevingsanalyse.

Zoals eerder vermeld in '2.3. Verschil & raakvlakken: de buurtanalyse en omgevingsanalyse' is er inhoudelijk wat betreft thema's overlap tussen een omgevingsanalyse op niveau van de eerstelijnszone en een buurtanalyse op niveau van de buurt(en). Daarom vertrekken we ook van het idee dat er in een omgevingsanalyse al heel wat handvatten zitten om een eerste keer een blik te werpen op cijfers die betrekking kunnen hebben tot zorgzame buurten.

2.1.1.1. Basisrapport eerstelijnszone opmaken vanuit Provincies In Cijfers

Wil je een rapport maken met cijfers van de gemeenten binnen jouw eerstelijnszone?

Als eerste kan je een kernrapport laten maken van de eerstelijnszone.

- Surf naar [provincies in cijfers](https://provinciesincijfers.be) [↗](#).
- Klik op rapporten.
- Scrol door naar onderaan de pagina.
- Hier vind je een luik rapporten 'algemeen en beleidsspecifiek'.
- Klik op 'Rapport kerncijfers eerstelijnszones'.
- Wijzig je gebied door linksboven op 'wijzig' te klikken.
- Duid bij niveau 'eerstelijnszone' aan of 'eerstelijnszone omgeving Antwerpen'.
- Klik in de lijst op jouw eerstelijnszone.
- De databank zal een rapport voor jou opstellen.

Wat vind je terug in dit rapport?

- Enkele demografische cijfers (zoals leeftijd, nationaliteit, herkomst, demografische coëfficiënten en huishoudenstypes).
- Indicatoren van sociaal economische situatie: risicokenmerken leerlingen en sociaal wonen.
- Zorg en gezondheid.
- Armoede indicatoren

The screenshot shows the website interface for generating a report. At the top, under 'ALGEMEEN EN BELEIDSSPECIFIEK', there are four buttons: 'Omgevingsanalyse', 'Kerncijfers', 'Rapport kerncijfers buurtgerichte zones', and 'Rapport kerncijfers eerstelijnszones'. The last button is circled in blue. Below this, the website header includes 'provinciesincijfers.be' and a 'Wijzig' button (also circled in blue). The main content area shows a report titled 'Rapport kerncijfers voor eerstelijnszone Baldemore'. A modal window titled 'Rapport kerncijfers voor eerstelijnszones' is open, showing a search bar and a dropdown menu for 'niveau' set to 'gemeente' (circled in blue). Below the dropdown is a table of municipalities with a checkmark next to 'Balen'.

Kies een eerstelijnszone, of kies een eerstelijnszone op basis van één van de onderliggende gemeenten.			
Aalst	Anderlecht	Assenede	Begijnendijk
Aalter	Antwerpen	Avelgem	Bekkevoort
Aarschot	Anzegem	Baarle-Hertog	Beringen
Aartselaar	Ardooie	✓ Balen	Berlaar
Affligem	Arendonk	Beernem	Berlare
Alken	As	Beerse	Bertem
Alveringem	Asse	Beersel	Bever

2.1.1.2. Bijkomende cijfers naast het kernrapport – in kader van de omgevingsanalyse

De omgevingsanalyse vertrekt vanuit het DESTEP model (demografische, economische, sociaal-culturele, technologische, ecologische en politiek-juridische ontwikkelingen). Vanuit het opgestelde kernrapport vind je niet alle informatie terug met betrekking tot het DESTEP-model. In wat volgt vind je nog handvaten om extra informatie op te zoeken.

Politiek-juridische ontwikkelingen kan je terugvinden via de [gemeente- en stadsmonitor](#) ↗:

- Duid telkens een gemeente aan binnen jouw eerstelijnszone en kies voor het thema 'lokaal bestuur'. Zo kan je dit voor alle gemeenten opzoeken.
- Zie ook: <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/gemeente-vogelvlucht?gemeente=Beerse> ↗.
- Voor meer info over het werken met deze databank, zie de bijlage [2.1. Gemeente- en stadsmonitor: een korte handleiding](#) ↗.

Voor meer informatie over ecologische ontwikkelingen, kan je terugkijken bij de ruimtelijke omgevingsanalyse:

- [2.1. Luchtkwaliteit](#) ↗
- [2.2. Geluidsbelasting](#) ↗
- [2.3. Hittestress](#) ↗
- [2.4. Groene \(speel\)ruimtes](#) ↗
- [2.5. Mobiliteit](#) ↗
- [2.6. Walkability](#) ↗

Hierbij zoom je best wel zodanig uit dat je zicht hebt op alle betrokken gemeenten van de eerstelijnszone. Meer informatie hierover vind je terug in de bijlage: [3. Provincies in cijfers](#) ↗.

Over **technologische ontwikkelingen** kan je het volgende terugvinden:

- [Zie gemeente- en stadmonitor](#) ↗: tevredenheid over digitale diensten van de gemeente onder het thema lokaal bestuur.
- Op Vlaams niveau vind je meer info via [deze link](#) ↗.
- Kijk ook of er bevragingen gebeurden in de gemeenten met betrekking tot het gebruik van/of ervaring met technologie.

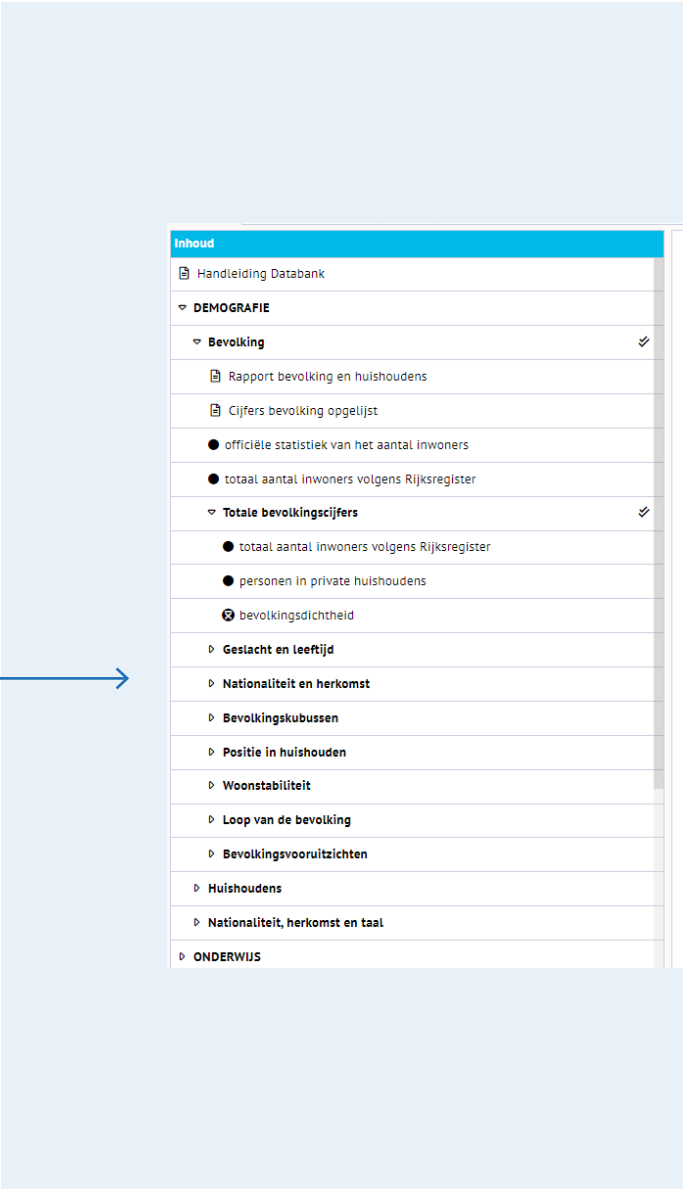
Ook over **sociaal-culturele ontwikkelingen** over de gemeenten heen kan je heel wat informatie vinden. Je zoekt het rapport per gemeente van de ELZ op en legt deze naast elkaar.

- Via de stads- en gemeentemonitor:
 - Thema samenleven.
 - Thema cultuur en vrije tijd.
 - Andere thema's zoals onderwijs en vorming of ruimte kan je ook verkennen.
- Meer info over hoe je kan werken met de stads- en gemeentemonitor vind je terug in [Databanken toegelicht](#) 🗨️
- Via [geopunt](#) 📍 kan je verschillende voorzieningen terugvinden over sport, cultuur en toerisme.
 - Meer info vind je terug in De ruimtelijke omgevingsanalyse, [3.1. Vrije tijd](#) 🗨️.
 - Je zoekt uit tot op eerstelijnszone-niveau.

Tot slot voor meer cijfers over **demografie** kan je [Provincies in Cijfers](#) 📄 raadplegen. Ook cijfers over wonen kan je hier raadplegen. Hoe je de cijfers aanpast naar jouw eerstelijnszone of gebied, vind je terug in de bijlage: [3. Provincies in cijfers](#) 🗨️.

TIP

Deze cijfers kan je ook verkennen als je een Logo bent, GBO of een andere bovenlokale samenwerking. Duid dan de betrokken gemeenten aan of zoom uit tot op het juiste niveau. Meer informatie hierover vind je terug in de bijlagen: [gebiedsgroep](#) 🗨️.

Inhoud	
Handleiding Databank	
▼ DEMOGRAFIE	
▼ Bevolking	✔
Rapport bevolking en huishoudens	
Cijfers bevolking opgelijst	
● officiële statistiek van het aantal inwoners	
● totaal aantal inwoners volgens Rijksregister	
▼ Totale bevolkingscijfers	✔
● totaal aantal inwoners volgens Rijksregister	
● personen in private huishoudens	
📊 bevolkingsdichtheid	
▶ Geslacht en leeftijd	
▶ Nationaliteit en herkomst	
▶ Bevolkingskubussen	
▶ Positie in huishouden	
▶ Woonstabiliteit	
▶ Loop van de bevolking	
▶ Bevolkingsvooruitzichten	
▶ Huishoudens	
▶ Nationaliteit, herkomst en taal	
▶ ONDERWIJS	

Naast deze cijfers die je kan terugvinden, is er ook de Vivel academie. Dit is een platform voor eerstelijnszones waar je je kan inlezen over thema's, maar ook tools vindt voor het werken aan beleid, de analyse en acties. Je kan dit raadplegen via <https://www.vivelacademie.be>

Hier kan je een gratis account aanmaken. Het richt zich op de medewerkers en bestuurders van de zorgraad. Wat vind je er terug?

- Hoe je een omgevingsanalyse kan opmaken. Je vindt er ook een sjabloon voor het opstellen van deze omgevingsanalyse volgens het DESTEP-model.
- Hoe je kan werken aan een beleids- en actieplan.
- Tools voor het opstellen van je veranderingstheorie om zo je impact te bepalen voor je beleidsplan. Neem hiervoor zeker ook een kijkje in het onderdeel impactanalyse!
- Hoe je personen met een zorg en – ondersteuningsnood kan betrekken.
- ...

2.1.1.3. Een bovenlokale analyse: hoe cijfers interpreteren?

Hoe ga je nu aan de slag met de cijfers uit het rapport of die je opzoekt?

In de module buurtanalyse vind je heel wat handvaten terug om cijfers inhoudelijk te interpreteren. Lees je dan zeker in in [De kwantitatieve analyse](#) en [De ruimtelijke omgevingsanalyse](#) . In de bijlagen vind je ook terug hoe je sommige van deze cijfers kan terugvinden op niveau van de eerstelijnszone.

De cijfers kunnen op diverse manieren geïnterpreteerd worden:

- Vergelijken van de cijfers van het werkingsgebied: Hoe zijn de cijfers van de diverse gemeenten binnen het werkingsgebied? Heeft de ene gemeente hogere of lagere cijfers tegenover de andere? Kan dit verklaard worden op een één of andere manier? Is er een algehele tendens binnen de cijfers?
- Vergelijken voor samenwerking: Merk je op dat er in andere gemeentes of werkingsgebieden dezelfde cijfers zijn? Welke capaciteit hebben andere gemeentes bv. op vlak van zorgaanbod. Kunnen gemeentes leren van elkaar of een samenwerking aangaan om tegemoet te komen aan bepaalde uitdagingen?
- Overstijgen: Is dit cijfer een algemene tendens over de provincie of het arrondissement heen? Zitten we met een overkoepelende vergrijzing/chronisch zieken enzovoort? Kunnen we hier als ELZ iets in betekenen?

Dit kan je best in je achterhoofd houden bij het opzoeken en vergelijken van de cijfers. Op deze manier heb je eerste handvaten om aan de slag te gaan: hoe kan je de lokale besturen versterken onderling? Waar zijn er mogelijke uitdagingen? Welke tendensen spelen zich af? Op die manier krijg je al een eerste zicht op thema's die belangrijk kunnen zijn om rond samen te werken.

2.1.2. Hoe werken aan zorgzame buurten?*

Als medewerker of coördinator binnen de eerstelijnszone kan je de professionals die starten met buurtgericht werken ondersteunen op diverse manieren. Enerzijds stelde je al een omgevingsanalyse op waarin verschillende thema's kunnen opvallen om rond te werken. Anderzijds kan je door de voeling met de praktijk leren wat de professionals nodig hebben om te werken aan zorgzame buurten.

Volgende ideeën kunnen ondersteuning bieden in het werken aan zorgzame buurten met starters:

- **Intervisie werkt!** Laat buurten van elkaar leren. Laat ze samen antwoorden zoeken die vanuit de groep voortkomen. Daarnaast kan je de intervisie ook altijd koppelen aan een inhoudelijk gedeelte zoals een vorming, lezing ... Soms gaat het om elkaar versterken en uitwisselen. Verder bouwen op wat er al is in plaats van nieuwe zaken ontwikkelen [196].
- **Inspiration is the key!**
 - Organiseer een inspiratiemoment waarbij verschillende zorgzame buurten hun verhaal kunnen doen. Hoe hebben zij het aangepakt? Waar zitten hun successen? Waar lopen ze nog tegen aan? Zo kunnen ze andere praktijken inspireren.
 - Je kan ook een inspiratiemoment organiseren rond een thema dat opvalt uit de omgevingsanalyse. Maar toets eerst goed af of hier ook interesse voor is in de praktijk! Denk bv. aan mantelzorg of preventie.
- Je kan **vragenuurtjes** organiseren! Praktijkwerkers die werken aan zorgzame buurten kunnen dan samenkomen om gericht over een bepaald thema vragen te stellen.
 - Hiervoor kan je samenwerken eventueel met een professional die meer zicht heeft op wat er beweegt op het terrein in kader van zorgzame buurten of hier meer kennis over heeft.
 - **TIP!** Je kan per vragenuurtje **een bouwsteen** bespreken van **Het referentiekader** . Buurtwerkers kunnen zo ook gericht hun vragen verzamelen.
- Sta als eerstelijnszone ook stil hoe je kan omgaan met **signalen** van de praktijkwerkers die werken aan zorgzame buurten. Hoe wil je hier actief mee aan de slag gaan?
 - Een inspirerend voorbeeld vind je bij de eerstelijnszone Gent: <https://www.beleidssignalen.be/welkom> .

* Met dank aan eerstelijnszone Dender en eerstelijnszone Middenkempen

- Heb je binnen jouw eerstelijnszone verschillende buurten/gemeenten/praktijken die zich willen ontpoppen tot een zorgzame buurt?
 - Ondersteun hen door **vormingen** te organiseren. Breng hen allen tezamen en hoor waar er leerkansen zijn, waar ze ondersteuning in nodig hebben.
 - Ook hier kan je de thema's van de vormingen laten komen uit wat er leeft in de praktijk, maar durf ook verder te bouwen op analyses die gedaan werden. Welke thema's vielen hier op?
 - Organiseer je een vorming aansluitend bij wat er leeft in de praktijk? Koppel dit ook aan de data die je verzamelde in je omgevingsanalyse. Zo kan het zijn dat er interesse is in mentale gezondheid: maar wat zeggen de data hierover? Hoe ziet het er uit voor de eerstelijnszone? Zijn er bevindingen vanuit de analyses die je kan meenemen naar de vorming? Neem dit mee op als intro van deze vorming bijvoorbeeld.
 - **TIP!** De vormingen die je organiseert voor de praktijkwerkers die werken aan zorgzame buurten kan je ook openstellen voor andere professionals binnen de eerstelijnszone!
- Mogelijks hebben niet alle lokale besturen of lokale dienstencentra al een buurtanalyse uitgevoerd. Neem deze rol zeker niet over, maar probeer hen hierin wel te ondersteunen.
- Denk aan het organiseren van een uitwisselingsmoment over het opstellen van een analyse.
- Aanbieden van vormingen.
- Een draaiboek maken over het opstellen van een analyse.
- Tot slot is het ook belangrijk om de juiste informatie aan te bieden. Gebruik hiervoor je voelsprietten en hoor wat er leeft. Informatieve sessies kunnen een meerwaarde zijn als er bepaalde vragen zijn.
- ...
- Via volgende [link](https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/PA_G_Doegids-samenwerken-rond-zorg-en-welzijn-1.pdf) vind je het ecosysteemweb terug (https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/PA_G_Doegids-samenwerken-rond-zorg-en-welzijn-1.pdf) (p. 26). Je kan dit als medewerker van de eerstelijnszone samen invullen met de medewerkers van de zorgzame buurten om te kijken hoeveel verbindingen er al zijn in kader van samenwerken rond zorgzame buurten. Hoe verloopt de samenwerking? Wie mis je nog?
 - **TIP!** In deze tool vind je nog heel wat inspiratie om samen te werken. Neem dan zeker ook een kijkje bij het hoofdstukje 'hoofdschotel' in deze tool. Op die manier krijg je zicht op hoe je samen werkt en wat nog eventueel beter kan [195].

2.3. Werken aan zorgzame buurten vanuit ervaren lokale besturen (pad 2)

De oefening die volgt kan je opstarten met lokale besturen die al meer verdiepend aan de slag zijn met zorgzame buurten binnen de eerstelijnszone. Zo stelden ze bv. al een buurtanalyse op of voerden ze al enkele acties uit in kader van zorgzame buurten. Dit is dan ook een belangrijke voorwaarde om deze oefening op te starten.

Pad 2: Bovenlokaal samenwerken aan zorgzame buurten vanuit ervaren lokale besturen

In wat volgt vind je een draaiboek terug om binnen de eerstelijnszone samen met de verschillende partners elkaar te versterken in het werken aan zorgzame buurten. De oefening vertrekt vanuit de betrokken lokale besturen, omdat zij de regierol hebben in het uitwerken van een degelijk lokaal sociaal beleid, waar zorgzame buurten een deel van uitmaakt [202]. Vanuit de lokale besturen wordt dus een bovenlokaal thema gekozen. De tweede en derde bijeenkomst richt zich op alle mogelijke actoren binnen een eerstelijnszone die iets kunnen betekenen in dit thema of hier al rond werken.

Voor deze oefening inspireerden we ons op een traject dat we dooräliepen met de eerstelijnszone Middenkempen.

Het draaiboek is dan ook één manier om bovenlokaal samen te werken naast andere manieren. Doe dus vooral je eigen ding er mee. Laat het vooral een inspiratiebron zijn.

2.3.1. Draaiboek: zorgzame buurten als gezamenlijke uitdaging voor de eerstelijnszone

Doel? Gezamenlijke uitdagingen van zorgzame buurten over de grenzen van de buurten en lokale besturen heen aanpakken. Verbindingen leggen tussen alle nodige partners om deze uitdaging aan te gaan. Dit leidt tot een duidelijke beleidsmatige aanpak, mogelijke nieuwe partnerschappen en acties in kader van zorgzame buurten.

Voor wie? Een eerstelijnszone die de welzijn- en zorgpartners en lokale besturen in zijn netwerk wil ondersteunen en versterken in het werken aan zorgzame buurten. Binnen de eerstelijnszone is het merendeel van de lokale besturen al aan de slag gegaan met zorgzame buurten en het opstellen van een buurtanalyse. Dit is een voorwaarde om deze oefening te kunnen organiseren.

Tijd? Dit traject kan plaats vinden over een half jaar, maar ook een jaar. Afhankelijk van de eigen vooropgestelde planning. Elke bijeenkomst duurt 2 en half tot drie uur. Daarnaast is er ook voorbereidingstijd nodig.

Begeleiding? Je kan deze oefening als coördinator of medewerker van de eerstelijnszone begeleiden. Je kan dit ook extern laten begeleiden door een procesbegeleider met kennis over zorgzame buurten.

Budget? Voor de bijeenkomsten is een klein budget nodig: het voorzien van versnaperingen en drank.

Aanpak

Vorbereiding

Voor je van start gaat, dien je eerst zicht te hebben op de lokale besturen die al dan niet actief werken aan zorgzame buurten. Is niet iedereen actief bezig rond dit thema? Verken dan of ze interesse hebben in het thema zorgzame buurten en willen aansluiten bij het traject. Zo kan het zijn dat het lokaal bestuur wel al zicht heeft op zaken die leven door andere participatietrajecten of cijfermateriaal. Doe dit door echt in gesprek te gaan met de lokale besturen. Zo kan je hen enthousiasmeren over het doel van de bijeenkomsten.

Ga ook goed in gesprek met de zorgraad waarom je juist deze oefening wil doen. Probeer draagvlak te creëren opdat ze mee zijn. Zo kunnen ze, indien nodig, ook de oefening mee verder ondersteunen. Een gemotiveerd bestuur is immers van belang.

Daarnaast verken je best al eens wat mogelijke uitdagingen kunnen zijn binnen de eerstelijnszone. Hiervoor kan je je baseren op de omgevingsanalyse die de eerstelijnszone decretaal verplicht is om te maken. Anderzijds kan je zelf een kernrapport opstellen via provincies in cijfers (zie [2.1.1. Bovenlokaal rapport maken](#)). Aan de hand van het kernrapport kan je zien of er bepaalde tendensen zijn. Zijn er bepaalde gemeenten die juist hoger of lager scoren als het gaat over verouderde bevolking, mantelzorgratio, alleenstaande gezinnen, armoede-indicatoren enzovoort? Daarnaast kan je, indien je hiervoor tijd hebt, ook de verschillende buurtanalyses van de gemeenten eens doornemen om te kijken of er tendensen zijn. Je kan je ook bv. beperken tot een samenvatting of overzichtstabel van dit rapport indien deze er is.

Sta op voorhand ook genoeg stil of er voldoende tijd is om dit traject op te nemen. Lopen er vele andere trajecten? Is het al druk binnen de planning van de eerstelijnszone? Verplaats het eventueel naar een ander moment opdat mensen kunnen aansluiten. In het optrommelen van mensen, het netwerken steek je namelijk veel tijd.

TIP

Probeer toch zeker met meerdere lokale besturen aan de slag te gaan. Dit is nodig voor de gedragenheid van het thema.

Vorbereiding eerste bijeenkomst

Voor de eerste bijeenkomst bereid je je best als volgt voor:

- Je contacteert de lokale besturen en meer specifiek de medewerkers die aan zorgzame buurten werken. Weet je dit niet? Contacteer dan de dienst welzijn/samenleven. Je vraagt of ze interesse hebben om hierbij aan te sluiten.
 - Het is zeker ook een meerwaarde om andere profielen uit te nodigen: denk aan leden van de eerstelijnszone of personen met een zorg- en ondersteuningsnood ...
- Je prikt een datum op voorhand voor de eerste bijeenkomst. Zo kunnen deelnemers dit tijdig vrijhouden. Deze bijeenkomst is gericht op de medewerkers van de lokale besturen die werken aan zorgzame buurten. Je kan ook de betrokken schepen uitnodigen.
- Voorzie een locatie met mogelijkheid tot drank en eventueel een versnapering.
- Voorzie de mogelijkheid tot een verslaggever. Voorzie ook het nodige materiaal zoals een schrijfbord of grote flappen, papier en stickers.

Bijeenkomst 1

In deze bijeenkomst kom je samen met de verschillende lokale besturen. Het doel van deze bijeenkomst is om vanuit hun buurtanalyses te komen tot een gezamenlijke uitdaging met betrekking tot zorgzame buurten. Voorzie 2 uur en half tot 3 uur voor deze bijeenkomst.

TIP

Probeer de uitdaging zo specifiek mogelijk te maken bv. is de uitdaging mentale gezondheid van de personen met een zorg- en ondersteuningsnood? Gaat het dan over een specifieke doelgroep? Of over preventie of eerder de weg vinden naar ...? Baseer je hiervoor op de analyses en de praktijkervaringen van de lokale besturen.

	INHOUD	DUUR
Kennismaking	Laat iedereen zich kort voorstellen. Doe dit aan de hand van een ludieke oefening.	20'
Kadering traject	Licht kort toe waarom jullie als eerstelijnszone ervoor kiezen om hierop in te zetten en hoe het traject verder zal lopen. Zo kunnen de deelnemers ook hun netwerk hiervoor warm maken.	10'
Uitwisseling	Laat elk lokaal bestuur of deelnemer aan het woord. Laat ze maximum 3 uitdagingen benoemen, vertellen waarom dit een uitdaging is en wie er een rol in kan opnemen. De anderen luisteren ondertussen en noteren wat hun aantrekt of triggert in de uitdaging van anderen. Laat een medewerker verslag maken van de uitdagingen.	60'
Pauze	Schrijf de uitdagingen gebundeld neer op grote flappen. Hang deze op in de ruimte.	10'
Samenvatten en terugkoppelen	Overloop de flappen met de gebundelde uitdagingen. Kunnen deelnemers er zich in herkennen? Laat hen aanvullen waar nodig en laat hen ook nadenken wie er een rol in kan opnemen. Stel tot slot altijd de kritische vraag of dit een uitdaging is voor de eerstelijnszone of toch voor een andere partij.	20'
Prioriteiten / Te betrekken actoren	Laat de deelnemers kiezen voor hun hoofduitdaging. Dit kan je op verschillende manieren aanpakken bv. stemmen of stickers geven en 3 plakken (waarvan ze ook ze alle drie bij één mogen plakken). Vervolgens benoem je de drie grootste prioriteiten. Laat deelnemers ook nadenken over wie bij het verder uitwerken van de uitdaging zou moeten betrokken worden en waarom.	15'
Afsluiten	Ter afsluiting: → bedanken; → vragen; → volgende moment van bijeenkomst alvast doorgeven.	15'
Verwerking voor de medewerkers van de eerstelijnszone	Achteraf werk je alles uit in een verslag. Vat goed samen wat voor hen deze uitdaging inhoudt zodat je dit altijd kan kaderen.	

Bijeenkomst 2

Vorbereiding:

- Prik tijdig een nieuwe datum.
- Voorzie een uitnodigingsmail met mogelijkheid tot online inschrijven.
- Schrijf voor jezelf helder uit wat de uitdaging is. Kader in de mail of uitnodiging ook wat deze uitdaging inhoudt.
 - Zoek ook bijkomende informatie op over dit thema: bv. zijn er cijfers over dit thema? Zijn er nog cijfers uit de buurtanalyses te halen? Of vind je er terug in de omgevingsanalyse? Onderbouw waarom dit thema belangrijk is, niet alleen vanuit praktijk maar ook vanuit cijfers en literatuur. Dit kan je ondersteunen in het aantonen van de relevantie van de uitdaging. Mogelijks sluit het ook aan bij meerjarenplannen?
- Maak een lijstje met alle actoren die iets kunnen betekenen in deze uitdaging of een raakvlak hebben met deze uitdaging. Stuur per mail een uitnodiging.
 - **TIP!** Denk aan alle domeinen en profielen die betrokken kunnen zijn zoals publieke ruimte, bewegen op verwijzing, vrijwilligers, mantelzorgers, PZON, psychologen, socio-culturele organisaties, ... Ga dus ook verder dan actoren zorg en welzijn.
 - Zet bij de uitnodiging diverse aspecten in de kijker: het belang voor de professional of persoon, de mogelijkheden tot leren en netwerken, het inzetten op een nieuw vraagstuk [202] ...
- Sta er bij stil dat bepaalde professionals niet zomaar overdag kunnen aansluiten, bv. thuisverpleegkundigen, huisartsen ... Als je hen erbij wil hebben, organiseer je best 's avonds iets of voorzie je in accreditatie.
- Mail niet alleen de mogelijke betrokkenen, maar spreek hen ook actief aan.
- Voorzie een locatie waar de deelnemers ook een drankje kunnen nuttigen.
- Voorzie in naamstickers met een nummer op om hen in groepen van ongeveer 8 tot 12 personen te verdelen. Dit kan ook via nummertjes trekken of andere methodieken.
- Voor deze bijeenkomst heb je begeleiders nodig die de gesprekken aan tafel begeleiden. Dit zijn best personen die gemakkelijk met een groep overweg kunnen. Spreek bv. collega's binnen de eerstelijnszone aan waarvan je weet dat ze deze taak graag op zich nemen.

In deze bijeenkomst met professionals van de eerstelijnszone zet je vooral in op het inzicht krijgen in het thema vanuit hun expertise en op kennismaking.

TIP

Weinig respons of interesse? Durf bepaalde sleutelfiguren of netwerken op te bellen of aan te spreken.

	INHOUD	DUUR	TIPS
Welkomstwoordje en introductie	Kader kort het belang van het initiatief en overloop wat er op het programma staat. Benoem goed wat de doelstellingen zijn van dit traject.	20'	
Toelichting uitdaging en terugkoppeling vorige sessie	Licht goed toe: → Waarom de uitdaging van belang is (bv. maatschappelijke tendensen). → Waarom er voor dit thema gekozen is (o.b.v. cijfermateriaal vanuit analyses). → Terugkoppeling vorige sessie.	30'	
Pauze		10'	
Gesprekstafels	Laat iedereen zich voorstellen aan zijn tafel. In de gesprekstafel focus je op 2 dezelfde hoofdvragen: 1. Wat gebeurt er nu al rond deze uitdaging?: Wie zet waar op in? Wie neemt welke rol op? Wat betekent dit concreet? 2. Welke goede praktijken/samenwerkingen zie je nu al? Welke leemtes/hiaten zijn er nog voor de toekomst? Aanpak: laat eerst de deelnemers kort voor zichzelf nadenken en deel daarna de antwoorden in de grote groep. Zo komt iedereen aan de beurt. Laat hen dit neerschrijven op een post-it. Verzamel deze nadat ze aan het woord zijn geweest.	90'	TIP! Neem notities als gespreksbegeleider over de belangrijkste bevindingen. Vind je het moeilijk om de groep te begeleiden en tegelijkertijd te noteren? Voorzie eventueel in een notulist of vraag aan de deelnemers of je het gesprek mag opnemen voor verwerking (binnen de organisatie). Dit kan met een dictafoon of eventueel een gsm.
Afronden	Laat elke gespreksbegeleider kort terugkoppelen in grote groep: wat is er gezegd aan hun tafel? Uitnodigen voor volgende bijeenkomst + wat is de inhoud van deze bijeenkomst.	20'	

Bijeenkomst 3

Vorbereiding:

- Prik tijdig een datum. Deze communiceer je best al in de vorige bijeenkomst.
- Haal terug je lijstje erbij van de personen die je vorige keer contacteerde: miste je iemand? Heb je nog andere professionals niet in het vizier of gehoord die je nu wel graag mee aan tafel hebt?
- Voorzie in een locatie waar je iets kan drinken en verschillende tafels kan verschuiven opdat je drie of meer groepen kan apart zetten.
- Houd de inschrijvingen in het oog. Voor deze bijeenkomst is het belangrijk dat er voldoende engagement is en dus voldoende inschrijvingen en diverse profielen.
- Maak op voorhand naamstickers en deel de deelnemers al in in groepen. Duid dit op een naamsticker aan via een nummer of kleur.
- Voorzie eventueel in een verslaggever.

In deze bijeenkomst zet je vooral in op het creëren van nieuwe ideeën en samenwerkingsmogelijkheden. Ook bekijk je met welke signalen er beleidsmatig aan de slag gegaan kan worden.

	INHOUD	DUUR	TIPS
Welkomstwoordje en introductie	Kader kort het belang van het initiatief en overloop wat er op het programma staat. Benoem goed wat de doelstellingen zijn van dit traject.	15'	
Overzicht	Presenteer kort de benoemde uitdaging die naar voren kwam in de oefening. Koppel de vorige bijeenkomst terug: → Welke organisaties en samenwerkingen zetten al in op dit thema? → Waar lagen er hiaten of knelpunten?	15'	TIP! Maak dit visueel door bv. een mindmap te gebruiken. Je kan ook werken met leuke fiches.
Gesprekstafels	Uitdaging en doel formuleren: Op basis van de presentatie formuleert elke groep 1 uitdaging, 1 doel op korte termijn (1 jaar) en 1 doel op middellange termijn (2 jaar). Zie dat de uitdaging aan volgende voorwaarden voldoet: → Positief geformuleerd dus NIET we hebben middelen tekort. → Het vraagt om een aanpak op niveau van de eerstelijnszone. → Actoren binnen de eerstelijnszone kunnen bijdragen aan deze uitdaging(en).	20'	
	Kennismaken met uitdagingen en doelstellingen: Ga met elk groepje langs de andere geformuleerde uitdagingen en doelen.	30'	
Pauze		10'	
Gesprekstafels	Na de vorige ronde is het de bedoeling dat de deelnemers acties formuleren bij de doelstellingen die door de andere groep werden geformuleerd. Op die manier proberen de groepen meer out-of-the-box denken te stimuleren. Daarom schuiven ze 1 tafel door. Dus niet iedereen werkt aan alle uitdagingen. Bij het formuleren van de acties kunnen volgende vragen een leidraad bieden: → Op welke manier verwacht je dat deze actie bijdraagt tot de doelstelling? → Wat is dan het concrete resultaat? Na het verwoorden van deze acties schuiven de deelnemers een laatste keer terug door naar hun oorspronkelijke tafel waar ze de doelen en uitdagingen voor formuleerden. Hier hebben anderen nu acties geformuleerd. Je overloopt deze kort en laat dit nog aanvullen door de groep die startte met deze tafel.	25'	
Prioriteiten en engageren	De deelnemers plakken 3 stickers naar keuze bij welke actie ze het belangrijkste vinden om nu te realiseren.	5'	
Mogelijke rollen	Je bespreekt de prioritaire acties: degene die het meest aangeduid zijn en bevraagd aan de deelnemers welke rol ze zich zien opnemen.	15'	De verslaggever kan noteren wie wat wil doen, moesten er acties in de toekomst opgezet worden.
Afsluiten	Bedanken voor deelname!	10'	

TIP

Je kan deze laatste bijeenkomst ook in twee delen opsplitsen waarbij je een eerste bijeenkomst gaat over het formuleren van uitdagingen, doelen en acties. Na deze bijeenkomst kan je als eerstelijnszone er bij stil staan op welke acties je eventueel wil inzetten. Nodig eventueel extra partners nog uit van de eerstelijnszone die een vorige keer ontbraken. In deze vervolgbijeenkomst verfijn je dan vooral de acties en sta je er diepgaand bij stil wie welke rol kan opnemen. Dit kan je vooral doen als je al concreet aan de slag wil met een actie.

Traject afsluiten

Vanuit deze bijeenkomsten heb je als eerstelijnszone zicht op welk thema er leeft in kader van zorgzame buurten en hoe partners zich hierin nog kunnen versterken. Je eindigt dan ook met acties binnen dit thema en eerste handvatten om aan de slag te gaan binnen jouw eerstelijnszone opdat de professionals zich versterkt voelen in dit thema.

In volgende stappen is het dus aan de medewerkers en coördinator van de eerstelijnszone om keuzes te maken: welke acties kunnen we waar maken en wie neemt welke rol hier in op. Bouw zeker verder op de laatste bijeenkomst waar de partners hun mogelijke rol aangaven. Acties kunnen verschillend zijn: het kan gaan over het finetunen wat er nu leeft onder de eerstelijnsactoren, het koppelen aan het meerjarenplan, een actie uitvoeren, het belang van bepaalde thema's onderstrepen bij de zorgraad ... Alleszins vergeet er niet over te communiceren: wat je ook doet! Zo voelen de deelnemers waardering voor wat ze gedaan hebben maar ook hebben ze ook zicht op de resultaten.

Succes met het werken aan zorgzame buurten op een bovenlokaal niveau!

Tips & tricks voor bovenlokaal samenwerken

TIP

Ben je als eerstelijnszone nog geïnteresseerd in specifieke thema's? Denk bv. aan intrafamiliaal geweld, psychologische zorg in de eerstelijns, behandeling van chronische pijn, ... maak dan zeker een account aan op academie van de eerste lijn. Meer info vind je via <https://www.vivelacademie.be> .

TIP

Geïnteresseerd in interprofessioneel samenwerken in jouw gemeente, stad of buurt? Een handleiding vind je terug via [deze link](#) .

Zo kan je organisaties op elkaar afstemmen, elkaar laten kennen en inzetten op gezamenlijke uitdagingen om interprofessioneel samenwerken mogelijk te maken.

Bijlagen

Databanken toegelicht

In deze bijlage bekijken we:

1. Hoe gegevens verzamelen?

- 1.1. Provincies in cijfers
- 1.2. De IMA-atlas
- 1.3. Geopunt
- 1.4. Leefkwaliteit Vlaanderen
- 1.5. Ruimtemonitor 2.0
- 1.6. Walkability
- 1.7. Sociale kaart
- 1.8. Overige databanken

2. Hoe gegevens verzamelen voor de bovenlokale actoren?

- 2.1. Gemeente en stadsmonitor
- 2.2. Geopunt
- 2.3. Provincies in cijfers

TIP

Kaarten gemakkelijk opslaan

Maak een printscreen van je scherm.

Op Windows via:

- het 'knipprogramma'
- 'prntscrn' + alt ingedrukt houden.
Daarna open je 'Word' en druk je op 'ctr-V'.

Op Apple via:

- 'command'+ 'shift'+4 ingedrukt. Je selecteert het gebied en er verschijnt rechtsonderaan je afbeelding. Deze kan je met command+s opslaan of je kan ze verslepen naar je Word-document.

1. Hoe gegevens verzamelen?

Wanneer je aan de slag gaat met het verzamelen van kwantitatieve en cartografische gegevens, zal je beroep doen op verschillende databanken. Deze databanken maken gebruik van verschillende geografische afbakeningen. Naast de gemeentegrenzen, gaat dit over afbakeningen voor deelgemeenten, wijken, statistische sectoren en bouwblokken. Afhankelijk van welke indicator je zoekt en in welke databank je werkt, kan je informatie vinden op deze verschillende geografische niveaus.

We bouwen in deze handleiding verder op twee grote databanken met cijfers: **De Provincies in Cijfers** en de **IMA-atlas**. Beide databanken werken op dezelfde manier. Wanneer je met de ene kan werken, kan je ook met de andere aan de slag.

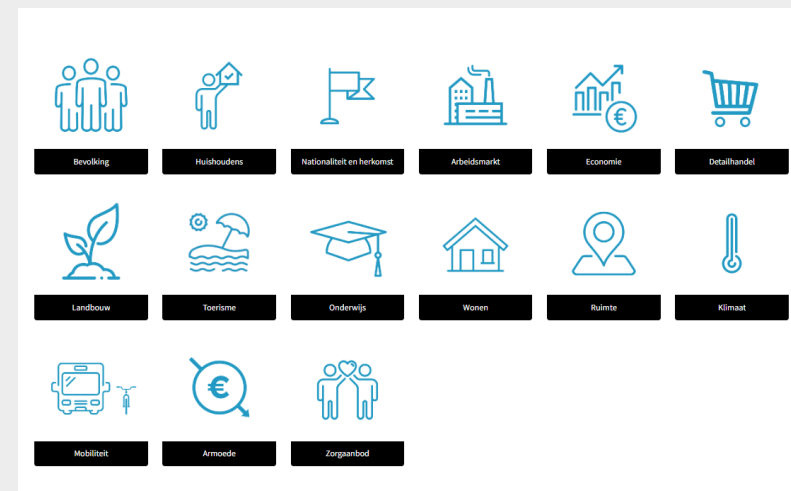
Daarnaast geven we ook nog andere databanken mee waar je aanvullend cijfers, informatie, kaarten ... in kan opzoeken.

1.1. Provincies in cijfers

provincies.incijfers.be/dashboard

In de databank van Provincies in Cijfers vind je een grote verscheidenheid aan cijfers over verschillende thema's: van samenstelling van de bevolking tot economie, wonen ... (zie ook afbeelding startpagina hieronder).

Via de databank kan je zelf aan de slag met deze thema's. Je kan er cijfers zoeken over de leeftjidsverdeling in je gemeente, het percentage alleenwonenden ... en dit op verschillende geografische niveaus.

Bijlage ► Databanken toegelicht

Je kan de verschillende diensten data en analyse van de Provincies ook bereiken via deze mail-adressen indien je nog specifieke vragen hebt over de databank.

TIP

Op de website vind je een **handige handleiding** die je wegwijs kan maken in het gebruik van de databank.

Voor de Provincie Antwerpen:

data.analyse@provincieantwerpen.be

Voor de Provincie Oost-Vlaanderen:

data.analyse@oostvlaanderen.be

Voor de Provincie West-Vlaanderen:

data.analyse@westvlaanderen.be

Voor Provincie Limburg:

data.analyse@limburg.be

Voor de Provincie Vlaams-Brabant:

data.analyse@vlaamsbrabant.be

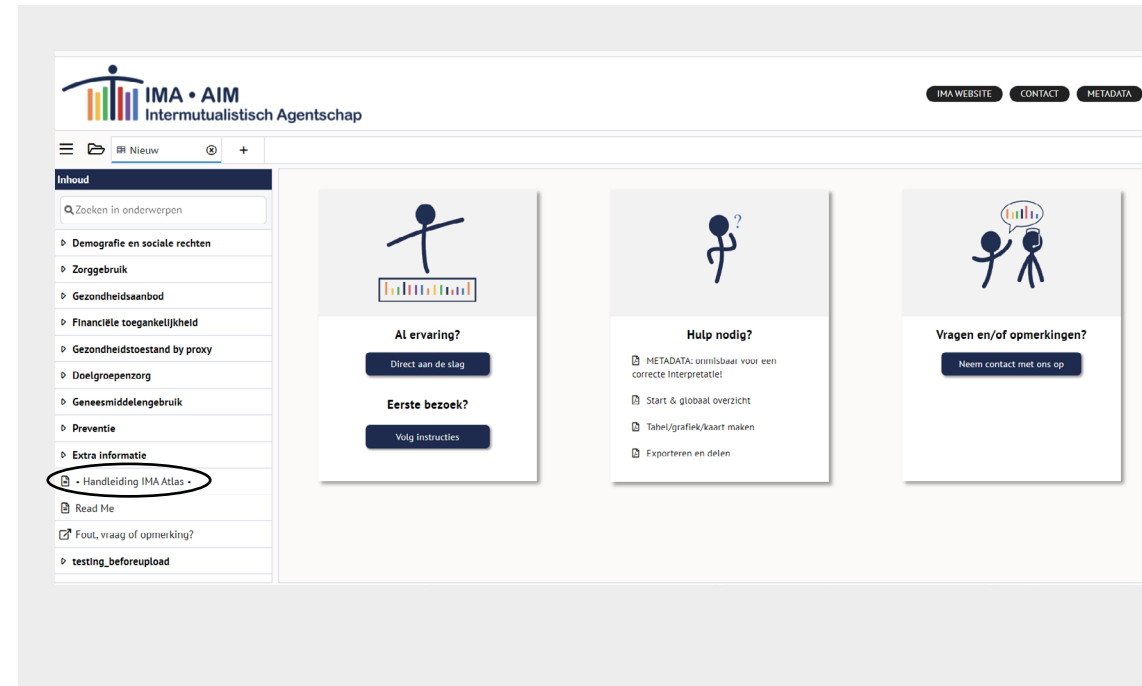
1.2. De IMA-atlas

ima.incijfers.be

De IMA-atlas, een databank van het InterMutualistisch Agentschap, bevat verschillende cijfers en indicatoren rond zorg en gezondheid. In de databank worden sinds 2002 alle gegevens van de rechthebbenden in kader van verplichte ziekteverzekering in België in bijgehouden. Deze dataset omvat cijfers voor alle rechthebbenden.

OPGELET!

Een belangrijke kanttekening bij de dataset is dat ze enkel de rechthebbenden in kader van de verplichte ziekteverzekering in België omvat en dus niet noodzakelijk alle officiële inwoners van je gemeente. Zeker wanneer jouw gemeente aan de rand van België ligt, dicht bij Nederland bijvoorbeeld, is het de moeite om het aantal rechthebbenden in jouw gemeente in deze databank te vergelijken met het officieel aantal inwoners van je gemeente in de databank van de Provincies in Cijfers. Wanneer dit sterk uiteen ligt, dien je de cijfers dus met de nodige voorzichtigheid te interpreteren.

TIP

Ook op de website van de [IMA-atlas](http://ima-atlas.be) vind je een handleiding.

Kaart opslaan

Zie **Kaarten gemakkelijk opslaan** hoe je de kaart kan opslaan.

1.3. Geopunt

www.geopunt.be

De informatie

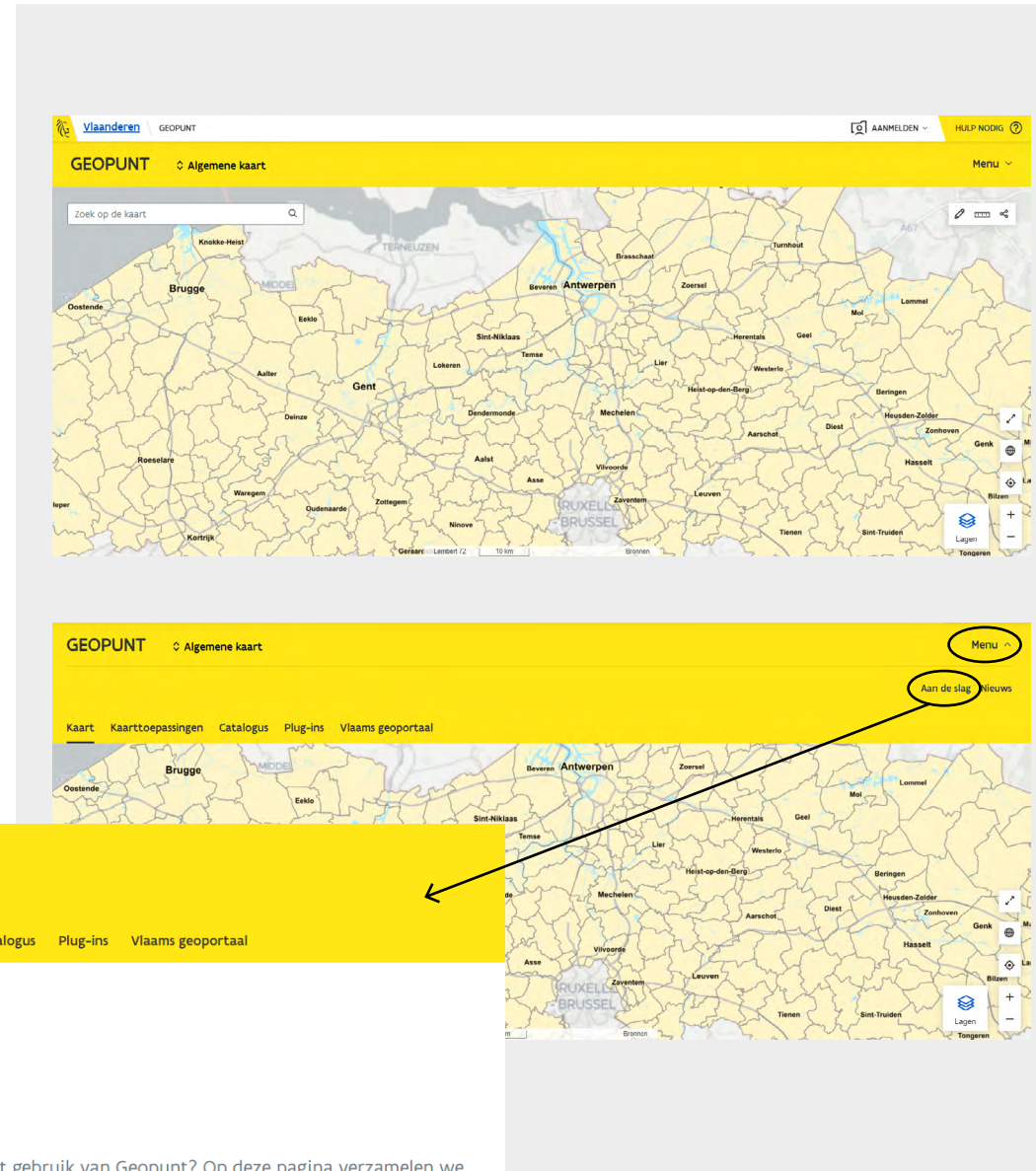
In de databank van Geopunt vind je actuele geografische informatie over maatschappelijke relevante gegevens en diensten. Je kan er verschillende soorten informatie combineren in één kaart, van openbaar vervoer, sportverenigingen, scholen tot geluidsbelasting en bouwgrond.

De handleiding

Wil je meer te weten komen over hoe geopunt werkt? Klik dan op menu, vervolgens op 'aan de slag'. Zo kom je uit op een pagina met informatie over hoe je aan de slag kan gaan met de databank.

Kaart opslaan

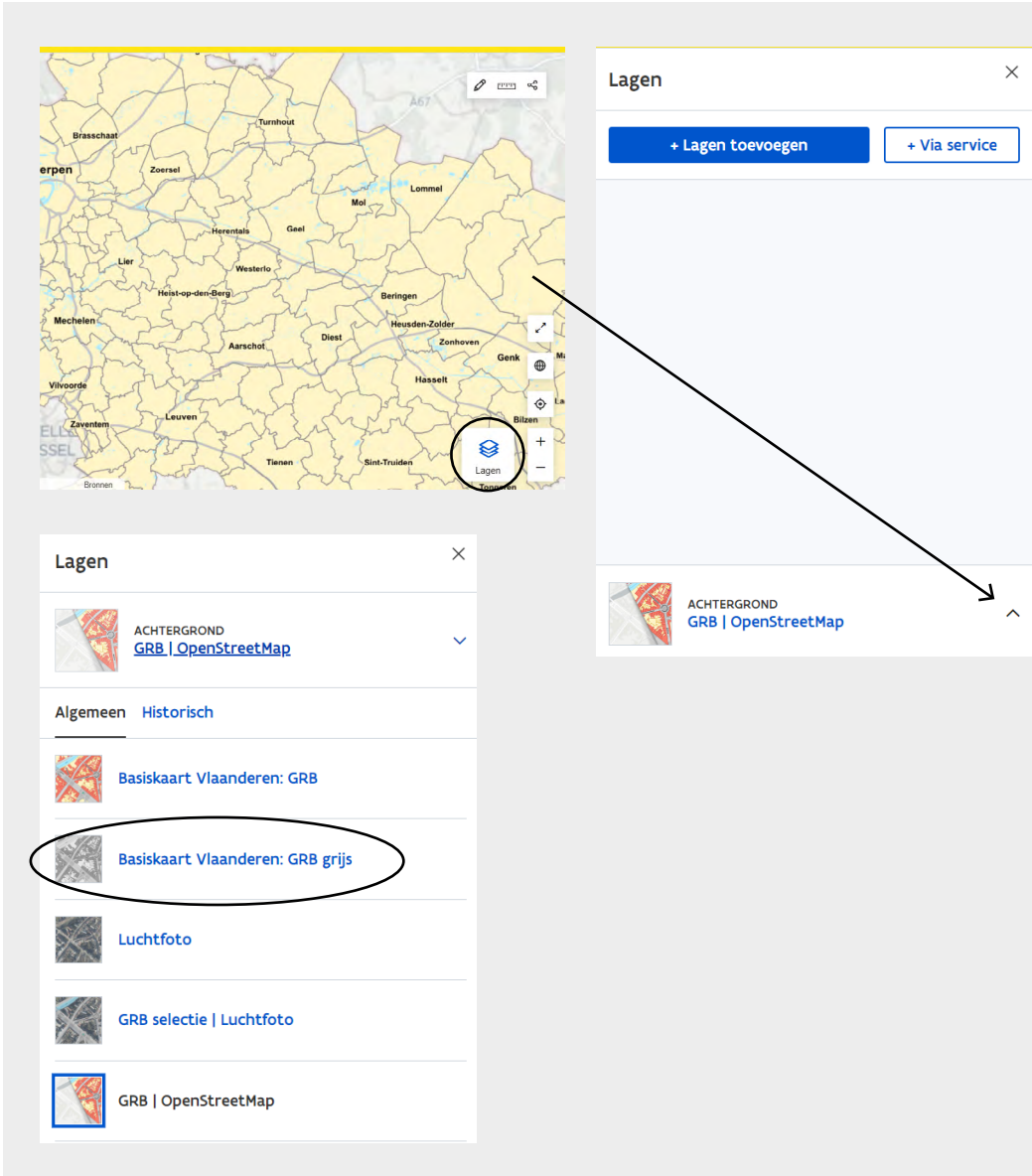
Zie **Kaarten gemakkelijk opslaan** hoe je de kaart kan opslaan.

De basiskaart voor de ruimtelijke omgevingsanalyse

Geopunt heeft het voordeel dat je statistische sectoren kan aanduiden (zie ook de voorbereidende stap voor een toelichting over de statistische sectoren). De kaart die je nu aanmaakt zullen we bij verschillende indicatoren gebruiken. We maken daarom eerst een basiskaart.

- Surf naar: www.geopunt.be .
- Klik rechtsonder op lagen.
- Klik op het pijltje.
- Duid vervolgens 'basiskaart Vlaanderen: GRB Grijs' aan.

The screenshot displays the Geopunt web application interface. On the left, a map of Flanders is shown with a grid of municipalities. A 'Lagen' (Layers) button is circled in black on the map. On the right, the 'Lagen' panel is open, showing a '+ Lagen toevoegen' button and a '+ Via service' button. Below these, a list of layers is displayed, with 'Basiskaart Vlaanderen: GRB grijs' circled in black. An arrow points from the 'Lagen' button on the map to the 'Lagen' panel.

Lagen

+ Lagen toevoegen + Via service

ACHTERGROND
GRB | OpenStreetMap

Lagen

Algemeen Historisch

Basiskaart Vlaanderen: GRB

Basiskaart Vlaanderen: GRB grijs

Luchtfoto

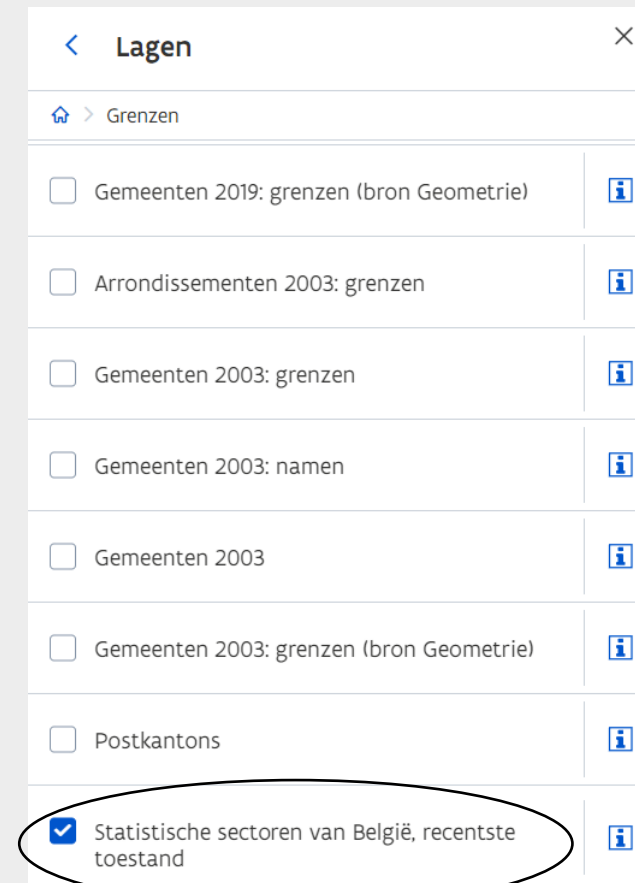
GRB selectie | Luchtfoto

GRB | OpenStreetMap

Statistische sectoren aanduiden?

- Open de functie 'lagen toevoegen'.
- Klik op 'grenzen'.
- Onderaan vind je 'statistische sectoren van België naar recentste toestand'.

Dit is de basiskaart waarop we telkens zullen verder werken zodat je altijd de grenzen van de statische sectoren en van de gemeente zal blijven zien.

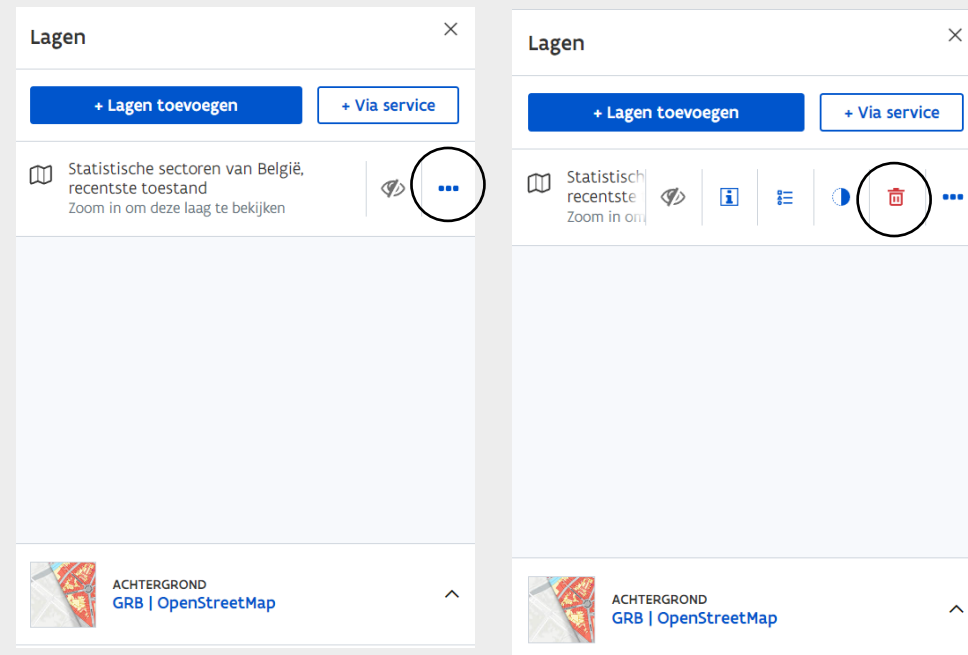

Hoe deze laag verwijderen?

- Selecteer 'Lagen'.
- Klik bij de laag die je wilt verwijderen op de drie puntjes rechts.
- Vervolgens verschijnt er een rood vuilbakje.
- Klik hierop en de laag is verdwenen.

Je ziet ook enkele andere symbooltjes:

- Als je op 'het oog-symbool' kan je tijdelijk de laag verbergen en terug zichtbaar maken als je hier terug op klikt.
- Als je op 'het info-symbool' klikt, krijg je meer info over deze laag.
- Als je op 'het legende-symbool' klikt, krijg je de legende te zien.
- Als je op het bolletje duwt, kan je de transparantie aanpassen van je kaart.

1.4. Leefkwaliteit Vlaanderen

omgeving.vlaanderen.be/kaarten-leefkwaliteit-vlaanderen

De informatie

De databank van Leefkwaliteit Vlaanderen wordt vormgegeven door de Vlaamse Overheid binnen het Departement Omgeving. De kaarten bundelen thema's zoals luchtkwaliteit, geluid, ruimte en groen, mobiliteit ... Je komt tot de kaarten wanneer je op 'Naar de kaarten' doorklikt.

De handleiding

Deze kaarten hebben geen specifieke handleiding, maar bieden wel telkens een kort woordje uitleg over een geselecteerd item. Deze informatie vind je onderaan in de linkerkolom onder 'Informatie'. Hiervoor moet je wel een item geselecteerd hebben.

Kaart opslaan

Zie **Kaarten gemakkelijk opslaan** hoe je de kaart kan opslaan.

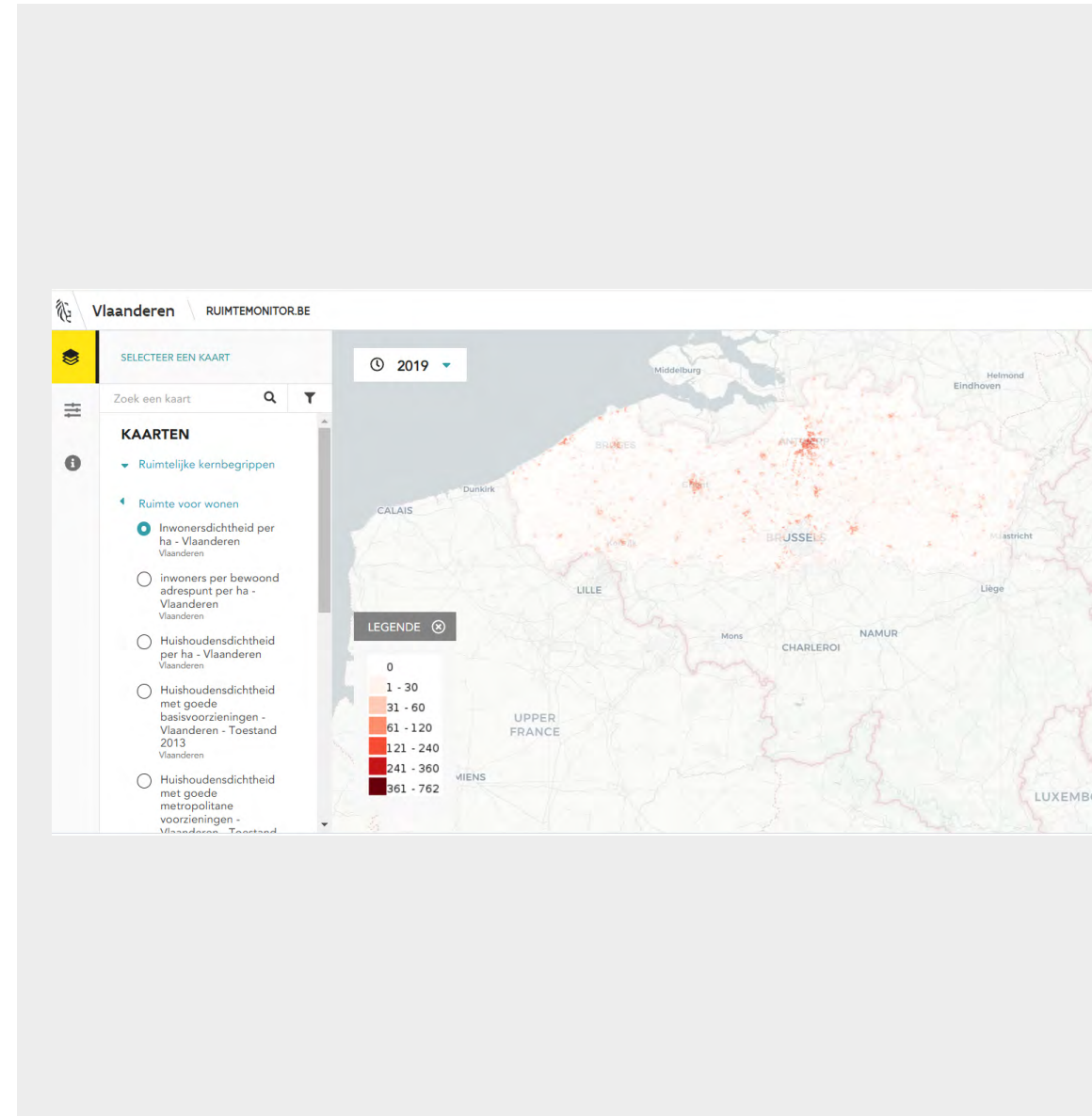

1.5. Ruimtemonitor 2.0

www.ruimtemonitor.be

De informatie

De ruimtemonitor van het Departement Omgeving biedt jou indicatoren over de toestand van de ruimte in Vlaanderen. Je vindt hier kaarten over inwonersdichtheid, voorzieningen-niveau, tewerkstellingsdichtheid, maar ook kaarten rond energie, mobiliteit, open ruimte en ruimtelijke integratie.

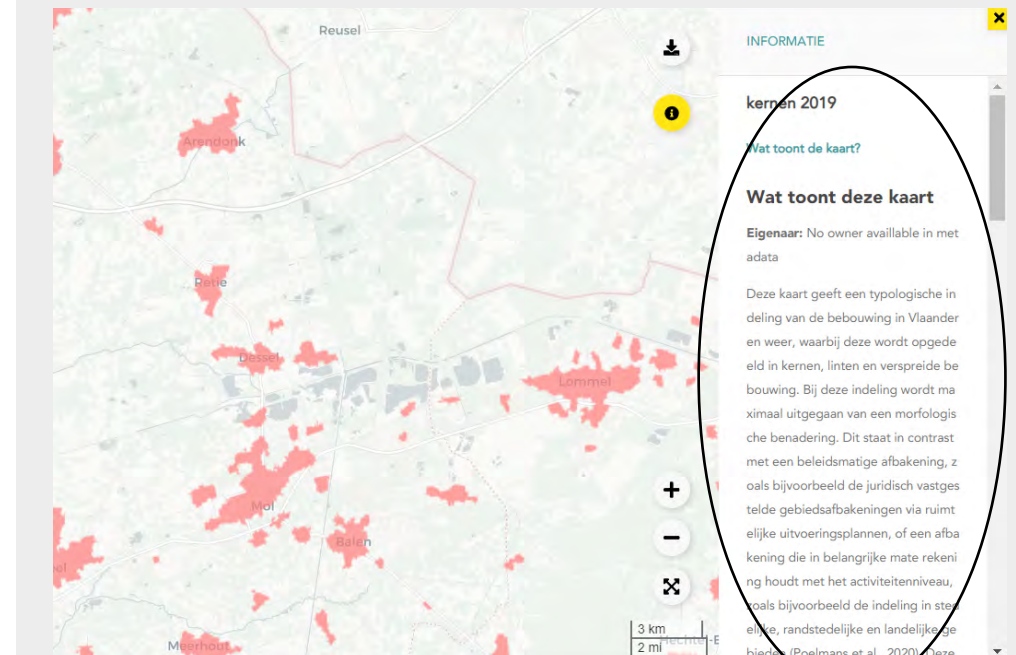
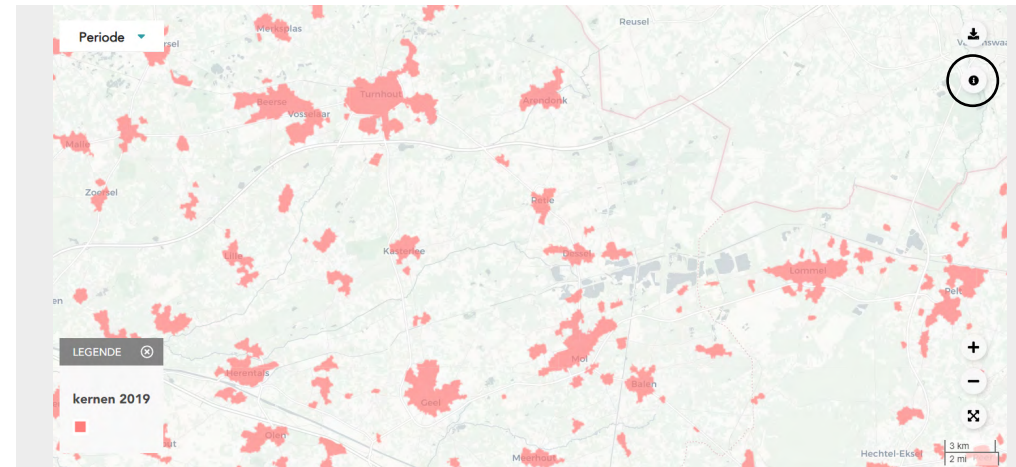

De handleiding

- Wanneer je een kaart geselecteerd hebt, klik je op het 'Informatie'-symbool (I) rechts.
- Druk vervolgens op 'Wat toont de kaart?'.
Er verschijnt een tekst met informatie.

Kaart opslaan

Zie **Kaarten gemakkelijk opslaan** hoe je de kaart kan opslaan.

1.6. Walkability

www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/walkability-too

De informatie

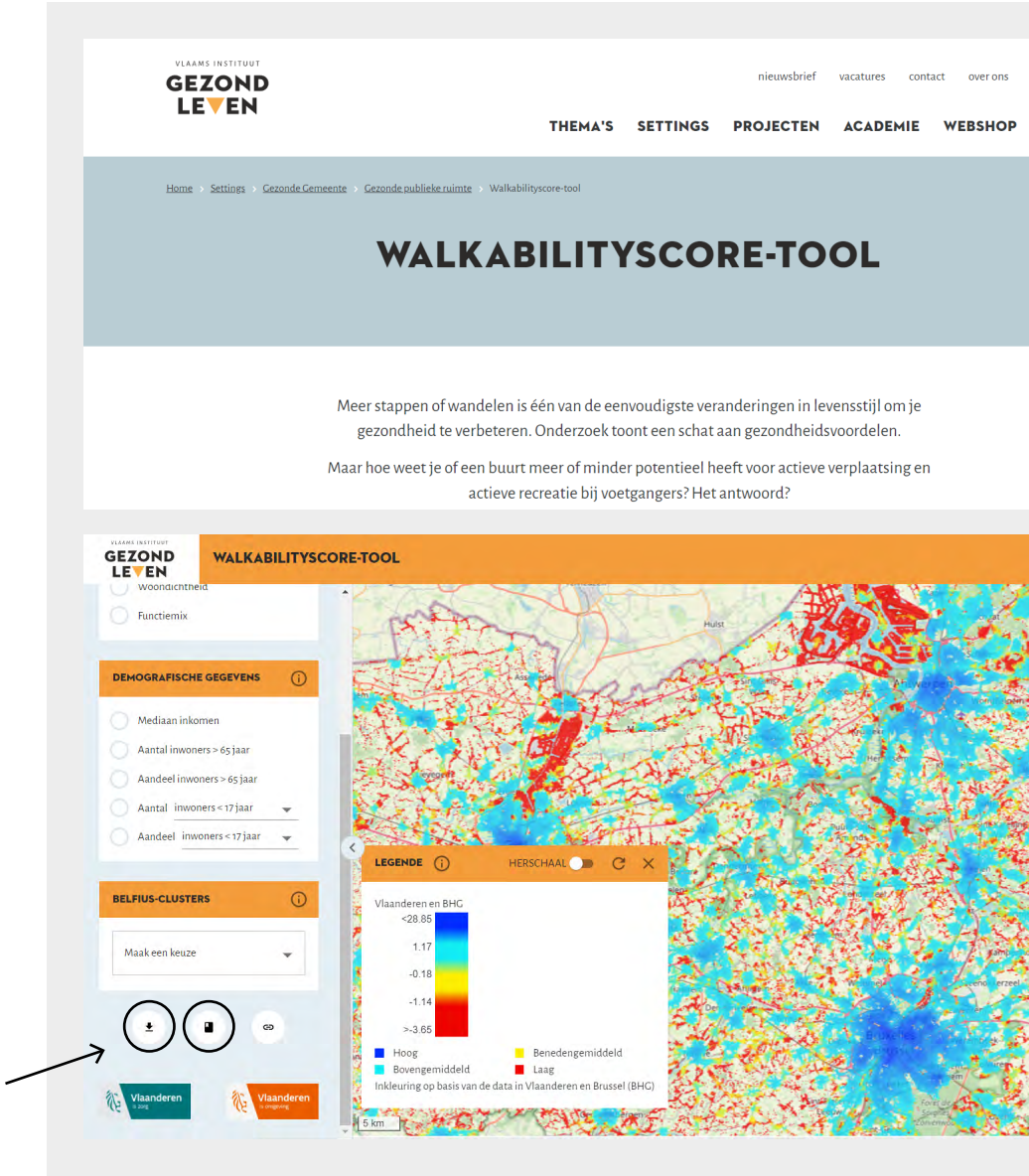
Het Vlaams Instituut Gezond Leven heeft een walkabilitytool ontwikkeld. De walkabilityscore helpt ons bij het analyseren van bereikbaarheid van een buurt. De tool geeft inzicht in plannings – of inrichtingsmaatregelen vanuit een gezondheidsperspectief.

De handleiding

- Bij het openen van de **‘Tool’** kom je meteen uit op de walkabilityscoretool.
- Meer info over hoe je kan werken met de tool vind je door op het symbooltje ‘handleiding’ te klikken.
- Vervolgens vind je materiaal terug om je te verdiepen.

Kaart opslaan

- Klik op het ‘download’-symbool om de kaart op te slaan.

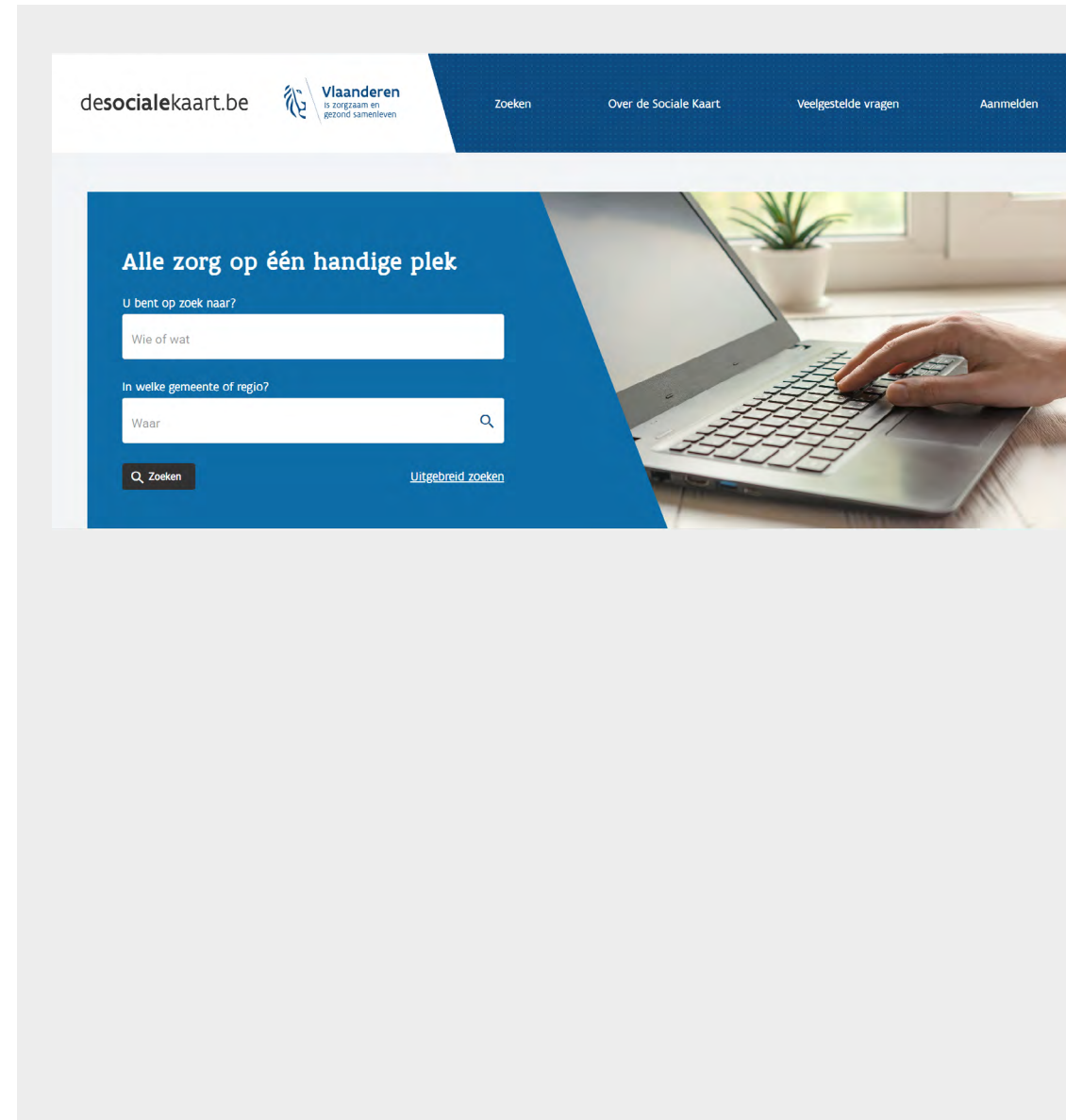

1.7. Sociale kaart

www.desocialekaart.be

De informatie

De sociale kaart bevat een overzicht van zorgvoorzieningen en zorgverstrekkers in Vlaanderen en Brussel. Deze kaart biedt een oplijsting aan van algemene sociale dienstverlening, lichamelijke en geestelijke gezondheidszorg, jeugdhulpverlening, samenlevingsopbouw, zorgverstrekkers en dergelijke meer.

Bijlage ► Databanken toegelicht

Je kan de sociale kaart ook op een kaart weergeven door op het 'kaart'-symbool te klikken.

De handleiding

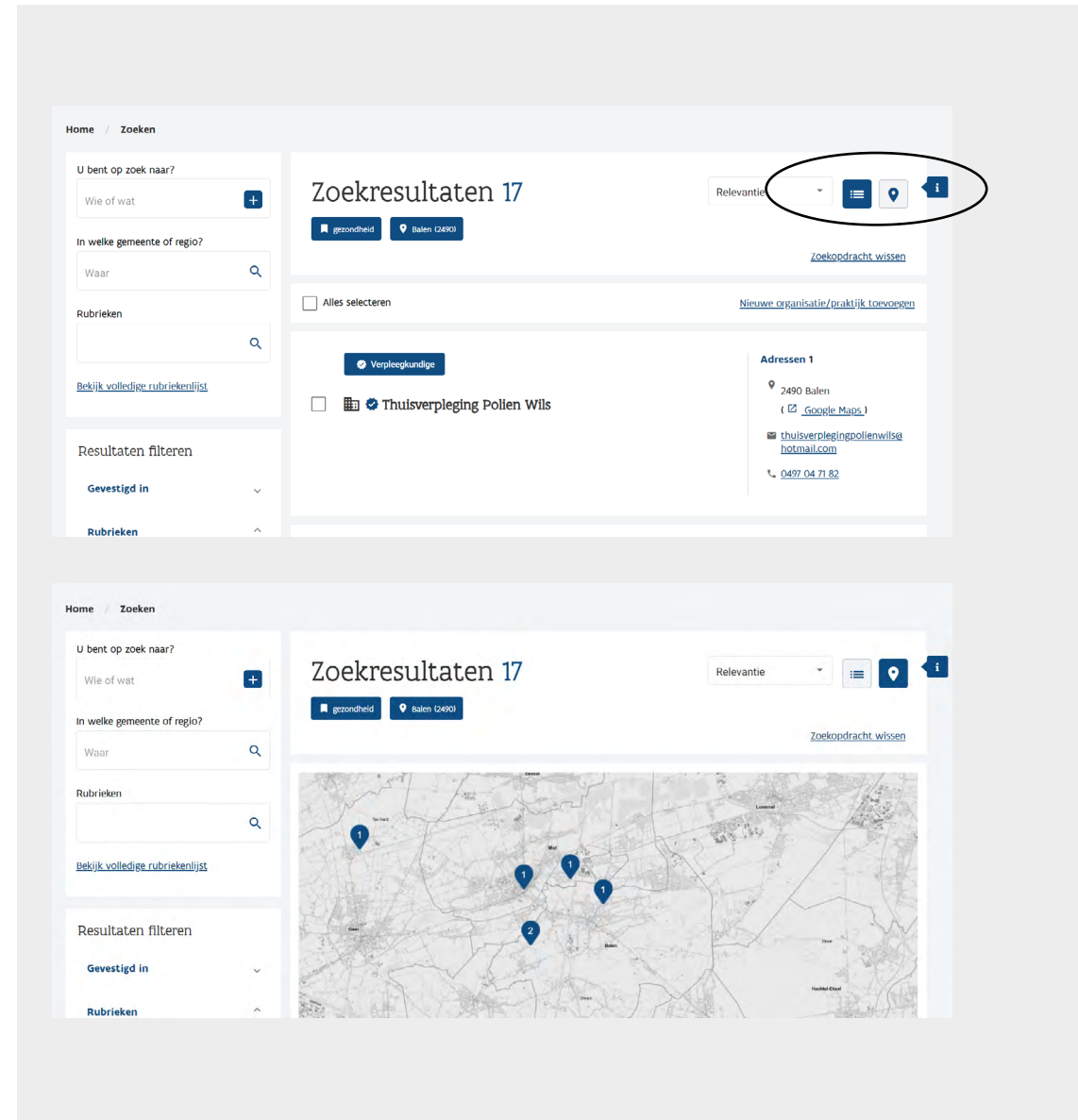
Hoe je aan de slag kan gaan met de sociale kaart, vind je terug via 'veelgestelde vragen'.

Kaart opslaan

- Deze kaart sla je best op door een printscreen te nemen (zie **Kaarten gemakkelijk opslaan**).
- Ingelogde gebruikers kunnen de gegevens laten exporteren (de stappen vind je terug in de handleiding).

TIP

Sommige gemeentes hebben een GIS-medewerker of – coördinator. GIS staat voor geografisch informatiesysteem. Deze medewerkers kunnen met bepaalde data aan de slag om gericht kaarten te maken. Ga eens na in je gemeente of er iemand in dienst is die je kan bijstaan bij het maken van kaarten en bekijk samen welke kaarten er reeds beschikbaar zijn voor jouw gemeente.

The image displays two screenshots of a search interface for 'Zoekresultaten 17'. The top screenshot shows the search results page with a 'Kaart' button circled in red. The bottom screenshot shows the same page with a map view of the results.

Home / Zoeken

U bent op zoek naar?

Wie of wat +

In welke gemeente of regio?

Waar 🔍

Rubrieken 🔍

[Bekijk volledige rubriekenlijst](#)

Resultaten filteren

Gevestigd in

Rubrieken

Relevantie

gezondheid Balen (2490)

[Zoekopdracht wissen](#)

Alles selecteren [Nieuwe organisatie/praktijk toevoegen](#)

Verpleegkundige

Adressen 1

2490 Balen
([Google Maps](#))

thuisverplegingpollenwils@hotmail.com

0497 04 71 82

Thuisverpleging Pollen Wils

Home / Zoeken

U bent op zoek naar?

Wie of wat +

In welke gemeente of regio?

Waar 🔍

Rubrieken 🔍

[Bekijk volledige rubriekenlijst](#)

Resultaten filteren

Gevestigd in

Rubrieken

Relevantie

gezondheid Balen (2490)

[Zoekopdracht wissen](#)

Map view showing results for Balen (2490) with markers 1 and 2.

1.8. Overige databanken

Hier bieden we je een overzicht van andere databanken die aanvullend nog interessant kunnen zijn.

Wil je graag nog meer te weten komen over de socio-economische status in jouw buurt/gemeente:

- https://stat.mi-is.be/nl/dashboard/leefloon_25?menu=drilldown
- In deze databank krijg je zicht op personen met een leefloon binnen jouw gemeente.

Wil je graag nog meer weten over kansarmoede binnen jouw gemeente:

- [Kansarmoede-index](#)
- In deze databank krijg je zicht op kansarmoede o.b.v. de origine, alsook kansarmoede bij kinderen.

De gemeente en stadsmonitor met cijfers op gemeenteniveau:

- <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be>
- In deze databank krijg je zicht op diverse thema's zoals milieu, samenleven, economie, zorg en gezondheid, werk ...

Wil je meer te weten komen over superdiversiteit?

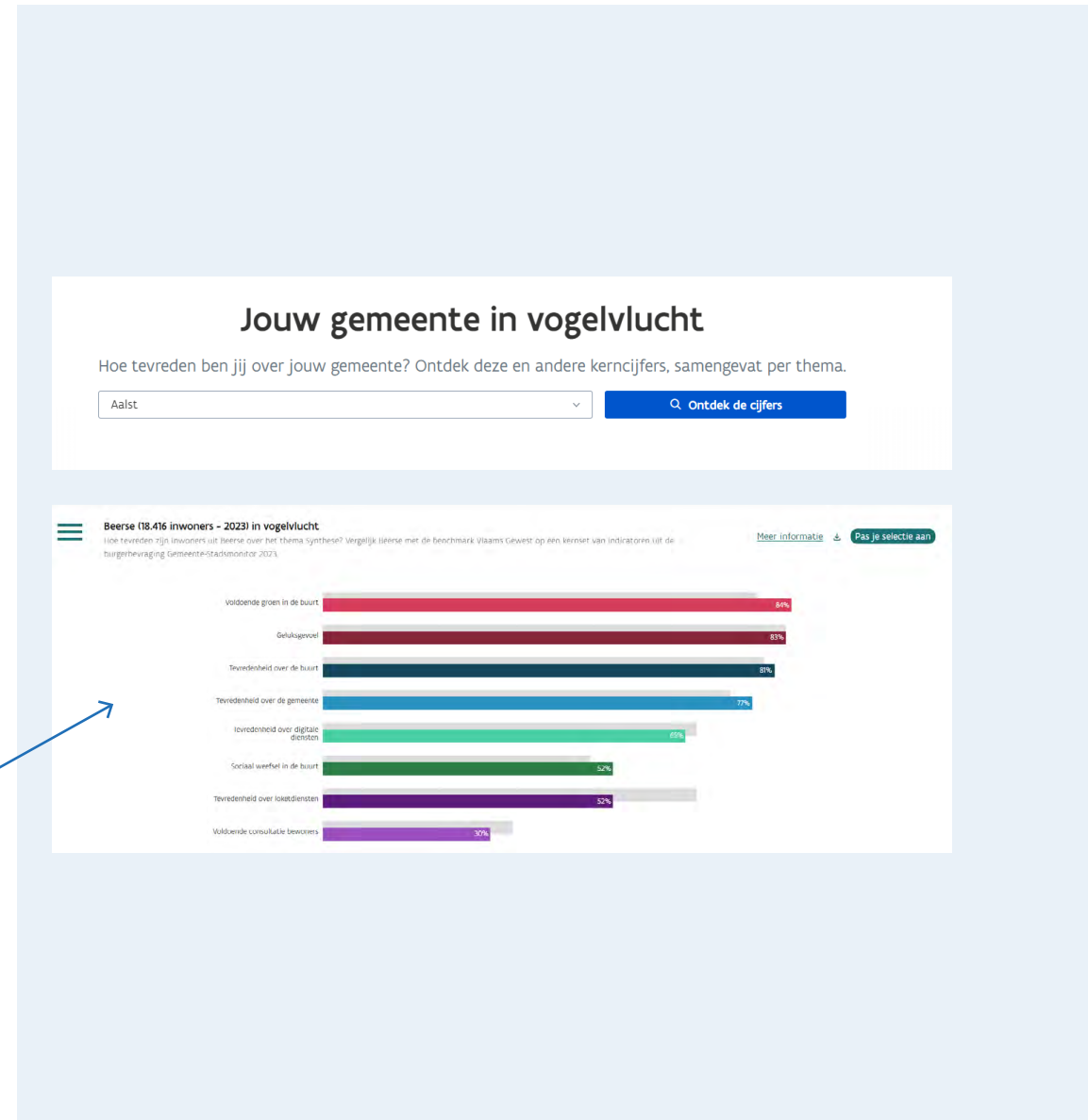
- Neem zeker een kijkje op volgende site: <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/onderzoek-cijfers-en-geoloketten/atlas-superdiversiteit>
- Deze website geeft je een inzicht op de link tussen superdiversiteit en de ruimtelijke impact.

2. Hoe gegevens verzamelen voor de bovenlokale actoren?

2.1. Gemeente- en stadsmonitor: een korte handleiding

Dit biedt je een korte handleiding over hoe je kan werken met de gemeente- en stadsmonitor. Ook geven we je tips over hoe je resultaten over gemeenten heen kan vergelijken.

- Surf naar <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be> .
- Duidt jouw gemeente aan en druk op 'ontdek de cijfers'.
- Vervolgens kan je links op de menu drukken en een thema aanduiden.
- Vervolgens krijg je een overzicht over wat de inwoners denken over verschillende zaken.
- Op deze manier kan je alle gemeente binnen jouw eerstelijnszone nagaan.
- Je kan ook rechts bovenaan vergelijken met andere gemeenten.
- Daarnaast kan je ook volledige rapporten downloaden:
<https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/download-rapporten> .
- Hier kan je ook je benchmark aanduiden: het Vlaams gewest, de provincie of regio.
- Hier kan je alle gemeentelijke rapporten downloaden en de cijfers uithalen.

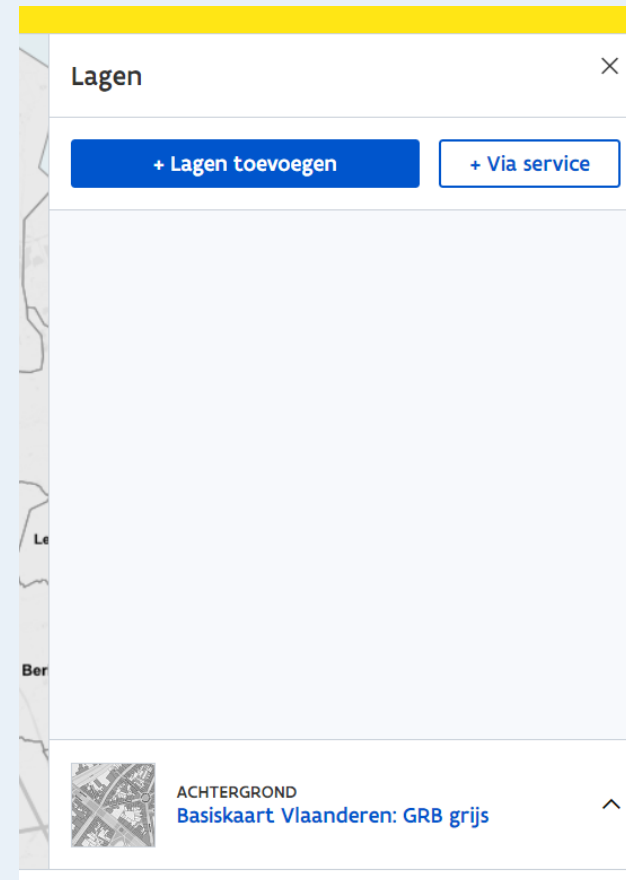
2.2. Geopunt

- Ga naar geopunt.be .
- Klik rechts op 'lagen' en vervolgens op 'lagen toevoegen'.
- Klik op 'cultuur, sport en toerisme'.
- Klik op 'toerisme' en vervolgens 'wandelnetwerk'.
- Zoom uit tot op het niveau van je keert dat je nodig hebt
bv. alle gemeenten van de eerstelijnszone.

TIP

Werk met een basiskaart Vlaanderen GRB Grijs, meer info vind je terug in de omgevingsanalyse:

[1.3. Spreiding van woningen](#) .

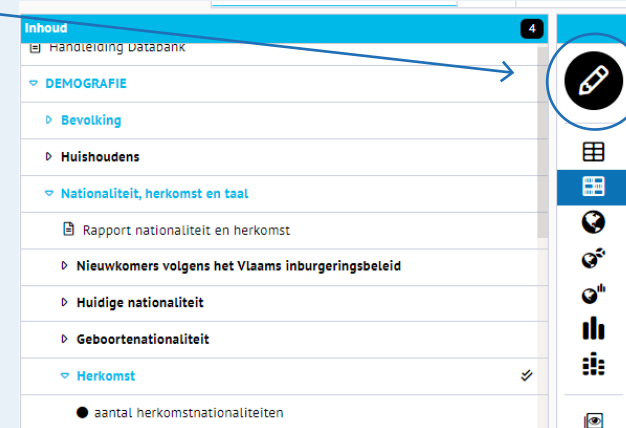

2.3. Provincies in cijfers

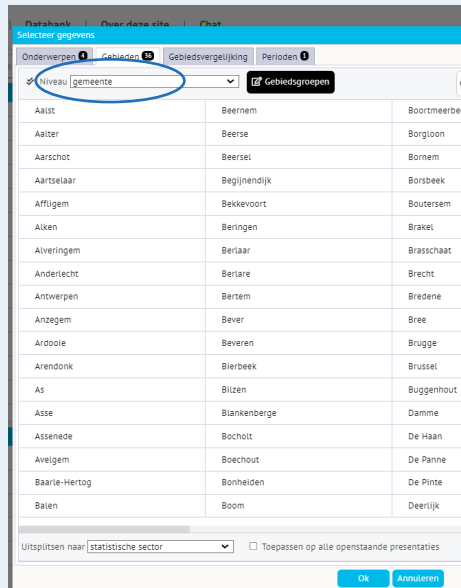
Wil je een indicator opzoeken voor verschillende gemeenten of voor de eerstelijnszone?

Hier vind je een korte omschrijving hoe je dit kan aanpakken

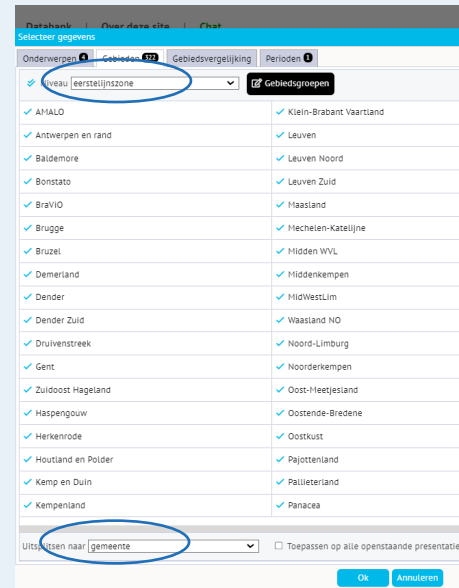
- Surf naar de databank [provincies in cijfers](#).
- Kies voor een thema waar je wil in verdiepen bv. 'demografie', kies voor 'nationaliteit, herkomst en taal'.
- Duidt vervolgens '% Belgische herkomst', '% niet-Belgische herkomst', 'Europese herkomst' en 'niet-Europese herkomst' aan.
- Klik vervolgens op het potloodje en klik op gebieden.
- Hier heb je verschillende opties:
 - Je kan alle gewenste gemeenten aanduiden (zeker als het om een samenwerkingsverband gaat).
 - Je kan kiezen voor gebied 'eerstelijnszone' en uitsplitsen naar de gemeente.
 - Tot slot kan je een eigen gebiedsgroep aanmaken.

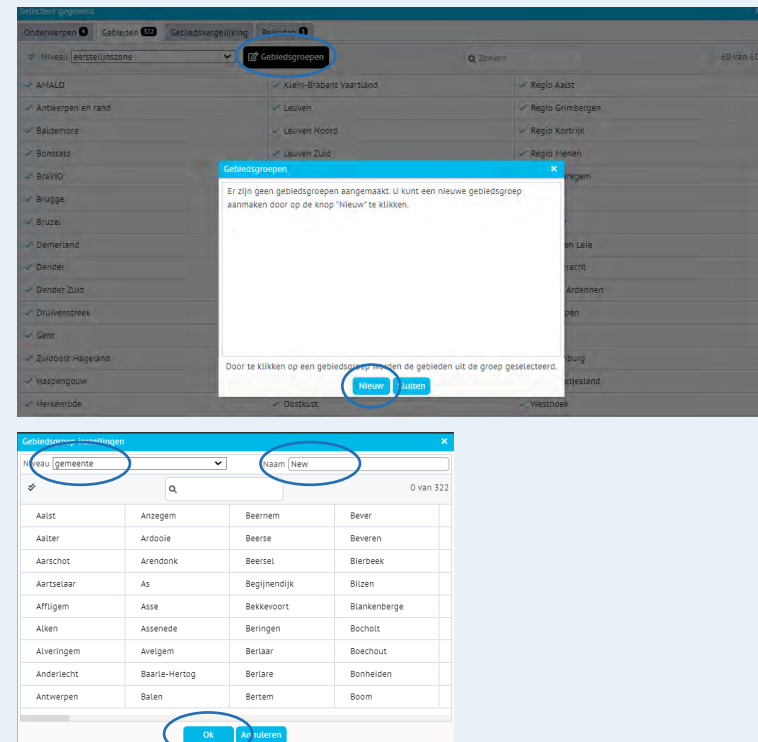
Bijlage ► titel bijlage?

Deze prent laat zien dat je alle gemeenten kan aanduiden die je wil vergelijken.

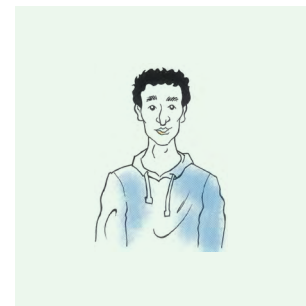
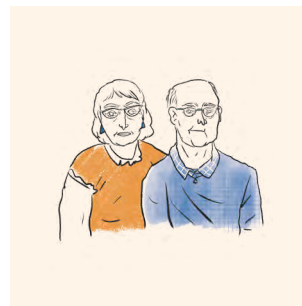
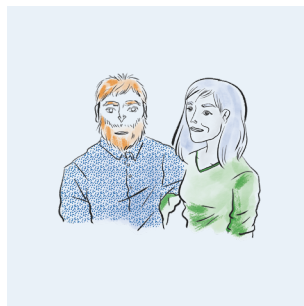
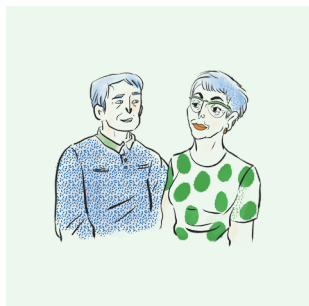
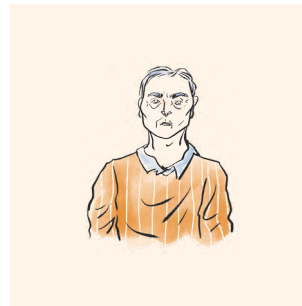
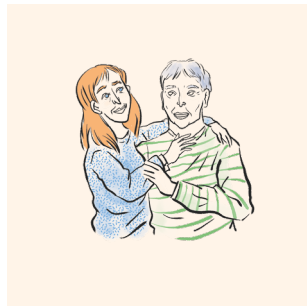
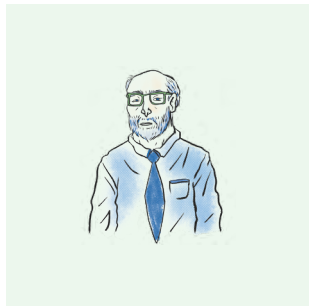
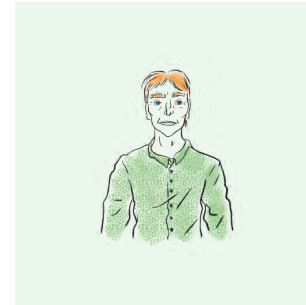
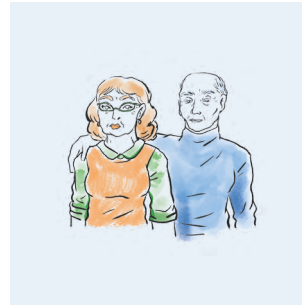

Deze prent laat zien dat je als gebied kan kiezen voor de eerstelijnszone en vervolgens onderaan uitsplitst naar gemeente. Klik jouw eerstelijnszone dus aan.

Je kan er ook voor kiezen om een 'gebiedsgroep' te maken. Klik hier op. Vervolgens op 'nieuw'. Als je een groep wilt van verschillende gemeenten (bv. van je bovenlokale samenwerking) duid je bij niveau 'gemeente' aan. Vervolgens duid je de gewenste gemeenten aan, geef je rechtsboven het gebied een naam. En druk je op ok. Vanaf nu kan je dit altijd aanduiden als je iets opzoekt. Hiervoor moet je wel altijd opnieuw bij je bestaande gebiedsgroepen gaan kijken.

Persona's voorbeelden

Jos

Leeftijd	84 jaar
Status	Altijd alleenstaande geweest
Job	Gepensioneerde landbouwer
Woonst	Zijn eigen afgelegen boerderij in
Sociaal	Altijd hard gewerkt, geen hobby's of vrienden
Fysiek	Ouderdomskwaaltjes worden steeds erger
Hulp	Geen hulp, 1 keer per jaar naar de dokter
Karakter	Grote mond, klein hartje. Koppig, altijd zijn eigen zin gedaan, houdt er niet van als men zich komt bemoeien.

Jos zijn boerderij heeft niet veel comfort. Zijn toilet is buiten en zijn verwarming laat het soms afweten.

Zijn beste vriend is zijn hond. Maar met zijn hond wandelen gaat steeds moeilijker.

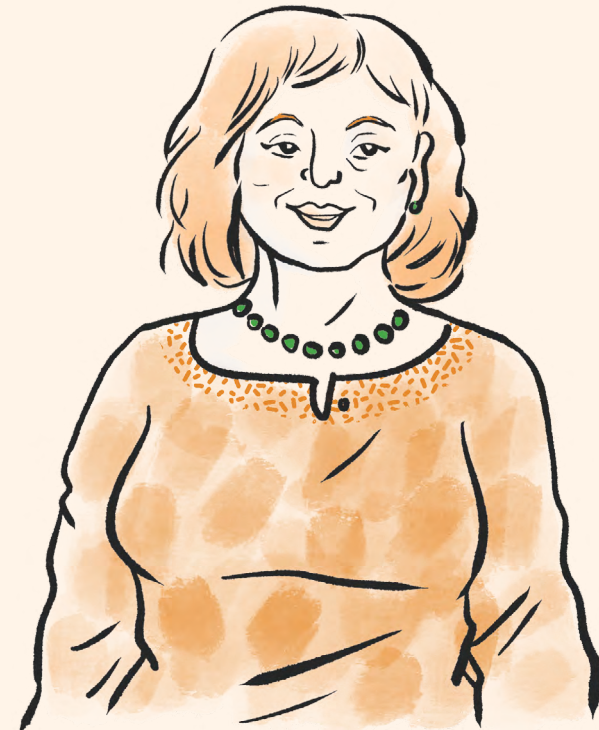
“Ik heb mijn hond, kippen, geiten en een koe. Voor hen wil ik blijven zorgen.”

Ingrid

Leeftijd	64 jaar
Status	Man is 5 jaar geleden gestorven
Job	Huismoeder geweest en gezorgd voor dochter
Woonst	Groot huis in, moeilijk om alles proper te houden
Sociaal	Bescheiden inkomen
Karakter	Houdt van lezen en kleren maken voor haar kleinkind. Gaat op dinsdag graag koffie drinken in het LDC met 2 vriendinnen.

“Ik heb boven geen wc en moet 's nachts soms naar het toilet. Vorige maand viel ik van de trap. Ik kon mijn dochter bellen en na 20 minuten was ze er om me te helpen.”

“Ik vergeet soms waar ik iets gelegd heb of welke dag het is. Ik heb schrik dat er iets mis is, maar durf er met niemand over praten. Ik vrees dat ze me naar een woonzorgcentrum gaan sturen.”

Nora

Leeftijd	30 jaar
Status	Alleenstaande, geen kinderen
Job	Werkzoekend
Woonst	Huurt een klein appartement net buiten de ring, aan de grote baan.
Sociaal	Haar ouders verhuisden toen ze 5 jaar was samen met haar 3 broers van Turkije naar België.
Karakter	Haar moeder sukkelde met haar gezondheid. Nora neemt de zorg voor haar op.

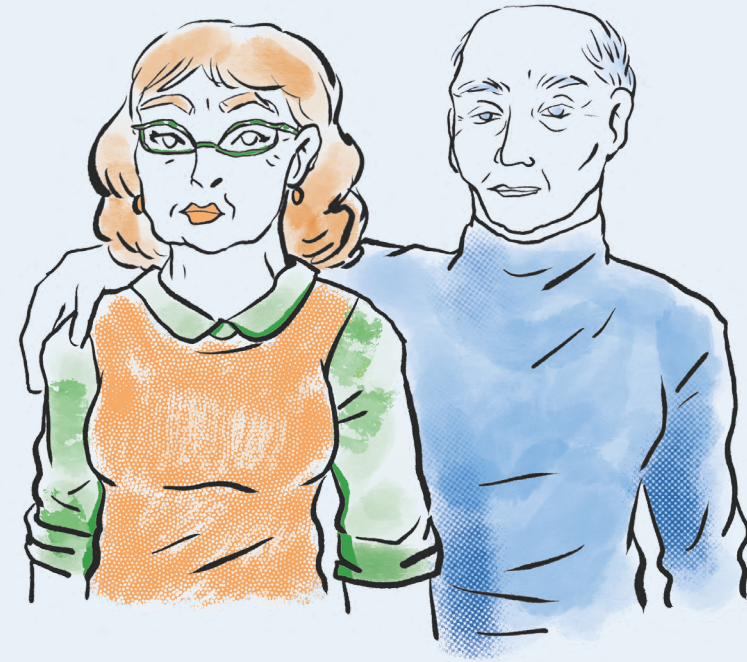
“Ik ben al 2 jaar op zoek naar werk. Ik zou graag als kinderverzorgster starten. Werken met kinderen maakt me gelukkig.”

“Bijna elke dag ga ik mijn moeder helpen. Ik help haar bij het huishouden, doe de boodschappen, help haar soms wassen. Ik doe het met veel liefde, maar soms is het me allemaal wat teveel.”

Suus en Robert

Leeftijd	Suus is 80 jaar & Robert is 85 jaar
Status	55 jaar getrouwd
Job	Gepensioneerde leerkrachten
Woonst	Grote villa in
Inkomen	Pensioen is beperkt
Sociaal	Ze zijn 35 jaar geleden verhuisd vanuit Nederland. De meeste vrienden wonen in Nederland en ze gingen hen vaak bezoeken. Hun 2 kinderen wonen ver in Nederland. Ze willen hier oud worden, maar missen contact met andere mensen.
Fysiek	Robert is zeer slechtziend en slecht te been (rollator), Suus heeft geen rijbewijs.
Hulp	2 keer per week familiehelp (koken, huishouden, strijken)

“In de winter lukt het moeilijk om naar de winkel te gaan. Vooral in het weekend.”

Peter

Leeftijd	62 jaar
Status	Vrijgezel
Job	Uitkering
Woonst, woont in huis van overleden moeder.
Sociaal	Woont alleen, maar heeft het moeilijk om alles te plannen. Hierdoor soms geen eten, propere kleren ...

“Ik werk als vrijwilliger in de bibliotheek. Daar kom ik goed overeen met één collega. Meer mensen ken ik eigenlijk niet.”

“Veel familie heb ik niet. De meeste komen niet meer langs omdat er ruzie is over een erfenis.”

Frans

Leeftijd	78 jaar
Status	Gescheiden
Job	Pensioen (Frans was bankdirecteur)
Woonst	Grote villa aan de rand van
Sociaal	3 kinderen en 1 kleinkind, enkel de dochter woont dichtbij.

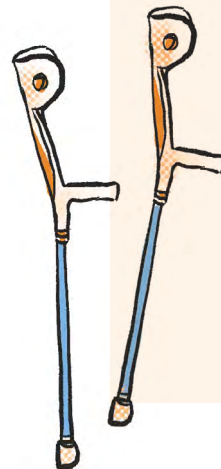
“Vroeger ging ik met mijn vrouw veel naar theater en op restaurant. Na mijn scheiding zie ik niet veel vrienden meer. Ik wil nog wel eens weg, maar alleen is maar zelig.”

“Sinds mijn scheiding voel ik me niet goed. Ik heb weinig energie, slaap slecht en amuseer me niet meer.”

Karel en Merel

Leeftijd	58 (Karel) en 54 (Merel)
Status	Getrouwd, 2 kinderen. De kinderen hebben een eigen gezin en wonen allebei ver weg, in de grote stad.
Job	Karel was bediende, maar staat op de ziekenkas na een verkeersongeluk met de fiets. Merel werkt als verpleegster in shiften.
Woonst	Wonen al jaren in dezelfde straat en kennen enkele burens van toen de kinderen klein waren.
Fysiek	Karel moet terug leren stappen, dit zal een aantal jaar duren.
Hulp	<ul style="list-style-type: none">— Elke 3 dagen komt een verpleegster voor verzorging.— 2 keer per week naar de kinesist. Vaak overdag.— Merel zorgt dat alles blijft draaien (dokter, apotheker, boodschappen).

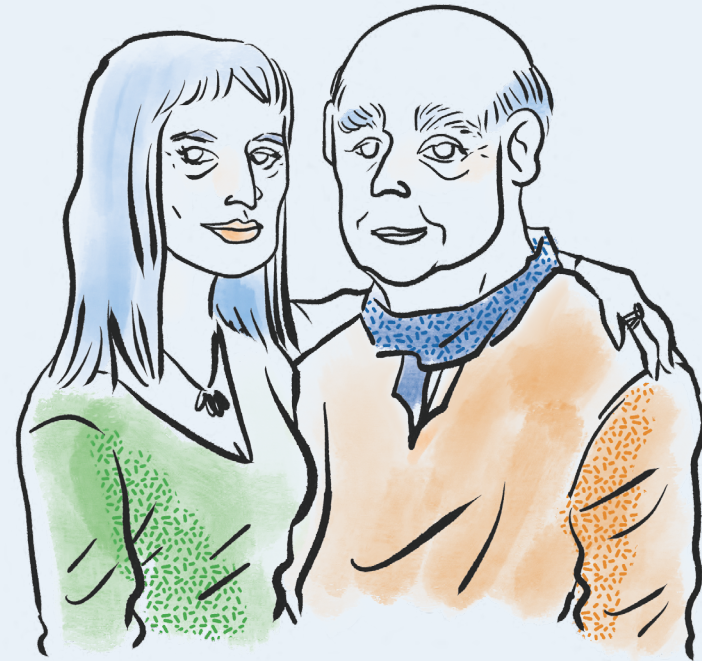

“Ik wil ooit nog gaan werken of iets doen. Nu verveel ik me thuis.”

“Merel doet veel, maar ze moet ook werken omdat we anders financieel nog meer problemen hebben.”

Marcel en May

Leeftijd	Marcel is 75 jaar en May 73 jaar
Status	Getrouwd
Job	Pensioen, Marcel was schrijnwerker en May huisvrouw
Woonst	Huis in
Sociaal	3 kinderen met een gezin en drukke agenda's. Komen niet veel buiten sinds verschillende vrienden overleden zijn. Ze zeggen beide goedendag als ze de burens zien.
Fysiek	Marcel moet sinds kort naar het ziekenhuis. Er is iets met zijn rug, maar ze weten niet goed wat. Er lijkt een hevige tijd aan te komen.
Hulp	Niets

“We kregen vorige maand een uitnodiging van de huisbezoeker ouderen. Dat is niet voor ons. Als we er ooit nood aan hebben, zullen we wel terugvallen op de kinderen.”

Alin

Leeftijd	46 jaar
Status	Getrouwd, 3 kinderen
Job	Seizoenarbeider, harde werker, financieel niet breed
Woonst	Woont sinds 8 jaar in in een klein appartement
Sociaal	Komt uit Roemenië. Gezin woont hier. Kinderen gaan hier naar school, Alin & vrouw kunnen een beetje Nederlands.
Hulp	Niets

“Mijn huidziekte zorgt voor veel jeuk. Mijn jongste zoon heeft het ook. Ik wil geld verdienen zodat hij misschien ooit naar de dokter kan.”

“Ooit kwam ik enkel naar hier voor de oogst. Nu wonen we hier. Het is hier veel leuker en veiliger.”

Jeanine

Leeftijd	60 jaar
Status	Gescheiden
Job	Al 20 jaar werkloos
Woonst	Huurt sinds 1,5 jaar een appartement in
Karakter	Goedlachs, maar er gaan veel harde verhalen achter haar lach schuil.

“Omdat ik verlegen ben, vind ik het moeilijk om nieuwe mensen te leren kennen. Of om alleen naar activiteiten te gaan.”

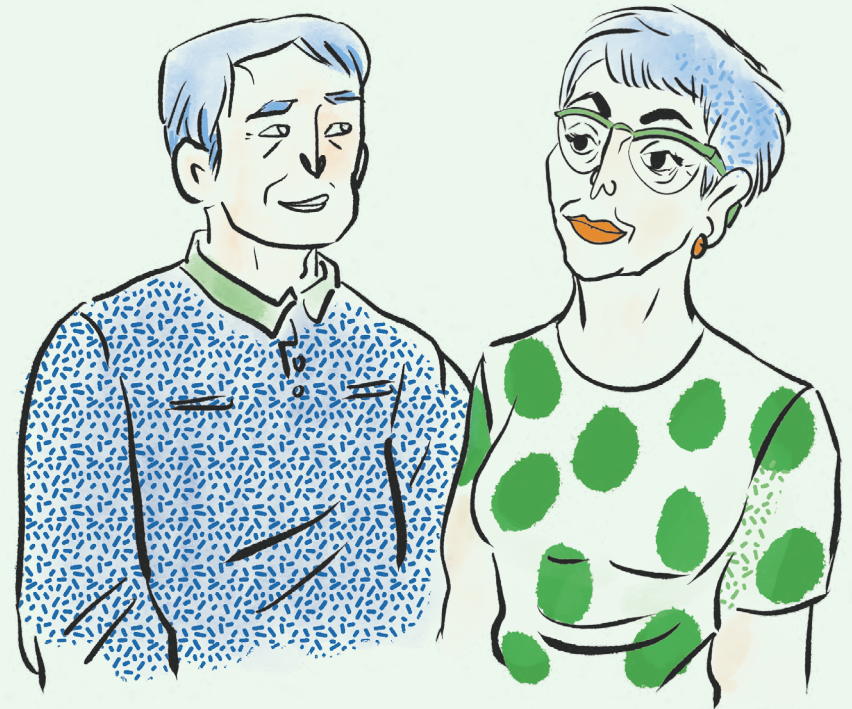

“Ik woon nog maar recent in deze buurt. Mijn ex-man was agressief en na vele moeilijke jaren ben ik van hem weggelopen.”

Luc en Maria

Leeftijd	Luc (54 jaar) en Maria (80 jaar)
Status	Luc is alleenstaande en woont bij zijn moeder.
Job	Luc is bediende en is vroegtijdig moeten stoppen met werken na een verkeersongeluk met de fiets. Maria is sinds 7 jaar weduwe. Luc is altijd bij zijn ouders blijven wonen.
Woonst	Wonen al jaar en dag in en kennen de buurt goed
Fysiek	Luc heeft nog steeds moeite met stappen
Hulp	— Elke 3 dagen komt een verpleegster langs voor verzorging voor de moeder — Luc gaat 1 keer per week naar de kinesist. Vaak overdag — Luc zorgt dat alles blijft draaien (dokter, apotheker, boodschappen)

“Maria heeft dementie. Ze is al een aantal keer van huis weggelopen en durft thuis soms agressief uit de hoek te komen.”

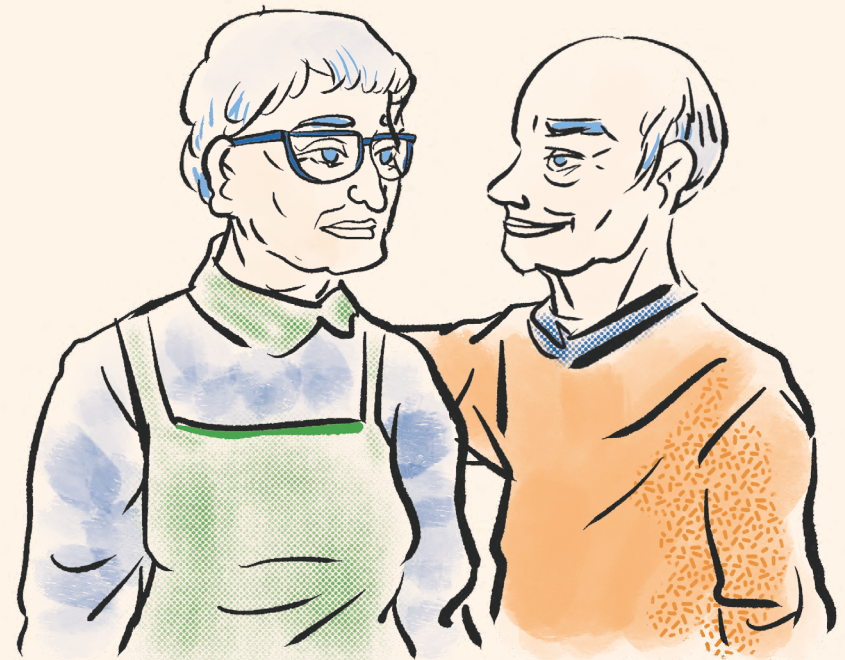

“Ik wil graag meer onder de mensen komen. Nu zorg ik voor mijn moeder en kan ik thuis moeilijk weg.”

Rita en Robert

Leeftijd	Robert is 72 jaar & Rita is 73 jaar
Status	50 jaar getrouwd, 2 kinderen
Job	Gepensioneerde leerkracht & huisvrouw
Woonst	Vrijstaande woning in
Sociaal	Rita en Robert zijn allebei erg sociaal. Ze zijn al jaar en dag actief betrokken in verschillende verenigingen in de wijk. Ze zijn graag gezien. Ze willen in oud worden.
Fysiek	Robert heeft na een lichte hersenbloeding problemen met stappen. Rita heeft geen rijbewijs.
Hulp	Geen professionele hulp

“Mijn man heeft een gouden hart en staat altijd voor iedereen klaar, maar hij kan ook wel koppig zijn. Soms botst dat wel eens met anderen. Sinds zijn hersenbloeding kan hij moeilijker stappen en lukt alles niet meer zoals vroeger. Daar heeft hij last van, maar hij is te koppig om dat toe geven.”

Wim en Safae

Leeftijd	Wim is 35 jaar & Safae is 30 jaar
Status	Getrouwd, 2 kinderen van 5 en 3 jaar
Job	Safae werkt 4/5de als administratief medewerkster. Wim werkte vroeger in de bouw, maar is moeten stoppen met werken door rugklachten. Op dit moment is hij werkloos. Wim volgt loopbaanbegeleiding bij de VDAB.
Woonst	Huren een woning in
Hulp	Niets

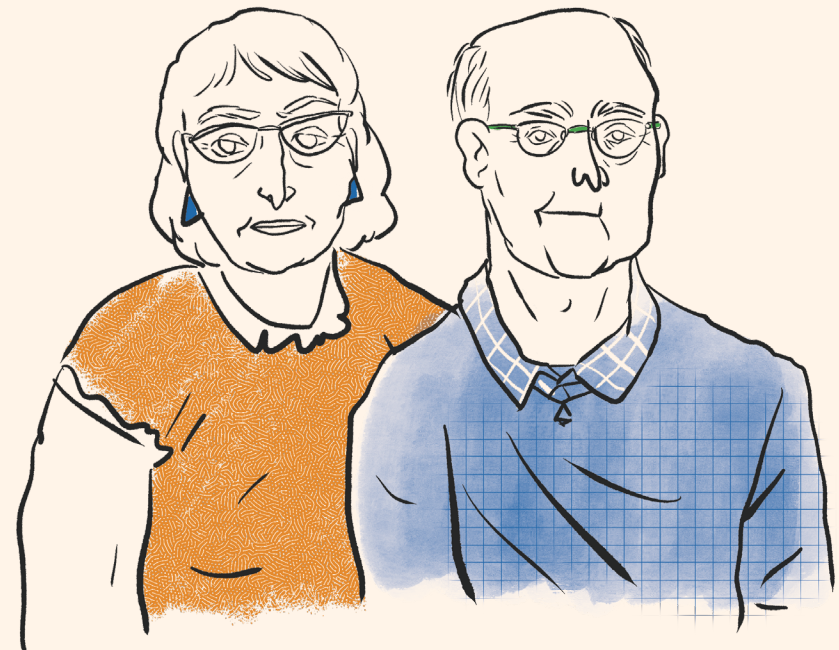
“Sinds Wim thuis zit, loopt het minder goed in ons gezin. Hij heeft weinig fut om iets te doen. Ik steek veel tijd en energie in ons huishouden. Soms wordt het me teveel.” (Safae)

“Sinds ik thuis zit, voel ik me niet zo goed in mijn vel. Ik heb het er lastig mee dat ik werkloos ben. Ook financieel is het een zware dobber.” (Wim)

Wiesa en Jean

Leeftijd	Robert is 85 jaar & Wiesa is 80 jaar
Status	59 jaar getrouwd
Job	Gepensioneerde leerkracht & huisvrouw
Woonst	Grote villa in
Inkomst	Robert en Wiesa zitten krab bij kas
Sociaal	35 jaar geleden verhuisd naar De meeste vrienden wonen in de grote stad en ze gingen hen vaak bezoeken. Hun 2 kinderen wonen ver in de grote stad. Ze willen hier oud worden, maar missen contact met andere mensen.
Situatie	Robert is zeer slechtziend en slecht te been (rollator). Wiesa heeft geen rijbewijs.
Hulp	2 keer per week gezinszorg (koken, huishouden, strijken)

“In de winter lukt het moeilijk om naar de winkel te gaan. Vooral in het weekend.”

Ismael

Leeftijd	20 jaar
Status	Vrijgezel, inwonend bij ouders
Job	Student sociaal werk
Woonst	Een rijhuis waar hij samen woont met zijn ouders en zijn 2 jongere zussen. De oudste broer is het huis uit.
Inkomst	Ismael werkt in de zomer als animator bij het speelplein.
Sociaal	Ismael heeft enkele goede vrienden op school en in zijn dorp. In het dorp zijn dit weinig personen met een andere culturele achtergrond. In de stad waar hij studeert heeft hij wel enkele vrienden met een andere roots. Zelf heeft hij een Turkse roots.
Situatie	Ismael is de oudste van het gezin nu zijn broer uit huis is. Zijn broer wou niet studeren en heeft snel het huis verlaten. Hij lag in conflict met zijn ouders. Zijn ouders verwachten van hem dat hij zijn studies vlekkeloos aflegt als voorbeeld voor de dochters. Dit is niet evident voor hem. Door de druk heeft hij last van faalangst. Hij vindt het moeilijk om zich te concentreren en mist een oudere broer waar hij advies aan kan vragen. Hij zit momenteel in zijn 2de jaar en slaagde voor enkele vakken niet.
Hulp	Ismael klopte al een bij de dienst studiebegeleiding op zijn school. Ze hielpen hem door in te zetten op spreiding van de vakken en enkele vaardigheden te trainen, zoals plannen enz.

“Soms is het me teveel: slagen voor de studies, de druk van mijn ouders, altijd het goede voorbeeld geven. Ik wou dat er iemand eens echt luisterde hoe ik me voelde. Ik studeer ook als eerste in ons gezin en merk dat ik alles maar zelf moet uitzoeken.”

Draaiboek denksessies

- Draaiboek denksessie 1
- Draaiboek denksessie 2
- Concreet uitgewerkte ideeën voorbeelden

DRAAIBOEK denksessie 1

Doelstelling

De concrete doelstelling van de sessie is tweeledig nl:

1. Inzichten verwerven: noden rond zorg, wonen en welzijn in de buurt capteren.
 - Ideeën verzamelen (dromen) voor de buurt.
 - Wat zou er gedaan moeten worden, maar wordt nog niet gedaan?
 - Welke ideeën leven er bij de betrokkenen?
 - Wat moet er ontwikkeld worden om aan noden te voldoen?
 - Bijkomstig horen we ook wat er leeft, wie er samenwerkt, wie er ontbreekt.

2. Draagvlak en goesting.
 - “De ontdekking van het vuur” (= de goesting).
 - Burgers, vrijwilligers, mantelzorgers, professionals, ... samenbrengen om samen te werken aan een zorgzame buurt.
 - Mensen aanhaken.

UUR	INHOUD
10u – 10u15	Deuren openen + ontvangst
10u15 (15')	<p>Start denksessie – Welkom</p> <ul style="list-style-type: none"> → Aanleiding denksessie → Doelstelling en tijdspad kaderen → Breder kader: zorgzame buurt <ul style="list-style-type: none"> — Vb. woordenwolk met enkele voorbeelden om richting te geven (beperkt)
10u25-10u35 (5')	<p>Praktische info</p> <ul style="list-style-type: none"> → Praktische uitleg denksessie & start (Doel: ideeën verzamelen, methode: realistische, maar verzonnen persona's)
10u35 – 12u00 (85')	<p>Denktafels – Wereldcafé met doorschuiven</p> <p>STAP 1: Persona 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kennismaking/ijsbreker: wie zit er rond de tafel? (5') 2. Uitleg door gespreksleider (5') 3. Persona 1: (30') <ul style="list-style-type: none"> — Kennismaken met persona 1 en eventueel aanvullen (5') — Droomfase: (25') <p>Pauze</p> <p>STAP 2: Persona 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Groep naar persona 2 en kennismaking met persona en ideeën die al bestaan (5') 2. Aanvullen op ideeën die op tafel liggen <ul style="list-style-type: none"> — “Lottovraag” én omzetten in realiteit (concretiseren) (20') 3. Aan deze tafel: - keuze top 2 ideeën (5')
12u00 (15')	Terugkoppeling: Plenair terugkoppelen van 2 ideeën per tafel door gespreksleider: 1 minuut per idee!
12u20 (5'-10')	<p>Afsluiter</p> <ul style="list-style-type: none"> → Volgende stappen → Dankjewel → Stemmen
12u25-13u	Broodjes en babbelen

STAP 1: start met groep 1

TOT: 40 min, 10u35 – 11u15

5': Kennismaking rond tafel:

Voordat we starten, is het handig om te weten wie er rond de tafel zit. Ik stel voor dat we onszelf voorstellen met VIER woorden. Gebruik dus geen zinnen, maar enkel 4 woorden. Ik zal zelf beginnen (bv.: Turnhout, nieuwsgierig, getrouwd, kind).

5': Spelregels en methode uitleggen:

Zoals al verteld is geweest, willen we graag van jullie te weten komen wat een meer zorgzame buurt in buurt X kan betekenen?

*We gaan zo meteen kijken naar de persoon die hier ligt en wat voor die kan helpen. Alle ideeën zijn welkom. Hoe zot het ook lijkt, dat maakt vandaag niet uit. **Vandaag mogen we dromen.** Het is wel belangrijk om elkaar te laten uitpraten.*

5': Voorstelling persona:

Bij elke tafel denken we na over een andere persoon. Voor jullie is dat [naam persona]. Ik zal even voorlezen wie dit is.

DOEN: Lees alles van de flap, ook de citaten.

Als er mensen zijn die echt vinden dat er zaken ontbreken bij de persona, mag je die snel in groep vastleggen. Je schrijft het op een post-it en hangt het bij de persona. De hele groep werkt met deze info verder. Blijf niet hangen bij details.

Wat is de uitdaging?

Meteen in groep bespreken, dan op post-its schrijven

Voordat we gaan dromen over wat we voor [naam persona] kunnen doen, wil ik eerst kort een andere vraag bespreken.

Wat staat er [naam persona] in de weg om gelukkig te zijn en te blijven in de buurt waar die woont? [leg het papier met deze vraag op tafel]

Bijvragen als men vastloopt:

- Wat zouden ze willen/wensen?
- Wat zijn de uitdagingen?
- Waar moeten we op letten voor hen?

DOEN: Je bespreekt in groep wat de uitdagingen zijn bij deze persona. Er zal al gepraat worden over wat er bestaat, wat er slecht loopt ... Hou dit beperkt, maar hou deze informatie in je achterhoofd.

Bijlage ► DRAAIBOEK denksessie 1

- Meteen in groep bespreken, hen niet eerst zelf op post-its laten schrijven
- Zelf kernwoorden op post-its schrijven en op het papier rond de persona kleven. Of de deelnemers het laten opschrijven
- Mogelijke uitdagingen:
 - Financieel
 - Eenzaam, vrienden, contact met anderen
 - Mantelzorger die het moeilijk heeft
 - Vervoer
 - Gezondheid
 - Geen hulp: kinderen wonen veraf, problemen zijn in aantocht ...
- Als je leuke ideeën hoort over mogelijk acties, vraag hen om deze te onthouden voor de volgende vraag

25' (10.50-11.15) Lottovraag

Ga op zoek naar wilde ideeën. Er mag dus fantasie bij komen! Men hoeft nu niet bezig te zijn met praktische belemmeringen, waarom het toch niet kan, de kostprijs ...

Eerst individueel op post-its, dan in groep

Stel dat gemeente X morgen de lotto wint. We hebben dus alle tijd, geld en middelen om iets voor [naam persona] te doen. Je kan dus wilde ideeën bedenken wat we samen met de buurt kunnen doen. Er mag fantasie bij komen! Je hoeft nu niet bezig te zijn met praktische belemmeringen, de kostprijs ... Je mag dus echt dromen.

Welke concrete acties zou je op poten zetten waarmee [naam persona] gebaat is?

Denk er even over na en schrijf wat je te binnen schiet op een post-it. Elk idee op een aparte post-it. Als je klaar bent, zullen we ze bespreken.

Bijvragen als men vastloopt tijdens het opschrijven op post-its:

- Kijk eens naar de uitdagingen, voor welke kunnen we iets bedenken?
- Hoe kunnen we deze persoon helpen?
- Wat kan de buurt doen?
- Wat kunnen we creëren / oprichten?

(hierna: post-its bespreken)

Eerste stap lottovraag: alle ideeën kort aan het woord zodat je een zicht hebt op wat er leeft (uitwerking komt later).

We zitten met verschillende mensen rond de tafel. En misschien hebben jullie wel gelijkaardige ideeën. Ik wil eerst alle ideeën kort horen en hier al op mijn bord kleven. Daarna kunnen we er verder over nadenken.

Wie legt als eerste zijn idee kort uit?

DOEN: Kijk of je kan clusteren. Hou dit kort, je wil vooral een overzicht.

Tweede stap lottovraag: Ideeën verder concreet maken. Je vraagt meer uitleg en stelt kritische vragen

DOEN: Kies een idee of laat de groep er één kiezen.

- Wat bedoel je hier precies mee?
- Hoe kan dit helpen voor [naam persona]?
- Zal [naam persona] daar naartoe gaan?
Hoe kunnen we [naam persona] stimuleren?
- Leg eens uit.
- Kunnen we iets in de buurt doen? Iets met burenen doen?
- Hoezo?

BELANGRIJK!

Steeds denken aan:

- Deze persoon (bv: straatfeesten is goed idee). Maar niet voor Jos die niet komt. Hoe Jos laten komen?
- Burenen, buurtzorg.

Heb aandacht voor:

- Men zegt ‘Er moet een nieuwe bus/zwembad/... komen’ (is te algemeen en niet buurtgericht): “Goed idee, dat hangen we er bij. Zijn er ideeën die ook ingaan op wat we vanuit het lokaal dienstencentrum samen met de buurt kunnen doen?”
- Het mag gerust ‘klein’ zijn, alle kleine beetjes helpen. Er hoeft geen één algemeen grote oplossing te komen.
- Men hoeft niet te denken aan de praktische kant of de kostprijs. Als je hoort ‘Dat zal wel niet mogen’ of ‘Dat kost te veel’, mag je inspringen en zeggen dat men daar geen rekening mee hoeft te houden.
- Indien er veel ideeën komen:
 - Kijk of je er kan combineren tot globale ideeën
 - Vraag op het einde of men er enkele kan aanduiden waarop de andere groep verder mag nadenken
- Nummer geven om door te schuiven naar andere tafel:
- Je begint met de nummer na jouw tafelnummer en blijft doornummeren
- Nummer op sticker zetten en meegeven!
- Voorbeeld: je zit aan tafel 4: dan geef je je deelnemers per tafel elk een nummer starten met 5, 1, 2, 3, 5, 1, 2, 3, ...
- **Opgelet!!!** Je eigen tafelnummer niet zeggen
- **Opgelet!!!** Wanneer er toch een extra tafel nodig is dan nummer je je tot 6

(einde om 11.15, hierna: pauze van ‘10 minuten’ – realiteit 15 min)

STAP 2: Groep 2 komt naar je toe

TOT: 30 minuten (11.30-12.00) (deze groep bestaat uit mensen die daarjuist niet samenwerkten, toch geen kennismaking doen)

5' Kennismaking met persona en ideeën

Aan deze tafel zaten daarnet ook mensen die geld en tijd hadden en de lotto gewonnen hadden. Ze hebben ideeën besproken voor [naam persona]. Ik zal eerst voorlezen wie [naam persona] is en welke ideeën de anderen hadden. Daarna kunnen we deze ideeën bespreken en aanvullen. Ik geef je al post-its zodat je eventueel al iets kan schrijven tijdens mijn uitleg.

DOEN: Lees de persona voor en daarna de verschillende ideeën (algemene bespreking, niet te veel in detail).

20' Uitwerken ideeën

Vertel eens welk idee interessant lijkt?

Werk de ideeën uit, je mag dromen én ook al concreet worden. Vraag bij alles goed door.

- Wat vind je er goed/slecht aan? Wat vind je dat er mist?
- Wat zou je nog veranderen?
- Hoe zou je het (nog) beter kunnen maken?

Praktische vragen:

- **Wat heeft een buurt nodig zodat ze hiermee kan starten?**
- **Hoe kan je burens in dit verhaal betrekken?**
- Wat zouden de eerste stappen zijn om dit te kunnen realiseren?
- Wat is er voor nodig?
- Wie moet hiervoor betrokken worden?
- Hoe zou je dit uitwerken?
- Wie heb je nodig om dit te doen?

5' Stemming (individueel, geen groepsactiviteit)

(drie stickers, kleven op meest goede idee, mogen ook allemaal op één idee)

(einde: 12.00)

12u – 12u15: terugkoppeling in grote groep

We houden voor de gehele groep een terugkoppeling.
Als gesprekleider formuleer je een kort (!) antwoord op de volgende vragen:

- Persona: rond wie moest je werken?
- Welke twee ideeën krijgen het meeste steun? (indien dat het idee is dat jij ook verrassend vond, kies dan het idee dat ook veel groene stickers kreeg)
- Welk idee (kies er 1) vond jij verrassend als gespreksleider?

BELANGRIJK!

Foto trekken van het materiaal dat je op je tafel hebt. Ingevulde contactformulieren meenemen – (fijn dat je er bent!)

12u15: Afsluiten

Volgende stappen:

- Denksessie 2: we gaan met alle ideeën aan de slag – uitwerken – jullie mening nodig om ze concreet uit te werken: dus zeker komen
- Uitleg: laatste stemronde: iedereen krijgt nog eens drie bolletjes en mag die zo dadelijk kleven op zijn top ideeën
- Afsluiten: broodjes en babbelen

Materiaal (voorbeeld)

	Wie?	OK?
Tafels (liefst rond of kleine vierkante)		
Stoelen		
Drank: Koffie, thee, water (voor verschillende momenten)		
Eten: Koffiekoeken (voor verschillende momenten), fruit		
Beamer + laptop		
Sfeer-brengers		
Flip charts voor op elke tafel		
Post-its (verschillende groottes, kleuren)		
Stiften		
Microfoon?		
Persona's (mooi uitgewerkt per tafel, ook visueel)		
Draaiboek voor gespreksleiders		
Grafisch: doelen en tijdspad van hele project		
Grafisch: doelen en opzet van voormiddag		
Attentie		
Naamkaartjes, nummers van hun tafels (enkel naam op kaartje)		
Lege naamkaartjes (+ weten aan welke tafels)		
Duidelijke manier van nummeren van tafels, goed zichtbaar		
Stickers		
Foto's - voormiddag (fototoestel meebrengen)		
Stylo's		
Grote flappen post-it		
Plakband		
Schaar		

DRAAIBOEK denksessie 2

Doelstelling

Ideeën verfijnen die van de eerste denksessie komen:
samenwerking, wat is nodig, wat kan hinderen?

Tijdschema

UUR	DUUR	INHOUD
10u		Welkom
10u10	10'	Intro en overzicht van de voormiddag
10u20-11u15	55'	Tafel 1 (15') Verschuiven (5') Tafel 2 (15') Verschuiven (5') Tafel 3 (15')
11u15-11u30	15'	Pauze
11u30-12u05	35'	Tafel 4 (15') Verschuiven (5') Tafel 5 (15')
12u05-12u15	10	Uitleiding
12u15-13u		Broodje

Praktisch:

- 5 tafels
- Per idee 1 gespreksleider

Wegwijsbuddy's
Vroemvrijwilligers
Broed uw ei
De buurt helpt en deelt
Kleinschalige ontmoeting in de buurt

1': Spelregels en methode uitleggen:

Op een vorige sessie verzamelden we ideeën over zorgzame buurten en hoe we hier samen aan kunnen werken. Die ideeën zijn gebundeld en verwerkt. We willen er nu enkele aan jullie voorstellen en horen hoe we ze nog kunnen verbeteren.

(Het is belangrijk om elkaar te laten uitpraten.)

10': Uitleg idee + gesprek

(+ schrijf zelf ook tijdens elke tafels de tips en tops op die je hoort op je eigen fiche)

Wat is POSITIEF?:

- Wat vind je goed aan dit idee?
- Wat vind je een sterkte?
- Wat maakt het anders dan wat er al is?
- Wie bereiken we met dit idee?

Wat kan ANDERS?:

- Wat vind je niet goed aan dit idee?
- Wat kan er verbeterd worden?
 - Wat zou je nog veranderen?
 - Hoe zou je het nog beter maken?
- Wat moet vooral vermeden worden?

- Welke bedenkingen kunnen de mensen die hieraan zouden deelnemen hebben?
- Waardoor zullen sommigen uit de buurt niet meedoen?
- Is dit verschillend van wat er al bestaat?

Wat is er nodig?:

- Wat zouden de eerste stappen zijn om dit te kunnen realiseren?
- Wat hebben we nodig om dit op te starten?
- Wie? Wanneer? Waar? Wat?
- Hoe kan de buurt betrokken worden bij de start?
- Wat heeft een buurt nodig zodat ze hiermee kan starten?
- Hoe kan je burens in dit verhaal betrekken?
- Welke organisaties moeten betrokken worden?

4': Feedbackformulier invullen

Neem even de tijd om na alles wat je hier gehoord hebt je formulier in te vullen. Alle pro's en contra's, bedenkingen, tips en feedback, zijn welkom! Belangrijk: het gaat om je eigen mening. Voel je dus vrij om mee te geven wat je zelf denkt. Benadrukken dat medewerking aan project op verschillende niveaus en op verschillende manieren kan.

Vroemvrijwilligers

Wat?

- Vrijwillige chauffeurs uit de buurt
- Korte verplaatsingen in de buurt

Voor wie?

Voor mensen in de buurt die zich moeilijk kunnen verplaatsen

Hoe?

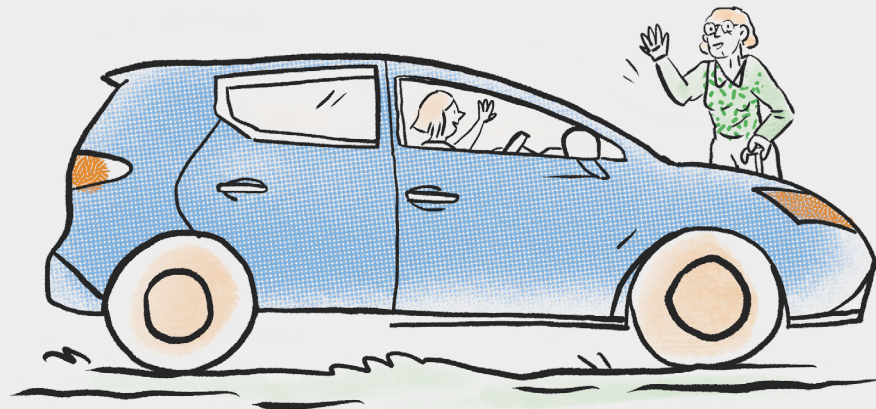
- Vervoer van en naar activiteiten van het lokaal dienstencentrum
- Collectieve vraag van buurtbewoners (vb. samen naar de markt, samen naar het kerkhof, samen gaan stemmen ...)

Voorbeeld

Leo is een vroemvrijwilliger. De week voor Allerheiligen maakt hij zich vrij om enkele mensen op te pikken die zelf niet op het kerkhof geraken. Ze rijden samen om een bezoek te brengen aan het kerkhof.

Voorbeeld

Sara is vroemvrijwilligster. Elke donderdag pikt ze 3 mensen op uit de buurt om mee te gaan eten in het lokaal dienstencentrum.

Wegwijsbuddy's

Wat?

Vrijwilligers in het lokaal dienstencentrum die je wegwijs helpen met alle hulpvragen (van paperassen, zorgvragen tot een goede babbel)

Voor wie?

Iedereen in de buurt met een hulp- of zorgvraag

Hoe?

- Vaste vrijwilligers in het lokaal dienstencentrum
- Vrijwilligers worden opgeleid door de centrumleider
- Ondersteund door centrumleider

Voorbeeld

Marjan is 40 jaar, werkt overdag en woont in de

.....

Ze zorgt voor haar moeder die enkele straten verder woont.

De gezondheid van haar moeder gaat de laatste tijd sterk achteruit.

De zorg weegt zwaar. Ze heeft nood aan extra hulp. Ze belt het lokaal dienstencentrum op voor informatie. Na een uitgebreid gesprek tussen de centrumleider en Marjan wordt Marjan gekoppeld aan een wegwijsbuddy die haar verder helpt.

$$\frac{4+3}{\sqrt{6}}=?$$

De buurt helpt en deelt

Wat?

- Buren helpen elkaar met kleine klusjes
- Buren delen gereedschap, groenten, eieren ... met elkaar

Voor wie?

Voor iedereen in de buurt

Hoe?

- Een lijst met vraag en aanbod in het lokaal dienstencentrum?
- Een online platform?
- ...
- ???

Voorbeeld

Youssef is een alleenstaande papa. Hij zoekt bijles rekenen voor zijn 8-jarige zoon. Hij hangt een zoekertje in het lokaal dienstencentrum. Lucas, 16 jaar, ziet dit zoekertje. Hij wil graag helpen en spreekt af met Youssef. Elke vrijdagavond komt hij even langs.

Voorbeeld

Francine, een alleenstaande vrouw van 58, woont sinds kort in in een klein huisje met een tuin. Ze heeft geen onderhoudsmateriaal voor haar tuin. Op de facebookpagina van het lokaal dienstencentrum plaatst ze haar oproep voor materiaal.

Buurtvrijwilligers

Wat?

- Buurtvrijwilligers
- Tijdelijke, kleine, praktische hulp
- Aanvullend op bestaande diensten

Voor wie?

Voor mensen die nood hebben aan praktische hulp, niet mobiel zijn, een klein/geen sociaal netwerk hebben ...

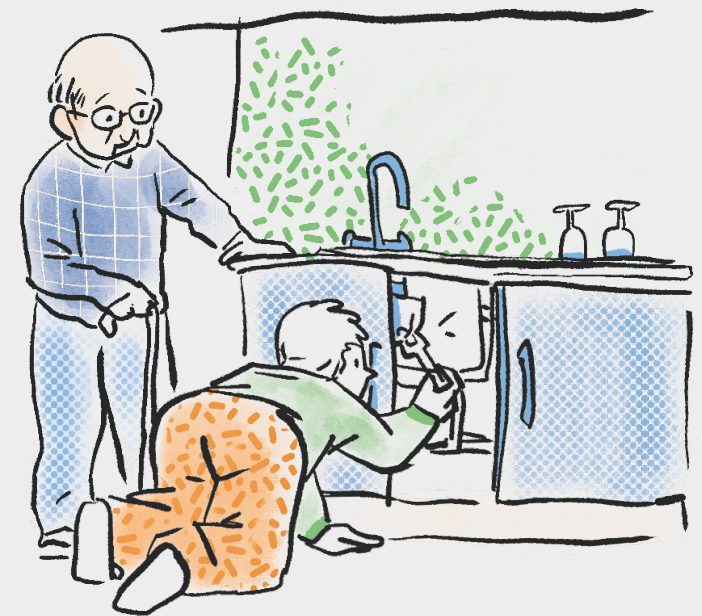
Hoe?

- Buurtvrijwilligers per wijk, stratenblok
- Vraag wordt doorgespeeld aan buurtvrijwilliger via Centraal loket

Voorbeeld

Leo werd opgebeld door het Centraal Loket. De waterleiding van Anneke was gebarsten en hij werd gevraagd mee te komen dweilen.

In de zomer doet Leo af en toe het gras af bij Elsje. En toen Ivo moest rusten, zette hij zijn afval buiten.

Burenhulp

Wat?

Wederzijdse hulp en steun tussen buren

Voor wie?

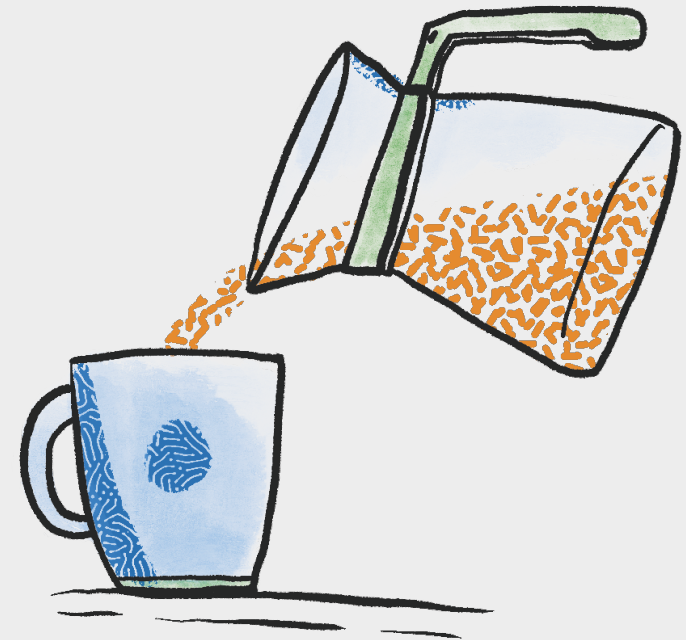
- Iedereen in de buurt kan meedoen.
- Aandacht gaat naar het bereiken en betrekken van kwetsbare buurtbewoners.

Hoe?

- Ondersteund door professional
- Affiche aan het raam
- Tel.nummer, mailadres, website
- Prikborden op ontmoetingsplaatsen

Voorbeeld

Suus, een weduwe van 80, werd door de buurtmedewerker voorgesteld aan één van haar buren, Jos. Jos helpt haar sindsdien met het gras afrijden. Suus doet zelf ook iets. Ze brengt voor haar buurvrouw pistolets mee op zondag.

Burenbabbels

Wat?

- Ontmoeting bij mensen thuis in de buurt
- Koffie en een babbel
- Op frequente basis, 's avonds en in het weekend

Voor wie?

- Voor mensen in (dreigend) isolement
- Voor mensen met mobiliteitsproblemen

Hoe?

- Ondersteund door professionele kracht en “burenbabbelvrijwilliger”
- Duidelijke spelregels

Voorbeeld

Rita organiseert deze maand de ‘burenbabbel’ bij haar thuis. Martine, de “burenbabbelvrijwilliger” helpt haar alles klaar zetten. Er komen 6 andere mensen uit de buurt. Het belooft een gezellige avond te worden!

Buurtzorgoverleg

Wat?

(Deels) antwoord bieden op zorgvraag door afstemmen van vraag en aanbod binnen buurtgerichte zorg

Voor wie?

Persoon met zorgvraag waarop buurtgerichte zorg (deels) een antwoord kan bieden

Hoe?

- Op vraag van en in overleg met zorgvrager
- Verzamelen van info over vraag en aanbod
- Samenbrengen van bv. burens, vereniging, familie, hulpverlening, ...
- Gemaakte afspraken opvolgen

Voorbeeld

Toen Ingrid gevallen was, was er dringend extra hulp nodig zodat ze thuis kon revalideren.

De buurtmedewerkster bracht burens, haar dochter en de thuiszorg samen bij Ingrid. Ingrid legde uit wat nodig was en de meeste taken werden verdeeld.

Goeiemorgen- telefoon

Wat?

- Op regelmatige wijze bellen
- Horen hoe het gaat, praktische hulp ...

Voor wie?

Voornamelijk ouderen met weinig sociale contacten

Hoe?

- Door: vrijwilligers / vaste medewerkers OCMW
- Persoon kiest zelf moment en intensiteit
- Niet opgenomen: later terugbellen. Daarna alert
- Via huisbezoeken
- Gratis
- Beroepsgeheim

Voorbeeld

Gaston wordt elke ochtend opgebeld. Soms duurt het gesprek 5 minuten, soms een kwartier.

Toen Gaston gevallen was en hij niet opnam, werd de buurvrouw opgebeld. Zij is even bij Gaston gaan kijken en heeft de ambulance gebeld.

Kleinschalige ontmoeting in de buurt

Wat?

Laagdrempelige ontmoeting in de buurt (vb. buurtfeesten, burenbabbels, ...)

Voor wie?

- Voor iedereen in de buurt
- Met aandacht voor personen in sociaal isolement

Hoe?

- Het lokaal dienstencentrum ondersteunt buurten in het organiseren van kleinschalige ontmoetingsmomenten
- Praktisch: materiaal te leen, draaiboek buurtfeest, locatie ...

Voorbeeld

Een buurtcomité heeft een maandelijkse vergadering, elke eerste donderdag van de maand. Ze spreken voortaan af in het lokaal dienstencentrum.

Voorbeeld

Joke is 38 jaar en organiseert deze maand de 'burenbabbel' bij haar thuis. Martine helpt haar alles klaar zetten. In het lokaal dienstencentrum hangt een uitnodiging. Er komen 6 andere mensen uit de buurt.

Referenties

- [1] STATBEL, “Alleenwonenden en alleenstaande ouders maken 45% van de Belgische huishoudens uit.” Geraadpleegd: Sep. 19, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/alleenwonenden-en-alleenstaande-ouders-maken-45-van-de-belgische-huishoudens-uit>
- [2] Provincies in cijfers, “Alleenwonend (t.o.v. inwoners) – gewesten.” Geraadpleegd: Sep. 19, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=307ec93a-6ede-4ff3-a21d-c35d3775eaf7 https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=307ec93a-6ede-4ff3-a21d-c35d3775eaf7
- [3] R. Broché and L. Van Damme, “Steeds meer mensen met psychische problemen. Bouwstenen voor een future-proof geestelijke gezondheidszorg.” Geraadpleegd: Oct. 25, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/opinie/steeds-meer-mensen-psychische-problemen/>
- [4] Vlaamse Overheid, “Wat is een zorgzame buurt?” Geraadpleegd: Sep. 18, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.zorgenvoormorgen.be/zorgzamebuurten/wat>
- [5] L. Schut, “Burgerparticipatie: wat doet het voor de woonomgeving? Onderzoek naar burgerparticipatie en de invloed daarvan op het eigenaarschap van de woonomgeving,” 2014.
- [6] D. Gryp, L. Heylen, and L. Lommelen, “Onderzoeksrapport zorgzame buurten: minder mazen, meer net,” Apr. 2022. Geraadpleegd: Jun. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/Vonk3_Onderzoeksrapport-Zorgzame-buurten-minder-mazen-meer-net-Gryp-Heylen-Lommelen.pdf
- [7] B. De Koker, N. De Stercke, B. Melis, and J. Steyaert, “Vermaatschappelijking van de zorg: tussen droom en daad,” in *#sociaal werk*, M. Tirions, P. Raeymaeckers, S. Gibens, J. Boxstaens, and Y. Postma, Eds., Leuven: Acco, 2019, pp. 459–475.
- [8] SARG WGG, “Visienota. Integrale zorg en ondersteuning.” Geraadpleegd: Oct. 09, 2019. [Online]. Beschikbaar: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/11927>
- [9] J. Vandeurzen, “Zorgzame buurten. Inspiratienota.” Brussel, 2018.
- [10] Departement Zorg, “Wat is een zorgzame buurt?” Geraadpleegd: Aug. 01, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.zorgenvoormorgen.be/zorgzamebuurten/wat>
- [11] Vlaamse Overheid, “Zorgzame buurten. Inspiratiekader bij Projectoproep.” https://www.zorgenvoormorgen.be/sites/default/files/media/20210610_inspiratiekader_FINAAL.pdf
- [12] B. Sels, D. Gryp, and L. Heylen, “Zorgzame dorpen en buurten in de praktijk: een verhaal van verbinding en empowerment,” 2023. Geraadpleegd: Jun. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://www.vonk3.be/uploads/2/3/9/2/23924438/eindrapport_empowercare-project.pdf
- [13] D. Dewulf and E. Verlinden, *Aan de slag met buurtgerichte zorg*. Brussel: VVSG-Politeia, 2019.
- [14] VVSG, “De zeven B’s van toegankelijkheid.” Geraadpleegd: Sep. 27, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/de-7-bs-van-de-toegankelijkheid>
- [15] A. Hoogerwerf and M. Herweijer, *Overheidsbeleid: een inleiding in de beleidswetenschap*. 2008.
- [16] K. Boone *et al.*, *Publiek gaan! Politiserend handelen in sociaal werk*. Antwerpen: Garant Uitgevers, 2022.
- [17] A. Latham and J. Layton, “Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces,” *Geogr Compass*, vol. 13, no. 7, Jul. 2019, doi: 10.1111/gec3.12444.
- [18] J. Vandeurzen, “Geïntegreerd breed onthaal conceptnota,” 2015.

Referenties

- [19] “Decreet betreffende het lokaal sociaal beleid.” Geraadpleegd: Jun. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.ashx?id=1029068&datum=&geannoteerd=false&print=false>
- [20] Vlaamse Overheid, “Decreet over het lokaal bestuur.” Geraadpleegd: Oct. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1029017¶m=inhoud>
- [21] Vlaamse Overheid, “Decreet betreffende de woonzorg.” Geraadpleegd: Oct. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1031639¶m=inhoud&ref=search&AVIDS=1372786,1372787,1372788,1372843,1372836,1372822,1372824,1372831,1372835,1372844,1372845,1372864>
- [22] Agentschap Zorg & Gezondheid, “Een geïntegreerde zorgverlening in de eerste lijn,” Feb. 2017. Geraadpleegd: Oct. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/2022-04/CELZ%20beleidstekst%20hervorming%20eerstelijnszorg.pdf>
- [23] Vlaamse Logo’s, “Over Logo.” Geraadpleegd: Oct. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vlaamse-logos.be/>
- [24] Vlaamse LOGO’s, “Over LOGO.” Geraadpleegd: Sep. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vlaamselogos.be/node/75>
- [25] Vlaamse Overheid, “Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de Logo’s.” Geraadpleegd: Oct. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1017703.html>
- [26] Departement Zorg, “Artikel 107: hervorming van de geestelijke gezondheidszorg.” Geraadpleegd: Oct. 25, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/beleid/campagnes-en-projecten/artikel-107-hervorming-van-de-geestelijke-gezondheidszorg>
- [27] L. De Donder, S. Hoens, H. Stegen, O. Kint, and A.-S. Smetcoren, “Lokaal samenwerken in zorgzame buurten,” 2021. [Online]. Beschikbaar: www.kbs-frb.be
- [28] Y. Albeda and S. Oosterlynck, “Over het belang van de buurt,” Antwerpen, 2018. Geraadpleegd: Jul. 07, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/852768/154876.pdf>
- [29] Diensten Data & Analyse van de vijf Vlaamse Provincies, “Databank.” Geraadpleegd: Feb. 17, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://provincies.incijfers.be/databank>
- [30] Movisie, “Wat werkt bij sociaal contact tussen mensen met verschillende religies en culturele achtergronden?” Geraadpleegd: Oct. 25, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.movisie.nl/publicatie/wat-werkt-sociaal-contact-tussen-mensen-verschillende-religies-culturele-achtergronden>
- [31] Vlaams Instituut Gezond Leven, “(Positieve) geestelijke gezondheid: cijfers”, Geraadpleegd: Oct. 25, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/themas/mentaal-welbevinden/cijfers>
- [32] J. Coene, “Armoede en sociale uitsluiting ontcijferd,” in *Armoede en sociale uitsluiting*, J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, W. Vandenhole, G. Van Hecken, and L. Van Praag, Eds., Acco: Leuven, 2022.
- [33] L. Heylen, “Oude en eenzaam? Een studie naar de risicofactoren voor sociale en emotionele eenzaamheid bij ouderen,” Antwerpen, 2011.
- [34] R. Thys, “Zorgkracht in persoonlijke netwerken van Brusselaars,” Brussel, 2018.
- [35] L. Heylen, L. Lommelen, D. Gryp, B. Sels, H. De Pauw, and W. Wouters, “Over de mogelijkheden en ook grenzen van zorgzame buurten in de aanpak van armoede en sociale uitsluiting,” in *Armoede en sociale uitsluiting*, J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaeckers, R. Remmen, W. Vandenhole, W. Van Hecken, and L. Van Praag, Eds., Leuven: Acco, 2022, pp. 161–178.
- [36] M. Vos and D. Dewulf, “Buurtgerichte zorg bestrijdt vereenzaming. Goede relaties houden ons gezond en gelukkig.” Geraadpleegd: Oct. 14, 2019. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/achtergrond/buurtgerichte-zorg-bestrijdt-vereenzaming/>

Referenties

- [37] A. V. Diez Roux and C. Mair, "Neighborhoods and health," *Annals of the New York Academy of Sciences*, vol. 1186. Blackwell Publishing Inc., pp. 125–145, 2010. doi: 10.1111/j.1749-6632.2009.05333.x.
- [38] M. E. Prieto-Flores, G. Fernandez-Mayoralas, M. J. Forjaz, F. Rojo-Perez, and P. Martinez-Martin, "Residential satisfaction, sense of belonging and loneliness among older adults living in the community and in care facilities." *Health Place*, vol. 17, no. 6, pp. 1183–90, 2011.
- [39] S. M. Golant, *Ageing in the right place*. Maryland: Health Profession Press, 2015.
- [40] P. De Decker, B. Vandenkerckhove, E. Volckaert, C. Wellens, E. Schillebeeckx, and N. De Lucyk, *Ouder worden op het Vlaamse Platteland: over wonen, zorg en ruimtelijk ordenen in dun bevolkte gebieden*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant, 2018.
- [41] R. Bulckens, D. Mortelmans, M. T. Casman, and C. Simaÿs, "Families in beweging, een gezinsbeleid op maat?," 2016. [Online]. Beschikbaar: www.lucpire.eueditions@lucpire.be
- [42] L. Heylen and L. Lommelen, *Het kleine helpen. Bouwen aan een buurtnetwerk rond ouderen*. Politeia, 2016.
- [43] Statistiek Vlaanderen, "Bevolking onder de armoededrempel." Geraadpleegd: Oct. 14, 2019. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen>
- [44] M. Bracke *et al.*, "Zorgenquête 2021 Inhoudelijk rapport," Leuven, 2022. [Online]. Beschikbaar: <http://www.steunpuntwvg.be>
- [45] L. Heylen, "Geïntegreerde zorg in een zorgzame buurt," in *Geïntegreerde zorg. Werken aan samenwerken*, J. Vandeurzen and S. Steyaert, Eds., Leuven: Uitgeverij LannooCampus, 2022.
- [46] N. De Witte *et al.*, "Een huis? Een thuis! Over ouderen en wonen.," Brugge, 2012.
- [47] WHO, "Global Age-friendly cities: a guide." Geraadpleegd: Jul. 07, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-cities-framework/>
- [48] K. Pani-Harreman, G. Bours, G. Kempen, and J. Van Duren, "Ageing in place: een veelzijdig concept," Jun. 12, 2020.
- [49] E. Volckaert, P. De Decker, and E. Schillebeeckx, "Vergrijzing op het platteland. Kwalitatieve studie - Case Westhoek," Brussel, 2016.
- [50] I. Pannecoucke and P. De Decker, *Woonsituatie en -dynamieken bij ouderen: blijven of verhuizen?* Leuven: Steunpunt Wonen, 2017.
- [51] L. Heylen, "Het Kleine helpen. Burenhulp is meer dan nostalgie." Geraadpleegd: Jun. 12, 2019. [Online]. Beschikbaar: sociaal.net/achtergrond/het-kleine-helpen/
- [52] K. Lhermitte, "Inleiding," in *Denk Doe Dorp, inspiratie voor een dorpenbeleid*, Brussel: Landelijke Gilden, 2019.
- [53] A. Pisman, S. Vanacker, P. Willems, G. Engelen, and L. Poelmans, "Ruimterapport Vlaanderen (RURA). Een ruimtelijke analyse van Vlaanderen," Brussel, 2018.
- [54] Vlaamse Overheid, "Zorgzame buurten. Inspiratiekader bij Projectoproep.," https://www.zorgenvoormorgen.be/sites/default/files/media/20210610_inspiratiekader_FINAAL.pdf.
- [55] B. Sels, D. Gryp, and L. Heylen, "Zorgzame dorpen en buurten in de praktijk: een verhaal van verbinding en empowerment," 2023. Geraadpleegd: Jun. 23, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://www.vonk3.be/uploads/2/3/9/2/23924438/eindrapport_empowercare-project.pdf
- [56] M. Rutenfrans-Stupar, T. Van Regenmortel, and R. Schalk, "How to Enhance Social Participation and Well-Being in (Formerly) Homeless Clients: A Structural Equation Modelling Approach," *Soc Indic Res*, vol. 145, no. 1, pp. 329–348, Aug. 2019, doi: 10.1007/s11205-019-02099-8.
- [57] J. De Witte and M. Van Regenmortel, "SILVER EMPOWERMENT. Loneliness and social isolation among elderly. An empowerment perspective.," 2019.
- [58] Agentschap zorg & gezondheid, "Een geïntegreerde zorgverlening in de eerste lijn," 2017.

Referenties

- [59] L. Heylen, “Eenzaamheid, van alle leeftijden (?) Risicofactoren voor sociale en emotionele eenzaamheid in België?,” in *Welzijn en Zorg in Vlaanderen. Wegwijzer voor de sociale sector voor 2013-2014.*, Kluwer, 2013, pp. 485-502.
- [60] J. de Jong-Gierveld, T. G. van Tilburg, and P. A. Dykstra, “Loneliness and social isolation: New ways of theorizing and conducting research.,” in *Cambridge handbook of personal relationships*, 2nd ed., 2018, pp. 391-404.
- [61] M. Bracke *et al.*, “Zorgenquête 2021 Inhoudelijk rapport,” Leuven, 2022. [Online]. Beschikbaar: <http://www.steunpuntwvg.be>
- [62] Rosa vzw, “Gender- en sekseverschillen in lichamelijke gezondheid.” Geraadpleegd: Aug. 02, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://rosavzw.be/nl/themas/lichaam-en-geest/gezondheid/gender-en-sekseverschillen-in-ziekte-en-gezondheid>
- [63] L. Heylen, “Eenzaamheid, van alle leeftijden (?) Risicofactoren voor sociale en emotionele eenzaamheid in België?,” in *Welzijn en Zorg in Vlaanderen. Wegwijzer voor de sociale sector voor 2013-2014.*, Kluwer, 2013, pp. 485-502.
- [64] J. De Witte and M. Van Regenmortel, “SILVER EMPOWERMENT. Loneliness and social isolation among elderly. An empowerment perspective.,” 2019.
- [65] Scienscano, “Niet overdraagbare aandoeningen - algemeen overzicht.” Geraadpleegd: Aug. 01, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondbelgie.be/nl/gezondheidstoestand/niet-overdraagbare-aandoeningen/algemeen-overzicht#multimorbiditeit>
- [66] J. Steyaert and S. Meeuws, “Langer thuis met dementie De (on)mogelijkheden in beeld.” [Online]. Beschikbaar: www.epo.be
- [67] B. Fret, *Who cares?! A comprehensive study on care and support in community-dwelling older adults. Focus on acces, expenditures and follow-up (PHD)*. Brussel: VUB, 2019.
- [68] L. Vanderleyden, “Informeel zorg in Vlaanderen in cijfers en letters,” *Geron*, vol. 19, no. 1, pp. 56-59, 2017.
- [69] J. Knaeps, B. De Koker, J. Steyaert, L. Heylen, and J. Van Puyenbroeck, *Zorg voor mantelzorg. Handboek voor studenten en professionals in zorg en welzijn*. De boeck, 2018.
- [70] S. Dury *et al.*, “Identifying frailty risk profiles of home-dwelling older people: focus on sociodemographic and socioeconomic characteristics,” *Aging Ment Health*, vol. 21, no. 10, pp. 1031-1039, Oct. 2017, doi: 10.1080/13607863.2016.1193120.
- [71] Koning Boudewijnstichting, “Mantelzorgers van thuiswonende ouderen in België: een cruciale en complexe rol”. Geraadpleegd: Apr. 10, 2024. [Online]. Beschikbaar: <https://kbs-frb.be/nl/mantelzorgers-van-thuiswonende-ouderen-belgie-een-cruciale-en-complexe-rol-data-onderzoek>
- [72] P. Raeymaekers, A. Denis, and C. Guffens, “Kwetsbare ouderen thuis ondersteunen. Lokale krachten bundelen.,” Brussel, 2017.
- [73] L. Bernardi and D. Mortelmans, “Lone parenthood in the life course.” [Online]. Beschikbaar: <http://www.springer.com/series/10158>
- [74] R. Thys, “Zorgkracht in persoonlijke netwerken van Brusselaars,” Brussel, 2018.
- [75] L. Heylen, “Oud en eenzaam? Een studie naar de risicofactoren voor sociale en emotionele eenzaamheid bij ouderen,” Antwerpen, 2011.
- [76] STATBEL, “Eenoudergezinnen, werklozen en huurders meest kwetsbaar voor armoede.” Geraadpleegd: Aug. 02, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/eenoudergezinnen-werklozen-en-huurders-meest-kwetsbaar-voor-armoede>
- [77] J. Coene, “Armoede en sociale uitsluiting ontcijferd,” in *Armoede en sociale uitsluiting*, J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, P. Raeymaekers, R. Remmen, W. Vandenhole, G. Van Hecken, and L. Van Praag, Eds., Acco: Leuven, 2022.
- [78] B. Fret, *Who cares?! A comprehensive study on care and support in community-dwelling older adults. Focus on acces, expenditures and follow-up (PHD)*. Brussel: VUB, 2019.

Referenties

- [79] J. Bronselaer, V. Vandezande, L. Vanden Boer, V. Boer, and B. Demeyer, “SPOREN NAAR DUURZAME MANTELZORG Hoe perspectief bieden aan mantelzorgers?,” Brussel, 2016. [Online]. Beschikbaar: www.departementwvg.be
- [80] L. Hustinx, M. Marée, L. De Keyser, L. Verhaeghe, and V. Xhaufleur, “Het vrijwilligerswerk in België Kerncijfers,” Brussel, 2015.
- [81] Studiedienst Vlaamse Regering, “Vlaamse Regionale Indicatoren,” 2017. [Online]. Beschikbaar: <http://publicaties.vlaanderen.be>
- [82] C. Leviten-Reid and R. A. Matthew, “Housing Tenure and Neighbourhood Social Capital,” *Housing, Theory and Society*, vol. 35, no. 3, pp. 300–328, Jul. 2018, doi: 10.1080/14036096.2017.1339122.
- [83] STATBEL, “Eenoudergezinnen, werklozen en huurders meest kwetsbaar voor armoede.” Geraadpleegd: Aug. 02, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/eenoudergezinnen-werklozen-en-huurders-meest-kwetsbaar-voor-armoede>
- [84] I. Pannecoucke and P. De Decker, *Woonsituatie en -dynamieken bij ouderen: blijven of verhuizen?* Leuven: Steunpunt Wonen, 2017.
- [85] A. S. Smetcoren, “‘I’m not leaving!?’ Critical perspectives on ‘ageing in place’.” Brussel, 2016.
- [86] C. Van Campen, F. Vonk, and T. Van Tilburg, Eds., *Kwetsbaar en eenzaam? Risico’s en bescherming in de ouder wordende bevolking*. 16th ed., vol. 2018. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2018.
- [87] M. Schrooten, R. Thys, and P. Debruyne, *Sociaal schaduwwerk. Over informele spelers in het welzijnslandschap*. Brussel: Politeia, 2019.
- [88] B. Demeyer and V. Vandezande, “ETNISCHE DIVERSITEIT IN ZORG EN WELZIJN. Een kwalitatieve analyse voor het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.” Brussel, 2016. [Online]. Beschikbaar: www.departementwvg.be
- [89] World Health Organization, “MEASURING THE AGE-FRIENDLINESS OF CITIES: A GUIDE TO USING CORE INDICATORS,” 2015. Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/203830/9789241509695_eng.pdf?sequence=1.
- [90] A. Bekaert *et al.*, *Buurtgerichte zorg. De actief zorgzame buurt als toekomstmodel voor Vlaanderen en Brussel*. Brussel: VVDC & Kennicentrum Woonzorg, 2016.
- [91] Instituut gezond leven, “Gezonde publieke ruimte interactief.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/projecten/gezonde-publieke-ruimte-interactief>
- [92] E. Vervloesem, J. Mabilde, M. Dehaene, and J. De Bruyn, *Designing the future*. 2018.
- [93] Departement Omgeving, “Ruimterapport Vlaanderen 2021”, Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47142>
- [94] P. De Decker, B. Vandenkerckhove, E. Volckaert, C. Wellens, E. Schillebeeckx, and N. De Lucyk, *Ouder worden op het Vlaamse Platteland: over wonen, zorg en ruimtelijk ordenen in dun bevolkte gebieden*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant, 2018.
- [95] World Health Organization, “MEASURING THE AGE-FRIENDLINESS OF CITIES: A GUIDE TO USING CORE INDICATORS.” 2015. Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/203830/9789241509695_eng.pdf?sequence=1.
- [96] Instituut gezond leven, “Mentaal welbevinden en de publieke ruimte.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/mentaal-welbevinden-en-de-publieke-ruimte>
- [97] N. F. Aziz and I. Said, “The Trends and Influential Factors of Children’s Use of Outdoor Environments: A Review,” *Procedia Soc Behav Sci*, vol. 38, pp. 204–212, 2012, doi: 10.1016/j.sbspro.2012.03.341.

Referenties

- [98] Mobiel 21 vzw, “Kindvriendelijke publieke ruimte Naar een duurzame ruimtelijke planning op kindermaat,” 2005. Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: [https://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/kennisbank/Documents/Kindvriendelijke%20Publieke%20Ruimte\[1\].pdf](https://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/kennisbank/Documents/Kindvriendelijke%20Publieke%20Ruimte[1].pdf)
- [99] Instituut gezond leven, “Gezonde publieke ruimte interactief.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/projecten/gezonde-publieke-ruimte-interactief>
- [100] V. Van Holle, J. Van Cauwenberg, D. Van Dyck, B. Deforche, N. Van de Weghe, and I. De Bourdeaudhuij, “Relationship between neighborhood walkability and older adults’ physical activity: Results from the Belgian Environmental Physical Activity Study in Seniors (BEPAS Seniors),” *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, vol. 11, no. 1, Aug. 2014, doi: 10.1186/s12966-014-0110-3.
- [101] J. Van Cauwenberg *et al.*, “Older adults’ transportation walking: A cross-sectional study on the cumulative influence of physical environmental factors,” *Int J Health Geogr*, vol. 12, Aug. 2013, doi: 10.1186/1476-072X-12-37.
- [102] Vlaams Instituut Gezond Leven, “Gezonde publieke ruimte.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte>
- [103] Vlaams instituut gezond leven, “Mentaal welbevinden en de publieke ruimte.” Geraadpleegd: Jul. 28, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/mentaal-welbevinden-en-de-publieke-ruimte>
- [104] Gezondheid en wetenschap, “Gevolgen van Luchtvervuiling.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondheidwetenschap.be/richtlijnen/gevolgen-van-luchtvervuiling>
- [105] Vlaamse Milieumaatschappij, “Hitte.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://klimaat.vmm.be/themas/hitte>
- [106] Departement Zorg, “Warme dagen.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.warmedagen.be/>
- [107] Veiligheid van de voedselketen en leefmilieu FOD Volksgezondheid, “Geluid en gezondheid.” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.health.belgium.be/nl/geluid-en-gezondheid>
- [108] B. Sels, D. Gryp, and L. Heylen, “Zorgzame buurten en dorpen in de praktijk: een verhaal van empowerment en verbinding,” 2023.
- [109] Team Vlaamse Bouwmeester and Fietsberaad Vlaanderen, “Buurten met lef, buurten vol leven. Inspiratie en ontwerpstrategieën.”
- [110] Departement omgeving, “De tien kernkwaliteiten als basis voor een aangename, gezonde en veilige leefomgeving,” 2021. Geraadpleegd: Sep. 21, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2022-03/Diverse%20publieke%20ruimte.pdf>
- [111] Inter (Agentschap Toegankelijk Vlaanderen), “Staat u wel eens stil bij toegankelijkheid?” Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vlaanderen.be/inter/meedoen-aan-een-toegankelijke-samenleving>
- [112] Departement Omgeving and Endeavour, “Samenwerken aan sociale buurten. Handvaten voor een sociaal-ruimtelijke dialoog bij buurtgericht werken,” 2023. Geraadpleegd: Sep. 25, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-05/Sociale%20buurten_Eindrapport_FINAAL.pdf
- [113] F. Francés and D. La Parra-Casado, *Participation as a driver of health equity*. 2019. [Online]. Beschikbaar: <http://apps.who.int/bookorders>.
- [114] WHO, “Global Age-friendly cities: a guide.” Geraadpleegd: Jul. 07, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-cities-framework/>
- [115] Stichting Architectenonderzoek Gebouwen Gezondheidszorg (STAGG), *Verblijven of Wonen: zorg voor eenieder*. Amsterdam: STAGG, 2000.

Referenties

- [116] WHO, “Checklist of Essential Features of Age-friendly Cities,” 2007. Geraadpleegd: Jul. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2018/04/Age-Friendly-Checklist-WHOedit.pdf>
- [117] R. De Ridder, *Goed ziek*. Van Halewyck, 2019.
- [118] Vlaams instituut gezond leven, “Walkabilityscore-tool.” Geraadpleegd: Jul. 27, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/walkability-tool>
- [119] Vlaanderen intern, “Deelnemen’ of ‘meebouwen’ aan de samenleving.” Geraadpleegd: Sep. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vlaanderen.be/intern/beleid-en-regelgeving/participatie/deelnemen-of-meebouwen-aan-de-samenleving>
- [120] F. De Rynck and S. Steyaert, *De participatieve omslag*. Leuven: Uitgeverij Acco, 2019.
- [121] Socius, “Welke fasen moet je doorlopen om een beleidsnota te schrijven?” Geraadpleegd: Sep. 26, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://beleidsplanning.socius.be/0-3-proces-jw/>
- [122] Agentschap Integratie en Inburgering, “9 b’s van toegankelijkheid.” Geraadpleegd: Nov. 13, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.integratie-inburgering.be/nl/wat-kunnen-we-voor-jou-doen/ondersteuning-voor-je-organisatie-of-lokaal-bestuur/participatie/kwetsbare-groepen-met-een-migratieachtergrond-bereiken/9-bs-van-toegankelijkheid>
- [123] Vlaamse patiëntenplatform, “Draaide jij al aan het participatiewiel?” Geraadpleegd: Dec. 08, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://vlaamspatiëntenplatform.be/nl/advies-en-tips/draaide-jij-al-aan-het-participatiewiel>
- [124] I. Pröpfer, *De aanpak van interactief beleid. Elke situatie is anders*. Bussum: Coutinho, 2009.
- [125] A. Matilainen, M. Pohja-Mykrä, M. Lähdesmäki, and S. Kurki, “‘I feel it is mine!’—Psychological ownership in relation to natural resources,” *J Environ Psychol*, vol. 51, pp. 31–45, 2017, doi: <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.03.002>.
- [126] E. Veen and M. Mul, “Burgerparticipatie en stadslandbouw,” Wageningen, 2013.
- [127] T. Renson, “Volkvertegenwoordiging in de participatieve democratie: u zaagt, wij paaien?,” *Res Publica*, pp. 91–102, 2017.
- [128] F. Tesoriere, *Community development*. Pearson Australia, 2010.
- [129] S. Beelen, J. De Mayer, C. Dewaele, H. Grymonprez, and C. Mathijssen, *Reach out! Praktijkboek voor outreachend werken*. Leuven: Lannoo campus, 2012.
- [130] W. Z. Kenniscentrum Welzijn, “Vorming: diversiteit vanuit het kruispuntdenken.” 2022.
- [131] D. Duppen, A.-S. Smetcoren, S. Hoens, K. Nackaerts, and L. De Donder, “ANTENNEBEROEPEN IN DE LOKALE GEMEENSCHAP ALS SLEUTEL VOOR DOORVERWIJZING VAN KWETSBARE OUDEREN NAAR HULPORGANISATIES,” *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, vol. 28, no. 4, p. 3, Jun. 2019, doi: 10.18352/jsi.585.
- [132] D. Mortelmans, *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco, 2009.
- [133] University Colleges Leuven & Limburg and vzw Try Out, “Active reviewing en reflectieboekje.” Geraadpleegd: Sep. 27, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://www.ucll.be/sites/default/files/documents/welzijn/projecten_srwtryoutvzwreflectieboekje_en_active_reviewinghandleiding.pdf
- [134] Agentschap Integratie & inburgering, “Draaiboek omgevingsanalyse lokale diversiteit.” Geraadpleegd: Sep. 28, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://integratie-inburgering.be/omgevingsanalyse-lokale-diversiteit>
- [135] G. B. Bracke and N. Van Hulle, “kindclusief in onderzoek en in de buitenschoolse kinderopvang,” 2016.
- [136] N. Jans, E. van Zadelhoff, and A. Moser, “Handleiding Fotostem. Versterken van de participatie van verpleeghuisbewoners met dementie,” 2013.
- [137] SAAMO West-Vlaanderen and Cera, “Een draaiboek zorgnetwerken,” 2015.

Referenties

- [138] J. Coussement, L. Heylen, D. Gryp, and L. Lommelen, *Buurtbudget*. Politeia, 2020.
- [139] D’Hooghe Suzannah, “Creatieve onderzoeksmethoden en technieken,” 2022.
- [140] The University of Kansas, “Section 21. Windshield and walking surveys.” Geraadpleegd: Oct. 11, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/windshield-walking-surveys/main>
- [141] Team sociale planning Stad Antwerpen, “Ruimte anders bekeken: observatietechnieken.” 2019.
- [142] Demos, “Participatie aan het lokaal sociaal beleid van groepen met minder behartigde belangen.”
- [143] Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, “Methodieken voor lokale beleidsparticipatie. Ook voor kwetsbare burgers!,” 2019. [Online]. Beschikbaar: www.vvsg.be.
- [144] University of Kansas, “Implementing Photovoice in your community.” Geraadpleegd: Oct. 18, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/photovoice/main>
- [145] Zuyd Hogeschool and Zorgorganisatie Sevagram, “Handleiding Fotostem. Versterken van de participatie van verpleeghuisbewoners met dementie.,” Leiden, 2013.
- [146] Demos, “Dossier: 10 bruikbare participatieve methodieken voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie.” Geraadpleegd: Sep. 28, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://demos.be/kenniscentrum/dossier/dossier-10-bruikbare-participatieve-methodieken-voor-kinderen-en-jongeren-in>
- [147] M. Wyckoff, “DEFINITION OF PLACEMAKING: Four Different Types,” 2014. [Online]. Beschikbaar: www.miplace.org.
- [148] Avansa Kempen, “De Participatiewaaier.” Vormingplus Kempen, Jun. 2018.
- [149] Methodenfabriek and Partons 2.0., “De participatie atlas”.
- [150] Platform 31, “Ontwerp voor ontmoeten. Hoe de gebouwde omgeving kan uitnodigen tot contact.”
- [151] L. Bicknese and J. Boers, “Eigenaarschap in relatie tot de buurt literatuurverkenning Onderzoek, Informatie en Statistiek,” 2020.
- [152] P. Cools and P. Raeymaeckers, “Samenwerken vanuit verschil.” Geraadpleegd: Nov. 30, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/achtergrond/samenwerken-vanuit-verschil/#:~:text=Dat%20mensen%20met%20elkaar%20samenwerken,meer%20begrip%20voor%20elkaars%20verschillen>.
- [153] I. Pröpper and D. A. Steenbeek, “Onderzoek. Evaluatie van interactie methoden.” 1999.
- [154] J. Omlo, “Van respondent tot medeonderzoeker Burgerparticipatie in onderzoek,” 2020. [Online]. Beschikbaar: www.movisie.nl.
- [155] E. Plovie and B. Goris, “Cocreatieve innovatie: participatief werken met kwetsbare personen,” in *Veerkracht en burgerschap. Sociaal werk in transitie.*, Berchem: EPO, 2015.
- [156] M. J. Geenen, *Reflecteren. Leer van je ervaringen als professional*. Bussum: Coutinho, 2017.
- [157] B. W. Tuckman, “DEVELOPMENTAL SEQUENCE IN SMALL GROUPS 1,” 1965.
- [158] Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, “Groepsdynamica: hoe herkent u de fases in het leven van een groep?” Geraadpleegd: Dec. 07, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://faro.be/kennis/organisatieontwikkeling/groepsdynamica>
- [159] M. Schrooten, R. Thys, and P. Debruyne, *Sociaal schaduwwerk. Over informele spelers in het welzijnslandschap*. Brussel: Politeia, 2019.
- [160] Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw, “Vrijwilligerswerk: wat is het dan wel?”
- [161] E. Plovie, B. Goris, S. De Bruyn, J. Piot, and F. De Greef, “Vrijwilligerswerk is niet ‘u vraagt, wij draaien.’” Geraadpleegd: Nov. 30, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/opinie/vrijwilligerswerk-is-niet-u-vraagt-wij-draaien/>
- [162] J. Bronselaer, B. Demeyers, V. Vandezande, and L. Vanden Boer, “Wat weten we (niet) over informele zorg in Vlaanderen? Voorstel voor het dichten van de cijfer-en kennislacunes,” 2018.

Referenties

- [163] J. Knaeps and L. Lommelen, *Mantelkracht. Coachingprogramma voor mantelzorgers*. Brussel: Politeia, 2016.
- [164] J. Steyaert and J. Knaeps, “Mantelzorg: over wat is en zou kunnen zijn. Unieke kansen voor gezinszorg.” Geraadpleegd: Nov. 30, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/achtergrond/mantelzorg-is-en-zou-kunnen/>
- [165] E. Plovie and L. Heylen, “Buurtzorg in crisistijd: wie al heeft, zal nog meer krijgen.” Geraadpleegd: Nov. 30, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/achtergrond/buurtzorg-in-crisistijd-wie-al-heeft-zal-nog-meer-krijgen/>
- [166] M. Jans and N. vanderhulst, “Burgerinitiatieven en de ondersteuning ervan,” 2021. [Online]. Beschikbaar: www.socius.be
- [167] D. Gryp, H. De Pauw, and L. Heylen, “(IN) FORMELE ZORG EINDRAPPORT,” 2021.
- [168] B. De Koker, N. De Stercke, B. Melis, and J. Steyaert, “Vermaatschappelijking van de zorg: tussen droom en daad,” in *#sociaal werk*, M. Tirons, P. Raeymaeckers, J. Boxstaens, A. Cornille, S. Gibens, and Y. Postma, Eds., Leuven: Acco, 2019.
- [169] M. Kusenbach, “Street phenomenology. The go-along as Ethnographic tool.” Geraadpleegd: Nov. 30, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.jstor.org/stable/24047846>
- [170] Departement Omgeving, “De tien kernkwaliteiten als basis voor een aangename, gezonde en veilige leefomgeving,” 2021.
- [171] De Ambrassade, “Samen ruimte gebruiken.” Geraadpleegd: Dec. 07, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://ambrassade.be/nl/handleiding-ruimte-delen/praktisch/samen-ruimte-gebruiken>
- [172] R. Quinn and K. Cameron, *Onderzoeken en veranderen van organisatiecultuur*. Den Haag: Sdu Uitgevers bv, 2006.
- [173] Koning Boudewijnstichting, “Impactgericht denken en handelen Wat werkt voor jouw initiatief?,” 2018. [Online]. Beschikbaar: www.kbs-frb.be
- [174] L. Serien, “Impactevaluatie: leren uit wat verandert.” Geraadpleegd: Oct. 05, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://sociaal.net/achtergrond/impactevaluatie-sociaal-werk/>
- [175] I. Delvaux, T. Rommens, N. Travers, A. Van Meerbeeck, and Koning Boudewijnstichting, “Zelfevaluatie Kleine Kinderen Grote Kansen,” Brussel, 2018.
- [176] Socius and M. Jans, “Impactgedreven sociaal-cultureel werk,” 2018.
- [177] Koning Boudewijnstichting and Saamo Limburg, *Inspiratiesessie Zorgzame Buurten- impact en veranderingstheorie*, (2021). Geraadpleegd: Oct. 31, 2023. [Online Video]. Beschikbaar: <https://www.youtube.com/watch?v=9aXKvHEgKrk>
- [178] J. Depauw, “Im-PACT-gericht handelen. Impactevaluatie als participatie praktijk van kennisdeling- en productie,” 2023.
- [179] M. Jans, “IMPACTGEDREVEN SOCIAAL CULTUREEL WERK,” 2018.
- [180] MDF Nederland, “THEORY OF CHANGE (TOC),” 2020. [Online]. Beschikbaar: www.impactwijzer.nl/
- [181] R. Wilson-Grau, *Outcome harvesting. Principles, steps and evaluation applications*. Charlotte: Information Age Publishing, 2018.
- [182] R. Wilson-Grau and H. Britt, “Outcome Harvesting,” 2012. [Online]. Beschikbaar: www.fordfoundation.org
- [183] B. Blom and S. Morén, “Explaining social work practice - the caimer theory,” *Journal of Social Work*, vol. 10, no. 1, pp. 98–119, Jan. 2010, doi: 10.1177/1468017309350661.
- [184] E. Snel, “De Theory of Change-benadering: weten is méér dan meten,” in *Weten wat werkt. Passend evaluatieonderzoek in het sociale domein*, J. Omlo, M. Bool, and P. Rensen, Eds., Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2013, pp. 145–164.
- [185] HoGent, Research Centre for sustainable organisaties, and K. Peeters, “Impactmeting basics,” 2021.
- [186] K. Hermans, “Evidence-based practice in het maatschappelijk werk. Een pragmatische benadering,” 2008. doi: 10.18352/jsi.131.
- [187] Berghmans Mieke, Deprez Steff, Celis Hanne, Vandenabeele Joke, and A. Van Hemelrijck, “Peilen naar de impact van sociaal-culturele praktijken,” Brussel, Apr. 2014.

Referenties

- [188] Movisie, R. van der Zwet, S. de Vries, and J. W. van de Maat, “Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid.” Geraadpleegd: Nov. 15, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2020-02/wat-werkt-eeenzaamheid-dossier-2020.pdf>
- [189] Odisee Hogeschool, “Resokit.” Geraadpleegd: Nov. 13, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.resokit.be/>
- [190] M. Davelaar *et al.*, “Wijken voor bewoners Asset-Based Community Development in Nederland.”
- [191] Demos, “De Asset Based Community Development (ABCD)-methode. Haal het beste uit een buurt.” Geraadpleegd: Nov. 27, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://demos.be/kenniscentrum/methodiek/de-asset-based-community-development-abcd-methode-haal-het-beste-uit-een>
- [192] Enter vzw, “Universal design”, Geraadpleegd: Nov. 27, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.toegankelijkeomgeving.be/universal-design>
- [193] L. Verbeke, “Projectmatig werken: een handzaam model op de werkvloer,” in *Handboek samenlevingsopbouw Vlaanderen*, A. Desmet, H. Baert, M. Bouverne-de Bie, and L. Verbeke, Eds., Brugge: Die Keure, 2008, pp. 469–491.
- [194] SAAMO, “Word een pro in veranderingsgericht communiceren.” Geraadpleegd: Nov. 13, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/CO_Gids-veranderingsgerichte-communicatie.pdf
- [195] S. Pless, J. Buntinx, SAAMO, CERA, Porticus, and Fonds dr. Daniël De Coninck, “Doegids samenwerken rond zorg en welzijn,” 2022.
- [196] S. Pless, “samenwerken rond zorgzame buurten. Aandachtspunten, leidraden en tools.,” 2023. Geraadpleegd: Nov. 15, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/717885>
- [197] M. Rosenberg, *Geweldloze communicatie*. 2011.
- [198] Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten, “Bestuur: Eerste stap naar gestroomlijnde bovenlokale samenwerking.” Geraadpleegd: Nov. 22, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/in-lokaal-juli-en-augustus-2022-bestuur-eerste-stap-naar-gestroomlijnde-bovenlokale-samenwerking>
- [199] OECD, “Integrated care.” Geraadpleegd: Nov. 20, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.oecd.org/health/integrated-care.htm>
- [200] Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, “Het interfederaal plan geïntegreerde zorg.” Geraadpleegd: Nov. 20, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.riziv.fgov.be/nl/professionals/informatie-algemeen/interfederaal-plan-geintegreerde-zorg/Paginas/default.aspx#:~:text=Ge%C3%AFntegreerde%20zorg%20is%20een%20benadering,zelf%20in%20handen%20te%20nemen.>
- [201] S. Pless and Buntinx Jasmine, “Samenwerken rond zorg en welzijn breed bekeken. Een exploratieve case studie van samenwerking en haar stimulerende en remmende factoren in Beernem, Geraardsbergen, Ninove, en Tongeren.” Geraadpleegd: Dec. 13, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2022/04/Rapport-Samenwerken-rond-zorg-en-welzijn-breed-bekeken.pdf>
- [202] G. Briels and P. Cousaert, *Lokaal besturen in de genetwerkte samenleving. Over regie voren en het opzetten van organisatienetwerken in lokaal sociaal beleid*. Brussel: Politeia, 2021.
- [203] K. G. Provan and P. Kenis, “Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness,” *Journal of Public Administration Research and Theory*, vol. 18, no. 2, pp. 229–252, Apr. 2008, doi: 10.1093/jopart/mum015.
- [204] Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten, “Soorten organisatienetwerken.” Geraadpleegd: Nov. 22, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/soorten-organisatienetwerken>
- [205] M. Murray, J. Greer, D. Houston, S. McKay, and B. Murtagh, “Bridging top down and bottom up: Modelling community preferences for a dispersed rural settlement pattern,” *European Planning Studies*, vol. 17, no. 3, pp. 441–462, 2009, doi: 10.1080/09654310802618101.

Referenties

- [206] Vlaams Instituut gezond leven, “Stap 1: creëer een draagvlak.” Geraadpleegd: Nov. 20, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.gezondleven.be/settings/zorg-en-welzijn/beleiden/het-stappenplan/stap-1-cre%C3%A8-draagvlak>
- [207] S. Albrecht, M. L. Hartmann, J. Van Eeckhout, and A. Van Steenlandt, *Buurt-connect Interprofessioneel samenwerken in de buurt*. 2022.
- [208] Vlaamse Overheid, “Decreet betreffende de organisatie van de eerstelijnszorg, de regionale zorgplatformen en de ondersteuning van de eerstelijnszorgaanbieders.” Geraadpleegd: Sep. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1031719¶m=inhoud&ref=search&AVIDS=>
- [209] Departement zorg, “Een geïntegreerde zorgverlening in de eerste lijn,” 2017.
- [210] Verenging voor Vlaamse Steden en Gemeenten, “Intergemeentelijke samenwerking.” Geraadpleegd: Sep. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.vvsg.be/bestuur/samenwerking-verzelfstandiging/intergemeentelijke-samenwerking>
- [211] Vlaamse Overheid, “Decreet houdende de intergemeentelijke samenwerking.” Geraadpleegd: Sep. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1008446¶m=inhoud>
- [212] Agentschap Binnenlands Bestuur, “Referentieregio.” Geraadpleegd: Nov. 22, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/thema/referentieregio>
- [213] Vlaamse Overheid, “Informatiebrochure Geïntegreerd Breed Onthaal.” Geraadpleegd: Sep. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/Infobrochure_geintegreerd_breed_onthaal_2016_0.pdf
- [214] Vlaamse Overheid, “Preventie.” Geraadpleegd: Sep. 29, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.eerstelijnszone.be/themas/preventie>
- [215] I. Pröpfer, B. Litjens, and E. Weststeijn, “Lokale regie uit macht of onmacht?” 2004.
- [216] Staatsblad, “Besluit van de vlaamse regering betreffende de programmatie, de erkenningsvoorwaarden en de subsidieregeling voor woonzorgvoorzieningen en verenigingen voor mantelzorgers en gebruikers.” Geraadpleegd: Jul. 07, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1032439¶m=informatie>
- [217] Interreg, “HAIRE.” Geraadpleegd: Nov. 24, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://www.interreg2seas.eu/en/HAIRE>
- [218] Klassen, “Cultureel en sociaal kapitaal.” Accessed: Apr. 10, 2024. [Online]. Beschikbaar: <https://gelijkekansenindeklas.nl/hoofdstuk/cultureel-en-sociaal-kapitaal/>
- [219] M. Jansen, “Krimpens Kapitaal? Een onderzoek naar het sociaal kapitaal van dorpsbewoners in een krimpgebied,” 2012.
- [220] Socius, “Fase 5: doelstellingenkader.” Geraadpleegd: Oct. 05, 2023. [Online]. Beschikbaar: <https://beleidsplanning.socius.be/fase-5-doelstellingenkader/>
- [221] G. Cuyvers, *Kwaliteitsontwikkeling in het onderwijs*. Antwerpen: Garant, 2002.
- [222] J. Vandeurzen, “Conceptnota Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen. Dichtbij en integraal. Visie en veranderagenda.” Geraadpleegd: Apr. 08, 2024. [Online]. Beschikbaar: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/25593>
- [223] J. de Jong-Gierveld, *Eenzaamheid: Een meersporig onderzoek*. Van Loghum Slaterus, 1984.